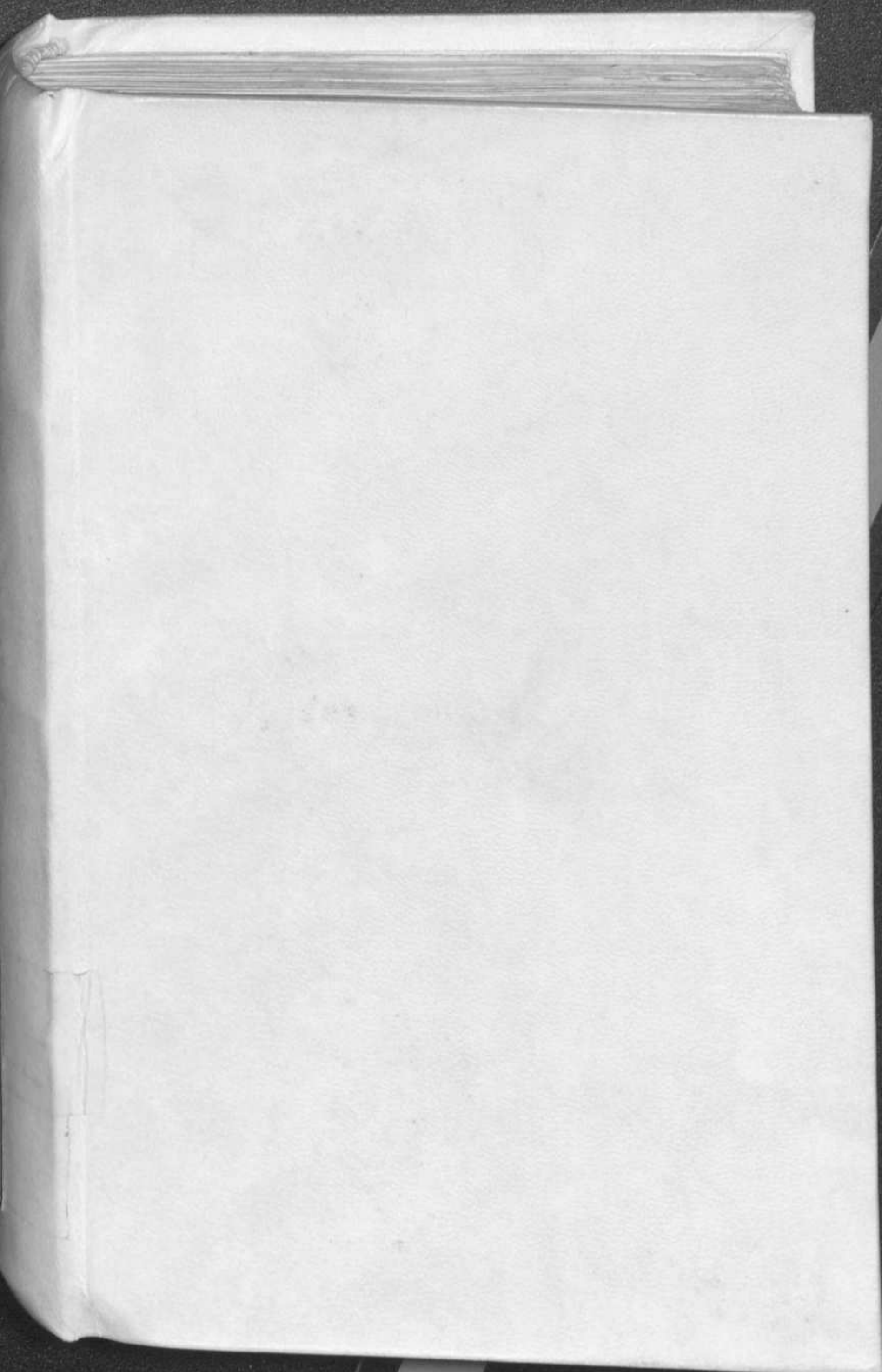

P. 76

P.76

30

ANTONII MVSAE BRASAVOLI FERRARIENSIS MEDICI

EXAMEN OMNIVM SIMPL. ME=
*dicament. quorum usus in pu=
blicis est officinis:*

Opus perinsigne & medicinam facientibus perutile, quod nusquam antea in lucem editum est, sed cum Indice locupletissimo recens nascitur.

Cum Priuilegio Illustriss. Senatus Veneti ad decennium.

VENETIIS.

Ex officina ERASMIANA *apud Vin=
centium Valgrisium.*

M. D. XLV.

AD ILLVSTRISSIMOS, ET SERENISSIMOS PRINCIPES HERCVLEM ESTENSEM, ET Renatam Gallam Ferrariæ duces, Antonij Musæ Brasauoli

EPISTOLA NVNCVPATORIA.

EGITVR Sereniſsimi Principes, Socratem ſummum illum ſapientem Platonis præceptorem, qui nũquam Athenis niſi pro patria pugnaturus diſceſſit, diſcipulos ſuos ad ſpeculum mittere conſueuiſſe, illosq; admonuiſſe, ut ſeſe preſsius intuerentur: qui ſi bonis corporis .i. pulchritudine ſe ornatos conſpexiſſent, animam pulcherrimis uirtutibus exornare conarentur: ſi autem corporis liniamenta diminuta, obtorta, mutilaq; fuiſſent, extimularentur, excitarenturq;, ut quod natura mutilum fecerit, id arte, laboribus, induſtria, & ſolicitudine exæquarent, & in melius augerent animamq; ſuam copioſiſsimis unà & perfectiſsimis uirtutibus ornantes antiquiſsimis proceribus aſsimilarentur. Nos Illuſtriſs. Principes per Socraticum illud ſpeculum, non materiale quodpiam, aut chalybeum intelligimus, ſed ſpeculum quoddam myſtice, & Philoſophicis inuolucris deſignatum. Quippe Socrates diſcipulos ſuos animi mores, actionesq; contemplari iubebat, quæ ſi proprijs liniamentis reſpondiſſent, & uiuide in eorum animis inſerta eſſent totis uiribus perſeuerare, & indies melioribus optima addentes exaugere conarentur,

tur, si è contrario prauis moribus, & quasi ferinis se ipsos imbutos esse nouissent, eos puderet his maculis deturpatos esse: itaque ueris, & exquisitis animæ bonis indui tentarent: nec desisterent prius quàm depositis ineptis moribus, ueri, præcipui, & quodammodo diuinè egregie introducti fuissent. Hæc præfatus sum Illustrißimi Principes, ne assentandi, palpandiq; uitio argui poßim, si nonnihil uestrarum laudum, & probatorum morum enarrare incipiam. Nam uos potius tanquam in Socratico speculo uobis ipsis commonstrare tentabimus, ut, quibus, qualibus'ue præstantißimis uirtutibus insigniti sitis agnoscentes, in eisdem perseuerare, eosq; indies exaugere conemini. Sed alicui forte stilus noster humilis nimium, & pœnè depressus uidebitur, ineptusq; ad tantorum principum laudes enarrandas, ac enumerandas, huic statim respondebimus: Satius nobis esse hac tenui, & serpente uena, Illustrißimos hos Principes sibi ipsis uelut in Socratico speculo ostendere, quantum præsertim nuncupatoria Epistola exigit, quàm illos prætermittere, aliàs tamen ubertim de ipsis (ut dignum est) tractaturis. Viros è bonis potißimum laudauit antiquitas, quorum tria genera apud probatißimos Philosophos inueniuntur, naturæ, fortunæ, & animæ. Naturæ bona corporis pulchritudinem amplectuntur, membrorum symmetriam, concinnam totius suo ordine respondentem compositionem, robur immensum: quæ à Stoicis μέσα uocantur, & ignauißimis quibusq; contingere possunt, ad humanam perfectionem, felicitatemq; indifferentia. nullus, ex his culpa, uel laude dignus est, sed rerum effectrix natura. Seneca etiam omnium moralißimo, & penè in uirtutibus tetrico admonente

monente, egregiam mentem sub quauis etiam pelle, & cute latere, cui nec illud Virgilianum aduersatur, Gratior est pulchro ueniens è corpore uirtus, nec poetarum mos, qui quũ uiros aliquos uirtutibus præstantes adumbrant, eos pulcherrima forma, & uenustißima pingunt, ineptos uero & mendaces turpi & indecora. Verum enim uero, & si hoc naturæ bonum sit, in quo ipsamet potius laude digna est, tamen ad felicitatem humanam mire adiuuat: philosophorum omnium sapientißimo in ethicis dicente, eum omnino felicem non esse, qui turpi sit forma, & careat prole. Ad Christianam uero felicitatem, & uere philosophicam, pulchritudo nihil facit, sed inter externa bona numeranda, quæ nec meliorem, aut insigniorem hominem reddunt, quamuis gratior sit pulchro ueniens è corpore uirtus. In hoc autem bono potißimum naturæ debetis, quæ uos, & pulcherrimos effecit, & pulcherrimis natis Anna, Alphonso, Lucretia, Eleonora, & Aloisio decorauit. Fortunæ bona diuitiæ sunt, quæ & ipsæ hominem meliorem non faciunt, sed cuique etiam scelestißimo contingere possunt, quamuis eorum usus ad uirtutum culmina progredi adiuuet, atque dirigat. Quid enim in se habet egregij, quod in infanda scelera cogit? in furta, homicidia, auaritias, bella, nisi eorum usus temperatißimus sit? in hoc etiam fortuna ipsa encomio extollenda, quæ uos Principes fecerit, antequam nati essetis, ditiores, quàm in tota Italia regnent. ex hoc autem uos Illustrißimi Principes laude digni estis, quòd his diuitijs perpulchre utimini, bonis, honestisq; uiris impartiendo, ut nullus indonatus à uobis recedat. magnus ego sum testis, quem (alijs pluribus omißis) nuper amplo prædio

donaueritis, testes sunt omnes alij domestici, quorum neminem absque munere inuenire licet, immo quis ex Ferrariensi populo etiam abiectißimus, Mutinensi, & Regiensi, Herculis Illustrißimi Ducis Ferrariæ hoc nomine secundi immunitatibus non gaudet? ut hinc colligere liceat, diuitias Herculem non perficere, sed ipsum ad sui perfectionem, & uirtutis cumulum diuitijs uti, quibus, cur, quomodo, quando conuenit elargiens, hoc est in ipso Principe egregium, non quòd diues sit, quòd omnes Italiæ Principes non æquet solum, sed longe superet, gemmis, auro, urbibus, campis, mari. potißimum uero laude digna sunt & encomio decantanda hæc duo fulgentia Italiæ lumina, & lucidi Soles Hercules, & Renata ex tertio bonorum genere, hæc uera bona sunt, & unicuique propria, & peculiaria, non à natura, uel fortuna tributa, sed à nobis ipsis acquisita primo omnium motore adiuuante, & ostendente, quæ animæ bona nuncupantur. hæc non sunt pulchritudo, aut membrorum symmetria, non corporis dexteritas, non agilitas, non diuitiæ, non latæ urbes, maria, & montes, quæ à uobis ample poßidentur, non genus Estense, aut Gallum, non genitores bellica in re egregij, Ludouicus duodecimus Galliarum rex, & Alphonsus tertius Ferrariæ Dux: sed ea sunt animi bona, quæ nos beatos, & in hoc statu, & in futuro reddent. hæc ea sunt bona, hæc inquam, quibus proceres, & antiquißimi heroes iere: hæc quibus Christianißimi, & qui de fide benemeriti sunt, incessere. Fides in primis, quæ decus est, & animi ornamentum, adeo in uobis splendet, ut pro fidei specimine, Hercules, & Renata adducantur. De prudentia, magnanimitate, fortitudine, munificentia, temperantia

perantia, charitate quid referam? quum plura paßim nota sint, quàm ego referre poßim? nullus enim tam obliuiosus est qui non meminerit, nullus tam uecors qui non nouerit, nullus tam inciuilis, qui dißimulare poßit. Iustitiam quoque transigere decreui, quum & ipsimet rei, & crimine aliquo correpti uos iustißimos Principes esse fateantur, & prædicent. De liberalitate autem quid opus est referre? quum nullus sit, qui ab Illustrißimo Hercule, & Serenißima Renata indonatus, aut suis uotis (modo honesta sint) inexpeditus recedat. Hæc sunt uera bona, quibus laudandi, quibus extollendi, quibus in cœlum rapiendi sunt principes, quibus uita perenni uiuere datur. felices arbitror, & terq; quaterq; beatos nostros ciues, quoties mihi in mentem ueniunt hi proceres à summo rerum opifice in hoc calamitatibus pleno æuo, donatos, ut initium sint remittendi aduersa, populos in rectam uiam dirigendi. Hoc est Socraticum speculum excellentißimi Principes, seipsum sibi ipsi qualis sit, ostendere. Vobis autem uos ipsos commōstraui, qui principis exquisitißimi exemplaria estis, ut continuo perseueretis, & in dies exaugescatis, quanquam ad uirtutum uestrarum cumulum nihil addi poßit. Ne autem uidear potius assentandi gratia, quàm uera narrandi præfari, his finem faciemus, ad præcipuum huius Epistolæ institutum accedentes. superioribus mensibus omnia simplicia medicamenta, quorum in officinis usus est Ferrariæ, nostra trutina (qualiscunque sit illa) percensere cœpimus, Illustrißimo genitore tuo suadente, fauente, & exorante, immo & qui plerunque uarios apud pharmacopolas errores audire, & uidere delectabatur. propterea hunc libellum eius excellentiæ inscribere atque

dicare institueramus, sed inopina morte præuentus est, & nobis ferè clanculum surreptus. Tu mox Illustrißime Princeps, & patrone Serenißime totius ditionis, & imperij, & omnium bonorum hæres euasisti, unde & huius libelli, sicut cæterorum aliorum bonorum hæres esto, quem tibi inscribimus, tibi dicamus, atq; deuouemus, ut excellentiæ tuæ aura fretus, ubiq; aperta fronte incedere poßit, & eo tutius euagari, quo Illustrißimam Renatam fautricem nactus erit. Iamq; huic nuncupatoriæ Epistolæ extremam manum imposuissem, nisi ea in mentem uenissent, quæ superioribus diebus de citris, Adami pomis, Narantijs ita à nobis appellatis, ab excellentia tua quærebantur, an apud antiquos inuenirentur, & quomodo à profunda hyeme seruari possent: quippe hoc anno frigoris inclementia omnes ferè huius generis arbores periere, quæ in amœnißima Padana insula Caliopia. i. Beluidere nuncupata, Alcinoi & Hesperidum hortos delicijs excedente uirebant. Nunc tuæ Illustrißimæ excellentiæ satisfactum iri statuimus: quanquam superioribus annis ad Illustrißimum, & Reuerendißimũ fratrem tuum Hippolytum Mediolani Archiepiscopum unam & alteram Epistolam supra hoc negotium scripserimus. At nonnulla in tuæ excellentiæ gratiam repetere non grauabimur. Primo autem communis omnium error menti occurrit (eorum præsertim, qui sacras literas interpretantur) ex hac arbore ligna cedrina esse putantium, quibus Salomon Hierusalemi templum strui præcepit, & de hac etiam id intelligunt, quod in libris Regũ scriptum reperitur, Salomonem à Cedro Libani usq; ad hysopum parietis disseruisse. i. à præstantißima & maxime omniũ arborum procera, ad infimam, humilem, & imbecillam

becillam plantam disseruisse. Legimus præterea cedrinas mensas apud antiquiores ingenti precio emptas, uelut Ciceroniana mensa, cuius decimo quinto capite decimi tertij uoluminis Plinius, & antiquiores meminere. Additq; in Anchorano monte citerioris Mauritaniæ ingentissimas, altissimasq; enasci, Theophrasti authoritate fretus: passim deinde à Poëtis incorruptibilem materiam esse decantatur, & cedrino unguēto, oleo'ue inunctas chartas perpetuo durare: ut Poëtæ carmina digna cedro, idest perpetuo superesse dicantur, quæ summum apicem artis gestiente natura attigere. Nunc uero præscriptam arborem à uulgari citro alteram esse ostēdamus. Principio sit nobis Dioscoridis sentētia telum, & acutissimus ensis primo rei Herbariæ uolumine in hunc modum inquiētis, cedrus de magnis arboribus est, fructum fert ut Iuniperus myrti magnitudine rotundum. Quibus indicijs manifestissimum est, alteram esse arborem cedrum in Illustrissimi Principis nostri delicijs receptam: neq; enim illam inter maiores arbores numerare oportet, quum sit ferè arbuscularum pumilio, fructus quoque myrti magnitudinem longius excedit. Liceat præterea Plinij uerbis præmonstrato loco aures admouere, sunt autem (inquit) cupresso fœminæ etiamnum syluestris similes, folio, odore, caudice. Quod apertissime Theophrastus, uel hoc indicio manifestat, nusquam de cedro locutus quin cupresso, Iunipero, aliorībus'ue arbusculis compararet, immo & in tertio de plantarum historia uolumine inquit, est Iunipero non absimilis, sed folio maxime distat. Quippe cedro durum, acutum, spinosumq;, Iunipero mollius. additq; fructum Iunipero similem, ex his quātum antiquior illa cedrus ab hac nostra uulgari dissentiat, cuique etiam mediocriter erudi

to

to manifestum esse arbitramur, ex antiquiori etiam men
sas, Delubra, Naues factas esse Plinius & Theophrastus
prodidere. Antiquam cedrum aliàs, nunc uulgarem prose
quamur, at unum in primis submouere instituimus, nomi-
nibus etiam in auctorum communi usu differre. Quippe
illam ex qua naues, & templa cedrum, nostram uero ci-
trum, atque citriam, apud Græcos appellatam legimus.
Quin & Dion in Neronis uita non citreas, sed cedrinas
mensas nuncupare maluit, quod adiectiuum in sacris lite-
ris frequentius animaduertimus. Quanquam nullo modo
dißimulandum sit Phaniam Eresium quinto de plantis li-
bro cedrum appellasse, atq; malum cedrium pro eo quod
nos citrum uocamus, & citrium. Præstat igitur antiquũ
nomen referre, quo fuit diu hæc arbor insignita, legitur
apud Theophrastum quinto plantarum uolumine sub ma
li medicæ, aut persicæ titulo, quam in hunc ferè modum
pingit, folium habet simile, & penè æquale potulacæ, a-
culeos, quales Pirus, aut spina acuta, sed leues, acutosq;
uehementer, & ualidos. Pomum eius non manditur, sed
odore præcellit, necnon & folium arboris odoratißimum
est, & si inter uestes pomũ ponatur, inoffensas cõseruat:
utile & cum medicinam mortiferam quis biberit, & ad
oris suauem olentiam, quippe si quis interna pomi in iu-
re, aut aliquo humore concocta in os expresserit, digesse
ritq;, suauem halitum reddet. fert poma omnibus horis,
alijs decidentibus, alijs subnascentibus, alijs maturescenti-
bus, quæ nostræ arboris imaginem repræsentant. ambi-
ges uero, dictum esse pomum eius non mandi. sed ambi-
guitas cesset, quippe Theophrasti, et Plinij tempore nun
dum mandebatur, sed tantum odore commendabãt. Athe
næus etiam author est neminem ex antiquis gustasse.

Mox post Palladij tempora cœpit mire in conuiuijs ad gancam, atque gulæ irritamenta in sapores, ac per se ipsum expeti, ut nulla uideatur elegans, aut Saliaris cœna, qua citrum desideremus. Lubeat deinde Dioscoridi aurẽ accommodare hanc arborem mirum in modum uerbis effingenti. Nota sunt Medica, quæ alij cedromela, alij persica, Romani citria appellant: arbor hæc omnibus horis pomifera est, ita ut antecedẽtem fructum subnascens identidem occupet nouus. pomum ipsum oblongum, caperatumq; rugis, colore in aurum inclinato, suaui odore, alioqui graui. semen habet piro simile. contra uenenum in uino bibuntur, aluum laxant, oris halitum, & suauitatem commendant. In uestiarijs condita uidentur arcere animalium noxas. His quoque Plinius grauis author assentit, in hunc ferè modum, tertio duodecimi uoluminis capite scribens, malus Assyria, quam alij uocant medicam, uenenis medetur. folium eius est unedonis interuenientibus spinis. Pomum eius aliàs non manditur, odore præcellit, foliorum quoque qui transit in uestes una conditus arcetq; animalium noxia. Arbor ipsa omnibus horis pomifera est, alijs cadentibus, alijs maturescentibus, alijs uero subnascentibus. Hæc est, cuius grana Parthorum proceres incoquere diximus esculentis, commendandi halitus gratia, ex his quisque etiam ineptus, arborem, quam citrum appellamus, ab his authoribus adumbratam intueri potest, eiusdem generis omnino sunt, quæ Limonia, Adami poma, aut rancida nunc uulgo dicuntur, quæ Rantia uocantur Hermolao teste, quasi raudia, à colore æris, id est fulua, uel à Neratio inuentore, Neratia dici potuere, nisi quis uelit Aranium, quasi Arianum, idest persicum à gente appellatum: est enim Aria (ut inquit Hellanicus)

Persica

Persica quædam regio. Quid item si malum Arantium, ab Arantia oppido Achatæ? Iuba author est Hesperida, et malum Hespericum nũcupari, refertq; Herculem in Græciam transportasse, & malum aureum esse uocatum, de quo in pastoritia contentione Virgilius meminit, aurea mala decem hodie misi, cras altera mittam, quamuis Pausania non aureum malum, sed Hesperidum ab Hercule primum in Græciam trasportatum dixerit, Aristophanes etiam grammaticus oximala persica uocari prodidit, Galenus quoque pomum ipsum non medicum, sed citrinum appellatum uoluit, quanquam sit apud Theophrastum, sub Medicæ mali dictione repertum. Græci quidam fabularum inuentores, nuptiale pomum esse putauerunt, à Tellure editum fabulantes, nuntiato Iouis, & Iunonis connubio. Superest Illustrißime Princeps antiquißimam curam in plantando, & diligentiam in seruando edocere. Propagine ac seminibus ortum ducit. Semina (inquit Theophrastus quarto plantarum historiæ libro) detracta uere, terris seruntur diligẽtißime cultis. Rigantur deinde quarto, aut quinto die: quum autem maiuscula fuerint, transferuntur uere iterum ad molle, riguumq; solum, nec ualde tenue: tale enim desiderat, opusq; est pingui aqua, marcidá ue irrigari, non admodum frigida, qua etiam equorum stercora triduo macerata sint. Additq; seri fictilibus in uasis perforatis. Prosunt & columbinæ sordes eadem aqua maceratæ. Quum hæ arbores in iustam molem creuere, flores pariunt, qui an spes sint futuri partus Theophrastus primo plantarum libro his indicijs ostendit, inter flores (inquit) mali medicæ, qui ueluti columquandam erectam in medio habeant, fœcundos hos fore affirmant, qui uero non habeant, hos fore infœcundos.

Quod

Quod iterũ uolumine quarto animaduertisse testatus est. Vnum uero submonendũ arbitramur, si hyemis inclementia in Ferrariensibus hortis flores, aut subnascentia poma defuerint, causam à Theophrasto primo de plantarum causis aßignari: Quippe placidum aërem expetunt, medioq; conflatum tempore, quo scilicet germinatio, & fructificatio aßidue factitari potest. Nec illud post habere dignum est, illa esse fœcunda semina, quæ in colo quadam prorumpant, hic unus est nascendi modus. Nonnulli ramusculum, ut subnascentia uirgulta radicibus euellunt, ac intorquent, uere in molle sŏlum, udum, & pingue magis, quàm gracile plantãtes, quarto etiam, aut quinto die prædictis aquis irrigant. alij ramos non ab arbore euulsos, sed adhuc illi infixos, fictili uase, testaceo, aut cucurbiteo uertice, pingui terra pleno circundant, quoad radices emittat, proinde ab arbore diuellitur, transplãtaturq; dato radicibus spiramento. Sæpius integras arbores è longinquis partibus transferre excogitauimus, ut antiquori tempore ex Persia, & Media euehebantur. Nunc triuialis est ferè arbor. pluribus horum pomorum generibus citreta Liguriæ, Campaniæ, Apuliæ, Benaco lacu, & tota fere Italia, præsertim uero calidioribus locis, & meridiem uersus sitis, ac maritimis fœlicius germinant, & quancunque imaginem topiario opere reddunt. Nos Genuæ, & Sauonæ, Atria, Cubicula, Papiliones topiario opere ex his arboribus fictos uidimus, quum excellentia tua anno à Christi ortu. M. D. XXVIII. Galliam peteret. Sed qua arte sine ullo discrimine transferri poßint, Plinius. 3.12. uoluminis capite ostẽdit. Tentauere (inquit) gentes transferre ad se propter remedij præstantiam fictilibus in uasis dato per cauernas radicibus spiramento:

qualiter

qualiter omnia transitura longius, seri arctißime, trans=ferriq́; meminiſſe conueniet, ut ſemel quæque dicantur, necnon eiuſmodi arbores antiquitus inſerebantur, quorũ fructus citromela nonnulli appellarunt. Denique *huius arboris morbos, & remedia huic opus eſſet afferre, niſi ſatis, ſuperq́; in noſtro de arborum medicina libro illa tractauiſſemus, tamen illud unum admonere nõ grauabimur:* Corticis *ablationem eſſe huic arbori mortale nocumentũ, hyeme præſertim: tunc opem ferre, noua cera, reſinâue obſtructo uulnere decet, ne frigus intimam arboris medullam ingreſſum perimat.* Hyeme *uero à temporis inclemẽtia ſeruantur, ſi in fictilibus plantatæ ſint hæ arbores, & in clauſum locum portentur, in quo aër natura, uel arte temperatus ſit.* Arte *autem ſi propè calidarium fabricetur:* At *ſi communi ſolo plantatæ ſint, tugurio cannitio, aut ex* Milij *nigri culminibus ſpatio unius pedis ab arbore circundentur.* Mox *equinum fimum ad medium uſque tugurij exterius circumponatur.* Hæc *ſunt* Illuſtrißime Patrone, *quæ ex antiquorum uoluminibus de hac arbore tuæ excellentiæ gratißima ſcribere ualuimus, quibus iam eſſet finis additus, niſi hoc unum in mentem acceßiſſet,* Lacedæmonios(*Ariſtophane grammatico authore*) Deos *hac arbore coronare ſolitos eſſe.* Vale Illuſtrißime Princeps, *& totius* Italiæ *decus eximium, & noſtrum hoc munuſculum, ut cætera alia hylari fronte accipias, quod hæreditario iure tibi meritò debetur.*

INDEX LOCVPLETISSIMVS OMNIVM SIMPLICIVM, QVAE IN HOC LIBRO CONTInentur. *Primus numerus chartas significat, secundus uero lineas.*

A

Armenia

10

Armenia

Belzuin

Chitrines

Coton

Equus

Folia

Grudes

*** Herba

Iacict

20

Melissa

Milium

Q

Rubis

Schul

σπάρτον

30

Suoldam

Vua

FINIS.

EXAMEN OMNIVM SIMPLICIVM MEDICAMENTORVM,

QVIBVS FERRARIENSES PHARMACOPOLÆ *in suis officinis utuntur, Antonio Musa Brasauolo medico Ferrariense authore.*

BRASAVOLVS. SENEX PHARMACOPOLA. HERBARIVS.

VORSVM *optimi uiri per has alpes inhospitas, & inaccessas, & per tam horridos recessus, qui uix timidis capreolis, & leuibus damis, ac dorcadibus aditum præstant?* HER. *Quorsum pedibus ducimur.* BRA. Nos capite ducimur, pedibus autem ambulamus. SE. *Mihi uideris æque, ut nos pedibus incedere, & capite aerem secare.* BRA. *Ita incedimus, quoniam pennis caremus. sed ò optime senex, mens est, quæ nos ducit, & quæ huc uel illuc pedes ambulare iubet, ipsi autem ueluti famuli parent. bruta alioqui pedibus, non mente, nec ratione quorsum impetus rapit, trahuntur. sed ne silentio prætereatis (obsecro) cur hos montes ascendatis.* HER. Herbatum uenimus, *ut uirentes herbas, ac radices nostris manibus euelleremus, quæ ad nos adeo sicca feruntur, ut uix integrum folium, aut tenuis cauliculus cerni posit.* BRA. *Optime consuluistis, uerum cuiates estis?* HER. *Mundani.* BRA. *Hoc non me latebat.* HER. *Cur latere non potuit? adeo alta montiũ iuga cõscendimus, ut mundum superare ui-*

deamur. BRA. Non ab re dubitabas, sed qua patria ortum ducitis? HER. Qua optime esse contingit. nam ubi bonum ibi patria, ut uulgato adagio fertur. BRA. Denique uos capiam, qua mũdi parte orti estis? HER. Nos absque retibus aut pedicis non capies, occidentales autẽ sumus. BRA. Sed iocari desinamus. qua urbe nati estis? SE. Ferrarienses sumus, nostra effigies te aufugit, tamen simul millies uersati sumus. BRA. O Dij immortales demum uos agnoui, iam diu mihi necessarios, quantum exterior uestium habitus effigiem mutat. Herbarium uero primo intuitu agnouissem, nisi barbam illam promissam abscidisset, & si cinericio bardacucullo circundetur. Immortali Deo gratias ago, qui in his inuijs montium cacuminibus adeo beneuolos uiros coniunxit, & eo maxime, quòd eodẽ proposito ducimur. obsecro uos per Apollinem, & Aesculapium, ut me in uestrum sodalitium recipiatis. Quippe ero facundus comes in uia, nec pigebit laboris, quamuis ardua mõtium penetralia superetis. SE. Quid iucundius accidere potuit, quàm adeo familiarem uirum inuenire, & uiæ, & euellendarũ herbarum comitem: ubi potius ursos, uoracesq; lupos inuenire putabamus. BRA. Et chartam, & atramentum, & pennas mecum attuli, & quicquid pro diuersis rebus annotandis commodum est. SE. Ad rem ipsam quid hæc facient? BRA. Omnia, quæ inuenire continget diligentissime scribam, ne cum Ferrariæ Pharmacopolium tutum frequentabo decertare contingat: hæc herba talis erat, illa erat alio, quàm uiderimus, modo affecta. SE. Hoc non modo probo, sed apprime laudo: uerum tuus hic liber, si forte in aliorum manus incidat, non deerunt æmuli insidias modo struentes, modo iurgia commouentes, qui omnia re-

hendent,

hendent, & te ueluti nugigerulum subsannabunt. BRA. Si noster hic labor in publicum quandoque prodeat, satis nobis erit, illa esse posteris aperta & deprompta, quæ hoc tempore ita esse compertum erit, non ambigentes in multis deinceps nos sententiam immutaturos esse, & ubi meliora inueniemus, uel ab alijs inuenta esse constabit à priori sententia recedemus, uerum illud, quod postea inuentum erit sequentes. SE. Non me latet multos in te scripturos esse. BRA. Nos oppositũ sentimus, quis enim hac in re onus absque honore subire uoluerit? nempe uiri probi aliud quid habẽt quod agant, quàm in uno alicuius authoris libro decem, aut duodecim non quidem errata, sed ambigua inuenire: ignaui uero, & qui bonas literas summis solum labris degustarunt, & si praua eorum natura in bonos uiros inuehatur, & inani quadam gloriola ducti eos uellicare tentent, posthabendi sunt, & tractandi uelut aselli, qui cum per uiam transimus pedita emittunt & ueluti troclearũ strepitus negligendi, illisq; dicendum, scribe tu si sapis, & iustum uolumen, & non uiginti, aut triginta uersus in ordinem congere. quantum in me sit, scribat quicunque in nostras nugas, nunquam Apologias conficiam, ne uulgi fabula euadam, & per totam urbem digito commostrer, sed cum in re aliqua uellicabor, de ea agam cum obiter incidet, nulla etiã illius, qui me carpere tentabit mentione facta, illa scribẽs quæ ueritati nobis conuenire uidebuntur, ne & ego uidear uirum illum (si uir sit) uice uersa, & maligna quadam mẽte reprehendere uelle, & ueluti de illius iniuria uindictam sumere. SE. Id boni uiri officium esse semper censui. HER. Sol propè meridiem est, et Solis radij adeo calent, ut in proximam illam planiciem secedendum sit, &

in certa illius ſpecus umbra prandendum, dum cicadæ reſonant, inclinante enim Sole tot radices euellam, quòd non uidebor diem, & operam luſiſſe. BRA. Meridiano æſtu ingentes deſtillationes, & capitis dolores fieri ſolent, ideo huius arboris incerta umbra derelicta, herbarij conſilium ſequamur. SE. Tu ergo herbarie onere depoſito mappam ſupra uirentes illas herbas, & humiles ſternito, pernamq́;, & tucetum in ligneum orbem ponito, & cantharum generoſo uino plenum deobturato. hæc ſunt, quæ in hac ſylueſtri ſolitudine Antonio Muſæ præſtare poſſumus. BRA. Hæc Principi inter montium iuga equitanti ſatis eſſent. ego pane, uinoq́; etiam dilutiſsimo, & maxima uiſendarum herbarum appetentia contentus ſum. Antiquitas herbis, & glandibus diu ueſcebatur dum homines ſyncera fide, & probis moribus uiuebant. Mox (proh pudor) ganea, tot uaria, in ſaporibus coquendi modis, uariarum rerum permixtione, cibaria adinuenit, ut nullus ſit modus, nullus finis edulijs, quæ infinitos morbos pariunt, & plerunque in mortem inopinam perducunt. SE. Quid ad nos ſi alij ægrotent? ego pharmacis, tu medendo lucraris. BRA. Quantum in me ſit, Deum optimum oro, neminem unquam ægrotaturum: quum uero id fieri nõ poſsit, ægros aliquot mihi cõtingere opto, ut ex mea arte honeſtum uictum, & ueſtitum habere poſſim. At ſi nullus unquam ægrotaret, non ſum adeo ſtupidi ingenij, quin ſtatim artem aliquam mihi comparare ſciuerim, ne uitam per inertiã tranſigerem. HER. Omnia in promptu ſunt: in hac uirẽti herba ſedete. SE. Tucetum hac parte rancidum eſt, illa uero optimum. HER. Nec deeſt ſua laus pernæ. BRA. Vinum generoſe reſpõdet. uerum ò herbarie, quænam herba illa eſt, quæ apud

cantha

cantharum uiret? HER. Apud omnes notißima. eam ignoras? Reuponticum appellatur. cuius radix adeo præstat, ut eius duplum pōdus reubarbarum æquet. BRA. O mirus recentiorum error, & mira pharmacopolarum ignauia, per tot secula in hac herba decepti sunt, & nunc decipiuntur, tamen addiscere nolunt, & si res ipsa præ oculis adducatur, ueritatem agnoscunt, sed maligno quodam animo uerum abnegant, potiusq; in sua illa ceruicosa ignorantia perseuerare uolunt, quàm uerum agnoscere. HER. Id forte nostra gratia dictum cupis, apud me certum est, herbam illam Reuponticum esse, ut ab ineunte ætate à summo quodam herbario didici. SE. Nec ego aliud Reuponticum uidi, quàm simile. tu fortaßis uis nobis ostendere panem non esse panem, aut uinum non uinum. Ego ita Reupōticum nosco, ut tu hoc uitrum, uitrū esse putas. nunc autem quidam iuniores insurgunt, qui potius libidine gloriolæ, quàm ueri scientia optimos libros reprehendere conantur, nec uerentur, nostrum Euangelistam. i. diuinum Mesuem execrari, Pandectas reprehendere, Auicennam taxare, Serapionē demoliri, & Auerroim exibilare: non desunt nobis luminaria, sed hi conantur extinguere. BRA. Obsecro te optime pater, ne ira conciteris, sed blandis uerbis rem tractemus, & mites aures præsta. SE. Nunquam potero in Mesuem, aut alterum Arabem conuicia audire. BRA. Et quis adeo audax hos præstātißimos uiros uellicare conabitur? SE. Tuus Leonicenus, Manardus, & nescio qui recētiores. BRA. Deciperis optime senex, nam Leonicenus, & Manardus si aliquot Arabum errores detexerint, modeste loquuntur, recentes autem illi potius culpa digni sunt, quum execrantur, quàm laude. erant demonstrandi errores, non cō

uicijs lacessendi authores. SE. *De Mesue quid sentis?* BRA. *Quid aliud, quàm optimum uirum, qui omnia deo duce scripserit, & posteris iuuandis multum insudauerit?* SE. *Quid de Auicenna?* BRA. *Non quidem principem medicorum (ut recentes putauerunt) sed Cordubæ: at summum philosophum, qui multa uiderit, ac perlegerit, quanquam eius uolumina multis erroribus scateāt.* SE. *Quid de alijs Arabibus?* BRA. *Id quod Plinius testatur. Nullus liber tam malus, quin aliqua ex parte prosit. ego omnibus rei medicæ candidatis suaderem, ut in primis Græcis perlectis, Arabes quandoque gustarēt, quos aliqua ex parte prodesse non dubitamus. unde consilium id non modo, non probo, sed ualde improbo, quo nōnulli Arabes penitus abolendos suadent, nos uero potius corrigendos iudicamus, ubi mendæ aliquæ apparent.* SE. *Si omnes tuā sententiam amplecterentur, nulla esset inter Arabum, & Græcorum sectatores controuersia.* BRA. *Non laudamus Arabum sectatores, sed omnes Græcos imitari hortamur Arabibus non spretis: at tempora incidimus, quibus Græcis maledicunt, nec ipsos dignantur suo nomine appellare, quod in bonis literis tyrannidem quandam peperit. Hippocratem igitur, Galenum, Oribasium, Paulū, Aëtiumq; admiremur, sed nec Serapionē, Rasim, Auicennam, Auerroim, Mesuem omittamus, nisi ubi inextricabiles nodi inciderint, & nonnullæ in rebus ipsis lituræ.*

SE. *Sunt'ne aliqui iuniores Ferrariæ inter eos, qui recenter doctores creati sunt, ad id nauandum commodi, ac prompti?* BRA. *Equidem sunt. Hippolytus Constabilis, Franciscus Brusantinus, Maurelius Sanctus, & Ioannes Leouercellensis. hi quandoque, & breui nostræ patriæ splendentia lumina euadent, qui Græcos authores summe*

me

me obseruant, nec Arabum recte dicta contemnunt, ut enim propriam animam rectis, & Christianis moribus exornarunt, ita ab omni maledicentia immunem fecerunt. SE. Ad rem ipsam sermo uertatur, Herbarie affer Reuponticum. HER. En, nec una deest radicis fibra. SE. Hoc igitur Reuponticum esse ambigis? BRA. Immo nõ esse certus sum. SE. Sum'ne tam grandæuus sententiam mutaturus? BRA. Eia pater, quacunque ætate discendũ. statim autem te assensurum non dubitamus, si benignas aures præstare uolueris. SE. Amor erga te meus, aures præstare cogit. id igitur non esse Reuponticum ostende. BRA. Apertißime ostendam modo antiquioribus authoribus fidem adhibere statuas. SE. Quos antiquos appellas? Pandectarium mecum attuli, quem omnia ad unguem scripsisse arbitror. BRA. His igitur authoribus fidẽ præstabis, qui à Pandectario in testimonium adducuntur? HER. Aliter fieri non potest. BRA. En igitur Pandectarius Dioscoridis testimonio utitur, eo capite, quo de Rheon, uel Rha, à Romanis Rha põticum appellatũ tractat (non enim Reuponticum, uel Reubarbarum, ut uos paßim dicitis, sed Rha ponticum, & Rha barbarum proferre oportet, uerum uocabulis uestris uos uti non impediam) tamen idem Pandectarius per Rhaponticum id intelligit, quo paßim in officinis utimini, cui magna recentiorum pars consentit. at si tibi apertis oculis, hoc non esse Dioscoridis Rhaponticum ostendam, non'ne dices nõ solum non esse Rhaponticum, sed longe Pandectarii hallucinatum esse? SE. Alij adhuc suberunt scrupuli, nunc istud demonstrare pergas. BRA. Primo igitur antiquiores Rha dicentes, uel Rheon simpliciter, id intelligunt, quod à Romanis Rhaponticum uocabatur, & Celsus ra-

dicem Ponticam lib.5. in antidoto Mithridatis nuncupauit, postea Dioscoridi aures præsta, hanc radicem, quæ Rhaponticum dicitur esse sine odore, esse fungosam, & sine pondere, & habere gustum glutinosum dicenti. Olfacias igitur ipsam radicem optime senex. SE. Iam olfacio. BRA. Caret'ne odore? SE. Minime, sed grauem habet, forte intelligit, non habere odorem scilicet bonum. BRA. Hoc potius est sine ratione fugere, quoniam Dioscorides hoc uocabulo odor, tãquam medio utitur, cui bonum, aut malum, suaue, aut insuaue coniungit, quum igitur sine odore scripsit, quod sua lingua ἄοσμος dicit, odore carere penitus censet, sed aliud consideremus, an χαύνη sit, & ὑπόκουφος, fungosa, & sine pondere. SE. Equidem fungosa non est, sed potius densa, ut inde grauis efficiatur. BRA. Nec gustũ prætereamus, quẽ glutinosum censet, gusta, mihi nullum glutinum in lingua parit? SE. Nec mihi. BRA. In alijs si quodammodo huic nostro Rhapontico conuenire uideatur, in multis dissentire certum est. SE. Hoc adeo manifeste percepi, ut is cæcus sit, qui non uideat. nunc sententiam mutare cogor, ut deinceps in simplicibus Pandectario nostro fidem nõ adhibeam. tamen plures de Rhabarbaro differentes audiui, qui hoc Dioscoridis Rhaponticum, Rhabarbarum, quo utimur, esse profitentur. BRA. Non defuere plures, qui id sentirent, quod etiam Leoniceno attributum est, et hoc Ruellius, ac si pro aris dimicet probare nititur, tamẽ decipiuntur, quoniam ἄοσμος non est Rhabarbarum. i. sine odore, nec habet radicem similem centaurio, quippe centaurium radicem longam habet, & quanuis Rhapontico minorem scribat, tamen eandem formam non habet, quia Rhabarbarum in formam rapæ, & rotundum

uergit,

uergit, nec Rhabarbaro inest ῥίζα μέλανα.i.radix nigra, sed potius in subcroceum quendam colorem uergit, adeo, ut tabulas quasdam ex infusione Rhabarbari apte croceas reddiderim, & nisi pretium impediret, eo pictores uterentur. SE. Hoc ergo probare tentas Rha antiquorum non esse nostrum uocatum Rhabarbaricum, quia nostrum odorem habet, Rhaponticum uero sine odore est, at nos huic tuæ sententiæ occurremus dicentes, id ex regionum diuersitate contingere, quod enim in Ponto nascitur ob loci frigiditatem odore caret, in Arabia uero ob feruẽtem solis æstum odorem contrahit. BRA. Hæc est irrationalis excusatio, qua tamen Ruellius intẽtionem suam demonstrasse arbitratus est, quippe nulla est radix, quæ uel feteat, uel fragranti odore prædita sit, & nulla est herba etiam si ab æstuosissimis locis ad glacialia, & humidissima transportetur, quin aliquid proprij odoris, & saporis seruet, licet remissiora sint, en Origanus ex Creta Venetias affertur uehemẽtissimi saporis, & odoris, nascitur & in Ferrariensi solo nonnullis in locis humidissimis & frigidis, & eundem habet odorem, et saporem cum Cretensi, sed longe remissiora sunt. idq; in sexcentis herbis, probari potest. amarissimum est, quod in montibus oritur Absynthium, & uehementem habet odorem. Ferrariæ uero in locis humentibus, & frigidis, & amaritudo remissior est, & odor. SE. Cur Ruellio non credis, si tantus uir id testatur? BRA. In his, quæ sensu constant nemini credẽdum est, si ratio, quæ ex sensu sumitur oppositum suadere uideatur, illuc ego nunquam duci potero, ut suadear locorum diuersitatem in eadem herbæ spetie, odorem penitus auferre & illam ἀοσμὴν reddere, cũ experientia ostendat, eiusdem speciei odorem sem

per

per ſeruari in eadem ſpecie herbæ in calidißimis locis, et frigidißimis, humidißimis, & ſiccißimis, ſolũ uero intenſione, & remißione differre. mirũ igitur mihi uideretur Rhabarbarũ in Arabia odore præditũ eſſe, in Ponto odore penitus carere. SE. *Quid dices ad Ruellij authoritatẽ?* BRA. *Illum ex uoluntate locutum eſſe, & quicquid in mentem uenerit deprompſiſſe teſtabimur: nos uero in his omnibus de quibus uerba faciemus rei ipſi innitemur, & de quibus etiam ante Ruellium ſcripſimus. In reliquis autem quid de tam probo, & tam docto uiro ſentiam, aperire non deſiſtam. cum eſſem Lutetiæ Pariſiorum. 1528. non mediocrem habui cum eo uiro conſuetudinem, & plerunque excepit me prandio, & ego illum nonnunquam, proprias ſedes habebat propè templum illud famigerabile uirginis Pariſienſis, & erat illius templi (ut dicunt) canonicus, uir erat in moribus mitißimus, in græcis, & latinis literis erudißitimus, ſed talis, qui omnia ſimplicia domi ſciebat: in hortis uero, montibus, cõuallibus, & alijs locis, in quibus hæc naſcuntur, nunquam uerſatus erat, propterea nihil ab eo dicitur, quin de uerbo ad uerbũ ex Plinio, Dioſcoride, Galeno, Paulo, Aëtio, Atheneo, Polluce, & plerunque Hermolao Barbaro depromptum ſit, nos econtrario paucißimas authorum ſententias, & illas quidem quambreui fieri poterit, referremus, & illa tantum, quæ oculis uidimus, & his manibus non ſemel collegimus perſcribere conabimur, ea antiquorũ ſententijs conferentes, quicquid tamen ſit noſtra hac ætate doctißimus fuit Ruellius, & in euoluendis authoribus diligentißimus, in ſumma igitur fieri non poteſt, ut herba uno in loco odorata in alium tranſportata, odorem penitus amittat, potißimum cum ſicca erit.* SE. *Loca omnino herbarum qualita*

tes

tes immutare uidentur, nempe Galenus cum de Cisthо Ladanum ferente agit, in Asia inquit ob loci temperiem frigidam habet naturam, in alijs uero locis calidam. BRA. *Venerande senex nullus unquam, qui sapiat, inficias ibit narias regiones, & cœli periodos simplicia medicamenta immutare, at hæc mutatio in qualitatibus est, quæ per magis & minus distinguuntur, Galenũ ergo de Cistho loquentem contemplemur, qui septimo de simplicium medicamentorum facultatibus inquit: In calidis regionibus hic Cisthus proueniens, tam & si haud alius sit genere, quàm qui apud nos nascitur, eximiam tamen à regione, ac peculiarem, digerentemq; caliditatem nactus est, atque utroque à nostrate differt, tum quia frigiditatem deposuit, tũ quia calorem assumpsit, itaq; cætera quidem huius Cisthi illis, quæ in nostrate uisuntur similia sunt, hæc de Cistho à Galeno referũtur: uerum quis est tam hebetioris ingenij, ut ignoret herbas etiam frigidißimas in calidioribus locis minus frigidas enasci? quod autem minus frigidum fit, aliquid caloris acquirit, unde & si Galenus dicat à regione eximiam, ac digerentem caliditatem acquirere, intelligendus est, frigiditate remissa, aliquid caloris acquiri, quo digerere poßit, tamen non it inficias aliquid frigiditatis habere.* SE. *Immo apertis uerbis dicit, tum quia frigiditatem deposuit, tum quia calorẽ assumpsit.* BRA. *Intellige deposuisse, hoc est, remisisse frigiditatem, nã & in ea frigidæ partes relinquũtur, assumpsisse uero caliditatem, præter frigiditatem illam, quam Cisthum seruat, si in Cisthi specie esse debeat, quoniam si frigiditatem penitus deponeret esset ex tribus primis conflatus qualitatibus, nihil uero in rerum natura, ita confectũ reperiri potest. adde quòd in aliam transmigrasset speciem, impoßibileq;*

bileq; esset, ut in aliis qualitatibus secundis cum nostrate similitudinem haberet, ut Galenus testatur. nempe primis qualitatibus in totum immutatis, & secundas immutari necesse est. SE. Tu ex te ipso ut tibi menti occurrit hæc dicis. BRA. Immo ita constat, & res naturæ hoc ordine constantur, frigidæ herbæ in calidioribus regionibus minus frigidæ euadunt, & si in frigidis oriantur partibus, & ad calidas transportentur, calidiores fiunt, hoc est frigiditatem remittunt, ut nō penitus deponant, neque amittant, alioqui in eadem specie non essent, immo (ut de Cisthide loquamur) si frigiditatem: unde quanque deponeret & nō remitteret, illi uis adstrictoria non seruaretur, quā adhuc seruare fatetur Galenus. SE. Puto te hæc tibi fingere, & pro libito commentari, Galeni uerba sunt, frigiditatē deponere. BRA. Intellige (ni refugias) remittere, alioqui in sua specie non seruaretur. SE. Addit acquirere facultatem digerentē, quæ non nisi in caliditate consistit. BRA. Nolo uerbis amplius cōtendere, ita Galenum exponendum censeo, si acquiescere lubeat acquiescito, sin minus intentionem tuam sequaris. unum est proculdubio sentiendum, cum remittitur frigiditas, caliditatē introduci necessarium esse. at tanta seruatur frigiditas, ut res in sua specie conseruari possit, propterea hæc non est conueniens similitudo de Cistho respectu diuersorum locorum, adde Rhabarbarum, Rhapontico in secundis qualitatibus comparari, Cisthum uero in primis, quanquam ad rem ipsam hoc parum conducat, ueruntamen his prætermissis argumentum quoddam pro tua sententia adducam, quod adeo efficax erit, ut illud euitare difficillimum sit. SE. Quod nam est hoc argumentum? illud iam exaudire percupio. BRA. Audies aliqua esse, quæ uno in loco odore

penitus

penitus careant, in alio uero ſint odorata. SE. *Iam diu aures erexi, ut ſententiã noſtram comprobatam eſſe percipiam.* BRA. *En Dioſcorides de Iride agens, illam, quæ in Iberia, & Macedonia naſcitur odoratam facit, illam uero, quæ in Thracia, et frigidioribus locis naſcitur odore carere teſtatur.* SE. *Quid ergo ad Dioſcoridẽ dices?* BRA. *Qui putant Dioſcoridem ita ſcriptis reliquiſſe longe decipiuntur, nam de Iride agens, Illyricam, & Macedonicam cæteris præfert, nuſquam tamẽ dicit, quod aliæ odore careãt, in odore uero Macedonicam cæteris præfert, at ſi locorum diuerſitas odorem probum ex calore rebus ipſis infert, quis unquam Illyrium pro regione & tali, & calida probabit?* SE. *Scito ò Muſa non eſſe Dioſcoridẽ, qui Iridem dicat in Thracia odore carere.* BRA. *Quis ergo fuit, qui tamẽ fide dignus ſit?* SE. *Theophraſtus eſt in 6. de plantarũ cauſis.* BRA. *Id eſt diuerſis in locis, unde, & nos uarijs in locis apud hunc authorem annotauimus, unus eſt locus cum de ſenſu odoris, qui guſtatu percipitur agit, docetq; nõ temere adiungi olerum genus, quod à palati gratia nomen accepit, ceu Anethum, Feniculus, Iris, & eiuſdem generis reliqua, quorum pleraque nihil penitus olent, at ſi recte cõtempleris, hoc quod dixit nihil penitus olere, non refertur ad Irim, aut ad Anethum, uel Feniculũ, ſed ad alia olera referri debet, quæ nullum penitus dum manduntur odorem habent, ut Lactuca Chriſolachana. alter locus eſt in eodem ſexto, ubi eadem ſiccata, & recentia inuicem comparat, & de cauſis zuchari mentionem facit, quæ dum recentes ſunt dulces guſtantur, exiccatæ dulcedine priuantur, poſtea addit, uirides enim aut nihil olent, aut non æque, ſiccatæ nimirũ redolent, ut Iridis radix. uides expreſſe non dicere non*

olere

olere, ſed non æque olere, idem intellige de locorum diuerſitate, quæ faciat, ut non æque redoleant, non tamen ut odore penitus deſtituantur: notatoq; nõ ponere Iridem ſecundum diuerſas regiones odorem, & inodorem, at potius uult remißius redolere, ubi docet ſiccitatem, & caliditatẽ res magis odoratas reddere. Hæc ſunt eius uerba argumento etiam illud eſt, tractibus æſtuoſis plura, melioraq; odoratorum genera prodeunt: melius enim ſibi concoquitur, & quædam ſiccata olent, uiridia nihil olent, ut calamus, iuncus, nonnulla etiam plenius olent ſiccata, ut Iris, & Sertula campana, ubi uides aſſeruiſſe Iridem in æſtuoſa regione, magis quidem redolere, ſed in frigida odore non caret. SE. *Nondum attigiſti locum, quem citauimus ex Theophraſto.* BRA. *Id quidem ſcimus, ſed noluimus & hos locos prætermittere, ille uero quem citaſti eſt in ultima ferè ſexti libri parte, ubi docet terram, quæ res parit odoratas non debere eſſe limoſam, neque pinguem, neque lentam, quoniam humoris, & lẽtoris cauſa calor non æque fungetur officio ſuo. paulo poſt addit, hac enim de cauſa Iris melior in Illyride, quàm in Macedonia eſt, in Thracia uero, cæteriſq; frigidioribus locis, ac minus coćturæ idoneis odore penitus caret.* SE. *Hic eſt proprie locus, quem citaui quid noui paries? ut tam apertam ſententiam euites?* BRA. *Theophraſtum intelligo, ut de uiridi Iride loquatur, nã ne à ſe ipſo diſſentiat, id arbitrari neceſſarium eſt, quod tamen à ueritate nihil diſcrepat, nempe ſicca radix in quacũque orta ſit patria redolet in humida uero, & frigida longe minus, at cum uiridis eſt odore penitus carere uidetur.* SE. *Hæc commentaris ut tibi menti occurrunt.* BRA. *Immo ut ratio dictat, nam locorum diuerſitas odores quidem remittit,*

ſed

sed penitus non aufert præsertim cum exiccatæ fuerint, hoc in sexcentis herbis experientia ostendit, quæ è locis calidioribus Ferrariam transportantur, odorem nunquam penitus amittunt, ut in Origano patet è monte Ida Cretensi, Ferrariam asportato, & in nostro solo terræ mandato. SE. *Non uidetur tanta locorum distantia hæc quanta illa, quæ inter Pōtum, & Arabiam interest.* BRA. *Distantia hæc ad rem nihil facit, sed sunt locorum qualitates, adde esse longius spacium inter Idam mōtem, & Ferrariam, quam inter Pontum, & Arabiam, si Ptolemæum contempleris prima Asiæ tabula, & quarta. Nam inter Idam montem, & Ferrariam intersunt decem, & octo uel decem, & nouem gradus, inter Pontum uero, & Arabiā undecim, uel duodecim gradus. At hæc omissa faciamus, id nos mordicus tenemus ob locorum diuersitates simplicium qualitates non immutari, sed remitti, & quandoq; adeo remitti, ut percipi non uideatur nisi exiccetur, ut de Iride à Theophrasto dictum est, immo & excusationē hanc accipere ne pigeat de eo, quod Dioscorides dicit, et ab alijs asseritur radicem Rheu odore carere, intellige cum recens est, nam exiccata grauem quendam odorem emittit, ut Iris facit in frigida regione orta.* SE. *Arbitror ad Galenum, & Dioscoridem radices siccas fuisse comportatas, ut in præsentiarum etiam Ferrariam conuehūtur.* BRA. *Et uirides effodere, & siccis utebantur, propterea mirum certe est, si odorem aliquem habebat, quod odore penitus carere faßi sunt: sed his omißis ad negociū iam cœptum accingamur.* SE. *Ne te pœniteat, & huic alteri ambiguitati aures porrigere.* BRA. *Dic sodes.* SE. *Inquis à Rhapontico Rhabarbarum differre, quoniam Rhaponticum prælongam radicem habeat, Rhabarbarum rotundam*

tũdam ueluti rapum, nos uero dicimus Barbaricos uiros prælongas, & magnas Rhapontici radices in frustra dissecare, quæ in rotundam quandam formam uergere uidentur. BRA. Sæpius à te dictum est nos absque ratione, sed ut menti occurrit locutos esse, cũ tu in præsentiarum mihi potius sine ratione, & ex appetentia loqui uidearis, nempe & assero, & testor radicem hanc, quam Rhabarbarum uocamus rotundã esse, & quamcunque ex his, quæ ad nos apportantur extrinsecum suum corticem integrũ habere eiusdem undique coloris, & eiusdem substantiæ, quanquam & nonnunquam frustra uideantur incisa, immo & Rhabarbarum quod rotundum esse fatemur ueluti rapum, in duas uel tres partes diuidi potest, neq; hoc obstat, quin in rotundum uergat. Nos ut de hac re denique finiamus, & uerum Rhaponticum, & uerum Rhabarbarũ recentia uidimus, Rhabarbarum in horto magnifici Sinibaldi Flisci Genuæ. si uidere hoc tibi animo est illuc equitato. forte & nunc adest. radix erat rotunda non quidem perfecte, sed ut ad nos ex India, uel Arabia in præsentiarum in dies afferuntur, & aliquid (licet parum) odoris Rhabarbari seruabat, immo & folia diuersa erant, quæ nostræ rapæ folia referebant, & easdem ferè incisuras habebant, erantq; folia ueluti citrorũ robusta. SE. Hæc sunt ne uera? BRA. Me puderet referre nisi id his oculis uidissem. SE. Forte erat alia radix. BRA. Non miror te garulum esse, quoniam & senio confectus es, an esset eadem radix, an diuersa disputare non aggrediar, sed Genuam proficiscitor, ubi illam uidere licebit, multæ enim in præscripto horto sunt eiusdem generis radices, nisi ob aruerint. SE. Alij tuis uerbis non acquiescent. BRA. Nõ acquiescant, sit mihi est ueritatem exprimere, & ex

conscientia

conſcientia loqui, immo & nunc in Oenotria, quæ uulgo Calabria dicitur, quoddā Rhabarbari genus naſcitur folia habēs prædicto Rhabarbaro ſimilia, radices uero, longe minores ſunt, & intus rubriores, integrā radicē mihi dono dedit egregius Leonardus Veſpolus Neapolitanus, qui illam ſæpius expertus erat, & nos diuerſis hominibus quinque drachmas potui dedimus, unicuiq; ſingulam drachmam, in his quinque inuenimus uehementius educere, quàm hoc noſtrum uocatum Rhabarbarum educat, nūc etiam illius radicis partem domi ſeruo, quæ manifeſtam rotunditatem præ ſe fert. SE. Putas'ne radices illas adulterari? BRA. Galenus in primo de Antidotis ubi exponit ſimplicia theriacam ingredientia, de Rheo loquens adulterari inquit his uerbis, in Rheo quoque fraus committitur, nam quibus in locis naſcitur, ſimulatq; euulſum eſt, ipſum elixant, quo ſuccum remittat, ac tamen ſuccū, ut ſyncerum, & aquæ impermixtum, quàm Rheon exiccatum, ut non elixum ad nos poſtea mittunt, quamobrem ſcientia opus eſt, uerum ab adulterino ſecernendi, quàm facillime conſequuntur, qui ſuæ ſpontis Rheum aliquando uiderint, nam elixi pars, quæ ſub aſpectum uenit denſa per totum & compacta non eſt, ſed rarior, & guſtu tentatum ſaporem adſtringentem uel nullum, uel obſcurum remittit, cum tametſi adulteratum non ſit, uehementer adſtringat, cito tamen, & ipſum foraminoſum efficitur. Hæc Galenus de his, qui Rheon adulterant improbis uiris, immo & de aliorum ſimpliciū adulteratoribus, in tertio de compoſitione medicamentorum ſecundum genera conqueritur, ubi in principio ita amicos admonet, amici uos admoneo, ut in hoc quoque me ſequamini, ſi artis opera pulchre obire uelitis, nouiſtis enim quomodo ex

omni natione præstantißima quot annis medicamenta mihi adferantur, eo quòd perditi illi omnigenarum rerũ coemptores (Græce Rhopolas *uocant) uarijs modis ea cõtaminant. præstiterat forsan nõ hos solum, sed multo magis etiam mercatores qui illa aduehunt incusare, atque his multo magis ipsos herbarios, item nihil minus eos, qui radicum liquores, succos, fructus, flores, & germina ex montibus in urbes conferunt: hi siquidem omnium primi in eis dolum exercent, ut* Galenus *de medicamentorũ adulteratione apprime conqueratur.* SE. *Id semper absurdum existimaui* Ponticæ *regionis uiros* Rhapontici *radices excoquere.* BRA. *Et id ridiculum semper putaui, in loco, in quo tanta huius radicis copia inuenitur, quanta graminis* Ferrariæ, *excoqui, ut succus extrahatur, & uis aquam subeat, nam quod elixum est deinceps facile corrumpetur, neque putandum est fieri adulteria, ubi tãta alicuius rei copia sit, & nullius ferè pretij existimetur, nisi quis dicat excoqui, ut maior succi copia paretur. tamẽ recẽs* Rheon *succi copiã emittit, et si aqua misceatur facile corrumpitur & ipse.* SE. *Tamen* Galenus *id asserit.* BRA. *De his, quæ ipse non uidit, illi fidem in omnibus non adhibemus, nam & de* Lemnia *terra agẽs, illam putabat hædino sanguine commisceri, priusquam oculis uidisset, non fuit in* Ponto Galenus, *propterea hoc uidere non licuit, sed id rettulit, ut ab alijs audiuit, quanuis, &* Auicenna *illud idem asserat, atque* Mesue. SE. *Quod dicebas* Rheon, *radicem esse nigro costo similem,* Rhabarbarum *uero lutei coloris, nos fatemur, et* Rhabarbari *radices nigras esse, sed extimus cortex aufertur.* BRA. *Vidistí ne istud?* SE. *Non uidi, sed nostræ menti ita succurrit.* BRA. *In his quæ sensu constant non*

est opus imaginatione uti, sed sensus ipse iudex esse debet. forte radices aliquæ, quibus terra inhærebit, aut exustæ, nigræ uidebuntur. SE. Hoc etiam discrutior, ut Rhabarbarum, cum Rhapontico idem esse contendam, quoniā eædem proprietates, eædem operationes nostro uocato Rhabarbaro insunt, quæ ab antiquis Rhapontico inesse scriptæ sunt. BRA. Eædem omnino sunt, sed longe efficatiores in Rhabarbaro. quis enim ambigit duo simplicia easdem uires nonnunquam habere, & in uno intensiores esse, quàm in alio, & tamen erunt in specie diuersa? Adde Mauritanos Rhabarbaro attribuere, quod & bilem crassam educat, & pituitam, antiqui tamen Rhapontico id non attribuere, quanquam & in Rhapontico rationes inuenire scirem, ob quas educit, quanquam ab ipsis expressum non sit, nempe ex acrimonia ad deiectionē præparat crassa incidēs atque glutinosa, ex amaritudine detergit, & etiā crassa incidit, sed remißius, quàm ex acrimonia, est uero adstringens, quoniam in se habet aliquid terrei, quod frigidum est, unde easdem uires habere fatemur, & tamen diuersa esse, uerum quoniā inter se in multis alijs similitudinem habent præterquam in his prædictis, propterea Arabes uisi sunt in Rhabarbaro illa referre, quæ de Rhapontico ab antiquis scripta sunt, cum tamen & alia sit radix, & ipsi distinctam faciant à Rhapontico. Antiqui præterea faciunt Rhaponticum leuem, sed Arabes probant Rhaponticum pondersum. SE. Id fit quoniam ad diuersa comparant, nam antiqui alijs radicibus comparabant, Arabes uero comparant radicibus in eadem specie. BRA. Leuiores radices potius probare deberent, quoniam pro nota exquisita ab antiquis ponitur Rhaponticum leue esse oportere, præterea opus est

comparationes intelligere & ad eadem & ad diuersa, si tu ergo absque ratione ita dices, nos ratione ducti, quod iam dictum est sequemur. SE. Vbi radicem illam uidisti, huic Dioscoridi descriptioni de Rhapontico similem? BRA. Venetijs in ædibus pharmacopolæ, qui campanam pro insigni habebat, hic (ut uir erat, nulli parcens sumptui) ex ripis Rha fluminis in Mæotidem paludem influẽtis radicem hanc, & ipsam herbam Venetias portari curauit, cui hæc Dioscoridis descriptio adeo quadrabat, ut tu ipse tibi ipsi similis es, meminit huius radicis Ammianus Marcellinus 22. Historiarum libro inquiens (de Tanai uero primo loquitur) huic Rha uicinus est amnis, in cuius superciliis quædam uegetabilis eiusdem nominis gignitur radix proficiens ad usus multiplices medelarum. SE. Est ne Rhabarbaro similis, quo nunc paßim utimur? BRA. Non equidem sed potius Rhapontico uestro, his demptis in quibus Rhaponticum uestrum ab illo Dioscoridis dissentire monstrauimus. HER. Reperitur ne apud Dioscoridem, aut aliquem antiquum authorem, nostrum uocatum Rhabarbarum? BRA. Nodum Herculeo illo arctiorem soluendum petis, nunc silentio pertransire decreui, ut res maturius agatur, unum tamen præterire non possum, neminem adhuc apud antiquos authores adinuenisse, & hi longius hallucinantur, qui Rhecoma Plinij Rhabarbarum esse existimarunt, quanquam solum nomine Rhabarbarici mentio fiat à Paulo lib. 7. cap. 11. in cõpositione διὰ κοραλλίου. HER. Audes'ne tu inuenire, nunquam ab alijs inuentum? BRA. Nondum effari audeo, sed diutius intra me, quod animo concepi examinabo: forte, priusquam alijs, quæ cõcepimus tradamus, perpetuo silentio transire decernemus, aut breui scriptis mãdabimus.

dabimus. SE. Sentis ergo Rhaponticum Dioscoridis, & aliorum antiquorum, ut Galeni, Pauli, aliā rem esse à nostro uocato Rhapontico, & Rhabarbaro? BRA. Non modo hoc sentio, sed adeo certus sum, ut alioqui dubitare nefas arbiter, in summa igitur Rhabarbarum, quo utimur diuersa res est ab antiquorum Rhapontico. SE. Arbitror non defuturos æmulos, qui in hanc tuam sententiam scribant. BRA. Et nos aliter sentimus, neminem. S. in hæc scripturum, nempè is fatuus uideretur, qui de re scribere tentet, de qua ad hæc usque tempora tot, tamq; probi uiri scripsere, ut nihil addi posse uideatur, nisi ad sensum radicem ipsam ostendat, & herbam, & reliqua, quæ oculata fide de ipsa uideri debent, illaq; erit optima scriptura, & optimum argumētum, in quod nullus reclamare poterit, hic est in his rebus uerus argumentandi modus ex re ipsa, nam ex his, quæ ab authoribus desumuntur, utriq; parti defendendi ansa præbetur. SE. De Rhabarbaro satis, ego & hoc, & illud in mea officina seruabo, & illa ægris præstabo, quæ indicabuntur à medicis, id uero scire percupio, quibus qualitatibus insigniatur Rhabarbarum. BRA. Mesue indicauit calidum esse, & siccum in secundo ordine, quanuis nonnulli in primo esse probarint, uerum cum hi omnes ordines in tres partes ab antiquioribus distinguantur, iudicamus calidum esse in secunda parte secundi ordinis, & ad tertiam attingere, nam accipientibus iecur plerunque calefacit potissimum si calidioris sint iecoris, & eius caliditas statim sentitur, & nonnulli ea die, qua Rhabarbarum sumpsere circa manus, & pedes uehementem æstum persensere, & siti premebantur, etiam si non eduxerit, quanuis à multis pro iecore purgando exhibeatur, qui probandi sunt, ubi

iecur humoribus plenum sit,& sola calida qualitate non afficiatur. SE. *Ne pigeat oro in omni herba de qua agemus prius qualitates referre.* BRA. *Id libenter efficiã, uerum si hoc facturus sum per Galeni regulas incedere oportet,& per uiam illam regiam, quam in calce quinti libri de simplicium medicamentorum qualitatibus edocuit,ubi inquit calidũ primi ordinis nominari, quod nos excalfacit,non tamen euidenter,sed opus est demonstratione rationali uti ad hoc probandum,eodem modo frigidum,humidum,& siccum,quod demonstrationem requirat etiam,nondum actionem ualentem adeptum.* SE. *Primus igitur ordo calefactionem sensualem non habebit?* BRA. *Non quæ facile,& cito sentiatur:quæ uero manifeste aut calefacere,aut frigefacere,aut humectare, aut desiccare possunt,ea secundi esse ordinis dicẽtur.* SE. *At omnia quæ in tertio,& quarto ordine sunt manifeste calefacere possunt,erunt igitur in secundo.* BRA. *Intellige illa,quæ incipiunt sentiri calefacere, frigefacere, exiccare,& humectare,& iam sentiuntur,non quod in intenso sint sensus gradu.nempe illa, quæ uehemeter quidem non tamen summe calefacere,frigefacere,humectare, & exiccare possunt in tertio sunt ordine, intellige ista esse calidissima,non tamen adeo ut escharam moliri possint. At quæ adeo calefacere possunt,ut escharam moliantur, & urant quarti sunt ordinis.frigida uero in quarto ordine adeo infrigidant, ut extinguant, de exiccantibus in quarto ordine nullũ inuenitur,quod non urat simul,apud Galenum deinceps uidetur,tres istos ordines secũdum.s. tertium & quartum in triplices differentias, uel partes distingui,de primo autem ordine an in partes distinguatur nullam mentionem facit, quoniam euidenter non calefacit*

lefacit

lefacit,unde distingui non potest,tamen in aliquibus primi ordinis & sua quædam differentia inueniri potest, de his uero quæ in quarto sunt ordine non solum tres partes aderunt,sed longe plures,quoniam inueniuntur infinita calida secundum intensiorem,& remissiorem calorem,omnia tamen in quarto sunt ordine.hoc autem supposito de incessu pro qualitatibus simplicium medicamentorum inueniẽdis ad rem propositam progrediamur. SE. Rhabarbarum igitur calidũ & siccum erit in media parte secundi ordinis? BRA. Id iudico & attingere ad tertium,quoniam manifestissime calefacit,& cito, & satis intense atque exiccat. SE. At nostrum hoc Rhaponticũ apud antiquiores inuenitur ne? BRA. Si herbam illam legamus,quæ centaureum maius dicitur, huic adeo similis apparet,ut ipsamet sine persona incedere uideatur, unde plures recentes, & Leonicenus absolute eam esse cẽsuerunt. Tu igitur herbam,ac radicem manibus sumito. SE. Iam cepi, Dioscoridis textum legas. BRA. Aures præsta,ita enim inquit,iuglandis nucis folia habet. SE. Habet equidem,licet bletæ etiam Romanæ conferri possit. BRA. Oblonga. SE. Nec ab hoc dissentit. BRA. Colore ut in brassica uiridi. SE. Illam fere uiriditatem habet,sed extra subalbescit. BRA. Serræ modo per ambitum incisuris secta. SE. Hoc nõ ita quadrat. BRA. Omnino incisuræ sunt,licet paruæ: caulem rumici similẽ habet,duorum,trium'ue aliquãdo cubitorum altitudine. SE. Hoc frequentissime uidi, habet enim radices longiores, quàm herba altera,quàm uiderim. BRA. Multis à radice adnatis,in quibus papauerum modo capita sunt. SE. Recte modo papauerũ dixit,quòd centaurij caput,nõ est omnino ut illud papaueris. BRA. Floret colore ad cæru-

leum inclinato. SE. Ita certe uidetur. BRA. Cnico simile semen, ueluti lanis in flore inuoluitur. SE. Et si hæc res lana appellari non poßit, similis tamē lanæ uidetur. BRA. Radix uasta, ponderosa, dura, longitudine ad bina cubita, succo plena, sapore acri, cum adstrictione, dulcedineq; aliqua, rubescēs, & cuius pariter rubescat succus. SE. In gustu nullam acredinem percipio, & nullam uel minimam adstrictionem. BRA. Nec ego, tamen optime mando, & iam magnam copiam deglutiui. SE. Suspicor igitur nostrum hoc Rhaponticum, id non esse, quod Dioscorides centaureum maius appellat, præsertim cum ex Apulia afferatur. BRA. Affertur quidem ex Apulia, & sponte oritur in monte Gargano, nunc sancti Angeli, ob Archangelum Michaelem, qui ibi uisus est, appellato, in cuius pede, olim Sipontum insignis urbs sita erat, nūc ab eo distat, & Manfredoniæ nomen acquisiuit, alias loca celeberrima, nunc adeo pressa, ut uix extent antiquitatis uestigia. Quamuis ergo ex Apulia afferatur, & Dioscorides in Lycia, Peloponesso, Helide, Arcadia, & Messene abundare, & plurimum circa Pholoen, Lyciam, Smyrnam nasci fateatur, non tamen negat alia loca eo abundare posse, imò & in Liguria. hoc, & Rhaponticum uestrum. i. centaurium maius inuenitur. SE. Imò & nunc Ferrariæ habetur, & plerisque in locis plantatum uiret. BRA. Et futurum speramus multas alias herbas ad nos afferendas. SE. Vt autem de hac re receptui canamus, tres diuersas radices edocuisti, centaurium maius, Rhapōticum Dioscoridis, & Rhabarbarum quo utimur. BRA. Immo si centaurium maius, à nostro uocato Rhapontico separes, quia in pluribus differre uidentur, quatuor radices erunt, quarum si unam ignorabimus, perfectam ipsa=

rum

rum historiam nesciemus. SE. Obsecro igitur quid sint edoceas. BRA. Tibi satis sit hodie, nostrum Rhaponticū non esse Dioscoridis Rhaponticum didicisse, nec etiam esse centaurium maius eiusdē Dioscoridis, nec parum fuit (adeo inueteratis opinionibus) id simplex non esse, id quod quæritur demonstrasse. SE. Igitur hoc Rhaponticū proijciam, & deinceps domum nostram nō ingredietur. BRA. Imò collige. est enim radix multis nominibus digna, & qua frequentißime ad meos ægros reparandos utor. HER. Iam stomachari cœperam, si tam magnū aceruum proiecturus eram, quem uobis loquētibus effoderam, mihi igitur quatuor has radices explicato. BRA. En nunc Ferrariæ in publicis Pharmacopolijs duo radicum genera habētur, unū alio nigrius, neq; rubedine delibutū, hoc genus Dioscoridis centauriū esse non potest, sed alia quædam herba est. quam nos ignoramus, paßim in hortis Ferrariæ nascitur, & pro Rhapontico à Pharmacopolis uēditur, folia habet nucis iuglādis, & qualia à Dioscoride describuntur eo dempto, quod folia modo serræ non habent incisuris diuisa. SE. Centaurium igitur esse non poterit. BRA. Non equidem, imò gustum non habet, quem suo centaureo attribuit Dioscorides, ueruntamen, ut nihil ex his, quæ suspicati sumus te lateat, Rumicis speciem esse putamus, est alia radix, quæ ex Gargano monte Ferrariam, & Venetias affertur, & quam Pharmacopolæ diu pro Rhapontico uendidere, cuius folia in modum serræ diuisa conspiciuntur, hanc Dioscoridis Centaureū esse nō dubitamus, adest & Rhabarbarum uocatum, & uerum Rhaponticum, itaque erunt quatuor distinctæ radices. SE. Si Rhaponticum uidissem omnes has radices ita cognoscerem, ut braßicam, & lactucam cognosco.

BRA.

BRA. Finge te illud uidisse ne plus temporis hac in re conteramus, hæc radix cuius folia in hoc monte uirere uidimus, & cuius copiam colligit herbarius non est centaureum maius Dioscoridis, sed illa centaureum est, quam in officina habes, & pro Rhapontico uendis, primam uero Rumicis speciem indicauimus, & certe Rumicis radices uero centaureo, & illi cuius folia in modum serræ diuisa non sunt, simillimas uidimus. SE. Nisi cito properemus, non erimus hac hebdomade expediti in colligẽdis herbis. HER. Tot herbas collecturus es? SE. Officinam meam oppleturus sum, ut nihil desit, nec ab his montibus discedam, quin hos sacculos plenos uideam. BRA. Studes igitur in his montibus omnes herbas inuenire? SE. Omnes, quibus utimur, & omnes flores, omnia semina, omnes radices. BRA. Hoc erit in maximum ægrorum incommodum: non enim omnes herbæ à montibus petendæ sunt, sed aliquæ in conuallibus, aliquæ in humentibus locis, & planis utilius colliguntur. SE. Arbitrabar montanas herbas uirtute magis pollere. BRA. Pollent quidem eæ, quæ à montibus sumi debent. SE. À pueritia hoc imbiberam montanas herbas cæteris præstare. BRA. Nec solus eras huius opinionis particeps, forte tu ab Hippocrate accepisti in epistola ad Crateuum, qui uidetur præferre montanas herbas cæteris cum inquit, tu uero nunc montanas herbas, & altis tumulis natas nobis colligito, nam firmiores, & robustiores sunt, acrioresq́;, & uehementiores, quàm aquaticæ propter terræ densitatem, & aëris tenuitatem, flores tamen earum, quæ secundum lacus, stagna, paludes, fluuios, riuos, fonticulosq́; nascuntur colligito, quas imbecillas, nec multi roboris, succiq́; dulcioris esse duo. uerum Hippocrates de herbis loquebatur, quæ atræ

bili aduerſantur,cum Abderam profecturus eſſet ad Democritum ex hoc morbo curandum. SE. Obſecro te per Medicæ artis Deos,ut in hac herbarum collectione mecū ſis,& eas herbas oſtendas,quæ in mōtibus,& quæ in plano,loco'ue aquoſo,& humenti ualeant: hic enim non deſunt conualles,aquoſa loca,& plana. BRA. Id lubentiſſime agam, ſed nec omnes herbæ hic naſcuntur,quia nonnullæ alibi petendæ,nec tempus hoc aptum eſt,ut omnes colligantur. SE. Nonne poſſemus omnes Ferrariam afferre,& tranſplantare? BRA. Poſſemus quidem, ſed uires amittunt. SE. Tamen eadem folia ſeruant , eundem caudicem , eoſdem flores,& eoſdem fructus. BRA. Immo multæ non fructificant , ut caſtaneæ , xylocaractæ , quæ in montibus , & ſua cœli periodo fructificant, alibi uero nunquam , & pinea niſi ſalſo quodammodo ſolo fructificat. SE. Vidimus pineam Ferrariæ , quæ fructus gignebat , & nunc gignit extra mœnia ſpatio unius milliarij,in horto monachorum ſancti Bartholomei, et in horto patrum ſancti Pauli caſtaneam. BRA. Fructus quidem pariunt,præſertim pinea , ſed imperfecte maturant,& pineæ nuces minores ſunt,ita natura res diſtinxit,ut hæc cœlo iſto,illa altero gaudeant,nam cœlum eſt quod parit,non ſōlum,ut Theophraſtus inquit , quamuis & terra aliquid faciat tanquam mater,& materia,cœlū uero,id eſt aër forma eſt,& agens præſertim cum influxu cœleſti,& hoc non ſolum in plantis , ſed etiam in animalibus uſu uenit. SE. Quomodo in animalibus? BRA. Leones in Italiam,Cameli,Dromedarij conuehuntur, tamen non pariunt,uel ægre id faciunt,ut per ſobolem non multiplicentur,adeo cœli periodus in uiuentibus agit,immo & in lapidibus,ac mineralibus. HER. Hæc nihil ad

rem

rem, sed totus sermo, ac labor circa herbarum collectionem sit, si prius me admonueris an Rhaponticum apud alias nationes alio modo appelletur, quàm Rhapōticum. BRA. Nomina illa omitto, quæ à Dioscoride citantur, quoniam ex te ipso ea legere poteris, etiam omitto à Serapione Raued, uel Reu dici, nunc uero Hispani hoc eodem nomine appellant, quo nos uulgo Reupontico, Germani ultimam syllabam prætermittunt, & Repontic dicunt, Galli uero per e, & u, scribūt Reupōtic, proferunt autem ac si inter e, & u, media quedā litera sit. SE. Cur tot nomina, quæ uni herbæ, uel radici in uarijs locis adhibentur referre, si Galenus in principio sexti de simpliciū medicamentorum facultatibus libri, hoc negligat, & ita referentes reprehendat, inquiens: plerunq; uero ista herbarum nomina, aut Aegyptiaca, aut Babilonica, quæq; nōnulli aut priuatim, aut communi quorundam consensu illis imposuerunt, hic adscribere mihi uisum est superuacaneū, nam præstat siquis hæc uolet curiosius persequi, seorsum, & per se apud illos legere, qui transtulere, nam ita, & libros suos inscribunt, ut qui eos non cōposuerint. BRA. Non it inficias Galenus, uaria herbarum nomina sciri oportere, immo eum, qui de simplicibus medicamentis scribit, conuenit, ut diuersarum nationum nomina scibat, quo quæq; natio de qua herba loquatur facile ex nomine proprio cognoscere poßit, unde ab re nō erit, uaria diuersorum Idiomatū nomina, ex his, quæ ab alijs authoribus scripta nō sunt referre, & illa potißimum, quæ per uulgus cuiusque nationis uulgantur. SE. Quæ nam sunt Rhapontici qualitates? BRA. Galenus in septimo de simplicium medicamentorum facultatibus, inquit, Rhaponticum habere mixtam temperaturā, cum habeat quiddam

terrestre

terrestre frigidum, ut testatur adstrictio, & coniuncta est quædam caliditas, quia si mãdatur conspicitur, aëriæ etiã cuiusdam substantiæ est particeps, quod indicat cum laxitas, tum leuitas, unde iudicamus nos calidum & siccum, sed in fine primi uel in principio secundi calidum, siccum uero in secunda parte secundi, propterea in siccitate ferè cum Rhabarbaro cõuenit, in caliditate multũ differt. SE. Rhabarbarum est ne æque siccum, uti calidum? BRA. Magis siccum est, quàm calidum, sed ò pater, quem ordinem seruas in colligendis herbis? SE. Mihi in primis omnes flores, postea omnes herbas, tertio omnes radices, denique omnia semina, quibus utimur, descripsi. BRA. At quomodo flores nunc, radices, & semina colligere poteris, quum hæc uarijs temporibus in suam perfectionem ueniant? SE. Omnia simul colligebam, tu nunc ordinem edoceas. BRA. Librum scripsimus de colligendarum herbarum temporibus, qui iam propè umbilicum est, illum tibi dono dabimus, quo colligẽdis herbis apta tempora, & radicibus, seminibus, ac floribus inuenies, immo & quibus locis quæq; herba quærenda sit, ubi proprias uires efficaciores habet, multum enim refert quo cælo, & qua prouincia herba ortum duxerit. SE. Esto dux facti, & à qua parte incipere lubeat admoneto. BRA. Schedam illam tuam summe in qua omnia scripsisti, & à prima incipito. SE. Nullus ordo seruatur, ego à floribus cœpi. BRA. Et ab his incipere opportunum, primum florem legas, & si nullo ordine digesti sint, nã satis ordinem seruabis, si nullum in colligẽdo omiseris. SE. Primus est in ordine scriptus camomillæ flos, quo frequentißime utimur. BRA. Chamæmalon potius dicito, nam Dioscorides ita appellari censet, quia odorem mali habeat. SE. Id aliàs audiui,

sed

ſed quomodo odorem mali haberet nunquam diſcere potui. BRA. *Nõnulli putarunt floris mali odorem habere. ego autem puto odorem mali præmaturi intelligendum, non tamen is præciſe odor eſt, ſed in illum uergit, nec cuiuslibet mali, ſed alicuius tantum ſpeciei. hanc herbam in hoc monte colligere poteris, nam ſiccis gaudet, & macris ac ſemitis uiret, in ipſaq; caliditas, & ſiccitas aliqua expetuntur, ſed miror cur flores tantum legere ſtudeatis, quum & herba, & radices uiribus præſtent.* SE. *Herbã quoque ſeruamus, ſed flores ſeorſum, radices uero in uſu non ſunt.* BRA. *Iubeo ut deinceps ſerues.* SE. *Seruabo, ſed nunquam uendentur.* BRA. *Ne uerearis, nam curabo, ut eas prius uendas. unum præterea admiratione dignũ eſt, quum tres ſint chamæmali ſpecies, cur hanc unam tantum colligatis, quæ in medio orbiculum aureum habet, foliolis albis circundatum, cum alterum genus habens foliola illa purpurea calculoſis efficacius ualeat, &* Eran*themum à quibuſdam proprie dicitur, quia uere floreat. præterea uide in hac ſemita tertium genus habens foliola illa aurea, unde Chryſanthemum nũcupatur, quod ciendis urinis magis ualet. Neſcio cur uos pharmacopolæ hæc genera omiſeritis, quæ lõge mortales iuuare poſſunt de quibus Macer poëta, qui de herbis carmine ſcripſit (ſi is liber, qui circũfertur Macri ſit) in hunc modũ canit.*

Authores dicunt tres ſpecies illius eſſe,
Quas ſolo florum diſtingui poſſe colore
Tradunt, eſt cunctis medius flos aureus illis:
Sed uarijs folijs flos circumcingitur ille,
Albi, uel nigri ſunt, purpurei ue coloris,
Dicitur Anthemion proprie, cuius foliorum
Purpureus color eſt, maiorq; & fortior hæc eſt.

At

At Leucanthemon folijs deprehenditur albis
Mellinis Chrysanthemon . uis omnibus illis
Sicca, calensq; gradu primo conceditur esse.

Hactenus Macer, qui uires trium specierũ postea enumerat, & quamuis speciem unã nigri coloris esse dicat, Mellinum intelligere oportet, ut postea quum eas distinguit, manifeste scribit. SE. *Nos unam speciem tantum seruamus, quæ habet foliola illa alba aureum globum circundãtia, quoniam in* Ferrariensi *solo illa uireat, cæteræ minime . est autem ea, quæ leucanthemon appellatur.* BRA. *Aliæ etiam species in* Ferrariensi *agro nascuntur , licet non adeo frequenter, tu igitur ex omni specie colligas.* SE. *Deinceps hoc agam, uerum uno deterreor, ut ambigam hoc esse chamæmalam, quoniam* Dioscorides *illa florum foliola, magnitudinem foliorum rutæ habere tradit.* BRA. *Rem non probe intelligis, quoniam* Dioscorides *inquit foliola illa esse parua, tenuia, numerosa: quum autem dicit habere magnitudinem folij rutæ, id in toto flore intelligit, non in paruis foliolis circa luteam partem sitis, ut sensus sit, flos totus chamæmali magnitudinem foliorum rutæ habet, & in rotundum uergit.* SE. *Tibi assentire cogor, ut sit totus flos, qui horum foliorum magnitudinem æquet.* Serapio *cap.* 22. Dioscoridem *intelligere uidetur, ut comparet florem chamæmali floribus rutæ.* HER. Satis'*ne collectum putas?* SE. *Duobus annis satis erunt.* BRA. *Ne tam magnam copiam legas , ut ea altero anno utaris, uerum singulis annis recentem habeto, alioqui uires deerunt, secus autem est de eius oleo, quod inueteratum efficacius sanat, nec prætermittas ex floribus recentibus pastillos fingere, & seruare pro sudoribus ciendis, ut* Aëtius *ex sententia cuiusdam* Aegyptij *cõformari docet.*

cet. SE. Singulis annis herbas colligo, & ueteres proijcio, præsertim quum in puluerem redigi uideantur. BRA. Probe agis. SE. Quæ nam sunt chamæmali qualitates? BRA. Galenus in sexto de simplicium medicamentorum facultatibus calidum, & siccum in primo ordine chamæmalum facit, & in secundo de compositione medicamentorum secundum locos cap. 1. ubi de his agit, quibus ex ardore caput dolet, apponit oleum rosaceum, & oleum chamæmalinũ, & inquit post oleum rosaceum adesse chamæmalinum ex quibus colligere licet non habere nisi modicißimam caliditatem, quæ erit in primo caliditatis ordine, Galenum secuti sunt omnes, qui post ipsum scripsere autores tam Græci, quàm Arabes, & Latini. SE. In hac re anceps sum, & non sine ratione, an chamæmalon in primo solum ordine calidum sit, quoniam in primo ordine adest solum obscura quædam caliditas, quam opus est ratione comprobare, uerum in chamæmalo est manifestissima caliditas, quæ proculdubio ex odore, sapore, colore statim deprehẽditur, unde in secundo ordine calidum esse iudicarim. BRA. Ego aliàs huius sententiæ fui, tamen ne à Galeno discederem, illud posui in ultima parte primi ordinis calidum propè secundam, hinc oleum chamæmalinũ post rosaceum posuit, & in tertio de simplicium medicamentorum facultatibus cap. 9. de chamæmalino oleo hæc dicit, est & chamemalum tenuitate quidem rosæ persimile, calore uero ad olei uires magis accedens homini tum familiaris, tum temperatus. SE. Addo si corpori applicetur calefacere, & id quidem manifeste. BRA. Id facit cũ sit tenuium partium, unde facile penetrat, & suam illam, quam habet in primo ordine caliditatem imprimit. SE. Cum uideam tormina discutere, & multum resoluere, hu-

ius

ius ſemper ero ſententiæ, quod in ſecundo ſit calefacientium ordine, immo & exiccantium, quamuis de ſiccitate cum aliquo digladiari noluerim. BRA. *Quod lubet teneto, quiſque liber eſt, ut ſuam ſententiam ſequatur modo proba ſit, ego potius & Galenum, & antiquiores ſequar, tamen ab hoc abſtinere nō poſſum de oleo chamæmalino, quod nunquam illud ſupra caput ex ardore dolentem imponerem, niſi in inclinationem, quamuis hoc oleum ſi ad ardorem comparetur, frigidum dici poßit, neq; iſtud prætereundum eſt, chamæmalum* Ferrariæ *altius creſcere, quàm à* Dioſcoride *referatur.* HER. *Ego autem ſcire uoluerim quibus nominibus ab alijs nationibus appellentur, his demptis, quæ à* Dioſcoride *&* Plinio *numerantur.* BRA. *Rem dignam quidem petis, ſed ferè infinitam: nā quot prouinciæ ſunt, tot ferè nomina, & quot etiā in prouincijs diuerſæ urbes, aut caſtra etiam nomina diuerſa reperiuntur, en* Hiſpania *prouincias habet* Luſitaniam, Bæticam, & Taraconēſem, Luſitani *ipſam* Macellam *appellant, alij* Mancauillam, Gallica *meminam,* Germanorum *pars* Camileblum, *blum enim apud ipſos florē ſignificat,* Poloni Romyen *uocant,* Cretenſes *uulgo eodem nomine, quo nos utuntur. At poſtea quàm nouiſti tres chamæmali ſpecies ſeruandas, & ſimul herbam, radices, ac flores, nec hos montes præterire conuenit, ideo ad alia tranſire opportunum erit.* SE. *In hac mea ſchedula ſecūdo loco uiolarum flores ſcripti ſunt.* BRA. *Ergo nullum ordinem ſeruas, quia frigida calidis immiſcuiſti?* SE. *Hoc à principio admonui, ne ordinem aliquem in mea ſchedula expectares.* BRA. *Eſto, uiolæ ſequantur, ne ipſas in montibus quæras, præſertim communes has, quas* Dioſcorides *nigras appellat.* SE. *Dicit'ne hoc, ac ſi ſint aliæ uiolarum*

rum species, præter nigras, à quibus uiolatus color nostra materna lingua deducitur? BRA. Immo plures aliæ sunt uiolarum species, & ab authoribus multum in medica re commendatæ, sed medicorum incuria nec colliguntur, nec earum usus habetur, Græci enim duo nomina habent, quibus uiolam significant, ἴον unum est, quo omnes uiolas intelligunt, ab Io, quæ à Ioue in uaccam conuersa est, pro cuius pabulo iussu Iouis uiolæ in campo creuerunt: unde et nos uiolam ablato, t, quasi uitulam dicimus. sub hoc ergo nomine ἴον, omnes uiolas, etiam quas Ioseminos dicimus, connumerantes intelligunt. Aliud nomen est λευκοΐον, quo proprie albæ significantur, tamen ad omnes uiolas usurpant præsertim ad eas, quæ primo statim uere nascuntur, siue cādidæ, siue luteæ, siue cæruleæ, siue purpureæ sint, de quibus omnibus aliàs diffuse tractabimus, quoniam in re medica plurimum ualent, & uarijs locis quærendæ sunt, ne autem in præsenti ab incœpto remoremur, ne desinas tu uiolas purpureas, aut nigras colligere, quia de albis aliàs agemus, dixi aut purpureas, aut nigras, quoniam Dioscoridem in aliquibus codicibus simpliciter legitur περὶ ἴου. i. de uiola, per hanc tamen, ea quæ apud nos in usu est intelligitur, in aliquibus περὶ ἴου πορφυροῦς. i. de uiola purpurea scriptum est, Antiquißimi uero habent περὶ ἴου μέλανος. i. de uiola nigra. SE. Hæc adeo confusa mihi uidentur, ut longiori studio indigeant, quàm nunc opus sit. BRA. Immo longißimo, uerum ad loca illa umbrosa secedamus, ubi uiolas nigras inuenies, en uide iam terram præ copia purpurescere. SE. Quas partes collecturus sum? BRA. Tres herbam, flores, & medium id purpureum, aut sub croceum, quod in medio floris situm est. SE. In compositis au

thorum

thorum medicamentis frequenter ambigo, quoties uiolas miſcent, an flores, uel herbam intellecturus ſim. BRA. Cum Ferrariæ erimus, compoſita illa medicamenta oſtendito, quoniam aliqua flores, alia herbam recipient, nam in ſyrupo, qui uiolatus dicitur, pharmacopolæ paßim herba utuntur, nos autem potius flores accipere iuberemus. SE. Medium id purpureum qua de cauſa colligendum? BRA. Vt anginis ſuccurramus, & comitialibus in infantia, ſi cum aqua bibatur, quæq; enim pars ſuis uiribus inſignitur. SE. Eſt ne uerum uiolam narcoticam eſſe, ut Meſue illi tribuit? BRA. Vir quidam excellentißimus Meſuem reprehendit, qui uiolam in primo ordine frigidam, poſtea narcoticam dixerit, hic celeberrimus uir in ſuo paruo Meſue marginales quaſdam annotationes ſcripſit, quas in uulgatam epiſtolam collegit. at non debuit exiſtimare, omnem Meſue codicem ita legi, ſicut ſuus ille paruus. quippe antiquißimum habeo, in quo optima, et non Narcotica legitur. inquit enim et ipſa quidem eſt infrigidatiue optima. i. inter ea, quæ infrigidant optima eſt uiola, quoniã nulli parti officit ex his, quæ infrigidatione indigent, propterea addit ſedatiua dolorum calidorũ, extinctiua inflammationum. SE. Hæc ſentẽtia mihi plurimum arridet, nec erat tam magnus uir ita temere culpandus, præſertim quum Auicenna, quem Meſue imitatur, & Serapio nihil ſimile dixerit, tamen nullus forte tuo codici credet. BRA. Neque ego quempiam cogo, ut credat, ita res ſe habet, quiſque in hac re ut lubet, opinetur. SE. Poſſet ne alio modo ab hac menda leuari Meſue? BRA. Non deeſt etiã alter optimus modus leuandi Meſue ab hoc onere, ex altero antiquißimo textu, in quo quidẽ legitur Narcoticam eſſe Violam, ſed ita ſcribit, & ipſa

quidem est infrigidatiua, Narcotica, postea sequitur .i. sedatiua dolorum calidorum, extinctiua inflammationum, unde sese exponit quid per Narcoticum intelligat, id. s. quod calidos dolores sedat, et inflammationes extinguit. SE. Forte quis dicet te tuopte ingenio hæc effari, & nõ ratione. BRA. Certe eorum ingenio hoc non refero, sed & meo, & eorum qui ueritati acquiescunt. SE. Non'ne multa alia dolores sedãt, ut rosa, chamæmalon, tamẽ Narcotica non sunt? BRA. Sedant quidem & calidos, & frigidos dolores, immo ut in nostris commentarijs in quartum de ratione uictus in morbis acutis probatũ reliquimus, rosaceum oleum, magis infrigidat, quàm uiolaceum, non quòd uiolaceum rosaceo frigidius non sit, sed quoniam in rosaceo partes quædã tenues sunt, quæ illud penetrare faciunt, hæc uero nõ sunt in uiolaceo, propterea in superficie solum infrigidat, & non in profundo, at rosaceum ad profundas penetrat partes. de chamæmalino uero, et si Galenus in calidis capitis affectibus eo utatur, nos eo rarius uteremur, quàm rosaceo, ac maiore cum timore. scito igitur id uocabulum Narcoticum stuporẽ significare. Græci enim uerbum habent Ναρκέω quod est stupefacio, & νάρκιμα, uel νάρκισις stupor, ideo piscem illum, qui torpedo à nobis dicitur, νάρκον appellant, tamen omne sedans dolores calidos apud Arabes quodãmodo Narcoticum existimatur, at reuera, quæ tenui frigore insignita sunt, proprie Narcotica existimare non debemus, tamẽ aliquo modo dici possunt Narcotica. propter id Mesue, ne quispiam putaret uiolas uere Narcoticas esse, seipsum interpretatur, dicens .i. sedatiuas dolorum calidorum. SE. Primæ sentẽtiæ potius quàm huic secundæ assentirem, quamuis nec ista à uero dissentire uideatur,

deatur, tamen illud etiam eſt, in quo Meſue ab eodem uiro reprehẽditur, quia uiolas ſoluere dixit, nuſquam uero apud Græcos uiolas ſoluere inuenit. BRA. In hoc etiam res mitius agi debuiſſet, quoniam Arabes uocabula cõfundunt, & eorum interpretes magis, ut ſoluere, purgare, & lenire pro eodem frequentius ſumant, & uocabulum ſoluere, quo utitur Meſue pro lenire ſæpius accipiũt. ſed hæc miſſa faciamus, ut de uiolis receptui canatur. SE. Fiet, ſi in primis quæ agenda ſunt circa uiolas breuibus edocebis. BRA. Cum multæ ſint uiolarum ſpecies, omnes à Pharmacopolis ſeorſum colligendæ eſſent, & non ſimul, ut quidam contraria contrarijs miſcentes agunt, quoniam rei medicæ multum proficiunt. de noſtris autem his uiolis flores ſeorſum, herbam, & medium illud croceum ſeruato, nec radices prætermittas, utpote, quæ ab Auicenna non omittantur, uerũ in his montibus radices, aut herbam colligere non laudo, quoniam Ferrariæ toto anno uirent, nec dira hyemis frigora illis officiunt. SE. In quo ordine qualitatem ſuam habent uiolæ? BRA. De uiolis diſtinguere neceſſarium eſſet, quoniam aliqua genera calida ſunt, aliqua frigida, nempe quæ ab Arabibus cheir dicuntur, & ſunt lutei coloris, & ab Auerroe quinto collectionum ſuarum uiolæ de Romania dicuntur, in ſecundo ordine calidæ ſunt, de ſiccitate nihil refert Auerroes. nos in eodem ordine ſiccas eſſe cenſemus. ob amaritudinem, quam habent, & earum ſuccus ulcera putrida exiccat, & pituitã ipſæ in uentriculo reſoluũt. aliqui herbam hanc Gallicam uocarunt, alij Cypri herbam, at quomodocunque uocetur calida eſt in ſecundo ordine, & ſicca. SE. De his uiolis non loquor, quæ Cheiri nuncupantur, ſed de nigris, uel purpureis. BRA. Apud Galenum

nusquam reperitur facta mentio ordinis qualitatum uiolarum, Mesue illas frigidas, & humidas in primo ordine censet, idem facit Auicenna, at Galenus de uiolis agens hæc dicit, uiolarum folia aqueam, & subfrigidam substãtiam superantem possident, quispiam posset per frigidam uiolarum substantiam primi ordinis frigiditatem intelligere, tamen cum primus ordo obscuram frigiditatem habeat, & uiolæ ex sensu ipso cum applicãtur frigidæ deprehendantur, ob id non ab re erit dicere frigidas esse in prima parte secundi ordinis. SE. *De humiditate uero quid dicendum?* BRA. *Sunt magis humidæ, quàm frigidæ nam tertiam partem secundi ordinis attingunt.* SE. *Cur à Mesue, & ab Auicenna dissentis?* BRA. *Non dissentio penitus, sed posteris ansam præbeo dicendi, & recte hanc rẽ considerandi, nam rosis frigidiores sunt, & humiditate pollent, & Auerrois in quinto collectionum suarum, uiolas in secundo ordine frigidas, & humidas esse iudicauit, nos uero in prima parte secundi ordinis frigidas facimus, in tertia uero humidas.* HER. *Libenter scirem quibus nominibus apud diuersas nationes appellentur.* BRA. *In aliquibus tibi satisfactum erit, Galli uioletes appellant, Germanorum pars Veil, alij elegantius Viol, dicunt, magis rude est uiolaten apud ipsos, Hispani urcielas dicunt, quanquam aliqui uioletas uocarint, à Polonis fiolki.* SE. *Iusta uiolarum copia collecta est, tertio loco rosæ occurrunt.* BRA. *Non minor est in rosis specierum diuersitas, quàm in uiolis. Poetæ, omnes rosas antiquitus albas fuisse tradiderunt, uerum quum Mars Zelotypus Adonidem interfecisset, accurrebat Venus per dumeta opem latura, & uulnerato pede, eius sanguine rosæ tinctæ sunt. Alij ex sanguine Adonidis potius, alij sanguine*

guine Cupidinis, alij ex uino ſparſo à Cupidine laſciuiente alis in cœna Deorum, ſed hæc Poetarum fabulamenta omittamus, dic optime ſenex quot roſarum genera ſeruas? SE. Tria: Rubras, ex quibus oleum, electuarium, & ſaccarum roſatum cōficimus, Communes noſtras, ex quibus aquam præ copia facimus, & ſyrupum roſatum ſolutiuum, & Albas quas Damaſcenas appellamus pro ſolutiuo ſyrupo, & odoratis oleis cōficiēdis. at nōnunquā ſylueſtres quaſdam albas colligimus, quibus rariſsime, aut nunquam utimur, ſed pro cynorhodis ſeruamus, tu(ſi lubet) quas collecturus ſim edoceas. BRA. Apud Theophraſtum, & Plinium diſtincta genera ex locis reperiuntur, ut Præneſtina, quæ celeberrima eſt, Campana, Mileſia, Trachinia, Alabandica, diſtincta etiam ſunt multitudine foliorum, quæ à quinto uſque ad centeſimum ſunt. Roſæ enim quinq; foliorum, & non pauciorum, & centum foliorum, & non plurium reperiuntur, differunt etiā aſperitate, leuore, candore, odore. en tu roſas, quæ circa hæc ruderata, colligas. SE. Quas legere debeo, & quas partes? BRA. Nuſquam legi(quod nunc meminerim) aut herbam, aut radices in re medica ualere, ſed tantum flores, inter flores autem puniceas illas, antiquitus laudatiſsimas ſeruato, quas Mileſias Plinius uocat, ardentiſsimum colorem habentes, nec duodena folia excedentes. contentus eſſem, ſi has ſolas colligeres(quamuis & alijs ſua uis inſit) tamen quum pauciores ſint, ad tot cōpoſitiones parandas non ſufficerent, ideo et noſtrates has, quæ paſsim ubere naſcuntur habere conueniet, & Damaſcenas etiā, quas antiqui ignorarunt, multas enim roſarū ſpecies neſciuit antiquitas, quas Luſitanorum nauigatio annis ſuperioribus adinuenit, de illis enim partibus, aut de his,

quæ ibi naſcuntur, nusquam antiqui locuti ſunt, aut illuc etiam poſſe nauigari prodiderunt. SE. Optarem ſummopere, ut partes in roſa demonſtrares, quas hoc anno, & alijs ſubſequẽtibus ſeruaturus ſim. BRA. Multæ ſunt roſarũ partes à Plinio, & à Theophraſto numeratæ, quas habere oportunum erit, una eſt cortex, illa. ſ. quæ calicem circundat, quæ cum calix aperitur, in quinque partes ſecatur. SE. Sunt'ne illæ, de quibus ſcriptũ eſt, quanuis parum eleganti carmine,

Quini ſunt fratres in eodem tempore nati,
Tres ſunt barbati, & duo ſunt barba abſque creati,
Vnus de quinis non eſt barbatus ubiq;?

BRA. Illæ equidem ſunt, quæ in illis carminibus, tanquã ænigma proponũtur. SE. Valent'ne hæ partes in re medica? BRA. Valent, exiccant enim & extenuant, ideo ſeorſum illas ſerua. SE. Ne alias partes omittas obſecro. BRA. Calix eſt ille roſæ globus antequam folia pateſcant, quem nos uulgo bocolum appellamus, hoc etiam integre ſeruandum eſt, quoniam optime exiccat. SE. Forſitã quia adhuc immaturus, immatura autẽ, ſtiptica quodammodo eſſe conſueuerunt. BRA. Immo, & quia eam naturam habet, quæ illi ſponte innaſcitur. Flos eſt illud medium croceum capillamentis inſidens, capillamenta uero ſunt ueluti tenuia fila, ſupra quæ flores incident. SE. Hæc etiam uires habent? BRA. Habent quales in roſa inueniuntur, & ſunt hæ calidiores roſarum partes, quibus ad multa pro ratione uti poſſumus. ſimul enim capillamenta, & flores legito, multum enim adſtringunt Galeno teſte, & pro gingiuis à Dioſcoride, pro albis uero mulierũ fluctionibus à Plinio parantur, quanquam & pro rubris ualeant. Caput eſt globulus ille ab inferiori parte,

te,quem ſi aperias,re quadam ueluti lana plenum uidebis,quod quum maturuerit,ſemen ambit,aptum plãtari: non plantatur autem quia tardiuſcule naſcitur, unde multos deceptos arbitror,qui putarunt ſemen eſſe id croceum,quod flos dicitur capillamentis inſidens, at ſemẽ in capite eſt,illi uero flores è ſemine prodeunt. Decipiũtur autem plerique recentes,qui antheram roſæ florem putarunt. Verum anthera Celſo teſte compoſitio eſt ad oris ægritudines proficua, quæ tamen roſas recipit. de antheris,id eſt floridis compoſitionibus mẽtionem facit Galenus 5.de compoſitione medicamen. ſecundum locos,ubi de gingiuarum doloribus agit,& in calce ſecundi capitis ſexti libri eiuſdem uoluminis, folia ipſa ſunt ueluti tegumentum ſeminum:in his enim natura propter ſemen omnia facit, ſicut etiam in fructibus ſemen proprie fructus eſt, ut in ſecundo de anima libro ab Ariſtotele docemur, & à Theophraſto in libro de plantarũ hiſtoria, caro autem illa,quæ ſemen circundat,propter ſemina facta eſt. Lanam illam per ſe colligito,quæ ad Gonorrhœam mire ualet,& in menſe Octobris ſuccum ex capite exprimito. SE. eſt'ne caput illud,quod ſubrubeſcit,& craſſius efficitur,quum in maturitatem peruenit? BRA. Illud inquam. SE. Cum eram puer libenter eo ueſcebar quadam inſita dulcedine allectus. BRA. Succus ad paſtillos conficiendos optimus eſt, qui adſtrictoriam uim habent, & per ſe ſolus induratus Gonorrhœæ,in aqua plãtaginis potus ſuccurrit. SE. Folia deſpicere uideris. BRA. Nunc ad folia perueniemus, quæ duas partes habent: illa enim infima pars alba unguis appellatur,quæ in medica re(ſi authores cõſideremus)nullum uſum habere uidetur. Reliquum foliorum,& expreſſum in ſuccum,& per ſe,ad plura cõuenit,

uenit, si Dioscoridem, Plinium, Galenum, & cæteros antiquos medicos sequamur, tamē nec unguis despiciendus, qui in clysteriorū decoctionibus, in dysenteria ualet. S E. Quum rubræ rosæ, id est, quæ puniceum colorem habēt, summe laudentur, quid est, quod uir quidam Mesuem reprehendit dicentem, in abscisione rubedinis, non plus est rosa, quàm homo mortuus? B R A. Quibus argumentis reprehenditur? S E. Primo, quia rosa non habet speciem ex rubedine, alioqui alba rosa non esset rosa, præterea colore deperdito, odor seruatur, & adstringendi uis. B R A. Non debuit adeo inconsulte reprehēdi Mesue. Nam compositionem rosæ cōsiderans, ex partibus aëreis, & igneis tenuibus, & considerans has partes, rubræ rosæ, non autem albæ amaritudinem, & ruborem tribuere, per quæ species rosæ rubræ circunscribitur, præter hæc speculari cœpit, quid ex his duobus esse rosæ magis seruet, an amaritudo uel rubor, & considerans impreßiones, quæ fiunt ut amaritudo efficiatur, & rubor, nouit maiorem impreßionem fieri à uirtute dante ruborem, quàm à dante amaritudinem, & hoc uia regia philosophica, ideo rubor magis, quàm amaritudo, aut etiam odor perfectionem illius conseruat, ideo scriptum reliquit, in abscisione ruboris, id est, quum rosa rubra non est rubra, id est, ruborem amisit amplius non est rosa, nisi ut homo mortuus est homo, nam æquiuoce homo est, nunquam autem rubedinem amittit, nisi uel ex senio quum in puluerem transit, aut cum putrescit, ut si in humido loco rosas dimiseris, breui ruborem amittunt, & cæruleæ efficiuntur, & tunc non sunt rosæ. Nec Mesue intelligit ruborem esse ueram differentiam, quæ rosam in esse cōstituat, sed esse aptius accidēs, quàm aliquod alterum ad circunscribendam differentiam. Quū

uero

uero ille infert tunc albam rosam non esse rosam, consequentiam inficiamur, nam in rubris rosis loquitur, in albis autem aliquod aliud fortaßis sumeret, quàm colorem, ut eius speciem circunscriberet, nec id uerum est amisso colore adhuc odorē, & adstringendi uim seruari: si enim per putredinem hoc fiat, non modo nō bene olet, sed grauiter etiam fœtet, potiusquam relaxat, quàm stringat. at si hoc per senium fiat, quum in puluerem ducuntur, nihil penitus redolent, & ita stringunt sicuti puluis, unde uir ille remitti puniceum illum colorem, amitti esse putauit, quod non ita est, tamen quum exiccatur, diuersas uires subit, ut græci pariter, ac Arabes docuerūt, sed in alio de hoc uiro miror, qui inquit Mesuem manifeste errare, quum dicat albas rosas non soluere, quod dignum cōsideratu sit, nam rosæ albæ de Sceni, quas Damascenas dicimus, quum albißimæ sint, tamen cæteras in purgando excellunt, sed pace dixerim tanti uiri ac mei præceptoris, plus peccat ipse, quàm Mesue, quoniam Mesue sub genere rosarum eas non numerauit, quæ de Sceni appellantur, immo sub alio capite à Serapione, & ab Auicēna ponuntur, quippe Serapio. 187. capite sub nomine Nersim, & Auicenna sub nomine Nefrim(quamuis uocabula corrupta existimem)& non sub nomine rosæ eas intelligāt. est ergo uanum Mesuem in alba rosa reprehēdere, quam sub nomine rosæ non intelligit, sed per albas rosas communes has nostras deprehendēdas uoluit, sed error peior priore detegitur, quia rosæ de Sceni eæ nō sunt, quas Damascenas appellamus: non enim sunt sambuco similes nostræ Damascenæ(nisi colore)ut sunt ille de Sceni, quod hi authores referunt, nec Damascenæ nostræ calidæ, & siccæ in tertio ordine sunt, ut ille de Sceni. De his autē alias

ut

ut denique de roſa finiamus. SE. *Ego autem nunquam recte finitum arbitrabor, niſi omnes roſarum partes, quas collecturus ſum in ſumma edoceas.* BRA. *Hoc lubentiſsime agam ſi promptas aures accommodabis, puniceas roſas collige, rubras, albas (utpote magis adſtringentes) & Damaſcenas, ex omnibus autē his roſarum ſpeciebus præſcriptas partes ſerua, quæ ad plura in medica arte proficiunt, ut Græci partim, & partim Arabes edocuerunt, quæ (ut fœlicius numeres) in hunc modum diſponentur.*

Roſarum ſpecies ſeruandæ.

Roſæ puniceæ.	*Roſæ rubræ, quæ paſsim apud nos ſunt.*
	Roſæ albæ.

Roſæ Damaſcenæ.

Partes Roſarum ſeruandæ.

Cortex	*Calix*
Flos	*Capillamentū, uel capillus*
Caput	*Lana*
Semen	*Vnguis*
Folium, dempto ungue.	*Succus ex folijs.*

Hæc ſunt, quæ ſingulatim legenda, ac ſeruanda ſunt ad rē medicam ualde proficua. SE. *De roſarum qualitatibus, ut nonnihil ediſſeras obſecro.* BRA. *Galenus de roſarum qualitatibus in libris de ſimplicium medicamentorum facultatibus ample tractauit, aitq; roſam compoſitā eſſe ex aquea ſubſtantia calida, mixta duabus alijs qualitatibus adſtrin-*

adſtringēti uidelicet,& amaræ. Meſue & Auic. roſas in primo ordine frigidas, in ſecundo ſiccas cenſet, at Auerroes in collectionibus ſuis, illas in primo ordine frigidas, & ſiccas autumat. At ſi Galenum conſideremus ſecundo libro de ſimplicium medicamentorum facultatibus capite ultimo, ubi de oleo roſaceo agit facile colligere poterimus roſas in primo ordine refrigerantium eſſe. SE. De roſaceo loquitur in quo eſt oleum, at oleum recens omphaciū non eſt abſque frigiditate, unde ex ſolis roſis id non habebitur, ſed & ex ipſo oleo. BRA. Deciperis ſi Galenum præcitato loco recte conſiderabis, quippe inquit oleum eligēdum eſſe ſalis expers, & purum, quod dicit eſſe mediæ materiæ, & mediæ temperaturæ, unde nec calidum eſt, nec frigidum, ſed quicquid habetur frigidi, id totum accipitur à roſis, poſt hæc de experimento quod ſit frigidæ temperaturæ, et ratione roſarum inquit, experieris ergo eos, qui aduſtione tentantur ab eo infrigidari protinusq; utilitatem aliquam percipere, qui uero refrigerati ſunt omnes lædi, uti facile ex utroque intelligas, uires eius refrigerare magis, quàm excalfacere. non tamen ualida à roſaceo apparebit refrigeratio, ſed quæ proxima uideatur tēperiei mediæ, uoco autem id genus medicamēta, lucidioris doctrinæ gratia ex prima natura, ordine quàm refrigerantiū, ut hinc manifeſte deprehendi poſsit, Galenum roſas in primo ordine refrigerantium poſuiſſe, uerum cum à medio declinet in prima parte primi ordinis erit, de ſiccitate nihil exprimit Galenus, in tertio præterea de ſimplicium medicamentorum facultatibus libro cap. 9. docet oleum neque calidum, neq; frigidum eſſe ratione temperati hominis, roſaceum uero eſſe in primo ordine frigidum. SE. In ſumma igitur roſa magis exiccat,

quàm infrigidet. BRA. Ita constat, Dioscorides autem dicit magis adstringere, quàm exiccare, idq́; sicca magis facere. SE. Sicca, est ne magis frigida, quàm recens? BRA. Non est magis frigida licet magis sicca sit. SE. Argumēto quodā ducor, ut arbitrer, frigidiorem etiam cum exiccatur, quàm prius, nam cum exiccatur amaritudinem uel remittit, uel penitus amittit, cum uero amaritudo caliditati attestetur, remissa amaritudine caliditasq́; simul remitti uidetur, & frigiditas ex consequēti augetur. BRA. Et si amaritudo amittatur, tamē primi ordinis frigiditas seruatur, & siccitas potius augetur, quoniam superficialis quædam humiditas remittitur, atque resoluitur. SE. Hæc est igitur summa frigidam esse in primo ordine rosam, et in secundo siccam. BRA. Ita esse non dubito. HER. Ne prætermittas (obsecro) quibus nominibus apud alias nationes rosæ appellentur. BRA. À Gallis Roszes dicuntur, ita scribentibus, ut nos elineauimus, quanquam nonnulli etiam ita scribant rose, sed illud, s, legunt, ac si, z, fuerit, & proferunt, quod plerunque faciūt Galli quoties, s, simplex inter duas uocales ponitur, Germani ros, uel rosen, primum singulare est, alterum plurale, sunt autē qui asperius illud, s, proferāt ac si nostrum, z, sit, Hispani ferè ut nos rosas uocāt, Cretenses uulgo Roda dicunt, & Poloni Roza. Tu ò Senex quid in tua charta scriptū sit pro sequaris. SE. Nenufar sequitur. BRA. Ecce occasionem præsentaneam habes, ex utraque specie tibi copiam parare, quoniam cōuallis hæc, ad quam facilis descensus offertur, his herbis scaturit alba. s. nymphea, & crocea. SE. Cur nympheam dicis? BRA. Quoniam quam uos corrupto uocabulo Nenufar appellatis, antiqui nympheā dicebant, uerum barbaries in pluribus adeo nomina immutauit,

uit,ut nullam cum antiquis similitudinem habeant,in hoc autem aliquid similitudinis seruatur , ut Nenufar, *quasi nymphea dicatur,ex his duabus herbis flores, & radices colligere nihil impediet,nam foliorum usus(nisi uireant) in re medica nullus est , ipsis enim in æstuantibus renum caloribus utimur:in* Ferrariensibus *paludibus copiose nascuntur, si tamen hic præsentes colligere placuerit,libenter expectabimus.* SE. *Hunc descensum ægre fero, satis erit* Ferrariæ *colligere.* BRA. *Immo aptiores habent,et exquisitiores nostro cœlo uires:duo seruanda sunt ad medicæ rei usum,flores,& radices, folijs quãdo utitur quisquis,accipiat.* SE. *Quæ nam est nympheæ temperies?* BRA. *Ignoro an de flore,an de radice loquaris.* SE. *De flore,de semine,de radice,& omni parte.* BRA. Galenus *octauo de simplicium medicamẽtorum facultatibus libro, semẽ,& radices desiccare censuit,idq; citra morsum, unde sicca esse dicere oportet.* SE. *Res profecto mira,radicem illam siccã esse,quæ in aquis semper moretur.* BRA. *Immo est adeo exiccans,ut uentris profluuia cohibeat,addit & albam muliebri profluuio mederi .* SE. *Cur ergo* Auicenna *hanc herbam frigidam,& humidam esse in secundo ordine docuit?* BRA. *De flore loquitur non de radice,uel semine,immo alij ut ex* Serapione *cap.143.uidere licet,frigidum in tertio ordine, & humidum in secundo fecere,& profecto his potius assentiendum est,qui frigiditatem illi condonant in tertio ordine,& eadem est in folijs qualitas,nam egregie infrigidant, & humectant,ut ego in frigiditate,& humiditate folia floribus præferre audeam.* SE. *Res mira mihi uidetur radices , & semen exiccare.* BRA. *Ne admiratione afficiaris , quoniam & alia multa,quæ in aquis nascuntur exiccant.* SE. *Flores*

calidi

caliditatē habere uidētur, cum & odorem habeāt. BRA. Is non est odor, tamen non negarem, & partem aliquam calidam habere. HER. Ne aliarum gentium nomina prætereas. BRA. In præsenti silebo apud nos uocari, Taiero d'acqua, uel Taierazo, sed referam Gallos, qui ferè modo Arabum dicūt Nenusar iaulne, Neusar blanc, album, & luteum intelligētes. Saxones autem Germanorum partes selekenken appellant, alij in Germania populi Vuassermaehn, alij seheblou men, alij Sehbloum, quasi flores lacuum, albos autem à croceis distinguunt uueis, & Gelb uueis scheblum album significat, gelscheblum luteum, alij horuu urtz, alij horstrang, alij rolleruu urtz appellant. nā ut à principio te admonui fere tot sunt herbarum nomenclaturæ, quot urbes, Hispani ex Lusitania Golphano, Poloni Grzibenye, Lilien, Vodney, uocant. Tu ad reliqua transeas. SE. Buglossæ flores offeruntur, quid circūspicis? BRA. Spectabam an aliquo in loco huiusmodi flores uiderem, ecce ad illa sabuleta transeamus, ubi iam uideo purpurescere. SE. Transeamus, tamen potius sedere optarem. BRA. Nemo potest sedere, & herbas colligere, forte non ab re erit, si asellum hunc conscēderis. SE. Bona uenia conscendam, quum ætas id exigat. BRA. Ipsum herbæ nomen manifestum errorem ostendit: uulgus enim hanc buglossum, id est bouis linguā putat, quum nullam habeat cum bouis lingua similitudinem, sed potius canis linguæ similis est, eius enim folia longa sunt, ac stricta cuius figura linguam canis imitatur. Boum uero lingua latior est, nō tamen hæc dixerim, quòd cynoglossum Dioscoridis esse putarim: inquit enim cynoglosson caulem nō habere, ut nobis Ferrariensibus constat, in quorum agro cynoglosson in terra spinosum non nascitur: humi enim

stratum

ſtratum eſt,ut idem author refert , uerum herba à nobis bugloſſa noncupata,& caulem habet,& à terra multum eleuatur,ideo nõ eſt cynogloſſum Dioſcoridis. SE. Quid *ergo eſt?* BRA. Nihil *à me in præsẽti certi habebis.* SE. Hoc *mihi ſatis non eſt,quia quod collecturus ſum, ignoro.* BRA. Huius *herbæ flores legito,quæ apud nos borago appellatur, nam apud* Dioſcoridem *&* Plinium *bugloſſon eſt,Cirſion uero cum bugloſſa noſtri temporis ſimilitudinem habere uidetur,immo* Nicolaus Leonicenus *præceptor excellentiſsimus eam eſſe ſuſpicatur , tum in hac re potius ipſi ſenſui,& antiquorum uerbis conſentirem,quàm alicui alteri . id tamen non prætermittam, duo genera boraginis apud nos eſſe,quorum unum cirſion.i.magnũ bugloſſum,aliud bugloſſum apud antiquos appellari ſuo loco demonſtrabimus.* SE. Optarem *ut hoc nunc efficeres.* BRA. Nolo *ſermonem ſermone confundere,alias herbas omnes tibi ad unguem oſtẽſurum promiſi.* Nunc *ſatis ſit,eas herbas & ſimplicia recẽſere, quæ in ueſtris officinis uagantur.* SE. Quid *ergo de hac herba colligere oportet?* BRA. Flores,*herbam , & radices, nec tuam illam,aut communem bugloſſam prætermittas, ne alij medici à tua officina abigantur,quum abeſſe nouerint,præſertim illi,qui bonas literas negligunt.* SE. Hos *adeo paruifacere incipiam,ut nec obambulantes ſalutare uelim.* BRA. Nugaris,*nullus uel penitus ignarus deſpiciendus eſt,ſed potius ad bonas literas hortandus,quas ſi amplecti uoluerit,felici omine incipiat,ſin minus ſibi imputetur.* SE. Futurum *ſpero,ut omnes ueritatem amplecti curent.* BRA. Ego *ſecus arbitror : quippe nonnullos cognoſco,qui adeo fatuitates, & ſophiſtica deliramenta imbibere,ut ueluti dibapha ueſtis, nunquam ſint colorem*

amissuri. SE. Hos missos faciamus, & hic lege Dioscoridem, qui Cirsion non esse nostrum buglosson manifeste ostendit, nec etiam boraginem, inquit enim esse triquetrum .i. habere triangularem scapum, nostræ autem borago, & buglossa rotundum habent, nec etiam in his foliola sunt rosaceorum figura, nec aculeatis per interualla angulis. BRA. Immo adde ipsarum flores non exire postremo in pappos, nec in illos euanescere, sed hæ duæ herbæ potius in semen desinunt, quamuis in boragine nonnihil lanuginis sit. SE. Quibusnam qualitatibus herba illa insignitur, quæ uulgo borago nuncupatur? BRA. Galenus sexto de simplicium medicamentorum facultatibus libro illam facit calidam, & humidam, at in quo sit ordine non exprimit. sed alij in primo ordine talem esse censuerunt, quanquam non defuerint qui illam frigidam fecerint, ut Serapio cap. 83. refert ex sententia Alchāzi. SE. Hoc non mihi displicet si sanguinem purificare debet. BRA. Ergo frigida esse debent, quæ sanguinem puriorem reddunt? SE. Ita arbitrabar. BRA. Decipiebaris quoniam plerūque calidis utimur cum fuerit pituitosus, unde est herba calida, idem Paulus, & Aëtius ueluti ex uno tramite dependentes censuerunt. SE. Vnde habetur quod lætitiam inferat? BRA. Si Galeno, Paulo, & Aëtio credimus, ob caliditatem quam habet, & humiditatem, nam Galenus præcitato loco inquit esse humidæ, & calidæ temperiei, itaque uinis iniectum lætitiæ, ac hilaritatis causa esse creditum est, ut hæc uideatur Galeni causa hilaritatis, quoniam humidam habet, & calidam temperiem. Paulus id clarius exprimit inquiens esse temperiei calorificæ, & humectantis, quamobrem in uinum deiectū animi uoluptates, lætitiamq; inducere perhibent, & Aëtius

tius inquit calidi,& humidi temperamenti est,ideo uino iniectum,lætitiã,iucunditatemq; animi inducit,de qua lætitia arbitramur omnes prædictos à Dioscoride accepisse,id uero non accipere,quod illam inducat,quoniam calidum,& humidum sit,nempe dicit in uinum deiecta animi uoluptates auget,at quomodo id faciat quia calidum & humidum percipere nescimus,nisi dixerimus esse tẽperatæ caliditatis, & humiditatis propterea sanguinem in temperiem quãdam reddit in qua cum est, homines lætantur & spiritus habent lucidiores,qui gaudium quoddam inducunt,uel id habet ab intrinseca quadam natura, & proprietate,at hoc potius odoratis inesse uidetur,unde non ab re præcitati authores hoc non asserunt,sed ita perhiberi referunt. SE. Noui plures medicos,qui in calidis morbis boragine uocato usi sunt, non'ne errabant? BRA. Non profecto,nam caliditas huius herbæ in primo est ordine,et in prima fortaßis parte,unde respectu morborum calidorum frigida est,quippe,quæ primum ordinẽ non transeat,calidioribus,& frigidioribus comparata alterius extremi officio fungitur. Plinius qui ante Galenũ scripsit lib.25.cap.8. iungitur huic buglossos bouum linguæ similis,cui præcipuum,quod in uinum deiecta animi uoluptates auget,& uocatur Euphrosinum,propterea et Dioscorides ob id Euphrosinũ uocari dicebat. SE. Quid de eo sentis,quod à Serapione refertur secundum Aben Mesuai boraginem purgare choleram? BRA. Si per purgare id intelligat,quod est bilem educere , Serapionem deceptum esse putamus & Abẽ Mesuai de alia re loqui, quàm de boragine herba,& est quod magis delirum est, inquit dosim eius esse à drach.iij.usq; ad quinque,& boli armeni drachmam simul misceri iubet,qui adstringit.

SE. Posset'ne in rectum aliquem sensum deduci Serapio? BRA. Posset equidem si per purgare, qualitatem rectificare intelligimus, quanuis non sit apud antiquos, uel rarus huius uocabuli talis usus. SE. Forte quod dicitur lætitiam inferre uini ratione fit, non ratione boraginis, cũ omnes authores concurrant, id facere uinis iniectum. BRA. Et uinum lætifiat cor hominum. SE. At quæ nam sunt uulgaris buglossæ uires? BRA. Sunt eædem ferè, quas boragini. i. uero buglosso attribuimus, tamen magis temperatum est, uerum differentia adeo parua est, ut nulla sit distinctio consideranda. HER. Quibus nominibus ab alijs nuncupantur hæ herbæ? BRA. A Gallis Borago bouraches, ab Hispanis ex Lusitania berragenis, ab alijs lengua de boi, à Cretẽsibus uulgo borazena, à Polonis borak, à Germanis burretsch. Buglossa uero à Gallis eodẽ modo buglose proferendo, s, ac si sit, z, ab Hispanis lengua de uacca, ab alijs lengua de boi, à Polonis miodunka, & Volonij iazyk, ac si bouis linguam dixerint, à Cretẽsibus uulgo auoglosso, à Germanis ochs, enzung, uel gen genstas, dicitur. tu ad sequentem florem te præpara. SE. Flores stœcados sequũtur. BRA. Stœchas herba ipsa nũcupatur, recẽtes paßim genitiuo sticados pro recto utuntur, uide hic miram huius herbæ copiam, & recentium florum exuberantiam. SE. Certe pulchriores sunt, quàm unquam uiderim. BRA. Pulcherrimi omnino sunt, & apprime redolentes, & quanuis in insulis è regione Maßiliæ pulcherrimi nascantur, hic tamen non deest suus honos, in hoc monte colligito, nec multum referat, stœchas, uel stichas scriptum legeris, nomen est ab illis insulis acceptum ubi potißimum nascitur, quæ Stœchades appellãtur, & partes Galliæ sunt. SE. Quid seruaturus sum?

BRA.

BRA. Sūmos apices.i.flores,quibus ſi aliqua foliola inhæreant,ne curæ ſit. SE. Iam ſatis ſuperq; collegit Herbarius,uerum ab uno diſcrucior,quum in Gallia potiſsimum naſcatur,cur Arabicū à Meſue cæteris præfertur. BRA. Pluribus locis naſcitur,quanuis Dioſcorides in ſola Gallia naſci retulerit,ſed ob magnam copiam,quæ eſt in Stœchadibus inſulis ibi naſci dictū eſt,nō tamen inficiantur authores in alijs etiam locis,& copioſas,& electas creſcere,ut in Arabia patrium ſolum Meſue, aut in proximiori parte,ideo non mirum,ſi ab Arabibus authoribus ſuum præfertur,quem præ manibus habent. SEN. Quibus uiribus ſtœchas inſignitur? BRA. Auerrois quinto collectionum ſuarum, quoniam ſtipticitatē habet cum amaritudine, & aromaticitate,in primo ordine eorum, quæ calefaciunt poni debere cenſet,& in ſecundo eorū, quæ deſiccant.eaſdem qualitates illi impoſuit Meſue, cū ex partibus terrenis frigidis compoſitum ſit, quæ paucā illi condonant ſtipticitatem,& ex partibus igneis tenuibus à quibus inſunt ei acuitas,& amaritudo. SE. Nō poſſum non ambigere,an ſtœchas in primo ſolum ordine calidum ſit. BRA. Non ab re ambigis,quoniam habet maiorem,quàm in primo ſit ordine caliditatem,nempe probare nō eſt calidum eſſe clariori argumento,quàm ipſummet ſeſe oſtendat calidum eſſe,cū enim manditur,uel corpori applicatur,protinus abſq; alia ratione calidum eſſe perſentitur, & probatur. SE. In ſecundo igitur ordine calidum erit? BRA. Id arbitror,& Galenus in.8.de ſimplicium medicamentorum facultatibus libro inquit eius temperiem eſſe compoſitam ex terrena eſſentia frigida exigua,& altera terrena extenuata copioſiore,hanc alteram terrenam Arabes dicunt eſſe igneam tenuem, &

ideo supra primum ordinem caliditatem habere necessarium est. SE. Verũ quomodo id fieri potest cum adstringat, quod est frigidi opus? BRA. Galenus non uocat adstrictionem, quod habetur ex terrena essentia frigida, sed inquit esse mediocriter subadstringens, unde cum sit amarum, acutum, extenuet, & extergat ob hoc primum caliditatis ordinem excedit, & hoc sensu percipitur, neque aliqua indiget ratione, ut calidum esse probetur, & Dioscorides odorem acrem illi attribuit, ut ex his omnibus deprehendatur illi caliditatẽ inesse ex ipso sensu cognitam, quæ caliditas primum ordinem semper excedit, de siccitate uero idem cum alijs sentimus. SE. Est'ne uerum quòd bilem nigram educat, ut Mesue testatur? BRA. Nobis parcat recentiorum euangelista: id experiri uolui, & in substantia, & in decoctione in copia sumptum nihil penitus educit, nisi quispiam diceret aliud esse stœchas Arabum de quo Mesue, quàm id quod in Gallicis insulis ortũ ducit, hoc eodẽ nomine appellatur à Gallis, ab Hispanis eodem modo & à Germanis, quanquam & aliqui Hispani uocant cantuesso, cretenses paßim Dendroliuanon nuncupãt, Poloni koczenki, at in Polonorũ Pharmacopolijs distinctionem faciunt inter stœchas citrinum, & arabicũ primumq́; uocant koczenki zolthe, secundum uero koczenki arabne, ad reliqua autem te accingas. SE. Flores anthos in meo hoc folio consequuntur. BRA. Quàm uane hi flores appellantur. nam anthos Græce idẽ est, quod apud latinos flos, ideo idem est flores anthos dicere, ac si dicas flores flos quemadmodum eodem errore recẽtes in amore superfluo, qui ægritudo est decipiuntur, ipsum.n. appellant amor eros, quum potius eros dicere debuissent de quo peculiare caput faciunt, ac si dicant amor amo.

SE.

SE. Ita nos solemus per excellentiam flores herbæ, quæ rosmarinus dicitur appellare. BRA. Tamen reperiuntur flores multo odoratiores istis, nec absolute flores dicuntur, nullus etiam author fide dignus hoc nomine utitur, licet Simon Genuensis per anthos florẽ rorismarini intelligat, sed nullum authorem sequitur, ab ipso autem pandectarius, & cæteri recẽtiores accipiũt. De hac herba Dioscorides sub nomine Libanotidis tractat, quam Romani (ut nos) rorem marinum uocãt, quod nomen à thure sumptum est, quod Libanum appellant, utpote quod una eius species thus redoleat, uel saltẽ eius flores, aut potius radix. tu ex hac herba, quæ in his montibus efficacior est, quàm Ferrariæ, flores seorsum, & folia serua, ad plura enim in re medica ualent, & flores acopis miscẽtur. SE. Quum Dioscoridem perlego, occurrit mihi nescio quid ambigui, inquit enim graui odore, at mihi suauis apparet. BRA. Non intelligit Dioscorides, hanc herbam graui odore insigniri, eo quod fetat, sed redolet, uerum cum quadam grauitate. habet enim nescio quid uehementis in odore, unde sua lingua dicit βαρύοσμα. i. odorata cum grauitate. ita enim commodius interpretabitur. SE. Alter etiam nodus occurrit, nempe inquit folium habet intus candicans, extra uiride. at potius econtrario uidetur folium extra cãdidum, intus uiride, ego enim inferiorem partem foliorum extra, et exteriorem, superiorem intra, & interiorẽ putabam. BRA. Ita equidem est, & illa est Hermolai summi uiri interpretatio, quam legebas, immo & Dioscorides ita sua lingua dicit ἔνδοθεν λευκὰ ἐκ δὲ τῶν ἐκτὸς χλωρὰ, quem si nostra lingua ad uerbũ referamus, inquit, intus alba, extra uiridia, sed in his locis res intelligenda est, ut ab authore ponitur, nam per

Quid sit anthos illigitur.

ea in uocem ἔνδοθεν inferiorem partem per ἐκτὸς superiorem intelligit, quæ Hermolaus ad unguem non aduertit, nec omnia possumus omnes. ipse autem uerba potius, quàm rem considerauit Serapio cap. 327. egregie hanc partem interpretatus est inquiens (de libanotide loquẽs) quorum color exterius est albus, & interius uiridis. Nũc Ferrariæ ex libanotidis floribus nonnulli pharmacopolæ zuccharum parant roborando uentriculo commodum & odoratum. SE. Nos quoque parare incipiemns, hic flores, & herbam colligentes, sed quænam est eius temperies? BRA. Serapio ex sentẽtia Aben Mesuai inquit esse calidã, & siccam in tertio ordine. SE. Id cogitare non possum quod tali sit caliditate, et siccitate prædita. BRA. De caliditate est uel in prima tertij ordinis parte, uel in tertia secundi, tamen de siccitate non puto secundum ordinem transire, uel secundam ordinis secundi partẽ. HER. Quomodo ab alijs nuncupatur? BRA. Galli Roumarin, Germani ut nos Rosmarin & similiter Poloni, & Cretẽses uulgo, Hispani uero Romero dicunt. SE. Origani flores ad limen ueniunt. BRA. Nulla ferè herba est, & nulli flores, in quibus antiquissimi etiam authores magis dissentiant, quàm in origano, quippe si nunc tempus daretur hanc rem pertractandi, omnium in omni ferè specie opiniones dissentire ostenderemus, tu uero herbam, et flores colligito huius nostri uulgaris, quo utimur, & potius in his montibus, quàm Ferrariæ, hic etiam copia nõ modica offertur, quem si gustu tentes, saporem alterum, & acutiorem in hoc montano persenties, quàm in nostro humido Ferrariensi solo, ideo & uires etiam exquisitiores hic habet. SE. Quam speciem hanc nostram uulgarem existimas, apud antiquos? BRA. Ea est, quam Origanũ

Hera

Heracleoticam Dioſcorides appellat, ab Heraclea urbe Ponti, in qua perfectiſsima exuberat, tamē alijs pleriſq; in locis naſcitur. SE. Vt diuerſæ ſunt origani ſpecies, ita'ne & ad diuerſas ægritudines ualent? BRA. Paulus Aegineta, qui de omni ſpecie origani ſimul agit in genere inquit omnes ſpecies origani incidere, extenuare, ſiccare, & calfacere. SE. Fieri'ne poteſt, ut una ſpecies altera efficacior ſit? BRA. Immo ita eſſe conſtat, nā Dioſcorides priuatim ſyluestrem origanum uenenatorū morſibus ualere tradit, flores, & folia cum uino bibita: & Plinius Tragoriganum pluribus priuatim conferre cenſet. tamen, & omnes aliæ ſpecies in idem concurrunt, ſed ne in tanta antiquorum differentia nunc uelimus ſententiā ferre, herbam & flores huius noſtræ uulgaris in his montibus colligere non deſinas, ſuo enim loco ſpecies omnes tanquam digito oſtendere, & authorum differentias cōciliare conabimur. SE. Iam ingentem copiam exaceruauit herbarius. BRA. In meum etiam uſum, ac gratiā partem accumulet, nempè eius puluis ſupra coctos mugiles ſumme placet, nec in placentis, aut phaſelis, alijſq; obſonijs immiſceri diſplicet. SE. Neapolitani hoc puluere frequētiſsime utūtur. BRA. Et græci intinctus plures ex origano parāt, uide hic mirā naturā, et ingēs odiū cū braſsica, ubi uiret unū, alterū perit, et areſcit, en braſsicæ iſtæ propinquæ aridæ ſpectātur. SE. Quæ eſt huius rei cauſa? BRA. Multarum rerum cauſæ reddi non poſſunt: non enim à cognitione oritur hoc odium, ſed potius ex quadā naturarum cōtrarietate, & diſsidentia, ut lupus ouem odio habet, & Gryphus equum, ſunt nonnullæ manifeſtæ proprietates, quarum determinatas, & ſtatas cauſas philoſophorum præcipui inuenire neſcierunt. SE. Quæ ſunt

Origanì qualitates? BRA. Galenus.8. de ſimplicium medicamẽtorum facultatibus libro, exiccare, & calfacere in tertio ordine cenſet. SE. Auicenna ergo mentitur, qui in ſecundo tantum ordine calidum, & ſiccum facit Origanum? BRA. Decipitur omnino ſi montanum Origanum, & quod locis calidioribus ortum ducit accipiat, immo de Auicenna mirandum, qui Origanum adurentem facit, & in ſecundo ordine calidum eſſe fatetur, ſi de Ferrarienſe loqueremur forte in ſecundo ordine calidum dici poſſet, at montanum, & quod ex Creta Venetias, & Ferrariam affertur in tertio ordine calfacit. Galenum ſecuti ſunt Paulus, & Aëtius, & cæteri antiquiores Græci, & recentiores. HER. Satis mihi erit ſi aliarum urbium nomina edocueris. BRA. À Germanis Doſten, à Gallis Origan, ab Hiſpanis Oregano, à Polonis Czyruona lebothna appellatur. SE. Lilium ex noſtro ordine ſequitur, quod nos album appellamus. BRA. Nullus antiquorum album addidit, ſed abſolute lilium, aut lirium dicunt, adeo mire, & apte à Plinio deſcriptum capite quinto. xxi. uoluminis, ut eius deſcriptio cum natura certet. Fingunt ex lacte Iunonis dormiẽtis, in terra effuſo natum, quum Hercules puer lac incerte, & uage, ut pueri faciunt, exugeret, unde roſa Iunonis dictum. Plures ſunt eius ſpecies, at potiſſima hæc eſt, qua utimur, à Græcis Crinon appellata, flores potiſsimum colligas, ex quibus lirinũ, uel ſuſinum unguentum fit, de quo Plinius cap. 19. lib. 21. uel ſuccus, nos oleum liliorũ alborũ ita appellatum cõficimus, poſtea radices, quæ ueluti bulbi ſunt, ſeruato, ad rẽ medicã aptiſsimas, ut Plin. ac Dioſcorides teſtãtur, nec folia prætermittas, quorum ſuccus dum uiridia, & recentia ſunt, exprimendus, & aceto, ac melle in Aeneo uaſe coquendus con

tra uetusta ulcera, nouaq́; uulnera optimus, flores tãtum colligere didiceramus, sed nunc folia etiam, ac radices non prætermittemus. S E. *Alba lilia quam temperiem habent?* B R A. *Galenus distinctionem facit inter florem, radices, & folia, tamen de floribus agens actiuas, & passiuas qualitates non exprimit, quod mirum uidetur,* Paulus *&* Aëtius *easdem qualitates præteriere, hoc tantum à* Galeno *refertur citra morsum digerere, & emollire.* S E. *Cum hic flos digerat necessario calidus est, & cum emolliat humidus.* B R A. *Calidus quidem est, quia digerit, at humidum esse non est opus, ob id quia emolliat, nam* Galenus *de oleo loquitur ex floribus confecto in quo olei ratione uis emolliendi inest, & adde* Galenum *in quinto de simplicium medicamentorum facultatibus cap.8. differentiam ponens inter emollientia, & pus mouentia in hoc differre inquit quia emollientia calidiora sunt & moderate desiccant existentem in partibus humiditatem: pus uero mouentia corporibus quidem nostris similem colorem obtinent, tamen existentem in eis humiditatem seruant.* S E. *Simplex igitur aliquod medicamentum simul emollire potest, & esse siccum?* B R A. *Potest profecto, sed uehemens siccitas esse non debet, at moderata.* S E. *In quo ordine?* B R A. *Lilij folia in secundo, sed in parte prima, at flos eius in parte secunda, foliaq́; & radix exiccant, & abstergunt, suntq́; radices potentiores folijs, at secundum* Galenum *non excedunt primum ordinem abstergentium, id uero te latere non oportet, & lilij flores, & folia, & radices penitus ab humiditate non deseri, quæ in radice uehementior est, quàm in flore.* H E R. *Aliorum nomina edoceas.* B R A. *À* Germanis *lilien, ut in en finiat, ab* Hispanis *quibusdam lirio, & ab alijs azu*

zenas

zenas, à Gallis lis blanc, à Polonis lilia biala, Cretæ passim ziglio, alijs crinus dicitur. SE. Meliloti flores lilium sequuntur. BRA. Nostri trifolij florem quendã colligunt quem Melilotum uocant, ita à Meliloto differentem, ut rosa à lilio, latini sertulam campanam uocant, uel sertam campanicam, Catone teste, sertam quia coronas ingrediebatur. Campanicã quia in cãpania oritur, præsertim circa Nolam eius regionis urbem, nõ multũ laudo, ut hic melilotum colligas, sed in campaniam facile mittere poteris quum naues olei gratia Apuliam petent, nõ tamen ita in Cãpania (quæ nunc terra de lauoro dicitur) nascitur, quin alibi nasci non poßit. SE. Iubebo etiam semina afferri, sed quum melilotus trifolij species sit, florem luteum habens, & hoc trifolium sit florem luteum habens, cur melilotus non est? BRA. Alia plura exigũtur, odora hunc florem. SE. Iam odoro, sed nihil penitus, nisi herbacei offertur. BRA. At melilotus odorem habet quamuis languidum, arida autem diutius odorem seruat. SE. Hæc autem semper inodora est. BRA. Habet etiam melilotus pinguissima folia, quæ in nostro hoc nõ extant, nec cana sunt folia, ut Plinius illi attribuit cap. nono. 21. uoluminis, tamen ubique nascitur apud nos, & nostræ mulieres trifolium appellant. Germani uero bernchlele hanc nostram melilotum uocant, tamen si ex genere meliloti sit, iam degenerauit, nos autem uidimus, & habemus ueram ex Campania allatam, & eius semina terræ mandauimus, sed degenerarunt in nostro solo Ferrariensi, tamen certum est trifolij folia habere, quod & nomen lotos ostendit. SE. Tibi morem gerere statui, quum nũtij occasio offeretur, in Cãpaniam mittam, ut herba, flores, & semina afferãtur, sed qua temperie insignita est sertula Campana? BRA. Galenus

nus illam ferè temperatæ qualitatis facit, tamen esse calidiorem, cum in ea substãtia calida copiosior sit, quàm frigida, propterea & si nonnihil habeat adstringentis tamẽ digerit & concoqui. Paulus, & Aëtius ueluti Galeni simiæ idem referunt, Auicenna calidam, & siccam in primo ordine censet, tamen si Ferrariensem melilotum accipiamus cum & odore penitus careat, & non nihil herbacei sapiat putamus frigidæ temperiei potius esse, quàm calidæ. SE. Non possum ab hac sententia dimoueri, quin putem omne meliloti genus frigidum esse, nam à Dioscoride dicitur uim adstrictoriam habere, & omnibus inflãmationibis imponi, uerum si caliditate insigniretur inflãmationibus imponi non liceret. BRA. Dioscorides nõ dicit inflammationibus imponi ob frigiditatem, sed inquit inflammationibus imponi moliendi gratia, quippe antiquiores, qui ante Hippocratem scripsere inflãmationem uocabant tumorem durum dolentem. Sertula ergo campana calida est, & sicca in primo ordine, & in secunda parte illius ordinis, eundem qualitatum ordinem meliloto tribuit Auerois quinto collectionum suarum sub nomine Alchelilameleth, tamen ò uenerande Senex te magno fasse leuabo, nam & melilotum herbam, & flores, & semina ego met ex campania Ferrariam adduxi, cum. 1535. Romam, & Neapolim cum Illustriß. & excellẽtiß. Duce nostro Hercule. iiij. profectus sum, en & hic seruo in crumena, odora. SE. Certe redolet. BRA. Tamẽ Ferrariæ degenerat, neq; amplius redolet cũ in nostro solo semina terræ mandantur. HER. Non sinam uos loqui nisi aliarum gentium nomina edocueris. BRA. À Gallis etiam melilot, ab Hispanis, corona de Rey quasi corona regia, & ab alijs coronilla de Rey, à Polonis Noscrzyk, uel Noczser

zen

zek, à Germanis Gelutele appellatur, ac si dixerint trif lium croceum. SE. Saluiæ flores sequuntur. BRA. Hæ herba in locis asperis nascitur, & hortis, quæ in horti elelisphacus à Theophrasto uocari accipitur. 6. de histo ria plãtarum libro, syluestris autem ab eodem sphacelo appellari uidetur, quæ ad omnia in re medica efficacio est, ut suo loco exquisite edocebimus, tu nunc in hoc asp ro loco, herbam, & flores colligito, quæ seorsum ad plur conferunt. Decipiuntur uero, qui uulgare nostrum eupa torium syluestrem saluiam putarunt, sed hæc est simili hortulanæ, nisi quod latiora, & maiora folia habet, qua & in hortis etiam reperitur. SE. Saluiæ temperiem s re optarem. BRA. De hac nihil aliud à Galeno refertur, quàm saluiam euidenter calefacere, & leuiter subadstri gere. SE. Erit igitur in secundo ordine calida, quoniam quæ euidenter calefaciunt, ut calefaciant probatione no indigent, & in secundo sunt calefaciẽtium ordine. BRA. est quidem in secundo, sed in tertia parte, & est in eod ordine sicca, hæ qualitates & gustu, & applicatione ma nifeste deprehenduntur, à Gallis autem saluia songe dici tur, à Germanis salben, ab Hispanis ut nos saluia, & Polonis, sed ponendo accentum supra, í, à Cretensibu uulgo phascomilea. SE. Tapsi Barbapsi flores accedun BRA. Nõ est opus in hac herba, quæ à Græcis phlomos à Latinis uerbascum, à Galeno plomos appellatur, multi immorari, & si uarias species habeat, quoniam eisdem u ribus insigniuntur, ad campestria igitur illa descendens, flores per se, & herbam seruato, tamen marem potiu quàm fœminam habere curarem, quia in omni ferè spe cie mare ineptior est fœmina, tamen ab authoribus null species altera efficacior probatur. SE. Phlomi temperi

explicar

explicare ne pigeat. BRA. Recentiores frigidum esse et siccum in secundo ordine censent. SE. Galenus. 8. de simplicium medicamentorum facultatibus libro de prima, & secunda specie inquit folia digerendi uim habere, unde calida potius esse uidebuntur, quoniã digestio caliditate fit, & de omni specie simpliciter dicit, folia desiccandi, & detergendi uim possidere, quæ siccitatis ratione possunt quidem desiccare, sed frigiditas detergere non potest. BRA. Et si phlomus sit frigidus, nonnullas tamen partes habet calidas ratione quarũ digerit, detergit, & alia quædam facit, uerum in tota substantia frigiditas adest, & in prædicto ordine secundo, & in parte secunda, propterea & ambusta curari phlomo dicit Dioscorides, radicẽ quoque seruare oportet, si Galeno, & Dioscoridi aures præstabimus. SE. De phlomo quid inquiunt Arabes? BRA. De hoc non scribunt Arabes quod sciam, nisi illa sit herba, quã Auicenna libro secundo uocauit Busiri, uel Busiri, qui & si herbam non describat, tamen in proprietatibus, & specierũ distinctione ex albis folijs, & nigris hæc esse uidetur, Germanorũ pars illam vvullcraut, quasi laneam herbam uocat, nam ex ipsa lichnia fiũt, unde à Dioscoride lychnitis, & thryalis dicitur, cuius flos albus est, etiam à Germanis dicitur marghicherzen, id est Mariæ candela, alteram uero speciem purpureum florem habentem campulosam, & marien rosen, id est mariæ rosam appellãt. Hispani uero, ut latini ferè, & Galli melon blanc, Veneti quidam cherabustolon, Cretenses uulgo phlomo, alij Melissadru, Poloni Dzieuana, & Azeuana uocant. SE. Rubri papaueri flores accedunt. BRA. Nusquam apud antiquos sub nomine papaueris reperitur, Anemonẽ uocant, quoniam nunquam aperitur nisi flante uento, non

tamen

tamē hoc dico,quin etiam nouerim eſſe agreſte papauer, uel papaueralida,de quo Dioſcorides diſtincte ab Anemone tractat,uerum quod rubrum papauer dicimus, eſt Dioſcoridis Anemone,quippe erraticum papauer duos tantum colores habet,ruſum,& candidũ. Anemone uero plures & præſertim rubrum,ut edocebimus,unde ex his conſtat rubrum papauer apud nos uocatum eſſe Dioſcoridis Anemonem,cuius duæ ſpecies ſunt, ſylueſtre,id eſt ſponte in incultis naſcēs,& quod in cultis naſcitur, ſylueſtre hoc eſt,in hac rupe uirens, quod etiam frequenter parietes aſcendit,hoc(ſi lubet)colligas , quoniam efficaciores uires habet,quàm cultis locis naſcens , ſed hoc ex coloribus ſpecies uariat,nam aliquæ puniceos flores habent,aliquæ ſubalbos,aliquæ lacteſcentes,aliquæ purpureos, nos Anemone utimur flores rubros habente,in triticis plurimum naſcente,quam Dioſcorides τὰ ἄνθη φοινικὰ, id eſt flores puniceos habere dicit. Hermolaus Barbarus interpretatus eſt florem ſanguineum,nam hic flos bilioſum ſanguinē repræſentat , nec ab re fortaßis ita Hermolaus interpretatus eſt,florem ſanguineum, quoniam poëtæ ex Adonidis cruore natam uolunt. SE. ſum'ne tuo iudicio, alias ſpecies collecturus? BRA. Vt lubet , ſed ego potius in Ferrarienſi agro colligerem, ubi ingēs copia habetur. SE. De Anemones qualitate diſſeramus. BRA. Si Galeni uerba contēplemur eſt calidæ temperiei , quippe tales habet operationes,quæ non niſi à re calida fiunt.nā dicit uim habere extrahēdi,& attrahēdi,& ora uaſorũ reſerādi,unde radix cõmanſa pituitam euocat,& illa omnia facit,quæ à re calida fieri contingunt. Serapio capi.72.de rubro papauere agens Galenum refert,& ea,quæ refert illa ſunt,quæ in capite de Anemone ſcripſit,in his eadem

eſt

est ratio in quibus Dioscoridem refert, quamuis authores istos parum fœliciter, ne dicam infeliciter referat. At secundum Abem Mesuai calida, & sicca est in primo ordine, immo & nos secundũ attingere censemus, nostræ mulieres rosellas appellant à rubore, uel quasi sint paruæ rosæ, Germani uero à strepitu, quem faciunt folia quoties imposita super manum, & altera manu percussa crepitant, claperrosen, id est crepitans rosa appellant, quamuis & proprium nomen Germanum habeant. huius floris, scilicet Glitschen, quod tamen & crepitu ducitur, alij dicunt Ruchenschess, uel ranetnraut Galli, ut nos, pauot rouge, & coquelourdes, uel cocles. Hispani nonnulli latinum imitantur, alij amapol, Romani rosam caninam uocant, quanquam & apud alios Germanos uuildt maen, & ab alijs corn rosen appelletur, nostræ mulieres pro decoranda facie aquam parant, antiqui Aegyptij ex hoc flore morbos hominum intelligebant, Floro teste: huius herbæ in re medica usus est radice, folijs, flore, immo antiqui florum uires breuibus transigunt, circa herbam, & radices uires edocentes. tu autem, ne in hac re nimis immorari uideamur, ad alios flores trãsire coneris. SE. Croci flores colligendi. BRA. En circa hanc semitam, propè illũ Fonticulum, quomodo terram pingant consideremus. SE. Reuera croceus ille color uiridi mixtus perpulchram picturam efficit. BRA. Ibi flores, & bulbosas radices seorsum collige, que ad ciendam urinã cum passo apprime ualent, nec multum refert, montanum aut satiuum seruaueris, degenerauit autem quod nostræ mulieres Gruogo, quasi crocum appellãt, iam cœpit Ferrariæ plantari, nec modicus est prouentus. SE. Quę nam sunt croci proprietates? BRA. Galenus septimo de simplicium medicamentorum

facultatibus libro crocum facit in secundo ordine calidũ, & in primo siccum, uerum & aliquid habere frigidi non negat, quo parum adstringit, à Galeno Auerrois quinto collectionum ad uerbum ferè accepit. SE. Mirum uidetur quomodo poßit sua illa adstrictione, & stipticitate ad coctionem adiuuare, ut Galenus refert. BRA. Si ea legisses, quæ in Galeno sequuntur, tuæ ambiguitatis rationem adnotasses. Nam in Galeno sequitur. quippe quibus medicamentis, cum non admodum excalfaciant, paucula adest adstrictio, ea parem facultatem habent essentijs emplasticis uocatis, quas cum iunctas esse caliditati non uehementi contigerit, pepticas, hoc est concoquentes esse ostendimus. SE. Nondum rationem capio, quomodo adstrictio illa pauca coctionem adiuuet. BRA. En ex illa adstrictione in meatibus insensibilibus immoratur, ex qua mora coquit, & emplasticum id est, quod talem habet stipticitatem, unde medici paßim in emplastris, quæ maturant crocum addere solent. SE. In qua parte ordinum est? BRA. In secunda secundi ordinis parte, & in fine primi ordinis siccitatem habet. Galli Arabico nomine utuntur, ut nos etiam uulgo zapharan dicentes, sed sequenti modo scribunt ssaffran, ita enim & apud Mauritanos ferè dicitur, Germanorum uero pars etiam saphran, Hispanorum autem cafran appellãt, alij uero zaphrano, Poloni & ipsi szaffran dicunt. SE. His sambuci flores adnectuntur. BRA. Sambuci duas species antiqui fecere, maiorem, quæ arborescit, hanc nunc quæris, & minorem, quæ ebulus etiam uocatur, unde à Græcis χαμαιάκτη. i. humilis sambucus ἄκτη enim sambucum dicunt, eædem insunt uires ambabus speciebus. ne sis autem floribus contentus: sed radicem quoque atque folia

lia seruato,quæ in re medica seorsum ualent,teneros caules asciticis relinquas,& granorum etiam succum, cum maturuerint exprimito, ad capillos inficiendos aptum. apud antiquos nulla est pro modica re florum recordatio,nunc uero ipsi solum expetuntur, nos uulgo uacolas appellamus,quibus mulieres pastillos, ex ipsis ouis, & caseo in mense Maij,& quandoque lac addentes parant. SE. Ex interiori cortice succum etiam pro ascitis, & ex medulla puluerem seruabo,quin etiam uirgas collecturus sum,pro baculis ad podagricos leuioribus parandis. BRA. Videris ex pharmacopola lignarius faber euadere. SE. Hoc ago ut nihil meæ officinæ desit, quod ægris aliqua in re conducere poßit. HER. Hoc ipsi concedatur:sed baculos Ferrariæ accipiemus.ne tu aliarum gentium nomina deseras. BRA. Germani sambucum holder appellant ex concauitate,unde ridicula ex eo nomine fingunt,& ferè ænigmata.Hispani xabugo,sabuco,Galli uero surean,alij susean,Poloni bess,alij bez, Cretenses uulgo chaphoxillia,at ebulus à Gallis hiebbe, à Germanis attich,à Polonis chebd dicitur. SE. Quæ nam est sambuci temperies? BRA. In sambuci,atque ebuli qualitatibus Arabes à Græcis dissentire,& non mediocriter uidentur,nam Auicenna secundo canone.619. capite, omnem sambuci speciem calidam,& siccam in tertio ordine facit,uerum si Dioscoridem consideremus sambucum frigidum esse colligemus,nempè cum primo de sambuco locutus esset,de ebulo postea egit, inquiens in utroque.s. sambuco,& ebulo,natura usu'sq; pares exiccant, adstringunt,refrigerant.Expresse igitur ex Dioscoride habetur refrigerare,& ex Auicenna calefacere. SE. Cui ergo potius assentiendum est? BRA. Vulgus medicorum

Auicennam ſecutum eſt, & certe non dubito eſſe calidā. non tamen in tertio ordine, quod autem ſicca ſit nullus ambigit. SE. *Si aquas trahunt cur calida non ſunt?* BRA. *Quis unquam diceret ſyrupum roſatum ſolutiuum eſſe, calidum tamē aquas mire educit?* SE. *In quo igitur qualitatum ordine, utranque ſambuci ſpeciem eſſe iudicas?* BRA. *In ſecundo calidas, & in tertio ſiccas, unde & Galenus dicit habere potentiam exiccandi, & conglutinandi, & modice digerendi, hoc quod dixit modice digerendi, oſtēdit caliditatem uehementem non habere, quanquā neceſſarium non ſit uehementer calida multum digerere. At utranque ſpeciem eſſe calidam per applicationem ad corpus experientia oſtendit, pro* Dioſcoride *autem dici poſſet, & partes aliquas frigidas habere.* SE. *Zeneſtræ flores ſequuntur.* BRA. Geniſta *& ſpartum rectius dicitur, in re ruſtica pro ligandis uitibus apta, hunc locum incultum accedamus, ubi magna copia uiret, flores, et ſemina ſeruabis, quanquā &* Ferrariæ *nunc innaſcatur, & in omni horto magna copia uireat, nec prætermittendæ uirgæ, quæ in aqua maceratæ, & expreſſo ſucco ad anginas, & coxendicum dolores ualent.* Radicum *nulla mētio apud antiquos eſt, quibus tamen plærunque ad educendam aquam intercutem uſus ſum, an uero propriæ differentia ſit inter ſpartum, & geniſtam, ut* Plinius, *& recentes exiſtimarunt, & de duplici eius genere, in eo libro pertractabimus, quo herbarum diſcrimina, & ſpecies aſſignare iam cœpimus.* SE. Priuſquam *ad alia te conuertas de* Geniſtæ *qualitatibus loquamur.* BRA. *Nō poſſum non ualde mirari de recētibus, qui* Dioſcoridem *adducunt de* Geniſta *loquentem, & inquiunt calidam & ſiccam eſſe in ſecundo ordine edocuiſſe, cum tamen de eis*

qualita

qualitatibus à Dioſcoride ſermo factus non ſit, tamen colligi poteſt ex his, quæ de illa refert eſſe calidam & ſiccam, cum inquit purgare ellebori uice, & iſchiadicis ualere. SE. Eſt'ne in illo ordine? BRA. Eſt quidem, ſed & in tertia illius ordinis parte, Meſue in capite Altrain, quod uocat capiſtrum arborum dicit eſſe calidæ, & ſiccæ temperiei in ſecundo ordine, & ipſe quoque in his qualitatibus Dioſcoridem adducit, ut inde ſuſpicatus ſim recentes non uidiſſe Dioſcoridem, ſed ſolum Meſuem Dioſcoridem adducentem. Galenus dicit, & fructum, & ſuccum non inſtrenue eſſe trahentis facultatis quod temperiei calidæ inditium eſt. Galli geneſt appellant, Germani uero genſter, & Poloni geneſta. SE. Lambruſcæ flores ad limen ueniunt. BRA. In hac re plures optimi uiri decepti ſunt, uitem ſylueſtrem cum labruſca confundentes, immo non ſolum recentes ut Serapio, ac Arabes, ſed & Plinius propter hoc nomē deceptus bis de hac re ſermonem fecit uigeſimo tertio uolumine, capi.2.et.27.capite 7. ſed nobis nunc opus non eſt opiniones authorum recēſere, uocabulum hoc ἄμπελος ἄγρια .i. uitis ſylueſtris æquiuocum eſt, nam herbam quandam ſignificat, quæ uitis quidem non eſt, ſed ob fructum racemoſum uitis appellatur, quum tamen folia uitis non habeat, ſed hortenſi ſolano ſimilia ſint, alterum ſignificatū eſt labruſca à Gallis reſin ſalue nuncupata, à Germanis etiam nomen non habet niſi ex uite, & ſylueſtri compoſitum à Polonis kalyna dicitur, in Creta paßim ἀθὸς τȣ̃ ἀγρίȣ κλιμάτȣ uocatur, quæ à domeſtica uite nihil differt, niſi quia ſylueſtrem habitum habeat, nec colitur, & non modo hæ duæ agreſtes uites figura differunt, ſed & uiribus: nam illa calidißima eſt, & ui cauſtica, & depilatoria inſigni=

tur hæc autem frigida, & adstrictiua. Dioscorides etiam agrestis uitis duo capita fecit, unum in quarto libro, ubi de herbis agit, alterum in principio quinti uoluminis, ubi de uitibus pertractat, flores huius herbæ, qui non peruenerint ad maturitatem, colligito: uerum folia, & palmites, & capreoli in medicinæ usum seruantur. fit ex Oenãthe. i. labruscæ flore oleum, ac unguentum: appellant enim labruscæ flores oenanthe, quãuis & herba sit eiusdem nominis, cuius Dioscorides libro tertio meminit. mirandum tamen de Marcello, qui in oenanthe. i. labruscæ flore dicit se nunquam legisse apud Dioscoridem herbam aliquam, quæ oenanthe diceretur. SE. Ex his, quæ edocuisti in Serapione mirum errorem percipio, is enim uir hæc duo genera agrestis uitis confundit. prius enim inquit agrestem uitem folia habere solano similia, quod uerũ est in herba iam dicta, postea huius herbæ uires scribit, mox flores describens, & quomodo fructus faciat, de labrusca. i. de ea uite syluestri, quæ inter uites nuncupatur, pertractat, immo quod mirum est, inter uites de illa syluestri loquitur, quæ herba est, & illi contrarias uires assignat. BRA. O beate senex in hac re optime sentis: utinam alij non essent adeo ceruicosi ut rem non aspernarentur, ita enim quisque incorruptam ueritatem cognosceret, sed pauci sunt, qui norint uera bona, ideo & tu quæ prædicta sunt boni cõsulas, & alios flores numera, quũ Ferrariæ labruscæ copia scaturiat. SE. Labruscæ qualitates non prætereantur. BRA. Si de matura uua loquamur calidam, & humidam esse fatemur, uerum priusquam maturescant & uua omphacia dicitur. frigida est, at flores sunt in primo ordine calidi, & sicci, cum & redoleant, & quadantenus adstringant, quæ adstrictio

in ex

in extremis terminibus potißimum uiget, quæ ἀκρέμονας Græci uocant. huius uitis racemi (ut sexto de simplicium medicamẽtorum facultatibus libro Galenus refert) uim habent extergendi, idq́; experimento comprobatur si quis succo putaminis nucum manus infectas habet, his racemis extergunt. SE. Balaustium occurrit. BRA. In hoc flore apud Græcos, & latinos differentiam uideo quippe Theophrastus, Dioscorides, Paulus, & Aëtius flores mali punici duobus nominibus appellant, balaustium, & cytinum. cytinus est flos domestici, & satiui mali, balaustium syluestris. intelligunt uero per florem non foliola illa tantum, sed & calicem qui pomum efficit: cuius rei argumentum est, quod Dioscorides comparans uasculum hyoscyami in quo semina sunt cytino comparat, certum uero est in foliolis illis non esse semina, sed in calice, Plinius autem inter latinos præcipuus decimo septimo capite uoluminis decimi tertij balaustium mali punici florem simpliciter nominat, nec inter satiuum, & syluestrem distinctionem facit, quem omnes recentiores medici imitantur, per balaustium cuiusuis mali punici flores intelligentes, idem Plinius capite sexto uigesimi tertij uoluminis, cytinos appellat primos huius pomi partus florere incipientis, balaustium uero flosculos in hoc ipso cytino, antequam malum ipsum prodeat, erumpentes, ex Plinio nihil aliud intelligere possum, quàm cytinum esse florem ipsum nondum apertũ, & qui foliola illa rubra non emiserit, postquam uero erupere, & iam foliola rubescunt, balaustium dicitur, forte cytinus appellatus, quia eo colore uestes tingantur, aut à κύτος, quod Græcis ambitum, & captum significat, quia intus fructus, uel florem capiat. Galenus sexto de

ſimplicium medicamentorum facultatibus, dicit balauſtium flos eſt agreſtis punicæ, ſicuti domeſticarum cytinus, nunc uulgato nomine apud Pharmacopolas utamur, tam domeſticos, quàm ſylueſtres nomine balauſtij intelligentes, ita enim & Galli communi nomine balauſt, & Hiſpani flor de granada, & Germanorum pars balauſten (his enim ob ingentiſſima frigora magna Germanorum pars caret) appellant. Cretenſes uulgo ῥογδόπουλα, & Poloni balauſtias dicunt. eadem uis domeſticis, & ſylueſtribus ineſt Dioſcoride teſte, quamuis ego maiorem uim adſtrictoriam ſylueſtri tribuerem, ſylueſtres hic colliges, domeſtici Ferrariæ habentur, nunc Venetias ex Creta, ex alijs orientalibus partibus ualde punicei afferuntur, quos proprie balauſtia nonnulli pharmacopolæ cenſent, quum reuera, & apud nos balauſtia.i. mali punici ſylueſtris flores ſint. SE. Ex his arboribus quid colligendum cenſes? BRA. Nunc flores cum maturuerint, poma, ſuccum, mali corium, & cicum.i. pelliculam acinos interſtinguentem, quæ & ipſa rei medicæ conducit, nunc etiam balauſtij ſuccum parare poteris, & pro commodo ſeruare. SE. Ad balauſtij qualitates te conferas. BRA. Galenus ſexto de ſimplicium medicamentorum facultatibus dicit Balauſtium ſtrenue exiccare, & refrigerare: unde Auerrois in quinto collectionum ſuarum frigidum in ſecundo ordine, & ſiccum in tertio eſſe cenſet, at cum hoc non ſit ſtrenue refrigerare, propterea in tertio ordine frigidũ eſſe dicimus, & forte in media parte potius, quàm in prima, & ideo ab Auicẽna diſſentimus, qui frigidum eſſe in fine primi ordinis ſcripſit, & in ſecundo ordine ſiccum, alij frigidum & ſiccum in ſecundo ordine Balauſtium faciunt. SE. Hæc de Balauſtio ſatis ſint, flo-

res

res sequuntur quos cheiri dicunt. BRA. De his, cum uiolas colligebas nonnulla disseruimus , quæ enim à Græcis leucoia, ab Arabibus cheiri appellantur, hoc manifestißime apparet Serapionem legēti, qui primo species per colores distinguit, ut Dioscorides facit , inde illa ipsi attribuit, quæ Dioscorides leucoijs, & eundem modum insidendi mulieres in decocto, laudatq; citrinum, Dioscorides, & ipse luteum laudat , unde cheiri corrupto uocabulo idem est, quod leucoim, uel sicut in Græco ex albo denominantur leucoion, quãuis aliæ species albæ non sint, ita in Arabico cheiri, id est albæ nominantur, quia cæteris pulchriores sunt, non efficaciores, ut nonnulli putarunt, quia antiqui luteas magis laudant, & nunc medici eis potißimum utuntur, unde non immerito Galli à luteis nomen dederũt ipsas uiolette iaulne appellantes, & lusitani goiues, quasi giluas dicunt, alij uero albaytis uocant . Germani autem gelbueil, aut geluiol, aut geel, id est luteæ uiolæ. nam gelb uel geel apud ipsos luteum significat, ueil, uel uiol uiolã, quãuis & uiolaten dicant, unde & uolarum diuersitates, ipsi per colores præpositos faciunt, ut blau uiolaten, Gel uiolaten, Brun uiolaten, id est albas uiolas, luteas uiolas, nigras uiolas, Venetijs uiole giale, in Creta paßim chitrines uioles , Neapoli fiore de bacca , apud Polones zolte fiolki dicuntur, flores, folia, ac semina condas. SE. Est'ne hic idoneus locus , unde colligam? BRA. Non modo idoneus, sed adeo perfectus, ut nullibi perfectiores nascãtur, præsertim quia mõtani in hoc genere cæteris præualẽt : non enim in Ferrariensi sõlo ita efficaces sunt, utpote humili atque humidiori. an uero flores illi , quos Iesminos nunc appellamus antiqui gelseminos sub leucoijs poni debeant in præsenti disputandum nõ est, & si prius sub uio

larum

larum uocabulo cōprehendi animaduerterimus, nusquam enim à Dioscoride iasmini recordatio fit, nisi quod primo libro iasmini unguēti meminit, qui autem à uiolis, & leucoijs, iasmini distincti uideantur, id testimoniū esse potest, quod Serapio tria diuersa capita facit, unum de senestegi, quod illi respondet, quo de ἴον, id est uiola Dioscorides tractat. Mauritani enim senestegi uiolam dicunt, aliud de cheiri, in quo Dioscoridem in leucoio præcise imitatur, et tertium ab his distinctum de zambach, uel sambach, id est iesemin, in quo capite ostendit manifeste rem esse à Dioscoride, & Galeno non pertractatā, quoniam Arabum testimonio tātum utitur, & quamuis species distinguat per colores, ut in leucoio fit in album, citrinum, & cœlestis coloris (ut eius more loquar) tamen hic album citrino præmittit, sicut in leucoio citrinum albo, id autem oleū quod à Græcis iasminum uel unguentum dicitur ab Arabibus zambachinum, uel sambachinum appellatur, magno agrorum discrimine, ex crassa plurium medicorum ignauia, qui rerum nomina nescientes pro eo sambucinum oleum accipiunt, quum diuersæ sint huic, & illi uires. decipiuntur autem ex nominis ferè affinitate, sambacinū, & sambucinum à sambuco, sed hæc aliàs, tu interim alios flores enarra. SE. Cheiri temperiem scire optarem. BRA. Calidæ temperiei esse ex Galeno colligitur, quoniam extergit, crassas cicatrices oculorum extenuat, menses mouet, & locos, partumq; emortuum elicit, & facit abortum si bibatur, hæc non nisi à re calida fieri possunt, unde Auerrois in quinto collectionum, nō immerito in secūdo ordine calidum esse iudicauit, & adde in eodem ordine siccum, uerum in media huius ordinis parte, amaritudinem habet, hæc uero de luteo leucoio semper intelligēda sunt,

quo

quo nos utimur,& uos in officinis seruatis. S E. His prætermißis quæ ad cheiri temperiem attinent,ad aliud descendamus,quod mirum mihi uidetur,nempe argumentũ tuum considerans,quo probas Dioscoridem,& Galenum ignorasse gelseminum,satis ineptum esse nemo dubitabit, si recte consideretur:ita enim argumento uti uideris,Serapio Dioscoridem non adducit, neque Galenum , igitur Dioscorides,& Galenus gelseminum ignorarunt,ac si necessarium sit Serapionem Græcos semper adducere debere, si res illa Græcis nota sit,& si à Serapione non adducantur,res illa Græcis sit ignota. B R A. Argumentum nõ intelligis:nõ enim dico,Dioscoridi,& Galeno fuisse ignotum gelseminum,quoniam à Serapione non adducantur, sed dico gelseminũ ab his autoribus non fuisse descriptũ, nam Serapio uir diligentißimus,ubi Dioscoridem,& Galenum de re aliqua scribentes offendit,illos ueluti probatißimos testes adducit,cum uero illos non adducit , ut in gelsemino facit,& præterea cũ nullus ad hæc usque tempora gelseminos particulariter inuenerit, signum est hos authores gelseminum non dico ignorasse,sed non descripsisse,neque mentionem aliquam,quæ ad gelsemini cognitionem ualeat fecisse. S E. Iam flores expediti sunt,quorum apud nos usus est. B R A. O` mira, & nimis decurtata res,tam paucos flores in officinis habetis? tamen infinitæ herbæ sunt,quibus odorati,pulcherrimi,& in re medica efficaces flores insident. S E. Posteaquam hanc artẽ exercere cœpi,quod à primis unguiculis ferè fuit,nunquam alios flores legi,aut ab alijs pharmacopolis seruari percepi. B R A. Arabes rem medicam plurimum decurtarunt,quorum uestigia pharmacopolæ imitantur,uerum post flores quid collecturus es? S E. Quod in meo libel-

lo scriptum erit. BRA. Quid inquam illud est? SE. Si prius labia in hoc fonticulo abluero, cætera prosequi incipiam. BRA. Abluas mihi potius bibendum est.

IN SEQVENTI PARTE HERBAE ADDVCENTVR.

SE. Herbæ post flores scriptæ sunt. BRA. Nec omnes in his montibus inuenies, immo & si hic uirerent nonnullæ, aliubi tamẽ petendæ, quia plures in humentibus locis, planis, frigidis, & conuallibus efficatiores uires habent. Eia Senex optime tuas herbas numera. SE. Numerabo equidem, sed nullo ordine scriptæ sunt. BRA. Ergo flores imitantur. SE. Imitantur quidem in ordine, qui nullus est, nam ut pyxides, & sacculi se offerebant, ita scribebantur. BRA. Tamen aliquis ordo est omnia absque ordine disponere, quippe in inordinatione ordo seruatur. at his cauillis omißis, iam ipsas herbas uocare incipias. SE. Saluia uelut omnium antesignana in hoc catalogo uexillum fert. BRA. Hanc in floribus copiose collegisti. SE. Copiose quidem ideo aliàs herbas prosequar, rosmarinus, borago, buglossa, origanus. BRA. Quid opus est hæc iterum enumerare cum in floribus collectæ sint? SE. Nolui quicquam prætermittere, ut nihil nostræ officinæ desit. nullus enim est in auctario error, sed magnus in herbarum defectu. Endiuia, & cichoreũ sequuntur. BRA. Optime duo hæc sigillatim numerasti, à græcis ambo σέρις appellantur, à latinis intubus. in satiuum, & agrestem diuiditur, agrestis apud Ferrariense uulgus syluestris radicula nuncupatur, ab authoribus picris, & cichoreum, quamuis nonnullæ etiam urbes in Italia sua uulgari lingua cichorea uocent, ut Romani, Neapolitani, Tusci, & plures

alij

alij, eodem modo Galli cicoree dicunt, & Hispani, Germanorum uero pars uueguuardt appellat, quasi custodē uiarum, nā uidetur ferè indicare uiam peregrinis, à profundioribus uero Germanis, ut Saxones sunt hirtlaup dicitur ab alijs craßiuscule uuege uuisse, quia uiam etiam demonstret Poloni podrosznyk uocant, Græci tamen per cichoreum tam domesticum, quàm syluestre intelligunt. satiuū duplex est, unū latiora folia habēs, lactucæ similius, quod nos endiuiam corrupto uocabulo, quasi intubum appellamus, Hispani ex Lusitania Almeyrorem, à Gallis endiue, à Germanis addito enim endiuen, à Polonis uolecz dicitur. Alterum strictiora folia habet, quod radiculam hortēsem uostra lingua dicimus, uel radechio, à multis capillamentis per radicem transeuntibus, hæc igitur cōmunia uocabula sunt, seris, intubus, cichoreum, sed usus fecit, ut apud nos cicoreum, syluestrē radiculā significaret, quam picrida Græci uocāt, Latini, ut Celsus Ambubeiam appellare uidentur, Germani plures præter dicta nomina hindeleff. intubus uero, aut seris eam significat, quam corrupto uocabulo endiuiam dicimus, ex his herbis, & radices colligito, quæ in Ferrariēsi solo efficaciores existūt, præterea expressum succum ad multos usus serua. SE. Quænam est cichorij temperies? BRA. Galenus in octauo de simplicium medicamentorum facultatibus, in secundo ordine frigidum, & siccum esse fatetur, at domesticum syluestri magis refrigerat, syluestre etenim magis amarum est, domesticum præterea ob multam humiditatem admixtam, ut syluestre siccum non est, hæ uero qualitates in secunda parte illius ordinis sunt, à Galeno Paulus differt, qui lib. 7. cichoreum in primo refrigerantium, & exiccātium ordine esse fatetur, hoc forte est quum de domestico intelligit,

intelligit, prius enim de cichoreo loquitur sub hoc nomine cichoreum inquiens κιχόριον, ἢ πικρὶς, οἷον ἀγρία σέρις ἐστὶ, ψύχουσά τε, καὶ ξηραίνουσα κατὰ τὴν πρώτην ἀπόστασιν, id est cichoreum, uel amara, ueluti syluestris seris est, in primo refrigerantiū, & exiccantiū ordine, ut ex his colligi liceat de domestico uerba fecisse Paulum, quia illud syluestri seri comparauit. SE. Ex his tamen, quæ adduxisti ellici non potest Paulum cum Galeno conuenire, quoniam utrunque genus à Galeno frigidum in secundo ordine, & siccum iudicatur, immo facit magis frigidum domesticum, & minus siccum ob cōmixtam, quam habet ex irriguis hortis contractam humiditatem, in hac etiam re apud Aëtium sententia est secundum Galenum non recte expressa. nam de domestici siccitate loquens Galenus inquit, sed & humiditatis multæ admixtio sicci tatē extinguit. Aëtius uero ita refert Hortense, quod proprie seris dicitur multæ humiditatis admixtione magis refrigerat. Galenum potius sequi debemus, quoniam siccum & humidum, cum calido, & frigido stare possunt, humidum uero siccū extinguit. Paulus præter hæc in seride inquit frigidi admodum, & humidi esse temperamenti, serim forte intelligit, quam endiuiam uocamus, uerūtamē, & ipse Aëtius syluestre cichoreum frigidum, & humidum, primo ordine statuit. Ex his ergo in nostra arte proceribus, cui potius inhærendum est? BRA. Galeno omnium, qui res experimentis, ac ratione probarunt facile principi, is in secundo ordine siccū, & frigidum facit cichoreum. id uero prætereundum non est, tempore æstiuo cum magis amarescit minus frigidum esse, ut quispiam ordinem primum non excedere hinc arbitrari posset, de ipso fortasse in tali tempore intellexere Paulus, & Aëtius,

uel cum sub nomine seridis, & nostra uocata endiuia, & syluestris, & domestica radicula intelligantur, hi authores modo unum, modo aliud accipientes, modo frigidum, & siccum, modo frigidum, & humidum faciunt, unde & Auicenna, qui omnes has species simul confudit, de endiuia inquit, endiuia frigida est in primo, & siccitas siccæ est in primo, & humiditas humidæ est in fine primi, & hortulana quidem est frigidior, & humidior, & eius quidem amaritudo in æstate fit fortis, & declinat ad paruam caliditatem, quæ impressionem non facit, syluestris uero est minoris humiditatis. In summa igitur cichoreum, quo utimur si syluestre sit frigidum, & siccum est secundo ordine. Domesticũ qualitates has remissiores habet, tamen nõ minus secundo ordine, sed in prima eiusdem ordinis parte, sicuti syluestre in secunda parte, endiuia frigida est, & humida ordine primo, uerum quæ sub terra seruatur, ut albescat, & mitior efficiatur, has qualitates magis intensas habet, uerum caliditate aliqua prædita est cuius ratione abstergit, & aperit. SE. Est'ne uerum speciem heliotropij cichoreum esse? BRA. Id plerunque obseruaui, sed nunquam uerum esse percepi, quanquam ab authoribus certum esse scribatur, sed hoc nihil ad rem tuam. SE. Ergo scolopendra sequitur, quam sinistrorsum in illo umbroso loco uirere cerno, præsertim lapidibus inhærẽs. BRA. Et tu ex illis es, qui scolopendrium hanc herbam putant? SE. Nec aliud unquam audiui, aut noui. BRA. Illam ergo esse putas, quæ à Dioscoride Asplenon appellatur? SE. Illã inquam. BRA. Et tu summe erras, sed utinam error in legenda herba tãtum esset, audias uero quo modo illa non sit scolopendrion, quam uos in officinis habetis, & à Gallis etiam scolopendre appelletur, à Germa

nis

nis uero hirſzung, quaſi lingua cerui dicant, à Polonis etiam ielenijyanzik, id eſt lingua cerui uocatur. Neapoli uero herba ſcritta dicitur, & Venetijs nomen ſeruant linguam ceruinam dicentes. SE. Libenter hoc audiã. BRA. Dioſcorides folia ſimilia ſcolopendræ animali habere tradit. SE. Et habet neſcio quas lanugines in auerſa parte, quæ huic animali aſsimilantur. BRA. Sed hoc non eſt habere folia huic animali ſimilia, ſed potius aliquid in folijs huic animali ſimile habere: quæ autem ſequuntur aptius te mouebunt, addit Polypodij modo inciſuris diuiſa. SE. Nulla eſt huius herbæ cum polypodio affinitas, nec inciſuras habet. BRA. Sequitur ex inferiore parte aſpera, & flaueſcens, ſuperiore uiridis, quod in ueſtro hoc ſcolopendrio non inuenitur. SE. Nihil ad me modo eiſdem uiribus muniatur. BRA. Immo cõtrarias habent, quoniam hoc ſcolopendrium quod legere paraſti conſtrictiuã uim habet, & dyſentericis prodeſt, medici autem tãquam herba aperiente, lienes diſſoluente, & calculos frangente utũtur. SE. Hic eſſet execrabilis, & nefandus error. BRA. Immo eſt, & neſcio cur medicos non pudeat ſimplicium medicamentorum notitiam omittere, nõ ſunt ipſi, qui medeantur, ſed mulieres illæ, quæ herbas inueniunt, ut Leonicenus quandoque per iocum diſceptabat. SE. Miror ac miratus ſum frequentiſsime noſtræ ætatis medicos non modo non callere ſimplicia, ſed eos etiam deridere, qui hæc ſequantur, & qui aliquid egregij in his parare conẽtur. BRA. En quorſum res medica trahatur, habemus, qui proceres noſtra urbe appellari uolunt, purpurati, ac togati incedentes, qui duas ſummas medicæ rei partes ignorant, ſimplicium ſcientiam, & anatomen, ſine quibus nemo aut medicus, aut medico ſimilis appellari debet, hos autem

tem relinquamus,ad rem noſtram redeuntes,uides'ne circa huius putei latera inhærentem herbam? SE. Video & iam folia accepi. BRA. Hæc eſt aſplenon, uel ſcolopendrion antiquorum. SE. Nos iſtam citharac appellamus. BRA. Vel citharac,aut cetharac,aut quolibet alio barbaro nomine appelletur ea eſt,quæ antiquioribus ſcolopendrion,aſplenion,& à fibris quas habet in modum filicis pteryx,quod ingrorans Marcellus illius nominis rationẽ reddere ignorauit,à Gallis ceterach etiam dicitur,& ab Hiſpanorũ parte,à Germanis uero ſtyenkabrn. SE. Ea inquam eſt ſi deſcriptionem recte conſidero, deinceps autem quid acturus ſim? BRA. Hanc pro ſcolopendrio ſerua,quam citharac appellaſti,& quum ignaui medici ſcolopendrion ordinabunt,hac utere. SE. Quæ nam eſt huius citharac,& ueri ſcolopẽdrij tẽperies? BRA. Galenus calidã herbam eſſe non cenſet,at quoniam lapides frangit,& lienes liquat,propterea id facere teſtatur , quoniam herba eſt tenuium partium.Auerrois autem quinto collectionum inquit à proprietate habere quod lapidem frangat,& in caliditate,& ſiccitate temperata eſt,tamen in primo ordine caliditatem habere nõ dubito. SE. Ex his , quæ ſuperius annotaſti uidetur Serapio errore duci capite 153.nam Galenum adducit ueluti eum qui dixerit,uim primam aſpleni.i.citharac eſſe calidam,cum tu illum adduxeris dicentem,non eſſe calidam herbam licet lapidem frãgat,& lienes liquet. BRA. Serapio proculdubio Galenum perperam adducit,id tamen ignorare non debes,multos citharach uſque ad ſecundum ordinem calidum,& ſiccum eſſe tradidiſſe,à quibus diſſentiendum eſt,at ab illis minime diſſentire oportet,qui in primo ordine calidum iudicarunt,tamen nec illud commune ſcolo

pendrium pro dysentericis omittas, quod à Dioscoride phyllitis, quasi foliosa dicitur, paßim lingua ceruina nuncupatur, à Gallis etiam scolopendre, at à Germanis magis proprio uocabulo hirszung. i. lingua cerui, infra autem Leoniceni errorem uidebimus in lingua cerui, quam Hemionitida putauit, quum potius sit phyllitis. SE. Si lubet descriptionem huius phyllitidis, consideremus. BRA. Maxime lubet, rumicis folia habet, longiora tamẽ, & speciosiora. SE. Huc usque res ita se habet. BRA. Interius leuor, auersis annexos exiles ueluti uermiculos praeferens. SE. Adeo illa est, ut nec caecus errare poßit, sed quae fuit tam magni, & execrabilis erroris causa? BRA. Nihil aliud arbitror, quàm quòd sub folijs ueluti uermiculos habet, in usu autem medico uires contrarias habet, quàm sit communis, & uulgatus eius usus. SE. Gaudeo in hanc aetatem seruari, utpote qui in multis uerum assequi potuero: at in qua re contraria sunt? BRA. Quoniã scolopendria aperit, phyllitis adstringit, & est qualitatis acerbae, frigida, & sicca in ordine secundo. SE. Absynthium scolopendri terga consequitur. BRA. Montanum palustri nostro efficacius est, ideo hic colligere opportunum erit, herba notißima, haec praesertim, quae barypicrõ ab amaritudine, & ab odore dicitur, à Gallis absinse, ab Hispanis alosena, ab alijs ascenios, Romae nascientio, à Polonis piolum, uel piolin, Venetijs bon maestro, alibi per Italiam medico, à Cretensibus paßim apistea dicitur, à Germanis bermuet & quasi prohibens alacritatem dictat forte ob gustum ita appellarunt Germani. De santonico, & seriphio. i. marino aliàs loquemur, tu in his montibus hoc collige, quo omnes in re medica utuntur. ostendunt enim oculata fide montanum efficacius esse palustri,

stri, aquæ, quæ ui ignis eliquantur. SE. *Cuius est temperiei absynthium?* BRA. *Galenus de eo hæc refert adstrictoriam, & amaram, & acrem simul qualitates possidet, excalfaciens pariter, & extergens, & roborans, & desiccans, denique infert in primo ordine calidum esse, in tertio siccum, tamen eius succus longe, quàm herba calidior est, & ratio prompte affertur, quoniam herba plures habet terreas partes. Paulus autẽ id dicit esse in primo calidum, & in secundo siccum. Auerrois quinto collectionum suarum Paulum secutus est, & Mesue, atq; Auicenna Paulum sequuntur. Aëtius uero Galeni partes potius tutatur.* SE. *Quid sentis tu?* BRA. *Cum sensu ipso absque ulla probandi ratione absynthium calidum esse deprehendatur, propterea in secundo ordine calidũ esse iudicarem, nec me mouet, quòd partes habeat terreas, crassas, frigidas, & terreas igneas, adustas, & adstringentem qualitatem. sed an hæc qualitas adstringens ualentior sit qualitate amara, ut Galenus testatur, tu ipse, & coniector, & iudex esto: nempe quod à Galeno dicitur uidetur satis ambiguum. De absynthij uero qualitate cum Galeno sentimus esse in tertio ordine siccum, sed in prima tertij ordinis parte, quæ tertiæ secundi ordinis parti affinis est, tamen & absynthij species inter sese differunt, & Galenus in undecimo methodi medendi Ponticũ præ cæteris eligit.* SE. *Menta sequitur.* BRA. *Duas aut tres herbas numera.* SE. *Postea calamentum.* BRA. *Siste, quoniam has duas recte copulasti, menta notissima est herba, & humano generi pluribus nominibus utilis, cum in medicamentorum, tum condimentorum usu, à Lusitanis ortelam, à Gallis mente, à Germanis minz, ab Hispanis ierua buona, à Cretensibus uulgo Varsamus, à Po*

lonis myanthxa dicta, calida, & uentriculo ſumme apta, ut de Ariſtotele mirandum ſit, qui eam frigidam, & ſeminis uirilis abſumptiuam dixerit in problematũ libris, ubi rationem reddit, cur belli tempore ſerenda non ſit, Hermolaus per ſe quidem calidam fatetur, ſed fieri poſſe, ut per accidens infrigidet, ſuſpicor autem ego ibi corruptum eſſe uocabulum, nec mentam legi debere, ſed herbam alteram frigidam in qua re quid ſentiam aliàs me edocturum promitto. SE. Tamen cuius eſt qualitatis? BRA. Galenus in ſeptimo de ſimplicium medicamentorum facultatibus illam in tertio ordine calidam facit, quem & Paulus, & Aëtius ſecuti ſunt, Auerrois autem, & Auicenna in ſecundo, at eſt in ultima ſecundi ordinis parte, & in tertij initio, de qualitatibus paßiuis à Græcis nihil exprimitur, at Auicenna in ſecundo etiam ordine ſiccam cenſet, ueruntamen Galenus, & Græci omnes, ac ſi ab uno ore dependeant, hortenſem mentam, quoniã horti irrigantur plærunque ex cultu humidam eſſe referunt, unde ad Venerem mediocriter excitat. SE. De mẽtaſtro quid ſentis? BRA. Eſſe menta calidius, non tamen ſiccius. SE. De calamintha? BRA. Galenus cenſet noſtram odoratam mentam, minus calefacere calamintha, ut inferat mentam eſſe ceu domeſticam herbam, calaminthã ſylueſtrem. SE. igitur apud Galenum calamintha erit in quarto ordine calida. BRA. Immo, & ipſa eſt in tertio ordine, ſed in parte ſecunda, cum menta ſit in prima ſolum parte calida, & calamintha ſiccior eſt menta, propterea tertium ordinem ſiccitatis attingit. ſylueſtris menta mentaſtrum à nobis dicitur, à Gallis mente ſauuage, ab Hiſpanis mentaſtres, à Polonis kobila myanthxa, à Germanis uuilt minz. i. ſylueſtris menta, hoc peculiare

Germanis

Germanis est, ut adiectiua substantiuis continua sua lingua præmittant. Galenus in tertio ordine calidam, & sic cam iudicat, ad omnia ualet ad quæ menta, ignauius tamen, ideo solam mentam habere studebo, ut re efficaciori, & non minus efficaci utar, calamintha à menta nomẽ habere uidetur, quam & Galli calamen, Polloni nonnulli biala lietbiotka, alij camyenna myantaba.i.lapidea mẽta, Cretenses uulgo calaminthο, Neapolitani nepeta, Germani kanzeturaut .i.herba catorum dicunt, tamen re uera non habet cum menta figuram, & licet tria genera calaminthæ inueniantur, montanum.s. quod propè pedes habes, ozimi folia præ se ferens, & alterum odorem pulegij, tertiumq́; folia mentastri, longiora tantum habens, omne tamen genus nepeta, à latinis nuncupatur, quanuis peculiari nomine secundum genus à Romanis nepeta dicatur, nostri pharmacopolæ duo uulgata harum herbarum nomina habẽt, neueda.s. & herba gattara. SE. *Hoc magis notum mihi est, quàm ut dicatur.* BRA. *Sed his quæ dicturus sum mentem adhibeas, quam uos nepetam, siue neuedam, aut herbam gattaram appellatis secunda species calaminthæ est, quam nonnulli agreste pulegium uocant, ut Dioscorides inquit, quia pulegio aßimilatur, id autem non in folijs, sed in odore intelligendum censeo, eam uero quam calamentum appellatis, est tertia species calaminthæ ignauior, & inefficacior cæteris, quam uero hic habes in hoc campestri, aspero, & aquoso loco calamintha montana est, omnibus efficacior, quam ob rem cũ hæ tres species æquas uires habeant, & tertia, quam uos pro uera calamintha colligitis cæteris inefficacior sit, eã dimitterem, & montanam solum colligerem, aut etiam secundam speciem, quam Romani proprie nepetam di-*

cunt, quanuis & hoc eodem nomine tres species significentur, quumq; ab aliquo medico calamintha, aut nepeta, aut herba gattara indicitur, semper aut montanam calaminthàm, aut hanc quam uos gattariam uulgo appellatis, & apud Dioscoridem, secũda species calaminthæ est, accipito. itaque nullus fiet error, & illa inefficax herba dimittetur, à Dioscoride tertia species calaminthæ, & à nobis peculiari nomine calamẽtum nuncupata. SE. Hoc consilio utar, quandoquidem optimum esse uidetur. Maiorana sequitur. BRA. In hac herba, quæ amaracus dicitur, an eadem esset cum sampsuco dubitaui. eandem esse Plinius apertißime ostendit lib. 21. capite nono, & Theophrastus, immo & ipsemet Dioscorides sampsucum amaracum appellari tradit. Quod autẽ dubium fecit, primus Dioscoridis liber fuit, in quo duo capita sunt, alterum de sampsucino unguento, alterum de amaracino, ac si amaracus, & sampsucus duo diuersa sint, re uera multum dubitaui, & nõnunquam huic sententiæ hærebam in primo libro additum esse ab aliquo librario caput de amaracino unguento, mox id præter rem esse cognoui, quoniam Galenus, & Paulus Aegineta duo diuersa capita, & ipsi faciunt, alterum de sampsucino, alterum de amaracino unguentis, immo & Plinius seorsum amaracinum à sampsucino describit, forte quemadmodum, & nunc nonnulla in uno Italiæ loco fiunt, quæ in altero preciosiora, & diligentius fieri possunt, ut theriaca, quæ apud in orto nam laudatißima existimatur, tamen ubique etiam fit (sed nulli bi uera) ita usu uenit in amaracino unguẽto, ex sampsuco enim fit. tamen in Cyzico perfectius fiebat, nam & ibi amaracus perfectior est, & efficatiores uires habet, hinc ex urbium diuersitate perfectius, & imperfectius

unguen

unguentum fiebat, & ſecundum aliarum urbium nomina uario modo denominabatur, at quia diuerſæ compoſitiones erant, ideo duobus nominibus appellabantur, & duo diſtincta capita facta ſunt, non tamen hoc ideo eſt, quia ſint duæ herbæ ſampſucus, & amaracus. ſed quia ubi fit perfectum hoc unguentum.i.in Cypro ſecundum Pliniũ, & Cyzicenis, quæ ſunt propinquæ Siciliæ, ubi nominatur amaracus, ideo potius illa compoſitio dicta eſt unguẽtum amaracinũ, illa uero altera in tota Græcia facta ubi ſampſucus appellatur, ſuæ compoſitioni nomen dedit, & ſampſucinum unguentum dictũ eſt, quæ diſſolutio ex hoc ſuſpecta eſt, quia diuerſæ ſunt compoſitiones, & non eadem dempto ſolum nomine, propterea id forte melius, quum duæ ſint amaraci ſpecies una odoratior quam nos uulgo gentilem appellamus, altera minus odorata, & habens latiora folia, ex odoratiori amaracinum unguentum fiebat, quod Cyzicenis potiſſimũ componebatur, quoniã is locus gẽtili maiorana exuberabat, in alijs Græciæ partibus fiebat ex moderatiori, ideo ſampſucinũ dictum eſt, quicquid ſit eadẽ herba eſt ſampſucus, & amaracus, quã nos maioranã dicimus, Germani maiorã, uel meyran, Luſitani maniarona, Galli mariolame. Poloni maioran, Cretenſes uulgo mazorana herbam in his montibus collige, ubi odoratior eſt, & potius hãc ſerpẽtẽ, quàm illã rectã, quæ & ſi à Dioſcoride ſerpere dicatur, id ubique non fit, tamen intelligi poteſt ſerpere, quia non ſolum naſcitur ſeminibus iactis, ſed etiam ramulis plantatis, uel terræ quomodocunque admotis, nihil autem in præſenti diſſerendum eſt de Galeni amaraco, ipſe enim ita noſtram nr̃a tricariam uocauit. SE. Quæ ſunt maioranæ qualitates? BRA. Galenus ſexto de ſimplicium medicamen. facul. li-

bro amaracum in tertio ordine calidum, & in secundo siccum esse indicauit, & certe in caliditate in secunda est tertij ordinis parte, in siccitate uero in tertia secũdi, uel inter secundam, & tertiam. Paulus, & Aëtius, ut in omnibus ferè simplicibus fecere, Galenum ad uerbum secuti sunt, Auicenna autem maioranam in tertio ordine calidam, & siccam esse scriptum reliquit, quod & Serapio refert, sed ex Galeni sententia. SE. Quid ergo hac in re sentire oportet? BRA. Cum sampsucus, & amaracus eo solum differant, quod unum maius sit, aliud minus, Galenus octauo de simplicium medicamentorum faculta. de sampsuco agens dicit esse calidum & siccum in tertio, qui eandem herbam esse putarunt, & de amaraco loquẽtes ea referunt, quæ à Galeno de sampsuco dicũtur, amaracum in tertio ordine calidum, & siccum asserunt. At qui amaracum Galeni considerant, & illa referunt, quæ sub eo nomine à Galeno scripta sunt, calidum in tertio ordine amaracum iudicant, & in secundo siccum. quid deinde sequitur? SE. Cyclamen. BRA. Panis porcinus uulgo dicitur, quoniam suibus mire placeat, ubi in Theophrasto κυχλάμινος legitur. Theodorus Gaza malum terræ interpretatur, sed re uera deceptus, quoniam ut ex Plinio sumi aperte potest, tuber terræ, & rapum terræ, & umbilicus terræ dicitur, nam malum terræ, ut ex eodem, & Dioscoride patet, aristolochia est, quicquid tamen sit, huius terræ rapi tres species inueniuntur, & hæc tantum apud nos nota, ea est quæ uires medicas habet, ideo hanc solam colligere expedit, sed non debes esse sola radice contentus, immo, et cum caudex plurimum in re medica ualeat, ideo & caudicem, & eius succum ad usum reserua, immo & ipsius radicis succus seruandus,

recentes

recentes alio nomine Arthanitam uocant. SE. *Nationes aliæ, quo nomine cyclaminum uocant?* BRA. *Galli uocãt pain de porceau, Germani seuubrot, Poloni szfiny chleb, Cretenses uulgo chiropsomon, ac si dicant panem porcinum, Neapolitani miloterragno.* SE. *Quæ sunt cyclamini qualitates?* BRA. *Mesue calidum & siccum in principio tertij ordinis esse censet, nos in medio tertij ordinis, & forte in ultima parte iudicamus, si ad quæ conferat, ut à Galeno referuntur consideremus, nempe dicit abstergere, incidere, ora uenarum aperire, attrahere, & digerere, & quod exquisitius caliditatem ostẽdit id est, quod sequitur cum inquit, adeo uehemens eius facultas est, ut abdomine illito uentrem subducat, & fœtum interimat, hoc uero fieri non posset, nisi à calore tertij ordinis intensi, quanuis nonnulli possent ad partium tenuitatem confugere. hæc de cyclamino satis sint, tu ne illa seruare, quæ diximus obliuiscaris.* SEN. *Id agam, nunc Pulegium occurrit.* BRA. *De pulegio multi dubitarunt, quibus uisum est esse syluestre serpillum, sed tenuibus argumentis inhærent, si eius historia apud authores cũ hoc nostro uocato pulegio, & uulgo Polezolo, ab Hispanis poleo, à Gallis poleant, à Germanis poley, & etiã à Polonis, à Venetis porezolo, à Cretensibus uulgo phliscunt, ab Hispanis poleo, conferatur, nullus erit adeo stupidus, qui non noscat Pulegium esse, ex hoc mõtanum seruandum, & dum flores in orbiculos habet, etiam quod habet flores purpureos magis seruãdum, quàm quod albos, nam primum est fœmina, alterum mas, putant autem authores (monstrum profecto, & res mare indigna) fœminam efficaciorem esse mare in hac specie, quũ domi eris, suspende pulegium, nam brumali die florescere uidebis.*

SE. Hoc expertus sum, sed nunquam uerum comperi. BRA. Tamē à grauißimis authoribus refertur, quicquid sit, hanc herbam in puluerem redigas, & præter usus medicos pro condiēdis obsonijs utaris. SE. Id agam, & frequenter egi, sed uno hoc molestor, quia apud Laertium me legisse suspicor, quendam philosophum, qui ostendere uolens exemplo non uerbis castigandos esse dißidentes ciues, pultem in medio attulit Pulegio aspersam, ut ostenderet, ita amare eos tractandos, quemadmodum ipse pultem tractauit, & dißidentiam pultis, & pulegij annotaret, quo exemplo pulegium amarum esse deprehenditur, nostrum uero amarum non est, ideo pulegium esse dubitaui. BRA. Non ob amaritudinem pulegium pulti miscuit (quamuis & sapor eius dulcis non sit) sed ob dißidentiam naturarum, quemadmodum saccharū optima res est, quo omnes dapes aptantur, tamen Ozimis inaptißimū est (ut fertur) adeo ut eorū gustus saccharo uilescat. SE. Est'ne id uerum? BRA. Expertus sum, absurdißimum est, nam & ozima saccharo conspersa optima sunt, & gustui gratiora fiunt, quàm prius essent. SE. Quę́nam est pulegij temperies? BRA. Galenus in sexto de simplicium medicamentorum facultatibus, inquit ualde excalfacere, & extenuare, at ordinem præterijt, quem Paulus, & Aëtius sequuntur. Auerrois in tertio ordine calidum, & siccū esse testatur, quia compositum est ex ignea substantia cum aliquantula terrestri parte adusta, ueruntamen ex Galeno ipso colligi potest esse in tertio ordine intenso calidum, & in tertij principio, uel medio siccum, nempe dicit esse acre, & subamarum, propterea ualde excalfacit, & extenuat deinceps quod excalfaciat suadet, quoniam illitum rubrificat, & si quis diutius tolleret exulcerat quo-

que, at quæ exulcerant in tertio sunt ordine intenso, uel in quarto, Pulegium in quarto nõ est, propterea in tertio erit intenso ordine calidum, quæ in Pulegio montano intelligenda sunt, nam Ferrariense minus calidum est. SE. Thymum ergo, & Epithymum colligamus. BRA. Hæc duo iure simul copulasti, quoniam uiribus, nomine, & locis, quibus nascuntur, ferè quadrant. SE. Non'ne epithymus est Thymi flos? BRA. Quid sit audies, ut mox colligere posis, Thymus duplex est camdidus, & nigricans, herba notißima est, ut etiam Dioscorides censet, quamuis ipse de albo Thymo solum loqui uideatur. En quãta copia in hoc petroso loco, & sterili sit, Epithymus uero, quo uos utimini, non est apud Dioscoridem, nam ipse florem Thymi Epithymum esse censet lib. 4. quod autem in officinis habetis nõ est flos Thymi, sed id, quod à Plinio describitur, cap. 8. lib. 26. quod nascitur sine radice, rubens tenui similitudine pallioli, uel tenuis, nasciturq; circa Thymũ, unde epithymus appellatur. laudarem, ut Thymum herbam, & flores seorsum colligeres postea id, quod circa Thymum nascitur, tanquam capillamenta quædam, hoc est epithymus, quo nunc utimur, sunt rubri ferè capilli, qui circa arbuscula, & herbas nascuntur, ut circa linum uocata cuscuta nascitur, quæ & ipsa ex hoc genere uidetur, circa myrtum aliquod simile fit, sed id uere epithymus, qui Thymum ueluti palliolum ambit, tamen in hac re sum ualde ambiguus, an. s. Dioscoridis epithymus altera res sit à nostro nunc uocato epithymo, & quo Mesue utitur. SE. Libẽter quid in hac re sentiendum sit, addiscerem. BRA. Et ego te ipsum ueluti iudicem in hac controuersia uoco. SE. Nullum authorem, præter Mesuem uidi de epithymo loquẽtem, quomodo in

hac re iudex ero? BRA. *Ego tibi partes diſponam ueluti inſtructas acies, ut facilius iudices.* SE. *Incipe, forte te iudicem reum, ac actorem eſſe cogemus.* BRA. *Non licet quenquam officio partis, & iudicis fungi.* SE. *Nunc licebit, nulla parte reclamante.* BRA. *En igitur principio uidetur* Dioſcorides *de noſtro communi epithymo loqui, quoniam ſemper conſueuit congenera congeneribus copulare.* Verum *ſi epithymus* Dioſcoridis *eſſet flos* Thymi, *& non epithymus, quo utimur in morem capillorum, uideretur ſuum ordinem non ſeruare* Dioſcorides, *quippe qui tertio libro de* Thymo, *quarto autem de eius flore pertractaret, unde cenſendum eſt alteram rem eſſe epithymum, quàm* Thymi *florem, quia nunquam conſueuit de herba in uno libro & de flore eius in altero ſcribere.* Præterea *inquit epithymum à* Romanis *inuolucrum appellari, ſed noſter epithymus, & non flos* Thymi *inuolucrum eſt, nam ſunt ueluti capilli inuoluti, adde non dicere epithymum eſſe florem* Thymi, *ſed florem è* Thymo, *ac ſi res quædam ſit è* Thymo *ducta, qualis eſt noſter epithymus, qui ex caudice* Thymi *in* Apulia, *& in orientalibus partibus educitur.* Immo *& nomen ipſum hoc oſtendit, nam idem eſt epithymus, ac ſi in* Thymo *dicamus, noſter autem epithymus in* Thymo *eſt, quoniam circa ipſum reperitur.*

Item *uerba* Dioſcoridis *de epithymo hæc ſunt capitula tenuia, & leuia ſunt, codiculas habentia, quaſi crines, ſed epithymus noſter, quaſi crines uidetur, & habet capitula quædam tenuia, qualia etiam in uocata cuſcuta uidentur, licet in cuſcuta ampliora ſint.* Poteſt *& hoc iudicio ſumi epithymum quarti libri* Dioſcoridis *potius eſſe noſtrum epithymum, quàm florem* Thymi,

mi, quia tertio libro meminit floris Thymi, ubi de Thymo pertractat inquiens esse πορφυρίζοντα, id est, purpurascētem: est autem color medius inter album, & purpureum, uerum eo loco nec dicit epithymum uocari, nec eius uires maiores facit, quàm & Thymi uires sint, uerum Galenus, Paulus, & Aëtius maiores uires epithymo, quàm Thymo condonant, ut consentaneum sit potius nostros ueluti capillos apud Dioscoridem epithymum esse, quam Thymi florem. SE. Ex his certus sum nostrum epythimum à Dioscoride quarto libro tractari. BRA. Mihi similis uideris iudicij cuidam, qui actore audito, statim pro eo iudicabat, mox audito reo pro illo ius ferebat, nondum aliam partem audiuisti, tamen ex abrupto iudicasti. SE. Quoniam nihil aliud dici posse arbitror. BRA. In hac re longe deciperis, nā si oppositæ parti aurem præstabis te pro ea sententiam laturum puto. SE. Incipe igitur, quandoquidem nimis repente iudicasse confiteor. BRA. Hinc exordium sumam, quòd Dioscorides quarto libro inquit epithymū esse Thymi florem, nec moueor, quòd summus uir Hermolaus interpretatus sit florem è Thymo, quoniam Dioscorides sua lingua scriptum reliquit ἐπίθυμον θύμου ἐστιν ἄνθος, quæ si ad uerbum referantur, inquit epithymum Thymi est flos, nō autem è Thymo, nec etiam obstat, quòd à Romanis inuolucrum appelletur, quoniam ob pediculum, cui flos inhæret forte id nomen sumptum est, immo si flores demātur ab herba uidentur ferè crines, tamen parui, ideo appellat codiculas, nec etiam moueor, quòd congenera congeneribus non miscuerit, quia in alijs quibusdam idem fecit. forte quum scriberet in mentem non uenerant, nec multifaciendum est ex nomine argumentum, quoniam & si epithymus

thymus in Thymo significat, tamen. & flos in Thymo ē. Præterea Galenus, Paulus, & Aëtius Thymum, & epithymum calidum, & siccum in tertio ordine faciunt, tamen epithymum uehementiorem esse censent, quod flori Thymi optime quadrat: conuenit enim florem perfectiores uires habere sua herba, utpote in quo species per semina seruetur, addéq; hoc, authores Thymũ exhibere cũ sale, & aceto, & per se cũ melle, hoc idem faciunt in Epithymo, quod indicium est florem Thymi epithymũ esse. SE. *Et huic parti iam fauere incipio, uerum abs te hanc sententiam ferri percupio.* BRA. *Libenter tibi morem geram. prius florem Thymi epithymum esse censebam, nunc Plinius me attentum fecit cap. 8. lib. 26. ubi inquit, item epithymon, qui est flos è Thymo satureiæ simili, differentia, quòd hic herbaceus est, alterius Thymi albus, posteaq; interpositis quibusdam, ad quæ ualet addit, quidam alter epithymum tradunt sine radice nasci, tenuis, uel tenui similitudine pallioli rubens, ex his uerbis duo ab antiquis epithymum uocari colligo: sunt autẽ tres Thymi species albus, de quo Dioscorides tertio libro. Niger cuius Theophrastus, & Plinius meminit, & tertius, qui aßimilatur satureiæ, hic potißimum nascitur in Pamphylia, & Cappadocia, Thymus niger, ut docet Aëtius, non debet esse in usu medico, quoniam temperamentum corrũpit, & bilem generat, relinquũtur igitur duo Thymi genera in usu medico Thymus albus, & Thymus similis satureiæ, hic Thymus satureæ similis flores habet herbaceos, qui epithymi dicuntur, & hic est epithymus. de quo Dioscorides, quarto libro agit, quem dicit esse florem Thymi durioris similis satureiæ, sunt autem capitula tenuia, & leuia, codiculas habentia, quasi crines, hunc epithymum non habemus,*

mus, & recte animaduertit Plinius *esse flores è* Thymo *similisatureiæ, & hoc dictum esse ad differentiam alterius* Thymi, *qui habet flores albos, quũ hic habeat herbaceos, quum autem* Plinius *dixerit flos è* Thymo, *propter hoc* Hermolaus *interpretatus* Dioscoridem *dixit flos è* Thymo, *non flos* Thymi, *ut author ipse dicit, quia in pluribus conatur ex* Plinio Dioscoridem *exprimere, hos flores epithymum esse* Dioscoridis Serapio *etiam manifeste ostendit inquiens, epithymum secundum* Dioscoridem *esse florem cuiusdam herbæ, quæ est similis thimbræ, uerum quũ in* Creta *etiam nascatur curabo, ut semina saltem afferantur, quum* Ducis *nostri nauis illuc accedat.* Altera *species epithymi est palliolum illud circa* Thymum *sine radice, de quo nullus antiquorum nobis notorum, præter* Plinium *locutus est, ad nos ex* Apulia *affertur, &* Creta, & Oriẽ*talibus partibus, hic est epithymus, quo nos utimur, qui quum à* Mesue *describitur, dicit esse similem cuscutæ, de quo nec* Dioscorides, *nec* Paulus, *nec* Aëtius *unquam tractarunt, quoniam ipsi tãtum primum exprimunt, qui quũ sit flos alterius speciei* Thymi, *propter id tertio libro de* Thymo *albo,* Dioscorides *tractat, quarto autem libro de hoc flore, utpote de diuersis specie rebus, & merito inuolucrum appellatur, quia pediculi florum ueluti caudæ inuoluti sunt, & crinibus aßimilantur.* SE. Igitur *noster epithymus apud antiquos non erit.* BRA. Non *quidem* Græcos, *sed bene* Arabes, *quamuis* Auicenna, & Mesue *adeo confusi sint, ut quandoque de flore* Thymi, *quandoq; de simili cuscutæ loqui uideantur, nam* Arabes *per hasce aut hysopum hasce* Thymum *intelligunt per epithymum* Serapio *idem accepit, quod* Dioscorides, Mesue *autem, et* Auicenna *licet confundere uideantur, præsertim* Auicen

na,tamen hæc capillamenta intelligunt ueluti palliolum, quæ circa Thymum sine radice nascũtur, sed errore magno detinentur, quoniam de epithymo Dioscoridis non tractant,tamen easdem uires illi suo epithymo tribuunt, quas & Dioscorides,& cæteri Græci suo,immo Dioscorides sui epithymi ad summũ quatuor drachmas tribuit, Mesue ad uiginti accedit,miror autem de excellentissimo Manardo,qui quum nouerit,& docuerit alterum esse epithymum Mesue,alterum Dioscoridis,Mesuem ita reprehẽdat,quia uiginti drachmas dederit, Dioscorides autem quatuor,& Plinius ad summum sex,uerum nullus in rebus diuersis dignus reprehensione est, quum sit alterum epithymũ Mesue ab illo Dioscoridis,cur per dosim Dioscoridis,quæ in altera re est,Mesuem reprehendere? immo si Mesuem in capite de hasce,id est Thymo consideremus,manifeste deprehendemus eius puluerem exhibere, à drachmis duabus ad quatuor,quæ ferè eadem dosis est cũ illa epithymi Dioscoridis,qui est flos alterius Thymi,sed non mirum,quia interdum Homerus hallucinatur,hoc in re obseruandum esset,quum pro atra bile epithymus indicitur, flos Thymi satureiæ similis sumendus esset si apud nos existeret,loco autem ipsius potius flores nostri Thymi sumerem,quàm capillamenta illa ueluti palliolum, nã flores illi humori melãcholico aduersantur, nec tamẽ ita capillamenta illa omitterem, ut officinam meam non ingrederentur,quibus ferè omnes utuntur,quũ Plinius eandem ferè uim habere cũ Thymi flore præcitato loco tradiderit,& hæc saxosis locis colligenda. SE. Quomodo nouisti Thymi nostri flores atræ bili aduersari, & illam educere? BRA. Res est adeo nota,ut de illa nemo ambigere debeat,immo & Plinius testatur capillamenta illa ean

dem

dem ferè uim habere cū Thymi flore, Dioscoridesq; Thymi florem, & pituitam, & bilem atram deijcere testatur. SE. *Quomodo id sciam?* BRA. *Experiaris, cuperes (ut arbitror) tibi in os masticatos bolos imponi, ut infantibus fit.* SE. *Quo nomine ab alijs gentibus uocatur epithymus?* BRA. *A Polonis epithem dicitur, Galli, & Germani nomen latinum imitantur, thymum uero Hispani tomillo uocant, Germani thymian, Galli thym, Poloni thymum.* SE. *Quæ sunt & thymi, & epithymi qualitates?* BRA. *Galenus in septimo de simplicium medicamentorum facul. Thymum calidum in tertio ordine, & siccum esse censet, & in sexto libro epithymum in eodem ordine calidum, & siccum censuerat, uehementiora, quàm in Italia sint ex Creta Venetias afferuntur, quamuis in hybleo monte longe sint efficatiora, Auerrois quinto collectionum suarum Galenum secutus est, quem & Paulus, & Aëtius, quasi ab uno ore dependentes eosdem ordines referunt. Arabes tamen non defuere, qui in primo ordine siccum esse, & in tertio calidum epithymum esse iudicarint, quorum unus flumain nuncupatur, cuius mentionem apud Auicennam inuenies secundo canone.* SE. *Cuscuta offertur.* BRA. *Nec immerito, quia ab epithymo parum differat, nam recentiorum epithymus circa thymum, cuscuta circa linum nascitur, unde à recentioribus podagra lini nuncupatur, alij uero grongum dicunt, Germani uero filzkraut, Poloni kayna przanalza, Veneti louro. Neapolitani pelagra de lino, Galli & Hispani ut nos ferè, tamen non solum lino inhæret, sed & rubis, & alijs pluribus arbusculis, & herbis. differentia est per calorē. magis albicat quæ in lino, quàm quæ in rubo, uel moro est, in re uero medica est ferè eadem ratio, reperitur &*

cuscuta terræ serpens. SE. Nos *cuscutam terræ nascentem appellamus.* BRA. Ratio *est me iudice, quia nihil propinquum habet, cui inhæreat.* SE. Ita *est, nam quandoque expertus sum baculos circumponere, qui eius capillamentis tecti sunt.* BRA. Id *non possum non credere.* SE. Immo *certus sis. hæc autem cuscuta quo nomine ab antiquis appellatur?* BRA. Nonnulli *epithymum existimarunt, quod falsum esse quisque ex prædictis sumere potest, nam nec* Mesue, *aut* Dioscoridis *epithymum esse potest, quoniam circa thymum sunt, uel in thymo. Cuscuta uero in lino & alijs rebus, quãdoque putaui herbam, quæ androsace appellatur cuscutam esse.* SE. Eius *picturam legamus.* BRA. Vt *lubet.* SE. Herba *est candida, tenues habet cirros.* BRA. Hoc *græca lingua uno uerbo dicitur* λεπτόκαρφος. *i. tenuibus cirris.* SE. Amara *sequitur, & sine folijs, quæ omnia nostræ cuscutæ quadrant, nam herba est candida. i. in album uergens. potest enim herba appellari, amara, sine folijs, habetq; folliculum in summis cirris, in quo semen continetur, certe nostra cuscuta est,* Gaudeo *inuentam esse cuscutam apud antiquos.* BRA. Ne *exultes ante certamen, nam & ego aliàs id sentiebam, nunc* Androsacem *esse cuscutam certus sum, immo tuo argumento aliud addam uires, quæ nostræ cuscutæ ab omnibus exhibentur, à* Dioscoride *androsacæ exhiberi, quoniam ducit urinam, aquam inter cutẽ patientibus, & ut* Galenus *inquit, desiccat, aperitq; obstructiones hepatis, quæ omnia nostræ cuscutæ quadrant.* SE. Moueris *forsitan quia dicit in maritimis* Syriæ *nasci, cuscuta autem apud nos etiam est.* BRA. Hoc *non moueor, quia à* Dioscoride *omnia loca non enumerantur, in quibus herbæ nascuntur, sed tantum in quibus potißimum exuberant,*

rant, aut efficaciores sunt, uel ipse uidit. SE. Quid ergo impedit hanc non esse cuscutam? BRA. Androsacem uidi frequentem elapsis annis in Histria circa mare, quum illuc appulissem cum illustrissimo Alphonso duce Ferrariæ, piscandi gratia. SE. In Syriæ maritimis nasci Dioscorides tradit. BRA. Et Plinius Histriam dicit esse androsaces feracissimam, imprimis differt à nostra cuscuta, quia androsace radicem habet, cuscuta non. Secundo androsace est ueluti manipulus cirrorum uel capillorum breuis, & supra unumquemq; capillum adest folliculus, in quo semina sunt. At cuscuta longa est, ut quandoque multas ambiat lini plantas, nec in apice folliculos habet, sed per medium. domi nunc habeo androsacem supra calculum sitam, quam dono accepi à Reuerendo patre Augustino Rhighino Franciscano concionatore disertissimo, et theologo consumatissimo, cuius splendore patria nostra ample illustratur. Tertio androsace similis est plantæ arnaglossæ, cui folia sint ablata, & nerui relicti. cuscuta uero elongatur ad magnum spatium. Quarto androsace est amarissima herba, ut illi nomen dederit amaritudo, nam ab aliquibus picris appellatur, ut etiam sicca amaritudinem seruet, sed cuscuta sicca nihil amaritudinis habet, recens parum, uel nihil. Quinto uera albedine cirri androsaces albicant adeo, ut nomen leucæ meruerit, quod non facit cuscuta, licet quum recens est in album uergat. Sexto Androsace nulli inhæret, sed per se in littore spargitur, immo & si quid propinquum sit, nõ inhæret, ut cuscuta facit, quæ inhæret propinquis rebus, & in longum extenditur. Septimo androsace acris herba est, ut Galenus, & Paulus testantur, cuscuta nõ acris, siquis uero gustu diiudicet. Octauo androsace semen habet notatu di-

gnum pro ratione herbæ cui inhæret, quod est in cuscutæ ferè insensibile. Nono ab omnibus ferè authoribus, à quibus androsace describitur, ut à Dioscoride, & Plinio libro 27. cap. 4. maritima herba dicitur, cuscuta uero campestris, immo peculiari nomine ab aliquibus Thalaßia dicitur per excellentiam, ut Dioscorides docet, quasi maritima. SE. *Nunc uere cognosco androsacem antiquorum nostram cuscutam non esse, quanuis etiam eisdem uiribus insigniri uideatur, tamẽ quo nomine ab antiquioribus insigniretur, scire optarem.* BRA. *Nunc mihi non constat.* SE. *Audiui Ruellium putare herbã illam, quam Plinius lib. 16. capite ultimo dicit uocari cadytus, quæ (ut inquit) non tantum arboribus, sed ipsis etiam spinis circumuoluit sese, nostram esse uocatam cuscutam.* BRA. *Vnicuiq; datum est ut lubet de rebus ipsis opinari, an uero ita sit reliquis iudicandum esse conceditur, potest quomodo lubet Ruellius de cuscuta arbitrari. potest etiam ut in mentem uenit Plinij contextum inuertere, & ubi cadytus Plinius scriptum reliquit. Ruellius Cassutas legat, hoc nunquam impediam, tamen neque illi consentiam, uel in inuersione contextus Plinij, uel in cuscuta nostra, quæ sit cadytus, equidem inficias non imus cuscutam arboribus, & spinis inniti posse, at rarißimum est, neq; licet hoc argumento uti, hæc herba arboribus, & spinis circumuoluit sese, ergo est cuscuta, alioqui multæ herbæ essent cuscutæ. Quod autem à Ruellio dicitur à recẽtioribus Græcis uocari cuscutam, ut inde Arabes deflexerint, & cuscutam nuncupauerint, mihi non constat, quoniam Græci recentiores, & cyprij, et Cretenses (nam alij rari nunc sunt græci) hanc herbam uocant λύκος τοῦ λιναρίου. i. lini lupum, quam recentes Latini podagram lini uocarunt, imo*

aphri sunt, qui illam uocant chassuth, ut apud Serapionē constat. 39 capite, ubi de cuscuta agit, in quo equidem capite Serapio Græcum nullum authorē adducit, quos adducere consueuit, cum de illa re locuti sunt, ex hoc tamē inferre non licet Græcos illam non cognouisse, cum à Serapione nullus Græcus author adducatur, sed cū Serapio diligentissimus fuerit, & apud antiquiores Græcos cuscutam inuenire nesciuerit, non mirum si & nos illam inuenire nesciamus, mirum tamen est illum, qui Serapionem interpretatur scriptum reliquisse, in Latino Timā uocari, ignoramus uero unde hoc uocabulum acceperit, nisi à thymo deflexerit, & cum nonnullis alijs epithymum esse putet. uerum tamen hæc ad rem ipsam nihil faciunt. unicuique quod lubet imaginari, ac depromere cōcessum est, sed & nulli de illis iudicare denegatum est, paucíq; aliorum figmentis credunt, nisi uel demonstrationibus, uel probabilibus rationibus comprobauerint. SE. His igitur ueluti superfluis omissis de cuscutæ qualitatibus disseramus. BRA. Est in primo ordine calida, in secundo sicca, & omnes ferè in qualitatibus hanc sententiam sequuntur, at Arabis quidam author nomine Mesærugie inquit esse frigidam, & humidam. SE. Quid hac in re sentis? BRA. Esse calidam in ordine secundo, & siccam, quoniā eius caliditas sensu percipitur, neque aliqua ratione indigemus, si gustu percipiatur. SE. Cum supra multas res extendatur cuscuta, & supra terram, quam tu potiorem iudicas? BRA. Illam quæ supra linum extenditur, nam uidetur esse ferè proprium cuscutæ stratum, neque authorem probo Saborehem, qui illam calidam iudicat si supra calidas plantas extendatur, frigidam uero, si supra frigidas, nempe ex arbore illa, aut nihil accipit qualitatis,

aut parũ, ideo præterita dissertatione cõtentus sis. SE. Ergo ad fumum terræ me uertã. BRA. Herba apud nos adeo nota, ut monitore non indigeat. in illam planitiem descendamus, in qua seges hordeacea uiret, pro hac herba colligenda, nihil tamen impediet Ferrarienses hortos expectare, in quibus summe scaturit. decipiuntur uero qui cymbalariam fumum terræ .i. fumariam herbam (ita enim latine dici debet) putarũt, Græci capnion appellãt, propterea quod palpebras ueluti fumus mordicat, eodem nomine, ut nos Galli, & Hispani utuntur, Germani uero in dictione solum differunt, uocant enim Erdtrauch, quod Latine interpretatur terræ fumus. huius simplicis herbæ puluere à summa atræ bilis copia Magnificum Bartholomæum Prosperum Illustrißimi Herculis Estẽsis Carnutarum ducis, & Principis Ferrariæ primogeniti à secretis, uirum omni doctrinarum genere præditum, & bonorum morum columen, liberum reddidi. SE. Sena, & eius folliculi in medium ueniũt. BRA. Senam apud antiquiores incognitã esse certum habeo, ideo ab Auerroe optime inter medicinas nouas numeratur, & iure hoc dicit, quum nusquam apud Dioscoridem, Theophrastum, Plinium, Galenumq́; inuenta sit. SE. Res mira, herba adeo digna decantari, & tot nominibus insignita, Græcis ignota fuit? BRA. Fuit quidem ut uidetur. SE. Non'ne eorum tempore extabat, aut deinceps terra peperit? BRA. Et tunc extabat, sed fortaßis aut ab his non experta, uel non uisa. SE. Quomodo non uisa à Dioscoride, qui ferè uniuersum orbem circuiuit? BRA. Dioscorides militauit quidem, sed uniuersum orbem perlustrasse non constat, illuc saltem non iuit ubi nascebatur, aut mox etiam ad propinquiores prouincias delata est, ut de pluribus

alijs

alijs rebus factum constat, quas antiqui ignorarunt, aut data opera reliquerunt, certum uero est centesimam partem herbarum in uniuerso orbe constantium non esse descriptam à Dioscoride, nec plantarum à Theophrasto, aut Plinio, sed indies addiscimus, & crescit ars medica. SE. Mihi decrescere uidetur, quoniam audiui quosdam recentes, syrupos penitus demere, & tantum aqua hordei, mulso, & paucißimis quibusdam utuntur. BRA. Hi suo modo agant, & si ad ægros curandos uocentur (quod rarius accidet) curent, ego mihi proposui omnes bonos authores imitari: & si quandoque aliqua noua inueniantur, quæ ratione, & experimento optima esse constiterit, semper assensuri sumus, eos enim imitari noluimus, qui decocto Guainaci uti despiciunt, quoniam antiqui de eo locuti non sunt. At quomodo ab illis scribi poterat, quum adhuc quadraginta anni non sint, quòd insula in qua nascitur reperta est, prius penitus incognita: indies crescit ars medica, sicut & aliæ artes, ut Plinius testatur, & ante ipsum Plato edocuerat, immo & Galenus nostram artem fieri per incrementum tradit. SEN. Eáne insula paucis ante annis ortáne est? BRA. Non orta, sed nullus unquam illuc nauigare ausus est præter nostro hoc æuo Lusitanos. SE. Quomodo hoc scitur? BRA. Quia à grauißimis uiris Ptolemæo, Pomponio, Strabone, Plinio, qui uniuersum descripsere, hæc nunquam uel à longe monstrata sunt. sed hæc aliàs. nunc de sena loquamur, Galli ut nos appellant & Cretenses, Hispani Sen, Poloni Senaß, Germani uero potius foliorum memoriam faciunt senetbletter dicentes. id est senæ folia, plures conati sunt eam apud Dioscoridem inuenire adeo, ut aliquis empetron esse putarit. SE. Huius senten

tiæ excellentißimus Manardus quandoque fuit ea coniectura, quia à Dioſcoride dictum ſit, ſi in eſculento iure decoquatur purgare bilem, pituitam, & aquas, nos autem ſenam in iure bullimus, ut purget. BRA. Adeo tenuis coniectura eſt, ut nec filo inhæreat, nam & ita bouem capum eſſe probarem, quia bulliuntur, ut nutriant, nõ enim habet folia lentis ſena, ut phacoides appellari poßit, quemadmodum Empetros, qui & locis maritimis naſcitur, & ſaxoſis, nec ſalſa eſt ſena, ſed ſubamara, modo non ſit ſiccior, & quo magis mari propinqua, eo amarior, ut liguſtica ſena oſtendit, quanuis ea ineſſicacior ſit, quàm quæ ex partibus Aegypti defertur, & ex Syria qualem Venetias afferunt mercatores, hi adhuc peius ſentiunt qui delphinium putarunt, nam ſenæ folia nõ ſunt Delphinio ſimilia, nec opus eſt ad folliculos fugere, quoniam de folijs Dioſcorides loquitur, φυλλάρια enim foliola ſignificat, non folliculos, aut ſiliquas, nec floribus quadrat. Decipiuntur etiam qui ſenam Peplion eſſe arbitrantur. non enim lac habet, nec ſemen ſimile, minus eſt alipon, quia ſemine multum differt, quòd nullam habet cũ hac ſimilitudinem, nec radice, aut ſurculis conuenit. SEN. Quomodo tot uiri decepti ſunt? BRA. Ob duo, primo aliquam ſimilitudinem acceperunt, & multas diſsimilitudines omiſerunt, ſecundo quia uires conſiderarũt potius quàm rem ipſam: quum enim aliquid atrã bilem ducere legerunt, ſenam eſſe putarunt, & præſertim, quæ circa maritima naſcitur. SE. Quid eſt ergo apud antiquos ſena? BRA. Alij quomodo lubet cenſeant nos ſenam ab antiquioribus nuſquam deſcriptam ſcimus, ſed cum Auerroe nouã herbam eſſe putamus, nouam inquam, id eſt antiquioribus illis incognitam. SE. Non eſt igitur

igitur aliquo pacto colligenda. BRA. Immo maxime seruanda. tot enim dotes, & præcipuas habet, ut nunquam sit prætereunda. SE. Quomodo id nouisti? BRA. In primis Arabum authoritate, quæ non est adeo temere despicienda, ut nonnulli recentes faciunt, præsertim ubi Græcis non opponuntur, postea ipsa quotidiana experientia, quæ est omnium rerum magistra. SE. Audiui hanc esse uiam Galeni, quam Regiam dicunt. BRA. est. SE. Quid collecturus sum, folliculos (ut dicunt), aut folia? BRA. In his saxosis locis hic prope mare herbam, & folliculos legerem. SE. Dic (ni pigeat) debent'ne re aliqua roborari, aut corrigi, ne uetriculum offendat? BRA. Debet omnino, zinzibere, cinnamomo, gariophilis, aut alia re, ex his quæ uentriculum roborant. SE. Quidam senam uentriculum roborare censet, absque alio adminiculo, quia subamara, & adstringens, & experientia (ut inquit) hoc demonstrat. BRA. Tam celeberrimi uiri pace dixerim, experientia oppositum ostendit, nam qui senæ decoctum bibunt, aut uocatam infusionem uentriculo offendūtur. Nullus est Ferrariæ, aut alibi medicus, qui non sit sexcenties expertus, & ego quotidie experior, nec omne amarum, roborat uentriculum, aut adstrinctionem habet, quam ob rem semper corrigendam censeo, ob eam, quam singulis diebus experientiam uidemus. SE. Abs te causam scire optarem, cur nuperrime inuentis medicamentis delecteris? BRA. Ut ars amplietur, neq; nuper inuētis delector, sed gaudeo aliqua indies inueniri, cū inter hæc multa sint antiquissima, quæ ideo noua uidentur, quoniam nostris tēporibus, cum prius absoleta essent, in lucem prodeunt, unde artem ipsam ampliari gaudeo, uel ex nouis, quæ nunc à probis uiris inueniantur, uel ex antiquis, quæ iterum in

lucem

lucem prodeunt, & unde colligis tu nos delectari nouis? & aliqua noua Encomio digna laudemus est hæc * contradicendi ansa, quæ potius ex animi morbo prodijt, quàm ex discendi cupiditate. SE. Tamē ab Hippocrate, & Galeno in libro de ratione uictus in morbis acutis, & in primo de Antidotis illi probantur, qui paucioribus utuntur, & certioribus. BRA. Et illi etiam probantur, qui multa habent in promptu medicamenta ab eisdem authoribus, potissimum à Galeno, ut cum aliqua desint, alia ipsorum loco in promptu sint, intelligimusq́; illa, quæ inueniuntur esse certa, & talia, quæ ratione, & experimento probata sint, arbitror te odio habere illos, qui artes proprias ampliare student, at longe erras, & tibi ipsi solum places, nos uero ubi poterimus Hippocratem, & Galenū & antiquiores imitabimur, uerum his omnibus peractis, (ut frequentissime contingit) quæ ab his probis uiris referuntur, alia inuenta esse exopto, & inueniri, quibus ægro opem feramus, quis est adeo uecors, qui non fateatur preciosum inuentum fuisse senam? nempe nihil scimus tam aptum ad ea peragenda, quæ perficit sena, ut ipsa est, & nihil eius loco suauius, aut commodius poni posset. noli ergo uiros his fatuis nugis lacessere, sed si aptus es aliqua inuenire, inuenias, nam miserrimi ingenij est uti semper inuentis, & nunquam inueniendis. SE. Quam partem magis altera seruabo? BRA. Folliculos, in quibus maior uis educēdi est, quàm in folijs. SE. Quidam magis folia commendat, quæ experientia duce efficatiora sunt. BRA. Laudet quantum lubet, & mihi experientia oppositum ostendit, & omnibus alijs, qui artem medicam exercent, & ratio ipsa dictat maiorem uim folliculos, quàm folia habere ob perfectiorem ætatem herbæ, ob dēsiorem

substan=

substantiam, ob potentiam contentorum seminum, tu ipse hoc experimēto ducas, decoctiones duas faciens, alteram ex puris folliculis, alteram ex folijs, quas si deinde aequa lance bibas, manifeste deprehendes maiorem efficaciam inesse folliculis quàm folijs, ut ego alias expertus sum, ex his igitur maiorem partem folliculorum, minorem foliorum serua, tamen potius laudarem, ut Venetijs Senam emeres, quae Alexandria, & Orientalibus partibus defertur, magis, quàm quae ex Apulia, aut Lyguria: experiētia enim ostendit semiunciam Aegyptiacae tantum ferè proficere, quntū uncia nostratis. SE. *Hoc iam diu noui. Quae est eius dosis?* BRA. *In infusione quandoque usque ad sex uncias exhibui, nec ueritus sum ad octo pertingere, & cō tulit, & aegri bene tulerunt, sed tres, aut quatuor unciae tutißime exhibentur.* SE. *Quae nam sunt Senae qualitates?* BRA. *Serapio ex Abix sententia authoris Maurita ni, illam calidam esse dicit, & siccam, sed remissae caliditatis, & siccitatis. Mesue caliditates expreßit, inquiens calidam esse in principio secundi, & in primo siccam, addităq; folia esse in primo calida. Auerrois calidam, & siccam in secundo ordine esse fatetur.* SE. *Cui ex his potius credendum est?* BRA. *Serapioni quippe nec caliditatem multam, nec siccitatem Sena habet, alioqui non excitaret flatus, ut excitari proculdubio uidentur, habet ergo nonnihil caliditatis, quoniam est & sub amara, quae primum ordinem non excedit, uel principium secundi attingit, & de siccitate idem intelligo.* SE. *De Sena satis. mentastrū sequitur.* BRA. *Ipsum cum menta collegisti.* SE. *Ad serpillum ergo ueniamus.* BRA. *Notißima herba est à serpendo dicta.* SE. *Quomodo hoc fieri potest, quia una species ad palmi altitudinem crescit?* BRA. *Hinc mirā Dio*

scoridis

scoridis præstantiam in scribẽdo accipies, inquies: inquit à Serpendo nomen inuenisse, uerum quia species una serpilli non serpit, sed in altum crescit, propterea addit, & quoniam quæcunque pars eius, quamcunque terram contigerit radicatur, ut hinc serpillum etiam crescens à serpendo dicatur, non quia sponte serpat, sed quia omnes ramuli plantati quacũque terra crescunt, quod etiam Theophrastus in sexto de plãtarum historia sentit. quum duæ species sint, syluestre, & satiuum, adeo modice differunt, ut mira sit eorum similitudo, tu in his petris uirens colligito, quoniam syluestre satiuo efficacius est, ut Dioscorides testatur, Hortense uero coronamentis relinquito. SE. Coronis serpillum addere infaustum uidetur. BRA. Res est quæ paucis ante annis in usum uenit, quum mortuos impuberes, aut uirgines serpillo coronare cœperunt, quũ tamen apud antiquos in opere coronamẽtario in summo honore esset, sed quod maxime mirum est, Dioscorides, & Plinius in tam notissima herba sibi inuicem opponuntur, quippe Plinius satiuum serpillum non serpere, syluestre serpere scribit, sed Dioscorides satiuum serpere, syluestre minime docet, ut hæc quibusdam occasionem dederint errandi, ut Pulegium à syluestri serpillo distinguere nesciuerint, hæc autem apud nos adeo nota sunt, ut nullo demostrante indigeant, eius effectus dedit Gallis ansam ipsum quandoq; appellãdi serpolet, & Germanis quẽdel ab Hispanis serpol, à Romanis serapulo, à Neapolitanis piperua, à Venetis serpollo, à Polonis maczierza dusszka uocatur, ab alijs maczir zachusha dicitur. SE. Quænam sunt serpilli qualitates? BRA. Galenus sexto de simplicium medica. facultatibus libro inquit serpillum usque adeo calefacit, ut & menses, & urinas moueat gustu

multum

multũ est acre. SE. *Ex his in quo sit genere qualitatis nõ accipio.* BRA. *Id non exprimit Galenus, quem & Paulus & Aëtius sequuntur.* SE. *Quid colligi potest ex illis Galeni uerbis? an quòd Serapio dicit capite.299. calefacere, & exiccare in tertio ordine?* BRA. *Serapio ita Galenum adduxit, uerum de qualitatum ordine Galenus nusquam (quod sciuerim) locutus est, propterea unde ex Galeno id Serapio acceperit, inuenire nescio.* SE. *Quamuis ex Galeno acceptum non sit, estne simpliciter uerum?* BRA. *Si Mescatramesir Auicẽne idem cum serpillo sit, ut recentes putant, & ipse in tertio ordine calidum, & siccum serpillum esse censet, nos autẽ dicimus esse in prima tertij ordinis parte calidum, & siccum, de syluestri, atque montano loquentes. Domesticum uero, atque satiuum in tertia est secundi ordinis parte calidum, & siccum, Galenus in.8. methodi medendi ad dimidias ferè libri partes inquit serpillum esse iusto calidius, ex quibus elicitur in tertio ordine calidum esse, nam quæ iusto calidiora sunt in tertio ordine calida esse oportet, cum in quarto ordine non sint, nempe neque calida sunt, neque adurentia, ex eo uero, quòd menses ducat, & urinã proritet, accipi non potest, neque inferre licet esse in tertio ordine calidum, quoniam multa sunt in secundo tantum ordine calida, quæ id efficere possunt.* SE. *Plantago prosilit.* BRA. *Ferrariæ plantaginem quæres, in palustribus locis, secus agger es, atque septa: hæc enim summe amat, & in humidis efficacior est.* SE. *Eius uim in siccioribus locis efficaciorẽ credebam.* BRA. *Errabas, quoniam id expreßis uerbis Dioscorides testatur, Arnaglosson etiam appellatur, cui apud Germanos nomen respondere uidetur schofzung, id est, lingua ouis, duæ eius species ab authoribus enumerãtur,*

maior

maior, quæ ἑπτάνευρον, id est septineruia, & minor, quæ πεντάνευρον, id est quinqueneruia à fibris quibusdam, tanquam neruis per totum folium extensis, utranque speciem Ferrariæ habebis, sunt apud nos herbæ notißimæ, ab Hispanis eodem nomine dictæ, à Gallis platain, à Germanis altero nomine dicitur uuegrich, postea addũt breyter, & spitzeter, id est maior, & minor, appellant etiam begtrit, ac si dixerint herbam, quæ in uia calcatur. SE. De plãtaginis qualitatibus parumper disseramus. BRA. Omnes authores, quibus curæ fuit de herbarum qualitatibus agere, plantaginem in secũdo ordine frigidam, & siccam faciunt, quod à Galeno accepere sexto de simplicium medicamentorum facultatibus libro, ille etenim inquit habet nescio quid aquei frigidi, & habet nescio quid austeri, quod terreum est siccum, & frigidum, tamẽ siccum intensius est, quàm frigidum, unde in secunda parte secundi ordinis frigidum est in tertia siccum. At Auerrois quinto collectionum notat radicem eius esse minus frigidam, & magis siccam. SE. Malua, & maluauiscus sese offerunt. BRA. Optime simul copulasti, nã maluauiscus species maluæ est, Latine hibiscus dicitur, à Græcis Althea, notißimæ herbæ sunt, in hoc plano radices, ac folia hibisci. Maluæ autem folia, & semina colligito, satiua malua Ferrariæ nõ utimur, sed Mediolani, ut olera seritur, ac colitur, ad cibos apta coquitur, ut asparagi, & in acetarijs manditur. SE. Est ergo alia syluestris malua ab althæa. BRA. Est equidem, nam hæc communis malua, duas species, Hortensem, & spõte nascentem habet, Hortensis cauliculos maiores facit, & edendo aptos, in syluestri, id est sponte nascenti duriores sunt, & cibarijs inepti, Plinius malopem appellat, quæ in satiuis ampliora folia habet,

quæ

quæ uero non malache ab emoliendo ueutre, unde satiua malua, & syluestris aderunt, ambæq; in alias species distribuuntur, tamen Dioscorides has solum species facit satiuam, syluestrem, & althæã, nos autem Venetijs in horto nobilissimorum Cornariorum, quem Murani habent, arboream maluam uidimus, immo erant ibi multæ maluarũ plantæ, quæ in iustam arboris mensuram creuerunt, & nunc adsunt, ut facile ex ipsis ingentes baculos quisque parare possit, quod tamen non mirum est, quia à Theophrasto arborescere malua dicitur. quicquid sit altheæ radices, non alceæ (quippe nonnulli decepti sunt alceam cũ althea cõfundentes) herbam, & flores ipsos serua. maluã Ferrariæ ubertim habebis, & cultu satiuam facies, & in arborem crescere coges, præsertim si semina illius Venetæ seras, quam Romanam maluam uocant, nescio id nomen unde sumpserint, de hac arborea malua mentionem facit Aëtius, quam dicit uocari dendromalachen, de qua meminit Galenus in .14. methodi, ubi de tendonibus, & ligamẽtis scirrhosis loquitur, uocatq; anadendromalachen. SE. In althæa solum radicibus utimur. BRA. Ne folia deseras, quoniã priuatim (ut Dioscorides inquit) ex exiguo oleo morsibus, & ambustis emplastri modo imponuntur, Hispani, ut nos maluam, nuncupant, Galli mauues, uulgus Cretense molocha, Poloni szliass, alij slasz maly, Germani bappelen, aut pappln, coliculos uero maluæ pappl stil. Maluam uero syluestrem uilt papln dicunt, althæam autem Galli grimauues, Germani Ibis appellãt, quamuis & nonnulli uilt papln, id est syluestrem maluam dicant, Poloni althæam uisoky slaz nuncupant, Cretenses dendromolocha. SE. Quæ sunt maluæ, & althææ qualitates? BRA. Auicenna althæam in qualitatibus æqualem facit,

tamen

tamen ad calidum uergit: inquit enim calidum esse cum æqualitate, at hic nodus occurrit non despiciendus, quoniã recentiores omnes althæam calidam, & humidam in primo ordine censet. At Aëtius dicit althæam exiccare, & Galenus in quarto de sanitate tuenda libro, ubi de medicamentis ad laßitudinem agit propè libri finem uult incoquendum esse rorem marinum herbam in oleo, tamen si ad manum non adsit, loco eius uult ponendam althæam, cum autem rosmarinus calidus sit, & siccus, propterea, & althæa calida, & sicca esse debet, si loco calidæ, & siccæ herbæ poni potest, immo rorem marinum calidum, & siccum in tertio ordine censent. SE. *Ad hæc quid dicere oportet?* BRA. *Cum althæa leniat, maturet, emolliat, ut unicuique constare potest non possum non sentire humidam esse, unde humidam esse fatemur, nec Galenus, aut Aëtius dissentiunt, immo Galenus althæa utitur ex oleo pro laßitudine in quarto de sanitate tuenda, quoniam humiditatem habet cum caliditate æquali, et idem Galenus in 14. medendi methodi in tendonum scirrhis & ligamentorum althæa utitur ex oleo decocta, qua non uteretur nisi aliquid humidi, & emollientis haberet, immo ne fierent insanabiles ex althea medicamento utebatur, quam althæam dicit uulgus nuncupare* ἀναδενδρομαλάχην, *& 14. methodi pro obesis extenuandis utitur althæa, & oleum parat, quod in se aliquod medicamentum habebat, hæc uero numerans medicamenta althæam simul enumerat, scitoq; Galenum in 7. de simplic. med. facult. annotasse anadendromalachen in genere esse maluæ, & uocari althæam.* SE. *Nondum tamen persoluisti quod à Galeno dicitur, esse siccæ facultatis althæã, & hoc expreßius refert libro. 6. de simpl. medic. facult.*

ubi

ubi de ebisco uerba facit. BRA. Radicem, & semen folijs comparat, illa sunt foliorum ratione magis sicca, simpliciter uero humida sunt. SE. Tantum Auerrois sententiam euitare non poteris, qui in quinto collectionum suarum altheæ folia, & flores calidos, & siccos in primo ordine censet & radicem in principio secundi. BRA. Non ibo inficias partem aliquam siccam habere, tamen simpliciter humiditatem habet, & glutinosam quandam substātiam, unde illis consentio, qui altheæ humiditatem attribuunt. SE. Ad maluæ qualitates accedamus. BRA. Serapio capite.149.ex Aben Mesuai sentētia illam in primo ordine frigidam & humidam facit, de domestica particulatim agens, quippe certum est domesticam, & hortēsem magis humidam esse: humidam esse Galenus testatur primo de alimentorum facultatibus in præfatione cum inquit maluam esse lentam, ac præhumidā, propterea celerius subsidere, quàm illa quæ talia non sunt, & in secūdo de alimentorum facultatibus de malua agens in omni planta generalem regulam ponit, quod semper in eodem plantæ genere, agrestes siccitate, domesticæ humiditate præualent, uideturq; illam fecisse calidam Galenus, nam docet si erysipelati maluæ succum applicabis, atque lactucæ succum, expresse deprehendi lactucæ succum refrigerare, & maluæ succum calefacere, humidam uero esse testatur, propterea quòd facile subducit. SE. Quid ergo inquies ad tam apertam Galeni sentētiam? BRA. Ita esse intelligimus maluam esse calidam si lactucæ comparetur, ex se tamen & simpliciter frigida est, propterea Galenus in fine libri quarti de sanitate tuēda ubi de lassitudine tractat, cum quis post sectam uenam febrire incœpit, dat cucurbitulam, at si cucurbitæ copia non adsit,

dat maluam, certum uero est in eo casu Galenum frigidis uti, & pro cucurbita, quæ frigida, & humida est, in eius defectu, aliud frigidum & humidum accipere uoluisse, cũ uero maluam acceperit, censendum est Galenum maluam frigidam, & humidam esse iudicasse, Paulus libro primo frigidam esse dicit frigiditate clementi, & obscura, propterea secundum ipsum in primo ordine calida, & humida erat. SE. *Deinde semperuiuum maius, & minus occurrunt.* BRA. *Tres species semperuiui apud authores inueniuntur, quamuis plures herbæ sint, quàm tres, quæ semper uiuant. i. quocunque tempore ex quatuor anni tẽporibus. i. quibus ingens calor, aut sæua hyems nõ nocet: latine sedum. Græce aizoon dicitur, Ferrariæ in tegulis nascuntur, & potiores uires habent, quàm in his montibus, maius semperuiuum à nobis herba orechiara appellatur à similitudine, quam cũ auribus habet, à Gallis ioubarde, hæc autem similitudo maior est, quàm ea, quam cũ oculo habet secundum quam dicitur zoophthalmon, à Polonis roschodnik uocatur, alij noschchodnyn dicunt. semperuiuũ minus à nobis herba pignola, et uermicularis dicitur ob similitudinem, quam habent folia cum nucleis pineis à Gallis dicitur oreile de souris, à Polonis ruponi emaslo nuncupatur, ab Hispanis razimillo, à Neapolitanis uermicello che nasce sopra li tetti, supra Ferrariẽses tegulas mire serpit, tertia specie nõ utimur, quæ ἀνδράχνη ἄγρια. i. portulaca syluestris dicitur, de qua bis Dioscorides tractat 2. & 4. libro, sed quod secundo libro scribitur id totum in quartum referri debet, hoc autem genus habet uires penitus oppositas prædictis semperuiui speciebus, quum uero non sit opus de herbis, quibus nõ uteris disputare ad alias transire opportunũ erit, si prius*

animad

animaduertero ex harum succo nobilissimū comitē Herculem Contrariū, & alterum Herculem comitem Trottū duo nostræ urbis fulgentia lumina, ex diuturna Gonorrhœa in sanitatem restituerim. SE. Prius autem de utriusque semperuiui qualitatibus disseramus. BRA. Galenus 6. de simp. med. facul. utrunq; genus & maius, & minus frigidum in tertio ordine facit, & nonnihil siccum, quoniam & adstringit unde in eo plus cæteris abundat substātia aquea. SE. Humidum igitur erit, si in eo aquea substantia abundauerit. BRA. Et Galenus, & Paulus, & Aëtius parum exiccare dicunt, quoniam adstringit. SE. Illam ergo causam esse arbitraris quod siccum sit, quoniam adstringit? BRA. Non præcisa, quoniā frigidi primo est adstringere, & si substantiam aqueam habeat, tamen quodammodo exiccat id uero potius adstringēdo facit. SE. Vrtica pedē cōfert. BRA. Cōferat hæc notissima herba, ut apud nos in prouerbium cesserit & culo notam esse urticam, duas species habet, unam folia latiora, & nigriora habentem, alteram minus nigra. adest & cania urtica cæteris acrior, & herculeana quæ odorem habet, in genere à Græcis ἀκαλύφη dicitur, à nobis ab urendo urtica. omnibus eædē uires insunt, nec aliquid uni peculiarius attribuitur, quàm alteri, ideo laudarē, ut hic in montibus eam colligeres, & seorsum semina, herbā, radices, ac eius succū diuersis locis seruares. de mortua autem urtica, quam lamium, uel aononium uocant quoniā non urat, aliàs pertractabimus edocētes, an ea, quæ apud nos mortua, & iners urtica uulgo dicitur, antiquorum balote sit, ab Hispanis ortiges, à Gallis ortie, à Polōis pokrsyuye, à Germanis nesselen, & hoc tempore nuncupatur. SE. Quæ sunt urticæ qualitates? BRA. Græci authores

ordinē non referunt, ſed illā, calidā et ſiccā dicunt. Auicēna cap. 725. in principio tertij ordinis calidam eſſe fatetur in ſecundo ſiccam, alij in tertio ordine calidam eſſe inquiunt, & in eodem ſiccam, quibus conſentio. SE. Miror à Galeno in 6. de ſimp. med facul. hoc modo de urtica ſcriptum eſſe, nimirum cum ſubtilium partium ſit, & temperaturæ ſiccæ, non tamē tantum habens caliditatis, ut iam mordicet, oppoſitum autem uidetur, nam & mordicare, & urere deprehenditur, immo hinc dicta eſt urtica quoniam urat. BRA. Vrtica nuncupatur ob acumina quædam ſupra herbam diſſeminata, quæ adeo carni infiguntur, ut illam urere uideantur, tamen ſubſtantia ſua nō urit, neque quartum attingit gradum, neque mordicat, quamuis folia in ſuperficie mordere uideātur, unde Auerrois quinto collectionum ſuarum inquit, & qui opinātur quod ſit ignea ob ſuæ punctionis acumen errant, quoniā pars hæc ignea, quæ in eius folijs eſt, tenuis eſt, & ob ipſam frictionem remouetur, & præſertim ob lotionē. SE. Vt frigida herba calidæ iungatur, portulaca urticam ſequitur. BRA. Notiſſima eſt herba potius in Ferrarienſi ſolo quærenda, quàm alibi ſatiua eſt, & agreſtis, folia, & ſimul ramulos legito, ac ſeruato ἀνδράχνη à Græcis appellatur, à Luſitanis beldroegas, à Gallis pourpie, à Germanis porcelcraut, ac ſi dixerint porcellorum herbam, in acetarijs editur, cucumeribus, cæpis, oleo, ſale, & aceto conditis, à Venetis porcioli uocatur, à Cretenſibus uulgo gliſtrida, ac ſi conglutinatiua dixerint, ab Hiſpanis uerdolagas, à Romanis porcachia, et à Neapolitanis porchiaca, à Polonis kurza noga, ab alijs cunya noga. SE. Cuius eſt qualitatis? BRA. Galenus in 6. de ſimp. med. facult. illam in tertio ordine frigidam, & in ſecundo humidā cen

ſet,

set, adde in medio tertij frigidam esse, & in fine secundi humidam, omnes deniq; authores tam græci, quàm latini & Arabes Galenum secuti sunt. SE. *Graminea mox sequitur.* BRA. *Gramen potius dicito, quàm graminea.* SE. *Quid refert modo res ipsa intelligatur?* BRA. *Si absque uocibus res intelligi possent non indigeremus nominibus, sed posteaquam huc peruenimus ut non poßint absque nominibus artes intelligi, aut addisci, ideo melius est uocabulis à bonis authoribus scriptis uti, quàm barbaris & sine authore dictis, melius enim est recte loqui, quàm praue, & incompte, & si ad rem nihil faceret. De agrosti. i. gramine cum Dioscoride dicam ab omnibus cognosci, ipsum Ferrariæ potius quærerem, ubi mire uiret, & hoc montano efficacius est, radices seorsum, & ramulos colliges, uel omnia simul seruato, & quum opus erit seiungito, at quemadmodum apud latinos omnis ferè herba gramẽ appellatur, præsertim quæ sit iumentorũ esca, ita apud Germanos nomen est gras, quo gramen significant & cæteras herbas folia strictiora habentes, ut fœnum, à Polonis uonya yoacza traua dicitur, uulgus Cretensium seruat Græcum nomen dicens agrosti, nunc autẽ de sanguinea herba apud nostrum uulgus dicta, aut cauriola disputare omittemus, quam Plinius lib. 25. alteram speciem graminis putat, & gramen aculeatũ uocat, quia plures habet in acumine aculeos, quos cõuolutos naribus inserunt extrahuntq;, ciendi sanguinis gratia, hoc nostri pueri cauriola herba sæpe faciunt, quæ an sit coronopos aliàs disputare tentabimus, nunc tantum animaduertentes dubitari posse à scholasticis, quum dulcia uermibus puerorum conueniant. i. eos potius nutriãt, quàm interficiant, dulce autem sit gramen, cur cõmunis omnium me=*

dicorum usus est, contra puerorum lumbricos gramine uti, uerum disputationes hæ, quæ nihil ad cognitionē simplicium faciunt omittantur. SE. Nunc de graminis temperie parumper disseramus. BRA. Galenus hanc herbā, in radicem, folia & semina distinxit, radiciq; attribuit, ut modice frigida sit, & sicca, quod est in ordine primo refrigerare, & exiccare: folia in primo ordine frigida censet, in humiditate uero & siccitate moderata. De semine autem inquit, quòd alibi quidem imbecillum est, in Parnaso uero desiccatorium, & tenuium partium, & subacerbum, & si hæc à Galeno iudicentur in primo ordine frigida, tamen aliquid caliditatis habent potißimum gramē esculētum, quod radice tenella constat, & quæ dulcis est. apud poetas plerunq; pro omni herbarum genere gramē accipitur. SE. De lauro igitur sermo fiat. BRA. Ab herbis ad arbores transis? SE. In scribendo, aut colligendis herbis nullum ordinem seruo, sed ut præsentātur, ita leguntur. BRA. Plures sunt lauri species, eisdem ferè uiribus insignitæ, & apud nos adeo notæ, ut demonstratore nō indigeāt: in his mōtibus folia, daphnides .i. baccas, & corticum radices collige, ac serua. SE. Nullus est corticum usus. BRA. Immo maximus, nam calculos frāgit, & iocinorosis prodest, Galli lorier uocant laurum, ut plures ex nostris mulieribus oraro, à Polonis bobek dicitur à Cretensibus uulgo Daphni, Germani uero nomen proprium non habent arbori, sed ita fingunt lorberbaū, quasi dicant arborem baccharū lauri. SE. Quæ nam sunt lauri qualitates? BRA. Galenus 6. de simp. med. facul. libro docet fructum, & folia desiccare, & calefacere uehemēter, & plus fructus, quàm folia, at ordinem non exprimit, si nos in temperiem reducere tentemus, Auerrois 5. colle=

ctionum suarum laurum calidū in primo,& parum accedere ad secundum docet,ac si illum fecerit in ordinis primi fine calidū,aut in ordine primo secūdi, & licet Auerrois de oleo,& de succo loqui uideatur , illa tamen nihil aliud sunt,quàm succum baccharū.eius uerba hæc sunt, ex eo,quòd lauro utimur esse succum,& oleum,& est calidum in primo,& tangit parum de secundo,quoniam cōpositum est ex substantia terrestri adusta,cum substantia terrestri,et frigida,et hoc significat amarus sapor cū stypticitate,at si Galenum consideremus non erit in primo tantum ordine calida,sed neq; in secundo , quoniam tertiū attingit.inquit enim & folia, & fructum lauri desiccare,& calefacere uehementer,& fructus plus,quàm folia,ueruntamen(ut superius dictum est)quæ primo ordine calida,uel sicca sunt,sensu talia esse non percipiuntur, sed ratione solum:quæ iam incipiunt persentiri esse calida in secundo sunt ordine,in tertio uero sunt,quæ uehementer calefaciunt & nondum adurunt . talia uero sunt & lauri folia,& fructus,nam experientia ostendit,quòd uehementer calefaciunt,& exiccant,& non adurūt,unde in tertio ordine calida,& sicca esse censendū est,propterea deceptus est Auerrois,uel eius codex mendosus legitur,quoniam experiētia ipsa duce calida in medio tertij,& sicca deprehendit ob exiccationis , & calefactionis uehementiā. SE. Tamariscus sequitur. BRA. A Dioscoride myrice nuncupatur ad illam propinquam paludem,ubi stagnum apparet,descendamus,nam ibi myrices copia scaturit,eius fructum,herbam,cortices, & lignum seruabis,duo ex ligno parantur uasa ad bibendum lienosis,& eo combusto cinis,ut fœminarum fluctiones sistantur,præparatur.est apud nos arbor notissima , quin &

semen, ac flores seruanda, Cretenses uulgo merchiam uocant, Poloni uulgo bagny, Hispani tarabay, à Germanis tamarisch, a Gallis tamarisisi appellatur, sunt tamen & Germani, qui heyde uocent, sed magno errore, quia erix est arbuscula in magicis rebus salutaris. SE. De myrices temperie quid sentis? BRA. Recentiores illam in secundo ordine calidam, & siccam esse dicunt. SE. Non'ne & antiqui id censent? BRA. Minime, nā Galenus. 7. de simpli. med. facult. inquit esse abstergentis, & incidentis facultatis absq; perspicua desiccatione, at illa quæ perspicuam desiccationem non habent non sunt sicca in ordine secundo, sed tantum in primo, propterea in primo ordine siccam esse constabit, non ibo tamen inficias, si ex combusta myrica cinis fiat, tertium siccitatis ordinem attingere, uel in secundo saltem intenso ordine existere, immo et Auicenna de myrice idem sentit, quòd uehementē desiccationem non habet, ac si id Galeni dicere uoluisset, quòd perspicuam desiccationem non habet. Theophrastus primo de plantarum historia illum numerat inter arbores, quæ perpetuo uirent, & eodem loco myrices folium describit esse carnosum, quoniam pulpa constat, & sententiam illam refert myricæ inter frutices foliū carnosum. SE. Non'ne est arbor magna aliquibus in locis? BRA. Nō multum procera, tamen aliquibus in locis iustæ arboris magnitudinem habet, Vergilius arbusculam esse putauit, unde ecloga quarta de Pollionis, et Salonini filij laudibus canens inquit:

Non omnes arbusta iuuant humilesq; myricæ,

& in sexta ecloga, ubi Sileni cantilenam recitat ad Varum inquit:

Non iniussa cano, si quis tamen hæc quoque, si quis

Captus

Captus amore leget, te nostræ Vare myricæ Te nemus omne canet. ut per myricas tenuia, & ueluti serpentia carmina intelligat, quemadmodum & myricæ ipsæ humiles sunt, immo de Galli insano amore agens ecloga decima hoc egregius ostendit inquiens. Illũ etiã lauri, etiã fleuere myricæ, ut ostendat, & proceras arbores, & humiles Gallum deplorasse, hoc est nobiles, & plebeios. SE. Salix deinde scriptus est. BRA. O res mira, salices in montibus quæris, sed quæ feracior terra Ferrariensi solo, omni salicum genere exuberante? ubi & uires efficaciores habet, quàm is, qui in montibus uiret, humido etenim solo gaudet, & in ipso sponte nascitur, ne herbarium tuum hac arbore oneres, quum Ferrariæ ubiq; pullulet, folia, semina, foliorum succum, corticis succum, præsertim floret, seruato, non quidem succũ per expreßionem factum, sed eum, qui per incisionem corticis emanat, & etiam ex præusto cortice cinerem seruabis, cortices uero quocunque anni tempore recentes habentur, quum uero apud Theophrastum, & Plinium plures sint salicis species, omnes æquis uiribus insigniuntur, aut modice differunt, ideo nõ est opus, nisi ex ea, quæ ad manus uenerit, hæc colligere. SE. Obsecro ne aliarum gentium nomina in salice prætereas. BRA. A Polonis quibusdam uirzba, ab alijs zlothounizu. à Venetis salgiero, ab Hispanis salx, à Neapolitanis salcce, à Germanis vveidenbaum, à Gallis saulge nuncupatur, à Cretensibus uulgo etea, græce uero ἰτέα dicitur. SE. De salicis qualitatibus disseras. BRA. Recentiores medici salicem in primo ordine frigidum, & siccum esse uolunt. Galenus in fine sexti de simp. med. facultatibus libri desiccatoria esse salicis folia ostendit, & flores circa morsum, tamen

quum

quum antiqui omnes & in emplastris exiccantibus,& in omnibus in quibus exiccatione indigebant salice uterentur,ex hoc in secundo ordine siccum esse credendum est, corticis autem cinis ualenter siccat,esse autem in secundo ordine siccum ex eo etiam probari potest, quoniam si salice ad exiccandum utamur,statim solo sensu absque ratione exiccare deprehenditur,nec penitus frigida est salix , immo & partes aliquas calidas habet , nam amara sunt salicis folia & flores,& cortex, propterea & Menalca propriam,& Mantuanorum miseriam deplorans, quū capellas suas alloquitur salices amaras dicit inquiēs.

Carmina nulla canam,nec me pascente capellæ
Florentem Cytisum,& salices carpetis amaras.

SE. Cur à capellis tam auide,& ab alijs beluis salices comedūtur,si amaræ sunt? BRA. Sunt nobis amaræ,beluis autē dulces & suaues,multa equidē nobis displicēt , quæ sunt gratissimus beluarum cibus,necesse igitur est salices caliditatē quandā habere cū amaræ sint,tamen frigiditas superat. SE. Camedrios sequitur. BRA. Barbari adeo nomina corrupere,ut genitiuo pro recto sæpius utantur, nam quemadmodum stichados pro stœchas à recentioribus dici superius annotauimus.ita camedrios pro chamædrys dicunt,recentiores medici ferè Græcam uocem exprimentes querculam minorem uocant,Latini trixaginē, Ferrariense uulgus calamandrinam,Poloni uielnaossanka,Cretenses uulgo camodri,à Neapolitanis cerqueiolo, Germanorum pars loge,alij gamēdrim,alij gamanderlin appellant,tamen nonnulli uocabulum habent, quo postea in amatorijs utuntur.s.Ielenger Ieliber,quod uocabulum camedrim significat,si uero exponatur,significat,quanto diutius,tanto clarius,unde in amatorijs cauillis hoc nomine

ne utentes deridere uidentur. in hoc aspero, & petroso loco uiret, ubi folia, & semina colligenda, & nunc potissimum, quia suo semine prægnans est, quo tempore Dioscorides seruandam esse monet. SE. Dioscorides quatuor digitorũ altitudinem non excedere scriptũ reliquit. BRA. Id est in Hermolai interpretatione, sed ipse sua lingua dicit ἔστι δὲ θάμνισκος σπιθάμιαιος, uoluit esse fruticẽ breuem, utpote qui habeat longitudinem spithami, id est quantum extẽdi potest à pollice ad auricularem, & quãuis aliquæ etiam hanc mensuram excedant tamen paucæ sunt, nec multum exuperant: quum autem Dioscorides alicuius herbæ mensurã tribuit, id facit, ut maiori parti indiuiduorum illius speciei quadrat, nec etiam adeo statam mensuram assignat, ut quandoque in aliqua portione excedere nõ possint. SE. Chamædryos qualitates quales esse arbitraris? BRA. Auerrois quinto collectionum suarum inquit chamædrym calidam, & siccã esse ordine secũdo, idq; significari uult ab amaritudine cum acumine, & Serapio Galenum refert, qui in secundo ordine calidam, & siccam esse censuerit, tamen uterque decipitur, & Auerrois, quoniam calorem uehemẽtem habet, ut acris sit eius amaritudo, & Serapio Galenum praue adduxit, si quis octauum de simplicium medicamentorum facultatibus legat, ubi inquit, ponetq; eã quispiam in tertio ordine excalefacientiũ, & desiccãtium, plus tamen calefacit, quàm desiccet, nos igitur calidam in medio tertij ordinis, & siccam in principio eiusdem tertij ordinis censemus. SE. Suaderi non possum Auerroim, & Serapionem hac in re tam manifesta adeo obtusæ mentis fuisse. BRA. Dic igitur eorum codices mendosos esse, & ubi legitur in secundo ordine in tertio legi oporteat, nam & Auicenna ipse

Galenum

Galenum adducit, & tertium ordinem refert, idemq; Paulus cum Aëtio sensere. SE. Laureolam ergo colligamus. BRA. Hic manifestissimus recentiorum error deprehenditur laureolam mezereum esse existimantium. SE. Qui sunt hi recentes, qui hoc putarunt? BRA. Dinus quidam Florentinus, qui Mesuem commentatus est, hic capite primo laureolam mezereon esse testatur, sed quantum hallucinetur primo intuitu apparet, quippe Arabes omnes mezereon inter lactarias herbas connumerant, at laureola lac non emittit, δαφνόειδες à Dioscoride à nobis quasi Græcum uocabulum imitantibus laureola nuncupatur, ita etiã à Gallis loreole dicitur, à Polonis uilczelyka, à Cretẽsium uulgo chamedaphni, in his montibus fructum collige, & folia. SE. De laureolæ qualitatibus disseramus. BRA. Vt lubet, & si Galenus acrem esse dicat, tamen temperies eius determinate colligi non potest, quæ & ex ipsa herba, & ex Dioscoride potius colligitur. Dioscorides enim de laureolæ folijs agens inquit, quorũ gustatu mordeatur, accendaturq; os. atque guttur, & hoc experientia ostendit, nam si in copia accipiatur exulcerat os, & denique ex copia uisceribus accensis homines obeunt, propterea illam in quarto ordine calidam, & siccam iudicare debemus. SE. Dioscorides ipsam Alipo similem dicit, & nympheæ flores habere, quod in hac laureola falsum esse deprehenditur. BRA. In antiquissimis Dioscoridis codicibus ea uerba scripta nõ sunt, ideo & Hermolaus Barbarus illa habuit suspecta, in reliquis adeo ipsa est, ut nec pictor tentans eam egregius pingere nouisset. SE. Habet'ne feruentem, & erodẽtem gustum. BRA. Tu gusta, ego expertus sum magno meo incõmodo, qui etiam multa aqua epota extinguere non ualuerim, & cœnanti omnia

nia uidebantur, & quæ insipida erãt multo pipere asper sa adeo lingua, & palatũ ardebant. SE. Tibi potius cre dam, quàm experiri tentem. ad rubi cimas descendam. BRA. Cima latine quidem dicitur, uerum in his montibus rubi quærendi nõ sunt, quum Ferrariæ efficaciores uires habeant, cacumina, rami, atque mora seruanda: eius autẽ species plures sunt, quæ omnes Ferrariæ uirẽt una tamẽ est uulgatissima species, quam sentem appellant, & rubũ in solo Ferrariensi omnia prædia circumsepiuntur rubo, ne iumenta, & homines in alienos agros transeant, à no bis absoluto uocabulo spina, & roueda, quasi rubus, & e- ius cacumina cimas spinarũ uocamus, quas Galli lecou= pean des rouses dicunt. Rubũ uero Germani bramen be= her appellãt, Poloni xierz, uulgus Cretẽse batos, Hispani zarzamora. de rubo autem canino cynosbato dicto aliàs tractaturi sumus, & in syruporum examine de eius spe= ciebus abunde egimus, ad locum illum te conferas si rubi species scire percupis. SE. Nunc rubi qualitates saltem enarra. BRA. Vt ex Galeno colligi potest in. 6. de sim= plicium medicamentorum facultatibus, & in secundo de alimentorum faculta. folia, germina, flos, fructus sunt fri gida in primo ordine, in secũdo sicca, tamen maturus fru ctus aliquid habet caliditatis temperatæ ob dulcedinem, ut Galenus notat. SE. Myrtus sequitur. BRA. Duæ po= tissimum Myrti species reperiuntur, nigra, & alba, nigra folia habet, quæ in uiriditatem quandam intensam, & se rè subobscuram tendunt, quæ nigredinem quandam præ se ferre uidetur, alba uero uiriditatem habet magis aper tam, quæ respectu intensæ uiriditatis albedo dici potest, in genere autem omnia ex myrto, quæ in usum medicum ueniunt, feliciora, & efficatiora in nigra sunt, quàm in al

ba

ba, & ita perhibetur ab authoribus, ex nigra igitur omnia colliges tibi necessaria, & descēde propè illas aquas, ubi egregie uiret: est enim frutex ambiguæ naturæ, qui modo in aquis, modo in terra uiuit, multa ex myrto seruanda sunt, semina, folia, succum ex folijs, & seminibus, ex quibus etiam exprimendum uinum, uos semina myrtillos appellatis, antiquiores, ut Hippocrates myrtidanum. Parua etiam myrtus, quæ myrto adnascitur myrtidanum dicitur, & myrtida à Paulo Aegineta, efficatior est tota planta, quam seruare expediet, intelligo etiam per adnatum id quod circa corticem nascitur, ut in thymo Mesue epithymus, ita in myrto myrtidanum, uel (ut nouum nomē fingamus) epimyrtus, quem circa myrtum frequentissime uidimus, cum inter myrteta equitaremus. 1535. inter Fondos & Ansur nunc Terracinam uocatā simul cum Illustrißimo duce nostro, qui Neapolim Carolum quintum Imperatorem uisitaturus proficiscebatur, quamuis Galenus myrtida sobolem myrti solum intellexerit, omnia ergo hæc ex nigra myrto sumenda. SE. Quomodo ab alijs gentibus nuncupatur. BRA. À Græcis μυῤῥίνη dicitur & etiam μυρσίνη, à Gallis meurte. SE. Quæ sunt primæ eius qualitates? BRA. Auicenna frigidum in primo ordine censet, & siccum in fine secundi, & Galenus ex contrarijs substantijs constare myrtum dicit, tamen iudicat frigidum terrenum in ea uincere, & tenue quoddam calidum habet, propterea ualenter desiccat, cum ergo uincat frigidum, & aliquid habeat calidi tenuis primum ordinem non excellet, at cum ualenter desiccet erit in tertio ordine siccum, tamen folia, germina, fructus, succus diuerso modo exiccant, ueruntamen unumquodq; id agit ualenter, ut aliqua in fine secundi ordinis, aliqua in tertij

principio

principio,alia in media tertij parte exiccant. SE. *Cauda equina sequitur.* BRA. *Nomen rei ipsi conueniens, nam cum equina cauda similitudinem habet,ideo & Græci* ἱππουριν*, & Latini equisetum, & equinalem uocant, nescio autem cur à Ferrariensibus mulieribus sceuola appelletur,tamen quicquid sit non est in montibus petēda hæc herba,sed potius inter Ferrarienses fossas,& loca aquosa,folia,& radices seruanda,utpote rei medicæ utilia,tamē unum animaduersione dignum est ab aliquibus,ita appellari,quia equorum membris succurrat præsertim ubi fluxerit sangis:habet enim adstrictoriam quandam uim, ideo à Germanis nomen accepit harstrang, à strangulando,quoniam si quispiam masticauerit,ut pueri sæpe faciunt adeo adstringit,ut strangulare uideatur,Galli uero à similitudine queue di chiual dicunt , à Polonis pyzaslka uocatur,& à Venetis cua de cauallo,à Germanis schaffthevv,herba apud nos notissima,cuius duæ sunt species, altera breuior,altera lōgior,quā à saliendo salicē equinalē Dioscorides appellat,longiorē appellant nostræ mulieres sclaream,arbitror inde sumptum nomen, quia stanea uasa illa fricent,& clarificent , sed aliud uocabulum habent magis usitatum.s,asprella ab aspreritate , ideo mire fricat uasa,breuiorem Sceuolam dicunt,Sceuola est secūda species equiseti apud Dioscoridem. Asprella uero prima,habet autem sua folia adeo mollia sceuola,& fragilia ut inepta sit ad abstergēda uasa,sed asprella dura habet, & ad frangendum contumacia,asperaq; est,ideo in poliēdis coquinarijs uasibus ea utūtur, sunt adeo notæ hæ herbæ,ut nulla sit Ferrariensis muliercula,quæ non agnouerit.aliàs autem in Polygono fœmina deceptus sum,quam Romani sanguinalem fœminam appellant, putans ipsam*

esse

esse equiseti speciem, quoniam ita à Dioscoride *describitur, frutex est tener, arundini similis, continuatis geniculis, & in se ipsis tubarũ modo fractis, circa quos piceæ similia folia in orbẽ exeunt, radix illis inutilis est, nascitur aquosis locis, astringẽdi refrigerãdiq́; uires habet, si quis equisetũ huic descriptioni cõparabit, eius picturã esse ficte deprehendet, tamen deinceps noui sanguinalem fœminam alteram esse, & à nostris mulieribus coregiolam & ipsam appellari, quia polygonũ mas etiã coregiolã uocãt per mulieres uniuersum* Ferrariense *uulgus intelligo, huius herbæ succo, ac puluere* Illustrem Dianã Estensem, *cõtrariam dignam, ut altiori tuba decantetur à fluxu sanguinis narium immunem feci.* SE. *Caudæ equinæ qualitates ne prætereas.* BRA. *Auicenna illam in primo ordine frigidam esse dicit, & in secundo siccam, de frigiditate illi cõsentimus, at in siccitate dissentimus, quare in tertio ordine siccam esse fatemur, cum à* Galeno *in sexto de simplicium medicamentorum facultatibus libro, ualenter exiccare dicatur, propterea & maxima uulnera conglutinat.* SE. *Solatrum maius, & minus sequuntur.* BRA. Non modo *in solano (ita enim appellari debet) recentiores, sed etiam antiqui inter se dissentiũt.* Nam Theophra*stus,* Plinius, & Dioscorides *his nominibus Strychnon, &* Halicacabum *uario modo utuntur. quippe* Theophra*stus solum duo genera ponit, somniferum, & maniacum, sed hæ lites in aliud tempus differantur, maniacum solanum deserendum, nec quo utimur in his montibus collitgendum, sed* Ferrariæ *ubertim habetur, olim edẽdo erat, nunc non editur, olim etiam satiuum erat, & in hortis cũ alijs oleribus seminabatur, nunc in hortis, & aquosis locis sponte prouenit, immo & cultoribus inuitis scatet: ha*

folia,

folia, ac fructũ, id est acinos suos illos seruabis, à Ferrariësibus biassola, ab alijs uua canina appellatur, sunt etiã qui uuã morellã à colore, quũ grana maturuerint uocent, & quoniã eo succo talis color fiat. uulgus enim Ferrariëse purpureũ colorẽ, morellu dicit, quo nomine in hac herba Galli, & Lusitani utũtur: illi enim morelle solatrũ uocant, isti moura, & ferè idẽ nomen Germani sequuntur nachtschatn dicentes, quasi umbra noctis, ex colore, quẽ grana ipsa, aut habent, aut inficiunt, à Polonis pszinni, à Venetis maius solatrum herba belladõna uocatur, non est opus notissimam herbam alijs uerbis pingere: nullus enim est Ferrariæ, qui solatrum ignoret. SE. Cuius sunt qualitatis? BRA. Galenus in secundo de alimentorum facultatibus notat inter olera, quæ edendo sunt, nihil æque adstringere, ut solanũ, & ideo, crebro in medicinis, raro in cibis utimur. Auicenna in primo frigidum esse dicit, in secundo siccum, & genus, quod stupefacit esse frigidũ, & siccum in tertio, at Galenus in octauo de simpliciũ medicamentorum facultatibus refrigerare inquit, & adstringere posse secundo ordine, id uero genus, quod hypnoticũ dicitur, quia somnum conciliat, in tertio ordine frigidum est, de hoc autẽ aliàs. SE. Iuam ergo doceas. BRA. Hæc à Græcis χαμαιπίτυς dicitur, quia humilis, & per terram serpat, non tamen adeo serpit, quin ramunculos eleuatos habeat, in hac etiam ordinanda recentiores genitiuo pro recto utuntur, chamæpityos dicẽtes. Iua autem uocatur, quasi ibiga: ita enim à Plinio, & alijs pluribus dicitur, uel abiga, nostri recentes iua, aut iuam moscatam, credo ob odorẽ uocent, qui tamen mihi ingratissimus est, corruptumq; est uocabulũ iua, ab ibiga, uel abiga, in montibus efficacior existit, & propè maria, nomẽ accepit ab

odore quem habet piceæ, uel pinus, nam hoc uocabulum πίτυς modo pro picea, modo pro pinu interpretatum inuenies, tamen piceæ odorem potius imitari uidetur, unde chamæpitys idem est, quod parua picea, uel si id mauis parua pinus, fuere tamen recentes, qui cupreßinam, & qui paruam cyparißum potius nuncupare uoluerint, tamen à picea, uel pinu, nō à cyparißo nomen habet, ut chamædrys, id est parua quercus à drys, quod quercus est, deducitur. tres ibigæ species reperiuntur, quæ in genere à parte Germanorum uergißmēinut appellantur, quod uocabulum in cauillis amatorijs sumunt, & circa ipsum iocantur, nam idem significat, quod non obliuiscaris mei. Tres species ibigæ reperiuntur, sed tu hanc, quæ in usu est solum collige flores luteos habentem, nam de his herbis tantum acturus sum, quæ nunc in phamacopolarum officinis Ferrariæ uersantur, alio autem loco de omnibus herbis ubertim, & distincte disseremus, à Gallis Iue arthetice dicitur, quemadmodū, & à multis Italis, ut à Neapolitanis dicitur, fortè ob id dicta, quoniā artubus succurrit, à Polonis mala aßanka, & ab alijs uielka ozanka nuncupatur. SE. *Cuius est qualitatis?* BRA. *Omnes uno ore fatentur in secūdo ordine calidam esse, in tertio siccam, ut Galenus 8. de simp. med. facult. lib. testatur, oues marcidas uidimus, & putrescentes ex huius herbæ esu sanitati restitutas, & boues, atque equos, hisq; beluis plurimum sapit, quamuis herba amara sit, addoq; illam, quā nos habemus adeo ueram chamæpytim esse, ut lactuca uera lactuca est.* SE. *Fœniculus sequitur.* BRA. *Notißima herba à Græcis marathron appellata, notißima inquam, utpote cibis gratißima, quam gratia bibendi nunc comedunt, prius sanitatis gratia sumebatur, propterea herba,*

& te

& tenello trunco toto anno uescebantur. in hoc mōte ubi uires præstantiores habet, herbam, semina, et radices collige, partim pro re medica, partim pro obsonijs seruanda, quanquam pro obsonijs coquorum, & nostratium mulierū cura sit, ab Hispanis hinoio, à Gallis fegneul, à Germanis fenchiel, à Polonis vvlosҡi ҡopr, à Cretēsibus uulgo maratha, à Neapolitanis fenucchio appellatur. SE. De fœniculi qualitatibus disseras. BRA. Auicenna fœniculum syluestre calidum in tertio ordine, hortulanum uero in secundo esse fatetur, at Galenus hortulanum etiā in tertio ordine calidum censet, quoniam uehementer calefacit, siccum uero in primo ordine, uerum cum fœniculi siccitas absque ratione nota sit, & solo sensu manifeste deprehendatur, propterea in secundo ordine potius siccum esse arbitramur, quod & Auerrois quinto collectionum testatur, Paulus Galenum sequitur, sed id ipse asserit esse in primo ordine siccum, Galenus uero secundum quosdam dicebat, unum uero potest nos ambiguos reddere, quoniam ut tantum in primo ordine siccum sit. hac ratione à Galeno probatur, quoniam lac procreat, quod si admodum desiccaret non sanè efficeret, & Paulus, atque Aëtius eodem utuntur testimonio, tamen etsi in primo ordine siccum sit nulla est ratio, qua dici poßit fœniculum in lac conuerti, ut alij cibi liquidi, cum igitur secundum substantiā in lac nō cōuertatur ad rem nihil facit uel in primo: uel in secundo ordine siccum sit, propterea iudicādum cēseo Galenum hoc referre ueluti quoddam ab alijs dictum, non quòd ipse id sequatur, nam ex suis regulis potius iudicat esse in ordine secundo siccū, lac uero dicitur generare fœniculum, quoniam sanguinem ad mām̄as dirigit, aperit, attenuat, tamen in lac secundum substantiam

tiam conuerti non poteſt. SE. *Caules ſequuntur.* BRA. *Nec braßicæ, ſuæ deſunt uires, præter id quòd edēdo ſit, à Dioſcoride tres ſpecies enumerantur ſatiua agreſtis, et marina, de ſatiua nihil amplius Dioſcorides, ſed Theophraſtus, & poſt ipſum Plinius, qui Theophraſti interpres appellari poteſt, in tres etiam ſpecies ſatiuam partiūtur in criſpam, caulodem, & eam quæ proprie dicitur crambe, quanuis crambe nomē generis ſit, tamen ſatiuarum omnium idem uſus in re medica uidetur, quãuis crãbe, quæ tenuiora, & ſimpliciora folia habet, egregius laudetur, tamen in montibus quærenda non erat, quum in Ferrarienſi ſolo mire pullulet ex quacunque ſpecie, & præſertim ex ea, quæ tenuiora folia habet, folia, ſemina, & cimæ ſeruanda, quæ ſale etiam condire oportet pro uomitionibus ciendis, immo & ſuccus, & flores, & crematorum caulium cinis legendus, tamen cum toto anno Ferrariæ uireat, tunc colligerem, cum ea indigerem, eſt autem non modo in re medica, ſed & in ganea laudata crambe, de qua biſcocta plura prouerbia à Græcis facta ſunt, Hiſpani latinum ferè imitantur, coles dicentes, quaſi caules, & alij dicunt uerzas, ſed & ad hoc nomen potius Germani attingunt, coele exprimentes, & Galli choule, quàm ad braßicam. id autem braßicæ genus, quod nos à capite caputiū appellamus id forte eſt quod Plinius ſeſſile, & cumanum uocat, à Germanis etiam à capite nomen ſumpſit cappes, uel cappes kraut dicentibus, Poloni forte & ipſi caulem à capite kupoſta uocant, & uulgus Cretenſium phringio, à Neapolitanis foglia.* SE. *Quæ ſunt caulis proprietates?* BRA. *Hippocrates in ſecundo de ratione uictus libro quem Galenus Theſſali, uel Herophili eſſe iudicat, inquit braßica calefacit, mouet, bilio=*

saq; ciet, apud Auerroim in quinto collectionum cap. 40 legitur caules frigidos esse, et siccos. Arbitror ego Auerrois contextum esse corruptum, et legi oportere calidos, & siccos, braßicarum caliditas manifesta nõ est, propterea in primo ordine calefaciunt, in secũdo uero exiccãt, quoniam, ut Galenus testatur intus, & foris exiccant, & siccitas manifeste deprehenditur, immo tali modo exiccat, ut uulnera conglutinet, Cato tradit Populum Romanum sexcentis ferè annis in re medica braßica usum: nondum enim in urbem commeauerant medici, qui in artem redigerunt, quemadmodum magno sanitas constet, & peregrina secum pigmenta attulerunt, ut illis imponerẽt pretia, quæ uellent, cæterum militares uiri gloriosas cicatrices gratuito olere curabant, eodem horto cura usi, cura ad salutem dum illos pascit, & sanat. SE. *Tamen braßicarum folia humida esse uidentur.* BRA. *Secundo de alimentorum facultatibus braßicæ succum humectare corpus edocemur, & prima coctura deijcere facit, sed caro braßicæ exiccat, id forte Auicenna intellexit, cum dixit corpus esse humidius, uel si id non intelligat à Galeno longe differt.* SE. *Alkakenghi ad manum ueniunt.* BRA. *Halicacabus latine dicitur, Arabes & Barbari latinum peruertentes Alchachengi, quasi Halicacabum uocant, est secũda species Solani Dioscoridis, quam Plinius uesicariam appellat, quoniam uesicis succurrit. Dioscoridi autem magis placet, quoniã folliculus ille, in quo eius granum continetur cum uesica similitudinem habet, uesicariam dictam esse. qui eam apollinarem minorem apud Dioscoridem esse tradunt, decipiuntur, de qua in fine primi libri scriptum est, nã nec id caput eo loco esse debet, & est tertia species strychni, quam* ὑπνωτικὴν. *i. somni-*

ſicam uocant,quæ prope mare inter ſaxa naſcitur. Ne in his montibus halicacabum quæras, ſed quum eris Ferrariæ,in uineis colliges,ubi efficacior eſt,herbam & folliculos ſeminibus plenos ſeruabis,quin & ſuccum exprime,in umbraq́; ſicca ad ciendam urinam,potuit hic ſuccus tribus diebus contentam urinam Reuerendi præſulis Iacobi Gallini ſanctæ Annæ prioris digniſſimi expellere,et aliorum aquam inter cutem euacuare. Neſcio qua de cauſa Germani eam appellent iudendockelen id eſt iudæorum pilam,forte ex folliculo nomen iſtud nacta eſt, hi uero Germani longe decipiuntur,qui ſchlaffbeer,uel tholkraut halicacabum putant,quoniam ea nomina potius furioſo ſolano conueniunt,primum enim ſomnificum granum,alterum maniacam herbam ſignificat,plures autem abſque his affectibus halicacabum apud nos comedunt,adde diuerſam eſſe maniacæ herbæ figuram,à nonnullis Polonis czeruone iagodi,ab alijs pſſye viſnye dicitur. SE. Ne halicacabi qualitates omittas. BRA. Galenus in ſolano dicit halicacabum in foliorum qualitate ſolano ſimilem eſſe:propterea frigidum,et ſiccum erit ordine ſecundo. SE. Beta mox occurrit. BRA. Nomen habet ſecundæ literæ alphabeti græcorũ,nam quum ab olitoribus deprimitur figuram.b.præ ſe fert,eſt autem duplex candida,& nigra:radice cognoſcuntur, non folijs, ut multi decepti ſunt,adeo notæ ſunt herbæ,ut opus non ſit pingere.ne montanam quæras, ſed Ferrariæ abunde uiret,& efficacior,quàm alibi eſt,ex ambabus ſpeciebus folia,& radices ſerua,tamen alba in omnibus efficacior eſt,præterquàm in adſtringendo,quo effectu à nigra ſuperatur.ſuccus etiam foliorum,& radicũ ad plures ægritudines ualet,de blito nihil in præſenti,quum apud phar

macopo

macopolas eius usus non sit, Galli poiree bletam, & Germani mangolt appellant, quo ferè nomine Itali multi utũtur, ut qui circa Vercellorum coloniam, & propè montes habitant, dicunt enim simul cum Mediolanensibus, & ferè cæteris insubribus manegold, à Polonis czvvikla, Venetijs herbete uocatur, à Cretensium uulgo seuclon, ab Hispanis azelgas, & à Partenopeis folia molla nuncupatur. SE. Galenus in 6. de simp. med. facult. olus esse esculentum docet, in secundo excessu à temperatis humidum, & frigidum. BRA. Loquitur de blito non de beta, nam octauo deinceps libro de beta sermonem habet, quam dicit nitrosæ facultatis esse participem, & digerit extergit, & per nares purgat. unde huius ratione ponitur in clysmatibus eius succus, propterea recentioribus assentire non possum, quod frigida sit in primo, & humida in secũdo, nam & habet aliquid calidi, cum ea faciat, quæ à Galeno dicuntur, ex quibus in primo ordine calidum esse indicamus, de humiditate uero non dubitamus, tamen esse diuersarum partium, quæ diuersas habent naturas constat. SE. Ad mercurialem uenire conueniet. BRA. Hanc Mercurius inuenit, ideo Mercurialis dicta est, quam Græci ab eodem Mercurio sua lingua hermipoam uocant, & alio nomine linozostin, Galli & Hispani nomine ferè latino utũtur, primi Mercuriale, alij Mercurial, nostrum uulgus magis corrumpit nomen mercorella dicens, habet apud Germanos uaria nomina, ut etiam uariæ sunt nationes, sed hoc cõmunius est cæteris bingelkraut per. b. aut per. p. pingelkraut, alij uero ruevvurtz, alij scheisskraut. alij scheisszmilt, alij mistrudt, alij speckmalten, alij hundtsmilt, alij scoszmelden appellant, sed pro diuersitate natıonũ hoc fit: à Polonis mercuriy,

ab alijs mercurio ſchoue ziele, à Cretenſium uulgo ſcarolacanon, herba notiſsima eſt, & qua pro ſoluenda aluo noſtri ruſtici utuntur, in pultarijs præſertim decocta, ſi quis enim lancem comederit, mira euacuatione ſoluitur, duas ſpecies habet marem, & fœminam, fœmina efficacior exiſtimatur, mas nigriora folia habet, & ſemina rariora, immo duo ſola habet per diuerſos geniculos ueluti duos teſtes, fœmina albiora folia habet, ſemina frequentiora ſunt, in humectis, & omnibus campis oritur, quamuis in montanis, & ſiccioribus efficacior ſit: æque folia, ramuli, & ſemina legenda. SE. Cuius eſt facultatis hæc herba? BRA. A Galeno non exprimitur, ſed inquit eſſe admodum digerentis facultatis, recentiores in primo ordine calidam, & ſiccam eſſe teſtantur, at nos potius in ſecundo ordine calidam eſſe probamus, cum ſenſu ipſo calefacere deprehendatur. Auerrois in ſebrium initijs Mercuriali utitur ſicuti & caſsia & tamarindis, nos illam ante coctionẽ exhibere non laudamus, ſed ruſtici Ferrarienſes etiam ſani cum uentrẽ purgare uolunt, ea utuntur cocta ex aqua, & oleo, pro minutali, bilẽ craſſam, pituitam, & ichores educit. SE. Iam betonica in medium uenit. BRA. Notiſsima herba, quæ in montibus quæri nõ debet à ueteribus Hiſpaniæ populis inuenta, quod intelligendum eſt, primum ab his populis eius uires oſtenſas, adeo autem nota eſt, ut apud uulgus Ferrarienſe in adagium uenerit, quum de re nota ſermo fiat, dicere notiorẽ eſſe betonica, ceſtron à Græcis appellata, à latinis ſerratula, ut Plinius teſtatur, & merito quia circumcirca in morem ſerræ diuiſa eſt, Ferrariæ illam quæres, quoniam frigidiora loca amat, duas ſpecies habet æquis ferè uiribus inſignitas, tamen quæ ſponte naſcitur ſatiua effica-

cior uidetur, quod in omnibus ferè syluestribus plantis respectu satiuarum usu uenit, aliàs in hac herba dißidiũ componemus inter Dioscoridem, & Plinium, quoniam Plinius betonicæ folia rumicis similia facit, quod Dioscorides britannicæ ascribit. uultq; betonicam habere folia quercus, in qua re Plinius à Leoniceno reprehẽditur, sed an absolute folio rumicis comparauerit Plinius, uel potius comparatio sit rumici in expansione foliorum solum, aut non absolute rumici comparet, sed potius rumicis folijs serratis, alio commodiori loco differemus. Tu interim Ferrariensi agro herbam, ac radicem seruabis. Dioscorides autem folia in fictili uase trita cõseruat, Galli bethoniem, Germani betonien kraut, & Poloni buxvvicza uocant, nunc Cretense uulgus uetonichi nuncupat. Recentes in primo ordine calidam, & siccam esse uolunt. Auerrois quinto collectionum capite quadragesimosecundo illam ordine quarto calidam, & siccam esse fatetur, at iudicio nostro decipitur, quippe tanta caliditate pollere non potest, ut experientia ostendit, nam in acetarijs, et ueluti holus in minutalibus editur. nos igitur cum sensu deprehendatur betonicæ caliditas, absque alia ratione, erit in secundo ordine calida, & in eodem quoq; sicca, unde à Galeno dicitur eã esse gustu amariusculã, & subacrem: neque illa quæ in primo tantum ordine calida sunt renum calculos confringere possunt, ut betonica Galeno teste facit. SE. Celidonia sequitur. BRA. Duæ sunt chelidonij, idest hirundinariæ species, maior, & minor, de minori nihil ad nos, quia in pharmacopolarum usu non est, maiorem tantum prosequuntur, quæ apud nos Ferrariæ in parietibus, & semitis, & lapidũ cumulis nascitur, nostrum uulgus cerognam appellat, dicitq; dentibus aduersari,

uersari, ut siquis eius succo, qui luteus est, dentem tetigerit protinus corruere, quum tamen econtrario sit, nã dentium dolores finit, & eosdem tremulos confirmat, ut experientia didicimus modo putridi non sint. ita uero nuncupatur, quia quum hirundines ueniũt, ex terra prodijt, quum abeũt, marcescit, aut quia suorum pullorum oculis hirundinos auxiliantur, fabulosum est, & quod nostris etiam temporibus fertur, ex Dioscoride *fortaßis, & antiquioribus sumptum, siquis hirundinum pullis oculos eruerit modo non frangatur neruus, hirundines illis succurrere hac herba, quam multi fatentur se uidisse in nidis, quũ autem puer essem hoc experiri tentans, quinque hirundinum pullis oculos erui, adeo ut neruus adhuc oculo iungeretur, altera die sanos pullos inueni, at nullam herbam in nido repperi. tria ex hac herba seruanda, folia cum caule, radices, & semina, adde, & succum, qui ex omnibus his partibus fit, in æneo uase cum melle decoctum.* SE. *De chelidonij qualitatibus disseras.* BRA. Recentiores *calidum, & siccum in secundo ordine faciunt, tamen si Galenum in octauo de simplicium medicamentorum facultatibus libro consideremus, in tertio ordine calidum uidetur, atque siccum, nempe dicit extergentis admodum esse, & calidæ facultatis, at quæ calidæ admodum facultatis sunt in tertio ordine calida esse constat, modo nõ urant, addeque de minori agens chelidonio dicere acrius esse maiori, unde in quarto ordine completo calidum, & siccum, à quo cum maius chelidonium declinet in tertio erit ordine intenso calidum, & siccum, uel in quarti principio.* SE. *Si hic minus chelidoniũ scatet, ne ostẽdere pigeat.* BRA. Quum Ferrariæ *erimus, eam ostẽdere curabimus, nam in aquosis nascitur, folijs rotundioribus, quàm hedera, nec*

caulem

caulem habet, sed folia à radice prodeunt: præsertim in mense Maij uidetur: herba est, quæ cito euanescit, ne tu illa nunc scire tentes, quibus non uteris: alio enim loco herbas omnes edocebimus, unum est habere multas radices, & rotundas flore luteo, Ferrariæ primo uere, eius folijs in acetarijs utimur, Galli chelidonium eclere, Germani schelkraut uocant, & Poloni uulgare nomen.s.celidonia utuntur, à uulgo Cretensium chelidoni dicitur. SE. *De herbena ergo disseramus.* BRA. *Nobilissima herba uerbenaca, quæ apud Romanos in honore habebatur, utpote qua lustrabant domus, & familiam, qua fœciales coronabantur, qua mensam Iouis uerri dicebant, qua magi, & fatidici uaticinabantur, & multa alia, ut Plinius uigesimo quinto libro cap.9. testatur, ab aliquibus peristereon dicitur, quasi columbaria, quoniam in ipsa libenter columbi uersantur, ideo à nonnullis nostræ gentis columbina uocatur, nostræ mulieres in festo natiuitatis Diui Ioannis Baptistæ, & assumptionis uirginis Mariæ, hac herba se coronant, & cingunt, putantes eo anno à capitis, & dorsi dolore liberas futuras, qui mos ab antiquitate acceptus est, sed (ut refert Plinius) in ortu canis colligebatur, nec solem, aut lunam circunspici uolebant, terra imprimis fauis, & melle lustrata, illam adeo in ueneratione habebãt, ut hierabotane, idest sacra herba appellaretur, immo herbas oẽs, quæ ad lustrationẽ ualebãt, aut magiã, aut quodcunq; aliud simile facinus per excellentiã uerbenacas appellabant, & hierobotane, quamuis hoc nomen huic peculiare sit, à Ferrariensibus corrupto uocabulo borbonaga dicta, à Gallis ueruene, à Germanis ysenkraut, uel eisenkraut, ac si ferri herbam dixerint, & ysenhart, à Polonis koszisko dicitur, Veneti uulgo herbam de san Zoãne nominant,*

minant,adeo Ferrarienſibus nota eſt,ut nihil notius Verbena: aquoſis enim locis naſcitur,ideo ne illam à mõtibus petas,duas ſpecies habet in re medica ſeiunctas uires habẽtes,quas etiam Græci,& Latini uario nomine partiũtur,quippe Plinius in marem,& fœminam ſecat,Dioſcorides per rectum,& ſupinum diuidit,recta uerbenaca apud Plinium mas eſt.ſupina fœmina,noſti'ne ambas ſpecies? SE. Quid'ni apud omnes adeo notæ ſunt,& in toto agro Ferrarienſi frequentes,ut canibus noſtris notior ſit pane.folia in ſimilitudinẽ folij quercus habent. BRA. Ita eſt circumcirca inciſa,ideo & ea ſpecies,quæ ſupina dicitur,quercui à Dioſcoride comparatur,quãuis,& altera etiam ſpecies eidẽ comparari potuiſſet ,Romani marem criſtam gallinaceam, fœminam uero circinalem uocant:nõ aſſurgit fœmina,ſed quaſi ſerpit,& humilis eſt, ideo à Dioſcoride ὕπτιος,id eſt ſupina dicitur,quũ eris Ferrariæ ſcorſum ambas ſpecies collige, unà autem folia caulis, flores,& radices ſint. SE. Non conſueuimus has ſpecies ſcorſum habere. BRA. Error erat, nam ut Dioſcorides tradit mas ad nõnulla ualet,ad quæ fœmina inepta eſt,& econtrario. SE. Quæ ſunt uerbenæ qualitates? BRA. Calidam in primo eſſe dicunt , & in ſecundo propè tertium ſiccam,unde, & Galenus inquit uim habere adeo deſiccantem,ut conglutinet uulnera, tamen cum amara ſit , & in lingua acredinem quandam imprimat, quæ ad fauces uſque extenditur,propterea in ſecundo ordine calidam eſſe iudicamus. SE. Eupatorium ſequitur. BRA. Nihil ferè in re herbaria tam corruptum eſt,quàm hoc,quod eupatorium dicitur. SE. Quamobrem? BRA. Quoniam nec eupatorium,quo uos utimini,uerum eupatorium eſt,nec id nomen,quod nunc uero eupatorio tribu

tum

tum est, illi quadrat. SE. Quomodo fieri potest, quòd eupatorium, eupatorium non sit? Aeque est, ac si quis hominem nõ esse hominem dicat, aut equum equum, hoc est de quo miror, Iuniores quosdam nũc prodire, qui omnes nostras herbas damnent. BRA. Mihi optime pater nullo modo credendum est, sed antiquioribus authoribus fidem præsta. En tuum hoc eupatorium, quãtum à Dioscoridis, Plinij, & antiquorum eupatorio euariet, considera, lege tu Dioscoridem, fructicosa herba est, singularis exit ex ea uirga, gracilis, lignosa, recta, nigra, pilosa, cubitalis, et aliquando maior, folia habet per interualla partibus diuisa, quinque ferè, aliquando tamen pluribus, quinquefolij, cannabis'ue folijs similia, nigricant, & hæc etiam, serræ modo in extremitatibus incisa, semẽ fert, singulari illi uirgæ deinceps adnascens, in terram annuens, adeo asperum, & hirsutum, ut uestibus siccatũ hæreat. SE. Nullam habet cum nostro uocato eupatorio, aut modicam similitudinem, quàm uero herbam eupatoriũ putas? BRA. Illa est, quæ uulgo agrimonium appellatur. SE. Si figurã herbæ, & Dioscoridis picturam contemplor, ea omnino est, uerum agrimonium nostrum, Dioscoridis argemonem existimabam. BRA. Id fieri non potest, si eius descriptionem in Dioscoride considerabis, quippe inquit agresti papaueri similis argemone est, folia anemones habet, incisuris diuisa, florem in caule puniceum, capitulum erratici papaueris, quod roeda uocant, oblongius tamen, & in superiore sui parte latius, radicem rotundam, quæ diluti aqua croci colore liquorem ex se remittit, ui sua acrẽ. SE. Hæc nihil habet cum nostro agrimonio commune, uel in folijs, floribus, aut radice, forte est altera species argemone. BRA. Et illa eadem folia habet. SE. Miror cur tam diu

diu latuerit. BRA. Immo post celeberrimi Nicolai Leoniceni tempora præceptoris nunquam pœnitendi, multi pharmacopolæ nostro uulgari agrimonio pro eupatorio utuntur, eo ita demonstrante, nec mirandum est, si in recentibus error diutius protractus sit, quoniam & antiqui eodem ferè errore ducebantur, ut Dioscorides testatur, quippe argemonem, idest ea, quæ agrimonium appellatur, ab ipsis eupatorium dicabatur. At quam nos reuera agrimonium appellamus, uerum Dioscoridis eupatorium est, & argemone altera herba ē. SE. In præsenti de agrimonio nihil tractes, deinceps de illo uerba acturus, id tamen scire optarim, quæ nam herba hæc sit, quam eupatorium uocamus: est enim notatu digna herba, odorata, & uisu pulchra. BRA. Non est idem eupatorium ubique in Italia. SE. De alijs nihil impræsentiarum, de hoc nostro sermo fiat, quod in fouearum ripis nascitur, & humidis locis, lōgiora folia habens ferè cannabinis similia, flores in summo multos coaceruatos purpurascentes. BRA. Reuera herba est non satis laudata, quā egregijs uiribus insigniri arbitror, plerunque eius gratia uniuersum Dioscoridē euolui, & eam inuenire non potui, nec Plinius, Galenus, Paulus, aut alter similem herbam pinxit non defuere tamen, qui illam symphitum petreum arbitrarentur, sed falso, quoniam in saxis non nascitur, nec thymi ramulos habet tenues à cacuminibus, nec thymi capitula, & quod potißimum est, non est dulcis hæc herba, sed subamara, aliqui enagram esse arbitrati sunt, sed descriptione considerata adhuc peius sentiunt, quam ob rem non inueni hanc herbam in aliquo ex antiquioribus authoribus, quam tamen uiribus præcipuis insigniri putamus, ut in Ferrariēsibus herbis edocebimus uolumine de ipsis tradendo, & iā

diu

diu cœpto, in uinetis naſcitur eupatoriũ Ferrariæ, id autem intelligo, quod agrimonium dicimus pro uero eupatorio colligendo, cuius herbam, radices, & ſemina ſeruabis, quod in his mõtibus potius, quàm Ferrariæ habere ſtudeas, à Gallis etiam eupatoire, & à Germanis leberkraut id eſt Iecoris herba uocatur, à Polonis ſzadziecz dicitur alij ſcribunt badzecz. SE. Dic mihi(ni pigeat) Arabes ſunt'ne de hac herba locuti? BRA. In eupatorio herbam deſcribunt eiſdem ferè uerbis, ut Dioſcorides facit, ut Serapionem legenti manifeſtum erit, & Meſuem, quamuis Meſue centauriæ minoris folijs comparet, & alij cannapis, aut quinquefolij, ſed forte corruptus eſt Meſuæ textus, qui omnia à Serapione accepit, in hoc tamen à Serapione diſſentire uidetur, ideo corruptum eſſe eius codicẽ ſuſpicor, quia etiam Auicenna, à quo ſumit, cannabinis folijs aßimilat, & non centaurij minoris. SE. Hoc ſumme placet, quia alteram herbam eſſe apud Arabes eupatoriũ quàm apud Græcos putaueram. BRA. Eadem eſt, ſed ob peruerſam ex Græco in Arabicum, & ex Arabico in Latinum, uel potius Barbarum interpretationem plurima immutata ſunt, ut alijs ueſtibus induta, alia etiam uideantur, conſtat autem Serapionem Dioſcoridem ſequi, & nõ nullos Arabes, Auicẽnam uero Serapionem, & Meſuem poſteriorem, utroſque. SE. De eupatorij qualitatibus parumper diſſeras? BRA. Si Galenum ſexto de ſimplicium medicamentorum facultatibus conſideremus in primo ordine calidum erit, atque ſiccum, nam inquit eſſe tenuium partium, & habere incidendi, extergendiq; facultatẽ citra manifeſtam caliditatem, ineſt & ipſi adſtrinctio quædam, per quam robur Iecori addit, cum ergo manifeſtam non habeat caliditatem in primo ordine calidum erit, &

ob modicam adstrictionem in eodem ordine siccum, unde & Auerrois quinto collectionum illud ponit in primo ordine, sed Auicenna calidum in primo ordine, & siccum in secundo illud statuit. herba hæc iterum impræsentiarum considerata obscuram quandam amaritudinem habere uidetur, ut in primo ordine intēso sit calida: de siccitate in secūdo ordine sicca uidetur, quoniam absque ratione exiccare deprehenditur, immo cum & absque ratione calidum uideatur eupatorium, in secundo ordine caliditatis remisso poni poterit, hæc ita proponuntur, ut alijs ansam considerandi præstemus. SE. De hac herba satis, ad hyssopum descendamus. BRA. Et hyssopus duas species habet, quæ locis tantum differunt, Hortensis, & montana, Hortensi montana efficacior est, ideo montanæ solum herbam, caulem, & flores serua. SE. Id faciam, nam notissima herba est hyssopus. BRA. Apud te forte nota, sed ego in ipsa ualde dubito. SE. In herba etiam mulierculis nota dubitas? BRA. Imò maxime, quoniam Dioscorides eā suo loco non pingit, sed libro quarto, ubi de chrysocome tractat, inquit habere comantes corymbos figura hyssopi at nescio in hyssopo comantes corymbos uidere, idest in nostro uocato hyssopo, & ita apud omnes intellecto. Adde quum Origanum heracleoticam pingit dicit folia habere hyssopi σκιάδιον δὲ, οὐ τροχοειδές, id est umbellam autem non in modum rotæ, ac si hyssopus habeat in modum rotæ umbellam, uerum nec folia nostræ uocatæ hyssopi, nec umbella conuenit, quoniam hyssopi flores in modum spicæ sunt. Comparat quoque, & alteram Origani speciē hyssopo, quod & Plinius lib. 20. cap. 16. & 17. facit. SE. Hæc quoque me in dubium uertunt, à te quid dicendum sit noscere optarem. BRA. Folium hyssopi omnino

nino cum Origano similitudinem habet, licet in hoc latius sit, de umbella modo aliter dicendum, quàm à Marcello interpretatur, ac si Origanus habeat umbellam sicut hyssopus, in Origano uero sit multifida, & diuisa, in hyssopo rotunda, tamen Græcus textus nō confert umbellam Origani ad illam hyssopi, sed simpliciter ad umbellam, quia re uera umbella in rotundum uergit, & simplex est, sed in Origano multiplex, quam ob rem Hermolaus rectius Dioscoridem interpretatus est non faciens comparationē ad hyssopum, sed simpliciter dicēs, ut uerba Græca innuunt σκιάδιον δὲ, οὐ τροχοειδές, id est non modo rotæ umbellam habens. Ego quandoque Græca uerba non aduertens, sed Marcelli tantum interpretationem, nostrum uulgatum hyssopum, Origanum, heracleoticam esse arbitrabar, sed nunc errorem animaduerti, eodem nomine à Gallis, & Hispanis, & Germanis dicitur, primi yssope, alij ixopo, tertij isop appellant, imò & Poloni isop dicunt, sunt, & in Hispania, qui isopiglio uocent. SE. Arabes de hoc hyssopo loquūtur? BRA. Loquūtur omnino, & id est quod hyssopum montanum Mesue uocat: quod enim dicit hyssopum hasce Thymus ē. SE. De hyssopi qualitatibus nonnihil agamus. BRA. Omnes fatentur, & Galenus potißimum 8. de simplicium medicamentorum facultatibus, in tertio ordine calidum esse, atq; siccum, & adde in medio eiusdem ordinis, notatq; Galenus esse tenuium partium, ut inde obstructiones mire aperiat, & humores attenuet. SE. Marrubium occurrit. BRA. Deprehensus est ab excellentißimo præceptore meo Nicolao Leoniceno in hac herba in errore Plinius, quippe qui ex unius uocabuli falso intellectu, multas herbas cum porro confuderit, nam Græce marrubium praßion dicitur: porrum uero

ro prasium. Plinius aliquas herbas marrubio comparans, quia ita ab antiquis acceperat ipsas porro comparat, ut Orminon, balote, stachij, porro assimilari dicit, quũ marrubio scribere debuisset, nam antiqui Græci has herbas prasio, idest marrubio, non prasso idest porro comparãt, ideo una literula Plinium fefellit, sed hæc longius à Leoniceno in epistola ad Angelum Politianum. Duæ marrubij species constant, una herbacea, & multis incisuris diuisa, altera folia rotũdiora habet, & squallida, prima specie, ut inquit Theophrastus sexto de plantarum historia, in uarijs medicamentis utebantur, Plinius eodem modo, sed per alia uerba secare uidetur, nam ipse in nigrum, et candidum partitur, de albo Dioscorides in capite de marrubio peculiariter tractat, & id marrubium est, quo nos utimur, & in uestris officinis habetis, folia fere rotunda & albicantia habens, quod apud nos in ruderibus, & circa areas domorum nascitur, ubi lapidum cumuli sunt, ex hoc quum eris Ferrariæ (quanquam hic efficacissimum sit) folia, & caules simul, ac seorsum semina seruabis, uulgus etiam nostrum marrobio uocat, & ita Galli, Germani uero andorn, nomen est sumptũ à morbo quodam puerili, qui marrubio sanatur à Polonis santha dicitur, ab alijs marthvva pourziua nisi decipiantur, nigrum marrubium nostri temporis pharmacopolæ non colligunt, tamen Theophrastus loco citato in re medica plurimũ ualere scribit, & Plinius ei multas dotes tribuit. SE. Hoc nigrum marrubium apud Dioscoridem quæ nam herba est? BRA. Nunc nõ est animus eas herbas tractare, quarum nullus est in uestris officinis usus, tamen ne tergiuersari uidear, eam esse suspicor, quæ à Dioscoride balote nuncupatur. SE. Adhuc anceps sum, æque enim balote ignota

ignota est herba, ut nigrum marrubium. BRA. *Ego baloten illam suspicor, quæ à nostris urtica mortua, & iners urtica uocatur, quæ folia urticæ habet, sed non pungentia, aut adurentia folijs purpurascētibus, cuius ingens copia in ruderibus Ferrariæ, & incultis locis, hæc per suspitionem dicta sint, aliàs per certitudinem magis rem tractabimus, & sine suspitione de hac re loquemur, nam & suspicamur galiopsim esse urticam mortuam, & erit à balote diuersa, quoniam balote odorem habet, unum tamen admonere uolo, Plinium præter duo genera marrubij, album, & nigrum, balotem tanquam quoddam diuersum scripsisse, hæc autem aliàs, tu cæteras herbas prosequaris.* SE. *Priusquàm ad herbas alias transeamus marrubij qualitates in medium reuocandæ sunt.* BRA. *Galenus octauo de simplicium medicamentorum facultatibus calidum in secundo ordine completo, & siccum in medio tertij, uel in tertio completo esse fatetur. Auicenna deceptus est Oribasium adducens, ac si praßion sit calidum, & humidum mediocriter. postea secundum alios oppositum concludit esse calidum in tertio, siccum in secundo, at experientia ostendit uehementer exiccare, propterea tertium ordinem incidit, & cum nō mediocriter calefaciat, erit in fine secundi ordinis calefacientium, uel in princicipio tertij.* SE. *Scordion.* BRA. *Dic optime pater, quæ herba illa est, quam scordion appellatis?* SE. *Syluestre allium.* BRA. *O errorem execrabilem: is Thyresia cæcior est, qui non uiderit.* SE. *Cur error? ego, & præceptores mei syluestre allium semper accepere.* BRA. *Mentem adhibeas his, quæ dicturus sum, duo uocabula sunt satis affinia, scordion, & scorodum, scorodum à Græcis allium dicitur, & scorodon agrion, allium syluestre. Arabes in*

his uocabulis decepti sunt, & Arabum imitatores, loco huius uocabuli scordion, scorodon intelligentes, & alliũ syluestre interpretantes, ut Auicenna in una descriptione theriacæ scordiõ ponat, in altera syluestre allium, pro scordio, in hoc uocabulo scordion putans scorodon esse, deceptus, hinc recentes omnes, & pharmacopolæ hactenus decepti sunt, pro scordio cuiusdã syluestris allij speciem sumentes, non uident autem apud Dioscoridem, allium non esse, sed herbam trixagini similem, unde à Romanis palustris Trixago dicitur, tamen maiora folia habet, odoremq; allij, propter hoc forté multi decepti sunt, allium sumentes: amarum, & adstringentem saporem, & quadrangulum caulem habet, in quibus flos rubescẽs est, à Plinio felicissime. 25. lib. capite sexto descripta, in hoc monte, ubi aqua scaturit, ingentem huius herbæ copiam habes, etiam Ferrariæ in aliquibus planis, & aquosis inuenitur, & potissimum in leporario illustrissimi Ducis nostri. Plinius, & Dioscorides differũt, quoniam Plinius in planis, & aquosis locis, Dioscorides in montanis, & humentibus nasci fatetur. Tu folia, & caulem in his montibus colligito. SE. Quo nomine allium hoc syluestre, quo pro scordio utebamur apud authores uocatur? BRA. Scorodoprasson, ab allio, & porro nomen sumens, uel ampeloprasson quasi uineale porrum, uerum etiam Galli, & Hispani, ac Germani pharmacopolæ pro scordio allium syluestre intelligunt, & eo utuntur, quum tamẽ fuerit nobilissima herba mithridati adscripta, Galli enim appellant scordion aulx sauuages, & Hispani aio drauo, quum tamen hoc non sit, Neapoli ardilo dicitur, uel cocepece, uel cepece. SE. Ad scordij qualitates descendas. BRA. Auicenna inquit calidum esse, & siccum ad quartũ per=

ueniens

ueniens,deceptus(ut arbitror) quoniam syluestre allium per scordium intelligebat.Galenus 8.de simplicium medicamentorum facultatibus ex uarijs partibus cōstare tradit,et eius acrimoniam allio similem esse,unde calefaciet tertio ordine,atque exiccabit, de hoc scordio pulchrum quoddam experimētum enarrare nō desistam, superioribus annis cum illustrißimi Herculis quarti ducis nostri equorum armamenta pestis quædam inuasisset, ut singulo die quinque,sex,aut octo morerentur,iußit princeps, ut huius pestis causam inquirerem , statim iußi ex mortuis equis quinque aperiri, nihil mali alijs in uisceribus inueni,solus patiebatur uentriculus , qui undique paruis uermibus rubris ad unguis lōgitudinem totus erat circūdatus,qui adeo parieti uentriculi inhærebant, ut uix auferri possent,equi illi nihil penitus edere poterant,sed in terram decidentes moriebantur,tunc iußi,ut unicuiq; ex reliquis duæ scordij unciæ darētur,deinceps nullus obijt, illorum uermium causa fuerat,quoniam turbulētas aquas tota hyeme biberant,in puerorum uermibus inter alia ab hoc tempore scordium miscui , & mire profecere. SE. Bacchara in mediū uenit. BRA. Quid intelligis per baccharā? SE. Eam herbam,quæ alio nomine assaron appellatur. BRA. Mirabar te à communi errore liberum esse, duæ herbæ sunt baccharis,& assarum , si quis Dioscoridem,& Plinium recte considerabit , & forte hinc error emanauit,cur à nostris uulgaribus assarum bacchara appellaretur , quia multæ baccharis notæ in assaro positæ sunt,de nominibus præsertim,& uiribus, hæc autem nihil ad præsentem locum . uide assari copiam in illo macro,& sitienti loco,radices & herbam serua,& folia minora habet,quàm hedera. SE. Ferrariæ in meo horto fo

lia multo maiora habet, quàm hederæ folia, miror autem cur Dioscorides multo minora fecerit. BRA. Ne admiratione afficiaris, quoniam locus in quo nascitur in causa est, cur folia ampliora euadant, in Ferrariensi solo utpote humidiori latiora folia nascuntur, at si in macro, & arido sit, quem desiderat, folia minora fiunt, Dioscorides autem de assaro in proprio loco nascente uerba fecit, & de eius folio, ut in pluribus reperitur, de hac autem herba à nostris uulgaribus appellata bacchara, quod uerum assarum sit nullo modo dubites, quam Germani hasel vvurtz appellant, quasi dixerint leporis radicē, sed unde hoc ignoro, nisi ex aliqua cum lepore similitudine factum sit, Galli uero racabarant hanc proprio nomine uocarunt, à Polonis copithinix dicitur. SE. Quæ sunt assari qualitates? BRA. Galenus sexto de simp. medicamētorum facultatibus ad acorum se refert, at acori radices intensiores facit, Acorum uero in tertio ordine calidum, & siccum esse fatetur, at cum nos assarum cōsideramus, gustamus, odoramus, humanis corporibus applicamus, dubium ingeritur, an secundum ordinem excedat, hæc non dico, ut antiquioribus me opponam, sed ut tibi ueluti digito, quæ perpendenda sunt, ostendam, & quæ experimēto comprobanda. SE. Quid modo baccharis est edisseras. BRA. Baccharis diu authores digladiari fecit, adeo ut eam Plinius assarum existimarit, fuere, qui ipsam caryophyllum. i. florem illum nostrum uulgarem odoratissimum, & pulcherrimum, quem garofalū uulgo dicimus putarint, adeo mirum uidebatur florē tam pulchrum, & odoratū apud antiquos ignotū, sed id re uera nullo modo dici potest, cum descriptiones oppositum ostendāt, ut cuilibet in Dioscoride, & Plinio uidere licet. Nicolaus Leonicenus

nicenus eam baccharem eſſe putauit, quam noſtrum uulgus ſclareã dicit, non ſclaream illam, quæ aſprella uocatur, inter equiſeti ſpecies à nobis ſupra repoſita, ſed herbam illam magnã, quæ purpuraſcentes in album flores facit, herbam ſancti Ioannis etiam Ferrariæ uocatam, quam Simon Genuenſis centrum Galli, aut criſtam Galli falſo, et impudenter nominat, duplex autem eſt, hortenſis, & ſylueſtris, ambas credo nouiſti. SEN. *Et nullus Ferrariæ eſt, qui nõ nouerit.* BRA. *Decipitur autẽ Genuenſis putans eam herbam, quam Plinius capite quinto libri. 27. alectorolophon uocat, prædictam ſclaream eſſe, at quicquid ſit in præſenti pro bacchare Leonicenũ imitari iubeo, ut hanc, quam dicunt ſclaream ſerues, in his aſperis montibus collectam, cuius radices, & folia ſeorſum habere ſtudebis.* SE. *Baccharis eſt'ne reuera ſclarea, aut ſancti Ioannis herba?* BRA. *Hoc in præſenti nõ aſſero, ſed laudo tantum, ut interim ſclarea pro bacchare utaris (ut Leonicenus edocuit) quouſque meliora inueniamus, nam aliàs de hac herba diffuſius locuturus ſum, nũc id te latere nolo hanc herbam calidam, & ſiccam eſſe in ſecundo completo, tamen nonnulli ſuſpicati ſunt, herbam hanc ſancti Ioannis uocatam orminum eſſe, ita enim à Dioſcoride deſcribitur eſſe ſimilem marrubio folijs caule quadrangulo ſeſquidodrantali altitudine, circa quem cornicula prominent ſiliquarum effigie radicem uerſus nutantia, in ijs duorum generum ſemen ſylueſtri, rotundius colore fuſco, alterum nigrius, & oblongum, tu uero lector optime an herba ſancti Ioannis Ferrariæ appellata orminũ ſit, iudex eſto.* SE. *Perforata ſequitur.* BRA. *Mira herba, & mirum magis, Dioſcoridem eius folium non pinxiſſe, in illis præſertim foraminibus, quæ in ipſo*

apparent,si præ oculis ponatur,mirum præterea est Plinium solertissimum uirum hoc non animaduertisse,qui libro.25.capite.13.eum diffuse pingit. SE. Non'ne est illa herba,quæ ab antiquis hypericon nuncupatur? BRA. Potest quidem & eodem nomine appellari,quoniam nonnulli apud Dioscoridem eam ita uocant,sed proprie, & uere hypericon albos flores habet , unde hæc esse non potest,cui lutei insunt flores,illa autem est apud Dioscoridem,quam rutam syluestrem nominat,de qua tertio libro agit.flores,folia,& radices serua. SE. Radices seruare assueti non sumus. BRA. Tamen ad usum medicum proficiunt,immo ut semina etiam condias iubeo,sŏlum gracile & cultum amat,ideo Ferrariæ illam habere poteris , in seminibus autem maximus recentiorũ error inualuit, ut cũ rutæ syluestris seminibus,in nonnullis receptis(ut dicunt)uti debuissent,semen cicutæ accipiunt herbæ perniciosissimæ,sunt tamen qui potius hanc perforatam ascyron apud Dioscoridem putarunt,quàm rutam syluestrẽ, uerum idem sunt specie,ruta syluestris,& ascyron , tantum differunt,quia ascyron maius est,sunt ambæ idẽ, differunt sola magnitudine,& ambæ perforatæ, ambæ hypericon,ambæ androsæmon,& eisdem uiribus insigniuntur,ita eas nosco,& discernere scio,ut tu ipse lactucam à brassica,Galli & nonnulli Germani feré nomen latinũ imitantur,ili enim rue sauuage , isti wild rauten.i.ruta syluestris dicunt,nostrum uulgus,& perforatam,& herbam sancti Ioannis appellat,quãuis & altera etiam sancti Ioannis supradicta sit,sed huic habent propriũ nomẽ Galli dictũ à foraminibus,nã ipsam appellant mille pertuis,ueluti si dixeris mille foramina,& alij Germani Iãnes kraut.i.Ioãnis herba,alij runrath, alij vnser frauen

de bdt stro

bedtstro.i.nostræ dominæ stramẽ, alij barthau.i.durũ fœnum uocãt, quæ nomina sunt magis propria, quàm quod primo loco dictũ ẽ à Polonis Szfiantgo sana ziele, à Cretensibus uulgo agriagudoro dicitur. quũ uero de ruta sermo inciderit etiã Ferrariæ nostrã hortẽsem rutã habebis, cuius semina, radices, et folia seorsũ colliges. SE. Et Capraria ruta in medium uenit. BRA. Experientia monuit, hanc herbam pestilenti morbo summe proficere, nostrum uulgus giargam uocat, apud antiquos penitus ignota uidetur, nam descriptiones specierum rutæ effugit: nõ enim syluestris, aut satiuæ, Gallaticæ, aut montanæ speciẽ subijt, ideo noua herba potius est, quàm ab antiquis descripta. quandoque uero suspicatus sum eam esse, quæ quarto libro à Dioscoride Polæmoniũ uocatur, quum autem res sit plena ingenui pudoris, fateri per quos profecerimus, in hac re me attentũ fecit excellentissimus Nicolaus Leonicenus, & doctissimus Vincentius Caprillis cõfirmauit. cuius sententiæ & in præsenti sum, quousque meliora inuenerim, nam hæc herba ramulos habet graciles, penatosq;, folia paulo maiora, quàm rutæ, oblongiora tamen, ad Polygoni, & Nepetæ lõgitudinem, in summo ramulorum ueluti corymbi sunt, in quibus nigrum semen est, radix cubitalis, alba, lanariæ herbæ radici similis, ex hac Dioscoridis pictura uides rutam caprariam huic ferè similem esse. SE. Immo in nullo dissentire uidetur. BRA. In hac aspera montis parte, atque macra huius herbæ folia, radices, semen, & expressum succum colliges, quum autem experientia aduersus pestilentem morbum ualere ostenderit, quod frequẽtissime obseruatum est, ut per eius succi potionem plures in sanitatem ex eo morbo restituti sunt, Dioscorides uero contra serpentes ualere dicit, et

uenena

uenena, suum Polæmonium, quæ autem ueneno, etiam pestilenti morbo aduersantur ideo, & ex uirium indicio, rutam caprariam cum polæmonio idem esse iudicandum. etenim giarga, uel ut alij galga, serpentes, & mire puerorum uermes interficit, ex eius succo, aloe, myrrha, & croco preciosissimum ad uermes puerorũ unguentum paro, alij herbam sarracenam, alij fœnu græcum syluestre illam appellant, à Polonis kozia ruta dicitur. SE. De te plurimum miror, qui cum probare tentas, huius caprariæ rutæ succum aduersus puerorum uermes ualere, aloe, & myrrhæ commisces, at nullus ambigit myrrhã ex se contra uermes ualere, & aloẽ, uerũtamen si probaturus eras hanc rutam uermes necare, id simpliciter probare debebas solo huius rutæ succo sumpto, qui etiã id efficere non potest cum nullam habeat amaritudinem, nisi occultam proprietatẽ adducas, qua id efficere ualeat, at de hac proprietate Galenus nusquã locutus est, neque ex antiquioribus alius, quem sciam. BRA. Tu de me miraris in polæmonio uenerande Senex, & ego de te uehemẽtius miror, qui nostra uerba non intelligas, nempe inficias nõ eo succum solum uermes interficere, & potui sumptus, & extra applicatus, at quis impedire debet me alijs additis, aut unguentum, aut aliud medicamentum conficere, quod efficaciorem uim habeat, quàm si unũquodq; simplex ex seipso recipiatur, tu ingenuitatem meã reprehendis, quæ te sponte edocuit, & quæ experta est sine præmio elargitur, erant hæc boni consulenda, non reprehendenda, quippe non cogimus te his uti, sed ita proponuntur, ut si cuipiam bona uideantur illa recipiat, sin minus deserat, tu nimis elatus, ac petulans in alienas messes non uocatus insilis, arbitror te paucissimis negotijs occupatum, cũ tempus

pus tibi suppetat nostras nugas reprehendendi, cur Galenum non accusas, qui probare uolens quartam Anchusæ speciem cōtra latos lumbricos ualere, inquit ualere oxybaphi mensura cum hyssopo, & nasturtio epota. en Galenus alia admiscuit simplicia, quæ ualere contra latos lumbricos nulli dubium est, tamen præcipue ab illo probandū erat, quartam anchusæ speciē uermes illos necare, sed potius laude dignus est Galenus, qui eorū miscellā ponit, quæ aduersus latos lumbricos ualent. Ad herbam uero ipsam de qua agimus redeuntes, si gustetur quando semina habet, & ipsi etiam flores subobscuram quandam habēt amaritudinem. addo regulam quandam uniuersalem, omnia quæ aduersus serpentes ualent, contra lumbricos etiā ualere, de occulta proprietate nullus forte minus fidit occultis illis proprietatibus, quàm ego, tamen Galenus ex occulta proprietate multa probat, licet in nono de simplicium medicamentorum facultatibus, ubi de lapidibus sermonem cœpit, dicat, facultates has, quæ totius substantiæ proprietatis ratione insunt, à methodo, ac ratione alienæ sunt, & per solam noscuntur experientiam, tamen deinceps in iaspide lapide occultæ proprietati fidit, & alijs multis in locis illam probat, immo in decimo de simpliciū medicamētorum facultatibus, ubi de ustis cancris differit, librum se facturum promittit, in quo de his pertractabit, quæ totius substantiæ proprietate agunt, & refert omnia de quibus locuturus erat esse de eorum numero, hæc sola breuibus referre uolui, ut uideas Galenum, & illa probare, quæ à proprietate agere nata sunt, quamuis huic proprietati nos fidem exiguam adhibeamus, deinceps igitur ò bone Senex, quomodo loquaris considerato, polæmoniū agit sua qualitate, & amaritudine quadam subobscura,

quodq; nos tali argumēti genere utamur, si tibi arrideat accipito, sin minus, id quod potius lubet sequaris. SE. Omnia boni consulas. BRA. Immo, & boni consulo, & quæ dices facile feram, etiam si inurbanioribus uerbis utereris, ut iam usus es, addoq; nōnullos esse, qui Aphacem apud Dioscoridem giargam esse putarint, quibus nullo modo consentio, cum Dioscorides dicat tenuia admodum folia habere, immo cum illis potius inclinarem, qui aphacem, uitiam esse putāt, de hac autem re impresentiarum sententiam ferre non est opus. SE. Soldanella occurrit. BRA. Hanc & soldanam uocāt, in quo pandectarius longe errauit. SE. Quomodo potuit tantus uir errore duci? BRA. Hoc tibi adeo aperte ostendetur, ut nullam habeas excusandi ansam. SE. Ostendas obsecro, alioqui semper illi incorruptam fidem tribuam. BRA. Author hic Chachillem apud Serapionem soldanellam esse fatetur, & Neapoli chachilio uulgo dicitur. SE. Hoc certissimum est, & semper id tenui. BRA. Sed errorem audias, Serapio inquit chachillem usnæ, aut Nasturtij folia habere, uidetur ne tibi chachillem usnæ, aut nasturtij folijs ambiri? SE. Vsnæ folia non habet, sed quid nasturtiū sit ignoro. BRA. Nasturtium ea herba est, quam Ferrariense uulgus ex acrimonia agreto uocat, uidetur ne tibi soldanellā eius habere folia? SE. Minime. BRA. Igitur pādectarius tuus errauit. SE. Si meus errauit, etiā tuus, quia eadem nota impressi sunt. BRA. Non dico tuum quem possideas, sed quem ames, quem tota mente prosequaris. SE. Tu ergo odio habes? BRA. Non odio habui, sed illi non adeo fidem præsto, quin antiquioribus potius credā, ipsum uero summe laudo. ut eum, qui suo tempore plurima uiderit, & alios iuuandi gratia in cumulū redegerit.

SE.

SE. Hæc dimittamus ne opus nostrum impediant, remorenturue, nam tibi credere statui, uerum hæc herba ab antiquioribus quo nomine insignitur? BRA. Omnino dubia est, tamen ea uidetur, quam Dioscorides Braßicam marinam uocat: habet enim folia aristolochiæ rotundæ similia in maritimis nascitur, & Ferrariam importatur aquam intercutem habentes mire soluit, ut plures eius puluere sanos reddiderim, hic nõ inuenitur, sed cõmodius Palæstinæ Venetorum, inter Motamauchi, nunc Malamochi portũ, & fossam Clodiam, quæ Chioza dicitur sitæ, circa maris litora magnam copiam inuenies, aut circa Illustrimi Ducis nostri maritima, ubi uulgo Capo de goro dicitur colligere poteris. uno tantum deterreor Dioscoridem scriptum reliquisse Braßicam marinam folia habere longißima, quod soldanellæ non conuenit, id forte in aliquo loco est non omnibus. Miror autem quomodo Dioscorides dicat longißima folia, & aristolochiæ rotundæ similia, quũ rotunda aristolochia longa non habeat, unde suspicatus sum, & si Græcus textus dicat φύλλα μακρὰ, ut longitudinem ad folia tribuat id in foliorum ordine, intelligendum potius, quoniam eiuscemodi herba serpit, & ex uno pediculo hederaceorum modo prodeũt, prodeunt uero à ramulis longis per terram repentibus leniter rubentibus, nihil enim hanc marinam braßicam soldanellã esse impedit, quando hæc foliorum lõgitudo. hæc autem satis. interim alias herbas enumera. SE. Prius cuius sit qualitatis edisseras. BRA. Est in secundo ordine calida, & sicca. SE. Abrotonum accedit. BRA. Herba Ferrariẽsibus notißima in modum arboris crescit, ut frutex dici poßit, & pulcherrimam comam in rotundum facit, eam edocere opus non est, eodem nomine uulgo appellatur aurodano:

sæpe

ſæpe enim uulgus noſtrũ loco,b,u,& loco,t,d,ponit,hãc herbam marem,& fœminam habere Dioſcorides *teſtatur eam in his montibus indiſcriminatim legito,& ſemina,ac ramulos ſeruato,à* Gallis *auropne,corrupto à* Latino *nomine,& à* Germanis *nonnullis ſtabvvvtz,à* Polonis *bozedrzevvno uocatur.* SE. *Quæ ſunt abrotani qualitates?* BRA. Galenus *in ſexto de ſimplicium medicamentorum facultatibus,illam facit in tertio ordine calidam,& ſiccam,adde & in media tertij ordinis parte reperiri.* SE. *Centonicum ſequitur:* BRA. *Turpe eſt uocabula immutare,& turpius corrumpere,centunculum dicere oportet.* SE. *Eſto centunculus ſit, ſed centonicum à pueritia uſque didiceram.* BRA. *Gnaphalium à* Græcis *dicitur,* Plinius *clematidem à* Græcis *appellari cenſet, ſed falſo, ut inquit* Leonicenus,*quamuis facile defendi poßit à calumnia* Plinius,*non eſſe clematidem aliquam* Dioſcoridis *ſed eodem nomine etiã appellari,præter id quod,& gnaphalium dicatur,notißima herba eſt, qua antiquitus pro tomento utebãtur,flores in ramulorum ſummitate luteos habet,non albicantes,ut* Marcellus *inquit,folia cum floribus legenda ſunt in his montibus,licet etiam* Ferrariæ *in copia uireat.quidam ſantolinam dictum centũculum uocant,at quum uos pharmacopolæ diuerſis herbis utamini pro centũculo,hæc tantũ centũculus eſt,quæ folia mollia, tenuia,& alba habeat,& adeo mollis eſt,ut uideas ea nos pro tomento commode uti poſſe.* Noſtrum uulgus *centonego,*Germani *rhoruraut,id eſt torminum herba,quoniã ipſa tormina ſanent appellauerunt: quamuis & alij eadẽ tamen ſignificatione ipſam rhodenraut dicant,à* Polonis *abſinthium pyelen uocatur calidum eſt in medio ſecundi, & ſiccum in fine.* SE. *Sauina,& poſt eam iuniperus ue-*

nit

nit. BRA. Commodius numerasti, quàm tui Arabes fecerint, quippe qui sabinam à iunipero distinxisti. Tuus autem Serapio simul cum iunipero sabinam confundit. SE. Immo sabinam per se scripsit. BRA. Scripsit quidem, & seorsum, sed postea inter species iuniperi sabinam computat, quod nusquã à Dioscoride, Plinio, Galeno, Paulo, aut Aëtio factum est, tamen non adeo improbo, ut non uideam secũdum uarias linguas, ita dici posse, nam hablagar, quo Arabice iuniperus significatur, sabinam etiam comprehẽdit, quum uero duæ sabinæ species sint altera folia cupressi, altera tamaricis habens, quamcũque collegeris, tuæ officinæ satis erit, & præsertim in his montibus habere studeas, & potissimum folia, à Gallis sauine, à Germanis seuerbaum, à Polonis schavvina dicitur, de iunipero idem sentiendum, quum duæ species sint maior, & minor, utrã collegeris satis erit. id commodius fiet, si maritima loca adeas, in quibus folia, & grana colligere oportebit, grana tamen iuniperi non debent esse fabarum granis minora. At loci siccitas in causa est, cur minora fiant, hoc addidi propter eos, qui iuniperum nostrum ob granorum paruitatem. Iuniperum esse inficiantur: non enim grana habet ad Dioscoridis mensuram descriptam, hoc tamen ubique necessarium non est, nam constat in omnibus iuniperum esse, præterquam in granorũ magnitudine, nos quandoque iuniperi grana Venetijs uidimus ad mensuram fabæ, immo ferè Auellanam nucem æquabant, erant autem ex Græcia Venetias allata, iuniperum Galli uocant Geneure, Germani kecxholter, Poloni ialouiecz, uel ut alij ialoniez, ab Hispanis enebro dicitur. SE. Quæ sunt & sabinæ, & iuniperi primæ qualitates? BRA. Iuniperum calidum, & siccum ordine tertio Galenus iudicat, in sex-

to

to de ſimplicium medicamentorum facultatibus libro, adeoq; eſſe in media tertij ordinis parte, eius tamen fructus ſolum eſt in prima parte ſiccus, nempe & ratio dicta ſiccitatem caliditati æqualem non eſſe, propterea cum ſit in media tertij ordinis parte calidus, erit in prima eiuſdem ordinis parte ſiccus. Auicēna iuniperi qualitates nō uidetur exquiſite nouiſſe cum dicat ad caliditatem, & ſiccitatem declinare, & ſemen eius eſſe calidum in primo, & ſiccum in ſecundo, cum tamen Galenus oſtendat eſſe magis calidum, quàm ſiccum: ratioq; dictat iuniperum, in tertio ordine calidum eſſe, quoniam tenuium partium eſt & in eo ignea ſubſtantia dominatur, deinceps ſubſtantia terreſtris aduſta, unde & ſiccitatem habet. Sabina & ipſa eaſdem habet cum iunipero qualitates, in tertio etenim ordine calida, & ſicca eſt, eſtq; ſicca in tertio remiſſe, & in medio calida. SE. Hepatica ſequitur. BRA. Nuſquā apud antiquos authores (quos ſciuerim) alteram hepaticā inueni, quàm heupatorium, ideſt quæ per excellentiam hepar iuuaret, unde ab hepate nomen accepit, quamuis Plinius ab Eupatore rege nuncupauerit, ut hinc deprehendi poßit, ſi à rege denominationem habeat, abſque aſpiratione ſcribi, ſi ab hepate cū aſpiratione, & potius hepatoriū quàm heupatorium dicendum, tamen in præſenti communi omnium ſermone utemur. Illa uero herba, quæ à recentioribus eupatoria dicitur, quæ intra puteos, & humētes lapides naſcitur, terræ inhærens, hinc inde foramina habens, ac ſi oculi ſint parui à Dioſcoride, & antiquioribus lichen uocatur, uel βρύον, id eſt muſcus, nam ſupra muſcum naſcitur, immo Dioſcorides muſcum ipſum eſſe tradit, fiſtuloſa herba eſt, lichen uero dicitur, quoniam peculiariter impetigini ſuccurrit. cur uero à recentioribus

hepatoria

hepatoria dicta sit, & à nostris mulieribus figatella, ob id factum esse arbitror, quoniam Serapio ex sententia Dioscoridis inquit hãc herbam ictericis succurrere, qui morbus ab hepate uenit, tamen per os exhibet Serapio, quod Dioscoridis illinendo dixerat, idq; Pandectario ansam errandi præbuit, qui secũdum Galenum, & Dioscoridem, ad omnes egritudines hepatis ualere fatetur, quod tamen apud hos authores nusquam dictum inuenitur. errat etiã Pandectarius, quia lichenem facit apud Arabes ainet, postea hazez mulsareth, postea quum de lichene tractat, limum terræ uocat, quicquid sit, ostendit se nescire nomina, & minus ipsam rem, ob id forte hepatica dicitur, quia humida est, & frigida, at plerunque hepar caliditate peccat, sed quod hæc per excellentiam hepatica sit, nunquam fateri opus erit, ego quandoque musci herbam esse arbitrabar, quia supra muscum ortam sæpe inueni, sed re uera altera herba est, quãuis à Dioscoride muscus etiam appelletur, quam & recentes usnem dicunt, licet usne potius ea uideatur quam Dioscorides telephion uocat. sed hæc aliàs nunc tantum id scito à Germanis etiam ab hepate leberkraut, i. hepatis herbam uocari, quãuis & eodem nomine eupatorium quoque comprehendatur. hanc herbam Ferrariæ commodius habebis, quàm aliquo altero loco intra puteos, et per humecta, impluuia, strata, ubi solares radij parum uagantur. SE. In quo ordine frigiditatis & humiditatis est? BRA. Secundum ordinem attingere arbitror, de nonnullis tamen recentibus mirandum est, qui illam in primo ordine siccam esse iudicarunt, cum solus herbæ aspectus humiditatem præ se ferat, hæc herba à Polonis dzieuiaczziernix dicitur, Neapoli figatara, & à nostris mulieribus figatella. SE. Centau

rium maius, & minus accedunt. BRA. Statim à prandio de maiori centaurio uerba fecimus, quid esset ostendentes, & quomodo à rhapontico differat, minus autem centaurium ne hic quæras, quoniam aquosa loca amat, & in Ferrariensi agro mirifice crescit. SE. Differunt'ne centauria hæc? BRA. Et apprime differunt, non'ne oculis eorum differentiam percepisti? SE. De uiribus loquor. BRA. Arabes tui de centaurio loquentes, in maius & minus partiuntur, postea eorum uires exarantes adeo confundunt, ut indiscriminatim amborum uires misceāt, quum tamen à Dioscoride, Plinio, Galeno, Paulo, & Aëtio longe distinctæ probentur, ipsi uero Arabes, ut Mesue, ac Serapio, de his, ac si easdem uires habeant, loquuntur, quum ualde distincta sint, & solo nomine quadrent, ita uero appellantur, quia à chirone centauro inuenta, quum uulneratus Herculis sagitta curaretur. Latini ob summam amaritudinem, minus centaurium fel terræ appellarūt, in qua re Theodorus Gaza deceptus est, qui nono de plantarum Historia libro, Theophrastum interpretans, ubi de maiori centaurio tractat, fel terræ interpretatur, quod minus centaurium est, & quod magis graue est, Theophrastus de radice loquitur, quā per decem annos reseruari tradit. At Dioscorides, & Plinius radicem minoris centaurij superuacuam esse, & nullius usus affirmant, ipse uero interpretatur fel terræ, quod est minus centaurium, tamē excusari potest Theodorus, qui in publicis Dioscoridis textibus inter alias maioris centaurij appellationes fel terræ inuenerit, sed falso, quoniam maioris centaurij radix subdulcis est, minoris autem amarissima, ideo ut Plinius uir latinus refert, fel terræ dicitur. SE. Reperitur'ne centaurium maius in nostris Ferrarien

rariensibus campis? BRA. Pharmacopolas herbā quandam pro maiori cētaurio in nostris agris legere uidi, sed uarie, nam quidam minus centaurium colligunt. at quia in humidiori loco natum (humida enim summe amat) ideo folia latiora habet, & altiorem stipitem, alij pro maiori centaurio herbam colligunt luteos flores habentem, quæ maius centaurium esse non potest, tum ob multa alia, tum quia radicem paruam habet, nec uigilādis folijs insignitur, at nec minus centaurium est, licet folia similia habeat, quoniam flores eius sunt lutei, non in puniceo purpurascentes. SE. Quæ ergo herba est? BRA. Nondum mihi compertum est, sed nunc satis habeas, nec maius, aut minus centaurium esse nouisse, & Arabes simul hæc duo centauria confudisse, Ferrariæ minoris centaurij florescentes ramulos, & radices colliges. SE. Et si Arabes harum herbarum uires confundant describuntur'ne optime ab ipsis? BRA. Dioscoridem ipsis compara, & tu ipse iudex esto, nam & in herbis, ac floribus differre comperies: nunc mihi animus non est aliorum errata corrigere, qui potius in colligendis herbis tibi adiumento esse instituimus, ne herbas in montibus quæras, quæ in plano efficaciores sint, & quæ partes colligendæ sint edocere, interim alias herbas para. HER. Ne aliarum nationum nomina deseras. BRA. Galli centaure dicunt, postea suis nominibus grande, & petite distinguunt, sed mirabilius nomen à Germanis tribuitur, hi enim arbitrātes centaurium non à Chirone centauro sed à centum aureis dictum, uocant ipsum nomine à mille aureis dicto, tausentguldenkraut, id est herba à mille aureis dicta. SE. Pulchra quidem nomenclatura, & ridicula. BRA. Neapoli centaurium minus cimino syluatico nuncupant,

Poloni centurzia. SE. Quæ nam sunt eius primæ qualitates? BRA. Calidum, & siccum est, calidum ordine secundo, uel in media parte, uel in tertia, & cum sit admodum siccum, ut Galenus testatur in tertio ordine siccum est, ut etiam eius uires in ulceribus conglutinandis ostendunt, Auicenna in tertio ordine calidum esse testatur, quod Galeno repugnat, cum mixtam habeat sui in compositione substantiam terream frigidam. SE. Pimpinella sequitur. BRA. Hanc herbam apud antiquos nunquam inueni. Hermolaus libro quarto sui corolarij in capite de saxifrago eã mire describit, quæ incipiẽtibus hydropicis multum ualet. SE. Immo est ualde similis saxifrago, unde cum essem puer carmen didici, cuius frequenter ab antiquo herbario recordationem fieri audiebam,

Pimpinella pilos, saxifragia non habet ullos.

BRA. O pulchrum, & mirum carmen, fuit omnino memoriæ mandandum, unum est, pimpinellam apud antiquos non extare, quos sciuerim, tamen Theodorus Gaza in Theophrasti interpretatione, quũ author dicit thryalis, ipse bibinellam interpretatur, si autem per bibinellam hanc intelligit, quam pimpinellam Ferrariæ uocamus in acetarijs gratam, ut etiam multi recentes illi attribuunt, longe errat. nam constat thryalidem herbam pimpinellam non esse si quis etiam pinguis mineruæ descriptiones legat, nam pimpinella herba est habens surculos ab eadem radice plurimos, ac densos rubros cum radice, folio paruo orbiculato, & extremitatibus serrato, semina in modum mori rubri facit, hæc est pimpinellæ forma, quæ & pampinula, & bipenula, & à rusticis patauinis sanguisorba dicitur, à Gallis pimpernelle, & à Germanis bibenell, à Polonis biedrzenyecz, à Cretensium uul-

go pipinella.huic modo thryal idem conferamus,ut Dioscorides *pingit in phlomide , nullam habere cum prædicta similitudinem statim constabit , uerum si* Theodorus *hoc nomen bibinella thryalidi tribuerit,ut linguam latinam ampliaret,encomio dignus est,at ex altera parte arguendus qui inepta nomina sequatur,quum apud nos id nomen thryalis in usu sit,ut apud* Plinium *constat uirum latinum , ideo non est opus in herbis ita temere nomina immutare,huius herbæ folia cum ramulis,& seorsum semina seruabis: tamen* Ferrariæ *in hortis habetur , & in magna copia,nam ea in acetarijs utimur, & incipientibus ascitis proficit.* SE. *Mirum est tam pulchram herbam ab antiquis non fuisse descriptam,quæ etiam pluribus morbis prodest.* BRA. Ne *admiratione afficiaris, quoniam plura multo elegantiora omiserunt,ut zuccharum,mannam,cassiam,senam,ne igitur ex hac herba mo ucaris , quia multa post antiquos inuenta sunt, & plura inuenientur.* SEN. Nullam *habes herbam , quæ huic in* Dioscoride *quadret?* BRA. Immo *aliquam , sed an ea sit ambigo.* SE. *Saltem te ipsum in hac re explica.* BRA. Dioscorides *libro tertio de teucrio herba tractat , ita à* Teucro Aiacis *fratre nominata,quam dicit esse uirgatã similem trixagini,tenui folio,ciceris figura,si autem trixaginis picturam consideres,quam nos uulgo* Calamandrinam *quasi chamædryn appellamus habet folia diuisa sicuti quercus,ut manifestum uideatur teucrium pimpinellam esse si folia , & uirgas consideremus.* SE. Ego *alioqui coniectari non possum, quàm teucrium esse pimpinellam.* BRA. *At ego id non ita temere assero, tamen suspicor , & figura illi satis affinis est, immo & uires, quoniam lienosis , & uenenatis succurrit,calida est , &*

sicca in primo ordine. SE. Te hoc silentio non præterijsse gaudeo, ad squinantum ueniamus. BRA. De herbarum folijs sermonem cœperas, at nunc ad flores iterum transire uideris. SE. Nihil hoc refert, modo squinantum agnoscamus. BRA. Incassum in hoc monte quæres, quoniam in Arabia, & Lybia nascitur, ex Syria Alexandriam Aegyptij affertur, postea Venetias à Græcis σχοίνος dicitur, quamuis omnem iunci speciem hoc nomine significent, at absolute positum hunc per excellentiam significant, latini iuncum odoratum ad differentiam palustris, & Celsus iuncum rotundum ad differentiam quadrati uocat. Venetijs florem, radicem, & culmum emere poteris, quia omnium harum partium in re medica usus est, non dubito illum esse, qui & nunc Venetijs uenditur, modo quis odorem nouerit, & à palustri distinguere sciat, quem cum odorato miscent, nostri autem pharmacopolæ Venetias petentes decipiuntur, & festucas quasdam palustris iunci pro iunco odorato emunt. nascitur etiam in Campania Italiæ prouincia, quæ nunc Terra de lauoro appellatur, Galli, Germani, & Poloni ultima syllaba dempta, ut nos ferè squinant uocant, ab Hispanis dicitur Paia de mecha, & à Neapolitanis paia di Camillo. SE. Cuius est qualitatis? BRA. Auicenna & si ex aliorum ore loqui uideatur, tamen potius frigidum facit squinantum, quàm calidum, at de eius flore dicit esse parumper calidum, tamen si ipsum consideremus, & Galenum deinceps necessario dicemus esse calidum, & siccum in primo ordine, nam habet nõnihil aromatici, & Galenus hoc sentire uidetur octauo de simplicium medicamentorum facultatibus, ubi inquit modice calefacere, & modice adstringere, tamen dici posset florem secundum

caliditatis gradum attingere,& radicem ſecundum ſiccitatis ordinem. SE. Cimbalaria ſequitur. BRA. Quam herbam hoc nomine intelligis? SE. Eam, quæ Ferrariæ in parietibus frequenter naſcitur, ab Hermolao libro quarto Corollarij in cotylidone deſcriptam, quæ folium quodammodo anguloſum habet hederaceum,florem paruum purpureum. BRA. Illam ergo intelligis,quæ à noſtris mulieribus herba uenti dicitur. SE. Illam inquam, quam & umbilicum veneris,& diuarellam noſtrũ uulgus nominat. BRA. Nuſquã apud antiquos authores hãc herbam repperi,qui enim Dioſcoridis catyledon eſſe fatentur,quoniam cotyledon cymbalium etiam dicatur, longe aberrant,nam cotyledon in maritimis naſcitur, nec folium habet coxendicis figura,qui uero ob id eam eſſe putarunt, quia & umbilicus ueneris cotylidon ab antiquis dicatur adhuc errant,quoniam ea herba, quam quæris, ueneris umbilicum non præſentat.fuere,qui ſecundam fumariæ ſpeciem hanc cymbalariam putarint,quam gallinaceum pedem uocant,quod eſſe non poteſt, quia hederæ folia non habet,unde non memini hanc herbam apud antiquos me legiſſe,nec mirum quia omnia non pertractarunt,nobis autem ſatis eſt à patribus, & auis expertas uires habere,quamuis ab antiquioribus pertractata non ſit,eius ramulos cum folijs,& ſeminibus Ferrariæ colliges,in parietibus antiquioribus,& lapidum cumulis:non eſt etiam ſecunda cotyledonis ſpecies,quæ in modum ſedi in montibus naſcitur à Polonis ſvvonzi, à Cretenſibus uulgo potirida dicitur.frigida eſt in ſecundo ordine, & humida in primo. SE. Artemiſia occurrit. BRA. Nõ dubito (ut nonnulli fecere)eam, quæ apud nos corrupto uocabulo arcemiſe dicitur , ac ſi artemiſia dictum ſit ue-

ram artemisiam esse, quæ folia absynthio similia habet, ut Dioscorides inquit, & eius duo genera facit monoclonon, & polyclonon, idest unum ramum, & plures ramos habentem, ambas species Ferrariense uulgus nouit, si apte distinguere sciret, & ipsis indiscriminatim utitur, quam nos matricariam, uel marellam uocamus. artemisiæ species est illa. s. quæ male olet, nec obstat, quod Ferrariæ duæ artemisiæ species sint per unum, & plures ramos distinctæ, quoniam & hæc in specie est, quæ plures habet ramos. SE. Si in genere artemisiæ matricaria collocari non posset, quam putares esse apud antiquos?

BRA. Hermolaus Barbarus Parthenium esse putat in helxine, nunc enim de ea herba loquimur, quæ Ferrariæ matricaria, & marella appellatur est enim artemisiæ species, tamen quum artemisia Parthenium etiam dicatur matricaria ipsa Parthenium dici poterit, sed nunc loquor de herba, quæ peculiari nomine à Dioscoride Parthenium uocatur, scimus enim Parthenij nomine plures herbas uenire. SEN. Quæ herba est, hæc peculiari nomine Parthenium dicta? BRA. Vt te breuibus expediam, Parthenium à Dioscoride coriandri folijs comparatur, at nos in coriandro duplex foliorum genus inueniri nouimus, unum perfectum incisuris diuisum, aliud tenue, si matricaria uulgo dicta perfectis folijs cõparetur Parthenium dici poterit, & nos experti sumus matricariæ succum bilem educere, pituitam, & atram bilem.

SE. Quantam exhibes huius succi copiam? BRA. Vsque ad uncias quatuor exhibui, at si tenuibus folijs comparetur, herba quæ uulgo brusacuio dicitur Parthenium erit folia etenim habet coriandri tenuia, & flores per ambitum cãdidos, in medio luteos, odore uiroso, gustu amaro,

quæ & bilem, & pituitam trahat. scimus tamen quosdam nostrum uocatum Brusaculum, qui à recentibus cotilla fetida dicitur, matricariã appellare, unde apud hos Parthenium erit matricaria, & hanc sententiam sequitur Serapio, qui matricariã ex sententia Dioscoridis pingens Parthenij figuram affert, id est brusaculi. qui uero nostrũ uocatum brusaculum chamæmali speciem esse affirmant, decipiuntur, quia cum tres sint chamæmali species à florũ coloribus distinctæ, albo, purpureo, & luteo. Brusaculo autem albos flores in medio luteos habet, ut nostrum uulgare chamæmalon, ideo cũ eo idem esse oportet, quod longe absurdum est. SE. Quibus coriandri folijs putas Parthenium à Dioscoride comparari? BRA. Dioscoridis uerba indicare uidentur ad tenuiora folia cõparationem fieri, quippe inquit coriãdro folia similia habet tenuia, certum est parthenij folia simpliciter tenuia esse dici non posse, cũ multa alia sint longe tenuiora, propterea ad tenuia coriandri folia comparat, & inquit illa parthenij ὅμοια κορίῳ λεπτὰ, id est similia coriãdro tenuia. SE. Quæ tenuia nuncupas, minus tenuia uidentur, quàm latiora. BRA. Deciperis. SE. Id saltem habebo Brusaculum amaritudine carere. BRA. Subamarum est, & acredine quadam insignitur. SE. Cum hæc herba ualde fetẽs sit, Dioscorides alio nomine uti debuit, quàm dicere ὀσμῆ ὑπόβρωμον. BRA. Iam nosce te esse morosum, & non nouisse, Galenum notare Dioscoridem in Græca lingua non fuisse admodum diligentem, præter id quod summi uiri, ut Marcellus, & Hermolaus interpretati sunt sub uiroso odore, & uiroso odore, arbitror te potius nugari cupere, quàm de re ipsa agere, pro te melius esset negocia tua expedire, si quæ habes, quàm in rebus

tam

tam tenuibus dubitare, nos quandoque de Parthenio seorsum locuturi sumus, & ostẽsuri herbam hanc apud authores ualde ambiguam esse, & plura herbarum genera sub hoc nomen uenire. SE. Cum de coriandri folijs sermo fit latiora semper intelligenda putabam, cum & tenuiora in latiorum formam ueniant cũ adoleuerint. BRA. Sunt & quæ continue tenuia perseuerant, & tenuia diuersam habent formam à latioribus etiam cũ tota planta consenuerit, & tenuitas secundum omnem dimensionem intelligitur. SE. Quomodo matricaria distinctioni Dioscoridis, in artemisia per unũ ramum, & multos quadrabit? BRA. Non ita ex sua sentẽtia Dioscorides partitur sed ab alijs eo modo distingui monet. quicquid tamen sit, in maritimis locis efficacior est, caulis, coma, & radices priuatim seruanda. immo & ex folijs succum expressum collige. Apud Galenũ nostra matricaria Amaracus dici uidetur, mirandum tamen, quum animaduertat illam non inuenisse Romæ quum tamen in copia Romæ sit, unde in dubio sum, quid apud Galenum Amaracus sit, sed rem suo loco explicabimus, Galli armoise artemisiam uocant, Hispani ut nos, Germani bei fussz, à Polonis bilicza, à Venetis herba della madõna, ab Hispanis altamisa, matricaria uero à Germanis muterkraut, id est matricis herba, ab alijs metram, ab alijs metterem, à Venetis marigal, à Cretensibus uulgo mitrocorten, à nonullis Polonis marzana, ab alijs bylyza dicitur. SE. Quæ sunt artemisiæ qualitates? BRA. Galenus in sexto de simplicium medicamentorum facultatibus, illam in secundo ordine calidam esse dicit, quod in medio secundi ordinis intelligendum est, sicca uero est aut in primo intense, aut in secundo remisse. SE. De matricaria quid sentis? BRA. Et ipsam esse in secun

do

do ordine calidam, & siccam. SE. Matersylua præsentatur. BRA. Nonnulli matremsyluam alteram clematidem esse putarunt, sed errore ducti, quippe clematis, ut olera cibis oleo, & sale conditis paratur, quod matrisyluæ non conuenit: nõ enim edendo est, si autem aliqua sit apud antiquos de hac herba memoria, ea est, quæ à Dioscoride quarto libro Periclymenõ à Romanis inuolucrum maius dicitur, quæ simpliciter fruticat folia per ambitum pusilla continens, subcandida ad similitudinem hederæ, secusq; ramuli adgenerant semen cacuminibus hederaceum præferentes, albus ei flos similis fabæ subrotundus, ceu folio impositus, semen prædurum, & uelli difficile, radix crassa, orbiculata, nisi hederæ folijs scriptum esset, & nonnulla alia modica hanc esse matremsyluam nostram credidissem, sunt tamẽ qui caprifolium à nobis uocatum periclymenon putent, & qui idem cum matresylua caprifolium, errant præterea, qui matremsyluam asplenon existimãt, uel splenon, ut Pandectarius facit, quippe asplenon, uel splenon neque caulem habet, neque florem, neque semen, at matersylua semine, flore, & caule insignitur, ideo uel ab antiquis nusquam huius herbæ recordatio facta est, uel sub periclymeno ponẽda multa, nũc extant antiquis ignota, in locis maritimis efficaciores uires enaiciscitur, flores, semina, folia, & radices seorsum collige, Gallorum pharmacopolæ caprifolium esse arbitrãtur, ideo cheurefeul appellant, Hispani uero ut nos ferè madresylua, Germani nonnulli speckliben, alij lienen bloumen uocare contendunt. calida est, & sicca, in secundo propè tertium ordinem. SE. Ad pentaphyllon ueniamus. BRA. Plinius libro. 25. cap. 9. pentaphyllon, quod à Latinis quinquefolium dicitur, fragra ferre existimauit, at id potius trifo

lij

lij proprium est, quàm pentaphylli, ideo quãdoque Plinij textum corruptum esse arbitratus sum, ut triphyllon pro pentaphyllo legẽdum esset. At mox excellentißimũ Leonicenum animaduerti hanc sententiam reprehendentem, quia alijs nominibus ipsum appellat, quæ à Græcis pentaphyllo tribuũtur, & easdem proprietates suo pentaphyllo attribuit Plinius, quas & Græci suo, ut hinc deprehendatur non posse aliquo pacto trifolium legi, quum autem huius herbæ nomen à quinario foliorum numero initium sumat, uulgarem herbam habemus propè parietes uirentem, & locis humidis, quam uulgus nostrum pedem Paipi, & quinquefoliũ uocat, quod autem nostra lingua paipus dicitur. Latine miluus est. hanc esse pentaphyllon antiquorum descriptio manifeste ostendit, hoc dempto, quòd radice rubra caret, est autem & uulgaris herba tormentilla dicta, quæ septem folia habet, sed duo parua sunt, ut ferè in foliorum numerum poni nõ debeant, & in multis pediculis quinque folia tantum habet, hãc facile crederemus pẽtaphyllon esse, si perpetuo quinquefolijs muniretur, immo ante nos Hermolaus idem sensit, tamen mentæ folia nõ habet tormentilla, ut illi Dioscorides pentaphyllo tribuit, aut uitis, ut Theophrastus, quicquid tamen sit, nostrum uulgare pentaphyllon circa parietes, & stagna nascens, ob radicem antiquorũ pentaphyllo nõ quadrat. Tormentilla uero, quam & recentes bistortam dicunt, dißimile folium habet à descriptione antiquorũ. SE. Ego igitur quid colligẽdum sit, ambiguus ero? BRA. Quoad meliora inueniamus, pro pentaphyllo circa canales, & aquosa loca, folia, radices, & seorsum foliorum, ac radicum tormentillæ succum colliges. Ad Pliniũ reuertentes, multos pentaphylli cespites obseruare cœpi, & tormentillam

tillam

tillam ipsam, globum quendam ferūt, in quo semina sunt, hunc fragram Plinij esse arbitratus sum, quoniam & nihil aliud est fragra trifolij, quàm globus, in quo semina conduntur, non tamen nego fragram proprie in illa specie trifolij esse, quæ fragraria, & fragra nuncupatur, tamen & in Veronensibus montibus obseruauimus fragrariam herbam pentaphyllam esse, quod arbitror omnibus eam urbem incolentibus in confesso esse, ideo non mirum, si Plinius Veronensis dicat, nulli ignotum esse quinquefolium, quum etiam fragra gignendo commendetur. Radices autem considerans rubræ nō erant, at tormentillæ radix, & rubra est quum effoditur, & paululum nigrescit, incipitq́; & desinit cum uite, putarunt uero quidam Leonicent gloriæ inuidi saniculam uulgarem herbam, quam recentes in solidaginū genere ponunt, pentaphyllon esse. Verum habet quidem sanicula in quinque partes distincta folia, sed radices, nec rubras, nec effatu dignas habet, nec fragra fert, ut de suo pentaphyllo dicit Plinius, licet capitula quædam habeat supra coliculos colorem herbaceum habentes. Hanc herbam Germani sanckel uocant, Tormentillam uero tormentill. alij rotvvurtz, alij blot vvurtz dicūt, at pentaphyllum nostrum uulgare, funffin gerkraut ab eisdē dicitur, ac si exprimere uoluerint herbam quinque digitorum. SE. Tormentillam igitur pro pētaphyllo seruabo? BRA. Seruabis, quoad meliora inuenire liceat, nam & hoc anno pentaphylli quandam speciem circa parietes etiam nascētem radice rubra insignitam obseruaui, secundum Galenum in primo ordine calidum est, in tertio siccum absque acredine, & morsu. SE. Ad citrach ergo manū dabimus. BRA. Non'ne hodie dictum est, eam herbam, quam citrach, uel citarach appellatis,

tis,

tis,scolopendrion,uel asplenon esse? SE. Memoria exciderat,uerum ea,quæ nunc scolopẽdrium appellatur, quo loco à Dioscoride tractatur? BRA. Dictum est etiam à Dioscoride phillitim uocari. SE. In memoriam uenit,ad Mezereon transeamus. BRA. Nonnulli falso,Mezereõ, & Laureolam confundunt,ac si unum sint,quum duo, & longe diuersa esse oporteat,quoniam Laureola,quæ Daphnitis est, lacte careat,Mezereon eo abũdet,ut illi Arabes imponunt,unde Serapio,& Mesue de Mezereon loquũtur,& non eodem modo, unoq; capite diuersas antiquorum Græcorum herbas miscent,nam Dioscorides, & Plinius chamæleam,& thymæleam duas herbas faciunt, ut uere sunt,hi autem Arabes uno in capite adeo perturbant,& confundunt,ut quandoque chamæleæ, quãdoque thymæleæ uires,quandoque descriptionem unius,quãdoque alterius misceant , ut reuera duas herbas uno capite coniũxerint,tamen in medio ferè capitis Mezereõ duas species habere statuunt, ut hoc manifeste colligatur Arabum Mezereõ esse chamæleam,& thymæleam Dioscoridis,ac Plinij . ex his uerbis in hoc monte uaria colliges, ubi loca petrosa uidentur,ex chamælea folia,ex thymælea folia,& semina condas Mezereõ, à Polonis uilczeliko uocatur ad quartum ordinem peruenit,& caliditatis & siccitatis. SE. Ozimum Caryophyllatũ occurrit. BRA. Hæc duó ne sunt,ozimum unum , caryophyllatum aliud, uel una res,quæ toto hoc nomine claudatur? SE. Vna sola res,& etiam notissima. BRA. Ne admiratione afficiaris,quoniam pharmacopolas noui herbam colligentes nomine caryophyllatam:nunquam enim apud antiquos ozimum caryophyllatum inueni. Dioscorides enim ozimum, & ὠκιμοειδὲς , id est ozimastrum, & ozimum aquati-

cum

cū sola tractat, dic tu quo ozimo (uel ocimo per, e, aut, z, scribatur ab ὄζειν quod est redolere, grammaticis curæ sit) in officinis utimini? S E. *Quod paßim mulieres supra fenestras in fictilibus plantant nigrum semen habens, caryophylli odorem repræsentans.* B R A. *Ferrarienses mulieres duas species habēt supra fenestras alteram strictiora folia, alteram latiora habentem.* S E. *Id est, quod latiora folia habet, basilicum dictum, ab odore basilica dignū.* B R A. *Tamen Serapio ozimum caryophyllatum ex sententia Isaac Ebenambram folia strictiora habere tradit.* S E. *Ita apud nos unus est.* B R A. *Semen certe nigrum habet, & odoratum, sed non caryophylli odore (nisi olfactus me decipiat) est tamen una species, quæ citrum mire redolet, ne in montibus ipsum quæras, quum in omni ferè domo Ferrariæ sit, solum ferè inter herbas calidißimam aquam expetit, & in meridie, nobiscumq; ueluti animans moratur, edendo est, sed uisui nocet, folia, & semina habere oportet, mira uero & adeo ingens controuersia in Plinio, & Dioscoride est, ut alterū ipsorum errare opus sit. Dioscorides enim inquit, si à scorpione uulnerentur, qui ozimum comedere, incolumes euadere, ecōtrario Plinius lib. 20. cap. 12. si quis ea die, qua ozimū comederit à scorpione pungatur, non posse sanari, nisi quis dixerit aliorū sententias referre.* S E. *Est inexplicabilis contradictio, quæ forte per uarias ozimi species tolli posset, si illorum sententias inueniātur, qui à Plinio referunt.* B R A. *Aliud est in his authoribus discrimen, quoniam Dioscorides lac prouocare tradit. Plinius uero eodem loco, si illinitur māmis, extinguit quoque lactis prouētum.* S E. *Dioscorides forte per os sumptū intelligit, ideo addit, & ægre in stomacho mutatur. Plinius uero extrinsece apponit. quicquid*

quid ſit, miror maxime cur Dioſcorides in ſecundo libro de ozimo, quarto autem de ozimaſtro tractauerit, quum eius conſuetudo ſit cognata congeneribus miſcere, ut de menta, ac mentaſtro uno loco fecit. BRA. Id apud Dioſcoridem perpetuo non reperitur, quippe qui de thymo, in uno libro, de epithymo in altero ſcripſerit, quamuis in libri præfatione eos reprehendat, qui ordinem literarum ſequuntur, & cognata à ſuis congeneribus diuellunt, tamen uitio ſcriptorum potius factum arbitror, ut in Dioſcoride nonnulla ſuum locum euarient. quum uero Plinium, & Dioſcoridem cōciliaſti, quòd alter per os, alter extra applicuerit, non longe à Galeno diſſentis, qui in libro de ſimplicium medicamentorum facultatibus, ozimū per os ſumptū nō digeri, immo digeſtioni officere tradit: ſi uero emplaſtri modo extra ponatur, digeſtionem procurat, nōnulli uero hoc animaduertētes, quod uno in lib. de ozimo, in alio de ozimaſtro loquatur, uoluere in quarto libro non loqui de ozimoide Dioſcoridem, ſed corruptum eſſe uocabulum, & legi debere Echinoidem, quia de Echio ſupra locutus erat, ab his autem diſſentire cogor, tū quia nulla herba eſt, quæ Echinoides uocetur, tū quia ozimoidem Plinius ita pingit, & eius uires, ut Dioſcorides ponit, tum quia Galenus in libro de ſimplicium medicamentorum facultatibus, eadem ozimoidi elargitur, quæ Dioſcorides ſuo quarto libro, à Germanis Baſilica kraut ac ſi herbam baſilicam dixeris uocatur, à Polonis zolca baſilia, à Venetis baſago, à Cretenſibus uulgo baſilicon chitraton, ab Hiſpanis allahaca Galenus octauo de ſimplicium medicamentorum facultatibus facit illud calidum, in ſecundo ordine, & humiditate recrementitia humidū. SE. Bardana ſequitur. BRA. Quo uocabulo uteris? ea

ne eſt, quam ex ſimilitudine cum equorum unguibus, ungulam caballinam appellatis? S E. *Ea quidem eſt, ſed potuit etiam aſinorum ungues imitari.* B R A. *Ideo & multi aſininam ungulam uocant . immo Germanum nomen, quo hæc indicatur, aſino alludit.* S E. *Quomodo aſino?* B R A. *Quoniam ipſam uocant eſels huff , ac ſi dixerint aſini ungulam.* S E. *Honeſtius tamen eſt, ab equo magis, quàm ab aſino nomen ſumere.* B R A. *Iſtud ad rem nihil, uel ab aſino, uel ab equo nomen ducatur, cur illam in montibus quæris, quum Ferrariæ abundet circa aquarum ſcatebras, & aquoſis locis, adeo, ut recentiores multi nymphεæ ſpeciem arbitrati ſint, quam ſuo corrupto uocabulo Nenufar terreſtre appellarunt?* S E. *Sunt etiam qui farfaram, neſcio an Hebræo uocabulo, uel Barbaro eam uocent.* B R A. *Immo latinum eſt , nam ab authoribus folijs populi comparatur, antiqui uero populum Farfarum dicebant, à Dioſcoride bechion, à Romanis tuſsilago , quoniam uehementiſsime tuſsi ſuccurrit, appellatur, hoc autẽ eſt ſi per infundibulum fumus ſuſcipiatur, & deuoretur, propterea apud Germanos aliquos brãdt lattich appellari ſolet, ac ſi dixerint lappa, quæ ad combuſtionem danda eſt, uel lappacombuſtioni apta: recẽtes medici ea pro antiqua tuſsi utuntur, quum ab antiquis ſolum fumus glutiretur, à Gallis gluterous, à Polonis lopian dicitur , ſolia, & radices ſeruare conueniet, ſed hoc Ferrariæ ages. bardana calida, & humida in primo ordine eſt, tamẽ Galenus ſexto ſimplicium notat cum ſicca eſt, acriorẽ eſſe.* S E. *Capilli Veneris ſequuntur.* B R A. *Poſtea.* S E. *Polytricon, calitricon, adianton.* B R A. *Siſte, nam uos pharmacopolæ rem in duas ſpecies tantum diſtinctam, in quatuor diuiſiſtis, nomina ſolum diuerſa ſunt, res minime: ea enim*

herba, quæ à nobis capillus ueneris dicitur à Dioscoride adiantum appellatur, quoniam madefieri non potest etiam aqua aspera, quem tamen effectum experiri uolens, falsum esse comperi, ideo potius ex puteis, quos coronat, & propter id madida non est, uel quia nunquam attingit aquas id nomen sumpsisse arbitror, à Romanis cincinnalis, & terræ capillus dicitur, cincinnalis quidem ob cincinnos secundum aliquos .i. incisuras, sed magis arridet ad capillorum cincinnos. idem cum polytrico, & calitrico est, sunt hæc diuersa nomina à uarijs effectibus imposita, nam polytricon .i. multas tricas hoc est capillos faciens, calitricon .i. pulchras tricas faciens. ut autem rem ipsam aptius intelligas, una herba est adianton, in duas partes separata, una proprie adiantum dicitur, de qua priuatim uno capite Dioscorides agit, folia magis alba, & coriandro similia habens, & longiora, altera pars à Dioscoride in sequenti capite scribitur, et tricomanes appellatur, folia habẽs filici similia, tenuia, nigriora primo, & breuiora, hoc proprie calitricon dicitur, ex tricarum pulchritudiue, quam facit, uos pharmacopolæ hoc communi nomine in his duabus herbis utimini capilli ueneris, unde apud antiquos authores solum adiantum, & tricomanes, uel calitricon inueniuntur, ut patebit si Theophrastum, Dioscoridem, & Plinium legeris, non autem quatuor sunt herbæ, ut uos eas facitis supradictis nominibus appellatæ, nam sola uoce & non re ipsa dissentiũt, ideo multi pharmacopolæ falsò quatuor herbas ostendunt, quum duæ tantum sint, tamen quamcunque speciem acceperis, easdẽ uires habet, ideo Ferrariæ in puteis, fontibus, palustribus locis, umbrosis, ac humentibus muris eã accipito, quæ ad manus uenerit, & in Bononiensi solo ma

xima

xima copia uiret, & mutinæ, ac Regij Lepidi. Ferrariæ tamen tricomanes .i. ea species, quæ filici similia folia habet copiose inuenitur. Ramos tantum huius herbæ seruabis, auenca ab Hispanis dicitur, non omnibus tamen, ita à quibusdã Germanis frauuenhar dicitur, ac si dixeris fœminæ crinis, quamuis alij Germani mauerrutem (sed falso) appellarint, quoniã hæc ruta muraria, à prædictis herbis diuersa est, Galli etiam pharmacopolæ illis quatuor, ac si diuersa sint, utuntur, ita suis nominibus appellantes capiluenere, politricalitri, adiantos, à Polonis malxi bozci vvlosxi, & hoc nomine vvlosxi appellant & polytricon, & caluricon, & adiantum. Hæ omnes herbæ in caliditate, & frigiditate symmetriam habent in siccitate uero in primo sunt ordine. SE. Agrimonium ad manus uenit. BRA. Corrupto uocabulo paßim utuntur, Argemone legi oportet, supra docuimus, eam herbam, quam pharmacopolæ pro argemone accipiunt, uerum eupatorium esse. at uera argemone apud me incomperta est, tamen futurum spero, ut illam inter alias herbas ostendamus, nunc ipsam dimitterem quoad ab aliquo oculata fide inuenta sit. SE. Interim quid agendum est, si aliquis medicus argemonem indiceret? BRA. Admonerem ipsum hanc herbam non haberi. SE. Clamaret ille, uis tu me docere? hæc est, sus mineruam instruet. BRA. Placidis uerbis iterum admonerem, exorans ut ueritatem noscere tentet. SE. Tunc altiori uoce instreperet, cõuitia sine ordine miscẽs, & deinceps meam officinam desereret. BRA. O peßimum genus, ignorant, & id noscunt, tamen sua ignorantia obstinati discere contemnunt, & potius meris nugis consenescunt, quàm ab alijs discere uelint, aut saltem se ipsis ueritatem noscere conentur. si pharmacopola essem,

& hoc mihi accideret, tales uiros derelinquerem, iuberemq; aliam officinam quærere, & ibi quæ luberent indicere, quoniam pro re, rem alterã uendere non licet. SE. Id agere decreui, & potius salutis animæ tribuere, quàm paruo lucello, quod ignauus, & penè inscius medicus, semel, aut bis ad summum in anno condonabit. his autem omißis, ad spicã ueniamus. BRA. Iterum ad flores trãsis. SE. Nihil refert, nos spica nardi, et spica celtica utimur. BRA. Nominum inscitia, & te, & recẽtes ita loqui coegit, nardus absolute appellatur, et nardi spica, quæ in mõte Indiæ nascitur, tamen in Indicam & Syriacam ab authoribus diuiditur, quia mons ille duas facies habet, in facie uersus Indiam uergente nardus indica crescit, in uergente uersus Syriam, Syriaca. Indica mox sub se Gangeticam capit, quæ propè flumen Gangem nascitur, nardus uero celtica in Gallia, & in Liguriæ alpibus, & in Histria uiret. Habetur, & tertia nardus ex Cilicia proprie, & Syria, quæ mõtana appellatur. hæc est, quam habemus pro maiori parte, nã Venetorum nauigationes Alexandriam, & Alexandria Venetias hanc ferunt: ex Cilicia enim & Syria facile Alexandriã, & pedestri & nauali itinere feruntur. etiam ex Cypro insula affertur, & sunt radices illæ nigriores, non quæ luteum colorem habent, ne igitur in his montibus nardũ quæras, sed Venetijs spicam, caulem, & radicem emes. quãuis & ipsi adulterẽt, iubeo autem radicem & caulem emere, quoniã hæc apud antiquos authores, ut Dioscoridem, & Galenum magis in in usu medico sunt, quàm spica, quippe folia abijcit Dioscorides, ad nos tamen spica ipsa non defertur, sed radix nempe capillamẽta illa, quæ Venetias afferuntur, & mõtanæ nardi, & syriacæ radices sunt, nam & ex hac re-

gione facilis est in Alexandriam Aegypti accessus. SE. *Dioscorides inquit montanam nardum, neq; caulem, neq; florem, neque semen ferre, & nigram habere radicem.* BRA. *Quid hoc ad rem facit radix ad nos affertur non caulis, neq; flos, neque semen, & in usu medico radix accipitur, quæ nigra est.* SE. *Quum dixeris Venetijs, & Ferrariæ utrãque nardum haberi & syriacam, & montanam. i. harum herbarum radices quomodo distinguuntur?* BRA. *Quoniam radices montanæ nardi nigræ sunt, syriacæ uero luteæ.* SE. *Id quod uendimus spica non est?* BRA. *Non quidem, sed radix, & capillamenta illa, quæ uides radici inhærent, & per ipsa ueluti per manus terræ humiditas ad radicem crassiorem trahitur, & per totam herbam defertur, aliud uero sunt spica, & flos, quæ ad nos non afferuntur.* SE. *Tamen ad oculos spica uidetur.* BRA. *Et hoc à Galeno notatur in primo de Antidotis libro, ubi simplicia theriacem ingredientia examine perpendit, dicit enim iubet deinde Andromacus indicam nardum imponere, quam ex eo, quia spicæ figuram imitetur, nardi spicam nominant, quãuis radix sit, nec mercatores illam portare student, quoniam maius lucrum ex radice, quàm ex spica faciunt, cum tamẽ spica in re medica, & odoramentis ualeat, immo preciosum unguentum ex spica antiquitus fiebat à Galeno frequenter spicatum nuncupatum, quo Magdalena Seruatoris nostri Iesu pedes inunxit, estq; error in sacris literis ubi legitur unguẽtum nardi pistici, quem errorem Valla corrigere uolens nardi spicati legit, quum potius spicæ nardi. i. ex spica nardi legendum esset. radix tamen ea est, quam cæteris partibus præferunt authores. immo quum radix excauatur puluerem pro lauandis manibus seruari iubet Dio-*

scorides, adeo radix odorata est, & Galenus radicem nardi indicæ in libro de Antidotis ex similitudine nardi spicam uocari dicit. Hæc de nardo, uel ut uos dicitis de spica. Nisi in mentem uenisset Ligures ueram celticam nardum habere, tamen loco eius, herba dicta à nobis lauendula uti, ex qua & nardinum oleum parant, idest id, quod apud uos de spica appellatur, tamen lauandula, à nardo longissime distat, & quid sit ignoramus nisi illam pseudonardũ uocemus. SE. Cuius est temperiei nardus? BRA. Galenus octauo de simplicium medicamẽtorum facultatibus in primo ordine calidam esse iudicat, & in secundo siccam. at tanti, tamq; celeberrimi uiri uenia dicemus cum absque ratione, sed sensu solo deprehẽdatur nardi caliditas, non possum non sentire esse in secundo ordine calidam, & in siccitate ad tertium peruenire, uel ad secundum completum: tu iudex esto, nobis satis uidetur hæc annotasse, & lectoribus tanquam digito ostendisse, qui recto iudicio hæc perpendant. SE. Omnes tamen ita sentiunt, tam Arabes, quàm Græci, & Latini recẽtiores. BRA. Quoniam omnes ex uno Galeno accipere, & rem interius non considerarunt. SE. Polium sequitur. BRA. In planis & montibus hæc herba reperitur, Dioscorides in usu montanam esse censet. SE. Immo & nos semper montanum Polium quærimus, & mõtano utimur. BRA. Non habet hominis cani folia, ut nõnulli putarunt, sed in summo capitulum paruum habet cano hominis capillo simile, in Bononiensibus montibus egregie crescit, & pullulat, sunt tamen pharmacopolæ Ferrariæ, qui pro Polio alteram herbam sumant, quum notissimum sit apud nos Polium, & uulgare. Leonicenus in epistola ad Hermolaum Barbarum Plinij errorem ostendit, Tripolium cum

Polio

Polio confundentis, totam herbam in his mõtibus sine radice, sed cum floribus, & seminibus serua, eius nomen sortitum est ex similitudine, quam cum homine cano habet, unde herba ea multorum stipitum, qua nostri pharmacopolæ utuntur, Polium non est. SE. Non omnes tamen illa utuntur, nam ex Bononiensibus montibus poliũ uerum habere consueui. BRA. A Polonis καpnyenni poley, à uulgo Cretensium donaida dicitur, est in secundo ordine calefacientium, & in tertio desiccãtium, hæcq; perfecte sunt in minori polio. SE. Ad pastoris uirgam accedamus. BRA. Vnde hæc herba tale nomen sortita sit ignoro, nisi ex longis uirgis, quibus cardui ad poliendos pannos insident, dicta sit, ut pastores forte unam ex his uirgis sumentes, & aculeis nudantes ea parte, qua poßit manu capi, reliqua aculeata parte gregem ducãt. SE. De eo nomine incertus sum. at carduum esse non dubito, quo autẽ nomine ab antiquis diceretur ignoro. BRA. Apud Dioscoridem, & antiquos Græcos, dipsacos est licet simpliciter apud ipsum scolimos carduus ab aliquibus credatur, Romani labrum ueneris, aut lauacrum ueneris appellant, notißima herba, & Ferrariæ frequentißima, radices seruare oportebit, seorsum, & folia, habet etiam echinum in cuius medio uermiculus nascitur ad quartanas utilis, si Dioscoridi credere fas sit, Marcellus diu uermiculum illum obseruasse, at nũquam uidisse fatetur. ego autem certus sum nunquã à Marcello obseruatum esse, quum nullus errare poßit, quin in autumno inueniat, quũ exiccari incipit, si per medium echinus aperiatur, uermiculus albus est, qui per cauitatem echini dimouetur, & in caudicem transit, hyeme etiam uidere licebit antequã præ frigore moriatur. quũ uero huius pastoris uirgæ du-

scorides, adeo radix odorata est, & Galenus radicem nardi indicæ in libro de Antidotis ex similitudine nardi spicam uocari dicit. Hæc de nardo, uel ut uos dicitis de spica. Nisi in mentem uenisset Ligures ueram celticam nardum habere, tamen loco eius, herba dicta à nobis lauendula uti, ex qua & nardinum oleum parant, idest id, quod apud uos de spica appellatur, tamen lauandula, à nardo longißime distat, & quid sit ignoramus nisi illam pseudonardũ uocemus. SE. Cuius est temperici nardus? BRA. Galenus octauo de simplicium medicamẽtorum facultatibus in primo ordine calidam esse indicat, & in secundo siccam. at tanti, tamq; celeberrimi uiri uenia dicemus cum absque ratione, sed sensu solo deprehẽdatur nardi caliditas, non possum non sentire esse in secundo ordine calidam, & in siccitate ad tertium peruenire, uel ad secundum completum: tu iudex esto, nobis satis uidetur hæc annotasse, & lectoribus tanquam digito ostendisse, qui recto iudicio hæc perpendant. SE. Omnes tamen ita sentiunt, tam Arabes, quàm Græci, & Latini recẽtiores. BRA. Quoniam omnes ex uno Galeno accipere, & rem interius non considerarunt. SE. Polium sequitur. BRA. In planis & montibus hæc herba reperitur, Dioscorides in usu montanam esse censet. SE. Immo & nos semper montanum Polium quærimus, & mõtano utimur. BRA. Non habet hominis cani folia, ut nõnulli putarunt, sed in summo capitulum paruum habet cano hominis capillo simile, in Bononiensibus montibus egregie crescit, & pullulat, sunt tamen pharmacopolæ Ferrariæ, qui pro Polio alteram herbam sumant, quum notißimum sit apud nos Polium, & uulgare. Leonicenus in epistola ad Hermolaum Barbarum Plinij errorem ostendit, Tripolium cum

Polio

Polio confundentis, totam herbam in his mõtibus sine radice, sed cum floribus, & seminibus serua, eius nomen sortitum est ex similitudine, quam cum homine cano habet, unde herba ea multorum stipitum, qua nostri pharmacopolæ utuntur, Polium non est. SE. *Non omnes tamen illa utuntur, nam ex Bononiensibus montibus poliũ uerum habere consueui.* BRA. *A Polonis* κapnyenni *poley, à uulgo Cretensium donaida dicitur, est in secundo ordine calefacientium, & in tertio desiccãtium, hæcq; perfecte sunt in minori polio.* SE. *Ad pastoris uirgam accedamus.* BRA. *Vnde hæc herba tale nomen sortita sit ignoro, nisi ex longis uirgis, quibus cardui ad poliendos pannos insident, dicta sit, ut pastores fortè unam ex his uirgis sumentes, & aculeis nudantes ea parte, qua poßit manu capi, reliqua aculeata parte gregem ducãt.* SE. *De eo nomine incertus sum. at carduum esse non dubito, quo autẽ nomine ab antiquis diceretur ignoro.* BRA. *Apud Dioscoridem, & antiquos Græcos, dipsacos est licet simpliciter apud ipsum scolimos carduus ab aliquibus credatur, Romani labrum ueneris, aut lauacrum ueneris appellant, notißima herba, & Ferrariæ frequentißima, radices seruare oportebit, seorsum, & folia, habet etiam echinum in cuius medio uermiculus nascitur ad quartanas utilis, si Dioscoridi credere fas sit, Marcellus diu uermiculum illum obseruasse, at nũquam uidisse fatetur. ego autem certus sum nunquã à Marcello obseruatum esse, quum nullus errare poßit, quin in autumno inueniat, quũ exiccari incipit, si per medium echinus aperiatur, uermiculus albus est, qui per cauitatem echini dimouetur, & in caudicem transit, hyeme etiam uidere licebit antequã præ frigore moriatur. quũ uero huius pastoris uirgæ du-*

plex genus reperiatur, & easdem uires utrunq; habeat, quodcunque seruabis, nihil impediet. in Ferrariensi agro id quod breuiorẽ echinum habet, uberrime nascitur, quo pilea, & pannos expoliunt, à Gallis etiam ferè nostro nomine appellatur uerge à patour. Neapoli dicitur cardo de panno. Poloniæ sczotni est. secundum Galenum. 6. de simp. med. facultatibus in secundo ordine siccus dipsacos, est & in secundo frigidus, quãuis à recentibus in tertio ordine frigidus, & siccus positus sit. SE. Lupulus occurrit. BRA. Non inueni apud Dioscoridem quo nomine lupulus appellaretur. hi enim aberrant, qui corrudam dici uolunt, nam corruda folia capillamenti modo tenuia habet, quibus caret lupulus, nec brionia est licet eadem foliorum forma decoretur, uerum Plinius de eo tractare uidetur, & lupum salictarium appellat, quoniam supra salices, & reliquas plantas repat, & ideo nostra materna lingua luuertice quasi lupus uerticius, uel salictarius lupus uocatur, utpote qui circa res, quibus inhæret, uertatur. Herba est Ferrariẽsibus notissima, quam licet in Ferrariẽsi agro ubique præsertim circa sepes, & foueas inuenire, & qua nos cocta, & cruda in acetarijs oleo, sale, & aceto conditis uescimur, flores & herba seruãda, nec prætermittendæ radices, quæ calidæ, & aperitiuæ sunt, licet nonnulli frigidum esse lupulum contenderint, est calidus in fine primi, uel in principio secundi, & siccus in primo, flores in illis locis plurimum ualent, in quibus uinum deest. nam ex ipsis compositiones quasdã parant potui aptas, quas suis idiomatibus ceruisias, medões, byras, zita'ue appellant, in quem etiam usum herba seruabatur. SE. Reperitur'ne apud Arabes, quum Græci de ipso locuti non sint? BRA. Non ita simpliciter dixi Græcos lupulum

pulum

pulum præterijsse, quoniã recentes Græci de eo uerba fecere, immo & nũc uulgo in Cypro brion uocatur, & Hermolaus in tota Græcia ita appellari tradit, nunc etiam aquileienses rustici bruscandulam quasi brion scandilem uocant, & ita Cremonæ dicitur, apud Arabes etiam sub nomine uolubilis inuenitur, Hispani lupares præsertim qui Lusitaniã habitãt, Galli ombelon, Germani aopfhen, Poloni chraiel appellant. SE. Carduus benedictus occurrit. BRA. Simon Genuensis longe deceptus est, qui carduum benedictũ sedũ minus esse arbitratur, deceptus autem est me iudice, quia à Dioscoride sedum minus carduus semperuiua appellatur, ideo carduum benedictũ esse hac coniectura existimauit, sed ita carduus benedictus semperuiuum est, ut rosa est lactuca, & quãuis passim in Dioscoridis exemplaribus Græcis carduus semperuiuus loco sedi non sit, tamen Genuensis in suo contextu ita legerat, quemadmodum, & Hermolaus in suo habuit, sunt uero plures contextus, qui loco cardui semperuiui ἔρβα σερπερβίβα. i. herba semperuiua legunt, ut in pluribus Græcis textibus uidere est. uerum uno errore non contẽtus Genuensis, sedum etiã senectionem facit, & erigerõ, & trissaginis speciem, quæ quãtum à uero discrepent suo loco ostendemus. Nonnulli hunc carduum chamæleontis speciem fecerunt, ego nondum habeo quid certi dicam. in Ferrariẽsibus herbis de ipso copiose scribemus. Hic flores, herbã, radices, et semina colliges, quæ omnia uarijs ægritudinibus conferũt. Galli nostro ferè nomine chardon benist uocant. Neapolitani senescens, Veneti cardo santo, Poloni ostropest, calidum in fine secundi, & siccum in tertio ordine iudico. SE. Thymbra sequitur. BRA. Multæ herbæ sunt, quarum cognitionem apud omnes authores difficilem

difficilem uideo, thymbra.s.satureia, cunila, genus herbæ est cunila, satureia cunilæ species, quæ & thymbra, altera uero hortensis est, altera agrestis, si Columellam considerare uoluerimus peculiari nomine syluestrem thymbram hortensem satureiam appellat. Notissima herba est à nostris seneuezo, quasi uice sinapis dicta, ab alijs seuolezo corrupto uocabulo quasi satureia. mirus est apud nos in acetarijs, & intinctibus huius herbæ usus, sunt & qui solo pane mandant, nam nomen forte traxit quia saturos reddat. Ferrariæ in tenuibus, & asperis terris crescit, ubique tamen ab altioribus seminatur, syluestris ad omnia medicamenta efficacior est, ut de omnibus syluestribus herbis Galenus testatur, hortensis in cibis melior, quia intẽsiori illa acrimonia caret huius herbæ præsertim domesticæ ad medicum usum ramulos serua. Hæc sunt quæ de thymbra concise dicenda erant, spondẽtes omnes cunilæ species aliàs ad unã ostensuros, apud Germanos quosdam quenel, apud alios cunel dicitur, ut à serpillo nomen ductum esse uideatur, Cunel autem à cunila corruptum sit, & satureiam satureij, & Poloni czambr dicunt, calidam, & siccam in tertio ordine esse censent, sed addo in tertio intense, ut sinapi ferè cõparetur. SE. Bursa pastoris occurrit. BRA. Hæc bursa adeo tenuis est, ut nihil habeat, quo pastores uictum ducere possint, tali autem nomine appellatur, quia folliculũ habet, in quo semina conduntur, bursæ figuram represen tãs. nõnulli eã thlaspi à Dioscoride descriptã esse cẽsent, quòd à Romanis scandulaceũ, uel capsellã, quasi scarsellã unde & nos uulgo scarselletã uocamus, re aũt uera thlaspi pro parte huic bursæ quadrat, si Dioscoridis picturam considerabimus, quia breuis, & exigua herba est, fo=

lijs

lijs angustis digitali longitudine in terram uersis, in summo incisuris diuisis, & modice pinguibus caule tenui duorum dodrantum altitudine, paucis in eo adnatis, & circa caulem fructu in summo modice lato, in quo exiguum semen est Nasturtio simile, disci uel lenticulæ uasis effigie, & ueluti infractum, unde nomen accepit, flos illi albus, in semitis, foßis, sepibus, & circa domos nascitur, semen habet acerrimũ, omnes hæ condictiones Bursæ pastoris quadrare uidentur, sume tu herbam ipsam, quæ propè est, & prædictas cõditiones illi quadrare aduertas. SE. Mirum in modum conuenit, tamen prius audiueram Thlaspi eam herbam esse, quæ à Ferrariensibus uincetoxicum dicitur. BRA. Nonnunquam thlaspis effigiem uincetoxico comparaui, statimq; diuersam esse percepi, nam uincetoxico nõ insunt folia digitali longitudine, nec in summo incisuris diuisa, nec in terram uersa, nec pinguia, immo ariditatem quandam præ se ferre uidentur, nec semen est disci figura, & multa alia uincetoxico desunt, thlaspi tamen ab authoribus attributa. SE. Thlaspi igitur Bursa pastoris erit. BRA. Inclinauit quandoque animus, sed magis inclinasset, si folia in summo incisuris diuisa haberet, habet autem incisuras in medio, & si semẽ disci forma insigniretur, quod rotundum est, & rubrum, & si cum nasturtio similitudinem quãdam poßideret, & semen acerrimum esset, quum uero hæc omnia thlaspi insint, & desint Bursæ pastoris non possum induci, ut nostram pastoris Bursam thlaspim Dioscoridis arbitrer, & si in bursa pastoris multæ notæ inueniantur, quæ in thlaspi primo intuitu reperies, constat autem herbam esse qualitate frigidiori insignitam, ne illam hic quæras sed Ferrariæ semina, & folia colligito, nunc quæ nam sit apud antiquos incertus

sum

sum. Aliæ fere gentes nostrum uulgare nomẽ imitantur, nam Galli bource à patour, Germani deschlsuraut, id est marsupij herbã appellant, à Polonis tobolki dicitur. SE. Ad scabiosam igitur accedamus. BRA. Et hæc una est ex illis herbis, quæ apud antiquos non reperitur. Nostri pharmacopolæ pro scabiosa herbã colligunt, qua pro uerrendis domibus Ferrariæ utimur, tamen ubique in Italia non est harum scoparum usus, ideo apud nos notissima, quam ita Hermolaus in stœbe describit, habere foliũ erucæ, hirsutum, sed non horrens aculeis, floris cærulei, qua scopæ fiunt, non defuere tamen, qui nostram scabiosam, stœbem Dioscoridis esse censuerint, uerum quia Dioscorides stœbem nõ pingit per ipsum, an nostra scabiosa stœbe sit noscere non possumus, propterea ad alios authores confugiendum, Theophrastum. s. & Plinium. Plinius lib. 21. cap. 15. stœbem à quibusdam phleõ appellari tradit, à Theophrasto primo de plantarum Historia sumens. si igitur phleon à nostra scabiosa differre probabimus, & stœbem scabiosam non esse probatum erit. Theophrastus primo de plantarum historia stœbem inter fruticosa connumerat, & quæ carnosum folium habeant, quale scabiosa non habet, constat etiam apud Plutarchum in secundo problemate phleon inter palustres plantas numerari: ex hac enim antiqui toros conficiebant, unde nomen accepit quia antiqui stœbe utebantur πρὸς στιβάδας conficiendas, id est ad toros parandos, adeo lentorem habebat, nostra autem scabiosa lentore caret, immo apprime frangitur, Herodotus etiam testis est ex ea antiquitus uestes parari, & Theophrastus sexto de plantarum historia inter aculeatas numerat phleon, inter illas præsertim, quæ folia habent secundum spinas, ut tribulos, hæc uero nostræ

scabiosæ

scabiosæ non quadrant, immo & Pausania ex ea fieri retia scriptum reliquit, quæ nostræ scabiosæ conuenire non possunt, adde stœben adstrictoriam uim habere, scabiosam uero minime, nam ita appellatur, quia contra scabiem ualeat, stœbe uero contra scabiē ualere à nullo authore scriptum est. Quam ob rem antiquorum stœbem, & nunc uocatam scabiosam diuersas esse oportebit, ut uulgaris herba potius dicēda sit, quàm ab antiquis pertractata, cutaneis ægritudinibus ex salsugineis humoribus apta. SE. Habet'ne alias uires, an tātum scabiei aduersatur? BRA. Recentes quædam inepta carmina tempore Vrbani pontificis facta adducunt, quæ adeo inscitia opplentur, ut pudeat me referre. SE. Nisi ægre tuleris eamet carmina recēsebo, ut experiar an memoria exciderint: his enim carminibus plurimum oblector. BRA. Vt lubet proferas, sed cito expedias. SE.

Vrbanus per se nescit preciū scabiosæ,
Nam purgat pectus, quod comprimit ægra senectus:
Purgat pulmonem, laterisq; simul regionem
Rumpit apostemata, lenit uirtute probata
Emplastrata foris rumpit anthracem tribus horis,
Intus potatur, & sic unus euacuatur.

BRA. Si stœbes uires considerentur, eædem nullo modo sunt, quamuis Pandectarius stœben esse contenderit, sed miror admodum, cur in istis carminibus contra scabiem ualere scriptum nō sit, nisi dixerimus omissum esse, quoniam ex ipso herbæ nomine deprehenditur, tu autem in Ferrariensi agro hanc herbam colliges, ubi ingens copia uiret, cuius folia, & semina seruanda iubeo. eodem nomine, & à Gallis appellatur scabiose, à Cretensibus uulgo stabrocortho, à Polonis polna drianyevv, alij dryanzachi dicunt, calida est in secundo ordine in medio, sicca in

principio

principio secundi. SE. Caryophyllata sequitur. BRA. Ex radicis odore hæc herba nomē sumpsit. SE. Quia caryophylli odorem habet(ut arbitror)sed cuius caryophylli? BRA. Non habet omnino nostri caryophylli, id est pulcherrimi illius floris,& summe odorati,quem in fictilibus frequentem habemus. SE. Nisi graue sit tibi(licet præter intentionem)quo nomine ab antiquis caryophyllus noster appelletur edoceas. BRA. Nunquā apud antiquos ipsum reperi,quod tamē admiratione dignum est, quum dignus sit ille flos,ut à digno authore pingeretur: longius enim decepti sunt,qui Cyanum esse arbitrātur,nam Cyanus statim post rosam sequitur, nos baptisoselam corrupto uocabulo,quasi baptiseculam dicimus,quia secantibus,& metētibus officiat,retusa in occursu eius falce,ut Hermolaus in leucoio docet,nam,& seculam ueteres dixere falcem, ad rem nostram redeuntes, non habet etiam odorem caryophyllata illius fructus, quo in aromatibus pro condiēdis obsonijs utimur,at suauem odorem habet, ut ille suauis est,qui in caryophyllo flore sentitur,unde ob suauiolentiam illi flori comparatur. immo & in illum quodāmodo inclinat. Plurimis, & præsertim Pandectario eam esse placet,quæ apud Galenum lapagū dicitur, hic bonus uir scribere debuit lagopū,quasi pedem leporis,nam Galenus de lagopo in simplicium medicamentorum facultatibus tractat, quam facultatis adeo exiccantis esse dicit, ut alui fluxus probe exiccet, quas uirtutes illi attribuit Pandectarius ex mente Galeni,ut constet,quod Pandectarius corrupto uocabulo lapagum dixit,scribendum fuisse lagopum,quem errorem Genuensis euitauit, quippe qui nouit lagopon, id est pedem leporis caryophyllatam non esse,ut certum est siquis antiquorum authorum picturas consideret.

conſideret. Dioſcorides tamen, Galenus, & Paulus eam nō deſcribunt, nec etiam Plinius, ſed hic tātum in ſegetibus naſci dicit. Dioſcorides autem φύεται ἐν πρασίαις, id eſt in hortorum areis naſcitur, conſtat autem caryophyllatam in montibus naſci, at hæc herba, quæ pes leporis dicitur à nullo deſcripta reperitur, præterquam à Genuenſe, qui in antiquo Dioſcoride pictam uidiſſe fatetur puſilla habentem folia in triangularem figuram uergētia per omnes ramulos utrinque ab ambobus lateribus continuata per totam humilem plantam, expanſam per terram, nos uero in altero Dioſcoride ſpeciem alteram leporini pedis circumcirca inciſi uidimus, ea in acetarijs uerè utimur, ad noſtram autem caryophyllatam reuertentes, quā recentes ſanamundam, & auantiam, & oculum leporis uocant, & quam non eſſe lagopum certe ſcimus, nec apud Dioſcoridem reperiri. ſi aliqua tamen ſit apud antiquos eam eſſe ſuſpicor, quam Plinius lib. 26. cap. 7. Geum appellat, quamuis in aliquibus codicibus Gethis legatur: hāc radices nigras, & bene olentes habere tradit, non autem dicit caryophylli odorē habere, quia apud ipſum hic flos ignotus erat, ſed bene olere, quia reuera optimus odor eſt, ad eadem etiam Geum ualet ad quæ iam dicta caryophyllata, ad pectoris inquam, & lateris dolores, & cruditates iocundo ſapore diſcutit ad quæ radix cariophyllatæ ualet, quamuis, & ad alia multa caryophyllatæ radicis ſit in re medica uſus. in his mōtibus eam colligas, ubi copia eſt radicesq; ſerua, & folia. SE. Nullus eſt apud medicos foliorum uſus. BRA. Tu autem & folia ſerua, quæ ad multa ualent. SE. Deinceps ſeruabo. BRA. Galli ſalmonde, ac ſi ſanamundam dixerint, eam appellant, Germani negeles kraut tanquam caryophyllorum herba dictum

ſit

sit, à Polonis nucnlin dicitur. SE. *Argumentum id tuum parum salis habere uidetur, quo probare niteris Geũ esse caryophyllatum, quoniam utrunque pectori, & lateris dolori prosunt, & quia Plinius radiculas illas boni odoris esse tradiderit, at hæc à uiribus sumpta ratio, parui est momenti, cum multæ sint herbæ, æquali facultate præditæ, tamen eædem non sunt.* BRA. *Video ubi in nos cauillari potes, cauillos exerces, nec pro conscientia res, ut sunt consideras, nõ equidem diximus geum garyophyllatam esse, & forte non credimus, sed legentibus considerãdi ansam præbemus, & quibus conueniant simul ostendimus sint quæcunque illa. propterea tu probe cõsulere debebas non reprehendere, & cognoscere à nobis id certe non affirmari, etenim non ignoramus ex uiribus argumẽta non demonstrare, aliquid tamen est si uires conueniãt, & aliquid si in odore conueniant.* SE. *Lapatium syluestre sequitur.* BRA. *Pro syluestri lapatio quam herbam seruas?* SE. *Eã quæ uulgo rumice appellatur.* BRA. *Rumex latine dicitur, & lapathum potius, quàm lapatiũ dicere oportet, si quis Dioscoridis uerbis uti uoluerit, cuius multæ species sunt, quæ sub capite acetosæ ab Auicenna ponuntur, quamuis acetosa sit una tantum species, uerum deceptus est in ea uoce* ὀξὺ, *ut multi latini fecere, quæ acutum significat, acuties autem in aceto est, & per similitudinem in alijs rebus, ut ensis acutus, unde una tantum lapathi species quo ad saporem acuta est, quã acetosam, & herbã bruscã uocamus, aliæ quo ad formã acuta folia habent. quã ob rẽ quod à Dioscoride satiuo simile dicitur proprie rumex est, & lapathum syluestre, quod seruatis, quãuis nõ multũ differat, quãcunq; speciem, quoniã easdem ferè uires habent. Ferrariæ uberius crescunt semina*

folia,

folia, & radices seruabis, Galli parelle rouge, Lusitani labaras, Germani cletten, Poloni kobili scza roi, alij dicūt sezovvmelky, Hispani lanpazos hanc herbam appellāt. est frigidum in primo ordine, siccum in secūdo. SE. Euphragia occurrit. BRA. Herba pulchro nomine insignita, quam tamen antiqui ignorarunt: nihil enim de ipsa apud Dioscoridem, Plinium, Galenum, Paulum, aut Aëtium reperi, herbula parua est pimpinellæ similis, Adhil etiam uocata, sed folia minora habet, nec multos ramos habere putant recentes, tamen in summis montibus tum Bononiēsibus, tum Mutinensibus fruticosissima inuenitur, sed in decliuioribus locis ferè in unum stipitem crescit, flores in album uergunt. Hermolaus lib. 4. corollarij, ubi de saxifrago tractat, luteolos esse dicit. integram plantam serua ex his montibus collectam, pro hac Mutinenses, & Bononienses montes ascendunt multi pharmacopolæ, in plano etiam nascitur, sed est multo efficacior in montibus, Galli eodem modo euphraize, Germani aughentrost appellant, tanquam si dictum sit oculorum solamen, propterea à multis ophthalmica, & ocularia nuncupatur, à Polonis szvvieczki dicitur, calida, & sicca est in primo ordine. SE. Millefolium sequitur. BRA. Multæ herbæ apud antiquos in hoc nomen ueniunt, ut quarta species sideritis, & stratiotes terrestris, ea tamen uere millefolium est, quæ à Dioscoride myriophyllon appellatur, & à Plinio lib. 24. cap. 16. sed nostri pharmacopolæ quibusdam mulieribus credentes alias herbas pro millefolio accipiunt, ut stratiotem terrestrem, quartam speciem sideritis, & alias quasdam. SE. Tu quam sumere debeam, ostende. BRA. Omnibus ferè eædem uires insunt, quia uulneribus aptæ. in his montibus non nascitur, aut inefficax est. Fer

rariæ habetur, quia paluſtria loca amat, ea eſt, quæ unum ſingularem caulem habet tenerum, & unam radicem, folijs feniculi pluribus, ſubrubicundum, & denſum, tanqam de induſtria ſit ita factum, puniceum, & perpolitum. herba ipſa ſeruatur, eodem ferè nomine Hiſpani, ut nos utuntur millafolio, eodē, & Galli mille feulles, Germani garb dicunt, quamuis & nonnulli ſthaffs reibe, id eſt ouinam coſtam, & alij relic dixerint, tamen incertus ſum, an uero millefolio, uel alijs herbis, ita appellatis hæc nomina tribui debeant, Poloni kvvvávvnik uocant, Cretenſes uulgo phillyophyllon. frigidum eſt, & ſiccum ordine ſecundo. Galenus in ſeptimo de ſimplicium dicit eò deſiccatoriæ facultatis eſſe, ut uulnera glutinet. SE. Pes columbinus ſequitur. BRA. Apud antiquos Græcos hanc herbam multum quæſiui, quia eius nomen, Græcorū impoſitiones ſapere uidetur, quippe qui herbas, ut excellentiori nota cognoſcerentur, ex notiſſima re, cui aſſimilarentur, denominarunt, ut pes leporis, pes coruinus, pes accipitrinus, pes locuſtæ. at nomen hoc, nec apud Dioſcoridem, Theophraſtum, Plinium, Galenum, aut alterū ex antiquioribus mihi occurrit, qui de herbis pertractarunt. Recētes Amomum columbini pedis ſpeciem eſſe contendunt, quum ita à Serapione exiſtimatum ſit, tamen apud antiquos hoc nuſquam repertum eſt. immo ſi Amomi figuram conſideremus fruticem eſſe puſillum, ceu ramum è ligno conuolutum, & ſibi ipſi implicitum, ſtatim decernemus nullā eſſe notam, qua cum columbino pede conueniat. Hæc enim nomina à ſimilitudinibus cum his animalium partibus impoſita ſunt: quam ob rem neſcio qua ratione, & Serapio amomum pedem columbinum eſſe putarit, quāuis nomina ad placitum ſint, ſed & ad placitum eſt Barbaris credere

dere quum sine ratione loquuntur: Pandectarius anagyron, columbini pedis speciem esse fatetur, sed Dioscoride perlecto, nullam similitudinem habere percepi. quippe anagyris folia, & uirgas uiticis, id est agni casti habet, quæ folia nihil cum columbino pede conueniunt. Auerrois de columbino pede quinto colligit tractatu, frigidum in primo, siccum in secundo docens, tamen eius effigiem non describit, ut ferè opus sit columbinum pedem uaticinari. quidam uero Geranium esse putarũt, à quibus sponte discedo, quoniam geranium diuisuras maiores habet, quàm anemones: at non ita magnas pes columbinus habet, nec etiam rotunda radix ipsi inest. quicquid autem sit, nostri pharmacopolæ herbulam quãdam seruant, quæ sex, aut octo ramulos profert pusillos, subtiles, in quibus folia insident, rotunda circumcirca incisa adeo, ut columborum pedes, à nobis calciatorum appellatos, imitari uideatur, an modo illa sit, uel quæ apud antiquos hæc fuerit incompertum habeo, tamen duas herbas in Ferrariẽsi agro iam diu noui, maiorem unam, alteram minorẽ, quæ earum forma columborum pedes imitantur. Ego potius maiorem colligerem, aut ambas omitterem ueluti apud antiquos ignotas, eas autem in Ferrariensi agro quærerem, ubi uirent egregie. SE. Hæc herba omitti non potest. alioqui trocisci diacorali, qui theriacam ingreditur, fieri non possunt. BRA. O ingens recentiorum ignauia, nulli sunt trocisci diacorali, qui theriacam ingrediantur, sed est magma hedycroon, de quo Galenus & in libro de theriaca ad Pisonem, & in antidotis tractat, nescio quomodo uocabulum hydichroon in diacorali corruperint. in hoc uero magmate nec coralli, nec pes colũbinus insunt. Hæc autem aliàs à nobis ubertim tractabuntur, folia, &

radices huius herbæ Ferrariæ habere studebis, à Germanis hæc herba taubensus.i.colūbæ pes dicitur, nam apud ipsos tauben columba est, & sus pes, Neapoli amomum uocant fortè Serapionem sequentes, à Polonis goloxbia noga dicitur. SE. Persicaria sequitur. BRA. In Ferrariensi solo copiose crescit iuxta aquas, & in humentibus locis præsertim, recentes duas species faciunt, alteram quæ in medio folio nigredinem quandam ueluti oculus habeat, alteram uero quæ non habeat: herbam esse, quæ ualde exiccet certum est, & quisque qui experiri uoluerit probare poterit. quid autem sit apud antiquos incertum uidetur. putant nonnulli esse Dioscoridis hidropiper & certus sum (quoad meliora inuenerim, quicquid sentiat Hermolaus) eam persicariæ speciem, quæ lituris caret, hydropiper Dioscoridis esse, quoniam saporem piperis habet, acrisq; est. cum Hermolao autem sentio, eam speciem, quæ lituras habet, hydropiper non esse: mirum enim esset Dioscoridem notam ita celebrem omisisse. adde quia folijs mentæ comparat, nos autem persici, alij laurinis folijs, sed altera persicaria, cui maculæ desunt in omnibus cū hydropipere conuenit, habet enim florem album, spiceum, acrem gustum, minutum semen, caulem nodosum, rubrum, longum, & folia mentæ conferri possunt. Auicenna piper aquæ uocat, quæ & si piperis saporem non habeat, tamen ueluti piper acrem habet, & Auicenna inquit in gustu suo saporem piperis habere, fortè igitur nostra persicaria hydropiper Dioscoridis est, & Auicennæ piper aquæ, Plinij piperitida, & siliquastrum. hæc autem per suspicionem dicta sint, tamen quæ de hydropipere aliàs suspicatus sum, omittere decreui. SE. Ne quicquam prætermittas obsecro. tuis enim uerbis plurimum delector.

delector. BRA. Erectis igitur auribus audias. Nunc in fictilibus supra fenestras Ferrariæ herba habetur, quæ sine odore est, tamen acrem saporem habet, ut piper apud nos Hispanum piper uocatur: alij piper ex calechut, hãc herbam hydropiper esse arbitratus sum, unde, & à Plinio ob siliquam, quam facit, siliquastrum dicitur: unus tamen scrupus adest, quia Dioscorides hydropiper semen acinosum habere scribit, piper autem hoc uulgare uasculum habet, in quo semen continetur, dicitq; folia albiora esse folijs mentæ, at huius piperis folia, adeo uiridia sunt, ut in nigrum inclinent, in reliquis tamẽ optime quadrat, ut nec pictor aptius pingere potuisset, legi tamen Dioscoridem, in quo legebatur, semen in uasculo. & Marcellus fatetur se uidisse antiquum Dioscoridem pictum, literis antiquis longobardis scriptum, in quo erat effigies seminis in uasculo. SE. Hoc ergo piper, quod religiosi Carthusienses in testuacijs loco ueri piperis utuntur. Dioscoridis hydropiper esse censebas? BRA. Suspicatus quidem sum, sed an sit alij iudicent, propè aquas non nascitur, ut nostra persicaria, quæ à Gallis curage, à Polonis rdest nuncupatur, calidum est, & siccum ordine tertio.

SE. Id mihi non satisfacit, cum probas persicariam, quæ lituras habet hydropiper non esse, quia Dioscorides tam celebrem notam non omisisset. tamen Dioscoridem uidemus pluribus in simplicibus id facere, quoniam suis coloribus illa non pingit, & lineamentis egregie. BRA. Video te litium amore potius capi, quàm ueritatis. Quid hoc ad rem? & si multa omittat in simplicibus delineandis Dioscorides, tamen nõ omittit tam egregia. adde nos hac in parte per suspitionem loqui & nihil certi asserere. SE. Parietaria sequitur. BRA. Hæc & à muris mu-

ralis herba, sicut à parietibus parietaria uocatur. Nostrum uulgus ob lucidam quandam uiriditatem uitriolum appellat, nam ueluti uitrum splēdescere uidetur, uel quia uitrea uasa hac abstergunt, unde Auicenna herbam uitrī appellat, quoniam (ut inquit) ea uitrum abluitur. à Cornelio Celso muralis, & muralium dicitur. SE. Apud antiquos quæ herba est? BRA. A Dioscoride libro quarto helxine dicitur, quæ in parietibns nascitur, & sepibus, caules habet leuiter rubentes, folia herbæ mercurialis, hirsuta, semine obducto circa caules, & tenaci, ut uestibus etiam hæreat, siquis autem nostram parietariam consideret, hanc esse uidebit à Dioscoride supra depictam, de qua Plinius libro.22.capite decimo septimo, quam tamen ipse folia mixtæ similitudinis inter Plantaginem, & marrubium habere dicit, in reliquis cum Dioscoride conuenit. at plures aliæ herbæ helxine appellātur hæc, & parthenium dicitur, unde Leonicenus in epistola ad Angelū Politianum, Plinij errorem animaduertit, qui libro.xxi. capite trigesimo, parthenium à Celso perdicium, & muralium appellari censet, quum tamen muralium apud Celsum hæc parietaria sit, parthenium uero de quo hic tractat chamæmalon est, si parthenij chamæmali proprietates considerētur. Hæc autem nihil ad nos, appellatur & Helxine parthenium, quia in hoc nomē multæ herbæ coincidunt: satis autem habeas helxine parietariam esse, quam in Ferrariensibus parietibus frequentissimam habemus. Nec deest nobis altera helxine, quæ myosotis dicitur, quasi muris auricula, nostrum uulgus pauarinam uocat, quoniam pauaris, idest iunioribus anseribus (ita enim Ferrariæ iuniores anseres uocantur) sapit. quanquam ab aliquibus alsine à Dioscoride, & non helxine dici existimetur,

metur, non tamen ea est, quam Germani meusole idest muris auriculam nominant, licet idem sit nomen, quia Germani lanuginosam alteram herbam ita uocant, quæ non est uera antiquorum muris auricula. Hæc autem aliàs, potius autem esset helxines proprietates recensere, ob hoc præsertim, quia error maximorum medicorum est, qui ea pro calida, & sicca utuntur, quum tamen frigida sit, quippe ex parietaria pro frigida materia, et in doloribus ex uentositate fomenta parant, tamen Dioscorides frigidæ, & adstringentis naturæ esse contendit, idem Celsus, Plinius, & Paulus, denique Galenus & Aëtius etiam humiditatem habere fatentur, quæ proprietates eos manifeste errare demonstrant, qui pro aperiente herba, & resoluente, ac urinam prouocante accipiunt. si autem dolores sedari quandoque acciderit, id fit aut propter admixtum oleum, aut actualem caliditatem. Nõnulli autem recentes folia quidem frigida dixere, caulem autem calidum, quod quàm uerum sit, cæci iudicent. Pandectarius quoque tribus uersibus sui ipsius obliuiscitur. primo enim parietariam calidam, & siccam in tertio gradu fatetur, postea Dioscoridem, & Galenum adducit, qui frigidam esse contendunt, & ad ægritudines calidas ualere inquiunt. Arbitrorq; Auicennã deceptum, qui ad phlegmatica apostemata ualere censet, postea eiuscemodi apostemata numerans herisipelam, & calida apostemata scribit. S E. Hæc tamen consuetudo inoleuit, ut pro calida herba sumeretur. at quid in causa fuerit libẽter scire percupio. B R A. Quod sentio lubens edocebo, hæc herba præter nomina dicta, parthenium etiam appellatur, est autem pathenium herba, quæ uulgo brusaculo dicitur, uel etiam matricaria si folijs coriandri latioribus comparetur, & non tenuioribus,

ribus,calida,& quæ pro fomento ad dolores ualeat, quũ scriptum reperire parthenium,hanc parietariam,pro illa,quæ uere parthenium est,accepere, & ita apud recentes sine ratione inoleuit.Hermolaus Barbarus in helxine,parthenium matricariam esse testatur.nos tamen reuera potius uocatum brusaculum arbitramur, cum folijs coriandri tenuioribus comparatur, quod apud Serapionem matricaria uidetur.quicquid tamen sit, etiam si illã sumeres,calida est,et frigidis doloribus occurrit.denique parietaria in alijs locis,quàm Ferrariæ,herba urceolaris nũcupatur,quoniã urceos uitriatos illa abstergũt,nos uero à uitro potius,quàm à uase nomẽ dedimus.de hac aũt herba finem fecissemus, nisi in mentem uenisset, Aëtium summum uirum capite 23.undecimi libri,ubi remedia ponit ad suppressam,& ægre prodeuntem urinam , ultimo loco remedium ponere:perdicium herbam terito,& affuso oleo feruefacito,atque ita uesicæ imponito, eandẽ etiã herbam cum oleo coquito,ipsaq; proiecta,lanam oleo imbuito,ac imponito.si quis autem considerabit,quid perdicium sit apud Aëtium ipsum,Galenum,& antiquos, uidebit parietariam esse,qua tamen Aëtius utitur, ut calida, quia ad prouocãdam suppressam urinam.nec opus est eo fugere,quod id ex accidẽti faciat calorem naturalẽ reuocando,quoniã plura alia magis apta sunt,quàm helxine, nec tanta frigiditate imbuta est præsertim oleo iam dicto iuncta,ut naturalem calorem reuocare debeat. SE. *Errauit ergo Aëtius?* BRA. *Quid in hac re sentio, edocere statui. Aëtius capite.21.de ischuria idest urinæ suppreßione tractat omnes modos,quibus fieri potest, & curandi rationem ostendens,capite autem 22.nõ solum scabiem uesicæ,sed & composita medicamenta ad suppreßionẽ uri=*

næ

quæ scribit.at.23.capite simplicia remedia ad suppressam urinam edocet, & præsertim si aut multitudo materiæ, aut craßities in causa sit, supra autem capite.21.inter alias causas suppreßionis urinæ unam dicit, quoties aliquis ob negotiorum importunitatem, aut contionem, aut quia in loco sit ubi mingere non poßit, & uesica impleatur, tunc enim os eius magis constringitur, docetq; modum curãdi, qui fit per compreßionem manus supra imũ uentrem, ut urina lente exprimatur, capite uero.23.ubi simplicia remedia ponit ad compreßionem propter multitudinem, & craßitiem, remedium perdicij scribit, quod ualet ad compreßionem propter multitudinem: nã perdicium.i.helxine, uel parietaria est frigidæ, & adstringentis naturæ, adstringens autem est tãquam manus, quæ exprimat, & paulatim urinam exire faciat. itaque arbitror Aëtij contradictionem soluẽdam esse, & demonstrãdum his, quæ dicta sunt non cõtradicere, Hispani ferè ut nos paritariam remoto, e, Galli paritoire dicunt, quidam uero Germani Sampeters kraut idest sancti Petri herba. alij uero tag und nacht.i.die, noctuq; appellãt, utunturq; eo nomine in sophismatibus, et cauillis amatorijs, is enim qui amat, die, noctuq; amat, tamen si apud ipsos tag und nacht herba, flores habeat partim luteos, partim purpureos & propterea sit ita appellata, quia purpureus color noctem, & luteus diem significet, tunc certus sum nostram parietariam, non esse tag und nacht Germanorum & ideo male eo nomine in helxine utuntur. quum uero sint, qui eam esse contendant, quam nos uitriolum appellamus, & est iam dicta helxine digladiari in hac re noluimus, sed omnes suo modo proprijs nominibus uti sinemus, à Polonis noczydzien dicitur, à Venetis ueriol, à Cre-

tẽsibus

tẽsibus uulgo perdieugli, à Cidoniensibus colizaui, ab Hispanis paritaria, à Romanis polatora, à Neapolitanis herba de muro nuncupatur. SEN. *Ratio tua mihi nõ satisfacit, qua Aëtium à calũnia tueri studes, nempe adeo uehemens in helxine adstrictio nõ est, ut manus uice supra imum uentrem posita adeo comprimere possit, ut paulatim urina exeat.* BRA. *Cur dubites id fieri posse ignoro, immo tanta adest adstrictio, quãtulacunque sit, quæ id efficere potest, tuq; meliorem ansam tuendi à calumnia Aëtium porrigere debebas, nos enim solutionẽ illã proposuimus, quæ cæteris aptior uideretur pro Aëtij defensione, at tu studio solum cõtradicendi cauillaris.* SE. *Cuius est qualitatis?* BRA. *De recentioribus mirandum est qui illam in tertio ordine calidam, & siccam fateantur, quum & Dioscorides, & Galenus, & experientia frigidam, & siccam esse ostendant, propterea in primo ordine frigidam esse dicimus, & in secundo siccam, quanquam & nonnihil habeat humiditatis, quare partium diuersarum est.* SEN. *Ideo ad arboream hederam ueniamus.* BRA. *Hedera absolute dicendum erat, nam & si in speciebus differentiæ sint, quoniam aliqua alba, alia nigra, & aliqui in marem, & fœminam partiuntur, mas helix dicitur, quoniam fructum non gignit, uulgus tamen arboream dixit ad differẽtiam suæ terrestris, de qua aliàs agemus, quum tamen absolute hedera dicentes, arboream solam antiquiores indicent, notissima est apud nos hedera, & in Ferrariensi agro abundans, circa arbores, & parietes repens, quos per tempus excedit. si plura scire cupis Dioscoridem lege, & Plinium lib. 16. capite 35. cuiuslibet generis folia, semina, corymbos, succũ & lachrymam, quam uulgus gumi hederæ appellat, serua*

at suc

at succum nigræ ab alba, & corymbos segrega. SE. *Differt'ne ea, quæ circa parietes repit, ab ea, quæ circa arbores?* BRA. *Non quidem specie, at hæc magis arida est, quæ parietibus inhæret.* SE. *Forte magis humida, si puteo aliquo, aut cisternæ inhæreat.* BRA. *In eo certus sũ. A Gallis lierre quasi hedere, à Germanis uero eppau, ab Hispanis iedera, à Cretẽsibus uulgo chison, à Polonis bluszcz nuncupatur. tamen Poloni terrestrem hederam bluszcz polny uocant, arboream uero bluszcz dzreuni.* SE. *Cuius est qualitatis hedera?* BRA. *Galenus illam mixtæ facultatis esse dicit, calidæ inquam, frigidæ, humidæ, & siccæ, tamen simpliciter in primo ordine frigida dici debet, sicca in secũdo, licet diuersæ sint de ipsa disertationes.* SE. *Branca ursina occurrit.* BRA. *Ex similitudine quam eius folium cum anterioribus ursorum pedibus habet uulgus brãcam ursinam appellauit pulcherrima herba est, & quam architecti in columnarum basibus ornandis, aut epistylijs posuere, quæ nam sit hæc apud antiquos frequenter dubitaui, denique antiqua uasa, & columnæ in eius suspitionem me adduxere, ut acanthum esse iudicarẽ nam antiqui molli acantho pateras pingebant, & in colũnarum basibus acanthi folia sculpebant, unde suspicatus sum, quam acanthum Dioscorides, & Plinius, ac alij appellant, nostram brancam ursinam esse: nec moueor, quòd acãtha spinam significet, quoniam hæc herba spinosa quidem est, sed mollibus spinis. ideo à Virgilio mollis acanthus dicitur in Menalcæ, & Dametæ concertatione, Ecloga tertia cum inquit Dameta,*

Et nobis idem Alchimedon duo pocula fecit,
Et molli circum est ansas amplexus Acantho:

& in quarto Georgicorum libro, ubi de Sene Corycio agit

git

git mollis Acanthi mentionem facit, cum inquit,

Ille comam mollis iam tum tondebat Acanthi.

SE. In Acantho ambigo, an branca ursina sit, cum à Virgilio acanthus semper urescere dicatur, nam in secundo Georgicorum libro, ubi de his loquitur, quæ quaq; terra feruntur inquit,

Quid tibi odorato referam sudantia nigro,
Balsamaq́;, & baccas semper frondentis Acanthi?

BRA. Semper uiret Acanthus, & baccas fert, quæ & in branca ursina requiruntur: nam & hyeme uiret, & baccas fert. SE. Nō possum, & ab hoc abstinere eundem authorem uoluisse croceum esse Acanthi florem, cum tamē croceus non sit, quod autem id uelit manifeste apparet libro Aeneidos primo, cum Ascanius munera fert, ut Didoni præsentet, hæc quæ sequuntur enumerantur.

Ferre iubet pallam signis, auroq; rigentem,
Et cirtuntextum croceo uelamen Acantho.

adde quòd deinceps in eodem libro, hæc munera à cupidine referuntur, & non ab Ascanio, qui à Venere sublatus erat, à Virgilioq; subscripta carmina succeßiue addūtur

Mirantur dona Aeneæ mirantur Iulum,
Flagrantesq́; Dei uultus, simulataq; uerba,
Pallamq́;, & pictum croceo uelamen Acantho.

BRA. Ex his colligi non potest poëtam uoluisse Acanthi florem esse croceum, quoniam reuera croceus dici non potest, sed inquit uelamen illud esse pictum croceo Acantho is enim qui acu pinxerat, croceo colore usus erat, uel ob id dictum est, quia Acanthi folia cum ueterascunt crocea efficiuntur, aut in croceum quendā colorem tendunt, propterea à Virgilio dici poterit, Acanthum, id est brancam ursinam croceam quodammodo esse, eius folium plerisq;

locis

locis in columnarum capitulis uisitur, quæ corinthiacæ dicuntur, ob ornatum in morem corinthiorum. unde nõ deterreor, quòd præduras spinas non habeat: satis enim est, ubi flores exeunt ueluti spinas habere. in maximo honore apud antiquos fuit, & in hortis pro tegenda terra eius folijs utebantur. in omnibus autem Dioscoridis *Acanthi descriptio brancæ ursinæ conuenit, nam folia multo, quàm lactucæ latiora, longioraq́; habet, erucæ modo incisuris diuisa, nigrescentia, & cũ molli leuore pinguia, idem & in caule leuor, quem altitudine duorum cubitorũ erigit, craßitudine digitali, per interualla sub ipsum usq; uerticem foliolis quibusdam oblongis ueluti nucamentis aculeatis uestitum, ex quibus candidus prodit flos, semen illi est oblongum, & luteum, capitulum thyrsi figura, radices lentore molles, muccosæ, longæ, rubentesq́; si brancam ursinã spectare uolueris huic descriptioni adeo quadrare cernes, ut nullus uel cæcus eam esse ambigere possit. in hortis etiam, & humentibus locis nascitur: nec te moueat* Dioscorides, *qui eã herpacanthũ uocari doceat, quoniam serpit: hoc enim serpere in folijs tantum, quæ propè radices sunt intelligo, nam hæ per terram extenduntur,* Galli *ut nos appellant, quidam uero* Germani *engelburtz,* Poloni *barscz dicunt.* SE. *In tuam sententiam descendo. Sisimbrium ad manus uenit.* BRA. *Ne diu uerbis immoremur, ea herba, quam nos mentam* Florentinam *appellamus apud* Dioscoridem, *& antiquos sisimbriũ est, folia enim habet mentæ similia, & magis odoratum est, & nisi excolatur in* Nepetam *aspectu degenerat, sed in mentam odore, & id plerunque expertus sum,* Florentinam *mentam terræ absque cultura derelictam in* Nepetæ *aspectum trãsiuisse.* SE. *Multi sunt, qui pro sisimbrio serpillum*

pillum accipiunt. BRA. Hi ſumme aberrant, quia ſerpillum altera ſpecies eſt, tamē ſiſimbriū ab antiquis ſerpillū uocatur, & hoc fuit anſa pluribus errandi, qui ſiſimbriū apud authores inuenientes, ſerpillum exponunt. in Apenino monte propè Florentiam egregie naſcitur, propterea mentam Florentinam appellamus, quamuis alij ob odorem, gentilem mentam, id eſt nobilē dicere maluerint. Hi demique ſalluntur, qui centonicum, & qui abſynthium ponticum eſſe arbitrantur. Germani, & hoc minz nomine mentæ comprehendunt, Poloni liebrotka uocant, calidū eſt, & ſiccum ordine tertio. SE. Ad hæc ceruina lingua ſe offert. BRA. De hac ſupra mentionem fecimus, tamē nōnulla alia referre nō grauabimur, multas herbas nouimus hoc nomine lingua ceruina inſignitas, abs te ſcire cupio quā colligere ſtatueris. SE. Quam ſcolopendriū appellamus. BRA. Apud antiquos phyllitis eſt, non ſcolopendrium, de quo unū animaduertas obſecro, Dioſcorides inquit modo ſex, modo ſeptem folia habere, at in una planta nonnunquam centum folia inuenies, uerum ſi extirpabis uarias plantas eſſe percipies, & nūquam ſeptenarium numerum excedere: quod Serapio in ſuo Scolopēdrio animaduertens inquit, & eius compoſitio eſt tredecim pedum, quo loco pinguiuſcule errauit interpres, nam interpretari debuit, & eius cōpoſitionem, id eſt quācunque plātam habere ſex aut ſeptem folia, interpres uero ſex, & ſeptem ſimul colligens tredecim interpretatus eſt. quam ob rem antiquorum lingua ceruina phyllitis eſt, licet excellēs Leonicenus in epiſtola ad Hermolaum linguam ceruinam apud antiquos hæmionitidem eſſe, nō autem ſcolopendrium, à quo diſſentire (licet præceptore optimo) ſponte uolumus, quū res ipſa alioqui demonſtret,

& si modica sit in forma differētia, constat autem Theodorum Gazam in Theophrasto pro scolopēdrio linguam ceruinam interpretari, ideo apud ipsum lingua ceruina non est, nunc uocatum scolopendrium, quod antiquorum phyllitis est, sed est uerum scolopendrium, à nobis passim Arabes imitantibus citrach appellatum. quam ob rem alia res est lingua ceruina tua, quæ antiquorum phyllitis est, & uulgare scolopendrium, à lingua ceruina Theodori, quæ est uerum scolopendrium. SE. *Rem optime accepi, duæ sunt linguæ ceruinæ, phyllitis, & uerum scolopēdrium.* BRA. *Ita est, sed phyllitis est pharmacopolarū lingua ceruina, & cum re similitudinem habet. Scolopendrium uero est Theodori solum lingua ceruina. quippe nullus author, præter Theodorum uerum scolopendrium linguam ceruinam interpretatus est: id forte fecit, ut latinam linguam ampliaret, inepte tamen, quoniam uerum scolopendrium à nobis citrach uocatum nullam cum cerui lingua similitudinem habet, hanc herbam Germani sua lingua airszung, id est cerui linguam, & ipsi uocant. Po=loni pszic cazic zui frigida, & sicca est in secundo ordine, nonnulla à Ruellio experimenta, tam uana de hac herba referuntur, ut referre non sit opus.* SE. *Omnia ad libellam accepi, sed primula ueris occurrit.* BRA. *Florentini hac herba in acetarijs utuntur, & apud nos inchoante uere, quum omnes herbæ tenellæ sunt, edendo est. ue=rum tanta herbarum copia Ferrariense sōlum exuberat, ut in despectu sit. herba est paruula, cuius folia supra terram extēduntur, & florem paruum fert, album, camomilli flori similem. Florū uero extremitates phœniceum co=lorem, & ualde floridum imitātur, de qua Plinius lib. 21. cap. 11. inquit, florum prima uer nunciantium uiola alba,*

tepidioribus uero locis etiam hyeme emicat. nos in Ferrariensi solo, quum mitiores hyemes sunt per totum annum uidimus. Hæc est quam uos pharmacopolæ pro primula ueris accipitis, à nostris mulieribus petrella dicta, ab alijs herba sancti Petri. Recentes etiam herbam paralysis, & alij Margaritam uocant, adeo nomina secundum placitum imponuntur: sed hi qui illam passarellam dicũt in altera herba decepti summopere aberrant: quum autẽ breui purpurea uiola post albam sequatur, nonnulli purpuream primulã ueris esse falsò contenderunt, nã ut præcitato loco inquit Plinius post albam ea sequitur, quæ appellatur purpurea, proxime flammea, quæ phlox uocatur, & primula ueris alba est. nos hoc obseruantes eodẽ ferè tempore & albam, & purpureã florescere percepimus, fortè temporis breuitate decepti, qua una alterã sequitur. quicquid tamen sit calidam, & siccam ordine secundo herbam esse constat, propterea iliacis doloribus, et uterinis mire succurrit, à Gallis coucõ, à Germanis schlusselplum uocatur, nescio unde hoc nomen sumpserit: sua enim lingua flores clauium significat, fortè ob similitudinem, quam flos ille cum bulla claui habet, nomen accepit à Polonis biala lebyona, à Neapolitanis primo fiore uocatur. SE. Folium indum sequitur. BRA. Nõnulli æque nunc sicuti ante Dioscoridis tempora hoc folium, Nardi indici folium esse arbitrantur, sed falso, quoniam folium est de se, quod ab antiquis in summo honore habebatur, malabathrum dictum, à quo & unguẽtum foliatum apud mulieres Romanas in summo honore fuit, nonnulli etiam lenticulam paludum Indiæ putarunt, sed decepti, quoniã Dioscorides folium esse tradit, quod paludibus innatat, sicut lenticula, id est res ea, quam uulgo zen appellamus,

tamen

tamen non dicit esse lenticulam, sed folium sine radice, ut lenticula innatans, diciturq; folium per excellētiam, quia nullum foliū odore, & perfectione (dempto Nardi folio, quod tamen paruum est) ipsum excedit. SE. *Nos malabathri folia habemus, & Venetijs passim uendūtur.* BRA. *Dicis'ne illa oblonga, odorata, gustu acria, feruidaq;, uelut caryophyllon?* SE. *Illa inquam.* BRA. *Caryophylli folia sunt, non malabathri, quæ cum nuce similitudinem habent. Venetijs aliud folium habetur, eodem nomine appellatum, quod Alexandria Aegypti aduehunt folijs lauri, arbuti'ue simile, Arabes tembul appellant, & Hermolaus ita etiam à Mauritanis appellari censet.* SE. *Optarem summopere, ut uerum malabathrū mihi pingeres.* BRA. *Nullus author est, qui illum uere pingat: Plinius tamen libro.12.cap.27.de duplici malabathro uerba facit, unum est cuiusdam arboris folium in Syria, folium inquam conuolutum, & aridum colorem habens, ex quo oleum ad unguenta exprimitur, est aliud folium de quo Dioscorides, & eodem loco Plinius, quod in Indiæ paludibus, modo lenticulæ innatat, sine radice, hæc duo malabathri genera Venetijs mihi ostensa fuere, sed an illa essent ambigebam, quoniam nullus author est (quē nouerim) qui malabathrum uere pingat. Dioscorides dicit esse in albo nigricans, & contumax frangi, solidum, integrumq;, odore qui nares feriat, & qui summoto quoque eo persistat, sapor eius sub lingua nardo similis esse debet, scaberq;, neque ullo salis gustu. Plinius uero in aliquibus à Dioscoride dissentit, nam absolute nigricans, non autem in albo nigricans, ut Dioscorides dicit, quippe candidum minus probatur. Oribasius autem dicit subalbidum in ipsa nigredine, quod etiam Dioscorides, nec ullo salis gustu inquit:*

Plinius econtrario quodam salis gustu scribit, itaque in Dioscoride legendum censeo, quoniã hæc particula absq; ratione posita esset, quia nullus gustum salis habere dubitat nisi ex eo ambigi posse dicas, quia in paludibus nascatur, tamen Oribasius & ipse in gustu salsedine carere dicit, nos autem potius probamus aliquo salis gustu legendum, additq; Plinius esse croco odoratius, & eius odorẽ sufferuefacti in uino omnes antecellere. SE. Eius effigiẽ potius uidere optabam. BRA. Id exprimere nõ possum, quod nec legi, nec oculis uidi. SE. Cuius facultatis est malabathri folium? BRA. Galenus 7. de simp. medicamẽtorum facultatibus libro, cum spica nardi simillimam facultatem habere dicit. SE. Ergo in primo ordine calefaciet, & in secundo exiccabit iã completo. BRA. Ita esse constat à Polonis list indiysłi uocatur. SE. De herbis ergo expeditum est. BRA. Tamen infinitæ aliæ herbæ ab authoribus scriptæ sunt. SE. Eas tãtum exaraui, quibus in officinis utimur. BRA. Tam paucis utimini? SE. His solum nisi aliqua mente exciderit. BRA. Res medica breuis est, si hæ tantum in usu sint, & nunquam medici alijs utantur, quæ à summis uiris Dioscoride, Plinio, Galeno, Paulo, Aëtioq; pictæ sunt, immo nonnullæ priuatim magis aliquibus ægritudinibus succurrunt, quàm prædictæ. dic autem alia'ne reliquisti, quæ collecturus sis? SE. Plurima. BRA. Quæ. SE. Semina, fructus, radices. BRA. Non'ne ista in herbis collegisti? SE. Non omnia, plura enim reliquimus. BRA. Quid sequitur in tua charta? SE. Semina statim describũtur. BRA. Habent'ne cum herbis eundem ordinem? SE. Forte inordinatiori ordine digeruntur, sed colligentibus nihil refert. BRA. Nihil quidem refert, tamen pulchrum est ordine quodam incedere.

dere. SE. At inordinatio ipſa ordo quidam uidetur, quia inordinationem penitus ſeruat. BRA. Quicquid ſit, tua ſemina, aut cum ordine, aut ſine ordine digeſta enumerare incipias. SEN. Vt lubet agam, tamen oportunius erit cœnare, quoniam maiores cadunt altis de montibus umbræ, & iam ruſtici à labore ceſſarunt, & nunc ſumma procul uillarum culmina fumant, ubique enim cœnæ parantur, poſt cœnam quieſcemus, hodiernum laborem remittentes, ut craſtino mane tempeſtiuius huic negotio acrius operam dare poßimus. HER. Et mihi iam renes adeo calent, ut uix interulam pati liceat, omniaq́; membra, præter dentes & palatū quietem expoſcunt. BRA. Quis poſſet à tantis uiris diſſentire? omnia omittantur, & reſocilliandis uiribus uacemus, quiſque enim noſtrûm hac re ſumme indiget. Tugurium hoc uirentibus herbis circunſeptum ingrediamur, en ruſticus mappam ſtrauit apud ipſum cœnabimus. SE. In hoc quidem loco cœnabimus, ſed noſtris dapibus, quæ adhuc in hippopera ſuperſunt. HER. Iam tempus eſt dare membra quieti, ego ſupra hunc cumulum foliorum caſtanearum hanc noctem tranſigere decreui. SE. Commodius erit, gratiusq́; corpori lintea ſupra folia extendere. BRA. Vt lubet, hoc unum ſcio, nobis opus non eſſe cunabulo ad dormiendum. SE. Non indigebimus equidem, & hæc aura quæ ſpirat, culices abiget. BRA. In montibus non ſunt adeo frequentes, ut in conuallibus, & locis aquoſis, hic tamen nō deſunt. HER. Solares radij tecti rimas iam ſubeunt nos autem dormimus? BRA. Miror, quum iunior ſis, & magis deſatigatus, primus omnium experrectus ſis. HER. A cunis uſque aſſuetus ſum tempeſtiue ſurgere, immo diu uos dulci ſopore preſſos inſpectabam, & ne euigilarem quie-

scebam. SE. Eia surgentes operi nostro incumbamus, ubi est mea charta, in qua semina scripta sunt? BRA. Linteis heri uesperi tectam uidi, quippe sinu deciderat, quum tuum hoc colobiũ recingebas. HER. En sub capite erat.

DE SEMINIBVS, QVAE APVD FERRARIENSES pharmacopolas in usu sunt.

SE. Latum hunc campum ingrediamur, in quo magnam herbarum copiam uirescere intueor, & ferè omnes ad semina peruenisse. BRA. Nunc semina exarare incipias, ut diligentia tarditatem cõpensemus. SE. Iusquiami semen primum locum inter semina occupat. BRA. Tres hyoscyami species à Dioscoride numerantur, una flore purpureo, semine nigro, altera flore luteo, semine flauo, tertia flore, & semine albis, duæ primæ species insaniam faciunt, tertia in usu medico habetur, & Ferrariæ inter ruinas, & rudera crescit, eius tamen maiorem copiam habemus, quæ florem luteum habet, uerum & florem album habẽs ibi uiret, harum duarum specierum semina condas, quia ubi illa deest, cui flos albus insidet, florem luteum habentem accipimus magis, quàm quæ purpureum. at cur semina tantum seruatis? SE. Quia sola in usu sunt. BRA. Cur non inmutandus usus si ab authoribus aliæ partes seruantur? SE. Mutemus. BRA. Tu igitur præter semina folia, & radices serua, & ex trimestris tritici farina, ac folijs pastillos facito, recentiũq; seminum succum, & foliorum parato, quamuis, & ex suis seminibus calida aqua infusa succus etiam exprimatur, folia etiam polentæ admixta in pastillos conformantur. SE. Hæc omnia Ferrariæ ex habente flores albos parabo,

bo, quæ si desecerint, luteos habentem sumam. BRA. *Facile utranque speciem habebis, quanuis copiosius in maritimis nascatur, notissima est apud nos herba, quam nostrum uulgus dentem caballinum uocat. Galli latinum nomen imitantur. Germani bylsam kraut, uel bilsensome, quod semen hyoscyami significare uidetur. at si kraut id est herbam præponāt. ita dicent kraut bilsensome. i. herba seminis hyoscyami, à Polonis bielon, à Cretēsibus uulgo dischiamo, à Neapolitanis canechiara, à Suessanis cācchelera. ab Hispanis ueleno nuncupatur. in tertio ordine frigidus est hyoscyamus qui in usu est in tertij ordinis principio. Niger uero in tertij ordinis fine, in secundo ordine siccus est, licet Auicenna & in tertio siccum faciat, ueruntamen, & aliquam humiditatem habere nō dubitamus.* SE. *Rutæ semen alterum locum habet.* BRA. *De ruta in herbis tractauimus.* SE. *Mente exciderat. Altheæ semina sequuntur, de quibus tamē supradictum est, & ut satis erat collegimus, semina maiora frigida sequūtur.* BRA. *Quot, et quæ sint numera.* SE. *Quatuor melonis, cucurbitæ, cucumeris, citruli.* BRA. *Quū hæc maiora nuncupentur, respectu minorū dici oportet.* SE. *Immo sunt quatuor semina minora frigida ad differentiam maiorū.* BRA. *Numera & hæc.* SE. *Portulacæ, scariolæ, lactucæ, endiuiæ.* BRA. *Cur hæc minora illa maiora appellantur?* SE. *Nescio alteram causam, quàm quod illa sint magis frigida.* BRA. *Immo portulacæ semen, endiuiæ, ac lactucæ magis frigida sunt.* SE. *Cur ergo ita uocantur?* BRA. *Id non fit ex uiribus quæ maiores in minoribus sunt, sed ex mole, & seminum magnitudine, & forte ex magnitudine rerum unde semina sumuntur: itaque à mole corporis recentes, & non uirtutis hæc semi-*

na maiora, & minora nuncuparunt. immo si in recentiorum libris semina frigida absolute scriptum reperies, maiora intelligere oportet, à primis autem exordiamur id est melonũ seminibus (ut tuo uerbo utar) Dioscorides, & Græci omnes nomen habent σίκυς, quod nostri latini uertentes cucumerem dicunt, sub quo nomine non tantum eum fructum, quem uulgo cucumerem appellamus, intelligunt, sed omnia melonum genera, cucumeres, citrulos, & angurias comprehendunt. SE. *Apud Græcos igitur maxima debet esse confusio.* BRA. *Quiete habeas, & rem noueris mire distinctam: quum fructum illum, quem nos uulgo melonem dicimus, significare uolunt, non σίκυς, id est cucumis absolute dicunt, sed σίκυς πέπων, id est cucumis pepo, uel absolute πέπων dicunt, nos autem absolute pepon. Melopepon uero pepo est in formam mali cotonei fortè fortuna (ut Plinius inquit capite quinto deciminoni libri) factus. absolute igitur cum cucumis dicitur, anguriam intelligere oportet, quum pepo, melonem nostrum, cum melopepo nostrum melonem in cotonei mali formam digesti, cuius pars propè semina comeditur, quoniam densior est, & non adeo aquosa, ut in pepone, propterea à Galeno in secundo de simplicium medicamentorum facultatibus egregie notatur partem intimam peponis, quæ semen tangit cum in peponibus edendo non sit, in meloponibus paßim ab hominibus comeditur, & quamuis nostro tempore aliqui etiam abijciant, tamen Galeni tempore omnes comedebant ablatis solum seminibus, quoniam satis densa est in melopepone propè semina caro.* SE. *Noster cucumis quo nomine uocatur?* BRA. *Et ipse cucumis dicitur cum hac adiectione citrinus, propterea multi citrulum quasi citrinum à colore,*

quem

quem habet cum maturuerit, appellant. is est de quo Plinius libro decimo nono capite quinto, qui in uarias formas à Columella componitur, aquam amat, refugit oleum, & si in cannam flos ponatur, longissimi fiunt. SE. *Anguriam ergo cucumin dici sentis, & nostrum cucumerem, & melonem peponem.* BRA. *Ita est, cucurbitam uero ab aliquibus anguriam comprehendere creditur, quia unum cucurbitæ genus rotundum est, sed Columella id falsum esse demonstrat, qui ex eiusdem cucurbitæ seminibus rotundas fieri manifeste docet, & oblongas, quippe ex collo semina oblongas, ex uentre rotundas faciunt, ideo aliud est anguria, aliud cucurbita, sed anguria sub cucumeris genere intelligitur, unde à Vergilio in Georgicis dicitur:*

Cresceret in uentrem cucumis,

quod anguriæ proprium est. horum omnium semina in Ferrariensi agro ubertim inuenies, & multo efficaciora, quàm in montibus. at ex his cur tantum semina colligis? SE. *Ita usus est.* BRA. *Succus seruari non debet, nec folia, nec cortex, tamen peponum radicem in officina, præter semina habere conueniet. Germani nomen habent pfeben, quo melones significant, sed eodem ferè nomine, & citrulos, ac cucumeres intelligunt, Galli melones melons, & Hispani, ut nos dicunt. Cucumeres uero à Gallis concombres, & ab Hispanorum parte pepines uocantur, & Galli etiam citrulos, citrules appellant. at cucurbitæ à Gallis coucourges, ab Hispanis calabacas generali uocabulo, à Lusitanis aboberas, à Germanis kurbs appelantur. non desunt tamen in Italia multi præsertim Neapolitani, qui anguriam melon d'aqua nuncupant. Melones à Polonis malon, cucumeres ogurex, citruli anguris,*

cucurbitæ ganya dicuntur, Cretenses autem uulgo melones peponi, cucumeres, & citrulos anguria, cucurbita colochita uocant, à Romanis uero, & Neapolitanis cucurbita cucuza nuncupatur, sed hæc aliàs, quoniam opus nõ est omnium nomina recensere. SE. Summopere optarim melonum qualitates, cucurbitarum, cucumerum, & citrulorum cognoscere. BRA. Melones, qui & pepones, & melopepones à Galeno uocantur frigidi sunt, & humidi ordine secundo, at cum melopepones minus humidi sint, quàm pepones, propterea in primo solum ordine, sed intenso humidi erunt, uerum & aliquid habent pepones caliditatis, propterea abstergendi uim habere dicuntur, & dulces sunt. Cucumer, & cucurbita in secundo ordine à recentibus frigida & humida iudicantur, quod in secundo ordine completo intelligere oportet, & cucumeres in tertio frigidos, & humidos, quoniam cucurbitarum & cucumerum frigiditas, & humiditas satis intẽsæ sunt, eorumq; humiditas crassa est, uerum & eadem est citrulorum qualitas. Nunc ad minora semina frigida transeamus. Portulacam alibi non quæras, quàm Ferrariæ, & non modo semina, sed ut supra docuimus. folia etiam seruabis. notissima herba est. De lactuca idem iudicium sit. de endiuia prius dictum est. Scariolam tantum docere oportet, quum de intubo sermo hebebatur, sub eo cichoreum, & endiuiam comprehendi ostendimus, & quod uocabulum Intubus endiuiæ applicatum est, Cichoreum uero illi herbæ, quam uulgo radechio appellamus, & utrunque in satiuum, & agreste diuidi monuimus. herba, quam recentiores scariolam dicunt intubi species est, sed syluestris, Græci serin, nostri recentes corrupto uocabulo scariolam uocant, nam diminutiuum

seris

seris seriola est, ipsi uero corrumpētes, ut pleraque alia, scariolam pronuntiant, seriolam dicere uolentes, aut debētes, eodem modo à Gallis appellatur. lactucam uero, ut nos uocant Hispani, Galli lectus, Germani lactuc. at Endiuia, à Germanis, & Hispanis Latine profertur, à Gallis endiuie. Poloni uero lactucam salatam uocant, portulacam kurza noga, endiuiā mlecz aut uolecz, scariolam szfinymlicz. Venetijs portulaca porcioli, in Creta glistrida, quasi conglutinatiua, in Hispania uerdolagas, Romæ porcachia, Neapoli porchiacha nuncupatur. pro scariola Venetijs utuntur communi endiuia, & scariolam syluestrem esse arbitrantur, quæ apud uulgus Cretensium mozocho, & Neapoli scarola uocatur. Lactucam Cretenses uulgo marcoli. Hispani lachiugas uocant, & idem met Cretensium uulgus endiuiam endiui nuncupat. SE. Cuius sunt qualitatis hæc semina, & ipse, quæ semina producūt herbæ? BRA. Lactucam Auerrois quinto collectionum libro frigidam in primo ordine esse dicit, & in passiuis tēperatam, & Auicenna frigidam, in secundo ordine lactucam esse fatetur, Galenus uero in sexto de simpliciū medicamentorum facultatibus frigidam, & humidam esse dicit, humida quidem est ordine secundo, de frigiditate uero ordinem non exprimit Galenus, at inquit non esse extreme frigidam, quod intelligo non esse in quarto ordine frigidam, sed habere (ut inquit) aquæ fontanæ frigiditatē, unde in tertio ordine frigidam esse arbitramur, nec me mouent Auicennæ uerba, quibus inquit, eū, qui dixit esse frigidam in tertio, iudicauit illam esse mali nutrimenti, uerum cum conficitur non est mali nutrimēti, putamusq; in tertio ordine frigidam esse, & hoc non solum ex illa Galeni præcitata sentētia, qua illam fontanæ aquæ comparat,

parat, sed & ex tertio de simplicium medicamẽtorum facultatibus, cap. 17. ubi inquit, sed est quale lactucis accidit quippe quæ moderato esu hominem nutriãt, at si quis expressum earum succum largiter hauserit, non secus profecto morietur, quàm qui aut cicutam, aut papauer sumpserit, sic lactuca si cor refrigerauit interimit, sin coquatur alimentũ animali efficitur, ex quibus Galeni uerbis coniectura assequor esse, in tertio ordine frigidam, quoniam si in primo solũ, uel secundo esset frigida, eius succus necare non posset, si in quarto esset ordine nullum corpori alimentum præstaret. SE. *In quo ordine erit endiuia?* BRA. *Sub uocabulo seris dictum est, & cichoreum, & endiuiam, & scariolam quasi seriolam comprehendi, de omnibus simul id dicemus, quod Galenus octauo de simplicium medicamentorum facultatibus, fatetur esse siccæ, & frigidæ temperaturæ ordine secundo, & seris domestica, quæ endiuia est magis refrigerat, quoniam est, in secundo ordine intenso, tamen & humiditatem habet siccitati admixtam, propterea cum humidæ sint hæ herbæ, & semina minus sicca sint, & cum siccæ sint magis sicca esse existimare oportet. Recentes illi decipiuntur, qui illam in primo ordine frigidam, & humidam iudicarũt cum tamen amarescat, neq; ex Auicennæ sententia commoueor, qui illam in primo solum ordine frigidam facit, cui quinto collectionum libro consentit Auerrois, in hoc uero Galeno potius credendum est, imò & sensui, qui statim has herbas absq; ratione ulla frigidas esse percipit.* SE. *Ad portulacam ergo descendamus.* BRA. *Galenus in tertio de alimentorum facultatibus, portulacam in tertio ordine frigidam esse dicit, in secundo humidam, & adde in fine secundi, quod non ab re ab Auicenna notatur.* SE. *Al*

bi

bi & nigri papaueris semina occurrunt. BRA. Multa de papauere dicenda essent, & ostendendum quòd recentes roselam, uel papauer rubrum uocant, aliud ab Anemone esse. duo papaueris genera in segetibus nascuntur, idest duæ herbæ, quæ in uasculis papaueris, modo semina condunt. Vna est Anemone, de qua supra, altera erraticum papauer, uel papaueralis: anemone plures colores habet, erraticum papauer duos tantum, ruffum, & candidum, his autem omissis ad tua semina accedamus, semina, quæ colligitis ex satiuo papauere sunt, at in re medica potiora sunt ex syluestribus semina. quippe & satiuum manditur, imò Florentiæ mulieres tempore æstatis in delitijs habent, quippe post prandium, & post cœnam uasculũ satiui papaueris deglubẽtes paulatim semina comedunt. ex syluestribus autem id magis aptum est medicamentis, quod tertio loco à Dioscoride ponitur oblongum uasculum habens, ideo nostri pharmacopolæ aberrãt, qui ea uascula quærunt, quæ bene rotunda sint, quum longa efficacius medeantur, habent eiusmodi papauera alba semina, & in Ferrariẽsi agro copiose crescunt, magis etiã, quàm in montibus efficacia, nec nobis deest nigrum papauer. Thebanum tamen apprime laudatur, è quo fit opiũ. duo è nigro papauere fiunt, succus cum exprimitur crassus, qui meconium dicitur, & lachryma, uel lac quũ inciditur caulis, & emanat lac, uel lachryma, quæ opium nuncupatur, hæc autem præter semina ad rei medicæ commodum seruanda, uerum & si apud nos nigrum papauer sit, non tamen in tanta copia, & tale, ut ex eo opium fieri possit, ideo & opium, & eius semina ex Thebano agro poscerẽ, quamuis nos ex alijs pluribus Italiæ locis habeamus. At albi papaueris semina ex Ferrariensi agro colligerem, à

Gallis pauot dicitur, adduntq́; blauc, & noier, ita à Germanis mon prædictas differentias addentibus, ab Hiſpanis autem dermideras uocatur, Poloni max uocant, & cū album ſignificare uolunt biali addunt, à Cretenſium uulgo album papauer hypnon aſpron, nigrum uero hypnon mauro, à Neopolitanis papagno dicitur. SE. De papaueris qualitate diſſeramus obſecro. BRA. Ex Galeno in ſeptimo de ſimplicium medicamentorum facultatibus colligitur, ſatiuum eſſe adeo frigidum, ut ſomnum inducat, & hoc eſt noſtrum uocatum album, propterea in tertio ordine frigidum erit, quamuis recentiores, & Auicenna in ſecundo ſolum ordine frigidum faciant, tamen Auerrois in tertio frigidum eſſe fatetur album papauer, quod ex Galeno colligi poſſe arbitror. ab uno tamen abſtinendum nō eſt, Auicennā ſiccū ordine ſecundo feciſſe papauer, quem recentes ſecuti ſunt, Auerrois autem humidū eſſe fatetur quem potius imitari uolumus, illud in ſecundo ordine humidum facientes. de nigro autem papauere id dicemus, non quidem in tertio eſſe ordine, ſed in quarto refrigerātium, ut à Galeno notatur, qui inquit mortem, plerunque inducere, & hoc humidum eſt ordine tertio, quodq́; humidum eſſe oporteat, ex hoc probari poteſt, quia in ſomnū dilationem facit, nempe frigiditas ſomnum quidem inducit, ſed humiditas cataphoram. i. in ſomnum dilationem. cum uero non tantum ſomnus à papaueribus, ſed & dilatio inducatur, propterea humida eſſe oportet. SE. Quibus inditijs opium ab authoribus probatur? BRA. Oribaſius grauis author, qui Galenum ſequitur, ſecundo de uirtute ſimplium libro in hunc modum ſcribit, papaueris ſuccus, id eſt opiū, optimus eſt ſpiſſus, & grauis odore, ſomnum faciens, amarus in guſtu, facile ſoluitur in aqua, niti

dus

dus, albus, non asper, neque thromboidis, idest neque conglomeratus in resolutione, neq; indurescit in sole positus, incensus, & ad lucernam accensus terrestrem flammam mittit, adulterant autem eum, Glaucium miscentes, aut gũmi, aut lactucæ agrestis succum, si Glaucium admixtum habet crocizat in resolutione, si autem lactucæ agrestis succus miscetur, odorem non habet similem, & asper est, quod si gummi mixtum est, sine uirtute imbecillis est, & perlucidus. SE. *Nosco in nostro opio adulteriũ esse, quia plures ex supradictis conditionibus illi desunt. At ad rosarum semen ueniamus.* BRA. *Nihil aliud de hoc semine dicemus, quàm quod præcedenti die tractatũ est.* SE. *Ad Amomum igitur transeamus.* BRA. *Vos semen quoddam paruum, & nigrum pro amomo uenditis, quum tamen nõ sit.* SE. *Quid ergo erit amomum?* BRA. *Nũquam in Italia plantatum amomum uidi: habet enim racemos semine plenos aurum colore imitantes, uulnerat nares odore, & origani habet acrimoniã, est autem ex frutice paruo flores paruos, ut uiolæ albæ habente: & folia bryoniæ, idest uitis syluestris sunt. in Armeniã mittere oportet, in Mediam, uel in Pontum, si uerum, & probum amomum habere studeamus, unde constat amomum speciem uuæ habere, & non esse nigra illa semina, & inodora, quæ à pharmacopolis publice uenduntur, quum uero ex tribus prouincijs Dioscorides ferri dixerit, Armenia, Media, & Ponto. Pandectarius in tres species partitur, secundam speciẽ medicam appellans, tu uides quanto errore ducatur, qui pro loci nomine aliud nomen posuit. Miror cur nõ habeatur, quum facillime ex Armenia Alexandriam Aegypti feratur, mox Venetias, nec difficile est ex Media Alexãdriam ferri, aut ex Ponto in Pannoniam, & ex Pãnonia*

in Italiam, deinceps ut habeatur diligenter curabo, quum Illustrißimus, & excellentißimus Ferrariæ Dux Alphonsus, sponte se curaturum promiserit, omnia simplicia, quæ Theriaces compositionem ingrediuntur haberi, inter cætera autem amomum ingreditur. nunc uero Illustrißimus Hercules secundus ardentius, quàm pater theriacam componi exoptat, nullisq; parcit impensis, ut omnia simplicia ex proprijs locis habeantur, sed misera incidimus tempora, quibus tutũ non est per maria nauigare, aut equis per totum orbem incedere. non defuere tamen qui Hierosolymitanam rosam, quam ex Hierusalem huc portant peregrini à nostris mulieribus rosam sanctæ Mariæ uocatam quamuis nullam habeat cum rosa similitudinem, amomum esse putarint, ob odorẽ, ob confertos ramos, & quia multi rami ab una radice, ut columbinos pedes imitari uideatur, propterea à Serapione pes columbinus dicitur. Putat nostrum uulgus si eiusmodi rosam domi habuerit, non posse fulmine tãgi, aut aduerso infortunio perturbari, putantq; singulis annis in festo natiuitatis ea hora, qua Christus natus est, aperiri. uerum amomum hanc rosam non esse ex hoc dubito, quia non uulnerat nares odore, tamen recentem satis habui, nec habet origani acrimoniam, nec folia sunt Bryoniæ similia, præterea amomum ueluti uua est, quod & Plinius etiam cap. 13. duodecimi libri testatur, quamuis inter Plinium, & Dioscoridem quædam uideatur esse differentia, tamen nõ spectanda, unum est uos amomo carere, quia in sapore, odore, & colore, altera res est uestrum amomum, & altera etiam sanctæ Mariæ rosa, curabimus Illustrißimi principis nostri opera Ferrariam afferri. SE. Amomi qualitates edoceas. BRA. Galenus in sexto de simplicium medicamentorum facultatibus

bus, amomum similem habere facultatem Acoro ostendit tamen acorum siccius esse fatetur, amomum uero magis concoquit. SE. Amomum ergo in tertio erit ordine calidum, & siccum. BRA. Cum sit acoro minus siccum, in secundo tantum ordine siccum, uel in secundo intenso esse dicemus, at Auicenna calidum, & siccum in secundo esse testatur, nos uero Galeno potius credimus, & experientiæ, quæ ostendit intensam esse amomi caliditatem. semen quoddam ex Piceno Venetias conferunt seplasiarij, quod pro amomo uendunt. SE. Sinapis semen occurrit. BRA. Notißimum est semen, & notißima herba, in uarijs Italiæ locis nascitur, sed feruentißimum in Apulia, quod aliqui in Ferrariensi agro seminarunt, ineptiori feruore ortum est, herba in pultarijs condiendis apta, semen ad uarios intinctus accommodatur, quæ sinapia, & sinapismi dicuntur, quorum in Italia maximus usus, & Ferrariense sinapium præ cæteris collaudari cœpit, quũ prius Vercellẽse palmam ferret, apud Gallos acerrimum fit, ut lachrymas in edendo moueat, decipiũtur, qui putarunt inter semina minimum esse istud, propterea à Sospitatore nostro Christo dictum esse, si quis tantam fidem habuerit, ut granum sinapis, ut ostendat modicam fidem mira facere, sed Christus noster potius in comparationem granũ illud accepit ueluti omnibus notißimum: constat enim plura semina multo minora esse granis sinapis. in hoc monte, arenti illa parte colligas, ubi maiorẽ acrimoniam semina habebunt, & magis tentabit mentem, quare cætera excellere Pythagoras testatur, à Gallis saneue, à Germanis senff ab Hispanis mostazza, à Polonis gorczieza, ab alijs gorczuza, à Venetis senauro, à Romanis sinapa nũcupatur, adeo notum est, ut alia declaratione nõ indigeat. SE. De

eius

eius qualitate disserere ne pigeat. BRA. Miram uideo in recentioribus fatuitatem, inter quos nonnulli absque gustu, & olfatu sinapi calidum in primo ordine, & siccum in secundo esse putant, ac si primo statim sensu nõ cognoscatur esse intense calidũ, imò & mordicare, & exurere, sed mirum est, cum Auicennam sequantur, illum non uiderint in secundo libro, qui usque ad quartum ordinem calidum esse dicit, itaq; esse constat, quoniam exulcerat sinapi humanæ carni applicatum, in sinapismo uocato emplastro confectum, at cum nonnulli ceruicosi dixerint esse acetum, quod in sinapismo mixtum est, propterea hi masticent (si possunt) sinapi, & supra brachium, uel coxam ita masticatum per aliquod temporis spacium imponant exulcerare experientur, & exurere, nempe in his rebus experimentis standum est, unde dicimus esse in quarto ordine calidum, & siccum, non tamen intenso, quoniam uenenum esset, sed remisso, hinc Galenus primo de alimentorum facultatibus cuidam, qui circa os uentriculi multam habebat pituitam iußit, ut cum sinapi betã, & porrum sumeret, itaque à pituita leuatus est, quam incisam per aluum eiecit, & in secundo libro, ubi de beta agit in iecoris obstructione malua utitur cum sinapi ad aperiendum, in sexto quoque de sanitate tuenda post dimidias libri partes illos reprehendit, qui in omni capitis dolore medicamento ex sinapi utebantur, nẽpe in calidis doloribus plurimum obest, adde Galenum in principio tertij libri de temperamentis de his disserere, quæ actu uel potentia calida sunt, & inter calida in tertio, & quarto ordine sinapi enumerat. at sinapi exulcerare in eodem libro testatur, ubi quærit cur sinapi exulceret extrinsece impositum, intrinsece uero non exulceret, quæ uero exulcerare

apta

æpta sunt in quarto sunt ordine calefacientium, & deinceps sinapi calidum esse testatur ut cibus, & ut medicamentum. SE. *In summa calidum est, & siccum ordine quarto.* BRA. *Ita constat.* SE. *Nasturtij semina sequuntur.* BRA. *Cardamon, ut Græci, non cartamum, ut multi recentes decepti sunt appellatur, altera enim herba est cartamum, à naribus, quas torquere, et ringere facit, quũ manditur. apud latinos nomen accepit nasturtium, quasi torquens nares. notissima herba, nos uulgo agretto ab acritudine saporis (ut arbitror) uocamus. quum uero comedentes ferè euigilet, propterea ad inertes dicitur ede nasturtium. Satiuum, & syluestre reperitur, & satiuum duplex album & nigrũ. eadem uis omnibus Dioscoride teste, syluestre tamen, & montanum in calefaciendo efficacius, at Dioscorides non magnifacit quo loco colligatur, mihi autem magis placet ex montibus petendum. in usu medico semina tantum sunt, folia minime, quæ & si ad aliquid etiam ualeant, tamen (ut Galenus libro de simplicium medicamentorum facultatibus inquit) uires habent quum uiridia sunt, exiccata enim illas amittunt, licet nõ penitus. Hispani marayes aliqua Hispaniæ parte, Lusitani agrones, alij masturz, Germani uero broncres nasturtium ex proprietate, quam habet uocant, & Poloni rzezucha, à Romanis allegretti, à Neapolitanis nastruzo, à Suessanis torchinaso nuncupatur.* SE. *De eius qualitatibus nõnihil disseramus.* BRA. *Auerrois in ordine quarto calidum, & siccum esse censet, ut sinapi. Auicenna, quem recentiores omnes secuti sunt, in ordine tertio. si Galenum consideremus. 7. de simplicium medicamentorũ facultatibus libro calidum esse ordine quarto dicemus, nempe caustica facultate insignitur, ut napy, & excalfa-*

cit sicuti napi, napi uero ordine quarto calidum est, ut 8. de simpl. medicamētorum facultatibus testatur Galenus, & in eodem ordine siccum, herba uero in his qualitatibus remissa est, immo dum uirescit aliquid habet aqueæ humiditatis, unde nonnulli ea cum pane obsonij loco uescuntur. SE. Vrticæ semina post nasturtium habentur. BRA. Ab urendo nomen accepit urtica, reperitur magis syluestris, & minus, mas, & fœmina, sed eædem uires omnibus insunt, in arentibus locis, & montanis efficacior est, sed præter semina, folia etiam seruabis, ad plures medicos usus cōmoda. adeo nota herba, ut à culo etiam (uulgato Ferrariæ prouerbio) cognoscatur, eius species distinguit Plinius capite decimoquinto. 21. libri eas proprijs nominibus uocans, ut cania, herculeana, ortigas ab Hispanis, à Gallis ortie à Germanis nessel, & nesselen, à Polonis pourswuye, ab alijs pourziuaa, à Cretensibus uulgo acuida uocatur. Recentes calidam & siccam esse in tertio ordine iudicant. Auicenna uero illam in tertij ordinis principio calidam dicit, & in secundo siccam, quod & ex Galeno colligi potest sexto de simplicium medicamentorum facultatibus qui inquit, urticam non multum calefacere, sed esse tenuium partium: testimonio est crassorum, uiscosorumq; humorum ex pectore pulmoneq; eductio, immo infert non habere tātum caliditatis, ut iā mordicet. SE. Immo non solum mordicare uidetur uerum et urere, propterea & ab urendo dicta est urtica. BRA. Auerrois quinto collectionum egregie notat id solum habere in superficie, unde & secundum Galeni sententiam satis erit illam in secundo ordine intenso calidam ponere, & in medio secundi siccam, quoniam nonnihil habet humiditatis cum flatuosa sit, ueruntamen ò diligentissime

lector

lector tu ipse probè considerato,an in tertio ordine calida sit ex ipsa rei natura , & ex his quæ agit. SE. Lini semina præ manibus sunt. BRA. Omnibus notißimum est linum,ita etiam à Græcis appellatum , quamuis nonnulli linum agreste nuncupent,non quia contra satiuum distinguatur,sed quia in agris ad ipsius differentiam , quando filari aptum est , semina in Ferrariensi agro medicæ rei aptißima sunt,& in summa copia habentur, ideo non est opus in montibus quærere,à Gallis linum lin, & ab Hispanis ut nos lino , à Germanis lein,uel lin semen , aut flach appellatur,non est autem opus hic lini genera edocere,nec quid linum sit à Plinio asbestinum appellatum libro 19.quòd si in ignem proijciatur non uritur,& mappæ ex eo factæ igne non aqua lauantur, suspicor ego ex lapide quodã esse,qui amyanthus dicitur,hic (ut Dioscorides quinto libro inquit) in Cypro nascitur , similis alumini schiso i.de piuma à nobis uocato ex eo theatris uela texuntur . hæc autem in ignem coniecta , flamantur quidem omnino,sed splendescunt magis exempta, & nihil igni deperdunt, nos hunc lapidẽ habuimus,habemusq; nunc,& filari posse certum est,multi ex alumine schiso (sed incassum)conati sunt linea in hunc finem parare. non defuere tamen , qui ex salamandræ cortice similes mappas,quæ comburi non possunt,factas putarẽt, sed falso,quoniam salamandram comburi magno meo periculo uidi,ferè enim eius sanies in os prosilijt, quanquam non putamus adeo uenenosum animal esse,ut uulgus,& recentes multi arbitrantur. SE. Cur iudicas tu linum asbestinum lapidem amyanthum esse,cum nusquam apud aliquẽ authorem fide dignum id scriptum inueniatur? BRA. Cũ neminem audiuerim,aut nouerim qui id linum uiderit in

suspitionem ueni, ne esset ille lapis è quo uidimus factam mapulam, & suspicatus sum à Plinio linum uocatũ, quoniam filari potest, hæc autem suspicio nihil certi asserit, sed omnibus hoc considerandum proponit. SE. *Ad linum redeuntes cuius est qualitatis?* BRA. *Galenus septimo de simplicium med. facultatibus illud in primo ordine calidum, & in paßiuis qualitatibus temperatum facit, tamen humiditatem quandam habet recrementosam, qua flatuosum est eius semen. quum autem lini mẽtio inciderit de linosa herba aliquid loqui conuenit. uel linaria, ita enim appellari solet, sed frequentißimum est nomen linaria minus frequens linosa, notißima est apud nos herba, folia lini folijs similia adeo, ut à multis syluestre linum putetur, nunc prætermitto quòd à recentibus esulæ comparetur, hoc dempto, quòd esula lac habet, unde carmen quoddam sibi finxere.*

Esula lactescit, sine lacte linaria crescit,

an uero ea sit esula, cui linariam comparant alio loco disputare decreuimus. SE. *Reperitur ne apud antiquos linaria?* BRA. *Suspicor an illa sit, quam Dioscorides, & Plinius osyrim uocant, nam surculus niger ramulos tenues, lentosq; fert, & ijs folia terna, & quaterna, modo quina, interim & sena ceu lini, nigra initio, dein colore mutato subrubra, unde & Plinius ramulos nigros, & folia nigra habere dicit, semen quoque primo nigrum, post rubescens, nonnulla tamen me deterruere, ut potius suspicer, quàm putem linariam osyrim esse, à quibusdam Germanis linaria wildflachs dicitur, ab alijs krotenflachs.* SE. *Fœnugræcum ergo quæramus.* BRA. *Nec lõge aberit nostris in partibus fœnugræcũ, à Plinio silicia, à Varrone silicula, à Theophrasto buceras appellatum, notißi=*

ma herba, et notißima semina in usu medico quotidie frequentia, à Gallis senegre, ab Hispanis alfolses, à Polonis fengrin fœnugræcum dicitur, ab Auicenna ponitur calidum in fine primi, siccum in primo, ab Auerroi calidum in secundo, siccum in primo, qui à Galeno accepit. 8. de simp. med. facultatibus, tamen non est magna differentia, quoniam in fine primi ordinis caliditas parum distat à caliditate in initio secundi, quanuis & partem aliquam humidam habeat, ac crassam. SE. Caulium semina colligamus. BRA. Heri satis superq; collegisti. SE. Basiliconis caryophyllati semina habeamus. BRA. Et hæc etiam aceruauit herbarius, quod ozimum appellari monuimus. SE. Frumentum, hordeum, miliumq; seruemus. BRA. Notißima semina quæris, quæ in quotidiano usu habentur, frumentum, & far uocabula communia sunt omnibus ferè spicam habentibus, tamen uocabulum far uni speciei attribuitur, quam eodem nomine uocamus eodem modo frumentum tritico, hæc sunt in nostra inclyta urbe Ferraria adeo exuberantia, ut quandoque ita uili precio uendantur, ut nihil ferè ualeant, tantum Ferrariēsis ager triticea messe abundat. milium pariter in cētuplo augetur, ut semel ex uno grano in Bōdonij conuallibus sexaginta ramulos procreatos uiderim, sed in hordeo ambiguitas est, quippe nōnulli antiquorum hordeū alteram rē esse à nostro, nunc uocato hordeo, quod in quotidiano usu est, putarunt, quos hallucinatos esse arbitror, quoniam & in folijs, & in figura seminis, & in uiribus nostrum, & antiquorum hordeum conueniunt. id tamen præmonere uolo, me quandoque Venetijs hordeum ex Græcia allatum quæsiuisse, inueniq; grana cum nostro eadem, sed maiora, & magis alba, non tamen adeo excellentia, ut diuersum

esse uideretur, quamobrem nostrum hordeum seruarent, quod ab antiquo nullo modo differt, hoc enim esse maius, & magis album non tollit, quin hordeum sit, at maiora grana, quæ haberi poßint, & candidiora seruarem, nam à Dioscoride, candore, & munditia probatur in Ferrariensi agro, & candidum & ualde mundum habetur. Triticum uero probatur, quod in luteum colorem uergat. Galli ut nos triticum forumant. Hispani trigo, Germani vveiss, Poloni zboze, uel zitho. Cretenses uulgo stari. Romani grano appellant, à Galeno octauo de simp. med. facultatibus, calidum in primo ordine esse dicitur, & temperatum in paßiuis. At hordeũ à Germanis gerst, ab Hispanis zauada, à Gallis orge, à Polonis yanczmyen, à Cretensibus chrithari dicitur. Milium uero Hispani millo, Galli mil, Germani hirs, Cretenses uulgo chechri, Poloni prosso uocant. SE. De hordei, & milij qualitatibus quid sentis? BRA. Hordeum in primo ordine calefacere, & exiccare, & Auicenna & reliqui Arabes, ac recentiores omnes una consentiunt, qui à Galeno 7. de simp. med. facultatibus accepere, tamen cum eius usus in uehementißimis sit febribus, in quibus humiditate indigemus, propterea nostris in commentarijs, super primum de ratione uictus in morbis acutis Hippocratis librum sectione. 18. quoniam humidum sit ostendimus. Milium quoque frigidum, & siccum esse nemo dubitat, & Galenus. 7. de simp. medic. facultatibus in primo ordine refrigerare dicit, in secundo uero intenso, uel in tertio remisse exiccare, at una est in Galeno contradictio, quippe qui in commentarijs quarti libri de ratione uictus in acutis sectione 113. inquit siccat autem in edulio milium quo refrigerat modo, uerum si eodem modo siccat, quo refrigerat in pri

mo

mo solũ ordine exiccabit. nos hoc modo respōdendũ arbitramur Galenum non intelligere eundem ordinem siccitatis habere, qualem habet frigiditatis, sed quantitatem solam specificare intendit, & non qualitatis ordinẽ. SE. Coriandri semina occurrunt. BRA. Coriãdrum adeo nota, & triuialis herba est, ut longa dissertatione non indigeat. quod corianum etiam nuncupatur, non modo eius semina, sed etiam folia in officinis habere cõuenit, & quũ frigiditate ualeat secundum Dioscoridem, ideo in frigidioribus locis collectum, efficaciores uires habebit, hanc igitur partem boreæ subiectã petamus, in qua rustici seminarunt, quanquam & Ferrariæ proueniat uerum cultu indiget, quia syluestre coriandrum nũquam inuenitur. SE. Alij ergo à Dioscoride coriandrum frigidum esse nō censent? BRA. Imo Galenus 7. de simp. med. facultatibus libro ex oppositis facultatibus compositum esse fatetur, & contra Dioscoridis sententiam calidum esse probat. SE. Quid tu hac in re sentis? BRA. Quomodo à Galeno dissentire possum? at partium diuersitas in causa fuit, ut diuersi essent in huius seminis qualitate authores. nempe Auerrois quinto collectionum suarum calidum in primo ordine esse dicit. Auicenna uero in primis illud frigidum facit in fine primi ordinis usque ad secundũ, & siccum in secundo, deinceps fatetur siccum esse, & declinare ad paruam quandam caliditatem. Nonnulli imaginati sunt frigidum esse in fine primi, & siccum in secũdo, corticem uero extrinsecum paruam habẽt caliditatem, propterea in acetum infunditur, ut caliditas illa auferatur. SE. A te peto, quid sentias. BRA. Vbi rationes desunt euidentes, quæ oppositum probent, nunquã à Galeno dissentiendum arbitramur. SE. Semen mirabile est, quod ca

piti, & uĕtriculo magnopere succurrit. BRA. *Miror ego cum recentiores medici eo frequenter utantur, quum (ut inquit* Dioscorides*) mētem tentet, præsertim si copiosius sumatur, & in frequenti usu sit, immo sexto libro, inter uenenata cōnumerat, quamobrem eius usus adeo frequēs esse non debet.* SE. *Nos illud præparamus.* BRA. *Abs te peto nunquid ea præparatio faciat ipsum non esse coriandrum, an adhuc coriandrum sit, si adhuc coriandrum proprietates coriandri habere opus est, si coriandrum nō sit coriandrum (ut putant) suis ægris non exhibebūt.* SE. *Malitia, quam habet, corrigitur, & adhuc coriandrū est.* BRA. *Ideo & adhuc illam qualitatem participat, quam à propria natura habet, & si minus intensa dici poßit, propter hæc coriandri usus infrequēs sit, præsertim quū* Dioscorides *ut plurimū per exteriora eo utatur, & eius usum caueri iubeat, idem* Galenus, & Paulus Aegineta *censent, mirum uero cur à nostris medicis pro capite ut plurimum exhibeatur, tamen capiti infestißimum est, quum autem uires habeat quodammodo stipticas, & amarum sit propterea uentriculo prodest.* Ferrariense *etiam solum coriandrum copiose fert, quāuis nullus sit, uel modicus seminandi usus.* Germani *latinum nomen imitantur coriander proferentes, nam apud ipsos non extat,* Galli *coreandres.* Hispani *culatro, alij culandro,* Poloni *ut* Germani *coriander, alij polskipierz,* Cretenses *uulgo coriandro,* Romani *pitartima uocant.* SE. *Lupinum sequitur.* BRA. *Notißimum semen, nescio an inter legumina numerē, tristes lupinos* Vergilius *cecinit. i. amaros, ut* Seruius *interpretatur, nostræ mulieres aqua maceratum, mitius reddunt ut mandi poßit, lupinum uentriculum corroborat, at mulieres maceratum inepta hora sumūt, quia*

statim

ſtatim à cibo. SE. Quomodo uentriculum corroborat lupinus ſi non adſtringit, nempe ab authoribus illa ſolum uentriculum corroborare dicuntur, quæ adſtringentia ſunt. BRA. Immo & lupinus parũper adſtringit, & amaritudinem habet. SEN. Nullus de adſtrictione mentionem facit. BRA. Optares ab omnibus omnia dici, tunc autem aliquem poſteritati ſcribere non eſſet opus, ſi omnia à præcedentibus ſcriptis mandata eſſent. SE. Galenus in primo de alimentorum facultatibus oppoſitum ſequi uidetur, nam dicit proinde conſentaneum eſt lupinum, nec deiectioni, nec alui fluentis retentioni, ut adſtringentia appoſitum eſſe. BRA. De macerato lupino uerba facit, quem ἄποιον eſſe dicit, id eſt qualitatis expertem, uel inſipidum. tunc ratione aquæ, quam mixtam habet adſtringens non uidetur, ſed uim illam penitus nõ amittit, quamuis amaritudo amittatur, & non ſentiatur adſtrictio, ob quod à Galeno dicitur, neque adſtringere, neque deijcere facere, et quod ſtiptieus ſit lupinus ex Auicẽna ſumi poteſt, ſecundo canone, cuius authoritas ſpernenda non eſt: ubi alij de re aliqua illo probatiores non loquuntur, uel proprietatem non exprimunt, & nulla adſit in oppoſitum ratio, immo potius ratio illi faueat, adde Galenum lentes adſtringentes feciſſe, tamen in libro de ratione uictus attenuante lupinos ſimiles lentibus eſſe dicit, niſi quod minus ſiccant, nec dicere opus eſt lentibus ſolum comparare in eo quod ſuccum craſſum generent, quoniam in omnibus intelligit, & in uno differentiam ponit, quod minus ſiccant lupini, & in quarto de ratione uictus in acutis ſectione. 96. cum dixerit omnia legumina eſſe flatuoſa, & lentem adſtringere, deinceps de lupino agens inquit lupinus inter hæc minime mala habet, ut no

tet mala, quæ in præcedentibus sunt leguminibus, & in lẽte adstrictio minus esse in lupino, ex quo facile colligitur lupinum adstringere, uerum quoniam nonnulli intelligebant lupinum nõ habere illa mala, propterea Galenus manifeste ostẽdit intelligi oportere, minus habere illa, mala tamen habere, quoniam inquit ἥκιστα, id est minime destingui contra μάλιστα, id est maxime, adde Dioscoridẽ, tradidisse lupinũ multis diebus aqua maceratum cibi auiditatem facere, stomachoq; fastidiũ detrahere, quæ manifeste ostendunt uentriculum lupino roborari, & si quis dicat in lupino nullam esse adstrictionem, neque sentiri, si mandatur priusquam maceratum sit, is sine sensu est. SE. *Quæ sunt lupini qualitates?* BRA. *Lupini qualitates Galenus non exprimit, Auicẽna calidum in primo esse dicit, & in secundo siccũ, quem recentiores secuti sunt, at Auerrois quinto collectionum suarum libro, lupinum calidum, & siccum esse in principio tertij ordinis, uel in fine secundi facit. nos profecto in secundo calidum affirmamus, quoniam absque ratione, sed solo sensu calidum esse deprehenditur. intelligimus uero lupinum non maceratum aqua, quoniam maceratum humidum esse censemus, & in primo ordine calidum, uel etiam temperatum, & ἄποιον, id est qualitatum expers.* SE. *Cum lupinum nõ adstringere dicebam de macerato intelligebam, & nõ de arido.* BRA. *At nos de arido intelligimus quod adstringit, & uentriculum roborat, tamen & maceratum nonnihil seruat huius affectus, licet modicum id sit.* SE. *Equidẽ emplasticum est, sed non adstringens.* BRA. *De te miror, cui nugari in promptu sit plane assero, & maceratum lupinum aliquid seruare ex his quæ in arido sunt, addoq; esse emplasticum (ut ita nunc dicam) genus quoddam ad-*

strictionis

strictionis supponere : arbitror te circa alia occupatum non esse, qui nostra dicteria stulte perquiris: medicos illos imitari uideris, qui cum nec ægros habeant, quos curent, nec publicis lectionibus incũbant, nihil aliud agũt, quàm quærere, si quis sit, quem uel falso, uel uere accusare possint, & calumniari. Satiuum, & syluestre inuenitur, sed æqualibus uiribus, solum Ferrariense lupinum apte producit, in montibus tamẽ, atque siccioribus locis efficacior, curam non expetit, Hyppolitum Turcum optimæ indolis infantem, magnifici Alberti filium, ab ingenti uermium copia solo lupinorum puluere liberaui. à Gallis lupinis, ab Hispanis tramuzes, à Germanis feigbon appellatur, unde uero Germani suum nomẽ sumpserint ignoro, quippe idem significat, quod fabæ ficuum. SE. *Cannabis semina offeruntur.* BRA. *Species duas habet, syluestrem, & satiuam ex ambabus semina habere studeas: ex syluestri autem speciatim radices, in Bononiensi agro mira Cãnabis fertilitas, & præsertim in illustrissimi Ducis nostri Castro, quod centum appellatur à centonibus forte dictũ qui etiam ex uarijs cannabinis partibus fiunt. Venetorũ Senatus huius Castri uiris immunitates plurimas condonauit, si Venetias cannabin adueherent. quippe nullum aptius ad conficiendos rudentes inuenitur. de cannabi finem fecissem, quoniam opus non est res tam notas diu pingere, nisi in mentem uenisset, Gallinas hoc semine pastas per totam hyemem oua parere, quod & urticæ semen facere certum est. ab Hispanis, qui Lusitaniam inhabitant lino alcanabe, ab alijs cannamo, & eodem modo, à Neapolitanis, à Cretensibus uulgo cannabari, à Polonis konopij, ab alijs coenopia, à Germanis hanf, à Gallis chauenix appellatur.* SE. *Cuius est qualitatis?* BRA. *solus Serapio*

ex

ex ſententia Meſuai dicit calidum eſſe,& ſiccum ordine tertio,Galenus uotat adeo exiccare,ut genitale ſemẽ exhauriat,propterea in quarto ordine ſiccum erit. SE. Cicutæ ſemina conſequuntur. BRA. Frequentiſsima habetur Ferrariæ cicuta,& efficaciſsima,ut quæ ſues plerunque,& anſeres interficiat. non tantum ſemina, ſed & ſuccum e cacuminibus,antequam ſemina obareſcant,ſeruabis. uinum meratius ſanat ſi quis cicutam comederit. ne aliubi,quàm Ferrariæ cicutam quæras licet Dioſcorides Cretenſem magnopere laudet, poſt Megaricam, & Atticam. fiſtulæ ex ipſa fiunt,quæ cicures redduntur ſi uino meraco macerentur. noui ego unigenitum uiduæ filium,qui ex eſu cicutæ obijt,eam in acetario, cerefolij loco(ut dixit) comedens. mixta uino inſanabile uenenum eſt,excellen.Leonicenus pharmacopolarum errorem detegit,qui loco rutæ ſylueſtris ſeminis cicutæ ſemen colligunt,& ſeruant,tamen reſipiſcere nolunt,ſed indies homicidia potius augere. Noſtrum uulgus cegua, & Galli etiam ceguce nominant,Hiſpani cannaueras,alij ceguta, at Germani quoniã interficit vvieterich appellant,ac ſi tyrannum dixerint(ita enim apud ipſos id uocabulum interpretatur) à Polonis ſzſinya ueſſz dicitur. SE. De cicutæ qualitatibus diſſeramus. BRA. Video hac in re authores longe differentes,nam recentiores frigidam,& ſiccã tertio ordine cenſent,Auerrois autem quinto collectionẽ inquit calidam eſſe,& ſiccam ordine tertio, & profecto contextum illum Auerrois corruptum eſſe credidiſſem,et legi debere frigidam,niſi proſequeretur Auerrois inquiens tumores craſſos incidere,& urinam prouocare, atq; menſes,& dolori humerorum ualere,pituitamq; purgare,hæc autem omnia rei calide effectus eſſe uidentur.Ga

lenus

lenus uero expreßißime fatetur illam eſſe extreme refrigerantis facultatis, propterea in quarto ordine frigida erit, ut unus eius effectus oſtendit, nempe infrigidando necat, quod apud Platonem in Socratis morte uidere licet, qui cicutæ ſuccum ex uino bibens obijt. SE. Quõ potuit tam graui errore detineri Auerrois, cum omnes ſummũ uirum illum fuiſſe fateantur? BRA. Forte per cicutam myrrin intelligit, de qua Dioſcorides libro quarto, & inquit menſes, & ſecundas trahere, & quam Galenus ſeptimo de ſimplicium medicamentorum facultatibus libro dicit eſſe in ſecundo ordine calefaciẽtium, & in eodem exiccantium. Myrris uero ex ſimilitudine cicuta dicitur apud Dioſcoridem, & à Ferrarienſium uulgo cicutaria uocatur, ſi hanc intellexit Auerrois per cicutam, non multum à uero diſtabit, quamuis & in ordine differat, tamẽ in qualitate conuenire certum eſt. SE. Erucæ ſemina occurrunt. BRA. Inter alias herbas, quibus in acetarijs utimur hæc una eſt, quæ Venerem reuocat morãtem, ut poëta inquit, nec lactuca apud nos edi conſueuit ſine eruca, ut calidæ, ac frigidæ rei temperamentum fiat, notißima herba eſt, à noſtris etiam mulieribus ruchela corrupto uocabulo, quaſi eruca nuncupatur, non modo ſemina, ſed & herba ipſa ſeruanda, quin & ex hac herba, & lacte, uel aceto paſtilli fiunt, ut diu ſeruentur in culinæ non medicinæ uſus, quæ apud nos reperitur ſatiua eſt, aliud genus ſylueſtre in Hiſpania potißimum naſcitur (quanquam & in Italia etiam) quo Hiſpani loco ſinapis utuntur, immo idem eſt in Italia uſus, & plures uidimus, qui eius ſemine uice cardamomi ueſcerentur, in Ferrarienſi agro copioſe prouenit, ſed in montibus efficacior, à Romanis, et à Lucenſibus ruchetta, à Polonis biala gorczicza, à Cre=

tenſibus

tensibus uulgo ruca, ab Hispanis oruga, à Gallis roquetta nuncupatur, multi putarunt illam calidam, & humidam, in secundo ordine, propterea Venerē stimulat, sed in hoc Auicēnam potius imitandum iubemus, qui illam in secundo ordine calidam, in primo siccam facit præsertim cum sicca est, in humida, & recēti dicit inesse humiditatem in primo ordine, tamen siccam esse semper fatebimur. SE. Ad mespilorum semina ueniamus. BRA. Si tempus exigeret, mespilorum species ad unam enumerarem, quæ à Theophrasto libro de plantarum historia tertio, & à Plinio describuntur, ostenderemq; Dioscoridis mespilum, nō esse nunc uocatum mespilum, quia Dioscorides arborem aculeatam dicit, buxeæ spinæ folijs, & quod fructum fert in quo solum tria grana, uel semina inueniuntur, unde tricoccus appellatur. talis fructus in Neapolitano agro copiose abūdat, ipsi azarolum, nos lazarolum uocamus. cœpit iam Ferrariæ plātari, & Hieronymus Brasauolus affinis meus miles strenuißimus suo in horto habet, de hoc autem pomo aliàs, nam mespila nostratia nō habent pauciora grana quinq;, uerum ut aliquid certi habeas, secūdum genus mespili à Dioscoride positum, quod epimelis appellari dicit, in Italia nascens, est uera mespilus nostras si descriptiones consideremus, nam est arbor malo similis folijs tantum minoribus, rotundum pomum fert esui commodum, latiori umbilico, leniter adstringens, & sero maturescit, suspicorq; idem esse quod apud Galenum ex mente Hippocratis amamelides nuncupatur, genus mespili in Italia nascentis, quicquid tamen sit, non est opus aliunde quærere mespila, quàm Ferrariæ, ubi & copia habetur, & efficacia sunt semina, hoc tantum addere decreui, & si eius fructus adstringat, seminum tamen puluis, lapillos ue

hementer

hementer ex renibus eijcit, urinam cit, & ueßicæ lapidē minuit, cuius rei nuperrime experimentum sumpsi in domino Petro de Argenta, qui plures, quàm sexaginta è renibus lapides minxit solo huius pulueris auxilio. in domino autem Andrea Rodo uiro solertißimo adeo lapides renum comminuerat, ut in puluerem redacti sine dolore exirent. S E. Cum de epimelide mentio inciderit, quid sit apud Galenum incertum uidetur. B R A. Hic opus non est omnia recensere quæ alibi à nobis ubertim scripta sunt, lege cum domi eris nostra in secūdum aphorismorū Hippocratis commentaria aphorismo. 20. ubi de epimelide, mespilo, amamelide, comaro, unedone, arbuto, memecylo, tricoco, azarolo, & alijs pluribus integram habes historiam. S E. Quæ sunt mespili qualitates? B R A. Frigidum & siccum esse omnes fatentur, & Galenus hoc testatur, quoniam acerbum, & adstringentem hunc fructum facit, septimo de simplicium medicamentorum facultatibus, libro, tamen dicendum est, in secundo ordine frigidum esse & immaturum in tertio ordine siccum, maturum uero in secundo. decipiuntur qui humida esse uolunt cum matura sunt. semper etenim sunt sicca, sed minus cū matura. Germani mespilum mespil, Lusitani nespelas, ut nos etiam, m, in, n, mutantes, Galli nepfles, Poloni ut nos mespila appellant. S E. Lens sequitur. B R A. Φάκος à Græcis dicitur lentem nos, & lenticulam appellamus, semen notißimum ita etiam uulgo dictum lente, in Ferrariensi agro præcipuum, ut quādoque grana pollicis unguem latitudine æquēt, ibi pro usu colliges, lenti ultimam manum imposuissem, nisi Dioscoridis textus occurrisset, quo aluum cohibere cum corticibus scribit, at Hermolaus emollire interpretatus est, nosq; publicum adagium uulgo habemus, si quis

quis lentis pateram comederit, situlam cacare. errant (ut puto) recentes, qui excorticatas adstringere, cum corticibus emollire uolunt. nam constat apud Galenum, & Paulum lentes communiter adstringere, quam ob rem apud Dioscoridem, ita etiam intelligendum censeo, quippe secũdo ordine exiccant, ut Aëtius testatur, qui etiam prædictæ dubitationis solutionem quodammodo adumbrauit, nam experientia id manifeste ostendit lentem comedentes solui. uerum Aëtius lentem quidẽ aresacere corpus, & sistere aluum. ius uero irritare, unde his aluus irritatur, qui ius non lentem comedunt, accidit uero multos ius secum comedere, ideo non mirum si soluantur, ipsi autem lenti id tribuunt, quod iuri potius condonãdum erat, nec mirum quoniam & biscocta Brassica adstringit, at uentrem laxat prima coctura sumpta, ut Aristoteles primo problematum libro edocuit, & Galenus uarijs in locis, Galli lentiles, Hispani lentellas, alij lentegias, Germani linsen, Romani lentiche, Neapolitani nemicole, Cretẽses phachi, Poloni soczeuicza, Lucenses lentichie appellant. Recentes dicunt lentem frigidam, & siccam esse ordine primo, at Galenus. 8. de simplicium medicamentorum facultatibus in caliditate, & frigitate temperatam illã facit, siccam uero ordine secundo. SE. *Ameos sequitur.* BRA. *Plures decepti, ammi, cuminũ esse arbitrantur: non enim legi debet ameos, quia genitiuus est, sed ammi, uerũ Dioscorides cuminum non esse manifeste ostendit, sed origani saporẽ habet. nostri phamacopolæ in hoc semine inconstantes sunt, quippe nonnulli semina parua, oblonga, & tenuia habent, alij simile fœniculo, sed minus, alij maius, quàm cuminũ, & nigrum habent, re autem uera nullus est, apud quem uerum ammi uiderim: illa enim parua*

semina

ſemina origani ſaporem non habent, nec poſſunt eſſe calida, & ſicca in tertio gradu, ut ſapor oſtendit, quod uero maius eſt cumino, & nigrũ ex hoc ammi eſſe non poteſt, quoniam ammi minus eſt cumino. Serapio cum Dioſcoridem refert illum ſcripſiſſe putat eſſe albius cumino cum nuſquam in Græcis Dioſcoridis contextibus id ſcriptum inueniatur. in Aethiopia ubertim naſcitur, & propè Alexandriam Aegypti Græci in panibus ſuis ſemẽ hoc ponunt, ut de fœniculis apud nos uſus eſt, quo guſtu gratior ſit, hoc ſemẽ facile haberi poterit, quoniam Veneti ſingulis annis Alexandriam Aegypti nauigant, id tamen non eſt quod paßim à pharmacopolis uenditur, immo ut recens ualde portetur curabimus, ut terræ mandari poßit. SE. Quæ ſunt illa ſemina quæ in officinis habentur? BRA. Alterius herbæ ſemina. SE. Cuius herbæ? BRA. Nunc mihi ignotæ, quanuis plures uiderim, qui cereſolijs ſeminibus uterentur, aliàs autem de hac re commodius tractabimus: ſi autem uerum ammi cupis, Alexandriam mittito, hoc nomine ibi appellatur, immo hoc nomen ſemini, & herbæ per totam Græciam condonatur. Galenus amarum guſtum habere fatetur, præter id quod acre ſit, & in tertio ordine intenſo calefaciat, et exiccet, à Polonis polſxinmia, ab Hiſpanis zanagria dicitur ſuum ammi ex Apulia Veneti habent. SEN. Orobus ſequitur. BRA. Eruum à Romanis dicitur, recentiores adeo decepti ſunt, ut nonnulli ex ipſis Alexandria ſemina quædam ferant ſubruffa, ſub cuius cortice ſeminis caro ſubflaueſcit uerum orobum eſſe aſſerentes, quum tamen Dioſcorides orobum album eſſe diiudicet, & alba grana colligenda iudicat ad farinam pro uſu medico parandam. alij recentes ut Pãdectarius cicer ſylueſtre eſſe arbitra-

tur, quum tamen Dioscorides de cicere prius per plura capita egerit, & in cicer arietinum, & nō arietinum distinxerit, tunc autem de syluestri cicere tractare debuisset, adde seri eruum, ideo syluestre esse non potest. Auicēna herbum, & herbam iudaicam duobus capitibus confundit, recentiores idem esse iudicant. quicquid sit, eruum non est, quod pharmacopolæ uendunt, sub cuius cortice flauescit, quia Dioscorides cādidißima grana sumi iubet, nec te moueat quòd ab alijs authoribus ruffum ponatur, quia intus album esse debet non rubrum. quamobrem id esse eruum suspicor, quod nos uulgo ruuione appellamus, habet enim albißima grana, & capiti graue est, & onerosum uescentibus, constatq; boues saginare, quamobrem siquis orobum ordinaret, nostrum uocatum ruuione acciperem, quoad meliora inuenirem, nam & amarum est, & in cibis ingratum. decipiuntur qui uiciam sumi contendunt, tamen minus quàm alij, si illam pro orobo accipiūt, errant, decipiuntur, & qui uulgo uocatam rubigliam, decipiuntur. & qui cicer, quoniam in ciceris capite, ciceris decoctum cum eruo miscet, ad testium collectiones, formicas, psoras, lichenes, ulcera capitis erumpentia, cancros cacoethas, cum melle, & hordeo, quod non fecisset, si eruum, & cicer idem esse putasset. SE. Deinceps igitur semen dictum ruuione pro orobo sumam, nec erit opus Alexandriam, & in alium locum mittere cum in nostra urbe facillime haberi poßit. BRA. Ita facere expediet, ne cōtinuo cum alijs erres, Galli eruum uesse, Lusitani ce zirano, Poloni uixa, Cretenses uulgo roui, Neapolitani ripoile, uel rouiglione uocant. apud Galenum. 8. de simplicium medicamentorum facult. secundo ordine intenso desiccat, & in primo calefacit, tamen amaritudinem uehe=

mentem

mentem non habet. SE. Cardamomi ſemina ſequuntur. BRA. Quantum in hoc ſemine etiam pharmacopolæ decipiuntur ſtatim uidere licebit. SE. Quomodo in hoc ſemine decipiuntur, quod ualde acre, & odoratum habent? BRA. Si aures præſtabis id certe intelliges, & quod exponam uerum eſſe probabis. SE. Dic ergo bonis auibus. BRA. Aures præſta. tria ſemina apud pharmacopolas inuenio, quæ cardamomi loco ponuntur, unum eſt melegettæ ita uulgo dictæ, ab Arabibus cagobeth bne appellatæ, ut ex Auicenna liquet, aliud quod cardamomum uocant, ſemen triangulare, quo noſtræ mulieres pro cōdiendis rapis ſapa, quas compoſtas appellant, utuntur. Tertium eſt nigella citrina, recentes in maius, & minus cardamomum diſtinguunt ab Arabibus accipientes, ita enim Serapio ſacolla diſtinguit, quæ apud ipſum cardamomum eſt. At reuera nullum prædictorum trium ſeminum apud antiquos Græcos cardamomū eſt, immo aliud maius addo, Serapionem de cardamomo loquentem, quod ſacolla appellat, Dioſcoridis cardamomum nō tractare, unde recentes omnia confundunt. Nos autem ut tibi diſtincte rē enucleemus, in hūc modum exordiamur, quod à Serapione, & Arabibus cardumeni, uel cordumeni dicitur à Dioſcoride cardamomum appellatur, hoc clarum eſt Dioſcoridi Serapionem comparanti, inquit enim serapio melius ex eo eſt quod difficile frangitur, plenum coniunctum, durū, & graue, & extenſæ ſuperficiei, cuius ſapor eſt acutus parum, quod autem ex eo non eſt tale, eſt malū. Dioſcorides eodem ferè modo ſcribit, eligito quod frangenti contumax repugnet, quod plenum, præcluſumq; ſit, quod enim tale non erit, uetuſtate exoleuit, & bonitatem amiſit, hinc aperte uides Serapionem, & Dioſcoridem conue

nire, immo & in uiribus præcisæ etiam quadrant, ut idē sit apud Serapionem cordumeni, quod apud Dioscoridem cardamomum, at Serapionis interpres, qui carui agreste interpretatur, aberrat, & ab hoc errore ducti recētiores omnes hallucinantur, ad melegettas igitur redeuntes ipsas non esse cardamomum ex hoc probatur, quia nō multum gustum tentant, ut cardamomum facere debet, nec sunt subamaræ, idem iudicium sit in alijs prædictis seminibus, quæ nullam amaritudinem habent, ideo pharmacopolæ Dioscoridis cardamomo, & Serapionis cordumeni carent. SE. Tamen Serapio particulatim de cardamomo sub hoc uocabulo cardamomum tractat. BRA. Nusquam Serapio de cardamomo tractauit, nisi in sacolla, at sacolla non est cardamomum Dioscoridis, ideo Serapionis interpretem errasse puto, & non debuisse interpretari cardamomum, sed aliquid aliud, quod ab eo nomine sacolla significatur, arbitrorq; sacolla semē quoddā esse in Arabia, nobis ignotum, & etiam Græcis, propter id eo capite Serapio Græcos non adducit, ut mos eius est, sed solos Arabes. unde sacolla cardamomum interpretari non debet, quia cordumeni, uel cardumeni cardamomum est. SE. Nunc uerum cardamomum doceas. BRA. Scito imprimis ex illis non esse, quæ in officinis habētur, quia amara non sunt, nec frangenti contumacia semina, facile ex Armenia, Bosphoro, India, uel Arabia haberi potest, illuc mittendum, præsertim in Bosphorum, quia Veneti illuc singulis annis nauigant, & illustrissimi ducis nostri nauis Bosphori littora appellit. SE. Edoceas salte quid sit sacolla Serapionis, quam ille interpres cardamomum uertit, & omnibus recentibus ansam errādi præbuit. BRA. Quod mihi incertum est tibi aperire nō possum, res bar=

barae

baræ sunt, quæ ad nos nunquam peruenere, constat autem maiorem sacollam melegettam non esse, quia non sunt grana magna, in quibus parua granula insint, nec etiam minus cardamomũ est scilicet uulgare hoc nostrũ, quia cum maiori similitudinem non habet, & cortice tegitur, minor uero sacolla cortice caret. SE. *Non afferã igitur domum cardamomum?* BRA. *Nõ equidem nisi ad prædictas partes miseris.* SE. *Non potero non mittere, cum propter hoc, tum propter alia multa.* BRA. *Esto bono animo quoniam speramus nos hæc omnia quandoque distincte ostensuros.* SE. *Quibus nominibus ab alijs nationibus insignitur?* BRA. *Omnes latino, & græco nomine utuntur.* SE. *Rerfer saltem cuius sit qualitatis.* BRA. *Calidum est, & siccum ordine tertio, quoniã Galenus septimo de simplicium medicamentorum faculta. inquit est admodum calidum, non tamen usque adeo ut nasturtium, unde in medio tertij ordinis calidum erit.* SE. *Carui semina ad collectionẽ ueniunt.* BRA. *Arabica nomina græcis, & latinis notiora sunt, caruus Arabicũ nomen est, in quo Pãdectarius adeo errauit, ut monitore nõ indigeat, quippe in Serapione ita confundit nomina, ut caruum cũ nigella miscuerit, quod ex nominum errore factum est, quod enim Serapio xamin dicit. i. nigella ipse accepit, ac si carui dixerit, tamen aliud caput Serapio de carui scribit, quod uerum carui est, ut mirandum sit cur Pandectarius nigellam potius quàm carui acciperet, nos igitur de carui, uel caruo, aut caruia (nihil enim refert quomodocunque barbarum nomen proferatur) tractaturi id primo admonebimus, caruum non esse nigellam, ut Pãdectarius, & plures recentiores existimarũt, sed caruum apud Serapionem id esse, quod à Dioscoride caros uocatur, hoc*

manifeste deprehendes Serapionem Dioscoridi comparando, inquit enim Serapio carui semen huius prouocat urinam, habet bonum odorem & calefacit, & est bonum stomacho, & facit digeri cibum, & ingreditur in confectionibus medicinarum, quæ componuntur ad faciendum descendere cibum à stomacho, & uirtus eius similis est uirtuti anisi, & radix eius comeditur cocta, sicut pastinaca: hactenus Serapio, nunc Dioscoridi mentem præsta ita de caro dicenti, calefacit, urinam cit, stomacho accommodatum, & in cibo gratum est, concoctionem adiuuat, utiliter antidotis, & oxyporis miscetur, aniso proportione respondet, radix elixa pastinacæ modo edenda est, ex his certe deprehenditur, carui Serapionis, & caros Dioscoridis idem esse, quoniam eadē penitus à Serapione (quãuis barbare) in suo carui dicuntur, quæ à Dioscoride in careo. fortè si fidum interpretem habuisset Serapio in tot errores non incidisset, semen autē, quod pro carui à pharmacopolis sumitur carui, aut caros esse non potest, quia ut inquit Serapio ex sententia etiam Aben Mesuai est, semen craßius, quàm cyminum, quod autem pharmacopolæ uendunt multo minus est cymino, putaui quandoque daucum esse. i. quod uulgo apud nos pro dauco sumitur, quod est pastinacæ genus, sed magis odoratum esse caruum, postea semina non correspōdere aduerti, quãuis noster uulgaris daucus pastinacæ genus sit, & caros inter pastinacas numerari poßit, unde Paulus Aegineta primo libro, ubi radices numerat, quæ edendo sunt, tres istas cōiunxit pastinacam, pastinacam syluestrem, & radices cari, ac si & caros inter pastinacas numerandus sit, quod si potius Dioscoridi, quàm Serapioni credamus, ut dignũ est, qui in aliquibus Græcis codicibus exiguum semen habere

bere dicit, forte una ex nostratibus dauci speciebus erit, eius herba à Dioscoride *nõ pingitur,* Plinius *monet ubiq; serẽdum careum.* Caros *uero dictus est, quia in caria laudatißimus inuenitur, siquis certus fieri cuperet, in cariã mittere oporteret, quod graue non erit illustrißimo* Alphonso *principi nostro, quum eius semina habebimus terrae mandabimus, ut quicquid nascatur, uidere poßimus, ab* Hispanis *alcarouea, à* Polonis *polnyxmyn nuncupatur, à* Gallis *nostro uulgari nomine, ex campis* Patauinis, & Vicentinis *semen quoddam affertur pro caro.* Auicẽna *calidum, & siccum in ordine secundo illud facit,* Auerrois *autem quinto collectionum, in tertio ordine calidum, & siccum facit,* Galenum *septimo de simplicium medicamẽtorum facul. secutus, qui in tertio quodammodo ordine calefacere, & exiccare dicit. tamen uidetur* Galenus *ex suis uerbis id facere, uel in principio tertij, uel in fine secundi calidum, & siccum.* SE. Nigell*ae nigrae semina post caruum locum habent.* BRA. Cur *nigrae addidisti?* SE. Ad *differentiam subcitrinae.* BRA. O *ingens recentiorũ error, idem est dicere nigella subcitrina, ac si dicatur nigrum subcitrinum, una tãtum nigellae species apud probatos authores reperitur, quae xamin à* Serapione *dicitur nõ carui, ut* Pandectarius *putauit, idem uero est xamin* Serapionis, & Melanthion Dioscoridis, *uel nigella,* Serapio *enim inquit plantam esse paruam circa duos palmos, & habet folia parua minuta, & mollia, similia folijs plantae ranahon, nisi quia sunt minora satis, & habet capitella subtilia, similia capitibus papaueris, oblonga, et in medio eius sunt parietes separãtes semina, quod quidem semen est nigrum, acutum, boni odoris, si* Dioscoridem *met legeris in capite* περὶ μελανθίου. *i. de me-*

lanthio eadem ferè ad uerbum ſcribit, ut de xamin Serapio edocuit, nam inquit eſſe breuem fruticem, pedali, & aliquando maiori altitudine, comparatq; folia melanthij ſenetioni, & Serapio Ranahaon, quod ſenetiō eſt, ambo tamē folia minora cenſent, poſtea ſequitur, & habet in ſummo cacumine exiguum uaſculū papaueris figura oblongum interiore ſui parte diſcurrentibus ueluti cancellis diſſeptum, inter quos nigrum ſemē, acre, odoratumq; clauditur, ut nullus ex his ambigere poßit melanthion Dioſcoridis, quod nigrum ſignificat, & Romanorum nigellam, cum xamin Serapionis idem eſſe id magis oſtendūt proprietates, quæ eædem penitus ſunt, ut quod in pane ponitur, & frōti illitum capitis dolores diſcutit, ut autem nigellam cognoſcas, in ſegetibus herba quædam naſcitur, cuius florem mulieres Ferrariēſes, ac ruſtici githone appellant, quo in coronis utūtur, æſtiuo tempore, gith alio nomine dicitur, unde uocabulum deductum eſt githone, ſemē huius plantæ nigrum eſt, & eſt odoratum, atque pſeudomelāthion dici poteſt, ex cuius ſimilitudine uerum melāthium cognoſcere poteris, unde melāthion, nigella, xamin idem eſſe conſtat, cōſtat etiam ſemen id, quod pro nigella uendūt pharmacopolæ ſubflauum nigellam non eſſe, recētes autem, qui duplicem nigellam oſtendunt, ſine ratione loquūtur, quoniam apud antiquos una ſolum nigellæ ſpecies reperitur, quæ nigra eſt, immo & uocabulū nigelle nigrum ſignificat, & Romani præterea nigellam papauer nigrum appellāt, & hoc nomen in uſum non ceſſit propter aliud papauer nigrum, & uerū, ex quo opiū, & meconium fiunt, nūc autem in uarijs hortis Ferrariæ melāthion uerum habetur folio ſenecionis inciſo in morē foliorum erucæ, Galli tuum nomē ferè imitantur. Nelle

noyre

noyre dicentes, Germani uero ratthen, quamuis nõnulli apud ipsos disputent esse potius behruurtz, quæ est dauci species, nos tamen potius Germanorum ratten esse cẽsemus, à Polonis czurnucha, à Cretensibus uulgo melathi, ab Hispanis nigella uocatur, nostrum igitur githone, quod in triticea messe nascitur, gith nũcupatum pseudonigella dici potest, tamen in omnibus cum uero melãthio conuenit præterquam in folio, uerum autem melãthium, quod nunc in nõnullis hortis Ferrariæ uiret uulgo nigella nuncupatur flore pulcherrimo in cyaneo albicante, & folijs quibusdam pediculis intercurrentibus distinctis, omnes ferè cum Galeno septimo de simplicium medicamentorum facultatibus melanthium, & nigellam in tertio ordine calidam & siccam iudicant, at recentiores nonnulli in secundo solum ordine siccum esse dicunt, scito tamẽ uerum melãthium in medio tertij ordinis calidũ esse, & in principio tertij siccum, uerum pseudomelanthium, quod & Giotone uocamus in secundo solum ordine calidum, & siccum erit. SE. Atriplicis semen occurrit. BRA. Plures decepti sunt, qui atriplicem id olus esse putarunt, quod uulgo spinacchia dicitur, quòd autem aberrent hinc manifestum est, quoniam atriplex antiquum & notum est, noua sunt spinachia, habet etiam atriplex aureum florem, unde ab aliquibus chrysolachanon dictum est, et à Cretẽsibus uulgo, nos paßim trepese appellamus, Hispani recentes, prædictos sequũtur, nam ipsi spinazes, alij armuelles uocant, Galli arosses, Neapolitani atripice Poloni loboda, Germani gruinkraut, uel grunkraut, ac si dixerint uiridem herbam, ipsi etiam ueluti diuersam herbam, à spinachijs, quæ spenet uocant agnoscunt. Notißima herba Ferrariæ, & notißimum semen, quod uim refrige-

refrigerandi habet ferè in tertio ordine. Pythagoras atriplicem damnabat, utpote qui hydropicos faceret, arquatos, ac pallorem, & in hortis nihil apud ipsum nascitur inculpatum, difficulter coquitur, unde si Pythagoræ credere liceret, nostræ ætatis medici, qui in ægritudinibus concedunt longe aberrarent. at Dioscorides de arquato morbo oppositum scribit, quàm Pythagoras sentiret, quia inquit eius semen cum aqua mulsa bibitum regium morbum sanare, aluumq́; mollire. duplex genus apud Dioscoridē inuenies, & uobis in promptu sunt, satiuum, & syluestre. Syluestris nullus est apud nos usus, semina domestici tantum habere studeas, & hæc in Ferrariensi agro, ubi exquisitiora sunt. SE. Cuius est qualitatis? BRA. In secundo ordine frigidum, & humidum esse censemus, & ad eundem ordinem spinachia referimus. SE. Quo nomine antiqui nostra spinachia uocant? BRA. Nisi in genere bletæ, aut atriplicis sint, nihil habeo certi, quod tibi ostendere possim. SE. Igitur ad cœpæ semen ueniamus. BRA. Non est opus hic immorari, quia notissimæ sunt cœpæ, cromyon à Græcis dicitur, syluestres cœpæ nusquam sunt, Rubræ acriores albis, & oblongæ rotūdis iudicantur, non modo semina, sed & radicem ipsam, quæ proprie cœpa est, ad medicum usum, & culinarium seruabis. Plinium lege de eius speciebus, & alios authores, Hispani cebellam, alij cebollias, Germani zuuibel, Poloni czebula, alij cebulia, Cretenses uulgo cromidi, Neapolitani cepole cœpam uocant, nunc cœpæ qualitates cōsiderentur. Galenus septimo de simplicium medicamentorum facultatibus, in quarto ordine calidas censet, quamuis Auicēna in tertio solum calidam dicat, sed magno errore, quoniam humano corpori admota exulcerat, tamen

eſt in prima ſolum parte quarti ordinis, de paſſiuis qualitatibus Auicenna dicit in ipſa eſſe humiditatẽ ſuperfluã, Galenuſq; illam dicit eſſe flatuoſam, tamen in tertio ordine exiccare manifeſtum eſt, ſi parti humani corporis humidæ applicetur, & ut in calce ſecundi libri de alimentorum facultatibus, Galenus docet humores extenuat craſſos, & glutinoſos incidit. SE. Aniſi ſemẽ occurrit. BRA. Notiſſimum eſt aniſum, nec opus eſt in ipſo ambigere, licet ex Syria cõportari Dioſcorides tradiderit: non enim in Italia propter id naſci inficiatur, ſed ex Syria originẽ habuit, aut ibi ſaltem excellentius prouenit, in Italia frequens habemus, tu montanum, atque nigrum ſeruabis, nã uiribus efficacioribus pollet, à Gallis anis, à Germanis aines, ab Hiſpanis yerua buona, à Polonis anyſz, à Cretenſibus uulgo glichaniſo nuncupatur. Auicẽna in aniſorum qualitatibus perperam Galenum adducit: nempe Galenus in ſexto de ſimplicium medicamẽtorum facultatibus. Aniſum inquit eſſe in ſiccando tertij ordinis, ſicuti & in calefaciẽdo. Auicenna uero Galenum refert, ac ſi dixerit aniſum eſſe calidum in ſecundo ordine, & in tertio ſiccũ, at alter eſt in Auicenna error, qui Dioſcoridem adducit aniſum dicentem in tertio ordine calefacere, & exiccare cum nuſquam à Dioſcoride hoc dictum ſit, uerum id tantum dicit præcipua quidem eius natura in calefaciendo poſita eſt, de qualitatum uero ordine nihil penitus dixit, neque ſcribere conſuetus eſt. SE. À Galeno dicitur ſubamarum, tamen in guſtu nullam amaritudinem ſentio. BRA. Immo nonnihil amari perſentitur, ea res mira ex aniſi ſubſtantia ui ignis abſque alia materia oleum elicio puriſſimum, & dulciſſimum, quod & odorem, & ſaporem aniſi habet, & hæc intenſiora, quàm ipſum ſemen habet,

uerum

uerum ex ætate amariſsimum fit. SE. Cymini ſemen ſequitur. BRA. Et eiuſmodi ſemina notiſsima ſunt, reperitur uero domeſticum cyminum, & duplex ſylueſtre, domeſticum in quotidiano uſu habetur, de quo nihil aliud dicam, quàm noſtros ruſticos in periſterionibus ipsũ ponere, ut columbos remorentur, & alienos alliciant, quod & antiquitus factum teſtatur Plinius. addo etiam non eſſe petẽdum ex Galatia Aſiæ, ut uolũt authores, & Cilicia, quum in Italiæ Apulia optimum habeatur, & alijs pluribus in locis, efficacius in calidis prouenit, omnes ferè nationes latino nomine utuntur, uel ſaltem parũ detorquẽt, nam Germani kumell, Poloni kmin, Cretenſes uulgo chimino, Galli cõmin, Hiſpani comines appellant. SE. Quæ ſunt cymini facultates? BRA. À Galeno ſeptimo de ſimplicium medicamentorum facultatibus, dicitur uires habere ſimiles aniſo, & mentionem facit ſolum de caliditate, quæ in tertio ordine eſt, de ſiccitate uidetur ambiguum, quam tamen nos putamus tertium ordinem attingere, quamuis Auicenna in ſecundo ordine ſiccum eſſe tradiderit. SE. Petroſilini ſemen quæramus. BRA. Adhuc in medicorum animis inſidet noſtrum uocatum petroſilinum antiquorum petroſilinum eſſe, & quum in re medica petroſilino indigemus, noſtræ herbæ ita uocatæ ſemina, & radices, & neceſſarias alias partes colligunt, ſunt tamen, & uerũ petroſilinũ, & noſtrum uocatũ petroſilinum apij genera, ſed petroſilinum in Italia non naſcitur (quod ſciuerim) in Macedonia tantum præruptis locis, ſemen habet ammi ſimile odoratum, acre, & aromati ſimile. immo ſi addamus, quæ Galenus in Theriaces dicit, amarum eſt, quæ noſtro petroſilino non conueniunt, tamen difficile nõ erit per Venetas nauigationes in Macedoniam mittere,

ut inde semen habeatur, quod mox nostris regionibus locis præruptis seminetur. nostri latini, ut Palladius non dicit in Macedonia nasci petrosilinon, sed locis asperis, unde nihil impediret apud nos etiam gigni, præsertim si locis asperis seminetur. SE. *Ergo petrosilini semen non habebimus?* BRA. *Non nisi credamus id esse de quo recentes, & quod uulgo petroselinum, id est saxatile apium appellamus. Tamen breui spero hæc semina accepturum Illustrimi Alphonsi Ducis Ferrariæ cura, & Herculis Illustrißimi Ducis post patris obitum maiori diligētia.* SE. *Nostrum igitur uocatum petrosilinum quid erit?* BRA. *Animus inclinat satiuū apium, siue Hortense esse, de quo Dioscorides inquit omnibus accommodatum esse, quibus & coriandrum σέλινον κηπαῖον, id est apium satiuū, à Dioscoride simpliciter nuncupatur, Pliniusq; lib. 20. in iure mandi hoc apiū censet, & esse peculiare in condimētis, quod manifestum est, nostro petrosilino conuenire, apud omnes ferè nobis notas gentes à petra nomen habet, quippe Galli Persin, Hispani perrexil, Germani peter silgen, Romani petrosendolo, Cretēses uulgo cudumedo, alij persibulo, Poloni piotruszka uocant, in tertio est ordine calefacientium, & exiccantium, quamuis Auicēna de petrosilino agens ad apij caput se referat, idq; in primo ordine calidum facit, & in secundo siccum, cū nulla sit apij species, quæ primum caliditatis ordinem non excedat.* SE. *Oleris atri semina accedunt.* BRA. *Olus atrū à Romanis dicitur, quod Dioscorides uocat hipposelinon, non quidem ab equis, quibus conferat, ut nonnulli uoluere, sed à magnitudine sua, quia equus in compositione earum rerum, quibus nihil peculiare habet magnitudinem solam significat, ut hippomarathron, quia in suo genere multum*

excedit

excedit, hippolappaton à Thodoro Gaza in Thophrasto equapium interpretatum. ad nostrum olus atrum redeuntes, radicem extra nigram, intus albam habet propter id olus atrum à Romanis uocatur, maius apij genus, quod in hortis, & riguis nascitur adeo crescens, ut arborescere uideatur, notißimum est, apud nos ob suam magnitudinem hipposelini nomen acquisiuit, idest (ut Theodorum imitemur) equapij, nos uulgo Ferrariæ apiũ Macedonicum nũcupamus, omnes conditiones habet, quas illi Dioscorides attribuit, ne alubi quæras olus atrum, quàm Ferrariæ, radixq; aliquibus in cibis grata. decipiũtur uero qui arcãgelicam, uel angelicam à nobis uocatam, olus atrum esse fatentur, quoniam radicem albam habet, nec in tam altã magnitudinem crescit, ut apium Macedonicum uocatum, à Polonis gier, à Venetis herba Alexandrina, à Cretesibus uulgo Macedonico, à Lucensibus Macceroni, à Neapolitanis Alexandro nuncupatur, & hoc cum Galeno calidum, & siccum tertio ordine censemus. SE. Apij semina occurrunt. BRA. Quum absolute apium dicitur Hortẽse intelligi oportet, quod σέλινον κηπαῖον, à Dioscoride nuncupatur, à nostris uulgaribus petroselinũ dicitur, quã ob rem pro seminibus apij absolute, non sunt breuioris illius apij, quod in hortis nascitur, semina sumẽda dico breuioris, quàm Macedonicum, sed maioris, quàm nostrum uulgare petrosilinum, at potius semina Hortensis apij .i. nostri uulgaris petrosilini seruarẽ, unde per semina apij absolute, Hortensis apij semina intelligẽda sunt, quod est nostrum uocatum petrosilinum, semina uero, quæ à pharmacopolis paßim colliguntur, eleoselini sunt, id est palustris apij: decipiuntur enim qui apium palustre, eam herbam putant, quam uulgo apium raninum dicimus, quippe

Apium paluſtre ſatiuo maius eſt. Apium uero raninũ multo minus eſt, & quamuis Dioſcorides *in aquoſis locis naſci, non tamen in aquis dicit, ſolum autem* Ferrarienſe *inter aquoſa loca numerandum, præſertim ubi apium naſcitur, nam umbroſa loca, & aquoſa amat, de noſtris autem apij generibus loquor, quia petroſilinum uerum in ſaxoſis, & aſperis naſcitur, tamen quum, & apium ſatiuum, ideſt noſtrum petroſilinum, & eleoſelinon eaſdem uires habeant, ut* Dioſcorides *fatetur, ideo non multum refert, utrum eorum ſumatur, pro his autem colligendis ne patrium ſolum deſeras, radices etiam, & folia ſeruato,* Germani *eppich,* Hiſpani *ut nos apio,* Galli *ache,* Neapolitani *achio,* Veneti *epo,* Poloni *opich apium uocant, & hoc calidum eſt, & ſiccum ordine tertio.* SE. *Leuiſtici ſemina poſt apium ſequũtur.* BRA. *Lyguſtici potius dicere oportet, plures decipiuntur, qui apij ſpeciem eſſe crediderunt, quũ de ipſo in altera parte egerit* Dioſcorides, *quàm in apij generibus.* Pharmacopolæ & Ferrariæ, & Venetijs, Bononiæ *etiam, ac* Patauij *altero ſemine utuntur, quod libiſtici ſemen arbitrantur, tamẽ inconſtantes ſunt, quoniã nonnulli apij ſeminibus pro eo utuntur, alij dauci, tamen facile eſt in lyguriã mittere, immo indies illuc mercatores accelerant, ſemen petendum eſt, & terræ mandandũ, in* Liguriæ *montibus naſcitur, umbroſis, aſperis, & altiſſimis mirantur* Genuenſes *pharmacopolæ nobis hoc ſemen deeſſe, tamen in montibus efficacius eſt, quàm ſi in plano ſeminetur, pro pipere eo uſa eſt antiquitas, immo & nũc ruſtici ligures pro pipere in condimẽtis utuntur, & ego conditum ferculum libiſtico ſatis gratum comedi* Genuæ *in ædibus* Illuſtriſſmi Sinibaldi Fliſci, *quum* Illuſtriſſimus Hercules Ducis Ferrariæ *primogenitus* Galliam *peteret*

nec

nec etiam magnificis Comitibus Bonifacio Beuilaquæ, & Vgocione Rangono uiris integerrimis displicuit. sed illud animaduertere oportet, Ligures fœniculum miscētes libisticum adulterant, quin & Dioscoridis tempore seselis seminibus adulterabant, & altero quodam semine, sed subamaro, quo sapore deprehendebatur, unum est, nos libistici seminibus carere, cuius etiam radices in officina deinceps habere curabis, Galli ut nos ferè, & Hispani. Germani uero liebstockel, Poloni lubsczen, Veneti leuistrego appellant. est in tertio ordine calidum, & in eodem exiccat. SE. *Fœniculi semen occurrit.* BRA. *Notissima herba est, cuius semine in placentis cibarijs diuersis aceto, uiridi, & arido per totum annum uescimur, Ferrariæ maxima copia habetur, à Græcis μάραθρον dicitur, sed non solum semina, uerum folia, & radices seruare cō modum erit, sed quum & in aruis erraticum fœniculum, aut syluestre inueniatur, quod rei medicæ proficit, ideo huius semen in Ferrariensi agro collectum seruabis, adeo nota sunt hæc, ut nihil aliud dicēdum uideatur, quàm Hispanos ymozo, alijs hinoio, Germanos fœnichel, Gallos feneul, Neapolitanos fenochio, Cretenses uulgo maratha Polonos vvlosxi xopr fœniculum uocare. in tertio ordine calidum esse Galenus censet. 7. de simplicium medicamentorum facultatibus, & in primo siccum, quamuis in hoc alios referat, Auicenna censet syluestre fœniculum calidius esse, domesticum uero in secundo ordine calidum esse, nos eius siccitatē in secundo esse putamus, quod etiā censuit Auerrois quinto collectionum, immo illorum ratio, qui in primo tantum ordine siccum esse dicebant, quoniam lac procreat, ad rem nihil facit, neq; impedit, quin sit in secundo, nempe lac non procreat eo, quòd in lac cō*

uertatur

uertatur,ſed alia conuertit, ut ſanguinem in lac conuertit,& ad mammas ducit,uel id ſolum facit, quod ad mãmas ducit, quas ſuo calore roborans, & mãmarum uim concotricem perficiens,ſanguinem in lac facilius conuertunt. SE. Sparagi ſemina ſequuntur. BRA. Aſparagi dicendum eſt,adeo nota herba, ut nihil aliud dicendum uideatur,quàm in Ferrarienſi agro colligenda, ubi infiniti ferè ſunt producentes aſparagos campi.Radices quoque ſeruandæ,illudq; animaduerſione dignum, apud antiquos hoc nomen aſparagus,ſiue aſpharagus, non ſolum notiſſimam hanc herbam ſignificare,quã ſparſi appellamus,ſed cuiuſcunque herbæ cacumen, quum primum erumpit, ut edendo ſit,Paulus Aegineta hoc manifeſte oſtendit, qui caput de aſparagis inſcribit,in ipſo tamen de bleta,lactuca,atriplice,malua,& alijs ſimilibus pertractat,nos decoctos in iure aſparagos aceto,ſale,& oleo conſperſos, magno gulæ delectamento comedimus, & in principum delitijs ſunt,ut etiam ſine conditura comedantnr, Hiſpani ut nos ferè ſparagos, Poloni ſpargus, Cretenſes uulgo ſphargi,Germani ſpargon,Galli eſparge appellant. Galenus aſparagum in caliditate,et frigiditate temperatum eſſe iudicauit,ſexto de ſimplicium medicamentorum facultatibus, in paſſiuis autem qualitatibus ſiccum potius eſſe dicit,quanquam id non exprimat,nam inquit, quin & dentium dolores ſanat ſiccitatis nomine, quam uel maxime dentes requirunt.Auicenna inquit illum eſſe calidum,ſed caliditatem increſcere,quum induratur, tamen conſidera,an ſit in primo ordine calidus, & ſiccus ob illas,quas facit operationes.fuere qui aſparagum antiquis ignotum iudicarint,cum tamen Dioſcorides, & Galenus de illo egregiam mentionem fecerunt, & ante Galenum

Plinius. SE. Acetosæ semen quæramus. BRA. Species lapathi est acetosa ea, quæ acidum saporem habet, quam oxalida appellãt, notißima apud nos herba. Arabes, præsertim Auicenna de lapatho tractans, loco huius uocabuli lapathum, hoc nomine acetosa utitur, quia in ea particula oxy deceptus est, quæ in omni lapathi specie nõ significat acumen saporis, sed in aliqua acumen foliorum, ut in nostro uocato rumice foliorum acumen, in herba quam uulgo herbam bruscam, uocamus acumen saporis. huius herbæ semina in Ferrariensi agro colliges, uerum nec folia, nec radices, utpote rei medicæ utiles prætermittito, reperitur & trifolium acidum, quod alleluia uulgus nostrum appellat, sed quum recentes acetosam dicũt, lapathon intelligunt, non trifolium illud, quamuis eundem ferè saporem habeat, ut illi merito particula ὀξὺ tribui, & simul componi poßit, à Gallis ozeille dicitur, qua libenter intinctus parant, Lusitani azederas uocant, Germani uero sauuer ampher. i. acetosa ampher, quippe sauuer acetosum significat, ampher autem est proprium nomen Germanicum, quod nihil aliud, quàm ampher significat. Cretenses uulgo scinida, Neapolitani acetosella, Poloni szczaro, alij sczavvij nuncupãt frigidum in primo ordine, & siccum in secundo cum Auicenna censeo, & ab illis dissentio qui in tertio frigidam esse iudicarunt, nam in hoc ordine non digereret, quod tamen illi attribuit Galenus septimo de simplicium medicamentorum facultatibus libro. SE. Genistæ semina legenda. BRA. De genista in floribus tractare cœpimus, quæ à Græcis σπάρτον, à nostris sparton, uel genista, notißima est, & in alijs locis præterquam Ferrariæ in usu rustico pro ligandis uitibus frequens, quæ de ea superius dicta sunt satis

esse

esse putamus. SE. *Anthera sequitur.* BRA. *De hac in floribus scriptum est, ubi ostendimus antheram nõ esse rosæ florem, ut quidam recentes putarunt, sed compositionem quandam apud* Celsum, *in qua tamen rosæ insunt, &* Galenus *in quinto methodi post libri dimidium ad quæ ualeat anthera medicamentum ostendit.* SE. *Ad sileris mõtani semina ueniamus.* BRA. *Si recentiorum montani sileris descriptiones, & seseleos conferamus idem penitus esse deprehendetur, à* Dioscoride *tamen tria genera describuntur figura longe differentia, seseli maßiliense,* Aethiopicum, *& peloponnesiacum, siler montanum recentiorum est apud* Dioscoridem *seseli maßiliense, si descriptiones conferantur, uolunt enim fœniculi folia habere, & reliqua, quæ de seseli maßiliense à* Dioscoride *dicuntur, at si semina, quæ à pharmacopolis uenduntur consideremus, seseli* Aethiopici *semina uidentur, quia semen est amarum, maßiliense uero amarum non est, sed acre. facile autem erit ex* Maßilia *habere, nam quotidie, nonnulli ex* Illustrißimæ Renatæ Ducis *nostræ probißimæ, & sanctißimæ mulieris familiaribus* Gallias *petunt: curabimus, ut semina afferant, quibus terræ missis, herbam oculis intueri licebit.* SE. Hoc *ne prætereas, obsecro.* BRA. Non *modo hoc, sed plura etiam alia habere, atque plantare tentabimus. corrupere uocabulum recentes, ut siler pro seseli dicant, uerum quia siler aquosa loca amat, in quibus etiam nascitur, propter huius differentiam montanum addidere, ut à silere aquatico, de quo rustici baculos parant, distingueretur. semina, & radices habere conuenit, à* Germanis *quibusdam felt kummel. i. campestre cuminum appellatur, in gustu enim aliqua ex parte cuminum imitatur.* Poloni *latinum nomen imitantur, tamen*

*alij кmyn uelui,*Romani *ſilio,*Veneti *ſiro montan,*Cretenſe *uulgo platiciminon,quaſi latum ciminum uocãt, in tertio ordine calidum & ſiccum,qui* Galenum *ſequuntur eſſe fatentur,quamuis recentes in ſecundo ordine calidũ, & ſiccum illud faciant.* SE. *Milij ſolis ſemina accedũt.* BRA. *Si Serapionem conſiderare tentemus, ubi de culb pertractat,quod eius interpres milium ſolis exponit ſtatim deprehẽdetur,idem eſſe apud* Dioſcoridem *lithoſpermon.i.lapidoſum ſemen, quod apud Serapionem culb.i. milium ſolis,inquit enim Serapio culb habere folia ſimilia folijs oliuæ,niſi quia ſunt maiora,et altiora,& latiora,& quæ ſunt ex eis inferiora declinant uerſus terrã, & habet uirgas eleuatas ſubtiles,ſicut lingua ſquinanti, & reliqua,in quibus cum* Dioſcoride *cõuenit, quem ſi audire lubeat,in hunc modum ſcribit,habere folia oleæ longiora tantum,latioraq́; ad ſummam radicem eius iacentia,ramulos uero rectos,graciles,craßitudine acuti iunci,& reliqua,in quibus ambo cõueniunt,idem igitur ſunt* Dioſcoridis *lithoſpermon,culb Serapionis,& recentiorũ milium* solis*.nos herbam habemus huic ſimillimam,cuius ſemine mulieres noſtræ pro fingendis coronis utuntur,appellant autem coronas indices quoſdam,quibus deo preces numerant,ac ſi penſa quotidie reddant,in duobus tamen differre uidetur lithoſpermon, & noſtræ herbæ ſemen lapidoſum,à mulieribus lachryma uocatum, primo noſtra lachryma folium arundinaceum habere uidetur, uel ſaltem milium nigrum imitatur,deinde lithoſpermon ſerpere dicitur,quod non facit noſtra lachryma,quæ ueluti frutex eſt.ego recte* Dioſcoridem *conſiderans,non uidi ipſum folia ſerpere dicentem,ut à multis creditur, ſed eleuata ſunt folia tamen,quæ inferna ſunt, prope radicẽ*

per

per terram expanduntur, inquit enim ipse καὶ τὰ περὶ τὸν πυθμένα ἐπὶ γῆς κείμενα, quæ uerba à Marcello interpretantur, ad summam radicem eius iacentia, ut sensum faciat, oleæ folia habere ad summam radicem iacentia, id uero in omni folio falsum est, quoniam ea tantum iacent, quæ inferiora sunt propè radicem, ideo Hermolaus rectius interpretatur, iuxta radicem humi iacentia .i. folia, quæ iuxta radicem sunt, humi iacent, unde si hoc modo interpretemur, exquisitior interpretatio uidebitur, & ea, quæ iuxta radicem sunt in terram inclinata, quæ uerba considerans Serapio dicebat (licet barbare) & folia inferiora declinant uersus terram facientia uelut stratum super terram, & Plinius libro. 27. capite undecimo authores reprehendit, qui serpere tradiderunt, quoniam ipse (ut inquit) non uidit hærentem, in summa igitur nostra lachryma lithospermon .i. semen lapidosum est, quãuis in folio differre uideatur ab eo Dioscoridis, quia hoc Dioscoridis oleam, nostrum milium nigrum, aut arundinem imitatur, tamen in genere lapidosi seminis est, & renum lapides expellit, uesicæ autem minuit, ut experientia in quotidiano usu demonstrent. nostra igitur uocata lachryma species lithospermi dici poterit, et culb, uel milij solis, nec mouearis quòd magnitudinem erui habere dicitur, quoniam secundum loca maiora, & minora sunt, minima sunt, quibus nos utimini, & foliũ habet quale Dioscorides describit, nostra autem lachryma in lithospermo à Plinio ferè pingi uidetur, præsertim quoad semina.

SE. Quum uariæ sint lachrymæ à nobis dictæ, & lapidosa semina, quod pro lithospermate accipiendũ est? BRA. Quod magis durum, & lapidosius, nos autem eandem ferè uim habere in multis experti sumus. eodem nomine à

Gallis, quo recentes appellant, dicitur. s. milium solis, à Germanis quibusdam steynsame, ab alijs mehrhirsse, nuncupatur, quãuis à diuersa proprietate hæc nomina imposita uideantur, à Venetis meio coruino dicitur. denique præ cæteris milij solis generibus id prætermitterem, quo uos utimini, utpote cæteris ineptius, & id seruarẽ quod magis album nigris quibusdam maculis inspersum. SE. Miror cur lachrymam à nobis uocatam, lithospermi speciem apud Dioscoridem esse putes, cum folia figuram aliã habeant, neque lithospermi sint plures species. BRA. Video te animi morbo correptum hæc effutire, & non discendi, non'ne te edocui Dioscoridis lithospermon, & nostram uocatam lachrymã in folijs diuersa esse? postea ex semine ipso quod lapidosum est, lithospermatis speciem esse statuimus, quoniam ad omnia lapidosa semina lithospermon genus est, lithospermatis uero species à Dioscoride descripta, à nostra diuersa est, tamen negari non potest lachrymam nostram esse lapideum semen, & eo nomine uocari posse, & lithospermi speciem esse. SE. Tuis experimentis credere non est opus, cum inquis te expertum esse lachrymam renum lapides expellere, & uesicæ comminuere, nam secundum Galenum nisi longo usu homini prodesse compertum sit, haud facile est recipiendũ, aut laudandum medicamentum. BRA. O omnium inuidiosissime, qui nec discere cupis, nec alios sinere, ut discãt, maledicentia quadam moueris ad cauillandum, quin potius gratiæ mihi agendæ sunt ab uniuerso medicorum cœtu, cum hoc semen quod lachryma dicitur experiri cœperim, & experimenta, quæ uiderim sponte, & gratis omnibus propalauerim. succedat modo alter, & tertius, et quartus, & centesimus, qui periculum faciat, tunc experimentum,

rimentum,& comprobatum,& confirmatum erit.tu uero an credas,uel non credas nihili facimus,forte nec unũ habes ægrum in quo experiri poßis, nobis uero ſatis eſt (qui ab initio mortales ea , qua poſſumus opera iuuare propoſuimus)illa referre,quæ uiderimus,& experimento comprobauerimus,ſi alij ſequentur longo uſu prodeſſe non dubitamus,omne etenim præſidium experientia inuentum,ab uno primo & ſimplici experimẽto cœpit,poſtea paulatim à diuerſis probatum, & confirmatum eſt, quoad in publicum ceſſerit uſum,tu igitur hæc boni conſulere debebas,& id experiri,quod nos tibi gratis,iam à nobis expertũ aperuimus,at ſi ceruicoſus, es & inuidus, ut alij experiantur ſinito,& tua cum inuidia rumparis. SE. Ne ſuccẽſeas obſecro,ſed lithoſpermi qualitates edoceas. BRA. Recentiores calidum,& ſiccum eſſe cenſent ordine tertio,Paulumq́; Aeginetam teſtem adducunt,qui hoc nunquam ſomniauit,tamen in his qualitatibus à recẽtioribus non diſſentimus. SE. Miraſolis ſemina ſequuntur. BRA. Hoc uocabulo miraſole,quod latine heliotropium dicitur,omnes herbæ ueniunt,quæ ad ſolem uertuntur,& ferè nubilo die ſunt ruſticorum horologia, dic,cuius ſemina collecturus es? quoniam cichoreum , ſcabioſa iam dicta inter miraſolis ſpecies ab authoribus computantur. SE. Illam intelligo , quæ ita uulgari nomine,& ſimplici apud nos miraſole,apud Thuſcos giraſole,apud recentes ſpõſa ſolis,apud Arabes kerua appellatur, unde oleum de kerua fit, quæ folium platani habet. BRA. Iam accepi quam intelligis,à Dioſcoride, & Græcis cici,& croton,à Romanis ricinus appellatur,ob ſimilitudinem,quam eius ſemen cum ricino animali habet. SE. Quid eſt hoc animal,quod ricinũ uocas? BRA. Id quod

boues, & equos apprime uexat, nos uulgo cecum nuncupamus. SE. *Aliquam certe similitudinem habet, non tamen omnimodam.* BRA. *Non est opus ita ad amussim cōuenire, modo in aliquibus quadret hanc herbam, uel arborem (nam arborescit, si scapus arbori responderet) nōnulli maiorem cataputiam putant, sed longe decepti, ut in tithymali speciebus edocebimus, Germani vvuadelbaum uocant. huius plantæ semina Ferrariæ habentur frequentia, putat nostrum uulgus infaustum esse, hanc herbam domi habere, ut non posit esse sine luctu, folia etiam præter semina habere studeas, & præsertim in his montibus calidum est in secundo, & humiditatem habet nonnulli in Ferrariensi agro hoc anno ricini semina terris mandarunt, ut oleum ex seminibus conficiant lucernis aptum, & aptandis lanis.* SE. *Berberis semina occurrūt.* BRA. *Berberim etiam colligitis, & non tantum semina. hoc uocabulum berberis, & amaberberis, barbara sunt, si autem Serapionem de his loquentem considerabimus, idem esse cum oxyacanthon Dioscoridis deprehendemus. inquit.n. Serapio, est arbor similis arboribus pirorum agrestium, quæ dicitur babaras, nisi quia est minor, & habet multas spinas, & habet fructum similem grano myrti, nisi quia est maior, & rubidus facilis separationis, & habet interius grana, & habet radicem habentem multas radiculas infixas terræ, hactenus Serapio, nunc Dioscoridem eadem ferè dicentem in oxyacantha audias, agresti piro similis arbor oxyacantha est, minor tantum, magisq́; spinosa, fructum fert myrti baccis æqualem, confertū, rubentem, fragilem, nucleos intus habentem, multifidam radicem, & altius descendentem, quæ si cum Serapione cōferantur, manifeste deprehendetur, utrosque hos uiros*

eandem

eandem picturam lineasse, nisi quia Serapionis colores ineptiores sunt, Dioscoridis autem floridi, hoc est dicendi phrasis. in proprietatibus etiam quòd usum medicum quadrant, ut non sit opus dubitare eadem ab his authoribus tractari: fuere autem qni oxyacantham Dioscoridis eum fruticem esse putarint, quē nos uulgo uuam crespinam appellamus, hi autem longe decipiuntur, quoniam crespina uua syluestris piri folia non habet, sed potius in uitem, aut in apij folia inclinat. ualde enim incisa sunt, coniectura uero, qua mouentur, ut berberis sit crispina uua, adeo tenuis est, ut de se ruat, quippe ex nomine tantum sumitur, nam inquiunt crispinam dici quasi acrem spinam, & oxycātha quasi acuta spina, tu ipse uides, qua coniectura moueātur. adde in granis multū differre, quia in oxyacāthæ grano plures acini, in uua crispina unū solū inest. uidi ego oxyacanthā acinos quatuor habentē, sed pro maiori parte duos habet. unde granū illud, quo passim utimini Serapionis, et Auicēnæ, ac cæterorū Arabū uerū berberim, et Dioscoridis, Galeni, ac cæterorū antiquorū uerā oxyacanthā esse certus sis, lōge etiā decepti sunt, qui berberim pro aspalato accepere, ut suo loco intelligere licebit, Galli et Poloni arabo nomine utuntur, Germani nonnulli surich, erbsel, Veneti crespino appellāt. SE. *Quo loco hos berberes colligere oportet?* BRA. *In his montibus, quamuis in Bononiensibus etiam, Mutinensibus, & per totum Apenninum copiose uireant, in nostris etiam foueis quandoq; reperitur, in omni solo nascitur: sicco, humenti, aprico, sole patenti, si infrigidioribus locis inuenies, ibi efficaciores fructus parit. Recentes nonnulli berberim frigidum, & siccum in fine tertij esse dicunt, sed Aben Mesuai, ut refert Serapio frigidum, & sic*

cum

cum eſſe in ordine ſecundo refert, nobis uero placet, ut in ſecundo frigidus ſit, & in tertio ſiccus, ſi qualitates illæ ſecundæ, & tertiæ conſiderentur, quæ à Galeno. 8. de ſimplicium medicamentorum facultatibus ſcriptæ ſunt. SE. Rapæ ſylueſtris ſemina occurrunt. BRA. De rapa dicemus, ſi prius te admonuero nō ſolum oxyacanthe granū, ſed & radices ſeruandas, mirorq; te hunc fructum inter ſemina numeraſſe. SE. Id factum eſt, quia ob ſemina expetitur. BRA. Eſto, rapas aggrediamur, nam & ipſæ in uſum medicum ueniūt, uos ſylueſtris ſemina habere curatis, cur etiam non ſatiuæ? nam & ſatiuæ ſemina rei medicæ proficiunt, & caro radicis, & folia, & coliculi cum primum exeunt, immo & ipſa radix muria conditur, aut ſapa ut noſtræ mulieres, pro quadrageſimali obſonio parant, notiſſimæ ſunt rapæ, & ſatiuæ, & ſylueſtres in Ferrarienſi ſolo craſſiſſimæ, præcipuæ, & dulciſſimæ. Columella in Italia cæteris Nurſinas præfert, quod non feciſſet, ſi eius tempore Ferrarienſes extitiſſent: tempore enim Columellæ Ferrarienſe ſolum ualles erat, Patres autem noſtri culturæ aſſiduitate nunc in fertiliſſimos campos deduxere natura uſque ad hæc tempora repugnante, ſed ars naturam uincit, modo impenſe uelit. alij hyme rapas in pultarijs comedunt, ego etiam per æſtatem, ne autem ligneſcant, colono cuiuſdam ruſculi mei propè Ferrariam iubeo, ut folia ad radicem uſque omnibus rapis demat, ne ad ſemen perueniant: hoc enim præſidio nō ligneſcunt, ſed tenellæ, & coctibiles per uniuerſam æſtatem habentur, nec cibus eſt æſtiuo calori noxius, à Luſitanis ſaramages uocantur, ab alijs Hiſpanis napos, ſed tam rapā quàm Napum indifferēter intelligunt, à Germanis vvilt rul, ideſt ſylueſtris rapa dicitur, à Polonis rzepalyeſzna

à Creten=

à Cretensibus uulgo gogilia. Auerrois calidam, & humidam rapam esse censet, sed ex Galeno. 2. de alimentorum facultatibus potius frigidam esse colligitur, nos igitur in secundo frigidam, in tertio humidam rapam esse iudicamus. SE. Dauci semina præsentantur. BRA. Multos in Dauco aberrare uidimus, & omnes nostri pharmacopolæ herbam in Ferrariensi agro frequentissimam pro Dauco accipiunt, quia ita à Rusticis appellatur, quum tamē alia res daucus sit. SE. Quæ igitur herba est hæc, quam nos daucum appellamus? & ubi uerum daucum habere potero? BRA. Ea herba, quā uos passim in Ferrariensi agro, in tritici stipulis crescentem colligitis, & daucum appellatis, à Dioscoride σταφύλινον ἄγριον, id est pastinaca syluestris dicitur, ut apparet si quis eius descriptionem consideret, præsertim ubi dicit flores in medio exiguum quid purpuræ habere, quod tamen in croci colorē uariat hoc etiam in omni umbella non est, sed secundum loca innascitur: fuere tamen qui pastinacam illam syluestrem, & daucum idem esse putarēt, immo & uos pro dauco ea utimini. eos autem aberrare hoc indicium est, quia Dioscorides de pastinaca erratica seorsum à dauco pertractat, & tertiam dauci speciem syluestri pastinacæ comparat, tanquam duo sint, quemadmodum duo esse constat, primam, & secundam dauci speciem non esse pastinacam erraticam ex folijs certum est, quam ob rem quem uos daucum putatis, Daucus non est, sed pastinaca erratica, ut sapor, odor, & reliqua ostendunt. qui etiam daucum pastinacæ speciem asserunt, decipiūtur, quoniam à Dioscoride, antiquioribus'ue nusquam describūtur, immo seorsum à pastinaca de dauco pertractat, non tamen inficias eo daucū, & pastinacam aliqua similitudine iungi.

gi. SE. Quomodo uerum daucũ habere poterimus? BRA. Si in Cretam mittamus, & sumptis seminibus terræ mandemus, quod Illustrißimus Princeps Alphõsus fieri curabit, & nunc uehemẽtius id faciet Hercules Illustrißimus Dux noster, post Alphonsi patris obitum. non solum autẽ huius Cretici dauci semina, sed & radices in usum medicum ueniunt, aliarum uero specierum semina tantum. illudq́; admonere uoluerim, quum dauci, & syluestris pastinacæ eædem ferè uires sint, ea pro dauco uti licebit, satiua autem pastinaca, ad usum medicum minus ualet. Serapio etiam caput dauci à capite bauciæ, id est pastinacæ eodem modo, quo Dioscorides separauit, sed Pandectarius, ac recentes adeo confundunt, ut daucum pastinacam faciant, & apud serapionem idem esse daucum, & bauciam, id est pastinacam fateantur, quum tamen de dauco, & pastinaca diuersa capita faciant. non defuere tamen qui semina Meum nuncupata Creticum daucum affirmarent, quibus non dissentirem, si quodãmodo pilosa essent, nonnulli ex Germania behruurtz appellant, quibus alij aduersantur hoc nomen potius nigellæ attribui affirmantes, ut herba apud ipsos behruurtz dicta, uera nigella sit. nos ipsis hoc dißidium relinquamus, à Neapolitanis pastinaca syluatica, à Polonis pasternax dicitur. Galenus. 6. de simplicium medicamentorum facultatibus libro daucũ uehementer calefacere dicit, unde in. 3. ordine calefacientium reponetur, & in secundo exiccantium. Auicenna in principio tertij siccum esse mauult. SE. Ad Psyllij semen descendamus. BRA. Psyllium notißima herba est in maritimis locis Illustrißimi Ducis nostri adeo frequens, ut ingẽs copia Venetias afferatur. hoc diu latuit, opera Nicolai Nicolutij inuentum est, qui singulis annis inde Ve-

netias

netias magnam ſummam aſportabat, & hoc per multos annos fecit, antequã eius loci homines rem cognoſcerēt, & ex ſemine lucrum quærerēt, à latinis herba pulicaris dicitur, uel quia pulices fugat, & hoc nomen etiam pſyllion pulicem ſignificat, uel quia ſemina pulicibus ſimilia habet, non tamen adeo in maritimis naſci dico, quin etiã in alijs incultis, & aruis naſci affirmem, eſt altera cunila pulicaris, ſed hæc ſimpliciter pulicaris uocatur, uerum ne in re tam nota tempus conteratur, ab Hiſpanis zaragatonam, ab alijs mazracaton. à Polonis pſilium appellari monebimus, eam etiam difficultatem prætermittentes, an intus calidum, extra frigidum ſit, Galenus tamen in. 8. de ſimplicium medicamentorum facultatibus in ſecundo ordine frigidum eſſe cenſet, in humiditate uero, & ſiccitate temperatum. SE. Agni caſti ſemina occurrunt. BRA. Ἄγνος à Græcis, & lygos dicitur, à noſtris uitex, & amerina ſalix nuncupari uidetur, in maritimis naſcitur, non dubito uerum agnum caſtum nos habere, quanquam duo obſtare uideantur, primum eius grana piperis acumine carere, aliud quia Ferrariæ in clauſtro religioſorum ſancti Dominici uitex adeſt, tamen lentos ramos non habet. Scire autem oportet non dici à Dioſcoride acredinē piperis habere, ſed ſaporem piperi ſimilem, quod manifeſtiſſimum fiet, ſi quis eius ſemen maſticauerit: habet enim neſcio quid piperis, at ſemina ex locis quibus naſcitur acriora ſunt, & minus acria. quod uero in ramorum, ac uirgarum flexibilitate dubitabamus facile diluetur, quoniam iunioribus, & his, qui propè mare ſunt lentor ineſt, ſed antiquiores uitices ob ſenium flexibilitatem amiſere. ſemina, & folia circa maritima quærantur, & circa fluēta, ac torrentes in incultis locis. aberrant qui ex ſapore

piperis

piperis, quem habet hoc semen, cubebe esse putarunt. Serapio de eo in capite de samanchest pertractat, & arborem Abrahæ appellat, piperella etiam à sapore nuncupatur, antiquæ matronæ, & huius arboris folijs supra toros stratis utebantur, & seminibus, in pultarijs comedentes, sed ne in re tam nota diu uersemur, reliqua secundum ordinẽ prosequaris. SE. Quomodo ab alijs nationibus nuncuparetur prætermisisti. BRA. Ab Hispanis arbol de paraiso, à Cretensibus uulgo lygia, Poloni latino nomine utuntur, agnus castus, tamẽ & alij uocant czysczecz. Germani nominant abrahamz baum, ac si dixerint Abrahæ arborem, ut illam nominauit Auerrois. SE. Cuius est qualitatis? BRA. In uiticis qualitatibus authores satis ambiguos uideo. Auicenna etenim in primo ordine calidũ esse dicit, in secundo siccum. Auerrois in tertio ordine calidũ, & siccum censet, nonnulli ex recentibus calidum, & siccum in secundo tantum ordine asserunt. SE. Quid censes tu? BRA. Cum Galeno sexto de simplicium medicamentorũ facultatibus calidum, & siccum esse ordine tertio, unde flatus discutit, hinc aduersus uenerẽ ualere creditur, quoniam flatu uirile membrum, & mulieris pudenda excitantur. SE. Pæoniæ semina consequuntur. BRA. Antiquissima herba est, à Pæone dicta, marem, & fœminã habet, à Romanis casta herba, à Græcis glycysis, & pæonia dicitur. Serapio, ex sentẽtia Doscoridis arborem esse scriptum reliquit, nos autem eius interpretem fuisse putamus, qui ita uertit. non enim arbitror, quod Dioscorides dicit caulem duorum dodrantum altitudine, arborem à Serapione dictũ esse, sed id potius interpretis uitio uenit. manifeste autem deprehenditur, grana esse, multa, rubentia, parua, punicorum acinis similia, quæ sunt eius semina

mina. hæc in his montibus altißimis, & præsertim promontorijs, præter semina autem radices seruabis, quæ in masculo albæ sunt, quamuis, & in aliquibus nigræ uideantur, albæ, & nigræ seruandæ, quæ ad diuersa peculiariter conferunt, nos nigra abundamus, & ea pro necandis puerorum uermibus in aqua, decoctione, & puluere utimur, immo, & radix puerulis alligata ab atra bile, & epilepsia liberat, ut in Bellissario *ingenuo comitis* Camilli Tassoni *filio uehementi experimento deprehendi. quũ duo sint pæoniæ genera, mas & fœmina, alterum* Germani *min vven vvurtz, alterum benonien uocant, quamuis & alij benedictam rosam appellant,* Galli *uero pinoine.* Cretenses *uulgo pygonia,* Poloni *piuonia nuncupant.* SE. *Cuius est qualitatis pæonia?* BRA. Auicenna *illam dicit uehementer esse calidam, & siccam, quod* Galeno *oppugnat. 6. de simplicium medicamẽtorum facultatibus libro cum dicit eius temperamentum esse exiccatorium, & subtiliũ partium, haud tamẽ insigniter calidum, sed aut symmetrum, aut pauxillo calidius.* Auerrois *quinto collectionum* Galeno *proxime magis accessit, cum illam in primo ordine calidam, in tertio siccam dixit, quamuis illos potius probandos censeamus, qui in secundo ordine siccam illam esse fatentur.* SE. *Staphis agriæ semina occurrũt.* BRA. *Nostræ mulieres strafusarium dicunt, uocabulum corrumpentes, in nullo alio usu apud ipsas est, quàm ad necandos pediculos. unde à* Romanis *herba pedicularis nuncupatur, ab uua nomẽ staphij habet.* Cornelius Celsus *uuã* Taminiam *appellare uidetur, sed* Plinius *capite primo uigesimitertij libri illos reprehendit, qui ita uocant, ut simul* Celsum *reprehendere uideatur. uerum. 26. lib. capi. 14. uuæ* Taminiæ *uires describẽs, staphis agriæ no*

stræ

stræ uires præcise demonstrat, ut postea uisus sit uuam taminiam idem cum staphis agria facere. de hac autem re aliàs. S E. *Videris asserere, te in Plinij libris stirpes confundi deprehendisse, tanẽ nulla est in Plinij uerbis discordia, aut inconstantia, at priusquam quisquam, uel ex recẽtibus, uel ex antiquis ignorantiæ condemnandus sit, prius etiam, atque etiam à nobis considerandum est.* B R A. *Video te contradicendi studio hæc effutire, & non discendi. quis hic Plinium de inconstantia reprehendit? quis unquã me dicentem audiuit hac in stirpe Plinium confusum inueniri? ea, quæ à Plinio dicũtur annotaui, postea ad aliũ locum, & commodum me contuli, in quo Plinium potius defensurus sum, quàm accusaturus, quem præ alijs latinis authoribus semper in honore habui. nam uua taminia apud Plinium plura significat, unde te potius maledicendi animo, & gloriolæ auidum hæc dixisse deprehẽdo, quàm ueritatis indagandæ gratia, ut deinceps aures tibi præstiturus non sim, sed quæ iam cœpimus prosequar. Serapio alberas uocat, fuere qui ueram uuam montanam esse putarint, quia apud Serapionem, ita scriptum reperitur. aberrant uero quia ita ob similitudinem appellatur. in opacis locis ipsam quæras, quamuis & in Ferrariẽsi agro nascatur, Galli stafiragre illam, Veneti herbam piochieram Cretẽses uulgo agriostaphida, Hispani hauãraz, Neapolitani staphisania uocant, Poloni latino nomine utuntur.* S E. *De staphisagriæ qualitatibus disseramus.* B R A. *Omnes uno ore consentiunt esse in tertio ordine calidam, & siccam. mordicat si masticetur, & ordinẽ quartum nõ attingit.* S E. *Cataputiæ maioris semina percurrẽda sunt.* B R A. *Qum multæ sint thitymali species, quæ à Serapione xeaser appellãtur præcipua, & maior species hæc*

est

est,quæ cataputia uulgo nūcupatur, hoc forte nomen sortita est,quia rustici eius seminibus in hydrope pro pilulis utūtur,uocant uero antiquiores pilulas catapotia,unde passim cataputia pro catapotia proferunt. decipiūtur uero qui cataputiam mirasole à nobis uocatū putant,quā ob rē Serapionis interpres aberrauit uerua, idest cataputia interpretans,nisi & ipse eo uocabulo ad significandū cicum uti uelit. deridendi sunt,& cum maximo risu,qui uolunt cataputiam dici,quia catat puzam,idest fœtorem inuenit,nam mire soluit , sed eo uehementius ridendum, quia non solum uerbis . sed scriptis etiam mandarunt.

SB. Cum uocata apud nos cataputia tithymali species sit, ut dixisti,quæ nam erit apud Dioscoridem? BRA. Charariam esse,quandoque putaui,& in multis conuenit , at lathyrim esse deinceps animaduerti, & semina illa sunt, quæ me in hanc sententiam compulere, & folia in caule oblongo amigdalæ similia . Ferrariæ uirent,sed in montibus efficacior . non tantum semina,sed radicem,& ramulos seruabis,pastillos etiam,hac erui farina , & lacte facias,immo & ficus serua in quibus lac stillauerit . notissima herba est,& notissima semina. Rustici Ferrarienses herbam dalle carpanede uocant:nostræ mulieres pro comperto habent si quis semina deorsum trahens euulserit,& ea comederit per inferna purgari, si uero sursum per superna,ut plurimum uero accidit hæc grana comedentes per superna,& inferna purgari,causam afferunt, quia grana sursum,alia deorsum ducta sint . decipiuntur etiam plures Germani,qui apud ipsos cataputiam vndelbaum dici contēdunt,quum potius eo uocabulo cicum significent,sed hi eodem errore ducuntur,quo Serapionis interpres,uere autem nostra cataputia , quæ apud Dio-

ſcoridem lathiris eſt, à Germanis ſpringkorner dicitur, ac ſi dixerint granum ſaltare faciens, quippe ſpring ſal= tare faciens eſt, korner granum, forte quia ſoluens dolo res facit, ab Hiſpanis cazaputia, à Cretenſibus uulgo co locochia.i.cholerã purgãs, à Polonis Tirlicz, uel rilczeli ko, uel snazen dicitur. huius herbæ ſeminibus ab aſcite Magnificũ Iuliũ Boiardũ Scãdiani comitẽ optimæ indolis iuuenẽ liberaui. SE. Cataputiæ qualitates enarra. BRA. A Galeno non referũtur, tamẽ de tithymali generibus di cũt ualenter calefacere, & exiccare, unde ordine tertio intenſo calefaciunt, & exiccãt, & ad quartum uſque ac= cedunt, quippe & exulcerant, & urunt. de cataputia idẽ iudicium erit, in tertio ordine intenſo calida, & ſicca exi ſtimabitur, & eius lac ad quartum accedit, nam carni ap plicatum illam ſtatuto tempore exulcerat. SE. Ad lin= guæ auis ſemina ueniendum. BRA. Nuſquam (quod ſci= uerim) apud Græcos authores auis linguam repperi, quã [illegible] nomine recentiores linguam paſſarinam appellant. at linguam hirci, linguam bouis, linguam canis inueni. Arabes tamen de ipſa pertractant, ut Serapio in capite de liſen baſa fit.i.de lingua auis, diſſidentq; in hoc ſemi= ne recentes, ut nonnulli ſemẽ quoddam herbæ mihi igno= tæ accipiant, quod ſemen paruum eſt, communis tamen pharmacopolarum uſus eſt fraxini ſemen habere, multi uero recentes decepti ſunt Auicennam male intelligen= tes, quippe Auicenna libro tertio fen.20. capite.18. lin= guam auis inter medullas numerat, ipſi uero ex hoc pu= tant linguam auis medullam eſſe, quum ipſe ibi per me= dullas ſemina intelligat, quæ carnem, & pulpam (ut ita dicam) habent, unde & inter medullas, grana pineæ, & auellanas numerat, adde in ſecundo libro manifeſte aui=

maduer

inaduertiſſe, linguam auis folia habere, & Serapio linguam auis arborem eſſe fatetur, ſed an Arabum lingua auis fraxini ſemen ſit, ut multi accipiunt dubito: quippe Serapio nullum ex Græcis adducit in lingua auis enucleanda, ſed ſolum Arabum teſtimonio utitur, tamen de fraxino Dioſcorides pertractauit, præterea ſemen fraxini non eſt extra rubrum, intus album, per ſemen medullam, & non corticem intelligendo. tamen ſi alia conſiderentur, idem præciſe ſunt, quoniam eſt arbor ſimilis arbori dirdar, ideſt ulmo, niſi quia folium eius eſt oblongum ſimile folio amygdalæ, ita autem habet fraxinus, ſequitur, & fructus, qui dicitur lingua auis, ſunt palmites qui diuiduntur in cherarnub ſimiles folijs oliuarum, niſi quia ſunt minores ſatis, & intra quamlibet cherarnub eſt medulla ſimilis linguæ auis exterius rubra, & interius alba declinans paululum ad citrinitatem, & ſapor eius eſt acutus, mordicans cum pauca amaritudine, & non apparet mordicatio eius poſtquam bene maſticatur, hactenus Serapio. omnes has conditiones in fraxini ſemine repperi, nec moueor quod extra non ſit rubrum, quia ſaltem in citrinum (ut Serapio dicit) inclinat, non moueor etiam quòd Græcos non adduxerit, de fraxino tamen loquentes quia de fraxini ſemine nuſquam tractarunt, ideo lingua auis Serapionis noſtra fraxini ſemina eſſe fateri cogor. SE. Supra dirdar pro ulmo interpretatus es, tamen recentes fraxinum intelligunt. BRA. Hi decipiuntur, qui dirdar pro fraxino intelligunt, ut Pandectarius inter alios fecit, nam dirdar apud Serapionem ulmus eſt, ut cum legenti patet, & Dioſcoridi comparãti, inquit enim Serapio ex Dioſcoridis ſententia folium huius arboris, & ſummitates eius, & cortex ipſius ſunt ſtiptica, quan=

do fit emplastrum cum folio eius trito, & mixto cum aceto confert scabiei ulcerosæ, & conglutinat uulnera, & cortex arboris conglutinat uulnera plus quàm folia, quando ligatur super uulnera, sicut ligantur corrigiæ, & cætera, quæ sequuntur, audias modo Dioscoridem *de* πτελέας. *i. ulmo eadem dicentem, adstringunt ulmi folia, cortex, & rami, medentur lepris ulmi folia concisa, & ex aceto illita, uulnera eadem conglutinant, multoq; magis cortex pro uinculo, & fasciola uulneri circũuolutus, in reliquis etiam* Dioscorides, *&* Serapio *conueniunt, & in fine eius folia pro obsonijs comedenda animaduertunt cum quibus etiam* Auicenna *secundo canone est, ut errorem hinc* Pandectarij *supinum uideas dirdar pro fraxino, quum ulmus sit interpretantis, dicentisq; fraxinum dirizdar à* Græcis *dici, quum ipsi* μέλιαν *fraxinum uocent, ex ulmo etiam uermiculi fiũt, quum folia ueluti uesicæ intumescunt, ideo arbor cimicum ab* Arabibus *dicitur, in summa igitur semen fraxini lingua auis* Serapionis *putãdum est, quam apud* Græcos *esse descriptam inuenire non licuit.* SE. Eam *igitur omittam, quia apud* Græcos *incomperta.* BRA. Immo *eam colliges, alioqui nec manna, rhabarbaro, caßia, sena, zuccharóue uti oportebit, quæ nusquam ab antiquioribus descripta sunt.* SE. Cuius *est qualitatis hoc semen?* BRA. Recentes *calidum in primo ordine, & humidum censent, tamen* Auicenna *in primo quidem ordine humidum dixit, sed in tertio calidũ, cui potius consentire uolumus, uel saltem in secundo intense calidum esse.* SE. *Sementinam legere curemus.* BRA. Hanc *& semen* Alexandrinum *uocant, quoniam* Alexandria Venetias *ferri dicunt, cuius autem herbæ semen sit adhuc apud me incompertum est, & sub iu-*

dice

dicee lis eſt ob ſuæ paruitatis excellentiam ſementinæ nomen acquiſiuit, recentes apud Arabes ſementinam inueniri fatentur, & eſſe ipſorum κanabel, quod ab ipſis ſementina interpretatur. at reuera ſemen id à nobis ſementina uocatũ κanabel Serapionis eſſe non poteſt, aut Auicennæ. inquit enim Serapio κanabel, uel ſemẽtinam (quia hoc nomen ab interprete illi attribuitur) eſſe arenæ ſimilem, & uehementer interficere uermes, additq́; ex Almanſoris ſententia unam ex his rebus eſſe, quæ de cœlo ueniunt, immo ex hac arena ollas conſolidari tradunt, & potiſſimum colligi, quando pluit, Serapio glaucedinem illi attribuit. Auicenna ruborem, qualem lapis in felle bouis repertus habet, unde Arabum ſementina terra eſt, qua autem nos utimur ita uocata ſemen eſſe conſtat. apud antiquos Græcos nondum repperi hoc ſemen, fuere qui abſynthij ſantonici ſemen eſſe putarent, & ſantolinam uocari. tamen ſeriphij abſynthij ſemina contra lumbricos Venetias afferunt, ſed hæc non ſunt, quia maiori mole clauduntur. SE. Hoc argumento uti uideris, ut probes ſementinam non eſſe ſantonici ſemen, quoniam ſeriphij abſynthij ſemina maiora ſunt, quàm ſementinæ, & diuerſa, ex eo enim non colligitur ſementinam non eſſe abſynthij ſantonici ſemen, quoniam eadem res non eſt abſynthium ſeriphum, ſiue marinum cum abſynthio ſantonico, quod in Gallia prouenit. BRA. Video te animo quodam maligno commoueri, & potius libidine gloriolæ dubitare, quàm ueri ſcientia, neſcio an tam longeuus argumenta adhuc colligere didiceris, quis probat ſementinam non eſſe abſynthij ſantonici ſemen, quoniam eadem res non eſt abſynthium marinum cum ſantonico? ita nõ colligo, at aliquos refero qui ita putarent ſemen=

tinam,qua utimur eſſe ſantonici ſemen,quod nec probo, nec improbo,ſed deinceps addo aſſerri Venetias abſynthij ſeriphij ſemina , & eſſe in uſu pro lumbricis. at ſemina hæc noſtram ſementinam eſſe dici nõ poſſunt, quoniam maiora habet ſemina abſynthium ſeriphium, quàm ſint noſtræ ſementinæ ſemina, hoc ipſis oculis cernitur, addo & nunc ſantonici abſynthij ſemina eſſe longe maiora , quàm noſtræ uocatæ ſementinæ ſemina,ſenſus rem ipſam oſtendit. SE. Ignoro quomodo apud Serapionem dici poſſit terra,quod canabel uocat,uel canabil Auicennæ,quoniam in herbarum,uel ſeminum claſſe ſcribuntur non terrarum. BRA. Hæc puerilia ſunt, lege authorem, quem interpres mutauit,& eius uerba intellige , & potiſſimum cum dicit ollas aptari. at cum homine garrulo, & qui potius apparere uult,quàm eſſe,non eſt opus digladiari. SE. Vt lubet igitur proſequaris. BRA. Alij cumini ſemen eſſe putarunt,non poſſunt autem ſatiui eſſe.ideo ſylueſtre inueniunt,cuius tamen ſemina maiorem molem habere conſtat,minus ſunt dauci , ut nonnulli arbitrantur.nos re uera incerti ſumus cuius herbæ ſemen ſit hoc minimum quod ſementina uocatur , conſtat enim Arabum canabel non eſſe, & apud græcos non inueni, neque enim uidetur alicuius abſynthij ſemen , ideo huius rei pertractatio in aliud tempus differatur , quoniam in locum,in quo naſcitur determinate mitti curabimus, Galli barbontinam uocant , Hiſpani ſemente da lumbrices, Romani ſeme ſancto,Neapolitani ſementella,Veneti ſemenzina,quam ex Syria conuehi faciunt, Cretenſes uulgo ormigobotanon nuncupant, tamen de ſemine opus eſt diſtincte loqui , & de muſco,à Polonis zicleod gliſt,uel uorũnraut dicitur. SE. Cuius eſt qualitatis? BRA. In

ſecundo

secundo ordine intenso calida, & sicca. SE. *Anethi semen occurrit.* BRA. *Adeo notum est apud* Ferrarienses *anethum, & in cibarijs frequentißimum, ut de eo nihil aliud dicendum uideretur, nisi* Marcellus *occasionem dedisset, ut de ipso miremur.* Dioscorides *enim inquit anethi radices coqui, ut* Pastinacæ *radices, hoc totum expungit, non alia de causa, quàm quod ipsi uidetur anethi radices pastinacarum modo coqui non posse tu ipse huius rei iudex esto.* Paulus Aeginecta *ipsum uocat anemion,* Galli *anet,* Lusitani *endres,* Germani *dill.* Poloni *svvoysni κopr, alij anysz,* Cretenses *uulgo agnitho,* Hispani *aneldo.* SE. *De anethi qualitatibus agamus.* BRA. A Galeno *in sexto de simplicium medicamentorum facultatibus dicitur adeo calefacere anethum, ut sit aut secundi ordinis intensi aut tertij remißi, exiccans uero ordinis est, aut secundi incipientis, aut primi finientis.* Auerrois *quinto collectionum longe deceptus est, quoniam inquit esse calidum in primo ordine, & parum attingere de secundo, sed cum acre sit, & caliditas sensu percipiatur, propterea in ordine tertio, uel saltem in secundo esse cõstabit, unde nisi addidisset aut parum attingere de secundo, putassem* Auerrois *contextum mendosum esse. immo aliud nihil putare possum, quàm in* Auerroi *legi oportere calidum esse in secundo ordine, & parum attingere de tertio, quoniam uel erit in secundo intense, uel in tertio, nam ut in reliquis cum* Galeno *conuenit* Auerrois, *ita & in hoc conuenire credendum est.* SE. *Citri & dactilorum semina consequuntur.* BRA. *De his in præsenti nihil, quoniam paulopost in fructibus tractabuntur.* SE. Ergo *cicutæ semina colligamus.* BRA. *Et cicutam in herbis edocuimus.* SE. *Iam recordor ad lappam ueniamus.*

BRA. Nos uulgo quoniam uestibus inhæret, grapellas uocamus, à Dioscoride aparine dicitur, & philanthropos, quia hominum uestibus inhæreat, ac si hominem amet. SE. Non est Dioscorides, qui illam uocet philanthropō, sed Aëtius. BRA. Nondum oblitus es nugari, & uerba incassum proijcere? quis inquit Dioscoridem id scriptis reliquisse? immo Galenus est, qui secundum aliquos illam ita uocat quinto de simplicium medicamentorum facultatibus. Disce (obsecro) non nugari ut uidearis, nam frequenter ostendisti, te quadam inani gloriola moueri, cum hæc reprehendere conaris. notissimæ sunt apud nos lappæ, in Ferrariensi agro colliguntur, maior, & minor reperitur, & præter id in uarijs herbis lappæ sunt, sed uera lappa ea rotunda est qua in officinis utimini, aparine à Dioscoride uocata, de qua Plinius. 21. capite. 17. inquit in ipsa nasci occultum florem, qui semē parit, ut animalia, quæ intra se pariunt. A nonnullis Germanis kliten dicitur, ab alijs kleb kraut, ac si dixerint tenaciter inhærens herba, à Polonis psziałoboda dicitur, à Galeno sexto de simplicium medicamentorum facultatibus, modice extergere dicitur, & desiccare uidetur in primo ordine calida iudicatur, et in secundo sicca, alia tu prosequaris. SE. Iam seminibus ultimam manum imposui. BRA. Tā pauca semina in officinis habetis? SE. Hæc tantum nisi aliqua incuria omiserim. BRA. Post semina quæ sequuntur? SE. Fructus, sed prandij hora instat, & iam sol propè meridiem inclinat, ideo laudarem, ut in umbram illius mespili secedentes pranderemus, mox cum uesperascet nostro labori uehementius intendemus, interim collectis herbis ordinem dabimus. BRA. Si herbario placet nunquam à tua sentētia dissentire potero. HER. Quid mihi

gratius

gratius contingere potuisset? ut interulam hanc sudore madidam exuere concedatur, & adeo bibere ut hanc sitim extinguam. SE. En quomodo natura certam umbrã parauit, qua post prandium meridiari licebit. HER. Hic riuulus summe placet, in quo membra lauare dispofui. BRA. Ne laues prius quam sudor cessauerit.

DE FRVCTIBVS, QVORVM IN FERRArariensibus pharmacopolarum officinis opus est.

SE. Satis meridiati sumus, & sol in occasum præceps uergit, non erit ab re fructus omnes necessarios hodie colligere, ut saltem hac hebdomada in patriã reuerti liceat. BRA. Enumerare incipias. SE. Baccæ lauri primum locum inter fructus poßident. BRA. Cum lauri folia colligebas, baccas etiam in loculum posuisti, & tam breui tempore oblitus es? SE. Nunc recordor. Pineæ secundo ordine incedunt. BRA. Melius est circa mare descendere, nã loca salsa amat. nudos nucleos nunquam seruarem, sed pineam ipsam, quoniam suæ domi melius seruãtur, quàm quum exerti aëre circundantur, quippe ita nudi ex debili causa rancidi euadũt. SE. Curribus indigeremus. BRA. Nucleos saltem duriori cortice indutos habere studeas. SE. Hoc fiet. BRA. Nunc quatuor pineæ genera distinguere omitto, hoc nostrum prædurum colligere suadens, à Gallis pignons, ab Hispanis pinhones uocantur, Cretenses uulgo fructum cucuneriã, arborem cucuneram uocãt. SE. De pineæ qualitatibus disserito. BRA. Nunc de nucleo solum loquamur, recentes inquiunt esse calidum in secundo siccum, in primo, at Galenus. 7. de simpliciũ medicamẽtorum facultatibus, id uidetur in medio calidæ, &

frigidæ

frigidæ qualitatis ponere, cum tamē dici poßit Galenum de illo loqui, qui aqua maceratus est, nempe non maceratus acrimoniam habet, ideo & calidus est, post macerationem temperatus est in actiuis, & humidus, & ideo medicamentum est asperitati leniendæ aptum. SE. *Auellana sequitur.* BRA. *Nucem auellanam è corylo nasci constat notißimus apud nos fructus, atque frequentißimus, à Latinis prænestinæ, à Græcis ponticæ dicebantur, aliquæ rotundum nucleum habent, quæ citius maturescunt, & adeo præcoces sunt, ut horarios fructus antecedant, aliæ oblongum, quæ tardius ad maturitatem ueniunt, & diu seruantur, ad eadem ualent. in Neapolitano regno sunt, qui ex auellanis prouentum maximum habent, quorum unus erat nobilis Belingerius Caldorus, qui adeo ingentem prouētum singulis annis ex auellanis habebat, ut me pudeat referre, ne à uero dissentire uidear, & nunc Illustrißimus Franciscus Estensis apud Auellinum oppidum in agro Neapolitano magnam copiam habet. ex auellanis exteriores cortices uirides, & capsam illam ueluti ligneam sub putamine positam, & pellem fructum tegentem seruato, hæ & si in montibus nascātur, tamen ne alicubi, quàm Ferrariæ quæras, ubi ingēs copia uirescere cœpit, Hispani latinum imitantur auellanas dicētes, & Galli auellenes, Germani autem haselnus, id est nuces leporū uocant, quoniam his animalibus sapiant. nos Ferrariæ nizolas, alij nusellas dicunt, Romæ noche uocantur, Neapoli nocelle, in Creta uulgo leuthocaria uocantur, Poloni orzechi nuncupant.* SE. *De primis auellanarum qualitatibus disseramus.* BRA. *Auerrois. 5. collectionum nucibus iuglandibus illas comparat. Auicēna inquit decliues esse ad caliditatem quandam, & siccitatem paruam, & non-*

nulli

nulli recentes illas in secundo ordine calidas faciunt, & siccas, tamen Galenus.7.de simplicium medicamentorum facultatibus, illas potius frigidas esse censet, cum de nucibus agit, propè finem illius partis, cum de pontica nuce tractat λεπτοκάρυον, à Græcis nuncupata, tunc inquit plus habet essentiæ terrestris, & frigidæ, itaque etiam gustanti austerior tum cortex, tum planta, tum fructus apparent, cætera magnæ nuci similes sunt, ut uideatur frigidas, & siccas facere auellanas. SE. *In quo erunt ordine?* BRA. *Maturum fructum primum ordinē excedere nō arbitror, immo antequam sit maturus humiditatem habet, & crassam.* SE. *Amygdalæ occurrunt.* BRA. *Notissimæ sunt amygdalæ, siue dulces, siue amaræ sint, ex Apulia copia ingens affertur, non minori prouentu, quàm auellanæ. inter dulces meliores sunt, quas Ambrosinas à loco uulgus nostrum appellat, adeo facillime degenerāt, ut apud nos copia educari nō possit. Radices amaræ colligito, & gummi arboris præter nucleos, dulcis uero solum nucleos, & cum putamine seruato. ab Hispanis almēdras à Gallis almendes, à Germanis mandel appellantur. Poloni illas uocant migdali. de amygdalarum qualitatibus hæc dicere conuenit, dulcem secundum Galenum in caliditate, & frigiditate temperatam esse, & in primo humidam, nonnulli tamen iudicant in primo ordine esse calidas, & profectò eius oleum calorem habet, licet temperatæ sint amygdalæ, nam ad primū ordinem attingit: amaræ uero sunt in secūdo ordine calidæ, & in siccitate eundem ordinem attingunt.* SE. *Carpobalsamum sequitur.* BRA. *Balsamum arbusculam esse in Iudæa tantum, & Aegypto nascentem constat, quamuis Pausania in Arabia gigni scribat, authores in eius figura dissentiunt. Diosco*

rides

rides folia rutæ habere censet. Plinius lib. 12. cap. 25. uiti similiorem esse dicit, quàm myrto; quamuis textus mendosus uideatur, ut rutæ legi oporteat. Pausanias quãdoq; myrto, quandoque sampsuco comparat, etiam mendosus est Plinius, quum tuberi eius folium aßimilari inuenies, tum rutæ etiam legas, de hoc quicquid sit odoratißimum præ omnibus arbusculum est Hierichunte Iudeæ oppido, quod uulgo Ierico dicitur (olim urbs ingens, nũc octo magalijs referta) potißimum ortum. ne hic balsamum quæras, sed cum nauis, quæ singulis annis Hierusalem petit, Venetijs soluet, aliquem in Iudæam mittes, ut ex balsamo tria portet: fructum, id est semen carpobalsamum appellatum. SE. Carpobalsamum habeo. BRA. Est'ne id, quod & alij pharmacopolæ pro carpobalsamo uendũt? SE. Id inquam. BRA. Ita carpobalsamum est, ut tu es musca, quippe balsami semen ruffum est. SE. Et nostrum eodem colore insignitur. BRA. Plenum est carpobalsamum. SE. Nostrum autem uacuum existit. BRA. Propter hoc Dioscorides semine hyperico simili adulterari tradit, quod Petra Palestinæ oppido affertur, & inane est, adde carpobalsamum ponderosum esse, & feruidæ in gustu mordacitatis. SE. Hæc à nostro absunt. BRA. Immo gustum uini habere uidetur, & redolentiam succi balsami. SE. Nec ista nostro carpobalsamo insunt. BRA. Non est ergo carpobalsamum, quod à Polonis ouocz balsamori dicitur. SE. Non ut uidetur. BRA. Verum solo semine contentus esse non debes, sed liquorem, uel succum, quod opobalsamum uocant, habere studeas. SE. Iam habeo, & ualde antiquum. BRA. Est'ne liquidum? SE. Liquidißimũ. BRA. Ob hoc balsami succus non est, quia uetustate crassescit. SE. Abs te boni opobalsami notas scire percupio.

BRA. Id libēter edocebo, & singulatim oēs notas exponā Primo recens liquor probatur,

2 Habens firmum, & syncerum odorem.

3 Non habeat saporem acidum.

4 Citißime penetret.

5 Habeat leuorem.

6 Linguam leniter adstringat, & erodat.

Verum quia pluribus modis adulteratur, opus est indicia præuidere, quibus deprehendi poßit, nam uarijs unguentis, & oleis suo semini mixtis eius odorem præsentant, ut balsami succus esse uideatur, quibus autem deprehēdatur uerus balsami liquor edocebimus.

Primo si laneæ uesti instilletur uerum opobalsamum maculam, aut maculæ uestigium non relinquit, adulteratum inhæret, & maculam facit.

2 Syncerus succus si lacti instilletur, coagulat, quod non facit adulteratus.

3 Aquæ, aut lacti infusus syncerus, quamprimum disijcitur, & lactis modo albescit, adulteratus fluitat sicut oleū, densaturq; & stellæ modo radiat.

4 Syncerus uetustate crassescit, & bonitatem suam amittit, ideo quod habes à uero balsamo distat.

5 Hi decipiuntur qui putant uerū balsami liquorem esse si proiectus in aquam descendit, mox sparsus emergit, hic autem adulteratus est. SE. Nondum huius succi colorem edocuisti. BRA. Id statim fiet, si in primis animaduertes, sub cane, huius loci incolas plenum corticem incidere, plenum autem uoco eam partem, qua turgere uidetur, id antiquitus ferreo cultro fiebat, uel ut authores prodidere unguibus ferreis: instrumenta enim erant unguibus similia, sed quia uisum est ferro plātam lædere, propterea ad

uitrum

efficacißimas habet liquor egregia ad calefaciendum potestate, non habetur, quòd calidißimus sit succus, sed quòd egregiã habet ad calefaciẽdum potestatem, id uero partium tenuitate facit, uerum contextus Græcus, *id magis exprimit in quo dubitasti, inquit uero* δύναμιν δὲ ἔχει ἐνεργεστάτην ὁ ὀπὸς θερμαντικώτατος ὤν, *quem si ad uerbum interpretemur, ita dicit, uim autem habet efficacißimam succus calidißimus cum sit, intelligimus uero omnium partium balsami simul comparationem fieri, ut fructus, ligni, & succi, idq; dicat præ omnibus partibus succum habere uires efficacißimas, cum sit calidißimus omnium.s.partium balsami, itaque non simpliciter dicetur calidißimus succus, sed omnium partium calidißimus tamen si* Dioscoridem *simpliciter de calefactionis ordine interrogares secundum ordinem relaturum non dubitamus.* SE. Immo *simpliciter dicit* θερμαντικώτατος ὤν *id est calidißimus existẽs, & partes simul non comparat.* BRA. *Prædicto modo* Dioscorides *defendi posse nobis uidetur, &* Galeno *concors reddi, si aliam meliorem uiam habes illam in medium adducito.* SE. Dici *posset ratione tenuitatis partium calidißimum esse, quoniam uehementer penetrat, & non ratione ordinis calefacientiũ.* BRA. Quomodo *lubet dicito, mihi potius arridet prædicta horum authorum concordia, quam recipere neminem cogimus, sed quisque liber est nouam inueniendi.* SE. Hoc *habeo.* BRA. Redolet'ne *balsami odorem?* SE. Minime. BRA. Propter *id xylobalsamum non est, tamen ut exquisitius noscere poßis subsequentibus notis deprehenditur.*

Primo Balsami *lignum recens sit.*

2 Habeat *Sarmentum gracile.*

3 Rubens.

4 Odora=

4 Odoratum.

5 Quòd exiguum liquorem Balſami ſpiret.

SE. Deinceps non decipiar. BRA. Nec quartam rem ex balſamo deſpicias. SE. Quid hoc eſt? BRA. Cortex. SE. Non'ne ligno eædẽ uires inſunt? BRA. Non quidem, præſertim ſi is cortex ſumitur, qui è regione inciſuræ ẽ, ubi manat liquor, & lachryma emergit. quippe excoriari contingit, unde ut liquor cæteris partibus efficacior eſt, ita cortex ſurculis, & ſemina corticibus. at quia cortex difficilius habetur, quoniam plantæ excorticatæ intereũt, propter id ab authoribus tria tantum haberi curantur, xylobalſamum, carpobalſamum, & opobalſamum. i. balſami lignum, fructus, uel ſemẽ balſami, ſuccus, liquor, uel lachryma balſami. Hæc de balſamo dicenda erant, facile haberetur, ſi qui illuc mittuntur doctrina pollerent, nec eſſent penitus ignari, hi enim ſtatim credunt, quum à mercatoribus dicitur id eſſe opobalſamum, quod uendũt, ipſi uero ita cognoſcũt, ut qui nunquã uidere, unde opus eſſet uiros doctos, atque experientia præditos pro his rebus emẽdis, qui indicijs res cognoſcerent, & mercatorum, uel horti cuſtodum etiam iureiurando nõ crederẽt. at optimi uiri nuſquam inuenirẽtur niſi magno precio, ideo eis adamuſsim ſatisfacere uoluerim, deinde res ſuo precio uendere. i. quicquid inſumpſerint, elicere, & præter id aliquid ſuperlucrari. ego ſi ægrotarem huius ſententiæ ſum: res ueras decuplo precio emere uoluerim, quàm non ueris donari, etenim non modo non proficiũt, ſed plerunque maxime obſunt, ut poſsint ægro mortem accelerare. SE. Caryophyllus ſequitur. BRA. A nobis pertractanda non erãt, quæ oculis nunquam uidimus, ſed tantum legimus, & ab alijs (tamen fide dignis) audiuimus

in India particulari quodam loco arbusculum nasci tradunt, flores ferentem, qui in hoc granum terminantur, nigrum, odoratum, subamarum, in longum tendens, quo antiquitus pro odore utebantur, nunc & in ganeam transiuit, ut sine caryophyllis despiciantur dapes, uulgo etiam caryophyllus nuncupatur, à Gallis girofle, ab Hispanis clauo, ab alijs clauos de somer, à Germanis negelin, à Polonis guozdzini. Paulus Aegineta caryophyllum uocat, quasi habens folia nucis, quæ odorata sunt, & optimi gustus, adeo ut nostri pharmacopolæ, & etiam Veneti his folijs pro malabathri folio utantur. Lusitana nauigatio caryophyllorum syluas inuenit tamẽ ingẽtes, & ubertim refertas, ut apud nos saliceũ syluæ reperiuntur, apud Dioscoridem non reperitur. Galenus, & Paulus de eo pertractant, à Serapione carũfel uocatur. Recentes uocabulum corrumpunt barnafel dicentes, id esse constat, quod Auicenna secundo canone, safar appellat. Venetijs arbusculum in fictili plantatum uidi, folia ad foliorum nucum similitudinem lata erant, non tamen adeo longa, propterea caryophyllus .i. nucis folia habens ab aliquibus uocatur, at non sunt præcise similia, ob id Galenus secundum Serapionẽ in trãslatione quadã Albacharich animaduertit non dici caryophyllum quia sit folium nucis, sed quicquid author ille censeat folia in nucis similitudinem uergere oculis deprehendi, & nunc domi habeo folium latius tamen nucis folio. SE. Galenus ergo de illo uerba non fecit? BRA. Non quod sciuerim in libris proprijs, sed quandoque est facta mentio in spurijs. SE. In quibus, nisi referre te pigeat? BRA. In secũdo de dinamidijs caryophylli mentio fit, ubi de caryophyllato agitur, & bis fit eiusdem caryophylli mentio in tertio de dinamidijs. Ve-

netijs

netijs emendum hoc granum, nec lignum eius omittere oportet, atq; gluten, quod ex eius arbore emanat. i. quoddam glutini ſimile, ſi haberi poſſent, folia etiam ſeruanda, utpote fructu debiliora, & in debilioribus ægritudinibus magis quàm fructus efficacia. probantur caryophylli, quorum color aliquo modo in ruffum inclinat. iubent Arabes ex ſua arbore ſingulos manibus ſumi, referunt Luſitani, horum nidorem per longum ſpatium in mari ſentiri. SE. Cuius ſunt qualitatis caryophylli? BRA. Recentes in ſecundo ordine calidos, & ſiccos faciunt, nos in medio tertij, & in tertio intenſo eſſe iudicamus. SE. Piper ſequitur. BRA. In pipere etiam, quod Serapio ſulfel appellat, id dicam, quod de caryophyllo aperta fronte faſſus ſum, de his rebus nobis incognitis antiquioribus credendum eſſe, quæ ab Arabibus dicuntur omnia à Dioſcoride deprōpta ſunt. nos (ut ad ſenſum ueniamus) quatuor piperis genera habemus, longum, album, nigrum, ſylueſtre, tria prima genera ex una arbore naſci Dioſcorides teſtatur, & ita ratio dictat. facit enim piper ueluti ſiliquã, quæ ſi colligatur, prius quàm parua granula, quæ in ipſa apparent, creſcant, & areſcant, longum piper appellatur, quum uero creuerint, ſi aliqua grana abſque maturitate legantur album piper dicitur, ſi enim longum piper fregeris ſtatim alba granula parua uidebis, quia immaturum eſt, quum uero maturitatem acquiſiuerint nigreſcunt præſertim quum ui ſolis exiccantur. id autem fabuloſum eſt, nigrum eſſe piper, quia igne aduratur, nã ob ſerpentum copiam colligi nō poteſt niſi prius igne ſugẽtur, qui piperis grana nigra, & rugoſa efficit, ſed hæc anilia fabulamenta ſunt potius quàm uera, conſtat ui ſolis denigrari, & rugoſa euadere, quæ prius uiridia erãt.

Venetijs piperis arbusculum uidi albæ uiti similem, quæ in sepibus nascitur. Lusitani, qui Indiæ partes lustrarũt, fatentur se multa arbuscula, nõ autem arbores uidisse piper ferentia, nunquam tamen uel longum, aut album uidere contigit, sed omnia grana uiridia erant, in longo autẽ quod ad nos affertur, grana in similitudinem granorum milij esse constat, & ut Dioscorides inquit albicantia, sed hanc controuersiam in aliud tempus differamus, nũc uero Ferrariæ piperis arbusculum in fictili apud magnificum comitem Ioannem Romeum, uiret: nec in horto magnifici Antonij Mariæ Nigrisoli, multis herbarum generibus referto deest. quicquid ferant hæc arbuscula sequenti anno uidere licebit. adest quartũ genus piperis, sed syluestre, quod piper longum esse arbitror, at ex soli, & cœli uarietate degenerauit, huic ruffa grana insunt non alba, an decipiantur qui hydropiper esse contendunt nunc demonstrare non pergam. Tu tria piperis genera Venetijs emes, & radicem (si habere poteris) quæ costo similis est, hæc enim rei medicæ proficiunt. SE. Est'ne radix in omnibus costo similis? BRA. In omnibus, tamen Galenus in uiribus solum intelligere uidetur, nam dicit piperis radix uires costo similes potissimum obtinet, ut de uiribus intelligere uideatur, Galenum Paulus sequitur, Dioscorides quoad figuram similem esse ostendit, nam declarare conatur piperis radicem non esse zingiberim, sed inquit uerius est similem costo esse piperis radicem, hinc colligi licet de radicis effigie loqui, & non de uiribus, Auerrois & de radicis effigie loqui uidetur. SE. Quid sentis de illa quæ est inter Dioscoridem & Galenum in nigro, & albo pipere controuersia? BRA. Quam intelligis controuersiam? SE. Quoniam nigrum acrius esse dicit Dioscorides,

rides, quàm cãdidum, econtrario Galenus candidũ acrius facit, quàm nigrum. BRA. Galenus equidem octauo de simp. med. facultatibus, ait piper album est nigro quidem acrius, & rationem reddit, nã illud iam est quasi superassatum, & superexiccatum, & in nono de compositione medicamentorum secũdum locos in Philonis compositione, cũ author inquit, uiginti & drachmas candentis conijce flãmæ: Galenus per flammam album piper exponit, quod est stomacho commodius, & acrius nigro. Auerrois in æquali gradu & album, & nigrum piper esse fatetur, Auicẽna Galeni rationem affert, ac si alij quidam illam dixerint, & eam nõ probent, quòd. s. nigrum ob assationem non sit adeo acre. SE. In aliquibus, quæ nimis assantur caliditas profecto exhalare uidetur, et frigidiora fieri constat, uel minus calida, & magis sicca, sed an hoc in pipere contingat, ignoramus. BRA. Vt contradictio inter Dioscoridem, & Galenum auferreretur, quandoq; dicere solebam, diuersam esse Dioscoridis acredinem ab illa Galeni: tamen rectius deinceps considerantes, uidimus idem esse Dioscoridis, & Galeni uocabulũ græca lingua. Galenus etenim inquit de albo pipere δριμύτερον ὑπάρχον τοῦ μέλανος. i. nigro acrius est, et Dioscorides eodem utitur nomine in acuitate, & de nigro loquens inquit δριμύτερον τοῦ λευκοῦ. i. acrius est albo, fortè hoc modo conciliandi sunt, cum in albo pipere aliqua sit humiditas quæ ori, & linguæ inhærere facit, ob hoc album à Galeno acrius dicitur, quoniam magis inhærẽs acredinem etiam imprimit, at nigrũ nullam habet humiditatẽ propterea acutius penetrat, tamen non inhæret, ob hoc à Dioscoride nigrum acrius dicitur. si tibi hæc concordia placuerit illam accipito, sin minus potiorem inuenias,

quoniam unicuique liberum est meliorem quærere, & sequi, sed hac in re nullus sit tam hebes, tam uilis qui non experiatur. nũc ego experior, & do etiam uxori & alijs domesticis experiundum, mihi et omnibus nigrum acrius uidetur, tu considera, & gustu experiaris, hæc nõ dico ut Galeno aduerser, sed potius ut quicquid gustu persentio enarrem, forte piper album quod habeo ineptum est. SE. In quo ordine primarum qualitatũ reperitur? BRA. Plures in tertio ordine tam album, quàm nigrum calidum, et siccum esse censuerunt, & Galenus dicit ualenter calefacere, & exiccare, nos in quarto ordine, & album & nigrũ calefacere & exiccare probamus, sed nigrũ semper ob exustionem uehemẽtius exiccabit, quàm album, à Germanis pfeffer communi nomine omni genus piperis appellatur, ab Hispanis pimienta, à Cretensibus uulgo piperi, à Polonis pyerz, de quo finitum esset nisi in mentem uenisset Magnificum Catharinum Zenum patritium Venetum superioribus annis, quum essem Venetijs cum Illustrissimo Alphõso Ferrariæ duce piperis grana saccaro condita, quando recentia erant eidem principi ostendisse, quorum unum ego comedens suauissimum condimẽtum esse deprehendi, & uentriculo commodum. SE. Pruna sequuntur. BRA. Dioscorides adeo cõcise prunorum genera tractat, ut unum, aut alterũ uix describat. Plinius & Theophrastus lõgius, recentes nõnulli exactissime rẽ pertractant, Dioscorides solum damascena prosequitur, quæ etiam nostri pharmacopolæ exiccant, & seruant, apud nos degenerant, quandoque in pectoris decoctiones pruna ingrediuntur, tunc Damascena intelligẽda non esse arbitror, utpote acria, & adstringentia, quamobrem pharmacopolis suaderem uaria prunorum genera eligere,

re,

re, & seruare tam domestica, quàm syluestria, & præsertim ea, quæ ex Tarraconēsi prouincia in Italiam delata sunt, nos ea uulgo Catalonia nuncupamus à parte Hispaniæ Tarraconēsis ita appellata, è qua ad nos uenere. nec despicienda quæ myrobalanos uocamus, hæc alio nomine ex pingui succo à nōnullis lardaria, à lardo appellantur, infinita prope modum alia genera habentur, nigra, alba, uersicoloria, hordeacea, cereola, purpurea, sed tuæ officinæ satis erit quatuor tātum genera habere. Damascena, myrobalana, catalonica, & syluestria, quæ uulgo brugnoli, quasi pruneola dicuntur, Galenus in damascenis prunis, miratur Dioscoridem adstringere scriptum reliquisse, quum experimento uideatur ipsa soluere, nos autē de Galeno miramur, qui nō animaduerterit Dioscoridem de damascenis prunis loqui, & siccis, quæ præter id quod sicca sunt, gustum etiam acrem habent, & adstringentē, propter hoc iubeo, ut in officina sicca habeas, quæ adstringenti gustu careant, ut Catalonica sunt, quæ ex Hispania uenerunt, & ut Aëtius inquit, dulcioris succi gustantur quāuis ipse Hiberica .i. Hispana absoluto uocabulo nūcupet, eadem tamen sunt cum his, quæ catalonica dicimus, quæ eodem authore uentrem potentius ducunt. uerum & pruni arboris folia seruanda, & gūmi uel lachryma, quæ circa truncum scaturit, quam nos uulgo grungum appellamus. SE. De te miror, qui non uideris Galenum Dioscoridis opinionem reprehendere tentasse siue de siccis, siue de recentibus loquatur prunis, & legit, ac egregie pensitauit Dioscoridem Galenus, & de recēti dixit quod aluum magis mouet, de arido uero quod minus mouet, tamen manifestis argumentis constat, quod uentrē mouent, & experientia quotidiana, & in secundo de alimentorū

facultatibus de quibusdam prunis, paruis, duris, acerbis, & in cibo molestis dicit, mouendæ aluo idonea non esse, ac si uelit reliquas esse ad aluum mouēdam aptas, nescio præterea per acrem saporem quid intelligas. BRA. Tu tam repente maximus disputator euasisti, ut fortè putes nos tribus uerbis absorbere? en dico tibi Galenum (meo iudicio) Dioscoridem parum prudenter reprehēdisse, quoniam pruna damascena adstringentis facultatis esse fatemur, & ita experientia constare, & sapor manifestat, tu ipse experiaris, quid opus est hac in re uerbis? experiaris, experiaris, immo et Galenus ipse hoc ostēdit 2. de alimento. facultatibus, ubi de damascenis agens prunis, illis dat primam laudis bonitatem hominum opinione nō simpliciter, proxima ijs quæ in Hiberia, & Hispania nascūtur, deinceps sequitur, uerum hæc nullā adstringendi uim repræsentant, Damascena quædam sanè quàm præclarā, ut uideas intulisse damascena præclaram habere adstrictionem. SE. Quid est quod si quis edat, excernit? BRA. Siquis copiose ederit recentia, tum ex humiditate, tū ex frigiditate uentriculus relaxatur, at sicca idem faciūt copiosissime sumpta ob frigiditatem, at mediocriter sumpta adstringunt, quanquam & dici posset comprimendo educere, uerum hoc est adstringere: quod uero addis experientia quotidiana pruna educere uideri, nos oppositum uidemus adstringere. S. & quod addis cum uelit quædam parua, dura, acerba esse uentri mouendo inidonea, ergo ex hoc intelligit alia esse apta ad uentrem mouēdum. dicimus loqui de prunis damascenis, quæ plures habent species inter se differentes, quia aliqua magis, aliqua minus adstringunt, & ideo ipse magis probat illa, quæ mediocrem habent adstrictionem, tamen adstringunt, & illa

reprobat,

reprobat,quæ magis adſtringunt,quæ ſunt parua, dura, & acerba,tamen & illa etiam,quæ ſunt laxa, & ampla adſtringunt,quod uero de ſapore dubitas,qui nã ſit acris ſapor,nõ intelligo acrem,qui calidus eſt , ſed acrem, qui frigidus eſt,& ſtypticus,ſcimus etenim acrem ſaporem à Platone,Ariſtotele,& Theophraſto calidiſſimum exiſtimari,ſcimus & aliquem acrem eſſe frigidũ,quoniam ſapor acidus frigidus eſt,tamen & à Galeno acris dicitur. quarto de ſimplicium medica. facul.cap.17.uerum ut rẽ melius exprimamus ſapor acris in prunis is eſt,qui in uinis ponticis dicitur , & adſtringẽs eſt, & auſterus. SE. Hæc miſſa faciamus,& tantũ prunorum qualitates enodemus. BRA. Et Auerrois,& Auicenna frigida,& humida eſſe iudicant,Auicẽna frigida in principio ſecundi, humida in fine tertij,ſed talem humiditatẽ illis ineſſe non probamus, immo & pruna exiccata humiditatem aliquã habere cõcedimus.Pruna à Germanis pflaumen,à Gallis prunes,ab Hiſpanis endrinas,ab alijs ciruellas,à Polonis ſzliua,à Cretenſibus uulgo amuſchlia uocantur. SE. Sumachi ſequuntur. BRA. Latinam formam ſaltem imiteris,ſumachia dicens,nõ ſumachi, ſed forte melius eſt barbarum nomen barbaro more enuntiare.in Bononienſibus montibus magna ſumachiorum copia habetur, & in iſtis etiam non mediocris,in Ferrarienſi etiam ſolo tranſportatum naſcitur,ſed ineptius,& inefficacius . ideo hoc in loco colligere opportunum erit. SE. Non colligam prius, quã mihi dixeris quo nomine ab antiquis appelletur. BRA.Racemi,aut ueluti racemi,qui ex hac arbuſcula naſcuntur ab antiquis,& noſtro etiam tempore pro aptandis pellibus ſumebantur,ſed & folijs hoc etiam conficiebant. in hoc genere fœmina,& mas reperiuntur,mas fru

ctificat

ctificat, fœmina non, quod in alijs arboribus econtrario reperitur. uua, id est eius fructu ad obsonia utebantur, ut sapidiora fierent, nos sale, re pretiosiore utimur, utebantur, & ad leuigandas, ac densandas pelles, ad idem nunc utimur. apud antiquos nomen acquisiuit rhus obsoniorũ ut Dioscorides testatur, apud nos nihil de obsonijs, sed rhus sutorium uocamus, unde rhus duo genera habet, μαγίρικον, quo ad obsonia utebantur, & βυρσοδέψικον, id est eo, quo ad densandas pelles utebantur, unde apud uulgus sumachios nomen acquisiuit, quia pelles nonnullæ sunt, quæ à gentibus quibusdam sumachiæ uocantur. at quia hoc rhu aptantur, propterea rhus ipsum nomen hoc sumachium, uel sumah acquisiuit, quamuis sint, qui pelles sumath appellent, & ex consequenti rhus sumathi nominare oportebit. SE. Cuius sunt qualitatis sumachia? BRA. Galenus octauo de simplicium medicamentorum facultatibus in tertio ordine exiccantium esse tradit, & in secũdo refrigerantium. SE. Myrtilli occurrunt. BRA. De myrti semine, id est myrto genere neutro, uel fœminino (ut Catoni placet) quũ herbam ipsam colligeres pertractauimus. hoc tantum addam, antiquos hoc semine pro pipere usos esse, & in summo honore habuisse, nũc etiam saccaro cõditur, quod nullus ante nos, (quem sciuerimus) fecit, optimum uarijs ægritudinibus condimentum, & ægris magnopere placens, ab Hispanis mirtinhes, ab alijs granos de arragha, à Gallis mirtilles, à Polonis mirtilli, à Cretensibus uulgo mirta appellatur. SE. Iunipera sequuntur. BRA. De iuniperi granis eodẽ loco docuimus, quo etiam ostendimus Serapionem iuniperum, & sabinã confudisse, in maritimis potissimũ quærenda sunt, à Gallis genesure, à Germanis vvxhelderber, aut xramazber

id

id est turdorum baccæ appellātur: his enim turdi pinguescunt, & carnem bene olentem faciunt, ut nullo tempore ganeæ aptiores sint, quàm quum iuniperus maturum fructum habet, à Polonis *iad owiecz dicitur.* SE. *Caricæ postea accedunt.* BRA. *Hic locus expeteret, ut de omni ficu sermo haberetur, nisi omnia breuibus transigere instituissemus, quæ apud* Ferrarienses *pharmacopolas in usu sunt, quanquam & hoc* Venetis, Patauinis, Bononiēsibus, Mediolanensibus, *& cæteris totius* Italiæ, *ac reliqui orbis inseruiet, tamen instituimus apud nostros potius latere, quàm ab alijs derideri. ad rem nostram accedētes tot ficuum species sunt, locis, colore, figura, & tempore, quo maturantur, distinctæ, ut nullus sit modus, aliàs rem probe aperiemus. ficus aridæ cuiuscunque generis sint caricæ appellantur, ischades à* Græcis, *quāuis, &* Paulus Aeginета *uocabulo* Carica *utatur, & etiam nomine ischadū recentes intelligunt: in* Picenum *mittere oportet, quam* Italiæ *partem* Marcham Anconæ *uocant, ubi probatissimæ nascuntur, & ingens copia* Ferrariam *adducitur, quæ pediculis oblongis cannis infiguntur, & parte extrema* Liuianæ *dicūtur à* Liuia Pompeia. *ex ficubus caricas in officina habeas pingues, & agrestes ficus, qui caprifici nuncupantur, & caprificorum summos caules, atque ipsorum lac serua. optimas caricas ex* Piceno Ferrrariæ *habebis, in parietibus etiam pluribus* Caprifici *innascūtur, à* Gallis *figues, ab* Hispanis *figes, ab alijs igos passos, à* Germanis *feigen, à* Polonis *figij, à* Cretensibus *uulgo fica pitharides nuncupantur.* SE. *Quæ sunt caricarū qualitates?* BRA. Galenus *octauo de simplicium medicamentorum facultatibus, inquit calidas esse in primi ordinis fine, uel in principio secundi, de paßiuis qualitatibus nul-*

lus

lus loquitur, at humiditatem habere id ostendit, quoniam in morem emplastri impositæ maturant. SE. Passulæ accedunt. BRA. Vuæ passæ dicuntur quæcunque uuæ exiccatæ à patiendo, ut Plinius.13.lib.cap.1.docet. Columella rationem præparandi, ut passæ fiant scriptis tradidit, quamuis Græci alio modo utantur, quia eas sinunt exiccari in uite, uel in areis massas congregant, ut passæ fiant, postea loculis stringunt, hæc autem nihil ad rem . usu uenit apud nos, ut tantum passam uuam, uel passulas appellemus, quæ ex Græcia afferuntur grana parua, quæ tamẽ & nunc Ferrariæ nascuntur, magna autem grana, uel ex nomine uuæ, ut Illyrica zibiba, uel simpliciter siccam uuã appellamus, & hoc non immerito, quia uua habens granula parua, acinis caret. ideo aptius ea utimur, cum in uiuarijs, tum in re medica. cœpit autẽ haberi, & Ferrariæ, sed non adeo efficax, nec tali gustu, quali orientalis insignitur. nostra autem lingua passa dicitur, quia quum reponitur, nec penitus sicca est, nec recens, sed flaccida, ex qua fit uinum passum, quod & si multiplex genus sit, & à maiori uua fiat, tamẽ pro ipso uocatam Maluasiam, quasi monembasiam à loco accipimus, creticum uinum etiam per excellentiam nuncupatum . in tua officina albas, & nigras passulas habeas, quippe ad diuersa ualent Dioscoride teste, nec passum uinum prætermittas, de quo in nostro de uinis libro egimus. Venetijs hanc uuam emes, quæ illuc ex Græcia importatur, unde à Gallis uua corinthiaca appellatur: inquiunt enim suo idiomate resins da corinth, ab Hispanis, passas, à Germanis rosien, à Cretensibus uulgo staphide, à Polonis rozinki dicuntur, sunt calidæ in secundo ordine, & humidæ. SE. Iuiubæ occurrunt. BRA. Zizipha à Latinis appellantur, quæ potius baccæ

uidentur

uidentur, quàm poma. licet authores inter poma numerent. peregrina arbor, de qua nusquam Dioscorides. Galenus tamen, Aëtius, Paulus, Plinius ea cognouere, duo genera reperiuntur, candidum, & uocatum sericum à colore: ruffum enim est, ruffum tantum habemus, candidum nunquam uideram ante ætatis meæ. 40. annum, postea uidere contigit, at potius uiridia dici possent cum nostratiũ habeãt colorem immaturarum, ab antiquioribus Tubêres prima syllaba correpta dici uidentur, è Syria in Italiam Augusti temporibus delatum. Aëtius, & Paulus Aedesina cæteris præferunt. sunt autem Aedesina maiora, à recẽtioribus medicis pro tussi exhibentur, in decoctis pro pectore, hoc à Galeno uitio uertitur, utpotè quæ potius incrassent, quàm attenuent. eo igitur ziziphis utemur, quũ crassa materia reddenda erit, sed medici passim pro attenuanda materia ziziphis utuntur, & hoc ab ignaris receptum est, ut nulla sit pro thorace decoctio, quin zizipha sumat. optimus seruandi modus est si acu perforentur, & lineæ insuantur, ut mulierum indices imitari uideantur, quibus numeratas preculas singulis diebus Deo pendunt. Ferrariæ hi fructus copiose nascuntur, sed serotini sunt. eius semen lapides frangere dicitur, & è renibus quàm cito expellere, pellem maxime inhærentem habẽt, ut si quis zizipha comederit, à palato auellere non possit. ab Hispanis macans, à Lusitanis danasega, ab alijs azufaifas, à Romanis genzole, à Neapolitanis ieiome, à Suessanis ieiole, à Gallis iuiubes appellantur, ab Auicẽna frigide in primo ordine existimantur, & in passiuis temperatæ, quanquam ad humiditatem inclinent, tamen cum dulcedinem habeant, uidentur, & ad temperiem in actiuis qualitatibus accedere. SE. Oliuæ sequuntur. BRA. Longiori

inuolucrum quoddam ueluti coniunctorum corticum domi habemus, quod Plinij elatem esse censemus. Dactyli à Gallis Dantes, *ab Hispanis tamaras, à Germanis datel appellantur.* Recentes *putant antiquiorem dactylum esse calidum, & siccum ordine primo, recentem uero esse calidũ & humidum eodem ordine. de caliditatis ordine puto illos ab* Auerroi *accepisse. 5. collectionum suarum, at* Galenus *de fructu palmæ agens. 8. de simpliciũ medicamẽtorum facultatibus dicit, fructũ palmæ maxime dulcem non paucam obtinere caliditatem. unde erit, uel in secundo intenso, uel in tertio remisso calidus dactylus. uideturq́; secundum* Galenũ *tam recens, quàm antiquus dactylus exiccare, tamen in eo non negatur esse humiditas.* SE. Ad *poma ueniendum.* BRA. Antiquitas *hoc nomine pomum uel malum omnes fructus, præsertim tenellũ corticem habentes significabat. paulatim cessit, ut in rotundis tantum & specie quadã determinata uteremur, dic tu quibus pomis in officinis utimini.* SE. Dulcibus, *acribus, & muzis id est (ut* Auicennæ *placet) saporem nec dulcem, nec acerbum habentibus.* BRA. Quibus *nominibus à* Ferrariẽsibus *appellãtur poma, quæ in syrupis de pomis accipitis?* SE. Rosa, *& piola dulcia sunt: fortana, musona acerba, media uero pupina nuncupantur.* BRA. Quæ *rosa dicũtur, apud antiquos fortè erant melimela, à meleo sapore à* Varrone *mustea uocata.* Piola *uero, quæ appia ab* Appio *nuncupabantur.* Pupina *afrotomela fortè erant.* Fortana *austera dicebantur, & musona à nobis dicuntur, quãuis crediderim potius orthomasticas musonas nostras ab antiquioribus dici, ob similitudinem, quam cum mammis habent prædicta melius considerans, in pomis rosis sentẽtiam mutaui: ea enim esse arbitror, quæ ab antiquis* Clau-

diana

diana uocabantur, & piola sceptiana, quæ sunt rotunditate insignia. uerum hæc discrimina ad artem medicã modice ualent, quum in descriptionibus, quæ receptæ nuncupantur poma scripta sunt, saporem aduertas, & gustu similia quæras, nam in receptis dicitur poma dulcia odorata, austera odorata, (quamuis raro austera sint, & odorata simul) medij saporis, tunc gustu discerne, an hoc sapore insigniantur, quæ emeris, & ad compositionem utaris, ex malis folia etiam in officina habeto, flores, & coliculos in pomorum historia, omnia antiqua nomina recentibus accommodare (ut fieri poterit) tẽtabimus. Germani absoluto uocabulo apsel poma uocant. SE. De primis pomorũ qualitatibus agito. BRA. Pomorum qualitas simpliciter dici non potest, cum aliqua calida sint aliqua frigida, aliqua humida aliqua sicca, etsi in omnibus nõnulla adsit humiditas, Galeni regula hæc sit, dulcia calida sunt cum in ipsis aqueum temperatum abũdet, acerba, & austera frigida sunt, in acerbis terrenum frigidũ superat, in austeris, & terrenum frigidum, et aqueum frigidum abundãt. SE. Nec cotonea deserẽda. BRA. Cotonea in duplici genere sunt, magna quædam, & pulchra ab antiquis struthea uocata, interq; albicãt aliqua, alia colore aureo micant, & chrysomela dicuntur. de quibus forte Virgilius.

Aurea mala decem misi, cras altera mittam.

quum struthea degenerant in parua syluestria odorata tamen transeunt, hoc Theophrastus secundo de plantarum historia animaduertit, & nos experientia uidimus in rusculo nostro suburbano. inquit autem Theophrastus ex strutheo idest maiore cotoneo paruum fieri, struthea serotina, mustea præcocia, rustici Ferrarienses in duo genera partiuntur, in rotundum, & oblongum. Rotundum

mala cotonea, oblongum pira cotonea nuncupantes. Tu quum Ferrariæ eris, priuatim mala cotonea, & pira seruabis, & harum arborum folia. struthea minus rei medicæ proficiunt, sed magis in ganea. uera cotonea, quæ parua sunt, rotunda odoratissima efficacius ad ægritudines ualere existimantur: uinum etiam ex cotoneis parabis, quod recipit succi cotoneorum sextaria sexdecim, mellis unum, nec melinum unguentum prætermittes, deniq; compositiones illas antiquis tamen ignotas, quas cytonites, et gelatines appellamus summo studio parare curabis. SE. Antiqui ergo diacytonitim ignorarunt? BRA. Non quidem quoniam à Galeno eius mentio fit in secũdo de alimentorum facultatibus, & in sexto de sanitate tuẽda, sed tot modos ignorarũt, quot uos conficitis, & seruatis. Cotonea à nõnullis ita dici existimãtur, quoniam lana quadam tegi uidentur, quæ coton dicitur. Reuerendissimus una, & doctissimus Cœlius Calcagninus præceptor in literis humanis nunquam pœnitẽdus, Cydonia ab urbe Cretæ uocat. semen quoque ne despexeris, & mucilaginem, quæ inter grana reperitur, hoc enim pro gũmi mulieres utuntur, his demptis ad quæ in re medica ualẽt, immo & lucem quandam, ac splendorem sibi parant eædem impudicæ mulieres, à Germanis cotonea quitẽ, à Gallis coing, ab Hispanis membrilles, à Cretensibus uulgo chidonia, à Polonis pygui appellãtur. in primo ordine frigida existimantur, & sicca in principio secundi. SE. Pira sequũtur. BRA. Infinitæ sunt propè modum pirorum species, de quibus ita alias agemus, ut nomina antiqua recentibus accommodare deprehendatis, in his ubi accommodari poßibile erit. Constat enim per uariam insitionem plura pirorum genera apud nos extare, quàm ab antiquis tradantur,

tradantur. longus enim rerum usus, & uaria diuersarum specierum miscella uarias species inuenit, & adeo creuit ars, ut audeat etiam diuersorum generum insitionem tentare, quo gustus alter fructui condonetur, nunc ad rem tuam redeũtes, pira crustumina seruato, quæ à nobis giaciola uocantur, & etiam syluestria illa obdura, quæ non nisi hyeme maturescunt. serua etiã folia, & ex ligno pulverem, nec alias urbes quæras, aut aliud solum, in quo poma, pira, atque cotonea colligas, quàm nostrum Ferrariẽse, in quo hæc copiose nascuntur, à Gallis poyres, ab Hispanis peas, à Germanis pirn, à Polonis gruszki, à Cretensibus uulgo apidia, ab alijs Germanis ein bire pira nũcupantur. nunc etiam multa ex piris condita fiunt antiquioribus ignota, et præsertim ex superbis piris, quæ nos muscardina ab odore muscati, quem habent uocamus. SE. *Cuius sunt qualitatis pira?* BRA. *Et si Galenus de piris simpliciter loqui uideatur sexto de simp. med. facul. libro, & dicat fructum dulcedinem quandam aqueam habere, unde temperies adest secundum partes inæqualis, nam pars una terrea est, alia aquea, cæterum utraque frigida, tamen alia temperata, proinde esu pira stomacho grata sunt, & sitim prohibent, illita autem desiccant, & modice refrigerant. & Auerrois quinto collectionum pira frigida, & sicca simpliciter facit, tamen cum apud nos pirorum uariæ sint species, ut alia sint dulcia, alia austera, alia acida, alia acerba, propterea secundum has qualitates secundas, primæ distinguendæ sunt, cum ex secundis in primarum cognitionem deueniamus, nempe adsunt & odorata pira, & quæ odore carent, dulcia, & odorata calidiora esse fateor, acida, acerba, austera frigida, unde quod de pomis superius dictum est, idem in piris censen-*

dum arbitramur. SE. *Sorba accedunt.* BRA. *Notissima hæc sunt à Theophrasto, & Plinio diffuse perlustrata oua à græcis dicta, aliqua oui figuram, alia rotundam habent, aliqua etiam domestica est, alia syluestris, tu domesticam seorsum, ac syluestrem colliges, & ex utrisq; acerba, & matura seruabis. præterea acerba mole, & in farinam redigas. receptũ est absolute sorba adstringere, quod in maturis falsum esse uidetur, nam matura uentrem laxãt, acerba adstringunt, uel nõ perfecte matura.* SE. *Arbitror ego, & Galenum, & qui de sorbis locuti sunt, cum adstringere dicunt, illud tam de maturis, quàm de immaturis intellexisse, tamen matura minus adstringũt.* BRA. *Diximus absolute receptum esse, sorba adstringere in hoc sermone, & Galenum, & omnes authores complectẽtes, quoniam putabamus tam de maturis, quàm de immaturis intelligere. at quoniam egregie maturæ si in copia edantur deijcere faciunt, ut experientia ostendit, propterea ut alios ad hoc considerandum incitaremus id proponere nobis placuit, nec dicendum est quod per compressionem educant ut multa faciunt adstringentia, quoniam talia nõ relinquunt aluum lubricam, ut sorba faciunt, immo potius adstringunt, & gustus ostendit in egregie maturis quòd lubricæ sint, & nullam habeant stipticitatem. tu ac reliqui bene rem ipsam considerate, ita expertus sum, tu ipse experiaris pura mente, & non animo nocendi, ac reprehendendi. lectores ergo rei ueritatem considerent authoribus posthabitis.* SE. *De sorborum qualitatibus me certiorem facito.* BRA. *Frigida sunt in secundo ordine remisso, & sicca in secundo intenso, tamen & humiditatẽ habent cum matura sunt, Hispani soruas, Galli cormes appellant, an uero apud Germanos holczapfel dicantur di-*

sputare non ausim, præsertim in aliena lingua, tamen si fructum uideamus, quod eo nomine uocant, potius syluestre pomum uidetur, quàm sorbum, at speierling sorbum uocare certum est. SE. Granata mala sequuntur. BRA. *A granis ita dicta, punica à regione, qua nascuntur, græci ῥόα uocant, de quibus in* Balaustio *egimus, non dulcia, & acria, & malicorium, & cytinum, & cicum, et grana, & folia seruare oportet. habet enim in re medica uires, in tot partibus efficacissimas.* SE. Nuces cupressi in limen ueniunt. BRA. Notissimæ *sunt, tu in his montibus pilulas id est nuces, & semina (quæ difficulter colliguntur) & folia seruato, quanquam opus non sit, quũ in multis locis* Ferrariæ *perpetua fronde uireant, ab* Hispanis *præsertim ex* Lusitania *noz de cypresso, à* Gallis *souchet dicuntur,* Germani *quoque, &* Poloni *cyparissum cypress uocant.* Si Galenum *consideremus septimo de simp. med. facult. calida est in primo ordine intẽso, sicca in secundo: nempe dicit tantam habere acrimoniã, & caliditatem quanta satis sit ad deducendam in altum acerbitatem, tamen nullam efficit mordicationem, aut caliditatem in corporibus.* SE. Nux methel, & nux uomica sequuntur. BRA. Hos *duos fructus, uel duo semina sint nunquã apud antiquos, aut recentes* Græcos *reperi, ideo arabibus gratiæ agendæ, qui hæc scriptis mandarunt, & nobis indicarunt: illos autem uehementer reprehendo, qui inclamare solent* Arabibus *derogantes, pulchram rem ostendunt, nam uenenum manifestant. Sed ò fatui & ineptissimi uiri, non'ne &* Dioscorides *napellũ uel insanũ, strichnon maniacum descripsit, & infinita alia his magis uenenosa? sed hæ* Arabum *nuces pro conciliãdo somno, pro uomitu irritando, pro capiendis piscibus, & auibus, pro in-*

terſiciendis canibus ſumme ualent. uidi ego Magnificum Alexandrum Faruſinum, qui carnes nucis uomicæ puluere aſperſas cani deuorandas tradidit, hic ſpatio unius horæ, & minore ſaliens obijt, corui etiam eiuſmodi carnem comedentes per breue ſpatium uolantes decidunt, piſces etiam adeo ſopiuntur ut fluitent ſupra aquas, manuq́; capiantur, nos etiam miras potiones ſomnificas ex his nucibus parauimus. decipitur Pandectarius, uomicam nucē eſſe apud Dioſcoridem ſecundam ſpeciem tithymali tradens, quam cariſeti (ut inquit ipſe) uocat, debuit autē ſcribere caritem, hanc uero non eſſe id teſtimonium eſſe poteſt, quia in tithymalo rami ſemipedales à radice exeūt, ſed nux uomica frutex eſt. nā Serapionis interpres, quū debuit interpretari frutex, fructus interpretatus eſt, inquit enim Serapio fruticē nucis methel eſſe ſimilem frutici nucis uomicæ de fructu autem non loquitur, quia hi diſtincti ſunt. SE. Nōdum, quid ſint, aperuiſti. BRA. Ingenue fateor, uſque ad hoc tēpus à me hos frutices ignorari, breui autem plantas uidere ſpero, quas nec Arabes pingunt, tantum à Serapione in uomica nuce hæc dicuntur. colorem eius eſſe inter glaucedinem, & albedinem, & paulo maiorem auellana eſſe (loquitur autem de auellanis ſuæ patriæ) & ſunt in ea nodi. ex his notis nucē uomicam exquiſite cognoſcimus, nam ea uere eſt, quam habemus, & Venetias Alexandria Aegypti affertur. at figuram arbuſculæ eam generātis non docet, nec folia. unde ſi hāc arbuſculam abſque ſeminibus uiderem, an ea eſſet, quæ nuces uomicas parit, ignorarē. De nuce methel nihil aliud dicit, quàm fruticem eſſe nuci uomicæ ſimilē, & ſemen eſſe ſemini citri ſimile, quo in loco errorem eſſe arbitror, ut ſemen citri legi nō debeat. alter author nucem

cem methel mandragoræ comparat, & corticem asperũ habet, & sapor eius est delectabilis, unctuosus, hæc signa sunt, quibus Arabes hæc indicant, quæ omnino nihil ostendunt. quamobrem hanc nucem uisu potius, & experientia cognosco, quàm uera aliqua descriptione. certe autem constat hæc semina à latinis, aut à græcis nunquam fuisse descripta, à Polonis orzech methel nuncupätur, hæ nuces in quarto ordine frigidæ sunt, & siccæ in secundo.

SE. Mirabolani sequuntur. BRA. Myrobalani dicti o à balano, & myron idest glande odorata, uel unguentaria. antiquioribus ad unguem perlectis, constat de uocatis ab Arabibus myrobalanis nunquam locutos esse, tamen hoc nomine myrobalanus utuntur. Dioscorides in primis ubi de palma tractat, myrobalanorum, & phœnicomyrobalanorum meminit, qui palmæ fructus sunt. Phœnicobalanus immaturus adstringit magis, minus uero maturus. Plinius quoque libro. 12. cap. 22. myrobalani, & phœnicobalani inquit esse fructum cuiusdã palmæ in Aegypto, quæ ad ipsos uocatur quasi sine siti, hanc Dioscorides poma. i. poculum uocauit, nempe humore plurimo abundat. hæc sunt, quæ apud antiquos de myrobalanis reperiũtur, quãuis & Plinius eodem loco fecem unguenti myrobalanum appellari fateatur, quòd autem antiquorum myrobalani, nostri nunc uocati esse non possint, ex hoc apparet, quoniam antiquorum myrobalanus osse. i. semine carebat ut Plinius testatur, sed nostrum hoc uulgare habet. altera quoque res apud antiquos est glans Aegyptiaca, myrobalanon, aut myrepsicembalanon appellatum, ex qua balaninum unguentum fit. fructum esse Dioscorides inquit libro quarto ex arbore myricæ simili, nuci auellanæ, quam ponticam dicunt æqualem. Theophrastus quarto de plan

tarum hiſtoria myrto comparat. Plinius heliotropio, corticem huius glandis unguentarij præmunt odoris gratia. quicquid tamen ſit conſtat Arabum myrobalanos hos nõ eſſe, nec ab antiquioribus uſquam deſcribi, Pandectarius miro errore ducitur, qui arbitratur Plinium grana been myrobalanos putaſſe, quum nuſquam de been locutus ſit Plinius nec græcum, aut latinum nomen ſit been, ipſe autem ita id Plinio attribuit, ac ſi de eo ſub hoc nomine been loquatur. nõ erat autem opus myrobalanos eos fructus, quos habemus appellare, ſed Arabũ interpres fuit, qui ubi halilig habent, ipſe myrobalanus interpretatus eſt, ut inde multi decepti ſint antiquorum myrobalanos halilig eſſe putantes. nos autem hos Arabum myrobalanos in prunorum, ac pomorum genere ponendos arbitramur. in uarijs ægritudinibus efficaciſsimi ſunt, pro his Arabibus debemus, qui nobis hos optimos fructus tradiderunt, & eorum uires edocuerunt, quinq; eius ſpecies nouiſti citrinos, beliricos, chebulos, emblicos, indos. Venetijs emes, quoniam Alexandria Aegypti Venetias feruntur. SE. Ego uno carmine omnes comprehendo. BRA. Tuum hoc carmen diſſeras. SE. En.

Myrobalanorum ſpecies ſunt quinq; bonorum.
Citrinus, chebulus, belliricus, emblicus, indus.

BRA. Pulchrum certe eſt, ſed tu memoria ſerua, mihi ſatis eſt abſque carmine recordari, in ſumma apud antiquos non ſunt hi myrobalani, unum tamen eſt, in quo admiratus ſum excellentiſsimum quendam uirum in myrobalanis, quia non habebat in quo Meſuem reprehẽderet, nam ab antiquis non tractantur, ut ſaltem uellicaret inquit: Bene ſunt examinanda, quæ de uiribus myrobalanorum à Meſue dicuntur, quoniam nullum habuit quem ſe=

queretur

queretur bonum authorum,ac si Serapio in rebus Arabicis ineptus sit author,& cæteri Arabes , quos imitatur, & Auicenna,& ipsemet Mesue , quos summos medicos fuisse nemo dubitat,adde quod hæc domi habebant.à Gallis mirabolans,ab Hispanis mirabelanes dicuntur,omnes sunt frigidi in primo ordine,& sicci in secundo,tamē uariant partes,ut Auicenna testatur , quoniam citrini sunt nigris calidiores,& indi sunt minus frigidi,quàm chebuli. SE. *Nux muscata sequitur.* BRA. *A miro odore, quē habet nux muscata uocatur.apud antiquos, ut Dioscoridē,et Theophrastū nihil de ea reperitur.Posteriores autē caryon myristicon.i.nux myristica appellant , & ita in latinum cessit,ut hoc nomine diceretur.ex hac fieri macin certum est, preciosissimus fructus est,cum odore , tū proprietatibus , quibus in re medica ualet, Lusitani,qui Indiæ partes lustrarunt myristicarum nucum syluas inuenere,hiq; decepti sunt,qui glandem unguentariam esse putarunt, de qua in quarto libro Dioscorides , & nos supra nonnihil,& infra magis. Venetijs emes quoniam ex India Alexandriam, Alexandria Venetias feruntur, nūc ex re medica transiuit in ganeam,ut paucissima sint pultaria,quæ nux myristica nō ingrediatur.à Germanis moscht simpliciter,& cū additione nus,moscht nus profertur,à Gallis nois muscades,ab Hispanis noiē,uel nuoz moscada , à Polonis musnatoui orzech.* SE. *Cuius sunt qualitatis?* BRA. *Serapio ex sententia Aben Mesuai illam in tertio ordine calidam,& siccam facit,at secūdum Mesehaben est calida,& sicca in fine secūdi ordinis, illis potius consentio, qui in tertij ordinis principio illam ponunt,quanquam non multum discrepant, qui in fine secūdi calidam,& siccam uoluere.* SE. *Tamar Indi sequuntur.*

tur. BRA. Quis etiam non amabit Arabes in Tamar Indis, id est in dactylis Indiæ, quorum nulla est apud Græcos mentio, ut etiam Auerrois testatur, soli Arabes hos fructus nobis tradidere, & eius uires. Errant qui Dioscoridis, & Plinij myrobalanum esse suspicantur, & qui prima facie non uidit myrobalanum antiquorum osse, id est nucleo, & semine carere, Tamar Indum uero nucleum habere. hoc loco uideo celebrem quendam unum sine ratione Mesuem reprehendere. inquit enim si Tamar Indus sit phœnicobalanũ Dioscoridis, Mesue dicit soluere, quod Dioscorides adstringere fatebatur. at diuersa sunt, ut liquido patet, nec opus erat cauillari in Mesuem, ut ille facit, nam Mesue in secundo frigidum, & siccum. Auerrois in tertio indicat, quoniam aliqui Mesue codices in tertio legunt, & id ex eo credi per Mesuem sensisse, quia Serapionem, & Auicennam imitatur, qui in tertio gradu ponunt. erat igitur potius excusandus Mesue, quàm absq; certa ratione damnãdus, tu Venetijs Tamar Indos emes. rectius Hermolaus in Corollario sensit, ubi de Cariota, quippe inquit recentiores id uoluisse .s. palmulas illas Tamar Indos esse, ipse uero inficiatur. ab Hispanis eodem nomine, à Gallis Tamarius, à Neapolitanis dactylo syluatico, uel cephaleune uocãtur. SE. Caßia fistula sequitur. BRA. Vel duplici ss, caßia scripseris, ut Græci faciunt, uel uno tantum nihil refert, modo rem ipsam assequi contingat. quum apud antiquos caßiam syringam, id est fistulam inuenies, semper opus est nostrum cinnamomũ intelligere, quia uerum antiquorum cinnamomum nõ habemus, ut suo loco uidere licebit, quod autem nunc cinnamomum uocamus, uel canella, est antiquorum caßia syrinx, tum Græcorum, tum Latinorum. & ab Arabibus selichæ,

uel

uel selch(ut apud Serapionem uidere est)appellatur. eius interpres cassiam ligneam exponit. ideo quum apud recentes cassia lignea dicitur, canella intelligitur, quum uero apud eosdem cassia fistula scriptum est, cassia illa, quæ uulgo habetur, & cassia nuncupatur, ac educit: ut hinc uideas à recentibus nomina cõfundi, primo canellam, cinnamomum, & cassiam ligneam appellant, licet pro cassia lignea, insipidæ, & inodore canellæ, nunc frusta ostendant, deinde cassiam, quæ educit, cassiam fistulam uocant. primus qui hunc errorem fecit fuit Serapionis, & aliorum Arabum interpres, qui ubi dicunt hiars amber, cassia fistula interpretatus est, quum debuisset interpretari cheratte longa, ubi autẽ Serapio selicha, uel selche dicit cassia lignea interpretatur, quum absolute cassia interpretari debuisset, aut cum hac additione syringa, id est fistula, nam proprie apud antiquos cassia fistula ea est, quã nos canellam uocamus, quia uti canna inanis sit. Hinc recentiorum ingens error detegitur, qui in suis receptulis ad prouocanda menstrua, in quibus scriptum est cassia, ipsi corticem cassiæ nostræ usualis sumunt, quæ cheratte longa est, uel(si latine magis loqui uelimus) oblonga siliqua, quum tamẽ antiquiores à quibus receptulas sumunt, per cassiam nostrum uocatũ cinnamomum, idest canellam intelligant, nõ autem uerũ cinnamomum: eo enim caremus. ad rem igitur accedẽtes nostra hæc cassia apud antiquos ignota erat: nullus enim reperitur ex antiquioribus, qui eam uel à longe describat, aut nutibus ostendat, ideo plurimum in hoc pretioso fructu Arabibus debemus, optime in Dioscoridis cassia ab Hermolao, hæc Arabum describitur, quum adhuc recens est, simul cum cortice conditur, & soluit, nõ tamen plenius, quam quod florem cassiæ appellamus

pellamus

pellamus,nec grana. melius soluunt,ut falso putant quidam,immo quandoque nihil penitus soluere uidimus, tamen is qui sumpserat decem drachmas eorum pulueris melle mixtas comederat:id enim data opera experti sumus,quod ter aut quater in diuersis fecimus, unus solui uisus est,sed id potius ex flore admixto factum arbitramur. Caßiæ arborem Murani uidimus, nihil autem pariebat,folia iuglandis habebat. Venetijs emere poteris.in India,& Aegypto nascitur,arbores proceræ sunt. propè Damascum ingēs copia reperitur,species siliquarum apparet,& Arabum nomen siliquam indicare uidetur.ideo quemadmodum à nobis uocatam charattam,siliquam appellamus.placeret ut caßia oblonga siliqua latine, uulgo autem charatta longa diceretur. Hispani cānam fistulam Galli casse fistule, Poloni caßia vvtrabuach appellant, calida est,& humida ordine primo, uel primam secundi ordinis partem attingit. SE. Cubebe caßiam sequitur. BRA. Plures decepti sunt cubebe grana uiticis arbitrantes,causa autem erroris fuit,quia una cubebe species saporem piperis habet,uiticis autem semina eodem sapore insigniri Dioscorides testatur,re autem considerata, uitex arbor est ueluti salix,immo à Theophrasto salix Amerina appellatur.Cubebe autem frutex est myrti folia habens,latiora tantum,& in summo acuta ueluti lanceæ. Pandectarius à Galeno caucalim uocari censet,ideo considerans(ut inquit ipse)Galenū,& Dioscoridem aliter dicere nō potuit,quam cubebe Galeni Dioscoridis oxymyrsinem esse,huius autē ratio est,quia Dioscorides nihil de cubebe.Galenus uero nihil de oxymyrsine tractat,sed longius hic uir aberrat,quoniam de caucali, quam uult esse cubebe apud Galenum,Dioscorides secundo libro tractat,

nec

nec quicquam refert, & ſi Galenus oxymyrſinem omiſerit, quandoquidem à pluribus alijs etiam abſtinuerit. Eſt autem caucalis genus ſylueſtris dauci, ſed Pandectarium errare fecit Serapio, qui caput cubebarum Galeni, cũ capite myrti agreſtis Dioſcridis comparauit. at eo deceptus eſt Pandectarius, quia apud Galenum caucalim eſſe uoluit. Serapio autem apud Galenum carpeſium eſſe fatetur: Galenus enim de carpeſio, & non de myrto ſylueſtri de myrto autem ſylueſtri Dioſcorides, & non de carpeſio tractat. quod uero Serapio per cubebas apud Galenum, Galeni carpeſium intellexerit, ex eo certum eſt, quia ſub hoc nomine cubebe eadem ſcribit, quæ ſub hoc uocabulo carpeſiũ à Galeno ſcripta ſunt, uidelicet habere uirtutem phu: nõ ſolum guſtu, ſed & uiribus, & quòd urinam prouocat, & totius corporis obſtructiones aperit. quam ob rem Serapio myrtum ſylueſtrem Dioſcoridis cubebe eſſe magno ægrorum diſcrimine arbitratur, quippe qui rem pro re tribuat, conſtat autẽ cubebe, & myrtum ſylueſtrẽ diuerſa eſſe, quoniam cubebe odoratæ ſunt, myrti ſylueſtris granum inodorum: cubebe in medio granum non habent, at myrtus ſylueſtris habet, & dulciſſimum. quam ob rem myrtus ſylueſtris non erit cubebe, id eſt id quo uos pro cubebe utimini, unde ad exquiſitam harum rerum cognitionem, ſcito noſtrum uulgare cubebe non eſſe cubebe Serapionis, quoniam Serapionis cubebe eſt myrtus ſylueſtris Dioſcoridis, adde carpeſium Galeni nõ eſſe myrtum ſylueſtrem Dioſcoridis, quoniam diuerſis uiribus inſigniũtur, quamuis Serapio idem faciat carpeſium apud Galenum, & oxymyrſinem apud Dioſcoridem, ſed re uera deceptus. uerum quid ſit Galeni carpeſium adhuc incompertum habeo, nam ipſe non deſcribit, quanquam in libro de

antidotis

antidotis festucas quasdam esse fateatur, fortè dices esse nostrum cubebe, quod fieri non potest, si festucæ sit. Serapio igitur cubebe, myrtum syluestrem, & carpesium idem esse arbitratur. Constat autem myrtum syluestrem nostrũ cubebe non esse, tum propter dicta, tum propter granum, quod in myrto agresti triangulatum esse dicit, in cubebe uero nullum. At carpesium Galeni in dubio est, an sit nostrum cubebe, non esse autem illud monstrat, quia apud Galenum festucæ sunt plus similes, ut in rusco infra admonebimus. denique ut huic rei metam condonemus: cubebe quo utimur apud Dioscoridem, aut Galenum inuenire nesciuimus. ab omnibus ferè gentibus simili nomine appellatur, at in re ipsa dissentiunt, quippe Galli cubebes, Hispani cubreas, Germani cubeb, Poloni cubebe uocant.

SE. *Rationem illam, qua probas cubebas non esse Galeni carpesium, cum à Galeno dicatur carpesium esse festucas quasdam, Cubebas uero fructus esse, ex quo indicas cubebas non posse esse carpesium, nihil ualere constat, quoniã cubebe nostræ sunt fructus harum festucarum, tamen Galenus festucas potius probat, quàm fructus, & hoc multi recẽtiores sentiũt.* BRA. *Quis tibi aperuit cubebas esse illarum festucarum fructus, quas probat Galenus?* SE. *Nullus ex antiquis, sed ita in mentem mihi uenit.* BRA. *Tu ergo absque ratione, aut alicuius uiri, qui oculis uiderit authoritate loqueris, nõ erat in his incertis nugis immorandum, sed ad maiora progrediẽdum erat, neque incertissime loqui oportebat, & quis unquã dixit festucas fructus habere? & certe fructus esset nobilior festucis, neq; Galenus festucas potius probasset, quàm fructus: propterea non debebas tam elato animo me reprehendere in re quam ignoras, sed id dicis quod tibi in mentem uenit, &*

absque

absque ratione aut sensu ab aliquibus scribitur, immo pro te possem ego rationes fingere, quoniam ex Syria Venetias cubebas afferunt, & Galenus.7.de simplicium medicamentorum facultatibus de carpesio inquit uocari carpesium à montibus quibusdam Pamphyliæ in quibus nascitur, ingensq́; eius prouentus est in Syria. at nos tam tenuibus argumentis non mouemur, sunt calidæ, & siccæ tēperici ordine secundo intenso. SE. Sebestem occurrit.

BRA. Nusquam apud Dioscoridem Sebestem reperire cōtingit, nisi in genere prunorū contineri uideatur: est enim pruni simile. tamen apud posteriores Græcos sub hoc uocabulo myxa, & non sub uocabulo sebestē reperitur: Græci enim myxam appellant mucilaginem, unde & Galenus saliuam illam conchilium, quæ emanat dum actu punguntur, myxam uocari tradit, est autem mucor quidam, uel lentus mucor. eodem pacto in sebestem, quæ myxa uocatur, mucosus lentor inuenitur, ex quo in Syria uiscum parant, myxas enim, idest sebestem exprimētes internus mucor exprimitur, qui in uiscum ducitur. apud Athenienses autem μύξακορυζα, id est destillatio, est, ut Iulius pollux libro primo sui onomastici tradit dicitur autem sebestem Hermolao in corollario teste, ubi de uisco loquitur, ob honorem Augusti, unde sebastos uocatur, quod an uerum sit tu ipse iudica, nobis apud aliquem authorem hoc legere non licuit, unde apud antiquos sebestem incomperta uidentur: propterea Arabibus gratias agere debemus, qui adeo probos fructus ad extinguendam sitim, & bilem reprimendam nobis indicarunt, Venetijs emes, quoniam è Syria, & tota Iudæa Alexandriam, Alexandria Venetias afferuntur, & etiam ex Cypro. à Gallis etiam sebeste uocantur, à Cretensibus uulgo myxassa, à Polonis sebestem

ſtem. Auicenn · ferè temperatas iudicat, tamen ad frigidũ & humidum inclinãt. SE. Coloquintida ſequitur. BRA. Colocynthis ab antiquis, à Romanis cucurbita ſylueſtris appellatur, quamuis & hoc nomine colocynthis cucurbitam eſculentam antiquiores intelligant. apud nos etiam naſcitur, ſed inefficacior, quãquam & noſtra ſoluat, hoc autem ægre fit. melius eſt Venetijs emere, quum ea efficacior ſit, quæ ex orientalibus partibus, utpote calidioribus inuehitur, notiſſima eſt apud omnes colocynthis, & peculiare antiquorum pharmacum. Colocynthis malæ indicia à Meſue ſcribuntur. ſi in ſolo forti naſcatur, in puluerulento, & ubi ſunt reptilia, uel in locis thermarum mala eſt, & addit alia, quibus ab excellent. Manardo reprehenditur ita argutãte, ſi hæc uera ſunt, nunquam erit tutus colocynthidis uſus: non enim ſcire poſſumus, quo ſolo genita, nec an una in una planta, uel in una regione unica planta. ſed frigide arguit, etenim in omne aliud, determinato loco naſcens argumentum reflectere poſſumus ignorari à nobis an eo loco ortum duxerit, præſertim ſi à noſtra patria diſtet, ideo non eſſe tutũ eius uſum. tamen quantum in me ſit conſulerem, ne quiſpiam colocynthide uteretur, quamuis antiquiſſimi Græci ea uſi ſint: eſt enim res adeo uiolenta, ut magis turbet, quàm proſit. non deſunt alia ad eius uſum multo mitiora. hoc mihi uſu uenit dictu mirum colocynthidem tractabam, & manibus ſolum aperiebam ſorore, & matre præſentibus: ego ex ſolo tactu, illæ ex odore adeo ſoluti ſumus, ut nullus noſtrum fuerit, cui uenter decies magna perturbatione non eduxerit ex hoc uehementiſſimum pharmacum eſſe conſtat. SE. Nos id quotidie experimur cum pinſitur. BRA. Meſue præterea colocynthidem deſcenſui aquæ ad oculum uale=

re

re tradit, quem Manardus reprehendit, quia Paulus dicit ualere diuturnis oculorum fluctionibus, ac ſi Meſue in re tam uera uerum non dixerit. ſed hæc omittamus, ne in rebus adeo puerilibus tempus conteratur. SE. Videris mihi morbo quodam animi in Manardũ inuehi, nam Manardus Meſuem non reprehendit, ſed illius mentem Pauli authoritate confirmat. BRA. Iam iam noui animum tuum non eſſe addiſcendi, ſed Theonino morſu carpendi, & maximo detineris uitio, qui uti amicus, & domeſticus, beneuolusq; loqui fingis, & habes ſub palio tectum uenenũ, & ſub mellitis uerbis geſtas aconitũ. Manardo nõnunquam præceptore uſus ſum, & illius uerba ſemper probaui ubi res aliter non conſtabant, quæ quandoque non cõſtare deprehẽdimus, neque enim omnia poſſumus omnes, illumq; non uulgari amore proſecutus ſum. quid ſi quandoque aliud mihi uideatur quàm ipſi: hoc omnibus liberum eſt, præſertim ubi uerbotenus aliquibus de rebus cũ eo locuti ſumus. tu is es qui contra nos animi morbo laboras, in nonnullis etenim dubitas, in quibus neque puerulus (niſi malignus ſit) dubitare deberet. quod autem inquis Manardum Meſuem non reprehendere, ſed eius mentem Pauli authoritate confirmare, oſtendit te neque Manardi intentionem, neque quid hic ſentiat intelligere, quippe Manardi intentio eſt ſupra Meſuem annotare, & oſtẽdere ubi ab antiquioribus diſſentiat, propterea hic Meſuem carpere uoluit, qui dixerit colocynthidem ualere deſcenſui aquæ ad oculum, cum Paulus dixerit ualere diuturnis oculorum fluctionibus, non equidem confirmat Meſue ſententiam, ſed reprehendit, qui non dixerit diuturnis, at cum ualeat & ad non diuturnas, ideo non eſt culpandus Meſue, qui fluctionibus ualere ſimpliciter dixerit. quod

autem nos Manardum amemus id ostendere potest, nempe in sexcentis rebus Mesuem ab eius calumnijs defendere possemus, quem tamen (nisi ut cõtingit, & opus est) non defendimus. SE. Colocynthidis *qualitates edoceas.* BRA. *In tertio ordine intenso calida est, & in secundo intenso, uel in principio tertij sicca, à Gallis etiam goloquintes, & à Germanis, ac Polonis latino nomine appellatur, à Cretẽsibus uulgo agriocolochinthi.* SE. *Pistacea accedunt.* BRA. *Plinius: qui hanc nucem (etenim in nucis genere poni debet) in Italiam portauit, Lucius Vitellius Cẽsor fuit. nos Venetijs in ædibus magnificorum patritiorum Petri, ac Francisci de Moresinis, quas Murani habent, uidimus. illuc me duxit Reuerendißimus præsul Hieronymus Moresinus, uir ingenti probitate insignis. in Syria proprie nascuntur, & ex Syria recentes surculos prædicti nobiles afferri curarunt, Alexãdriam feruntur, deinde Venetias, quãuis & recto cursu, è Syria Venetias quandoque nauigent. Venetijs & pistacia emes, & supremum illud uiride corium, quo integuntur habere curabis, non intelligo lignosum nuclei operimentum, sed tenellum putamen supremum, quod lignosum integit, hoc enim in re medica plurimum ualet, ut Paulus testatur, quin & apud Alexãdriam Aegypti nascuntur. notißima sunt pistacia, fistica apud omnes gẽtes uulgo dicta, quorum apud nos maximus est in re uenerea usus antiquitus plures decepti sunt, Terebinthi fructum esse arbitrantes, ut Athenæus inquit, in marem & fœminam distinguunt, marem id appellant, quod sub tenello corio, tanquam osseos testiculos habet, nam illa pars infima utrinq; tuberosa duos testiculos repræsentat. Venetijs etiam parit, & maturat.* SE. *Miror cur Alexander Trallianus lib.*

tertio

tertio capite. 18. ea in parte qua de hepaticæ dysenteriæ curatione agit ex gelida iecoris intemperie facta dicat: pistacia uero, & amygdala in hepatica dysenteria obnixe uitanda sunt, eo quod promptißime non corruptionis solum & oleacea sunt, sed metamorphosis etiam in bilem ualde obnoxia, & quòd humorum tum superfluitatem, tũ asperitatem conciliant, adeo quidem ut inde uenter & inclementius, & frequentius irritetur. BRA. *Equidem si* Tralliani *uerba sunt illa quæ adduxisti, & circunferũtur, non possum ab eo non dissentire, tamen quòd egregie uentriculo conficiantur experientia testis est, sicuti & amygdalæ, & nuclei uocati omnes, nam si quis his uescatur, frustula inter excrementa cernuntur, ut ingesta sunt. forte ob hoc in dysenteria damnanda, & iecoris frigiditate, quãuis Galenus. 8. de simplicium medicamentorum facultatibus dicat iecoris obstructionem sanare. experientiæ uero standum est, cum ipse Galenus secundo de alimẽtorum facultatibus dicat se ignorare an stomacho noxia sint uel utilia, nec aut aluum ducãt, an sistãt. nos uero dicimus aluum potius ducere quoniam oleaginea, & uentriculo conuenire sua qualitate calida, & amariuscula cum stypticitate, & aromaticitate (ut hoc nomine utar) quãuis non conficiatur, ut alia multa faciunt, propterea arbitrandum est dysenteriæ obesse ob id solum, quoniam non conficitur, & in integra frustula masticata descendit in reliquis ob naturam oleagineã, potius dysenteriæ conueniunt.* SE. *Quis dixit in uenerem ualere? quippe in uenerem illa faciunt, quæ egregie nutriũt, & in flatus dissoluuntur, uerum de pistachio oppositum dicitur. non multum nutrire.* BRA. *Galenus an in uenerem ualeat non expreßit, quoniam illi incompertum erat, sicuti &*

an noxia,uel utilia uentriculo,tamen hoc à recentioribus receptum est,& caliditatem,ac humiditatem quãdam habent,quæ in flatus crassos dissoluitur,quibus uirilia implentur,& infimæ partes,hinc in uenerem excitant, sed id efficacius faciunt,alijs cum rebus mixta hoc experiẽtia ostenditur, & quamuis recentes nonnulli in omnibus qualitatibus temperata esse fateãtur,tamen cum solo sensu & absque ratione constat esse calida pistachia:propterea erunt in secundo ordine,& forte intenso calida , & in eodem humida crassa quadam humiditate. SE. Anacardus sequitur. BRA. Anacardum apud Dioscoridem, aut alterum Græcum nunquam inueni,tamen Græco nomine insignitur,& à corde nomen sumpsit,cuius figuram imitatur. Arabibus etiam pro hoc semine debemus.in mõtibus Siciliæ nascitur,& copiose in Apulia. Balador ab Arabibus nominatur.hũc facillime habebis,quum in Apuliam pro oleo mittes,existimant calidum & siccum ordine quarto,tamen non possum induci,ut credam ad ordinem illum peruenire,quamuis calidissimus sit anacardus. SE. Nux indica offertur. BRA. Et hoc est Arabum munus,qui hanc nucem Græcis incognitam nobis aperuere, nisi ea sit,quam Galenus nucem regiam uocat . Serapio fructum ex quodam genere palmæ arbitratur . Venetijs habetur ex orientalibus partibus allata. eius oleum butyro etiam bonitate præferri dicunt. nos ut plurimũ in re uenerea utimur,quoniam ab Auicenna semen augere dictum sit.Genuæ magis recentes habentur,quæ in Hispaniam ex Lusitana nauigatione feruntur,& ex Hispania Genuam,ab Hispanis coco dicitur.hinc forte nostri pueri cum nucibus ludunt tribus suppositis , & superaddita quarta appellãt coco maiorem nucem,qua ad alias pro-

ijciendas utuntur, à Gallis nois de Inde uocatur, ab Hiſpanis nuoz della India, à Polonis orzach indyyſki, hæc de iſta nuce apud Græcos incognita ſatis ſint. Calida eſt in principio ſecundi, ſicca in primo. SE. *Citrum ſequitur.* BRA. *Citrum aliud eſt, aliud cedrus, ut in Epiſtola ad Illuſtrißimum Hippolytum Eſtenſem docuimus, quam pro hac re legere ne pigeat. Cedrus arbor procera eſt, paruos fructus pariens, quos frequenter conditos edimus. Citrũ id eſt, quod uulgo cedro appellamus, & arantium in eodem ferè genere ponitur, quod & malum medicum, et ab aliquibus pomum aureum nũcupatur. notißima ſunt hæc, & in Liguria copioſißime pariunt, ut Genuæ, ac Sauonæ Heſperidum hortos uidere licuerit, in quibus hæ arbores topiario opere formis uarijs uiſebãtur. iam & Ferrariæ plantari cœpere, ex his folia, fructum, & ſemina ſeorſum habeto, quæ plurimum ægris conferunt, quin, & eius ſuccum ſeruare oportunum erit: ſemina puerorũ uermes interficere conſtat, ab Hiſpanis citra limones dicuntur, & nos citri genus limonem appellamus, quod ſucco potißimũ abundat, & ualde acerbo, arantiũ uero orãges à Gallis, & naranzas ab Hiſpanis, à Polonis poma rãcze uocatur.* SE. *In calce fructuũ ſumus, id uero à te impetrari uelim, ut contradictionem à principe remoueas.* BRA. *A quo principe. Illuſtr. Alphonſo Duce noſtro?* SE. *Nõ ſed à medicorum principe.* BRA. *Quẽ appellas tu principem medicorum? ego Hippocratem.* SE. *Ego autem Auicennam.* BRA. *Ne Auicennam principem medicorũ, ſed medicum, & principem dicas.* SE. *Ergo medicorum principem.* BRA. *Vt arbitror dialectica cares, quippe à diuiſis ad cõuincta conſequentia non ualet, ut eſt bonus, & citharœdus, ergo bonus citharœdus, æque non ualet,*

est princeps & medicus, ergo medicorum princeps, sed his sophistarum, & puerorum deliramentis omißis tuam illam contradictionem edisseras. SE. En in secundo libro canonum citri semen calidum esse fatetur, in libro autem de uiribus cordis, frigidum usque ad tertium ordinem facit. fuere qui contradictionem falso remouerent, ut in secundo libro de citro, in libro de uiribus cordis de arantio loqueretur. constat autem eiusdem ferè naturæ, & gustus arantij semina, cum citri seminibus esse. BRA. Optarem hac in re alterum Oedipum inuenisses, qui me hoc fasce leuaret. cui autem tu à me petieris, cui plurima debeo, non possum pro uiribus tibi non satisfacere. fuere qui ita soluerent, ut secundo libro de cortice circa semen, in libro de uiribus cordis de carne à cortice contenta loquerentur. quam sententiam Excellen. etiam Manardus sequitur. mihi autem semper mos fuit quoties cõtradictiones adeo manifestas in authoribus uideo multos libros consulere, & præsertim antiquißimos, non enim credere possum uirum aliquem probum, in re tam nota adeo stupide hallucinari. quamobrem omnes impressos Auicennæ codices uarijs in locis legi ita dicentes, & sibi ipsis hac in re oppositos, immo idem in plurimis manuscriptis etiã legebatur. denique contigit, me forte fortuna domi Pinamontis Bonacolli compatris carißimi, in antiquum Auicennam incidere, in quo caput illud de uiribus cordis aliter legebatur, quàm in uulgatis codicibus, eademq; penitus hic legebãtur, quæ in secundo libro scripta erãt. ideo non est opus in rebus tam fatuis, & crassis summos uiros errasse, aut sibi ipsis contradicere putare. en quod mihi elapsis annis euenit, quidam Scolasticus meus nostras interpretationes in Porphirij quinque uoces imprimi cura

uit,

tuit, accidit autem cum impressoris, tum praui exemplaris uitio plura uideri errata, quàm uerba, ut deinceps cogar puerilia deliramẽta corrigere, & id facere quod nunquã cogitaueramus, nugas nostras impressoribus dare, ut errores illius impreßionis pinguißimi deprehendantur, ut peßimis, ac conspurcatis linguis ansam maledicendi auferamus, quãquam institutum sit nobis à cunis usque maledicos despicere, & si qui nos læserint, uindictã deo cõmittere. nũc ad alia uertamur. SE. *Iam sol inclinare cœpit.* HER. *Immo inclinauit, & nox cœlo præcipitat, cœnare opportunum erit, ut mox dormientes membra labore soluamus.* BRA. *Agite fiat, ut lubet.*

DE RADICIBVS, QVARVM APVD FERRA*rienses pharmacopolas usus est.*

SE. *Iam dudum illucescit surgamus, ne somno inerti cœptum opus impediatur.* BRA. *Et cur non surreximus prius, nunc sola interula uestiar, ut suauem hãc matutinam auram aptius capescam. quum de seminibus, fructibus, ac floribus expeditum sit, cui hodie incumbemus?* SE. *Rei incumbemus, quæ non placebit Herbario, nã radices ab imis terræ partibus auellere opus erit.* HER. *Promptas uires habeo ad hunc laborem, & floridam iuuentam.* BRA. *Cur ligna, & cortices non præcessere?* SE. *Nihil impediebat eo ordine incedere, uerum ita scribere cœpi.* BRA. *A prima igitur incipias, quã tua charta scripsisti.* SE. *Pœoniæ radix primum limen occupabit.* BRA. *Quum pœoniæ semina collegisti, radices etiã in peram condere iußimus.* SE. *Recordor nunc.* BRA. *Quatuor aut sex numera.* SE. *Radices asparagi, petro-*

selini, fœniculi, apij, altheæ. BRA. De his omnibus in seminibus satis superq́; dictum est. SE. Ebuli, chelidoniæ. BRA. De ebulo in floribus, de chelidonia expreßimus in herbis. SE. Caryophyllatæ. BRA. In herbis etiam caryophyllatam ostendimus. SE. Nenufaris. BRA. In floribus nymphæam collegisti, & te Ferrariam remisimus, ubi huius herbæ radices præstant. SE. Rhabarbari & rhapontici radices sequuntur. BRA. Has radices statim à primo prandio edocuimus, & quomodo diuersæ essent, & quibus partibus petendæ, & quomodo rhaponticum, centaurium, & à nobis nunc uocatum rhaponticum differant. SE. Quod in his scire opto est rhabarbari dosis. BRA. Mesue à duabus drachmis & semis infusione tribuit. SE. Manardus eum reprehendit, addens cuidam Pānoni nobili ob hoc malum obtigisse. BRA. Id non fuit ratione rhabarbari, immo & quandoque scrupulus obesse uidetur. non uererer in homine robusto anni parte commoda decem drachmas in infusione tribuere, immo frequenter tres drachmas in substātia præter illam noxam dedimus, & deinceps dabimus quum opus erit, magno ægrorum commodo, qui ex hoc in natiuam sanitatem restituuntur. immo hi maiorē dosim propinare possunt, qui ubi nascitur rhabarbarum, ortum duxere, aut ei assueti sunt. Vidi ego Mauritanum qui scamonij semiunciam præter noxam comedit, quoniam ita à primis unguiculis assuetus erat. huius rei testis est Iacobus columna pharmacopola publicus, qui adhuc uitali aura fruitur, ne uidear sine teste in re tam magna loqui. adde & aliud scatizam quendam Illustrißimi Principis Alphonsi Ducis Ferrariæ equisonem, eo præsente, & Reuerendo præsule Thoma Musto, & Magnifico Augustino

eius

eius fratre, & Magnificis Hieronymo Guarnerio, & Giberto Cortilli, ac pluribus alijs, integrum aloes lotæ libram, præter noxam comedisse, omnes hi testes superuiuunt. medebar, & ego cuidam rustico, qui sancti Georgij fratribus inseruiebat, Gallica scabie correpto, iussi quatuor drachmas pilularum Alexãdri Tralliani præparari, quas in capite de morbo comitiali describit, inquiens nullas esse fortiores istis. iusseram autem ut singulis diebus unam unius scrupuli põdere deglutiret. hic autem omnes una uice uorauit, quæ equum interficere debuissent, tamẽ nec semel soluere. Arbitror naturam, tam magnam quantitatem aggredi non ausam esse, alijs tamen diebus ab una sola unius scrupuli mirę soluebatur. Religiosi omnes illius sacratissimi loci testes sunt, & simul excellentissimi, ac doctissimi iuuenes Frãciscus Brusantinus, Maurelius sanctus, Ioãnes Leo, & Ioannes Franciscus Rossius compater charissimus, qui tũc pro actu practico exercendo mecum uersabantur. sed quid opus est exempla exemplis exaggerare? quum certe constet mirũ non esse, si decem rhabarbari drachmæ in infusione propinari possint, præsertim in robustissimo uiro rhabarbaro etiam assueto, aliàs tamen Mesuem alio modo intelligebam, à drachmis duabus, & semis ad decem rhabarbari infusionem exhiberi, & non rhabarbarum infusum, sed tunc errabam, quia triginta etiã, & quadraginta infusionis rhabarbari drachmæ propinantur, non tamen rhabarbari infusi. in alio autem de hoc uiro miror, quia Mesue rhabarbarum purgare scriptum reliquit. at ille reprehendit, quoniam antiqui à suo rhabarbaro uim purgatiuam demunt, uerum antiqui de nostro uocato rhabarbaro, nusquam tractarunt, de quo Mesue loquitur. immo & hoc ipsum Manardus

fatetur,

bus ab alijs gentibus nūcupatur costus? BRA. A' cōmuni nomine nulli dissentiunt. SE. Cuius est ergo qualitatis? BRA. Auicenna inquit esse calidum in tertio, siccum in secundo. Auerrois calidum, & siccum in secundo. apud Galenum uero. 7. de simplicium medicamentorum facultatibus colligitur esse in tertio ordine, & etiam intenso calido, quoniam habet plurimam acrem qualitatem adeo ut exulceret, nō it autem inficias aliquid habere humiditatis flatuosæ, at humano corpori applicatum id exiccat, uelut ea, quæ in secundo ordine existunt. SE. Valerianæ radix offertur. BRA. Si phu Dioscoridis cum uocata à nobis Valeriana cōferamus, loquor autē de ea Valeriana, quæ in Italia nascitur eadem indicia habere certum erit, uno solum dempto, quia nostra Valeriana multo minor est, quàm à Dioscoride suum phu describatur, dicit etiam caulem habere cubitalem, & aliquando maiorem, tenerum, cui leuor sit, & color in purpura albicans, eundemq; geniculatum, & in medio concauum, flores figura ad Narcisum accedentes, maiores tātum tenerioresq;, colore in albido per medium purpureo, radix illi est in superiore sui parte minimi digiti crassitudine, habetq; adnascentes illi exiguas radices, alias quæ ex trāsuerso feruntur odorati rotundi iunci, aut nigri ueratri modo sibi ipsis implicitas, colore subrusso, & Nardi odore, cum uirosa grauitate aliqua odoratas. omnia hæc indicia in nostra ualeriana sunt magnitudine dempta, quoniam scimus apud alias nationes eandem ualerianam non sumi. quippe Germanorum ualeriana phu Dioscoridis esse non potest, sed apud ipsos herba est Theriacuskraut dicta, quasi theriacaria, quæ nostræ ualerianæ simillima est. hanc pro Dioscoridis phu sumere oportet, non eam, quæ ab ip

sis

ſis Baldrean *appellatur. quippe uerum phu folia oleri atro. aut cerui ocello. ſimillima habet, ut noſtra ualeriana, & theriacnſkraut* Germanorum, *quanquam & nonnulli apud nos alia herba pro ualeriana utantur, quàm communis noſtra ſit, eam in his montibus collige, quamuis à* Dioſcoride *in* Ponto *naſci dicatur. uerum pro theriacei cõpoſitione* Illuſtrißimus Alphõſus Ferrariæ Dux *in* Pontum *mittere ſpopõdit, ut phu ponti afferatur.* Galli *eodem modo, ut nos uocant ualerianæ.* Poloni *nozlen ualerianam nuncupant.* SE. *De ualerianæ qualitatibus diſſeras.* BRA. *Recentiores illam in tertio ordine calidam, & ſiccam eſſe arbitrantur, ex* Galeno *autem id colligitur, quòd eſt* Nardo *uiribus ſimilis.* Nardus *uero in primo ordine calefacit, in ſecundo exiccat iam completo unde & ualeriana in primo ordine calida erit, & in ſecundo ſicca, uerum cum idem* Galenus *ſtatim de* Nardo Gallica *agens dicat, eſſe imbecilliorem nardo* Indica, & Syriaca *præterquã ad prouocandam urinam, & rationẽ reddit, quoniã illis calidior eſt, propterea in ſecũdo ordine calida erit, & non in primo, immo arbitror eſſe in ſecundo completo, nempe idem* Galenus *dicit phu radicem habere* Nardo *ſimilem uiribus, ſed tamen ad pleraque infirmior, poſtea ſequitur urinas mouet pluſquam aut* Indica, *aut* Syriaca *nardus, perinde ut* Gallica: *igitur & phu caliditatem habebit* Celticæ *nardi, quæ eſt ſecundi ordinis completi caliditas, aliter urinam uehemẽtius non prouocaret, quàm nardus indica, uel* ſyriaca. *Sola radice cõtentus ſis.* SE. *Cur* Leonicenus, *qui de hac diſſeruit id nõ cognouit?* BRA. *Quoniam non omnia poſſumus omnes, neque eius tempore phu copia* Ferrariæ *habebatur.* Veneti *ex* Patauinis *mõtibus illam habent.* SE. *Meu radices appellatur.*

accedunt. BRA. Itali pharmacopolæ radicem quandam albicātem pro Meo ostendunt, quam si masticaueris quodammodo pastinacæ gustum habet. ex hoc autem Meum non esse deprehenditur, quippe Meum radices graciles habet, odoratas, longas, & gustum feruidum habentes. quũ in Hispania, & Macedonia nascatur, miror admodum nō haberi. ut habeatur Illustrißimi Ducis nostri opera curabimus, qui ad iuuandas bonas artes, adeo animum applicuit, ut nihil pro earum commodo, & amplitudine intentatũ relinquat. unum est Italiam tam diu uerũ Meum non uidisse, breui autem uidebit. SE. Quæ radix est ea, quam pro Meo sumebamus? BRA. Pastinacæ odorem habet. Veneti ex Creta aduehunt, ut facile cōiectari poßim daucum Creticum esse, præsertim quum Venetijs integrā plantam uiderim, quæ omnes dauci Cretensis notas habebat. SE. Interim pro Meo, qua re utar? BRA. Nulla. nam Illustrißimus Princeps in Hispaniam scribi iußit, ut habeatur, rei particeps eris. nunc radices quædam pro Meo ex Gargano mōte Ferrariam aduehunt, & ex Nursia. an uero sint, cum semina ieccrimus, quæ nunc recepimus aperiemus. Galenus. 7. de simplicium medicamentorum facultatibus. Mei radices tertio ordine calidas, & secundo siccas esse fatetur, à Polonis olesznix, à Cretensiũ uulgo agre agnitho uocatur. SE. Igitur brusci radices colligamus. BRA. Per bruscum quid intelligis? SE. Frutex est grana quędā parua, rubraq; faciēs. magnus usus est his, qui mingere nequeunt, & calculis infestantur.

BRA. Quid sit accepi. Ruscus dicere oportebat. Barbari uocabulum corrupere, & bruscum pro rusco dicunt, uel non à rusco per corruptionem dicatur, sed à sapore quē habet: nos enim acerbum saporem uulgo bruscum appellamus,

mus, quo rusci grana insigniuntur, uel potius sapor ille à frutice nomen accepit, agrestis etiam myrtus à Dioscoride nuncupatur. aberrant, qui cubebas à nobis uocatas (de quibus supra) agrestis myrti fructus esse putarũt. qui præterea berberim ruscum esse arbitrantur adhuc magis errant, quia inter colligenda semina Serapionis berberim apud Dioscoridem oxyacantham esse docuimus. Ruscus uero, uel myrsine agria, aliud est, herba aut frutex notus, quo Venetijs, & pluribus alijs Italiæ locis, scopas ad uerrendas domus parãt, eodem nomine uulgo appellatur brusco. Leonicenus Pliniũ taxat, qui de oxymyrsine loquẽs, eam à rusco distinctam fecit lib. 23. tamen idem sunt, immo & easdem uires brusco attribuit, quas oxymyrsine attribuerat. at Plinius eo loco Castorem adducit authorem quendam, qui idem esse apud Latinos ruscum, quod apud Græcos oxymyrsine putauit. noster igitur bruscus, est antiquorum ruscus, & oxymyrsine, cuius non solum radices sed & fructum, & folia seruato, & aquam per resolutionem ui ignis exceptam habere studeas. SE. Reperitur'ne apud Arabes ruscus? BRA. Serapio magno errore, arborem ferentem cubebas esse apud Dioscoridem oxymyrsine arbitratur, & recentes, ut Pandectarius, & alij cum Serapione carpesium oxymyrsinem esse putant, ut supra edocuimus, quoniam de oxymyrsine nunquam Galenus, et Dioscorides nunquam de cubebis tractauit: idem igitur hæc duo esse fatentur, sed errorem supra in cubebis ostendimus. Cubebe enim oxymyrsine esse non potest, si ambarum arbuscularum formam, & fructum consideres. Carpesium uero (si Galeno credamus, ut dignum est, in primo de antidotis libro) est tenues festucæ ramusculi cinnamomi similes, quæ sunt similes secundum genus uocato phu,

&

& eius gustum habet, ut hinc Auicēnæ interpretis error deprehendi possit, qui quum interpretari debuisset uens phu habere, Rubeæ interpretatus est. quippe hic error Auicennæ attribuendus non est, sed pessimo interpreti, nam id uocabulum, quod ibi Auicēna scribit, phu sua lingua, & non rubeam significat. ad carpesium autem reuertentes, Quintus antiquus medicus, quem Galenus magnifacit, pro cinnamomo carpesiū sumebat, utpote quod ab optima cassia uiribus non dissideat. inuenit autem Galenus magnam carpesij copiam in Sida pamphiliæ, ideo eo loco carpesij uilitas est, propterea laudant ex inde colligi, & seruari, cuius duas species facit à locis denominatas alteram Laercium, alteram Ponticum, hæcq; melior putatur, odorem, & gustum aromatis habet. alter carpesium ab antiquis inexplicatū est, tu cætera prosequaris. SE. Quibus nominibus apud uarias gentes insignitur ruscus? BRA. À Cretensium uulgo exacantha, uel xangathea uocatur. Recentes illam calidam, & siccam ordine secundo fatentur, alij temperati caloris esse uoluerūt, nos uero calidum cum primis authoribus potius esse indicamus. SE. Cyclaminis radix occurrit. BRA. De hac in herbis expeditum est, uerum temperare non possum, quin Auicennæ errorem ostendam, nam ubi de Artamita loquitur, quæ cyclaminus est, & ipsi Arabes buthormariem uocant. quum primam speciem cyclamini Dioscoridis perperam etiam descripsisset, inquiens sibi & suo tempore ignotam, mox notam speciem suo tempore docet, inquiēs esse spinam spissam, breuem, quæ radicem habet, qua lana lauatur. si uero Dioscoridem in capite Struthij consideremus, quod ante caput cyclamini scriptū est, inquit eius radice lanas lauri, ut hinc arbitrari oporteat, Auicen-

nam ſecundam quidem ſpeciem cyclamini non poſuiſſe, ſed de ſtruthio tractare, cuius rei cauſam arbitramur Auicennæ Dioſcoridem fuiſſe, qui à peßimo librario ſcriptus ſtruthium cum cyclamino confuderit. Serapio autem qui iuſtum codicem habuit, nullo errore ducitur in his ſpeciebus aßignandis. tamen de Plinio mirandum magis eſt uiro græca lingua, & latina diſertißimo, qui (ſi Leoniceno credamus) cyclaminum cum ariſtolochia confuderit, ut rerum ſimilitudine deceptus uideatur: nam utrunque à rotunditate nominatur, cyclaminus rapum terræ, ariſtolochia uero rotunda etiam dicitur, unde in hac rotunditate deceptus eſt, quia. 25. libro inquit ariſtolochiæ radice ſimul cum calce piſcatores in Campania uti, ad quam aduolent piſces, qui ſtatim exanimati fluitant. at Leonicenus Campaniæ piſcatores audiuit, ad hoc negocium peragendum radice cyclamini uti, propterea aut duas radices necandis piſcibus aptas aßignare oportet, quod nuſquam apud authores aliquos reperitur, aut cyclaminum ſpeciem ariſtolochiæ dicendum: quod ei ex hoc repugnat, quoniam ariſtolochia ita appellatur, quia prægnantibus ſuccurrat Plinio teſte, & etiam puerperis ſecundum Dioſcoridem. Cyclaminus uero non ſolum prægnantibus aduerſatur, ſed fertur ſi prægnans hanc radicem tranſcenderit, abortum pati. ego (ut ingenue fatear) Plinio potius, quàm Leoniceno conſentirem, duas eſſe radices, quibus piſces capiantur, & ariſtolochiæ, & cyclamini, quod ab aliquo authore nobis incognito accepit Plinius, non enim opus eſt quæq; falſa arbitrari, quæ à ſummis uiris dicantur etiam ſi ab alijs ſcripta non ſint. ſcimus etiam & ipſum tertiam quandam cyclamini ſpeciẽ cognomine chamæciſſon uno tantum folio, radice ramoſa

posuisse, qua pisces necantur. hanc Hermolaus *ichthyoteram proprie uocari censuit, quamuis hoc nomen primæ speciei cyclamini à* Dioscoride *tribuatur, sed hæc aliàs. miror etiam de quodam excellẽtißimo uiro, qui* Mesuem *reprehendere conetur dicentem, & eleuantur super radices frondes, & parum infra sine eleuatione stipitis, hic* Mesuem *reprehendit ille, quia caulem fert quatuor digitorum, sed nudum,* Dioscoride, *& ipsa experientia testibus. sed potius errat ipse, quia per caulem, scapum intelligit à quo folia emanare debent, uerum omnes à radice fluunt tenui filo, unde scapum uere non habet, cui folia inhæreant, sed unumquodque ab radice suo proprio caule prouenit, tanquam pediculo cui folium inhæreat. addit etiam* Mesue *calidæ, & siccæ complexionis in tertio ordine esse. ab eodem reprehenditur,* Galenum, *&* Auicennam *huic gradum non aßignasse, ac si longe errauerit* Mesue, *qui in hoc uoluit iuuare mortales in quo* Galenus, *&* Auicenna *non iuuere. adde ex* Galeno *colligi posse septimo de simplicium medicamentorum facultatibus. ad alia autem pertransire opportunum erit, ne his futilibus occupati bonas horas in colligendis herbis omittamus.* Germani *erdtzvviel uocant, ac si cæpam terræ exprimere uoluerint.* SE. Aristolochiæ *longæ & rotundæ radices sequuntur.* BRA. Tria *aristolochiæ genera apud* Dioscoridem *inueniuntur, rotunda, longa, & clematis, quæ sarmentosa dicitur ob radices in modum sarmenti complicatas.* Plinius *uero quatuor species adinuenit. longa mas existimatur, rotunda fœmina, ita appellatam uolunt, quoniam puerperis opitulatur, quamuis* Plinius *grauidis dicat. duo genera notißima sunt, quibus in officinis utimini.* SE. Et *hæc duo seruare statui.* BRA. Longam

Ferra

Ferrariæ habebis rotundam minime, nisi aliquo statuto loco uireat, id tamen laudo, ut ambas species in his montibus colligas, quoniam rotunda in uulneribus efficacior existet, magis enim exiccabit. Fructus autem & radices seruabis, quæ in rotunda ad rotundum, in longa ad longũ uergunt. si tertiam speciem habere placeat, quæ ramulos tenues habet, folijs modice rotundis, minori sedo similibus, plenos habet hæc rutæ flores, radices lõgißimas, tenues, crasso, & odorato cortice uestitas, tibi locum indicabo, quo mirum in modũ crescit. SE. Satis mihi est has colligere, quibus in nostra urbe medici utuntur. Clematidem unguentarij ad sua unguenta spissanda seruent. BRA. Germani quidam rotundã aristolochiam holuurtz appellant, alijs reclamantibus, quoniam holuurtz herba sit in Germania, quæ potius rutæ folia habeat, quàm hederæ, qualia Aristolochia rotunda habere debet, alij bibervvurtz, alij hinschkraut uocant, longam uero aristolochiam cum additione die lang, ut holuurtz die lang proferunt. SE. Quid per holuurtz intelligunt? BRA. Idem ac si radicem concauam dixerint. SE. Hoc meo iudicio aristolochiæ non quadrat. Sed aliarum gentium nomenclaturas edocere ne pigeat. BRA. A Cretensium uulgo tu lagu taucia. i. leporis auris, à Polonis kokorzin uocatur, alij kokornak dicunt, & ita aristolochiam rotundam nominant, longam uero poil lasczkt. SE. Cuius est qualitatis? BRA. Calidam in primo, & siccam in secundo esse contendunt. Auerrois quinto collectionum in secundo ordine calidas, & siccas facit utrasque aristolochias, rotunda tamen uehementior est. at Galenus oblongam calefactione fortiorem esse dicit rotunda. Auicenna arbitratus est omnes eius species ad tertium caliditatis

rariæ gladiolum pro iride accipiunt, quem corrupto uocabulo, giaciolo, quasi gladiolum nominant. unde iris Illyrica non est una species iridis ab alijs distincta, sed ob perfectionem regionis, in qua nascitur, integrioribus uiribus, propterea hoc nomen iris Illyrica sortita est, & præsertim quia ibi copiosissime uiret, & passim reperitur, ostendunt uero Ferrariæ florem quendam pulchrum, & odoratum ferè odore præmaturi pruni, aut persici, quod nucem uulgo dicimus, & uarijs coloribus pictum, quem irim Illyricam uocant, sed irim non esse ex hoc liquet, quoniam Dioscorides irim dicit gladioli folia habere, maiora duntaxat, latioraq;, atque pinguiora. uerum quam ipsi irim Illyricam appellant, minora folia, strictiora, & minus pinguia gladiolo habet. nolo ut in his montibus occuperis. singulis diebus Veneti in Illyrium nauigant, & ego fortassis hoc anno cum Illustriss. Alphonso illuc appellam, illinc iris asportabitur, quæ uere Illyrica erit, ex loco enim in quo perfectissima, & copiosissima nascitur, nomen sortita est. iris uero à multis coloribus nuncupatur, qui uel in tota specie, uel in uno flore sunt, quum uero annis elapsis cum Illustrissimo Alphonso Duce nostro in Illyrio essem, irim plures colores habentem quæsiui, & inueni, erant quidem in diuersis indiuiduis uarij, in aliquibus candidi, in alijs pallidi, in alijs lutei, in diuersis purpurei, ut plurimum uero cærulei uisebantur, erat autem unus, & idem flos uarijs coloribus insignitus, ut inde arbitratus sim, irim dici non ob diuersitatem colorum in specie, sed in indiuiduo, tamen species non ex floribus, sed ex radice distinguuntur, alia enim colorem ruffum, alia candicantem habet. Libyca est hæc, prima Illyrica. at colorum diuersitas non est in summitate floris,

ris,sed in infima parte,ut in his uidetur, quæ nunc Ferrariæ uirent.sunt enim alij flores , qui species distinctas per colores habent, ut eamet ratione irides nuncupari oporteret.in Illyrio duæ species nascuntur, rhaphanitis dicta ob similitudinem , quam cum rhaphanite habet, & melior est,& rizotomos,quæ subruffa uisitur, & minus bona,facillimum est ex Illyrio huc afferri,& sine ulla se rè expẽsa. SE. *Egomet illuc accedam.Mesue etiam irim appellari dicit non ex uarietate colorum in uarijs indiuiduis,sed in uno tantum purpureo,in quo magis & minus in eodem folio uisitur.* BRA. *In iride finem fecissem, nisi cuiusdam excellentissimi uiri locus occurrisset , in quo Mesuem reprehendit,qui inquit melius tempus collectionis iridis esse uer.ille reprehendit,quoniam Dioscorides docet legendas radices quum incipit foliorum defluuium herbis,hoc non est in iride,sed est generale præceptum Dioscoridis in præfatione sui libri de radicibus omnibus.tamen Mesue defendi potest , ut de floribus loquatur,quos iubet colligi antequam defluãt.adde in radicibus euellendis Dioscoridis regulam intelligendam esse, quoties illarum herbarum,quarum radices sunt, folia autumno defluunt.uerum uiridis folia continue uirent , & nunquam decidunt.à Polonis fiolnoui norzon,ab Hispanis lirio,à Neapolitanis giglio celeste uocatur.Auicenna calidum esse dicit,& siccum in fine tertij, an ita sit considerato , nos potius Mesuem sequeremur,qui frigidum, & siccum in tertio simpliciter dicit,nos in media intelligimus parte.* SE. *Vtriusq; cõsolidæ radix sequitur.* BRA. *Duo symphyti genera apud authores inueniũtur,Petreũ & quod Romani solidaginem dicunt. idem enim est symphyton dicere,& consolidam,ac si dicatur simul nasci sa*

ciens. Secunda species Alo etiam dicitur Ferrariæ notißima quo loco abundat etiam plurima. nostrum uulgus luganego appellat, quia ex Lucania fortaßis asportatum, uel ob similitudinem, quam radices habent cum lucanicæ frustis . nos enim lucanicam appellamus farcimen quoddam ex suilla carne minutim pinsa sale, ac pipere, in tenuius suis intestinum infarcta. Romani solidaginem à cō solidandis carnibus appellant . primā uero symphyti speciem nondum agnoui, nam hi decipiuntur, qui eam herbā esse putarunt, quam pharmacopolæ pro Eupatorio accipiunt, sed longe aberrāt, quoniam falsum eupatorium origani ramulos non habet, nec capilamenta thymi, nec gustu dulce est quemadmodū symphytum petreum, nec istud eupatorium in saxis nascitur, ut petreum dici mereatur, sed in foueis potius, & inter uineta. Symphytum hoc petreum recentiores consolidam minorē appellant. quid uero sit ignorant, & ego adhuc nō recordor me uidisse, quāquā radicem quandam pro eo ostendant, & minus symphytum dicant, habēt autem & præter has duas radices, alias quasdam, quibus pro consolidādis utuntur hi agyrtæ, unam regalem consolidā uocant, quæ à Germanis rittesporem dicitur, alteram mediam consolidam, sed illas ipsis omittamus, quoniam uiri sunt absque ratione experimenta tentantes. Symphytum aliud apud nos uulgo luganigo dictum maiorem consolidam uocant, quāquam & in alijs Italiæ locis Ala, quasi Alo appelletur, Poloni consolidam kosztbiual, & Hispani suoldam, ac consuoldam nuncupant . in Ferrariensi agro copiosißime emergit, ibi colligere nihil impediet, immo statuæ quædam uetulæ harū radicum fasciculos gratia uendendi in forum portant, & mirus est apud nostras mulierculas in contusionibus præ

sertim

sertim intrinsecis, harum radicum in melle coctarum usus & extrinsecus emplastri modo apponunt. tu autem radicem illam proijce quum domi eris, quam pro minori cōsolida uendis, quæ ita consolida est, ut tu es elephas, nam est radix lignosa, superuacua, quæ nullum odorem habet, nec dulcis est, aut saliuam cit, quæ conditiones in minori consolida, id est symphyto petreo inuenire opus est. nomen cōmune habent Germani, quo consolidam uocant. s. vvalvvrtz nomen à cruribus deductum, quamuis hi, qui in inferiori Germania habitant, & apud Saxones à loco in quo nascitur, & ab eius qualitatibus schmer vvrtz appelletur, quod idem est, ac si dixerint nigra radix, unctuosa, & in aggeribus nascens, ab alijs bein vuel, ab alijs autem schartz uuurtz nuncupatur, Galli uero consonde uocarunt. unum hic animaduersione dignum est, & si Dioscorides luteum florem, maiori symphyto faciat, tamē & album uidimus, & intensiori colore, quàm luteum habere, quandoque animaduertimus, nec perpetuo caulem habet angulosum, uel leuem, sed modo hoc, modo illud habere cernes. SE. *Reperitur'ne apud Auicennam?* BRA. *Equidem reperitur, & id esse arbitror, quod ipse secundo libro succutum uocat, comparatis succuti proprietatibus ad illas symphyti. tamen adeo confusus est, ut quid dicat aperte deprehēdi non poßit, præsertim quum eius interpres, ubi symphytū interpretari debebat semperuiua interpretatus sit. calidam esse in ordine secundo, atque humidam arbitror, quamuis Auicēna frigidam dicat. Galenus uero illud diuersarum partium, & contrariarum esse fatetur.* SE. *Serpentariæ radices occurrunt.* BRA. *Cuius serpentariæ?* SE. *Maioris: quum enim absolute serpētaria dicitur, maior intelligitur, cuius radices consueui-*

mus

mus ſingulis annis pro officina colligere. BRA. Hoc *anno minoris etiam radices ſeruato, quæ ad plura ualent, et* Meſue *maioris, ac minoris uires ſimul confundit, quippe earum uires deſcribit nulla præfatione facta, quòd minoris, aut maioris ſint, & adeo ſimul ambas miſcet, ut qui non nouerit, maioris uires minori, & minoris maiori applicare neceſſe ſit. apud authores plures huius herbæ ſpecies inueniuntur, quam* Dioſcorides *ſub hoc nomine* Dracunculus *tractet in maiorem, atque minorem diſtinguēs. poſt duo dracunculi capita aliam herbam pingit* Aron *uocatam, quamuis & nomen* Aron *maiori dracontio conueniat, tamen quicquid ſit, quū* Aro *eædem uires ſint, quæ dracunculo, ſatis erit duas dracunculi ſpecies ſeruare, quas* Ferrariæ, *& notißimas habemus.* Dracunlus *ab* Arabibus *luph, à noſtris mulieribus, qui maior eſt, abſoluto uocabulo ſerpentaria nūcupatur, minor herba biſſara, quoniam anguibus, quos uulgo biſſas uocamus, placet, aut in locis naſcantur, ubi angues uerſantur, uel quia dracunculos biſſas dicimus. maior in foueis frequentißima eſt, & minor etiam, tamen peculiariter ſepes, & ſenticeta, ac loca umbroſa amat. ex ambabus ſpeciebus priuatim herbam, & radices ſerua, quas perforare opus eſt, inde fune ligatas in umbra ſuſpendere, ut exiccentur.* Semina *etiam habere ſtudeas, & ex maiori ſuccū ex herba, & radice, ex minori uero ex ſeminibus exprimito, quæ in modū uuæ collectæ ſunt, ut inquit* Dioſcorides. Ferrariæ *copioſæ, & efficaciores hæ herbæ proſiliunt. fuere tamen, qui à nobis uocatam ſerpentariam* Aron *proprio nomine appellarent, quoniam &* Dioſcorides *à* Syris *lupha nominari cenſeat, ob id* Arabes, *qui* Syris *propinqui ſunt, uocabulū parum contrahentes luph dicūt. alij etiam biſtortam eſſe*

uolunt,quam ſerpentariam dicimus. ſed longe decipiuntur,quoniam radicem biſtortam nõ habet ſerpẽtaria,ſed ut Dioſcorides pingit in maiori dracũculo, ita reperitur in noſtra ſerpentaria,candida,rotunda, cortice tenui.uidetur tamen in Aro Plinius à Dioſcoride uarius, quippe ipſe lib.24.cap.16. Ari radicem nigram pingit,at Dioſcorides candidam,dracuntio ſimilem. SE. Soluit'ne ſerpentariæ radix? BRA. Soluit. SE. Meſue à celeberrimo uiro reprehenditur,nam Meſue ſoluere cenſet. ille reprehendit,quoniam ab antiquis inter purgantia non numeratur,quæ ipſi cathartica uocant. BRA. Galenus,& Paulus ſoluere omnino innuunt,& Plinius eius folia ſale, & aceto ſoluere innuit, & Dioſcorides inquit minoris ſemina toſta exceptaq; ficu ſicca,aut ſi edatur,aluũ emolliet. Arabes autem,uel Arabum interpretes quum ſoluere dicunt uocabula confundunt,immo & Aetius,ita inquit primo libro dracunculi radix omnia uiſcera expurgat. denique experientia ipſa hanc radicem ſoluere oſtendit(nõ dico autem cathartice)& ideo in re tam uera non eſt culpandus Meſue,minus culpa dignus eſſet,ſi nonnihil noui edoceret,ab antiquis indictũ.Germani uaria nomina habent,ſed biſtortæ applicata potius,quæ tamen ex dracontio fiunt,ut drachenwurtz,alij notterwurtz, Aron,tamen magis peculiari nomine, & pfaffen pint nominant. SE. Ad ſerpentariæ qualitates accedamus. BRA. Te de maiore uerba facere arbitramur. Galenus.6.de ſimplicium medicamentorum facultatibus, inquit dracuntium eſſe calidius Aro:Arum uero iudicauit calidum, & ſiccum ordine primo,& ideo dracuntium in ſecundo ordine calidum erit,quod & Meſue ex Galeno collegiſſe fatetur,ut fateri cogamur maius in ſecundo ordine calidum, & ſiccum

eſſe

esse, minus in primo. SE. Enulæ radices sequuntur. BRA. Inulæ potius dicito, Helenium à Græcis & Dioscoride appellatur, quoniam ex Helenæ lachrymis in Helena insula genita sit, ut Homerus testatur, cuius radicē siquis comederit, omnium dolorum obliuiscitur. SE. Hanc radicē sexcenties comedi, at hoc percipere nunquam datum est. BRA. Poëtica illa sunt, à nostris mulieribus expetitur, et in quotidiano ferè usu hyeme habetur, pro conficiēdis pastillis, quos Aiolos, quasi Inulos ab Inula uocat. radix est & herba apud Ferrarienses notissima, & frequentissima in his montibus quæras, locis opacis, & siticulosis, ubi efficacior existit. radices in assulas diuidere, & siccare debes, immo & ipsa herba seruanda, passo conditur, aut defruto, ut Dioscorides inquit, qui etiam bene odoratū esse censet, quum eius odor omnibus non placeat. quippe multi sunt, qui pastillos edere nō possunt ex Helenio factos: ut hinc conijcere liceat, quum antiqui rem odoratam & εὐώδη, id est bene odorata dicunt, non esse intelligendos in exquisito odore, ut multi sentiunt, quia in Inulæ odore, quid bonum odorem esse censebant, ostēdunt. in odoribus enim usu uenit, ut aliquibus nōnulla bene oleant, quæ fetent alijs. à Gallis lione, à Germanis alant, à Venetis Ieuola, à Polonis oman uocatur. SE. Helenij qualitates edoceto. BRA. Auerrois. 5. collectionum calidam, & siccam ordine secundo esse dicit. Recentes calidam in secundo, humidam in primo. Auicenna eandem cū Auerroe sententiam habet. tamen si Galenum consideremus. 6. de simplicium medicamentorum facultatibus in tertio ordine calida, & sicca esse uidebitur, & etiam intenso, tū quia partes ea affricata rubrificantur, tum quia illam nigro piperi, & albo comparat, quoniam non statim primo occursu excalfacit,

excalfacit, ut ista: ut ferè hãc facere uideatur cum nigro pipere, & albo in caliditate concertare. SE. *Rubeæ tinctorum radices sequuntur.* BRA. *Notißima est rubia, adeo ut etiam infantes* Ferrariæ *in promptu eam habeant qua singulis annis nostræ mulieres in festo pascæ resurrectionis oua tingant, duas habet species, syluestrem, & satiuam, satiua utilis est, syuestris nullius momenti . abundat* Ferrariæ *syluestris, satiua ob rusticorum ignauiam rara, nam magno quæstu per totam* Aemyliam *seminatur.* Rauennæ *ingens copia habetur.* Erythrodanum *à* Dioscoride, *& ab antiquioribus appellata est, à nobis rubia satiua quanquam in* Dioscoridis *textu paßiua legatur, sed cum* Marcello *satiuam corrigendum puto . decepti sunt, qui herbam, quam uulgo pedochi de louo appellamus, syluestrem rubeam esse existimarunt, nam syluestris rubea, ea potius est, quæ uulgo stellaria dicitur . hos autem decepit quia & ipsa inhæret, immo &* Dioscorides *aparnie aßimilat, quia inhæret, & rubea etiam inhæret . tota* Italia *hanc optime cognoscit, & pro tingendis lanis ea utuur, & aptãdis pellibus, tria seruare oportet, semina, radices, & folia, quæ priuatim aliquibus ægritudinibus conferũt, immo si foliorum simul & radicum succus seruetur, ab re non erit , in sepibus nascitur & umbrosis locis. quemadmodum apud nos à colore radicis rubea , ita apud* Græcos *erythrodanum à rubore appellatur, nam erythron ruborem dicunt.* Curabo *deinceps, ut* Ferrariæ *rusculo meo seminetur, tamen laudo, ut altioribus locis, atque umbrosis pro re medica colligas. à* Germanis *roet nuncupatur.* Galli *nostrum nomen imitantur, à* Cretensium *uulgo risari, à* Venetis *ruba, à* Polonis *czeruone norzenye. ab* Hispanis *rubeia , à* Neapolitanis *rugia uocatur.* SE. *Cuius*

est

est qualitatis? BRA. Galenus ex his, quæ agit calidam, & siccam esse testatur, sed ordinem non exprimit, ab Auicenna. 5. collectionum, in secūdo ordine calida, & in. 3. sicca dicitur. SE. Peucedani radices sequuntur. BRA. Si peucedanum, quem Ferrarienses, & Veneti pharmacopolæ ostendunt, consideremus, idem cum antiquorum peucedano esse deprehēdetur, nam radix est crassa, liquore plena, qui niger est, & quamuis nostra graui odore careat, nec multū nigra sit, id ob seniū accidisse arbitror: eo enim graueolentiam amisit, & succum. SE. Non uidetur simplex aliquod odoris grauitate præditum, ætate reddi iucūdum, adde quòd syncera peucedani radix, & succus ad nos referri possunt. BRA. Video te cauillis, & non rei ueritate delectari, quis unquam dixit iocundum reddi in odore peucedanum? est ne idem dicere graueolentiam amittere, & iocundo odore insigniri? profecto nō, his qui hominum sermones intelligunt, immo non penitus abest odor grauis. Romæ uidimus, & euulsimus peucedanū grauiter olētem, simul cum excellentißimo, & doctißimo Giliberto Germano, qui Romæ medicā artem fœliciter exercet, potestq; recens ad nos afferri, & facile curare possum ut afferatur, tunc quidem grauiter olet, quæ graueolentia ætate remittitur, ut in multis alijs, ætas odoris grauitatem remittit, ut in uocato zibetto uidere licet. uerū facile est Genuā mittere Lyguriæ metropolim, inde singulis ferè diebus naues in Sardiniam soluunt, ut curetur recens peucedanum haberi. in opacis montibus nascitur. tria ex peucedano habere oportet, liquorem, succū, & radices, liquor fit sectis cultro radicibus tenellis, quod ex his fluit liquor appellatur, postea expreßis radicibus succus colligitur, qui liquore ineptior est: ex caulibus etiam

succus sit adhuc ineptior, ut cito efflatis uiribus ignauus reddatur. adde præterea inter peucedani radices, uel etiã caules, inhærentem lachrymam, in morem thuris inueniri, hanc quoque habere conueniet, sed omnia ex Sardinia petenda, aut Samothracia, nã peculiaria sunt hæc, & propinquiora, & ad quæ sit facilis aditus. quamuis Theophrastus, & Plinius laudatißimũ peucedanum in Arcadia nasci uoluerint. SE. Acori radix occurrit. BRA. Quũ frequenter pharmacopolarum radices perscrutatus sum, illud censere fuit opus: radicem eam, quam galangam appellatis acorum esse, quod sæpe ab excellentißimo Leoniceno dictum memini: habet enim folia Iridis, angustiora tantum, nec radices absimiles implicatas tamen, neque in rectum, altumúe actas, gustu acres, odore non ingratas. si eam radicem consideres, quæ à nobis galanga dicitur omnes has conditiones habere deprehendes. SE. Id me ambigere facit acorum non esse galangam, quoniam à Dioscoride scriptum est acori radicem esse subalbidam, quãuis Plinius nigram esse censuerit, uerum galangæ radix est ruffa ad fuscum inclinans, adde acorum esse amarum, Galanga uero amara non est. BRA. Galanga, quæ antiqua non sit colorem habet ὑπολευκὸν, id est subalbidũ si recte consideres, nescioq; ubi inueneris acorum esse gustu amarum. Dioscorides inquit esse gustu acrem, & nulla sit amaritudinis mentio, à Galeno præterea dicitur gustu acri, & non amaro, sed inquit & modice amaro, si galangam gustabis percipies cum acredine nõ nihil inesse amaroris, sed adeo uincit acredo, ut id pauxillum amari uix persentiatur. SE. Ea autem radix, quam pro acoro uendimus, quid erit? BRA. Dicisńe illam, quæ rubra est, ut coctus camarus quum recens est uideatur, cuius summa

ma copia Ferrariæ habetur, in agro Sammartina dicto? SE. Illam inquam. BRA. Quid esset diu consideraui, & quandoque animus inclinabat iridis speciem esse, postea quo nomine appellaretur inquirens in xiridem inclinabam, quam aliqui irim syluestrem dicunt, habet enim iridis folia, uerum latiora, & in cacumine cuspidata. caule intra folia cubitali admodum crasso, triquetras ualuulas ferente, in quibus flores purpurei emicant medio rubentes. semen in folliculis fabarum modo conditur, rotūdum, rubrum, acre. Radix prædēsa geniculis, rubicūda, longa, nostrā uocatam acori radicem aliàs arbitrabar, nunc anceps sum, alij iudicent, quippe acorus noster florem luteum habet, sed xiris purpureum, tamen quicquid sit, gladioli speciem nostrum acorum arbitror. quam uero galangam uos putatis, uerus Dioscoridis acorus est. SE. Ostende igitur mihi Serapionis galangā? BRA. Quid sit incertum est, nec à Dioscoride, aut altero antiquo Græco pertractatur. Soli Arabes suā galāgam pingunt. pro acoro Venetias mittes, ubi uocatā galangam loco eius emere studeas, quæ uerus acorus est, qui calore, & siccitate uiget, noster autem uocatus acorus frigiditate, & siccitate insignitur, & insipidum quendam saporem habet. SE. Pro galanga quid emam? BRA. Nihil, quia galangam ad hoc usque tempus ignoro. & illi aberrant qui radicem calamum aromaticum apud nos dictam ueram galangam indicant. nam hic communis odoratus calamus ruffus est, & frequens geniculis, & qui confractus in assulas multas dissiliat, fistulis plenis araneo, subalbidus, in commanducando glutinosus, adstringens linguam, gustu subacri. Hæc omnia in nostro aromatico calamo ad unguem inueniuntur, & præsertim de araneolo illo, qui in

uocata

uocata à nobis galanga esse non potest, qui uero galangam à nobis dictam calamum aromaticum arbitrantur, ex eo id uolunt, quod præcipua bonitas calami, est esse ruffum, geniculis frequẽtibus, ac si calamus aromaticus, quem habemus ruffus non sit, & geniculis careat. SE. *Quid ergo putas calamum aromaticum, quem habemus?* BRA. *Verum calamum odoratum arbitror, ex India per rubrum mare .i. sinum arabicum, postea terrestri itinere per camelorum garauanas (ut eorum more loquar) Alexandriam Aegypti magnum emporium, denique Venetias cõuehunt. Acorus uero in Colchide nascitur, ideo Veneti quandoque ex nauigatione in Propontidem, Hellespontum, Euxinum mare galangam aduehunt, quod acorum esse, iter testimonium esse potest, tamen facilius ex Galatia habetur, in qua etiam exuberat.* SE. *Venetijs ergo calamum aromaticum, & galangam .i. uerum acorum quæram, ueram autem galangam minime.* BRA. *Ita fiet, ego enim ueram galangam ab Arabibus tantum descriptam inueni. Scribit enim Serapio esse uenam in grossitudine casiæ ligneæ, & cortex eius est rubeus, & interius eius est puluerulentum. Pandectarius apud Dioscoridem inuenisse putauit, quum tamen absit. Germani acorum schvverten, galangam uero galgent appellant. at Galli galangam galingal potius nuncupare uoluerũt, à Polonis acorus myeczin, & galanga gangal, & calamus aromaticus tatarsnie ziele nuncupatur, ab Hispanis uero acorus spatagna, et à Neapolitanis spatella dicitur, at de uulgari acoro potius loquuntur.* SE. *Incertum uidetur quid Dioscorides describat, in aromatico calamo, an radicem .s. an calamum.* BRA. *De hac re quid ambigis? nomẽ hoc calamus de qua re sermo fiat ostendit. nẽ-*

pe de calamo. SE. Mihi potius radix uidetur, quàm calamus is qui paßim uenditur. BRA. Decimus agitur annus. quòd Venetias uerus calamus aromaticus affertur, qui calamus est, & non radix, at communis aromaticus calamus, qui paßim uenditur radix est, & non calamus id uero de quo in præsentiarum loquor calamus est non radix, qui & folia habet circumcirca in aliquibus calamis, quæ nostrorum calamorum folijs aßimilantur, et nisi putaßem galangam esse acorum, non potuißem non arbitrari, uulgarem calamum aromaticum, qui paßim uenditur esse acorum. & forte radix hæc, quæ calamus aromaticus uocatur, est odorati calami radix, calamus autem uerus odoratus in officina campanæ Venetijs uendebatur, ubique autem radix illa uenditur, quæ calamus odoratus uocatur, unde & calamus odoratus calamum uerum significat, & radicem, quæ nunc uēditur. SE. Quæ sunt acori, & calami aromatici qualitates? BRA. Per acorum galangam intelligo. Auerrois quinto collectionē facit acorum calidum, & siccum ordine tertio, & Serapio in eodem ordine galangam ponit, arbitror Auicennæ contextum deprauatum esse, & ubi galãgam calidam, et siccam legit ordine secundo, legendum sit ordine tertio, cum Galenus primus omnium. 6. de simplicium medica. facultatibus ordine tertio calidum, & siccum esse acorū fateatur, tamen arbitramur Auicennam de alia re loqui, quàm de hac radice, quæ galanga paßim uocatur, quippe ab illa facit distinctum acorum, deceptusq; est cum Galeni uerba adducit de acoro, quibus inquit calidum, & siccum esse in principio secundi usque ad medium, Galenus uero tertium ordinem nominat. at de aromatico calamo Galenus putat esse in secundo ordine calefacientium, &

exiccan

exiccantium, uerum magis exiccare, ut dici possit in medio secundi ordinis calidus, & in fine secundi ordinis siccus, Auicenna uero calidum, & siccum esse usque ad secũdum censuit, quæ uerba innuere uidentur solum in principio secundi has qualitates habere. SE. *Polypodiũ sequitur.* BRA. *Ex similitudine quam cum cirris polypi piscis habet, polypodium quasi paruus polypus appellatur, hanc herbam latini ex similitudine foliorum cum filice, filiculam nuncuparunt, non ut in* Theophrasto Theodorus, *qui fidiculam interpretatus est. recentes quoties ordinãt, dicere solent:* Recipe *polypodij quercini, ex hoc ne putes in alijs arboribus non nasci, sed in quercu efficacius, quippe arboribus inhæret, & in muscosis locis nascitur, circa montanas quercus polypodium quæras.* SE. *Quid de his sentis, quibus nonnulli Mesuem reprehendunt?* BRA. *Est id Auerroim Mesue comparare, quoniã Mesue polypodium in tertio ordine calidum facit, Auerrois autem in caliditate ferè temperatum esse dicit, quod eius genus ostendit, in gustu mihi uidetur caliditatẽ præ se ferre, & esse secundi ordinis, cum uero secundum Galenum sit facultatis admodum desiccantis, erit in tertio ordine siccum, tamen etsi à Galeno regulæ horum ordinum inueniendorum tribuantur, non sunt bilances adeo exactæ, quin si uir diligens non sit, errare non possit. à Gallis polypode, ab Hispanis, ut nos polypodo, à Cretẽsibus uulgo polypodi, à Polonis paprotka, à Neapolitanis cerquegnuola nuncupatur.* SE. *Thapsiæ radix sequitur.* BRA. *Radix, quam uos pro thapsia uenditis, thapsia esse ab effectu demonstratur, nam in puluerem redacta soluit, & præsertim corticis puluis, ut* Dioscorides *inquit. unũ tamen obstare uidetur, quòd à* Dioscoride, *& omnibus*

aliis intus cãdida,extra nigra dicitur quibus notis thapſia noſtra caret,nã extra nigra nõ eſt, tamen in nigrum uergit,uel ſubnigrum, intus uero alba eſt, ut putandum ſit, quum ab authoribus herba aut radix nigra dicitur , non eſſe intelligendam perfectam nigredinem,modo in nigrũ inclinet, uerum Dioſcorides ſolet parum nigrum ſubnigrum appellare,ideo arbitror illã,qua pro thapſia utuntur pharmacopolæ Ferrariæ,ueram thapſiam non eſſe, quia ruffa eſt,nec guſtum eius habet.nos ueram thapſiam in Apennini alpibus uidimus,ubi uulgo dicitur craſſegnaua, quæ pars ab Illuſtriſsimo Alphõſo Duce Ferrariæ,et noſtro inclyto patrono poſsidetur,eſt enim ſimilis ferulæ in ſpecie.folia fœniculo ſimilia habet,umbellas in ſingulis germinibus in ſummo habens anetho ſimiles,in quibus luteus flos eſt,ſemen modice latum habebat , ferulæ ſemini ſimile,ueruntamen minus.Radix grandis intus candida, foris nigra,craſsiori cortice ueſtita , & acris,tamen & eam uidimus in officina Vincentij Celati compatris cariſsimi,Laurẽtij Auguſti pharmacopolæ ſolertiſsimi opera.Thapſia dicitur,quoniam in thapſo inſula una ex Sporadibus potiſsimum prouenit.illam per Hiſpanorum nauigationem ad ſporadas inſulas habere poteris.interim in his montibus collige,& tria ex ipſa ſerua,liquorem, qui per abſciſionem corticis emanat,ſuccum ex expreſſa radice,quæ in picato fictili craſſo in ſole ſiccato, & ipſam radicem.errant qui ex folijs ſuccum ſeruant,quoniam ut inquit Dioſcorides nullius momenti eſt.cum ualenter calefaciat ſecundum Galenum erit in tertio ordine calida, & in ſecundo humida , quoniam larga humiditate plena eſt,ut inquit Galenus licet hoc referri non poſsit ad ordinem humiditatis. Auerrois in primo ſolum ordine humi=

dam

dam esse dicit, à Cretesibus uulgo agriartichas dicitur.

SE. *Cyperus sequitur.* BRA. *Quo loco herbæ nascantur plurimum refert, immo & quo bruta, lapides, æra, & homines, quippe qui in mõtibus nascuntur rudes sunt, absq; moribus, non facile patientes à qualibet leui causa, econtrario qui in amplis urbibus ortum ducunt, morigerati, uafri, & facile patientes sunt, ita qui humido cœlo, albi & molles, nigri qui sicco, & præduri. in Cypero idẽ euenire sentimus, qui si in orientalibus partibus nascatur, odoratior euadit, & efficacior, in hæc pro rupi, quoniam Ferrariæ Cyperi ingens copia habetur, in cõuallibus præsertim, tamen intenso odore caret, ob hoc uero cyperum esse non dubitamus, quia omnes cyperi notas habet, quas illi attribuũt authores, quippe illi porri folia insunt, longiora tantum, gracilioraq;, caulis cubitalis, & aliquando maior, angulosus, in cuius summo cacumine minuta folia se proferunt, inter quæ semen est, radices oblongas oliuis similes habet, & rotũdas aliquando, nigrasq;, & cũ amaritudine aliqua odoratas, nascitur cultis, & aquosis locis. Si eam radicem, quam nostri pharmacopolæ pro cypero sumunt considerabis, omnes prædictas conditiones illi ad unguem quadrare percipies, & quãuis amaritudo illa nõ persentiatur, est ob nimiam locorum humiditatem, tamen in subamarum quodammodo inclinat. Cornelius Celsus libro 3. cap. 21. Iuncum quadratum, Plinius uero lib. 21. ca. 18. Iuncum triangularem appellat, sed in processu simpliciter angularem iuncum nuncupauit, re uera in nostro solo, ut plurimum triangularis est, quadrangularis raro, quãuis nonnunquam quadrangularem uiderim, & Thomas Lucensis pharmacopola egregius in officina habuerit. Dioscorides propterea cautius, nec triangularem, nec*

quadrangularem sed angulosum appellauit. consueuimus autem res angulosas, in quocunque numero sint anguli, quadrangulares uocare. Triangularium iūcorum & odoratorum ingens copia in Ferrariensi agro habetur locis aquosis tam cultis, quàm non cultis. uerum tria hæc nomina apud authores plerunque inueniuntur, cyperus, cypirus, & cyperis, cyperus est iuncus de quo nunc sermo factus est, cyperus pro gladiolo in Theophrasto interpretatur Theodorus, quāuis cyperus, & non cypirus legatur, quod librariorum gratia factum arbitror, qui. i. in. e. transmutarunt, cyperis autem genitiuo cyperidis, & fœminini generis prædicti angulosi iunci radix. In Ferrariensi agro colligere nihil impediet, tamen in Cilicia, & Syria efficacior prouenit. at ab Alexandria Aegypti, Cilicia, & Syria non multum distant. ideo curandum, ut ex illis locis afferatur, immo recto cursu Veneti singulis annis in Syriam nauigāt. radices solum ab authoribus probantur, quāuis nec caulem prætermitterem, interim Ferrariensi cyperi de utaris. SE. *In postrema parte capitis de cypero apud Dioscoridem habetur, in India alterā radicem nasci angulosi iunci, uel cyperi, quæ zinziberis similitudinem habet, nam commanducata amarescit, & luteum croci colorem reddit. Libenter hanc radicem noscerem.* BRA. *Suspicatus sum, & adhuc à suspitione nō dimoueor, radicem illam, quam uos curcumam appellatis hanc esse, de qua Dioscorides in cypero, nam similis zinziberi est, inmo ipsam inter zinziberis radices Veneti pharmacopolæ inueniunt, quæ si mandatur, amaritudinē quādam licet paruam præ se fert, & croci colorem reddit. unum tantum deest, quòd hæc radix statim applicata non depilat, sed in multis depilatorijs recentes ea utuntur,*

tur,

tur,tamen uideto inter recentes oppugnantiam, nam Serapio curcumam chelidonium esse putauit, immo ita esse certus sum.s.quòd hoc uocabulum curcuma apud Serapionem idem sit,quod apud Dioscoridem chelidoniũ , uel potius fuit interpres Serapionis,qui ubi Serapio sua lingua kaurach dicit,interpres curcuma exponit , at Kaurach descriptione considerata.i.curcumæ secundum interpretẽ,idem est cũ chelidonio Dioscoridis,ut tibi uidere licebit.errat autem Pandectarius,qui summam curcumam chelidonium esse putauit,& duplici errore peccat, primo quia non magis chelidonium minus , quàm maius apud Serapionem curcuma est , præterea eam radicem, quam uos pro curcuma uenditis,curcumam esse arbitratur,quæ in zinzibere inuenitur,constat non esse chelidonium minus.unde non assero Serapionem errare,qui chelidonium curcumã appellat,sed fateor eam radicem, quã Venetijs,& Ferrariæ curcumam dicunt,Serapionis curcumam non esse,nam ipsa potius est indicus cyperus , si quid sit,errat & Pãdectarius,qui aperta fronte dicit Plinium his uerbis uti,minor chelidonia est memith,at multiplici errore deprehenditur,primo quia memith succus est,non herba,præterea Plinius loco à Pandectario citato.25.libro cap.8.in medio ferè nihil huius memith meminit,immo nec usquã alio in loco,uerum tamen est, Serapionem chelidonium minus secundum aliquos memithẽ appellare , ita eius interprete exponente, nam caput de memithe distinctũ facit à chelidonio minori,& apud ipsum idẽ ferè uidetur apud istos memithi,quod apud Dioscoridem is succus,quem othonnam uocat, quãuis Serapionis memithe apud Dioscoridem glaucium sit, & non othonna,de quo suo loco differetur . unum est Serapio=

nem, & ipsum de indo cypero loqui eodẽ modo quo Dioscorides, unde aliam curcumam non inuenio apud Serapionem. decepti uero sunt in chelidonij radice, quoniã & ipsa crocea existit, unde nisi cyperus indus ea radix sit, quam curcumam nuncupatis, nusquam apud Serapionem, aut Dioscoridem quid sit inueni, quia Serapionis curcuma chelidonium minus est. ob id etiam chelidonium minus curcumam esse multi putarunt, quia depilat sed decepti. certus enim sis, quam nos curcumam dicimus chelidonium non esse, ut eius figura, & proprietates ostendunt, quãuis hoc uocabulum curcuma apud Serapionis interpretem chelidonium significet. Galli cyperum sonchet uocant, Hispani raiz de iunca, Lusitani auelada, ab alijs Hispanis iuncia dicitur. SE. Cyperi qualitates edoceas. BRA. Galenus ordinem non exprimit, sed inquit calefacere, & exiccare absque mordicatione, Auerrois in secũdo ordine calidum, & siccum esse dicit. SE. Esulæ radix succedit. BRA. In hac herba tot ambiguitates sunt, ut Arabes inter se dissidentes uideantur, & bis de eadem re absque ratione loquentes. Hæc ab excellentissimo Leoniceno in Epistola ad Menochium diffuse pertractata sunt, nos concise expediemus, nec ea repetere uideamur, quæ à tanto uiro scripta sunt. SE. Audiui esulæ radicem turbit esse, immo apud Dioscoridem in capite pytiusæ legi, quia Dioscoridis pytiusa apud Arabes præsertim Serapionem esula est, quæ radicem habet, quam appellant turbet, albam, crassam, & madidam succo. BRA. Plura sunt quæ hoc loco ambiguitatem faciũt, esula inprimis apud Arabes & latinos diuersa, & deinde turbit, si esulæ Serapionis, ut pytiusæ Dioscoridis picturæ considerentur, idem penitus esse deprehendetur, sed quam Mesue Alsebram

bram

bram uocat, & à recentibus esula interpretatur, non est Serapionis, aut Dioscoridis esula, quoniam ambo radicem candidam habere fatentur, sed Mesue suam alsebram rubram radicem habere, ut caßia. scribit Auicenna in capite sebram idem cum Mesue sentit ad rubedinem tendere. Leniceno autem uidetur Auicennam bis de eadem re loqui, semel in capite de sebram. & deinde in mezeheregi, sed re uera duo diuersa sunt, quoniam Mesue duplex sebram magnum, & paruum describit, ita Auicēna de paruo in de sebram, de magno in mezeheregi, arbitrorq; sebram paruum apud Mesuem, & sebram absolute apud Auicennam, idem esse cum tithymalo paralios apud Dioscoridem, qui radices in summo rubētes habet, quales sebram insunt. Maior autē Mesue sebram, idē est cum Auicēnæ mezeheregi, et utrūq; idem est cū tithymalo platyphyllos Dioscoridis, qui tusus in aqua pisces necat, & ego quandoque suspicatus sum hunc tithymalum id semē parere quod nucem uomicam nuncupamus; at Auicenna non dicit pisces necare, sed potius inebriare. quod uero suspicatur Leonicenus istud Mezeheregi Dioscoridis Pytiusam esse, ego non suspicor, quamuis multos nodo soluere oportuisset, quos alijs relinquere statuimus, ne in re hac tam incerta tempus conteratur. certus tamen sum Serapionem bis de pityusa Dioscoridis tractasse. primus locus est post septem tithymali Dioscoridis species, nam ipse alteram addit, quam pthiam appellat, nomen corruptum est, legi debet pityusam quippe eodem loco scribitur, quo à Dioscoride. s. post tithymali species, & eadem effigie, atque eisdem proprietatibus. secundus locus est, quum de Esula tractat, quam Sebram uocauit, tunc pytiusæ Dioscoridis meminit, quippe eadem cū ipso dicit, for=

te

te ob lac statim post lacticinia pertractauit, deinde uoluit iterum per se loqui. uerum non arbitror hanc esse causam, quia sub alio nomine de ea tractat. quam ob rem Serapionem deceptum esse certus sum, nisi & ipse maiorē sebram, & minorem prosequatur. SE. Hæc nihil ad rem Serapionem, & alios Arabes in hac re nihili facio, id tantum noscere cupio, quid sit hæc radix, quam nūc esulam uocamus, idest an apud antiquos reperiatur, quicquid Arabes de ipsa loquantur. BRA. Radicem illam, quam uos pharmacopolæ loco esulæ utimini, ostendit mihi (sed tunc mentem non adhibebam) Genuæ quidam pharmacopola. hic eruit, & radices ostendit, quæ eandem omnino similitudinem habebant cum nostra uocata esula, quippe in superficie subrubræ erant, & folia stricta, oblongaq; habebat, circa maritima ortum ducebat, quam ob rem uestrā esulam apud Mesuem minorem sebrā esse arbitror, apud Auicennam absolute sebram, apud Dioscoridem illam tithymali speciem, quæ paralios quasi maritima nuncupatur eo quòd in locis maritimis, ut plurimum nascatur, apud Serapionem nostra esula est tertia tithymali species quam ipse corrupto uocabulo peralios pro paralios, sua autem lingua minghat uocat, quam uero ipse sebram nuncupauit, & eius interpres esula interpretatur, non est uestra esula. nec etiā tithymalus paralios, sed est Dioscoridis pityusa, quam tamē post species tithymali iterum tractat. Res ita confusa est apud hos Arabes, ut difficile sit omnia ad unguem perscrutari, nempe Arabicam linguam calere opus esset, si quis uellet omnia hæc probè distinguere, scio autem plures species herbarum lac ferentium me uidisse, quàm à Dioscoride pertractētur, quū uero de radice pityusæ dubitabas, quæ à Dioscoride turbet dicitur, nūc

quid

quid uerū turbit sit: respondeo excellē. Leonicenū cā particulā in Dioscoride ἣν καλοῦσιν τουρπὲτ, id est quam appellāt turpet, non esse à Dioscoride positam arbitrari. quia nomen barbarum est, sed potius tanquam glossema fuisse additum ab aliquo, ita putāte, nam plures Græci id credidere, & inter alios Actuarius, qui quum Arabum medicinas numerat, inquit turbit à Barbaris uocitatum esse radicem plantæ, quæ à Græcis pityusa uocatur. forte Actuarius per Barbaros alios, quàm Serapionē intelligit, nam constat Serapionis turbit, non esse pityusam Dioscoridis, ut mox ostendemus. Marcellus etiam cum Leoniceno illam particulam adiunctam esse suspicatur, Hermolaus nihil meminit, nec id caput cōmentatur. ego autem in omnibus Græcis exemplaribus (quæ ad manus meas peruenere) eā particulam inueni. sed forte ab uno exemplari ducta, & transcripta, in quo ita legebatur, idq; uanum est dictu, à Dioscoride scriptum non esse, quia nomen Barbarum, ac si Dioscorides Barbara nomina præteреat. constat tamen posteriores Græcos pityusæ radicē, Barbarorum turbit esse putasse, quod si in Serapione intellexerint, aberrant, si in aliquo altero, quem non uiderim, forte uerum est, tamē hic non est rei nodus, sed quid sit ea radix, quam uulgo turbit appellamus, discernere oportet, postea nunquid turbit ab Arabibus descriptum aliquo in loco à Dioscoride pertractetur. SE. *Hoc est, quod peto, nam de hac re excellentissimum Leonicenum disserentem legi, sed ambigue, & timide proponentem, tu mihi in hac places, qui simpliciter quid sentis aperis.* BRA. *Nunc duæ radices Ferrariam comportantur, altera subrubra, uel subnigra, aut cineritia, altera alba, quæ ex mōte Gargano Apuliæ feruntur, & maritimis potissimum*

locis,

locis, radix illa subrubra quandoque, aliàs cineritia, qua utimur gummosa, est Mesue turbit, ideo potissimũ in officinis turbit Mesue habetis, quod intus albũ, extra subrubrum, aut subnigrum, aut cineritium existit. uidi ego plãtam, quæ folia ferulæ nõ habebat, ut illi Mesue attribuit, sed myrti, maiora tamen. ideo Mesue codicem corruptũ esse arbitror, & myrti non ferulæ legi debere. Est autem apud Dioscoridem Myrsinite, id est secunda species tithymali, qui fœmina est, quoniam & ipse folia myrti, maiora tamen habet. quãuis in nostro antiquo Mesue in margine loco ferulæ scriptum sit aliàs fœniculi, quicquid tamen sit, pro constanti habeo Mesue turbit secundum speciem tithymali apud Dioscoridem, & Serapionem esse. Serapio autem de turbit alio modo pertractat, quippe inquit caricamon(legi debet canumaris, quia ita à Romanis appellatur) est planta, quæ nascitur in littoribus maris, in locis.s. quos mare cooperit quando crescit, quando uero est quietum, non tangit ea: non enim nascitur intra aquam maris, nec est multum longe ab ea, & nisi quando mare turbatur, & crescit non tangit ea, & habet folia similia plantæ, quæ dicitur arasatis. codex corruptus est, legi debet isatidis, ut Dioscorides inquit, nisi quia sũt grossiora, & dicunt quidam quòd flos eius mutat colorem ter in die, quia mane est albus, & in meridie declinat ad colorem purpureum, in uesperis uero fit rubeus, radix uero eius est odorifera, alba, quæ quando masticatur calefacit linguam, & reliqua. Tu modo Dioscoridem in capite tripolij legas eadem cum Serapione dicentem, nempe inquit Tripoliũ nascitur in maritimis, ubi allidit unda, iterumq; retro commeat, neque in mari, neque in sicco plane, folia isatis habet arẽtia, longioraq;, caulem palmo altũ, in Mu

croneq;

croneq́; diuidentem se, huius in flore colorem tradunt mutari ter die, candidum mane, purpureum meridie, sanguineum sole occidente aspici, radice alba, odorata, calidi gustus. ex his uides, quòd Serapio turbit appellat Dioscoridem tripolium nuncupasse. uidetur tamen Mesue in uiribus cum Serapione, & tripolio Dioscoridis conuenire, quod tamen uniuersim nõ est, sed in aliquibus. propterea contingere potest, ut radix illa Mesue easdẽ uires habeat quas serapio suo turbit attribuit, immo si secundam speciẽ tithymali Dioscoridis legamus, quæ est Mesue turbit, statim plures uires habere deprehendetur, quæ in idem fere uergunt, ideo non mirum si Mesue turbit plures uires habeat, quæ Serapionis turbit insunt, hoc tamen Serapionis turbit, quod est Dioscoridis tripolium, nec in usu est, nec à nostris pharmacopolis cognoscitur. ea uero radix alba, crassa, quæ ex monte Gargano ad nos affertur est turbit Dioscoridis, idest pityusæ radix. est enim alba crassa, & succo madida, & ex herba habẽte folia minuta ex acuta similia piceæ sumitur. multi uero putarunt esse turbit Serapionis, propter candorem, decepti tamẽ, quia turbit Serapionis odoratum est, sed hæc radix est inodora, præter id, quòd herbæ folia Dioscoridis pityusam esse ostẽdunt. SE. In summa collige, quicquid de turbit præcitatum constat. BRA. Lubentissime agam, Mesue turbit est secunda species tithymali apud Dioscoridem, & Serapionem: Auicennæ, & Serapionis turbit, Dioscoridis tripolium est. Dioscoridis turbit (nisi textus mendosus, aut superfluus sit in capite pityusæ) pityusa est, de qua bis Serapio, & in ultima specie tithymali post septem Dioscoridis, & in capite de sebram. unde uides quantum res occultate noscatur, & quomodo quæq́; herba hoc modo facile

cile cognosci poßit, nam uocabulũ turbit ad hæc tria æquiuocum est, ad Mesue. s. Dioscoridis, Serapionis, & Auicennæ simul turbit. Denique quòd Pandectarius duo capita fecerit, unum tripolij, aliud turbit etiam secũdum Serapionem, & Simon Genuensis an tripolium, Trifolium esset dubitauerit, & de errore Plinij in tripolio, & polio & quo Plinij causa Theodorus errauerit, qui in Theophrasto, ubi dicit polium, tripolium uerterit, plura dicta sunt ab excellllẽtißimo præceptore Nicolao Leoniceno, ideo opus non est, absque aliqua utilitate, hæc iterum repetere, quæ tu in illius uiri Epistolis facile intueri poteris. quam ob rem ad alia potius transire opportunũ erit, si in primis te animaduertero, à Germanis plurimis esulã vvolffmilch appellari, quod uocabulũ lac lupi significat, forte quia ineptum lac, aut exedit, ut animalium lupus uoracißimus est, susuxa à Polonis uocatur, & calida, ac sicca est ordine tertio. SE. Pyrethron sequitur. BRA. Herba apud nos in hortis frequentißima est, quã Rustici drago appellant, Dracontea latine dici potest, hanc grauißimi uiri pyrethrum esse arbitrati sunt, sed ita decepti, ut rari sint grauiores errores, quippe & folio, & sapore, & usu differunt, à Romanis pyrethrum herba saliuaris appellatur, quoniam saliuam excitet, & quum multa sint naturæ calidæ, & attrahentis, magis etiam, quàm pyrethron, nihil tamen æque bonum reperitur, ad saliuam excitandam, ut pyrethron, quam peculiarem proprietatem latini considerantes saliuarem herbam nuncuparunt, ob caliditatis feruorẽ à Græcis pyrethron dicitur. hæc herba in Apennini alpibus frequens habetur, folia pastinacæ syluestris, uel fœniculi habet, ut authores referunt, sed mihi etiam Apio comparari posse uidentur, feruet quidem,

quod

quod ex his montibus affertur, & magis ſit aridũ, quàm uiride, tamẽ quod ex Græcia magis feruet, & craßiores ſunt Græcæ radices noſtris, à Gallis pie daliſandræ, à Germanis pertron, à Cretenſibus uulgo pilatro, ab Hiſpanis piletro nuncupatur. cauſticam uim habet inquit Galenus, propterea calidum erit ordine quarto, tamen recentes calidum, & ſiccum in tertio iudicarũt. SE. *Zedoaria occurrit.* BRA. *Et nomen, & res ipſa Barbara eſſe oſtendunt: nuſquam enim apud Græcos zedoariam inueni, nec quid eſſet illa radix, quam zedoariam dicimus, quæ Alexandria Aegypti Venetias portatur. ſcimus autem recẽtes, & Arabes in ipſa confuſißimos eſſe, nam ſerapio de zurumbet tractans zedoariam intelligit. Auicenna autem primo de zedoaria eodem modo, quo Serapio de zurũbet ſcribit, poſtea aliud caput de zurumbet facit, tanquam de re à zedoaria diſtincta, & Simon Genuenſis ſe uidiſſe fatetur, & zurumbet radicem habet ſimilem cypero, ſed radix zedoariæ eſt ſimilis Ariſtolochiæ rotundæ, tertio Auicenna capite de zeduar, à prædictis duobus diſtinctum facit: ſimon uero per zeduar, zeduariam exponit, tamen Auicenna ueluti diſtinctã, ſcribit, & Dioſcoridem in zeduar adducit, nos locum inuenire nequiuimus, immo Auicenna rem offuſcat, propterea Auicennam, Dioſcoridem nunquam uidiſſe arbitramur, præſertim in hoc loco, ſed potius Paulũ Aeginetam, quem adeo imitatur, ut nonnũquam integrum caput, & integra remedia ſumat. nonnulli uero etiam ſunt, qui Auicennæ zarnabum, & zeduariã idem eſſe putarint, à quibus diſſentimus, nam zarnabum (ſi recte coniector) id eſt, quod apud Paulum. 7. libro, & Aëtium Arnabo nuncupatur, quod in odoramentorum cẽſu eſt, cuius rei gratia unguentis ſubinde inſeritur, ab unguentarijs*

guentarijs tertij calefacientium, & Arescentium ordinis, caßiæ, carpesioq; simile, quã ob rem in eius penuria Possidonius cinnamomũ in ipsius locum substituendũ esse censuit. Auicenna & ipse suum zanarbum, quasi arnabum inter odorata numerat, & pro cinnamomo poni fatetur, quamuis Paulus cinnamomum pro ipso poni fateatur. ad rem nostram redeuntes, serapio etiam aliud caput facit de zurũbet, sed unum est, quod in his rebus errare facit, Arabicorum nominum inscitia, & præsertim orthographiæ, quoniam una dictio aspirate scribitur, altera non, quum autem ea lingua careamus recte iudicare non possumus, unde Arabes merito ægre ferre poßẽt latinos suũ idioma omisisse. quum tamen summu in ipso scripserint uiri, qui si ita commode, & fideliter interpretati essent, ut Græci authores, multa præcipua nobis ostenderent, & in pluribus eos laudaremus, in quibus contemnimus: putare enim oportet zurumbet, de quo isti diuersis locis tractant uario modo scribi, quum res alia sit. nam zurumbet primo loco scriptum à serapione. 5. cap. 172. ab eo diuersum est, quod capite. 270. scriptum reperitur: primũ enim radix est uocata zedoaria, ut eius interpres exponit, & etiã Auicẽnæ interpres, aliud uero res altera est, et nos suspicamur esse Arnabo Græcorũ, nã Serapio eo cap. 271. de zurumbet tractans Galenum adducit, in traslatione Arabica secundum Tarich, uerum nihil est apud Galenum, quod huic zurumbet correspondeat, puto illum Tarich deceptum esse, & noluisse adducere Paulum, non Galenum, nam Paulus in Arnabo eadem præcise dicit, quæ à Serapione adducuntur secundum Galenum in translatione Tarich, immo & ipse Serapio dicit Paulum eadem cũ Galeno scripsisse, ut nec una litera differant, propterea

arbitror

arbitror illum Tarich pro Paulo Galenum adduxisse, uel in Galeno suo addidisse hoc, quod à Paulo non à Galeno scriptum reperitur. quod autem idem sit præcise cum Arnabo Pauli zurumbet ducentesimi septuagesimi primi capitis Serapionis, manifestum est authorem authori comparando: inquit enim Serapio zurumbet est ex speciebus odoriferis, & propter hoc admiscetur confectionibus Aromaticis, & est calidum, & siccum propè tertium gradum, & est in uirtute sua simile casiæ ligneæ, & cubebis: si modo Paulum in Arnabo legeris eadem ferè dicentem inuenies. Arnabo in odoramentorum censu est, cuius rei gratia unguentis subinde inseritur ab unguentarijs, tertij calefacientium, & arescentium ordinis, casiæ, carpesioq; simile. Hinc uides zurumbet istud Serapionis idem esse cũ Arnabo Pauli, & Serapionis zurumbet idem cum Zarnabum Auicennæ, si Auicennam legas, & compares ipsum Serapioni, in authoritate Isaach, Ebem, Abraham, & in authoritate Mescah, & Mesarugie, quod etiam à Serapione dicitur, & dixit Consodonius, si non habes cinnamomum pone pro eo zurumbet, à Paulo per oppositum refertur. arbitror Serapionis interpretem in causa fuisse erroris, ita enim Paulus inquit, quam ob rem in eius penuria Posidonius (non Consodonius, ut in Serapione legitur) cinnamomum in ipsius locum constituendum esse censuit, nõ autem dicit quòd Arnabo pro cinnamomo ponatur, sed econtrario, unumq; animaduersione dignũ est, Paulus Arnabo carpesio comparat, & casiæ, Serapio casiæ ligneæ, & cubebis. hinc elicere oportet casiam ligneam Serapionis esse Græcorum casiam, & Serapionis cubebas esse antiquorum carpesium, tamen proprium caput facit Serapio de cubebis, quæ idem facit cum myr

to syluestri Dioscoridis.unde errores arbitror ex interpretibus accidere,qui latina nomina Arabicis accommodare nesciuerint:nam si per cubebas hic intelligat myrtum syluestrem errat,quia carpesium est,si uero carpesium intellexit , cur deinde syluestrem myrtum cubebas nuncupauit?non possum non addiscere Arabicam linguã, ut tot dissidia in nostra arte conciliẽ,qui uero zedoaria, & zurũbet diuersa sint,illud testimoniũ esse potest,quia Mesue in descriptione Electuarij de gẽmis zeduariã primo sub uno pondere,postea zurũbet sub altero ponit, ut inde ad libellam deprehẽdatur zedoariam, quæ zurũbet dicitur,et zurumbet diuersa esse.nonnulli recentes radicem eam,quæ à nostris pharmacopolis ben album appellatur antiquorum zedoariam esse existimarunt,qui summe errant:nam zedoaria,ut Arabes referũt, radicem rotundam habet,ben album longam. Quid autem sit radix hæc apud antiquos,quam uos zedoariam nuncupatis nõdum mihi constat,sed breui inuenturos speramus,& iam coniecturas habemus.Galli zedoariam cretonart , Germani zuuitten,Poloni czinavvar appellant.Aben Mesuai apud Serapionem zedoariam in secundo ordine calidam,& siccam facit,recentes uero calidam in tertio & siccam in secundo esse fatentur. SE. *Eringij radix sequitur.* BRA. *Nullus ferè est apud nos huius radicis in re medica usus,pharmacopolæ eas zuccharo condiunt, & ad uirile membrum erigendum,& hyeme,ut uentriculus calescat,utuntur.notissima herba est , quæ in maritimis Illustrissimi Ducis nostri locis ubertim nascitur,quãuis Dioscorides in asperis,& campestribus prodire censeat,nec Dioscorides alterius speciei meminit, quàm radicem extra nigram,intus candidam habentis,extat tamen*

men & eryngium radicem extra albam habens, quam omnes Italiæ pharmacopolæ zucchаro, uel melle condiunt, uulgo rinzo dicitur, quasi eryngium, & conditum ex ipsis rinzata, quasi eryngiata.i.ex eryngio factum nuncupatur, Dioscorides unam tãtum speciem nouisse uidetur. Plinius libro 22.capite.7.& octauo, & albam radicem extra habentem nouit, quam centum capita uocat, quod uocabulum Hispanum est, ut inquit Dioscorides, sed ipse absolute suo eryngio applicat, Plinius uero tantum albo. immo & satiuam facit Plinius, & quæ sponte nascatur in asperis, & saxosis, & in littoribus maris, in quo loco nos semper eam uidimus, unde centum capita eryngium est, præsertim album, tamen id nomen in nigro Dioscorides scribit. SE. *Loquuntur'ne de eryngio Arabes?* BRA. *Loquuntur quidem sed confuse, nam Serapio capite.89. de secacul tractat, quod recentes aliqui eryngium esse putant, quãuis ab alijs polygonatum.i.fraxinella à nobis dicta existimetur, sed hæc aliàs, postea capite.56.de astarico (ut eius nominibus utar) quod dicit esse centum capita, & iringi.i.eryngium tractat, quo in loco duo simul cõfundit Serapio, unum est asteraticum, alterum eryngium, appellatq; asteraticum centumcapita, quod nusquam ab antiquis factum apparet, corruptum uero nomẽ est apud Serapionem, quod ipse legit astaricon, asteriscum legi oportet, nam ita à Dioscoride etiam nũcupatur, & quod dicit Serapio ab aliquibus bionion dici, bubonium legere conuenit, ita Dioscoride appellante, ibi Serapione considerato certe deprehenditur astaricum suum, uel centumcapita esse aster atticũ Dioscoridis, postea de iringo eodem capite tractat, quod centum capita album uocat. ex te ipso considera, quoniam simul eryngium, & asterati-*

cum miscet, forte uitio interpretis hæc sequuntur, qui uocabulum hoc centumcapita asteratico, & eryngio attribuerit, quicquid tamen sit Dioscoridem adducit Serapio in centum capita radicem albam habente, de qua tamen nusquam à Dioscoride scriptum reperitur, & illi proprietates attribuit, quas suo centum capita nigro apponit. Dißidentes uidentur Germani in eryngio. sunt qui herbam putant, quam vvallen disteln appellãt eryngion arbitrantur, ac si dixerint cardum aggerarium, alij aduersantur quoniam inodora sit eius radix, eryngij uero odorata, propterea alteram herbam esse existimarunt ab ipsis eber uurtz dictam, alij schvverten appellant. quicquid sit, hoc dißidium ipsis relinquatur, sat est apud nos circa maritima Illustrißimi Ducis nostri utranque speciẽ frequentem inueniri, quas simplici nomine rinzi, quasi eryngum uocamus. sed unum est, pro quo ualde doleo à nobis Arabicam linguam ignorari, immo coget nos quandoque addiscere, & breui, modo præceptorem enancisci possim. nã Serapio de eryngio tractans sub nomine asteraticon proponit, tamen aliud nomen, pro eryngio in capite nardi scribit, nam Dioscoridem adducit, qui nardum montanam eryngio comparat, ipse uero non eryngio, sed narsabane, uel secundum alium textum darsabane, unde opus est per hoc uocabulum narsabane eryngium intelligat, alioqui Dioscoridem non imitaretur, sed quod magis est, Auicenna comparat montanam nardum folijs croci hortulani, arbitror interpretum male fidorum uitio hæc omnia contingere, qui uocabulum pro uocabulo confuderit, & capita capitibus immiscuerint, ut apud Serapionẽ de asteratico, & eryngio dictum est, forte est unum nomen Arabicum centum capita significans, quod asteraticum,

cum,

cum,& eryngium complectitur.hæc aliàs discutiẽda relinquamus,ut denique de eryngio expeditum sit. à Cretẽsibus uulgo aphtaston eryngium uocatur,à Polonis mikolaien,Galenus putat eryngium in actiuis qualitatibus tẽperatum,& ualde siccum, unde in tertio ordine siccum erit.tu considera an potius in secundo ordine calidũ sit. SE. *Hermodactyli ad lineam uenere.* BRA. *Plures in pentaphyllo errarunt hermodactylon esse arbitrantes.i. mercurij digitum,quoniam hoc nomine Dioscorides etiã pentaphyllon uocet,uerum pentaphylli radix, ita à nostri hermodactylis differt , ut nox à die.* SE. *Quid ergo sunt hermodactyli nostri apud antiquos?* BRA. *Arabes præsertim Serapio sub hoc nomine hermodactylus duo complectitur,Dioscoridis colchicon,& ephemeron,ut ex eo apparet,hæc describente.quãuis nomen corruperit,et ubi achimeron legitur,ephimeron scribẽdum sit, nec mirum,quoniam & apud antiquos eodem nomine significatur,quippe apud ipsos per hoc uocabulum ephemeron inuenio,tam colchicum interficientem, quàm ephemeron non interficientem significari.hoc constat siquis Paulum Aeginetam de ephemero loquentem legat,ubi dicit,ephemeron,non quod lætale est,& noxium,sed quod iris syluestris appellatur, ut ostendat per ephemeron etiam id quod lætale est intelligi.adde in Alexipharmacis Nicandrum de ephemero loqui,quem in Colcho infestum censet,ut ferè hanc differentiam innuat ephemeron , aliud colchicum.i.ex Colcho esse,aliud alterius generis . Hoc præterea Paulus Aegineta libro.5.cap.48. clarius ostendit,in quo libro de uenenis agit dicens siquis ephemeron quod colchicum aliqui , & syluestrem bulbum appellant (Romani nanq; bulbum syluestrem nominant) his uerbis*

manifeste deprehenditur, per ephemerum etiam colchicum intelligi, immo & Dioscorides idem testatur, qui in capite colchici, ephemerum etiam nuncupat, ac si innuat duplex ephemeron inueniri, colchicũ. de quo prius tractat, & quod peculiariter ephemerum nuncupatur, unde etsi ephemeron colchicum significet, tamen præcipuo nomine id ephemeron est, quod ueneno caret, quãquam hoc nomen ephemeron à uenenoso deductum sit, uerum per excellentiam loci in quo nascitur, & ob facinora Medeæ ex Colcho, nomẽ ephemeron ad non uenenosum relictum est, & uenenoso, ea excellentia tributa est, ut colchicum dicatur, dictum uero est ephemerum, quoniam una die interficiat, eiusdem rei Galenus testis est, qui de ephemero loquens inquit se non de colchico, quod uenenum est, sed de eo, quod iris agrestis dicitur. unde ephemeron idem significat, quod apud Arabes surugem, & apud recentes hermodactylus. at sub ephemero colchicum comprehẽditur, quod uenenum est, ita peculiariter appellatum, ut Plinius libro. 28. capite decimo ipsum uocat, & in id, quod peculiari nomine ephemeron dicitur, de quo idem Plinius libro. 25. capite undecimo, ex his uides non esse damnandos Arabes, qui cum Græcis idem sentiunt, licet sub uarijs nominibus, nec etiam rem esse incertam, ut nonnulli arbitrantur. Serui eo antiquitus utebantur, quod colchicum dicitur, tanquam refugium in desperatione. SE. Id, quo utimur quid est? BRA. Colchicum est, si Dioscoridis notas considerabimus. SE. Est ergo uenenum? BRA. Venenum penitus, propterea soluit usque ad sanguinẽ, quandoque natura non ferente. SE. Quare eo utimur? BRA. Ego nunquam utor, ne quempiam uolens interficiam. quum præsentaneum uenenum esse noscam opus esset nos

ephemeron

ephemeron accipere, eo autem caremus, ideo usu uenit, ut ephemeri loco colchicum sumeretur, certus sum in quercetis me uidisse, & sexcenties ephemeron excauasse, quum essem Comachi apud Illustrißimum, & excellentißimum patronum meum Herculem Estensem, & satyrionis radices quærerem herbæ occurrebant, quæ lilij folia, teneriora tamen, & flores candidos, amarosq; habebāt, uno autem moueor, ut præter ephemeron, & colchicum aliud esse hermodactylum putē, quoniam Paulus Aegineta libro septimo de hermodactylo scribit, quod dicit peculiariter, & priuatim articulorum doloribus ualere, tamen de colchico, & ephemero diuersa capita fecerat, ideo arbitror, & ita est, alium hermodactylum esse præter numeratos, quod articulorum morbos sanat, quoniam nec in ephemero, aut colchico Dioscorides, Plinius, Galenus, Paulus, Aëtius, quicquam de articulorum morbis loquuntur, nisi uelimus Paulum per hermodactylum, colchicum intelligere, quum de colchico tanquam de re simplici locutus non sit, sed ut res uenenosa est libro quinto, et tunc cum Arabibus conueniet præsertim Mesue, qui rotundum perfectiorem esse censuit, quod ad ea, ad quæ ualet intelligendum est, ut puta ad articulos. si uero altera res sit Pauli hermodactylus, mirum est cur non pinxerit, quum à nullo altero (quem uiderim) pictus sit, & quāuis Serapio Galenum adducat, apud ipsum nunquam inueni, arbitror à Paulo accepisse, ut multa alia, in quibus tamen Galenum adducit. at si res altera à colchico sit Arabes huius hermodactyli uires cum ephemero confuderūt. nos quandoque colchicum gustare tentauimus, castaneæ saporem habet, sed paulo post stricturam quandam circa asperam arteriam persensi, ac si manu stringeretur, mox uac

cinum lac bibentes, nihil incommodi sensimus, forte apud nos ita uenenosum non est, ut in Colcho, nam ex Gargano Apuliæ monte ad nos confertur, non sine noxa soluit, folia belleboro similia habet. à Gallis hermodantes, à Germanis zeitlos nuncupantur, quãquam & alij, alijs nominibus utantur, à Polonis czaytloss dicitur, omnes ferè calidum & siccum in secundo ordine hermodactylum faciunt, quãuis nonnulli apud Serapionem calidissimum esse dixerint. Mesue in principio solum ordinis secundi esse fatetur, quãuis in medio sit, & superflua abundat humiditate. SE. Dictamni radices offeruntur. BRA. Herbam quãdam in Apennino propè Bononiam, aut in Veronensibus montibus pharmacopolæ eruunt, quam dictãnum uocãt, quæ nec ipsa est, nec etiam pseudodictamnus, quia ambo pulegij folia habent, quadam lana parum obducta, sed in pseudodictamno rami breuiores sunt, nascitur uera dictamnus solum in Creta, immo in asperis tantum, & montuosis Cretæ locis, alibi degenerat & pseudodictamnus efficitur, immo & in locis Cretæ non asperis habetur, sed in pseudodictamnum & ibi degenerauit, cognoscitur & gustu, quia gustu acris est. Vidi Murani Venetiarum plantam in ædibus pharmacopolæ campanæ quem fata impia nobis sustulere immerito, ut qui iuuandis mortalibus, plurima nulli parcens impensæ procurabat, & noua semper moliebatur. mirorq; de Hermolao, qui dicat Patauij dictamnum uidisse, ueram tamen non credidisse, quia in Creta solum nascatur. tamen hæc, quam uidi, erat uera dictamnus è Creta Venetias allata, quæ nondum degenerasse potuerat ob breue spacium. quam uero nostri pharmacopolæ uendunt, nec dictamnus est, nec pseudodictamnus, quia eorum inditijs caret, nec

tertia

tertia dictamni ſpecies huic noſtro accommodari poteſt. quid uero ſit hæc noſtra herba ignoramus, tamē pulchra eſt, & pulcherrimum florem, & odoratum fert. uerum ut Dioſcorides de origano, pulegio, & dictamno succeßiue pertractat, quæ ſunt ferè eiuſdem uirtutis herbæ, ita Serapio uno capite de ſandenagi eas comprehendit, de dictamno tanquam de ſpecie pulegij pertractans, quod perperā exponens Pandectarius fecit, ut multi Serapionem eo capite confuſum exiſtimarent, quum tamen non ſit. Dictamnũ habere mihi ita facile uidetur, ut lactucam quum ſingulis annis Venetorum naues, & Illuſtrißimi Ducis noſtri ad Cretæ littora appellēt, folia, & radices habere conuenit, nec flores, nec ſemina facit. immo procurabimus, ut tota planta habeatur, ſed de Virgilio forte mirandum, qui duodecimo Aeneidos flores habere in hunc modum cecinit.

Tum Venus indigno nati concuſſa dolore
Dictamnum genitrix Cretea carpit ab Ida.
Puberibus caulem folijs, & flore comantem
Purpureo, non illa feris incognita capris
Gramina, quum tergo uolucres læſere ſagittæ.

Putandum eſt ſummum poëtam non ueram dictamnum intellexiſſe, ſed tertiam illam ſpeciem, quæ à Theophraſto nono de plantarum hiſtoria, ſolo nomine dictamnus nuncupatur, quam Dioſcorides florem, agreſti origano ſimilem habere dicit, nigrum. & folia ſuauißimũ odorem ſpirare, quod nigrum ſcribit, in purpureum inclinātem accipias, quippe nullus flos niger penitus inuenitur, eandem tertiam ſpeciem à Statio intelligi arbitror, quum flores habere, & ipſe fateatur. tamen ſuperioribus menſibus dictamnus uera è Creta ad nos allata eſt, quæ flores habet,

&

& illos seruamus,ut unicuique ostendere poßimus dictāni flores,qui nisi sint plantæ tenuia cacumina , Virgilio potius,quàm Dioscoridi credendum erit. SE. *Ergo uera dictamno caremus.* BRA. *Caremus,sed facile erit e Creta singulis annis habere,à Cretensibus uulgo & diptamo, & calochimitea.pseudoditamnus,à Polonis diptam,nuncupatur,cum Galenus dictamnum Pulegij uires habere fateatur,& pulegium ualde excalfaciat,& extenuet,propterea in tertio ordine intēso calidum erit,atque siccum.* SE. *Satyrionis radices quæramus.* BRA. *Non est opus in edocendo Satyrione multum immorari,quippe notißimæ sunt utræq; satyrionis species, & in Bononiensibus, ac Mutinensibus montibus ubertim & crassa radice nascuntur.Bulbus ferè uidetur , qui & in Ferrariensi solo apricis locis nascitur estq; unus tantū Bulbus: hi.n.decipiūtur,qui orchim,uel orchim Serapiadem.i.testiculū,uel testiculum Serapiadem pro Satyrione accipiunt. nam orchis duos bulbos habet,maiorem,& minorem,qui testiculi uidentur,unde nomen sortiti sunt.tamē si uel orchis radicem , aut Satyrionis acceperis,ad uenerem irritandam conueniēt.at Satyrionis radix efficacior, utpote cui etiā nomen à Satyriasi,uel à Satyris animantibus procacibus inditum sit . mira naturæ diuersitas in coloribus florum harum herbarum: nunquam uidi naturam magis colludētem,quàm in istis.magis uarij sunt,quàm Irides, quādoque uarietates spectans comach in sabulosis, tot erant,ut uix expedire possem contemplans. quin prandium amitterem,& ferè in meridiem perducerer.Theophrastus cuiusdam herbæ meminit ex India, cuius contactu homines ad septuagesimum coitum durare,fatetur, quæ ex horum genere forte est.meminit Hermolaus in corollario radi-*

cis cuiusdam herbæ, quæ nunc Bucheidem *nominatur ad illum usum, quid uero bucheidem sit non exponit, nos sedulo perquirentes inuenimus esse genus orchis habens similitudinem in radice, cum humana palma, propterea ab herbarijs palma Christi nuncupatur, à qua palma modo quinque, modo quatuor, modo sex radices prodeunt, ut digitos ferè imitari uideatur. de hoc autem orchi palmam imitante nusquam Græci, aut* Plinius. *folia habet satyrionis similia, præsertim primæ speciei, tamen nō adeo crassa sunt, & punctis quibusdam ueluti stygmatibus decoratur, de ipsa Auicenna secundo canone pertractat, capite ducentesimo octauo, sub hoc nomine digiti citrini. nos plerunque excauauimus in sabulosis, circa maritima, sed mirum est de Serapione, qui id attribuat* Italis *mulieribus, quod* Dioscorides *Thessalicis, & demum omnes Serapionem imitari uideantur, quum tamē* Italæ *mulieres huius radicis uires ignorent, quamuis frequentissimam habeāt, in prima enim orchis specie inquit in Thessalia ad incitandam Venerem mulieres ex lacte caprino radice illa uti, hoc autem* Italis *mulieribus Serapio, & eius asseclæ attribuunt. à* Gallis *saterion, à* Germanis *uario modo orchim cum satyrione confundentibus, quippe hæc nomina habent, quibus orchis species significant, stendelvvurtz, raguuurtz, creutzblumen, tamen satyrioni magis conuenit stendelvvurtz, quàm aliquod alterum, à Venetis testiculi di uolpe, à* Polonis *popit iayka, à* Neapolitanis *coioni de uolpe nuncupatur. Galenus inquit humidum, & calidum temperatura esse, & ideo gustu dulce est, & quoniam recrementitiā habet humiditatē, propterea ad coitum excitat, est uero in secundo ordine calidum, & humidum.* SE. *Vitis albæ radices prodeunt.* BRA. *Vtinam,*

&

& in hoc loco prodirēt, ne quærere cogeremur: hic enim efficaciores sunt, quàm Ferrariæ, quanquã Ferrariæ non desint. Græci ampeloleucem & bryoniam, latini albã uitem appellant, non quòd uitis sit, sed quia similitudinem cum uite habet, à latinis etiam psilothrum nuncupatur, quia ex ipsius acinis pelles confici poßint, & depilari, uel etiam quia depilatoria unguenta ingreditur, immo ipsa per se sola, & sapone (ægre autem) depilat, in nostris sepibus, & senticetis, ita crescit, ut nonnunquam alicuius foueæ spinas uniuersas tegat, & arbores scãdet, & sepes tanquam stragula uestis exornet, duæ sunt huius uitis species: alba, quam nunc colligis, & nigra, quæ & ipsa priuatim ad multa ualet, nigra in Ferrariensi agro frequens non est, quum alba nullo non in loco sit, & nostrum uulgus bryoniam appellat, quamuis frequentius hoc nomine zucha saluatica utatur, ob similitudinem, quam cũ cucurbita habet rependi. alij uiticellam, ob similitudinem quã cum uite habet, uel ob nomẽ dixerũt, ex ipsa asparagos, folia, radicem, & fructum seruato. nec uitem nigram omitterem, quæ proprie bryonia est, & uua taminia. Differunt hæ uites, quoniam alba radicem albam, fructum racemosum, rubentem, & folia similia uitibus habet, nigra uero hederæ folijs proprie smilacis, fructu racemoso in principio uiridi, postea nigro, radice foris nigra, intus buxei coloris insignitur, in officina tua, & hanc nigram habere nihil impediet, tamen ne albam deseras. SE. Nunc albam seruabo, de nigra aliàs loquemur, id autẽ scire uoluerim quid de hac uite Arabes sentiant. BRA. Quũ Galenus uitem nigram albæ uires habere, inefficaciores tamẽ fateatur, ea carere nihil erit incommodi. de Arabibus modo quid sentiam enucleabimus. Serapio has duas uites

optime

optime distinxit, & edocuit, quamuis à Barbaro interprete expositus sit. Auicenna quoque de fesira, idest uite alba prius, postea de fesiresim, idest uite nigra pertractat, & egregie nisi essent plures corruptiones in codice, nam principio calidam in tertio dicit, postea temperate calefacere censet, quod apte calefacere legendũ arbitror, nisi dicamus tunc sequi Galenum, qui eius radicem moderate calidam esse dicit. Mesue etiam (si fidum interpretem habuisset) rem optime pertractasset. SE. Propter quid Manardus illum reprehendit? BRA. Quoniam ita sibi instituit, ne quis in Mesue decipiatur, qui uno capite de alba, & nigra uite pertractat, ideo non mirum si modo albam modo nigram edoceat, præsertim quum eisdem uiribus insigniantur, quæ tamen in nigra hebetiores sunt. SE. Ellebori albi, & nigri radices sequuntur. BRA. Veratrum album hoc, & illud nigrum dicitur, quoniam radices illis coloribus insignitæ sunt. qui radice tantum differre arbitrantur, aberrant. quoniam & folijs etiam differunt, ut picturæ ostendunt, & ipsæmet herbæ. Ferrariæ in pluribus hortis utrunque ueratrum habetur, non tamen ita efficax sicut alibi, tamen uehemẽtißime etiam soluit Ferrariense, ut experiẽtia rerum magistra edocuit. Herbæ sunt apud multos poëtas decantatæ, & quæ in prouerbium apud antiquos iuerint, quoniam fatuis, & insanis medentur. Nostri pharmacopolæ utrunque genus ex Mutinensibus montibus, Bononiensibus, & nonnunquam Veronensibus petunt. olim ueratrum album in usu erat frequentißimum apud Hippocratem, & Galenum, quia moleste educit, relictum est, & nigro solum utimur: nunc iterum album in usum uenit. correctum enim mire educit, ego drachmam albi sumens, nũquam minus molestam euacuationem

tionem

tionem habui, & quibusdam insanis non correctum exhibui, & mire profecit: ex albo radices, ex nigro radices, & semina seruato. Nigrum peculiariter in Anticyra, album in Cyrenaica, & Sicilia apud Aetnam mõtem nascitur. arida loca amat, tamen nec quod apud nos nascitur Italum spernerem. SE. *Mesue dicit album ueratrum corporibus nostri temporis esse molestum, immo eis esse uti uenenum. Manardus eum reprehendit, quoniam Pauli tẽpore elleborismo per album utebantur, & hoc etiam tempore bonum non puto uenenosum.* BRA. *Nos autem aliter sentimus & bonum, & malum esse uenenosum, quoniã Dioscorides uenenum esse testatur, quia strangulare dicit forte de malo intelligere monebit, nos autem, & de bono loqui probamus. quippe primum locum Cyrenaico elargitur, addit postea, quod in Galatia, & Cappadocia est, cãdidius, pulucrulentum, & maiore strangulandi ui est. ac si dicat, omne album ueratrum strangulat, sed Galatum, & Cappadocum præcipue, nec Plinius hoc inficiatur. immo 6. lib. Dioscorides, cap. 23. de eo tanquam de ueneno tractat, nec putes albus dici, quia candorem habeat, sed quia quodammodo in album inclinat, & illud iunceũ habet (de quo Dioscorides) album: albo elleboro uti cœpimus, qui mitior redditus arte. atrabile laborantes, & scabie Gallica affectos mire sanat, ut quotidiana experientia demonstrat, sed optime corrigendus est.* SE. *Cur dedisti etiam absq; correctione nonnullis?* BRA. *Quoniam ita antiqui utebantur, tamen correctum tutius educit.* SE. *Mihi potius uideretur ab his abstinendum, quæ uenena sunt, cum alia habeantur.* BRA. *Nulla habentur tam efficacia præsertim cum medicamenti copiam cuipiam fatuo exhibere non poteris, hoc in modica copia. id efficit, quod aliud in*

maiori efficere non potest, à Galeno. 6. de simplicium medicamentorum facultatibus, in tertio ordine calefacientiũ & exiccantium existimatur, & niger gustu est calidior, albus amarior. Auerrois deceptus est, qui album in quarto ordine calidum esse dicit, atque siccum, tamen superius in tertio ordine utrunque calidum, & siccum fecerat, forte fuit interpretis error, qui interpretatus est condisi, id est albus helleborus. SE. Quibus medijs corrigitur? BRA. Ferrariæ te docebo. Germanis nies vvurtz dicitur, id est radix sternutationis, à Polonis helleborus uocatur czicmyerzicza, & cum album significare uolunt biala addũt cum uero nigrum czarna. SE. Interim agaricum quæramus. BRA. Cur agaricum inter radices numerasti? SE. Quoniam & Dioscorides numerat. BRA. Non dicit radicem esse, sed ita ferri, nam & Galenus radicẽ autumat, quæ in Ilice sit. Plinius uero melius sentit fungum esse, candidum, odoratum, nocte relucentem, ideo noctu colligitur. Dioscorides incertus uidetur, quippe qui modo secundum aliquos radicem, secundum alios fungum in arboribus fateatur, sed uere fungum esse docet Plinius, in glandiferis arboribus præsertim innascentem. Ilignam syluam habet Illustrißimus Dux noster Alphonsus prope Comachum, sæpius illac spatiãs circa Ilicum radices ueluti fungos inueni, pro agarico accepi, sed uti nõ audebam, quoniam nigrescebant, & subrussi erant, tandem uno albo inuento, eo usus sum, & pituitosam materiam educere uidi. quã ob rem & in Italia nascitur, & apud nos, & in Gallia frequenter per syluas equitantes, circa quercuũ radices uidimus. uerum ex Sarmatia per illyrium Venetias affertur, etiam ex Galatia, & Cilicia Alexandriam, & Alexandria Venetias. nostri pharmacopolæ unum boni=

tatis

tatis indicium, esse friabile censent, Dioscorides negat, ut pote qui Galatum, & ex Cilicia infirmũ dicat, quia friabile. In mare, & fœmina aßignandis Mesue, & Dioscorides conueniunt. quippe Dioscorides masculum in se ipsum conuolutum, rotundumq́;, & undique concretum fatetur. Fœmina rectas habet intus, pectinum modo, uenas, & diuisiones, Masculumq́; non laudatum, fœminam bonitate antecedere. eodẽ modo Mesue fœminam masculo præfert. SE. Vnde sortitum est hoc nomen agaricus? BRA. quid hoc ad rem? emes tu Venetijs hunc fungum, tamen ne huius nominis rationem subterfugere uidear, Ptolemæus Agarum urbem, & Amnem in Sarmatia scribit, in Sarmatia uero optimus agaricus nascitur, eo præsertim loco qui Agarus appellatur, ideo agaricus à loco nomen sumpsit. prius zizibere præparare solebant, nunc etiam absque noxa eius puluis cum saccharo sumitur· medicina familiæ ab antiquis dicebatur, uel quia omnibus mẽbris ualeat, uel ita salubris est, ut cuicunque ex familia non seruata ætate, sine delectu dari poßit. uentriculum offendere dicitur, & caput optime iuuare, à Gallis agaric, ab Hispanis nostro nomine agarico, à Germanis danschvvun, à Polonis modrzeuyoua gamloxa nuncupatur. Auerrois agaricum in primo ordine calidum esse iudicauit, & siccum in fine secundi, notatq́; à Galeno nõ esse positum Agarici ordinem. Auicenna præterea, Mesue, Serapio, & recẽtiores omnes agaricum in primo ordine calidum posuere, & in secundo siccum, tamen cum secundo ordine calidus esse deprehendatur, erit in secundo ordine calidum, & in principio tertij siccum, neq; in his qualitatibus esse dubito. SE. Dic ni refugis, Dioscorides friabile agaricum damnare uidetur: Paulus autem illud probat. BRA. Neque

que friabile damnat Dioſcorides, neq; Paulus probat, ſed Dioſcorides illud damnat, quod in Galatia Aſiæ, & Cilicia ὑπὸ τῶν κέδρων, ideſt in cedris, uel arboribus naſcitur, quod tamen friabile eſt, ſed illi abſunt aliæ perfectiones. Paulus uero inquit eſſe radicẽ laxi corporis, & friabilem. SE. Affodili radices ſequuntur. BRA. Aſphodeli proferre oportet. SE. Nomina negligo, modo rem ipſam nouerim. BRA. Immo ne quibusq; ruſticis, & male feriatis uiris ſimiles ſimus, nomina negligenda non ſunt, præſertim quum in promptu habeantur noſtro hoc tempore idiomata, & candidiores literæ floruerint & perſeuerẽt. latinis haſtula regia dicitur. antiquitus hac radice ueſcebantur. Romani etiam albucum nominãt. Radices illi aſſignat Dioſcorides plures, oblongas, teretes, glandibus ſimiles, mihi uidetur radicem unam habere, à qua plures prodeunt, quarum quælibet pœoniæ radicem imitari uidetur, ſunt enim longæ, & rotundæ, ſed ſi tractentur molles, iam cœpit paſſim haberi in hortis Ferrariæ, ut nullus ſit, qui Aſphodelum ignoret. ex Bononienſibus montibus, & Veronenſibus Ferrariam portatur, quandoque digitales radiculas, uel balbos, qui ex craſſiore radice prodeunt ſexagenarium numerum excedere uidimus. Plinius fatetur quandoque autumno colligi aſphodelum, à cuius radice octuaginta adnati bulbuli in aceruum uiſi ſunt. ex hoc in his montibus ſemina, & radices habeto. nec id te lateat, quãuis albucus appelletur. Plinius tamẽ eius caulem albucum, ipſum uero totum haſtulam regiam dici mauult. fuere tamẽ qui duo genera facerent per albucum candidum intelligentes ſcapum paulo ampliorem habens purum & leuem, aſphodelus uero, aut haſtula regia acinoſum caulem habet. nec defuere qui in marem, et

fœminam partirentur. unum animaduersione dignum est, in Gallia me uidisse pro asphodelo alteram herbam uendi, quæ bulbos quidem habet, sed breuis est herba. quum asphodelus inter bulbosas herbas maximus sit, propterea id nomen hastula regia sortitus est, immo & hunc errorem quidam pharmacopola noster fecit, sed admonitus, uerum asphodelum habere curauit, eius enim bulbosæ herbæ radices copiose in Ferrariensi *agro habentur, loco qui* Sammartina *nuncupatur.* Galli *afrondiles,* Hispani *gamones, aut gamonites,* Cretenses *uulgo asphediglia,* Poloni *zlotogloro,* Neapolitani *porastro uocant.* SE. *Quæ sunt asphodeli qualitates?* BRA. *Est calidus in secundo ordine atque siccus, tamen ut à* Galeno *notatur sexto de simplicium medicamentorum facult. Cinis radicis usti calidior est, propterea in secundo ordine intenso calidior erit, & siccior, uel in principio tertij.* SE. *Tormentillæ radices sequuntur.* BRA. *Nisi hæc herba pentaphyllon sit, nusquam apud antiquos, uel iota unū inuenire potui, ut plurimum in* Italia *septē folia habet, tamē & quādoq; quinque, ut duo parua foliola pro folijs cōputanda nō sint. nostri pharmacopolæ in* Bononiensibus *montibus eam inueniunt, sed iam cœpit in hortis* Ferrariæ *passim plantari. herba cubitalis est, florem purpureum habens, paruum cespitem quodammodo facit, à quo cauliculi emanāt, supra quos folia in septem partes diuisa, aut quinque uisuntur. nonnulli apud* Dioscoridem *saxifragam esse censuerunt. decepti tamen, quoniam nec eius uires habet, nec illi pictura conuenit.* Pandectarius *bistortam uocat, quum bistorta altera radix sit, nisi ita in suo natali sōlo uocetur.* Rubeam *præterea ex colore, quē radix habet, nuncupat, cui* Geuuensis *assentire uidetur, & re uera, præsertim in*

summa

ſumma parte,radix eo colore inſignitur,nos radicem domi habemus,quæ uidetur ſerpens cõuolutus. Veneti pharmacopolæ nonnulli,ex hac herba trociſcos theriacos pro uiperarum carne faciunt,quod & Hermolaus in pentaphyllo fatetur,rationem addens, quoniam uiperæ modo (ut ipſi putant)nunquam uiſuntur,qui quantum aberrẽt tu ipſe iudex eſto.in his mõtibus radices ſolum colliges, niſi pentaphyllon ſit,herba noua erit.i.antiquis incognita.nonnulli apud Germanos tormentill, alij rotvvurtz, blutvvurtz alij nuncupant,à Polonis pyanczliſtovv dicitur,ſicca eſt ordine tertio hæc radix ſecundum Galenum,& minimum habet euidentis caliditatis, propterea in primo ordine intenſo, uel in ſecundo remiſſo calida erit. SE. Ad ſaxifragæ radices ueniamus. BRA. In hac etiam herba uariæ ambages ſunt, quoniam multæ ſunt herbæ,quas noſtrum uulgus ſaxifragas nuncupat, fuere qui uocatam pimpinellam pro ſaxifragia ſumerent, alij herbam alteram pimpinellæ ſimilem, alij ſimilem tritico alij noſtro uocato caryophyllo,alij tormẽtillam accipiũt, alij herbam tormentillæ ſimilem dicunt, alij quam uocamus euphragiam ſumunt, alij Cretano marino ſimilem, alij Cretanum ipſum, alij à nobis uocatam ſancti Petri herbam, uerum nullam harum ſaxifragiam eſſe ex hoc apparet,quia Dioſcorides epithymo ſimilẽ eſſe dicit, ſed harum nulla cum epithymo ſimilitudinem habet,nec ſurculoſa eſt aliqua prædictarum, ut ſaxifraga pingitur, quam uero uos pharmacopolæ in officinis habetis, quæ eſt radix ſubrubra,cuius herbæ folia pimpinellæ aſsimilantur,non modo hæc non eſſe illam oſtendunt, ſed nec ſapor,qui omnino adſtringens eſt,ſi mandatur.nos ſaxifragã Dioſcoridis nunquã uidimus,quòd meminerimus,

empetron uera frequenter in Liguriæ mõtibus, mare uersus. Dioscorides duo capita facit unum de saxifraga, quã tamen empetron appellari dicit. aliud de empetro, quod etiam phacois uocat, sed aliàs uires empetro, aliàs saxifragæ tribuit; unde Marcellus capud de saxifrago superfluum esse suspicatur, tum quia Dioscorides non incepisset suum caput à latino nomine. tum quia empetron ipsam uocat, tum quia à Paulo, qui breuibus omnia pertractat, quæ à Dioscoride scribuntur, de saxifraga sermo nõ fit, sed tantum de empetro. Quicquid sit, quum diuersam figuram, & diuersas uires saxifragæ, et empetro tribuat diuersas herbas esse arbitror, nec caput superfluum esse, non moueor autem quòd latino nomine incipiat, quia ita appellari audiuit, etsi Paulus tamen omiserit, non mirum quia pauciora scribit, quàm Dioscorides fecerit, immo & nonnulla, de quibus nunquã Dioscorides tractat, ut de Arnabo supra dictũ est. at quũ saxifragia ab effectu appelletur, quia saxa frangit intra quæ nascitur, & eodem modo empetron, propterea herbam in montibus quærerem, quæ dum oritur saxa scinderet, & per scissuras exiret, & epithymi figuram haberet. Hermolaus in suo Dioscoride herbæ figuram deesse tradit Marcellus in antiquissimo suo reperiri inquit ἐπὶθυμω ἐμφέρη. i. epithymo similis, quum tamen epithymus herbæ figuram nõ habeat. quicquid sit, si huius communis saxifragiæ radices, & herbam colligere placeat, colligito. sin minus eam relinquere poteris, utpote antiquis, & recentibus ignotam. nam Simon Genuẽsis inter recentes quosdam refert unã herbam accipientes, alios alteram pro saxifraga. idem etiam Pandectarius, & nostri recentes in hortis uarias herbas ostendunt, ac seminant, quas omnes saxifragas nuncupant,

nuncupant, & pro frangendo lapide impendunt. aliàs determinate omnes recentiorum species aſsignare statuimus, & quid sint ostendere. nunc satis habeas illam radicem, quã in Bononiensibus montibus, & Veronensibus colligitis non esse Dioscoridis saxifragam, aut empetron didicisse, immo & recentes in ea dubitant. SE. Quum hic nostræ saxifragæ radices præsto sint, colligere non desinam, ne quandoque ab aliquo imperio medico expeterentur. ego autem carerẽ. BRA. A Germanis steinbrech appellatur, quod nomen saxifragis impositum est, nam et alia quædam peculiaria nomina habent speciebus saxifragæ recentiorum, ut kryenkraut, quia ischiadicis potiſsimum medeatur, & meerhyrs, & schlutren, quorum differentiam ipsis relinquere statuimus, à Polonis fralod dicitur, calida & sicca ordine tertio existimatur, uel est in secundo intenso. SE. Ideo ad spodium ex cannis secundũ Auicennam descẽdamus. BRA. Non ab re secundũ Auicennæ sententiam addidisti, nam ipse tali spodio utitur, quum uerum spodium forte non habuerit, nos uerum spodium habemus, ideo ex cannis, & ficticiũ despicere oportet. non defuere tamen recentes, qui non solum Auicennam reprehendunt, uerum ex nulla altera re spodium fieri posse censent, quàm in fornacibus mineralibus. Hi autem maxime decipiuntur, quoniam Dioscorides. 5. libro, & Galenus ubi de spodio, & Plinius multa, quæ pro spodio poni poſsunt, & quibus modis cinis fiat, qui antispodium uocatur edocent. fit enim ex oleastro, ut. 5. libro, & ubi de oleastro tractat Dioscorides monet, sumitur autẽ oleastri, aut oleæ coliculus, fit ex malis cotoneis exossatis, ex cauis, ex linteorum lacinijs, ex candidis moris immaturis, ex lentisco, ex terebintho, ex floribus labruscæ,

ex floribus tenerioribus rubi, ex coma buxi, ex pseudocypero.i.falso quadrato iuncum cum suis floribus. ex germine fici in sole siccati. ex glutino taurino, quod nos collam garauellam uocamus. ex lana aspera succida, pice, aut melle madida: Deficiente spodio, omnibus his uti possumus loco eius, & ideo antispodia, ac si dictum sit, pro spodio nuncupantur. & ideo Auicenna reprehendi non debet, si cannarum radices adustas, & ante ipsum Serapio, spodium dixerint: Nempe certũ est, de minerali spodio.i.fornacibus inuento, non loqui, sed de antispodio.i. de eo quo loco spodij uti possumus: Constat autem, & ipsum radicum cannarum cinerem pro antispodio poni posse: Quod autem Auicenna & Serapio Dioscoridis antispodium nouerint, caput de tutia apud ipsos leges. Nam eo de uero antiquorum spodio loqui à caminis accepto percipis. quamobrem malus interpres in causa fuit, qui commode uocabula non reddidit. Et ideo hi authores nõ erant ita temere explodendi, ut quidam recentes explodunt, sed potius corrigendi. ut in eo lemmate quo de spodio scriptum est, de antispodio legatur. fuit error interpretis Spodium pro antispodio interpretantis. ubi postea de tutia in inscriptione posuit: De pompholige & spodio legendum erat. SE. Ne ulterius procedas, sed ad interrogata respondeto, Auicenna, non antispodium, sed spodium ipsum describere tẽtabat, Nempe si dixeris ibi pro spodio antispodium legendum, aberras quoniam Auicenna de simplicibus alphabetico more procedit. unde in literas. in qua de spodio agit. simplex aliquod poni non debet. quod per. a. incipiat. BRA. Equidem etiam ingeniose satis locutus es. tamen non aduertis Auicennam non posuisse spodium in litera. s. quoniam ipse lingua sua po

ſuit in litera.a. quippe ſua lingua Abaiſir uocat. Et id uocabulum tam uerum ſpodium quàm antiſpodium ſignificat. Interpres uero, qui in latinũ uertit ſpodium interpretatus eſt. & ad.s. literã poſuit. Cum interpretari debuiſſet antiſpodium, & in litera a. cum reliquis ordinare, unde fuit Auicennæ interpres. qui ſecũdum latina, uel tunc uſitata nomina ſimplicia ordinauit. Cum alter ſit apud Auicennam in literis ordo. SE. Ambigo præterea quare in antiſpodij deſcriptione, Dioſcorides non dixit illud fieri ex cannarum radicibus combuſtis, ſed ex multis adſtringentibus rebus. quæ in hoc capite ab Auicenna numeratæ non ſunt. BRA. Miror profecto de tua hac ſapiẽtia, optime ſenex, qui adeo argute hac de re diſſeras: At quid opus erat Auicennã omnia recenſere ex quibus antiſpodia fieri poſſunt, cum id tãtum enumeret quod apud ipſum in uſu erat, & apud ſuos? Neque ſequitur Auicennam aberrare. quare à Dioſcoride non eſt hoc antiſpodiũ numeratum. Quippe multa ſunt alia quæ à Dioſcoride non ſcribũtur. tamẽ exuſta pro antiſpodio poni poſſunt: neque omnia uſta antiſpodia nuncupanda ſunt, ſed illa ſolum quæ ſpodij loco poni conuenit. Multaq; adſtringentia Dioſcorides numerat, ſed plura ſunt alia quæ non numerat. SE. Non uideo quomodo poterit eſſe tutus antiſpodij ex cannis uſus. Nam Auicenna ad cor inſtaurandum frequentiſſime ſpodio utitur. Cannis autem nullæ huius generis uires ab optimis authoribus attributæ ſũt, immo potius cordi aduerſæ ſunt. BRA. Neſcio unde colligere poſſis cordi aduerſas eſſe cannas. frigidas tamen eſſe conſtat, propterea ſupercalefacto cordi conuenient. & quãuis ab authoribus hoc expreſſum non ſit quòd cordi conferant cannæ, tamen neque oppoſitum exprimitur,

sed primas qualitates habet quæ cõferre possunt. Et forte Auicenna de genere quodam cãnæ intelligit. quod sua in patria huic rei aptum nascebatur. Propterea certus esto speciem unam antispodij annumerasse Auicennam. quæ apud uiros suæ nationis in usu erat, neque amplius rixari uelis. sed negotijs tuis attende, si quæ habes. Nam spodium apud Dioscoridem, Plinium, Galenum, Paulum, Serapionem, & Auicennam, & cæteros omnes fidos authores tale est, quoties æs purificare contendunt, in fornaces imponentes. fumus eleuatur subtilior, et leuior, qui fornacis culmini inhæret. Hic pompholyx dicitur, à nostris recentibus, & ab Arabibus tutia nuncupatur: unde pompholyx est æris, & cadmiæ fauilla, uel bulla (ut nomen ipsum indicat) spodium uero est pars fumi ponderosa, & nigrior. quæ fauillas simul mixtas habet, & quandoque carbones. hoc est uerum spodium, quo in officinis uti deberemus. Tamen quum opus sit spodio uti, pompholygem semper, idest tutiam accipito. Nam hoc edocet Galenus, qui nunquam spodio usus est, quia pompholygem habebat, ideo & nos spodium dimittamus, quia pompholygem habemus. Si põpholyge caremus, spodio uti oporteret. Quod si haberi non posset ex ære spodium, aut ex argento, uel auro (nam & spodium argenti, & auri fit, quod Plinius lauritim appellat, & oculis aptius est) ex plumbo accipi iubet Plinius, si ex nullo metallo haberi posset, ex rebus præcitatis fieri oporteret. Et hoc antispodium esset. nec illud Auicennæ ex cãnarum radicibus despicerem, aut ex animalium ossibus, ut quidam ex elephantum dentibus, alij ex collo parant: Quum ergo spodio indigemus, pompholyge utamur. si pompholyx idest tutia desit, spodium sumatur. Deficiente spodio, inprimis

aureo,

aureo, argenteo, æreo, denique plumbeo antiſpodio utamur. quod uel ex rebus à Dioſcoride dictis, uel ex cannarum radicibus fiat. Verum pompholyge carere nõ poſſumus. quum in Italia, & in propinquiſſima Germaniæ parte, plures metallorum fodinæ non deſint. ubi & uili precio emitur. Multi uero ſpodium. & pompholygem cõfundunt, quum manifeſtiſſimis indicijs diſtingui deprehẽdantur: at ex radicibus ad metalla tranſiuiſſe uidemur. SE. Non equidem tranſiuimus, quia de ſpodio cannarum quod radix eſt loquebamur. Tu uero ad ampliorem doctrinam de ſpodio ex metallis tractaſti. præſertim quia immerito Auicenna in antiſpodio ſuo ex cannarum radicibus, uel aduſtarum confrictione, aut data opera igne taxabatur. Verum hæc aliàs, ut ad rem noſtram reuertamur. BRA. Frigidum & ſiccum in tertio ordine exiſtimatur à Serapione, & recentioribus. tamen cum Auicenna potius ſentio in ſecũdo ordine frigidum eſſe. & in tertio ſiccum: Nonnulli Germani tutiam, uel ſpodium nix uocant, alij nil, quod & latinum nomen eſt, ideo cauillari ſolent æquiuoco argumento, dicentes. Si nil ualet oculis, non ſanabuntur, ſed nil ualet oculis, igitur non ſanabuntur. uides equiuocationem eſſe in uerbo nil. Cauſa autem apparentiæ in paralogiſmo identitas nominis eſt. SE. Hæc dialecticis omittantur, & ad biſtortæ radicem ueniamus. BRA. Immo ſophiſtarum munus eſt, hæc tractare. Ad tuam biſtortam accedentes. plures herbarij hanc herbam, quam uos ob radicem biſtortam dicitis, apud Dioſcoridem Catanance eſſe cenſuere. præſertim ſecundam ſpeciem, quod & Hermolaus teſtatur. At eam non eſſe facile deprehendi poteſt, quoniam Dioſcoridis catanance radicem paruam ceu oliuam habet: & folia

lia oleæ figura, & colore. uestra autem bistorta non habet radicem, ut oliua, sed multo maiorem, & nigram, et geniculatam, nec folia bistorta, oleæ folia, figura, & colore imitantur, sed potius figuram lapathi acuti habent, ut quandoque speciem lapathi esse suspicatus sim, tamen in nulla quatuor specierum reperitur. equidem folia acuti lapathi habet, quæ ex uno latere quodammodo cœrulea sunt, ex altero herbacea. Radicem habet extra nigram, intus rubram, uel in quendam ruborem tendentem. Radicem adstringentem esse constat, propterea ab his recētibus in menstruorum abundantia accipitur. In his montibus eam collige. Herbarij nostri ex Bononiensibus montibus petunt, & radicem solam seruant. SE. Habet ne aliud nomen, quàm bistorta, uel bitorta? BRA. À radice bistorta dicitur. Aliqui minorem lappam appellant: alij bardanam minorem. sed nomina sunt potius ad placitum quàm aliqua ratione imposita. Illos tamen deceptos esse cōstat, qui bistortæ radicem, been rubrum esse putarunt. quippe rubrum been, & folijs, & uiribus, & radice aliud est à uocata bistorta. Nihil denique de his loqui oportet, qui bistortam tormentillam faciūt, adeo fatue, & absque sensu loquuntur, quum bistorta rumicis folia habeat. Tormētilla in septem partes distincta. SE. Nihil habes apud antiquos certi de bistorta? BRA. Quandoque Britannicam Dioscoridis Bistortam esse suspicatus sum, quia foliū habet rumici syluestri simile. postea alia non respondebant. Quippe britannica folium habet nigrius, pilosiusq; rumice, & radicem breuem, & tenuem. At bistorta rumicis quidem folium habet. sed nec nigrum, nec pilosum. immo ualde leuigatum, & radicem magnam. rationeq; herbæ crassam continet: Illi præterea decipiuntur, qui bistortam

stortam Astragalum esse arbitrãtur. quoniam, & si astragalus radicem rotundam habeat. Raphani modo prælongam, nigris alijs agnascentibus præduris, & implicatis, ut cornua. gustu spissante. Tamen bistortæ radix alia forma uisitur, nec habet ramos, & folia ciceris bistorta, ut astralagus. Propterea hanc bistortam antiquis incognitã censeo, quam & Galli bistortæ uocant. À Germanis uero pro serpentaria sumitur magno errore, ut qui frigidum pro calido ponant. Immo & bistortam herbam nonnulli in Germania drachenuurtz, & notteruurtz (nomina à serpentibus ducta) appellant. quanquam non desint, & qui bistortam, schlipent uocent. à Polonis pszia lobada dicitur frigida in secundo est, & sicca in tertio, quamuis nonnulli frigidam & ipsam in tertio iudicauerint. SE. Carlinæ radices sequuntur. BRA. In Bononiensibus montibus chamæleonta duplicem inueni, album, & nigrum. Idẽ in Mutinensibus plerunque me uidisse accidit, sed præter hos duos, quidam papus aderat, tanquam cardui echinus latus, purpureus in summo, aculeatus undique: qui sine folijs è radice supra caulem exibat. hunc illi herbarij carlinam uocabant, & locorum accolæ. Tunc carlinam chamæleonem album non esse suspicatus sum, nempe antea continuo carlinam, & chamæleontem idem esse putaueram, & nomen corruptum esse, ut carlina, quasi chamæleon diceretur. unde herba noua carlina erit, de qua nunquam antiqui: nescio an folia duabus, uel tribus carlinis, quas uideram, arrepta essent. Id tamen scio nos pro carlina chamæleontis albi radices sumere: ubique nascuntur chamæleõ albus, & niger, & omnibus notissimæ sunt herbæ: Vnde carlina à chamæleonte altera erit, fingũtq; herbarij, quia in medio tanquam sagittæ uulnus habere uidetur,

tur. Angelum de cœlo missum id fecisse sagitta tangens, ut Carolo Magno eam ostenderet, qua eius exercitum à pestilenti morbo liberaret. hæc puerilia sunt, tamē quousque rem tibi oculata fide ostendam. pro carlina huius chamæleontis radices, & in his montibus, potiusquam alibi colliges. Chamæleō dicitur ex similitudine, quam cum chamæleonte animali in serpendo, & in mutatione colorum, penes uarios terræ affectus habet. À Germanis uiedistel, & mariendistel chamæleones appellātur. Sed quæ ita à Germanis dicūtur, potius cardui species sunt, quàm chamæleones. Ideo pro chamæleone carduum sumunt, uulgus Cretensium hunc uocat collam, quoniam ex eo glutini genus fit, in secundo ordine calefacit, & in tertio siccat. SE. Sigilli sanctæ Mariæ radices sequuntur. BRA. Nunquam legi gloriosam uirginem sigillum habuisse, aut literas misisse. minus imaginari possum, sigillum radices habere. SE. Est herba, quæ ita nuncupatur. BRA. Non habet aliud nomen? quomodo appellabatur, antequam uirgo Maria in lucem prodijsset? SE. Id ignoro, tamē alijs etiam nominibus appellatur, ut à geniculo radicis genicularis, & fraxinella. BRA. Optimum est plura nomina nouisse, iam intelligere cœpi, quid per sigillum sanctæ Mariæ uelis. Ea herba est, qua mulieres sibi faciem extergunt, & fucant, etiam sigillum Salomonis dicitur.

SE. Ea inquam, sed & radix ad rem ueneream sacchararo conditur. BRA. Hæc apud Dioscoridem, & antiquos polygonatum est: quæ candidam radicem habet, pluribus geniculis plenam. cuius saporem Galenus, & Paulus explicare nesciuerunt. Recentes nōnulli crassissimo errore detinentur. putantes apud Serapionem secacul polygonatum esse, quum secacul non eryngium (ut interpres dicit)

sed

ſed altera radix ſit, recte ab aliquibus genicularis dicitur nomen Græcum polygonatum.s.exprimentes, à polygonio mare, & fœmina differt, quod nos uulgo corrigiolam uocamus. À Gallis ſean noſtræ Damæ, à Germanis ex colore uueiſuortz, ideſt radix alba nuncupatur, à Venetis zenochielli, à Polonis yſzionna uocatur. Ventriculum roborat melle condita, ſed ſaccharo guſtu perfectior, & ſuauior reditur. Calida eſt ordine tertio, atque ſicca, & ob quandam ſuperfluam humiditatem Venerem accēdit. SE. Cynogloſſæ radices prodeunt. BRA. Quam pharmacopolarum turba caninam linguam putauit, è ſolo eleuatam, canina lingua non eſt: quia per terram ſternitur canina lingua, & plantaginem in folijs imitatur. ſed ob ſcabritiem, caninæ linguæ aſſimilatur: Ferrariæ habetur, in ſabuloſis locis abundat. Ibi eam colligerem, utpote efficaciorē. herbamq; & radices ſeruarē: ab Hiſpanis lēgua de pero. À Germanis hundtſzung nuncupatur, quamuis Germani herbam à terra eleuatam, ſurculoſamq; pro cynogloſſa ſumant. Alteram tamen ab ea, quam noſtri herbarij ſumunt, noſtrum uulgus eam nullo nomine inſigniuit. Immo tacet deſpecta, & ſine ratione calcata. À Polonis pſziciaziczni nuncupatur: amœniſſimum locum habet Illuſtriſſ. Princeps noſter, & alterum tempe Pado circundatum, quem Beluedere, ideſt calioſtiam uocat, ibi cynogloſſa pulchrior, quàm alibi uiderim, mire uiret eſt frigida, & ſicca ordine ſecundo. SE. Duronoci ſequuntur. BRA. Doronicum à Græco nomen eſt, tamen apud Græcos nunquam doronicum repperi (niſi tu Barbare duronigo, uel durungo proferre malueris, ne à Græco deſumas) minus à Latinis pertractatur. Arabes ſoli nobis hæc dora, ideſt dona tribuere, quibus in uarijs ſimplicibus debe

nus:

mus:Serapio de his pertractat. sunt enim radices paruæ dulces in formam(ut inquiunt)calami aromatici,quæ plures medicinarum compositiones ingrediuntur,ut electuarium de aromatibus. Aliàs quod sint apud antiquos explicare conabimur. nondum compertum nobis est ad hoc usque tempus doronicum. Audiuimus folium habere in morem uiolarum,calidum, & siccum esse ordine tertio testãtur Serapio,& Auicenna,& ita esse constat, ex Apulia Venetias feruntur. SE. Been albi,& rubri radices occurrunt. BRA. Recentes inter ben simplici e scriptum, & been duplici e differentiã faciunt.primum est fructus quidam,secundum radix. Re uera hæc nomina barbara sunt ben,been,uel behem,suo modo tractent illi,& scribant. nã ut in rebus recẽtes:ita in orthographia cõfusi sunt. Quicquid tamen sit apud Arabes ben,uel been,granum est angulosum magnum,ut auellana,à Dioscoride.4.lib. Balanum myrepsicem, à Latinis Glandem unguentariam appellatum. Plinius uno nomine myrobalanus uocat. Apud nobiles mulieres Ferrarienses notissima est, hæc glans. qua oleum inodorum,idest omni odore carens exprimũt. tamen ad omnes suscipiendos aptũ. Authores in folio dissident:nam Plinius heliotropij folium habere cẽset. Theophrastus.4.de plantarũ historia,myrti:Dioscorides, Myricæ:Theophrastus etiam,fructum capari. Dioscorides auellanæ comparat,nec mirum, quia res eadem mihi sub una forma illi sub altera præsentatur, præsertim si non multum differant formæ. Et licet Plinij folium longe ab alijs distare uideatur.propterea nõ integrum forte intellexit,sed partem unam ex folio. Hoc been,idest myrobalanum in tua officina habeas,non solum ad odores.sed ad rẽ medicã. Venetijs emito. ex Aethiopia,Aegypto, A=

rabia

rabia, & Iudea Alexādriam fertur. postea Venetias, sed istud been, potius inter semina numerandum erat. Quicquid autem sit, non pauci recentes decipiuntur. qui pro been Baccas cici, idest herbæ, uulgo dictæ mirasole accipiunt, & ex eis oleum parant, quod pro oleo de been uendunt. Quum tamen à Dioscoride primo lib. oleum ciciniū, & ab Arabibus oleum de cherua dictum sit, quod ab oleo balanino, idest (ut more ipsorum loquar) oleo de been separat: immo si nunquam de his Dioscorides tractasset, constat aliud esse, myrobalanum, aliud cicum. At ad rem nostram redeūtes. uos duas radices in officinis seruatis, quarum altera ben album, altera ben rubrum appellatis: ben album in Bononiensibus, & Veronensibus montibus frequens est. folium habet magnitudine foliorum oleæ. sed in acutum tendit. Radix ferè per terram serpit, è qua multi ramuli hinc inde crescunt, ut in glycyriza fit. florem ueluti stellam albam habet: Been uero rubrum circa maritima nascitur. Ad nos ex monte Gargano, idest sancti Angeli defertur, ut coniectari possim, apud Arabes non ben: sed behem, proferendum est. de quibus Serapio cap. 225. Quid uero sint non possumus, uel ex Serapione, aut Auicenna colligere. qui eorum colorem tantum edocent. Ideo an sint istæ radices, quæ ad nos afferūtur, incerti sumus. Græci (quod sciuerim) hæc nunquam scripsere: at quia hominum animis ita receptum est. ideo & tu behem album hic collige. Rubrū ex alijs locis habebis. Balanum myrepsicam calidam ordine tertio, & siccam in secundo Auicenna indicauit, tamen & humiditatem habere constat, et oleagineosa est. Radices uero quæ been nuncupantur, calidæ, & siccæ sunt ordine secundo. Serapio uero secūdum Abē Mesuai inquit radices has esse calidas, & humidas: uerum

uerum in hac re Auicennæ potius consentiendum est, & si radices hæ uirides aliquã habeant humiditatem. À Polonis been dicitur, sed addunt biali, & czeruoni, idest album, & rubrum. SE. Corallina sequitur. BRA. Inter radices corallinam numeras? SE. Radix non est, sed quia terræ inhæret, propterea in radicũ loco ipsam disposui. dubitabam, an inter herbas numerarem. Verum nihil cũ herba commune habere uidebatur, nec cum radice. De his autem nihil ad nos, modo ipsius copiam in officinam portem. BRA. Hic non habetur, sed circa mare in lapidibus, & ostrearum testis. Græce βρύον θαλάσσιον, Latine muscus marinus dicitur. de eo Dioscorides lib. 4. pertractat Pãdectarius, & Genuẽsis, lichenem herbã cum musco marino cõfundere uidẽtur. sed grauius Pandectarius, quàm Genuẽsis. quippe qui omnia absque ordine simul misceat, quæ bryon nũcupãtur, & præsertim in hoc marino bryo & lichene. sed de his uiris nihil ad nos, qui muscum falso & usnem comparant, & Dioscoridem pessime adducunt. quod si apud ipsos uidere lubeat. caput de aijnech legito. Vnde breuibus, quam corallinam uocamus, & in frequenti usu pro puerorum uermibus est. à Dioscoride, Galeno, & alijs muscus marinus nuncupatur. sed hanc uim ignorarunt antiquiores, quòd uermes interficiat, quam posteriores, ita esse comprobarunt, & amara est, & nunc tota Græcia, eo pro uermibus utitur. Immo sunt qui per plateas, & uicos attritam corallinam uendant: ita ferè clamãtes σκωληκοβότανον, σκωληκοβότανον, ac si dixerint uermes interficiẽs, uermes interficiens., quamuis suo uulgari idiomate uerba in, i, potius finiant dicentes, σκωληκοβότανι. Mulieres pro uermibus puerorum uili precio emunt, herba est omnino, & herba à Dioscoride dicitur,

tur, uno tantum perturbor, Plinium eadem ferè de musco marino scripsisse, quæ Dioscorides, uno dempto: quia Plinius lactucæ folium habere dicit, sed crispius. Constat autem nostram uocatam corallinam, lactucæ folio carere. immo similis est musco, immo muscus. unde Hermolaus, qui Dioscoridem per Plinium interpretatur, Lactucæ folium habere dicit, quoniam & Plinius cap. 8. libri. 27. ita scriptũ reliquerat. Marcellus uero Capillata herba interpretatur. nam codex Dioscoridis Græcus τριχώδες *legit, quasi in modum tricharum, & capillorum. Hermolaus autem interpretatur, ac si scripserit* τριδακώδες, *idest in morem lactucæ. non autem* τριχώδες. *uterque uerũ dicere potest. Plinius folia quædam serpentia latiora considerans, quæ formam lactucæ habent, & ferè muscum cõcomitantur: Dioscorides capillamenta illa, quæ propriè muscus sũt. ut de una re Plinius, de altera Dioscorides loquatur, sed eodem loco nascantur. Nobiscum Marcellus est, aut nos potius cum Marcello. Nec moueor quòd eisdẽ uiribus Plinij Bryon, & Dioscoridis insigniantur. quoniam non ab re est, duas herbas eodem præcise loco natas easdem uires habere. Hæ autẽ circa mare, inter lapides, atque saxa nascuntur.* SE. *Mirum est Plinium de corallina nunquam pertractasse, si hæc non sit.* BRA. *Quid hoc ad rem facit? multa præterijt Plinius in re herbaria longe potiora.* SE. *Est'ne aliquis ex antiquioribus qui ad puerorum uermes corallinam ualere scribat?* BRA. *Nullus (quem sciuerim) sed non est opus omnia ab antiquis scribi, & nos ab eisdem omnia petere. nuper inuentum est hoc, & ita esse nemo non scit, immo corallina soluit, ut experientia oculata fide demonstrat, quam tamen inter constringentes res antiquiores enumerant.* SE. *Nõ*

nulli tamen reperiuntur, qui solum antiquos sectari uolunt, nullis alijs credentes. BRA. *Hi eorum ingenia abiecta, uilia, & absque iudicio existimant, quæ noua quædam inuenire non poßunt. Id nescientes facillimum esse inuentis addere, et duce experientia multa inuenire, nam & antiqui homines fuere, & in multis plurimi errarunt. Nos multa in dies uia regia inuenimus, & experientia, quæ forte ab alijs inuenta fuere, sed à nullo scripta, quē nouerim. nihil enim est, quod non efficiat humanus animus, modo uelit.* SE. *Vnde sumptum est hoc nomen corallina?* BRA. *Quia ut corallus in aqua nascitur, & ubi coralli nascuntur, etiam inuenitur, propterea non pauci decepti sunt, corallorum folia esse putantes, & hi peius sentiunt, qui corallinam, & corallum idem fecere, quanquam & corallium puerorum uermes necet, & eorum comitialem morbum, quem brutam uocamus tollat. à Neapolitanis herba de mare nuncupatur, à Gallis barboncina. A Galeno sexto de simplicibus frigida & sicca existimatur: uerum tu id recte considera, quoniam & amara est, & acredinem quādam habet, & deijcere facit, ut secundi ordinis saltem caliditatē habere uideatur.* SE. *Zenestræ radices occurrunt, tamen non sunt in magno usu.* BRA. *Non zenestram, sed genistam proferre debes, à Dioscoride* σπάρτιον, *& à Galeno* σπάρτον *appellatur flores, radicem atque herbam seruato. Mesue inquit genistam siliquas facere in modum lengibi. interpres pro lengibi, orobum uertit, quum fasellum significet, ideo interpres dedit ansam Manardo reprehendendi Mesuem, non ipse Mesue qui siliquas genistæ fasello comparat, quāuis non sit ingens differentia ab orobi siliquis. Genista calida, & sicca ordine secundo existimatur.* SE. *Im-*

peratoriæ radix, & endiuiæ sequuntur, sed endiuiam in Ferrariensi agro habere studebimus. BRA. Cur in tua officina imperatoriam habere studes? ingreditur'ne compositiones aliquas? SE. Nõ equidem, sed ethologis, & pseudomedicis nonnullis eam uendo. BRA. Quam herbam imperatoriam putas? Quippe Leoniceno uisum est, Lygurum imperatoriam, uerum Lygusticum esse. tamen multæ herbæ uarijs in locis imperatoriæ dicuntur. SE. De illa nunc loquor, quam ita Ferrariæ appellamus, tria folia habente, quorum medium in tres partes distinctum est, quæ è lateribus sunt in duas, ut medium folium corona ferè imitari uideatur. BRA. Herbam noui, sed nusquam apud antiquos (quod sciuerim) eam repperi. Contra quartanas ualere certum est, & ad eruendos partus, ac faciles reddendos experta, cerebrum expurgat, & ab superflua humiditate liberat. SE. Quam qualitatem habere putas? BRA. Experimēto, & uia regia Galeni, calidam & siccam esse deprehenditur, & ordine secundo. In montibus Bononiensibus copiose prouenit, reliqua prosequaris. SE. In calce radicum sumus, cortices sequuntur, quos prosequi incipiemus, si dulci quiete, & gratis obsonijs uentriculum, & membra donauerimus. BRA. Vt lubet agatur.

DE CORTICIBVS, QVORVM IN FERRARIENSIBUS pharmacopolarum officinis usus est.

BRA. Eia expediamus, cortices numera, quos herbarius in hunc sacculum colligens seruabit. HER. Operi accinctus sum. SE. Granatorum cortices alijs corticibus ianuam recludunt. HER. Diebus elapsis sacculum bo-

rum corticum collegi. BRA. *Verum est, ubi de floribus sermo incidit, malicorium ab antiquis dici ostendimus.* SE. *Citri cortex sequitur.* BRA. *Et hūc corticem in fructibus tractauimus, quem nunc saccharo condientes uentriculo roborando paramus, & ars in summo est, ut nihil addi poßit.* SE. *Ergo ad sambuci cortices accedamus.* BRA. *Et de sambuco in herbis expeditum reliquimus.* SE. *Cinnamomi cortex consequitur.* BRA. *Cinnamomū nostri pharmacopolæ non habent, sed loco eius caßia syringe utuntur. A Dioscoride mosylicum (ex Mosylo Aethiopiæ promōtorio, in quo est harum rerum emporium) collaudatur. id etiam probat Dioscorides, quod nigrum colorem habeat, & quod cum uino diluitur, in cineritium colorem transit, quod habet uirgulta tenuia cum leuore, quod habet nodos per totum continuos, & quod odoratißimum est: quod autem animaduersione dignum est, id est quod inquit, colorē nigrum habere, & quod quum uino diluitur, in cineritiū colorē trāsit, nam hoc mō interpretatus est Marcellus, Hermolaus aliter exponit. s. aritudine cineris fuluum. Serapio autem Dioscoridem hoc loco refert, ac si dicat, cineritium colorem habere cum rubore: re uera à Serapione dissentire non poßum, quum hæc sint Dioscoridis uerba:* τῇ χροίᾳ μέλαιν, τεφρίζον ἐν τῷ οἰνώδει *colore nigrum, uerum quia nigrum exquisite non est, addit tanquam cineritium in uino, ac si dicat cineritium in rubro, ut Serapio refert, & Galenus optimum cinnamomum cineritium esse in theriaca ad Pisonem fatetur. ibi enim cinnamomi notas edocens, inquit.* τεφρῶδες τῇ χροίᾳ. *i. cineritium colore. in libro etiam de antidotis, ubi probatißimum cinnamomum describit, talem colorem habere inquit tanquam si lacti=*

phæum, & parum cyanei misceatur. Si autem hæc tria simul iuncta sint, albamphæum .i. fuscum, & cyaneus, fit ille color cineritius cum uino .i. cineritius cum rubore, ut ego in pluribus rebus, & coloribus ipsis dum hæc scriberemus experti sumus. erat autem talis rubor, ut potius in subcineritium inclinaret, quamobrem Serapioni potius inhæreo, quàm Marcello sibi suam interpretationem fingenti, & Hermolao. Ad rem nostram redeuntes, cinnamomo caremus, præsertim perfecto, quod mosylicum dicitur, & à Galeno in libro de Antidotis, odorem qui dici non potest habere iudicatur, & gustum calefacientem, sed non ita ualide ut mordicet, & tristitiam faciat, colorem habet, qualem supra diximus. Additq; in libro de theriaca ad Pisonem, id probatissimum esse, quod uirgulta gracilia habet, & frequentes nodos, odorem longe optimum suauissimumq;, & gustu acre nobis apparet, mordax admodum, postea addit: διαμασσόμενον πηγάνιζειν δοκεῖ .i. mansum rutæ similitudinem præ se ferre uidetur, qui Galeni locus ostendit Manardum celeberrimum immerito Marcellum taxare, qui in probatis codicibus se inuenisse rutæ odorem spirare fatetur, nã & hoc Galenus proculdubio censet, nec refert quòd grauis sit rutæ odor, & à Galeno cinnamomũ odoratissimum prius dicatur, quia simul consentit aliquid odoratissimum esse, & quodammodo in rutæ odorem spirare, quod in Dioscoridem intelligẽdum esse, Serapionis testimonium probat, inquiẽs, & melius eo etiam est, quod cum odore optimo suo, trahit odorem rutæ, & cordumeni. Ad rem igitur, qui uolunt uocatam canellam esse cinnamomum decipiuntur, cum ob alia multa, tum ob hoc præcipue, quia canella non habet frequentes nodos, & canella est tan-

quam cutis,ut Plinius,& Theophrastus testātur, cinnamomum tanquam cortex,quamuis Dioscorides in hoc illis aduersetur,etiam canella corallorum colorem habet, non autem cinnamomum,sed prædictum . Tamen quum sex species cinnamomi inueniantur,ut Galenus locis citatis,Dioscorides,Theophrastus,& Plinius censet, immo inter optimum,& pessimum genus sit maxima distantia,& differentia, non dubito nos aliquam speciem habere,& uidimus album cinnamomum,& nigrum.i. quod in hos colores inclinabat,& quod est simile cassiæ rubenti.sed mosylico caremus,quod inenarrabilem odorem habet,& si accidat nos optimo cinnamomo uti debere, duplum cassiæ accipere possumus,id est duplum probatissimæ canellæ,nec argumētum Quinti,quod Galenus in libro de Antidotis refert,alicuius momenti est , si deberemus bibere cyathum uini Cretici , & desit nos debere duos cyathos loræ bibere , & si desit panis ex similagine,duplum furfuracei edere debeamus. Argumentum hoc ad rem nihil facit,nam quod de cinnamomo,& cassia dicitur,idem est ac si ad ferendum pondus uiro forti indigeremus.at ipso forti uiro carentes duos debiliores accipiamus . Canella autem quæ pro cinnamomo sumi debet,ea est,quæ gizir , uel gizi nuncupatur. Difficile autem est,& optimum cinnamomum,& optimam canellam nosse,nisi sæpius experti simus,ut Galenus testatur, nam pseudocinnamomum,& pseudo canella habentur, tamen si quis expertus est(ut Galenus in libro de Antidotis tradit)facillimum est optimum cinnamomum cognoscere, quod quanto magis bonum est,tanto diutius durat.& hi summe delirant,qui cinnamomum senio non affici contendunt,immo, ut præcitato loco inquit Galenus,non ser

uat

uat ad trigesimum annum sinceras suas uires. SE. Si nostra canella cinnamomum nō sit, quid igitur esse iudicas? BRA. Constat apud antiquos, quod canellam appellamus cassiam esse, & cassiam syringa. Cassiam uero nunc à nobis, ita appellatam, quæ ab Arabibus fistula uocatur, alia res est, de qua (ut in fructibus prædiximus) antiqui nunquam tractarunt. Vt autem ad rei summam accedamus: Tria sunt apud Ferrarienses, & Venetos pharmacopolas, quæ cortices sunt, unum cassiam ligneam ad differentiam cassiæ quæ soluit, appellant: aliud canellam: tertium scauezonum dicunt. scauezoni sunt canellæ frusta, & ineptiores partes, & in horum genere, quãdoque cinnamomi frusta inueni odorata ualde, colorem mixtum ex albo lacteo fusco, & cyaneo, & nodos frequentes habentia, quam appellatis cassiam ligneam, est pseudocassia Dioscoridis, quæ etsi cum cassia similitudinem habeat, gustu tamen deprehenditur, nec odorata est aliquo modo. Quam uero canellam dicitis, est uera cassia Dioscoridis, non cinnamomum, tamen quia inter cassias .i. nostras canellas, aliqua frusta inueniuntur, quæ cannas lõgas, angustas, crassas, & fistulis plenas habent, gustu erodentes, & adstringentes cum aliquo feruore odoratas, & odorem uini referentes. Hæc est prima species à Dioscoride descripta, quæ à Barbaris dicitur lada, & in fasciculis nostræ cassiæ aliqua nigrescens inuenitur, quam Dioscorides Ζίγιρ, appellari dicit, quamuis Galenus in libro de Antidotis duas syllabas habere fateatur, quarum prima est ex γ & ι secunda est ex ζ & ι. ut γίζι dicatur, propterea Hermolaus à Manardo reprehenditur, qui dixerit à Galeno γίζερ appellari, quum Galenus etiam literas enumerans γίζι scriptum reliquerit. non uidit au-

tem Galenum alijs in locis uario modo proferentem, nam in theriaca ad Pisonem probatißimam caßiam laudans, ab incolis inquit, Ζιγγίβερ appellari, propterea in his barbaris nominibus nemo reprehendendus est: id autem addam, inter fasciculos caßiæ nos frequenter cinnamomum uidisse, & non ut Hermolaus dicit, quod caßia ad nos non ueniat, sed in xilocinnamo inueniatur, multa genera, & caßiæ, & cinnamomi ab authoribus ponuntur. tu met Dioscoridem, Theophrastum, Plinium, & Galenum, præsertim in libro de Antidotis legere poteris, ubi horum species exacte tractantur. mihi nunc satis sit, nostram canellam speciem caßiæ esse demonstrasse, & quam dicunt caßiam ligneam esse pseudocaßiam, & cinnamomum quandoque inter frusta caßiæ, scauezonos appellata inueniri. SE. Tecum sentiam, quousque meliora discere potero. BRA. Nunquam meliora disces, nisi hoc uerum esse confirmes, quempiam per Venetorum nauigationes Alexandriam mittens, qui in felicem Arabiam equitet, is poterit uerum cinnamomum, aut ueram caßiam afferre, quanquam hic idem Alexandria, dextrorsum iter petens in Aethiopiam ad mosylicum promontorium accedere poßit: Hæc de cinnamomo, & caßia lignea, caßia syringa, & canella dicta, quam eodem nomine Galli, & Hispani uocant canella. Germani uero zimmet: non desunt tamen qui Rindum addant, idest corticem. Poloni cinnamon uocant cinnamomum, & caßiam. Galenus in septimo de simplicium medicamentorum facultatibus, calidam, & siccam ordine tertio esse fatetur. Et in eodem ordine suam caßiam ligneā esse censet Auenrois. SE. Mādrogoræ cortices sequuntur. BRA. In mandragora plura sunt, quæ cortices

nuncupari

nuncupari possunt, & in fructu, & in radice, & in foliorum costis. Quem corticem accipitis uos? an radicis corticem, quem Dioscorides filo suspendi, & seruari dicitur? SE. Illum inquã. BRA. Et solum cortex apud uos in usu est? SE. In somniferis quãdoque fructibus utimur. BRA. Tamen ex mandragora plura à Dioscoride seruare iubemur, quæ singulatim explicare tentabimus. In primis autem duo mandragoræ genera ab authoribus poni scito. præsertim Dioscoride. secundum genus morion dicitur: Germanus id pomum esse putat, quod uulgo desdegnoso nuncupamus in fictili supra fenestras nascens: Argumentum habet, si quis ex hoc pomo comederit, insanus fit. ex hoc inquam quod morion dicitur. Nostra autem hæc poma Ferrariæ supra fenestra frequentia, Melēzana (à Neapolitanis præsertim, à quibus in summo honore habētur, & in magno usu sunt, & etiã Venetis) appellantur, quasi mala insana, ut Hermolaus interpretatur. Hæc autem potius coniectura est nullius momenti, quàm argumentũ: nam Illustrissimas Isabellam, & Iuliam Taraconēses per totam æstatem eiusmodi poma melenzana comedentes uidimus, & singulis annis in pultarijs decocta, & quandoque frixa, ex oleo, sale, pipere, & quandoque aceto. Tamen nunquam insanæ uisæ sunt. sed indies sapientiores euasere. Nec ego ab illis abstinui, immo & ipsæ Illustriss. Sorores ad me cocta miserunt, quum Ferrariæ habitarēt. expulso enim patre Frederico rege Neapolitano exules, per Gallias cum patre, matre, & duobus fratribus iuere. Alterum fratrem apud Hispaniarum Regem habebant, qui captiuus custodiebatur. Patre uita functo, mater Illustrissima, & sanctissima in Italiam uenit, & Ferrariam petijt, Millesimo quingētesimo septimo, ubi usque ad mil

lesimum

lesimum quingentesimum trigesimum tertium annum, infelicißimam uitam, sed sanctißimam duxit, quippe omnia incõmoda, omnia sinistra, omnes infelicitates, & calamitates illi accidere, quas humanus animus ferre põt: quo anno infelicißimam illam uitam cum uera, & sempiterna commutauit. Illustrima Isabella Bautia (hoc enim nomine uocabatur) post matris obitum duæ pudicißimæ sorores millesimo quingentesimo trigesimo quarto Ferraria discedentes, maximo omnium dolore, & ploratu, Valentiam petiere Hispaniæ Taraconẽsis urbem. ubi frater olim captiuus, nũc prorex effectus, moratur. Interim dũ mater uitali aura fruebatur, duo fratres obierãt, unus in Gallia, alter Ferrariæ Cæsar Illustriß. Sed his omißis ad mandragoram ueniamus: quippe secundam mandragoræ speciem à Dioscoride positam melanzanum esse inficiamur, uel (ut nos dicimus) desdegnosum pomum. Primã uero speciem lata folia habentem in his montibus colligere poteris: eam etiam in Bononiensibus montibus frequẽtem uidimus. sed ex monte Gargano ad nos potißimum affertur, ex ipsa sequentes partes serua, ex mare præsertim, nõ ex fœmina: quia in marẽ & fœminã partitur Dioscorides, & fœmina multo minora folia habet, & pomum in duplo minus, quàm mas. Primo igitur ex cortice uirentis radicis succum serua. Radices tũde, postea prelo exprime, & insolatus sit: quum densatus concreuerit in uitreatum uas, aut picatum serua. À Dioscoride poma colorem uitelli oui habere dicũtur, à Theophrasto, & Plinio nigra. Re uera nec certe nigra dici possunt, nec lutea. tamen in luteum potius colorem inclinare uidentur. Præterea radicis corticem funiculo suspensum serua. SE. *Hoc est quod seruamus.* BRA. *Immo radices in uino ad tertias*

coque

coque, & pro grauissimis doloribus, & membris seccandis serua. Nec folia despicito, quæ sale seruantur, etiam uinum ex cortice radicum sine coctura fit. Si uini dulcis cadum acceperis, & corticis pondo tria conieceris, pro his, qui secari, & uri debent, poma & ipsa conserua, & liquorem ex radice incisa manantem. SE. Omnia seruabo: sed quid est, quod Dioscorides caule carere tradit? BRA. Theophrastus, & Plinius, hic lib. 25. cap. 11. ille. 6. de plantarum historia caulem habere censet. Dioscorides aduersatur caulem habere: sed res ipsa iudex sit, breuem habet caulem: ideo non mirum, si absque caule à Dioscoride pingatur. Illi uero caulem habere uoluerũt: quia breuissimum saltem habet, sed hæc aliàs. Nunc id tãtum addam, impostores circunforaneos inueniri, qui radices humana effigie insignitas ferant, quas mandragoras esse testantur. Sunt autem fictitiæ, & manufactæ radices ex cannarum radicibus, humana effigie sculptis. postea plantatis nascuntur radiculæ paruæ, quæ repræsentãt capillos, barbam, pectinis, pilos, & ex terra cum colorem acquirunt, ut radix esse uideatur: fabulantur uero adeo alte clamare hos homunculos, ut obturatis auribus erui oporteat, quod faciunt hac radice canis caudæ adalligata: & plura alia fabulamenta, ut nummos extorqueant à miseris ignaris, fingunt. Si uero Columellam in horto adducas mandragoram semihominem uocantem, uel deceptus est hic author, uulgi opinionem secutus, uel (quod magis probo) ita scripsit: quia eius radix in duas fibras, ueluti in duo crura diuiditur. Hispani ut nos, Germani alraun, Poloni pokrzik, mandragoram uocãt. Galenus. 7. de simplicium medicamentorum facultatibus libro, calefacere inquit ordine tertio, quem Auerrois ad uerbum ferè secu

tus

tus est. Cum uero exsiccet ordinem non exprimunt prædicti authores. At recentes tertium ordinem exprimunt. Serapioq; illam enumerat inter ea, quæ frigida sunt, & sicca ordine tertio. Auicenna uero humidam esse fatetur, & ratio in promptu est. quare cataphora, idest dilatio in somnum, & profunditas ab humido sunt. Galenus uero sentit, & in radice aliquid adesse caliditatis, & in pomis humiditatis, ut manifeste apud Galenum sicca esse deprehendatur. SE. *Cortices medij castaneorum sequuntur.* BRA. *Per medium corticem, intelligis ne illum, qui inter echinum, & subtile hymen castaneæ carnem tegens cernitur, qui immediate echinum sequitur?* SE. *Non: sed hymen intimum, idest pelliculam illam intimam, quæ castaneæ carni inhæret.* BRA. *Nihil ferè aliud ex castanea Dioscorides laudat, quàm pelliculam illã. Eam enim magis adstringere censet, quàm alia superiora coria, quum tamen & ipsa constrictiua sint. His autẽ & castaneæ carnem exhibent, qui ephemeron, idest hermodactylum colchicum biberint, quod uenenum est.* SE. *Cortex ille uarias compositiones ingreditur, eam præsertim, quæ in frequenti usu est. unguentum de comitissa nuncupatũ.* BRA. *À Græcis Balanus, & Iouis glans nuncupatur, in Sardinia optime nascuntur. sed & apud nos in Regiensi, & Mutinensi agro sapidissime, uerum minores. à Germanis castaneæ kesten appellantur. Cortex ille frigidus, & siccus est ordine secundo.* SE. *Raphani cortices sequuntur.* BRA. *Ne in æquiuoco uersemur, tres radices nosco, quæ raphani nomine insigniuntur, una quæ uulgo raphanus proprie dicitur, acerrimum saporem habens. adeo ut caput tentet, & lachrymas incitet. Altera radix est, quam in quotidiano usu habemus. seminaturq;, & colitur, hanc*

raphanello

raphanello appellamus, qui inter olera à cultoribus numeratur, & ab alijs Italiæ gentibus, præsertim Romanis armorazzo nuncupatur, est & tertia radix, quæ sine cultu nascitur, quam syluestrem raphanellum dicimus. Tu cuius radicis corticem quæris? SE. Illius acutioris, absoluto uocabulo nostra lingua raphano appellati. Nescio tamen cur potius cortices, quàm totam radicem habere studeamus? BRA. Quoniam meditulliũ sub cortice existens minori caliditati afficitur, quàm cortex. præterea facile putresceret. cortex uero facilius exiccatur: nos raphanellum nostrum, apud Dioscoridem raphanum, & à Latinis radiculam appellari iudicamus: quamuis, & sub raphani genere noster uocatus raphanus contineri possit, qui tamen à multis creditur esse lepidion. hi uero non obseruãt lepidion à Dioscoride herbulam dici. noster autem raphanus magna herba est. Adde Plinium nostri raphani folia, lauri folijs similia facere, & mollia esse censere, quæ postea gladioli retusi formam accipiunt. Verum raphanus noster ampla folia habet lapathi acuti folijs similia, & multo latiora. Noster igitur raphanus in raphani genere poni uidetur, nõ autem in lepidio: quia idem uidetur Dioscoridis lepidion, & seitaragi Serapionis, præsertim si seitaragi herbam intelligamus, in his montibus tui raphani radices collige. aliàs hæc omnia ad sensum ostendemus. SE. De lepidio plura audire cupimus, quàm à te dicta sint. BRA. Nostrum de pillulis libellum legito. ubi de lepidio integrã historiam habes, atque hyberide. Callidus est ordine tertio, & siccus in secundo, Hispani rabanos, Germani rattich, Poloni vzodnicru, Neapolitani raucatara raphanum uocãt. SE. Capparorũ cortices sequũtur. BRA. Te etiam in his radices quærere arbitror. SE. Radices inquam

inquam. BRA. De his sermo fiet, si in primis tibi ostendam Pandectarium in raphano summopere errare. utpote qui à Galeno scandicem uocari censeat: quum scandix alia herba penitus sit, inter olera ineptissima, quæ quidẽ apud Plautum damnatur. nam quendam exprobrat, utpote scandicis uenditorem, & matri Euripidis exprobratũ est, quod neque legitimum olus, idest scandicem uendiderit. Ad cappares redeũtes, notissimi sunt, & nunc frequẽtes, & optimi Ferrariæ nascuntur, in asperis, & gracilibus sōlis, & in ruderibus. immo, nisi impediãtur, adeo uage incedunt, ut proximum sōlum impleant, & arescere faciant. semen ipsum, folia, & radicum cortices seruare oportebit. Plinius Arabicum pestilẽtem esse tradit, in quã sententiã uenit etiam Galenus. Affricus, Apulus, & Marmaricus quondam infesti fuere, nunc probati euaserunt. Immo nos ex Apulia præcipue habemus, quamuis in multis locis, nunc Ferrariæ uireant. Antiquitus etiam caulis & fructus sale seruabantur, sed nunc & aceto: mirum est de eo, quòd omnes medici pro comperto suscipiũt ad uentriculum roborandum ualere, & ægris appetentiam facere credentes. Tamen Dioscorides certissimis uerbis, ita scriptum reliquit, aluum turbare, siticulosum esse, & stomacho noxium: tamen minus noxium esse stomacho coctũ quàm crudum: omnes tamen pro uentriculo tribuunt, ut magis uigeat. sed non miror: quia & coriandrum pro roborando capite exhibent, cui tamen, ut Dioscorides fatetur, obstat, nisi capitis uitiũ sit ratione uentriculi. De capparibus forte id credunt, quoniam à Paulo Aegineta lib. 1. cap. 74. appetẽtiam facere dicitur, & in principio cœnæ edi ex oleo, & aceto, uel ex oxymelite, quemadmodũ & nos utimur: uerum, & si ita conditus appetẽtiam affert,

fert,nō tamen ob hoc,uentriculo cōuenit: quia id est pro eo tempore ratione condimenti. Alioqui Dioscoridi opponeretur Paulus,quē tamen imitari summe studet. Tu Ferrariæ radicum cortices habere poteris in uiridario, præsertim Ioānis Brasauoli patrui,qui cura Hieronymi Brasauoli affinis strenuißimi,ibi uirent. sed quum efficaciores uires in montibus habere putem, propterea hic collige,& serua. Hispani cappares,& alcaparras nūcupant. Recentes qui Auicennam imitati sunt, calidos, & siccos ordine secundo cappares esse fatentur. Tamen Galenus inquit, non segniter deßiccare, proprie de radicum cortice loquens. unde & Auerrois, qui Galenū imitantur,calidos esse ordine secundo,& in tertio siccos dicit. Auicenna forte de fructu intelligit,& non de radice. SE. Thuris cortices occurrunt. BRA. Thus cortice caret. sed cortex, qui à Dioscoride Thus dicitur,est arboris thus gignētis cortex, habetis ne uos alium thuris corticem distinctum? SE. Non habemus, sed quum opus est eo uti,inter grana thuris inuenimus. BRA. Tamē si thus optimum esset, in eo corticem habere non possetis. SE. At omnia grana probatißima non sunt, nec omnia alba, aut rotunda sunt. nigra etiam inueniuntur plena cortice. BRA. Tamen quenque pharmacopolam(pro uiribus)probatißimum habere conari oporteret. SE. Nos in unguētis hoc nigro utimur. BRA. O execrabilis error, id facitis,ac si unguenta ad humanam uitam nihil faciant. quum ex ignauiori unguento(nunc unguenti nomine abutor, ut recentiores faciunt, ad emplastra ampliantes) nunquam ad cicatricē uulnera perueniāt,& causa putredinis sint. Vnde opus est exquisita simplicia medicamenta unguēta etiam ingredi, ex thure quatuor in officina tua seruato.

Thus

Thus ipsum, quod est arboris lachryma ad quinq; ferè cubita altæ, folio piri, secundũ aliquos, secundũ alios lauri, secundũ alios salicis, secũdum alios terebinthi: Theophrastus tamẽ, ac Plinius illis cõsentiũt, qui lauri folia habere inquiunt. Nos incerti sumus propter incertos authores: miror tamen rem hanc adeo incertam esse. sed certiores futuros breui speramus: A Græcis libanus dicitur. in Arabia nascitur, tanquam lachryma ex cortice suæ arboris emanat, ut apud nos in prunis, & malis armeniacis gũmi fit, grungo appellatum. mas in thure, rotunda lachryma, & quæ alba sit, dicitur, quod cæteris præfertur. Alij colores, ut ruffus, & niger ineptiores sunt. rotunda grana arte faciunt auari mercatores, ea in primis quadrantes. postea per uas fictile ducentes, quoad in rotũdum tendant. Idem pessimi homines thus resina pini, & gũmi arte quadam simul miscentes adulterant. Adulterium igne deprehenditur, nẽpe thus accenditur, & confestim ardet: gũmi uero non accenditur, idest flammam non emittit: resina in fumum euanescit. Ideo adulteratũ, fumum potius, quàm flammam emittit: ex India etiam affertur. sed peius quàm Arabum. Curabo, ut saltem arboris folia, ramusculus'ue afferatur, quum Illustrissimi Principis nostri naues Alexãdriæ litora appellet: facile enim est ex Arabia, uel India Alexandriam ferri. Venetijs hæc emes, uerum opus est arboris corticem habeas, non thuris, ut quidam ignari putarunt, quia thus cortice caret. Est autem cortex ad uarias ægritudines, ad quas priuatim ualet, necessarius, nec thuris manna, uel pollinem omittas. Est autem manna mica parua (ut inquit Plinius) ex concussu elisa, sicut in tritico id subtile, quod ferè uolat pollinem appellamus, ita hic, quod ualde subtile est, per confractum, uel

per motum, pollinem dicunt, uel manna. Tamen quum easdem uires habeat cum thure, immo & ineptiores, an pollinem haberes, nihili facerem tamen. Cum enim à Galeno dictum sit thuris mannam, ad aliqua priuatim ualere, ad quæ non adeo efficaciter thus ualet, propterea & distinctum pollinem habeas, quanquam unum pro altero sumi poßit, Galeno in quinto methodi medendi libro teste. nonnulli uero in thuris manna decepti sunt, eam esse mannam quæ soluit, & quæ è cœlo descendit arbitrãtes. Non est autem opus thuris fuliginem omittere, quia ad multa priuatim in re medica ualet. arte autem paratur, ut apud Dioscoridem & Plinium, quum domi eris, uidere nihil impediet. nos uulgo thus incenso ab accendendo dicimus, Galli ancens, Hispani encentio, Germani vveirach appellant, est calidum in secundo ordine, & siccum in primo, quod & Auicenna testatur. SE. Macis sequitur, qui inter cortices numerari debet. BRA. Aut Dioscorides de mace nusquam locutus est, aut quid sit macis ignorare uidetur. primo enim libro de macere pertractat, inquiens ita appellari à Romanis corticem, qui à barbaris affertur, crassus colore subruffo, qui uehementißime in gustu adstringit, qui à barbaris afferri dicit. Marcellus caput de macere Dioscoridi adiũctum esse putauit, & quia rem concise tractat, & extra aromata ponit. Nobis autem proprium Dioscoridis caput esse uidetur, quoniam à nullo Dioscoridis codice abest, & Paulus Aegineta qui Dioscoridem concise refert, de macere tractat. Dioscorides autem corticem esse censet, cuius uero arboris, nec ipse, nec Galenus, nec Paulus ostendunt. Plinius octauo capite libri duodecimi corticem esse inquit magnæ radicis, nomine suæ arboris appellatæ, quæ ex

India uehitur, & quamuis ipse machir appellet, & Dioscorides, Galenus, & Paulus, Macer, re tamen considerata quo ad colorem, saporem, & uires, idem esse constabit. apud Plinium quid sit incõpertum est, ut ipse refert, Græci corticem quidem esse testantur, sed cuius sit prætermisere, Serapio quum de mace tractat, Dioscoridem, & Galenum in macere adducit, ideo quod macis uocamus, & Serapio gisbese, idem sunt cum Dioscoridis macer. Est autem macer, uel macis, uel macir, uel machir, superior nucis myristicæ cortex, ut etiam Serapio ex sententia Isaac dicit. Et Auicenna ipse testatur, quod si non sentirent, ab illis sponte dissentiremus, quia re uera macis est superior nucis myristicæ cortex. Quippe corticem habet, ueluti tenellum iuglandis putamen, quo nux myristica tegitur. supra hunc corticem, cortex alter uisitur, qui totam nucem non tegit, sed ueluti cancellus per nucem discurrit, quãuis in aliquibus, sed raris, tegat, qui est subrufus, & hoc macis appellatur, unde sine dubio macis est supremus cortex nucis myristicæ, nec istud peritioribus relinquimus, ut Marcellus facit, sed ita certum esse affirmamus, quia sexcenties oculis uidimus, & nuces myristicas domi cum cortice habemus: nonnulla tamen sunt quæ me mouent, ut existimem aliud per macerem intellexisse Dioscoridem, quàm sit hic noster macis, primo quia de myristica nuce nusquam locutus est, forte dices ignorasse, quod nucis myristicæ cortex esset, de eo autem tanquam de re ignota scripserit, quam etiam, & Galenus, & Plinius, & Paulus, & omnium recentißimus Aëtius ignorarunt, immo Plinius ipse quid sit ignorare fatetur, uel de altera re loquitur, quia inquit, corticem esse radicis arboris eiusdem nominis, adde Dioscoridem

dicere

dicere esse corticem crassum, Constat autem macim tenuem corticem esse, præterea Dioscorides *uehementer in gustu adstringere inquit, quod* Galenus *gustu multum acerbo fatetur. hoc in nostro mace non percipitur, præterea* Galenus *siccum in tertio, & in caliditate, & frigiditate suum macerem æqualem facit.* Constat *autem nostrum macim in gustu caliditatem quandam præ se ferre, unde cum* Auicenna *sentio qui calidum, & siccum in secundo macim facit, quamuis* Auerrois *quinto collect. in primo siccum ponat, sed arbitror in* Auerroi *errorem esse, & in tertio legi debere, nam eo loco* Galenum *imitari uidetur, immo & ipse quid sit, non exponit. quamobrem ex his incertus sum, an cortex quem* Dioscorides, *&* Galenus *macer appellant, noster macis sit, si enim esset,* Græci *quid esset sine dubio ignorassent, & præterea* Auicennæ *potius assentirer in secundo calidum, & siccum ponenti, quàm* Galeno. *Nã amicus Socrates, amicus* Plato, *sed magis amica ueritas. non enim stipticitatem illam persentio, quã siccitas in tertio gradu exigit, & quam* Dioscorides *excellentem in gustu tradit, etiam manifeste persentitur caliditas, & operationes id ostendunt, quæ caliditas primum gradum excedit. hoc deprehenditur, si quis res calidas uno gradu in ægritudine frigida applicuerit, & macim manifeste concipiet, macis intensius calefacere, quàm simplex aliud uno gradu calidum, experietur præterea non tantũ exiccare, ut ea quæ tertio gradu sicca sunt, quãobrem, aut altera res est Græcorum macer, uel si idem sit cum nostro mace, quod esset ignorarunt, &* quamuis Auicenna, & Serapio *macim nucis moscatæ corticem dicant, timide quodammodo, & ex aliorum sententia loquuntur, quàm ita aperta frõte sen-*

tire uideantur. unde nos macim nostrum, extremum nucis myristicæ corticem esse docemus, & qui dubitat, rei ignarus est, & calidum ac siccum in secundo ordine iudicamus, macim in his montibus non habebis, sed Venetijs emere oportet. Ex India Alexādriam fertur, postea Venetias. Lusitanorum nauigatio in insulis nuper repertis nucum myristicarum syluas inuenit, ex quibus ingentissimam macis copiam, præter nuces asportarunt. E lōginquo autem odorem spirare sentiebant, Hispani nostro nomine utuntur. Cretenses uulgo mace, Poloni muskatoui kruiat, Germani muscatblust nuncupant. tu reliqua prosequaris. SE. *De corticibus, quibus utimur satis dictum est. prædicti solum in usu habētur, opportunum erit quiescere, & in hac uirenti herba prandere, postea meridiabimur, quoad radij solis inclinantes intentissimum calorem fregerint: Vespertina hora opus cœptum prosequemur.* BRA. *Non ab re sentis, quippe in illa umbra apud illius riuuli murmur meridiei æstum fugiemus, interim herbarie mappam sterne.* SE. *Iam commeatus deficit, qui tamen pro hoc prandio satis erit, interim deus aliquis prouidebit.*

DE LIGNIS, QVORVM APVD PHARMACOPOLAS *usus est.*

SE. *Nescio an hoc potius sit uesperascere, quàm meridiari, quippe sol inclinare iam cœpit.* BRA. *Vesperascere dici oporteret, si hoc uerbū uesperi dormire significaret. Quæ igitur in tua scheda sunt prosequaris.* SE. *Ligna sequuntur, inter quæ primum locum aloes lignum occupat.* BRA. *Quidam ignari aloen huius arboris liquorem*

rem eſſe putarunt, quum aloes herbæ potius liquor ſit, quàm arboris, ut ſuo loco oſtendemus. De hoc ligno nuſquam à Galeno (quod ſciuerim) ſcribitur, à Dioſcoride, & Paulo agallochon lignum appellatur. Serapio Galenum adducit de hoc ligno loquentem, locum non indicans. nobis nunquam inuenire licuit, niſi quis librum Galeno adſcriptum adducat, cui titulus eſt medicinalis experimentatio, in quo de huius ligni uiribus, & uſu agit. Nũc optima ſuffumigia, & odoratiſsima ex illo fiunt ſimul cum gummi à noſtris belzuinum appellato, fiunt & coronæ ideſt indices ad numerãdas deo mulierum preculas, quos indices torno parant, perforant, & lineæ inſerunt ſexaginta, centum, uel centumquinquaginta, ramenta uendũt, etiam caro precio pro ſuffumigijs parandis, ſed alia ſecũ miſcentes, & in puluerem reddentes, paſtillos in longũ & acutum conformant, quibus igne approximato ſine flãma in cinerem uertitur, ſolum per cubicula odoratum fumum ſpargẽs. hoc autem facit, quoad in cinerem uerſum ſit. odoratiſsima qualia nunquam perſenſerim, Illuſtriſsimus Dux Alphonſus parat: duo à Pandectario mire fatua ſcribuntur, Vnum neminem unquam uidiſſe huius arboris ortum, & quod per flumina Paradiſi terreſtris, quũ aliqui rami franguntur defertur. De terreſtri Paradiſo idem ſentit Serapio ex ſententia chendſete beni, quod quantum à uero diſſentiat, Luſitanorum nauigatio oſtendit. nam plures harum arborum ſyluas ingreſsi ſunt Luſitani, & ingentes truncos in Hiſpaniam portarunt. gentes illarum partium etiam hoc lignum in honore habent, ideo non mirum ſi ad nos copia nõ ueniat. in inſula quæ Sumatra nunc dicitur, ubertim creſcit, quam plures optimi authores, Taprobanam exiſtimant, uerum ultra æqui-

noctialem Sumatra à Lusitanis inuenta est. Ptolomæus autem sub æquinoctiali Taprobanam ponit. quicquid sit, unũ genus est huius ligni cæteris odoratius, quod illi suo nomine calampat uocant, cuius si festucam per quartam horæ partem manu clauseris, mirum odorem persenties. ad nos non affertur hoc genus, sed ad regnum Cathai, ad regnum Cini, ad regnum Macini, ad Sarnau, & Granay portantur, regna ab antiquis cosmographis non descripta, ibi ditissimi reges sunt, & qui plurimum odore gaudeant, congeries horum lignorum in dei honorem urentes: forte hæc insula Sumatra ea est, quã Serapio ex sententia aboanifa simua uocat, in qua probatissimum agallochum nascitur, quàm alio in loco. Certus autem sum, quod ad nos defertur, ex probatissimo genere non esse, quoniam & si per horam manu clauseris, eximius ille odor non persentitur. unde hæc est ratio exquisitissimum agallochũ in insula Sumatra, uel Taprobana probandi, ut referunt qui per Lusitanorum nauigationes illuc accesserunt, manu claudere, ut redoleat. Nos autem aliter probamus, supra ignem ponentes, optimam lachrymam facit, & bonum odorem spirat, diuq; perdurat antequam comburatur. Aliud uanum à Pandectario scribitur, sepeliri sub terra, ut odoratius fiat, quod à Serapione accepit, ita ex sententia, Chedsetebeni dicẽte, sed per annum condi tradit, cuius oppositum Lusitani oculata fide demonstrant. Hi recentes chamæleæ radicibus adulterari fatentur, quod fieri non posse certus eris, si crassiora ligna emeris, immo facillime deprehenduntur ramenta, an ex agallocho sit prædicto modo: nec Lusitani dicunt ebulliri, postea uendi, ut de reubarbaro etiam multi fabulantur. Græci posteriores, ut Aëtius lignum aloes

appellarunt. nam hic uir ſpeciatim de xylo aloes tractat. Veneti unum tantum genus cognoſcunt, quod Alexandria Aegypti habēt, illuc ex Arabia allatum. quod enim ex India affertur ad Venetos, non fertur præſertim ex Sumatra inſula, quamuis ex India per mare rubrum, & per deſertam Arabiam mercatores Alexandriam tendere ſoleant. Luſitani tres ſpecies cognoſcunt, quas etiam tractant, forte ea ſunt de quibus Serapio, tu Venetijs id emes, quod haberi poteſt, quoniam in Italia non oritur. ab Hiſpanis ligno aleos, à Polonis drzeuo aloeſſoue nuncupatur. calidum & ſiccum ordine ſecundo. SE. Xylobalſamum ſecundo loco ſcriptum eſt: at quia de eo in fructibus tractauimus, ideo qui tertio loco ſequuntur, ſandalos proponam. BRA. Tria ligna in officinis habetis, quæ ſandali nomen habent, album quoddam, ideſt communem ligni colorem habens: album uero ad alia comparatum dicitur, rubrum & luteum, hoc recentes citrinum dicunt, cæteris odoratius, immo ſolum inter alia odoratum. SE. Ita certe habemus. BRA. Decepti ſunt plures, ſandalos rubros aſpalathum putantes. quippe ſandalus arbor eſt, aſpalathus arbuſcula, ſandalus non eſt amarus, ſed amareſcit aſpalathus. ſandalus ruber non eſt odoratus. Sed eſt odoratus aſpalathus, quamobrem qui rubros ſandalos aſpalathum putarunt, longe decepti ſunt, cum propter dicta, tum propter alia multa. in his ſandalis Arabibus debemus. hi enim ſandalos nobis oſtenderunt. Dioſcoridem enim Galenum, Plinium, Theophraſtum, de his nunquam ſcripſiſſe conſtat. Venetijs hæc tria genera ſandalorũ emes, albos, rubros, & luteos. Cæteris præſtant lutei, mox rubri, denique albi. In India potiſſimum naſcuntur, Luſitani nautæ harum arborum ſyluas inuene

re,maxima copia in agro Calechut, quod est totius Indiæ emporium,prouenit.in terra etiam Cubæ uiget, & uarijs alijs locis de quibus nusquam antiqui pertractarunt,sed nuper diebus nostris à Lusitanis inuenta sunt, ad rem igitur,antiquiores de sandalis nusquam recordationem fecere,sed Arabum inuentum est. Constat autem frigidæ,& siccæ naturæ hanc arborem esse, & in secundo ordine intenso frigidam,in secũdo autem remisso siccam,decipiuntur qui uerginum,rubrum sandalum esse arbitrantur.nam diuersæ sunt arborum species,quarum copiam Lusitanorum triremes, & cœloces in Hispaniam portarunt,apud Tarnasarim Indiæ urbem uerzinum nascitur.de hoc apud antiquos non habeo quid certi dicam, sed de sandalis, quidam libellus falso Galeno inscriptus circunfertur,qui de secretis Galeni inscribitur, ubi in eo de icteritia sermo fit,sandalorum meminit. tamen nõ dicit sandalum,sed mahazari, recentiores sandalos citrinos interpretati sunt:his autem nulla exhibenda fides. nam ab Arabe collectus est liber. Galeno inscriptus est. Hispani sandales,Germani sandel. Poloni sandal, Sandalos uocant, postea addunt biali czeruonij,& zolti, idest album,rubrum, & citrinum. SE. Tamarix accedit. BRA. Ferrariæ pro his quibus lien tumet, dolia & pateræ fieri cœperunt ex myricæ, ut his uasis uinum seruetur, quod hi qui male affecti sunt liene, bibere possint. De ipso in herbis satis dictum est, ubi ostendimus ab antiquis myricem appellari. SE. Guaiacum ergo sequitur. BRA. De hoc ligno plures frustra conati sunt apud antiquos aliquid inuenire. Constat enim Dioscoridem,Theophrastum,Plinium,Galenum,Paulum, Aëtium hoc lignum ignorasse: sed non mirum, quoniam

Ptolo

Ptolomæus, Pomponius, & cæteri cosmographi eas partes ignorarūt, in quibus nascitur. Nemo enim præter Lusitanos in nouis nauigationibus illuc accessit, equidem in insulis nuper repertis, potissimum oritur, in ea, quæ Corterati appellatur, & Hispaniola, quæ ab æquinoctiali parum distat, & in alijs plurimis, ubi nascitur. similem morbum habent, ut is est, qui Gallica scabies uocatur, pro recuperanda sanitate, fructu uescuntur, & quibus fructus desunt, ligni decocto utuntur, quod Hispani uidentes lignum, in Hispaniam portarunt. quod deinde per totam Italiam diuulgatum est. fructus cito putrescunt, ideo ferri non possunt. De hoc alias diffuse scriptum reliquimus in consilio (ut dicunt) quod pro reuerendiss. & doctissimo Laurentio Cardinali Campegio fecimus, omnium Cardinalium splendidissimo lumine, Magnifico Rodulfo Campegio doctore strenuissimo, & uiro nunquam satis laudato, procurante. ut autem noscas (si accideret) quid empturus sis, nunc breuibus expediemus. Tria huius ligni genera nouimus, unum quod ubique nunc per totam Italiam uagatur, meditullium ferè nigricans habens, & circumcirca albicans, quod odore, pondere, & pinguedine probatur, & quum in micas redigitur, præ pinguedine in globum sibi iunguntur. est aliud ligni genus, quod similiter pharmacopolæ lignum sanctum appellant. quoniam, & primum lignum sanctum, uel palum sanctum dicebatur, quod meditulium paruum, lucidum, & magis album est, quàm prius, tamen in colorem luteum tendit. Multiq; decepti sunt, hoc esse ramos guaiaci putantes, quum tamen arbor sit secundū se à guaiaco distincta. ut præcitato consilio docuimus, quandoque annis superioribus magna copia in Italia fuit. Nunc quinque, aut sex anni sunt, quòd

ipsum

ipsum Italia *non uidit, tamen nobiles multi* Genuam *misere; ubi prius copiosissime habebatur, ut emerent.* Tertium *genus contigit me uidere* Venetijs *in pharmacopolæ cãpanæ officina, quod in ruborem tendebat. deinceps nunquam uidere potui.* Tu Genuæ, *non* Venetijs, *primum genus emas, & secundum, si inuenire dabitur.* De *tertio nullum experimentum habeo, tamen si aliquo* Italiæ *loco haberi contingat, ne à tua officina abesse sinas.* Quandoque *hebeni speciem esse suspicabamur. sed postea authores cõsiderantes, à suspitione liberati sumus, & experti sumus hoc lignum in fine primi ordinis, uel in principio secundi calidum esse, in secundi uero medio siccum.* Tu *ergo alia ligna prosequaris.* SEN. Iam *extrema manus lignis imposita est, nisi ea numeremus, quibus etiam pyxides fiunt.* BRA. Nec *istud ab re est scire quo loculo unumquodque exquisitius seruaretur.* SEN. At *quia non modo umbræ maximæ cadunt, sed ferè ob solis occasum sub orizontem inclinantis euanescunt, ut una sola terræ umbra præualeat, expedientius erit ab incœpto opere quiescere.* BRA. Immo *nihil æque commodum, quàm eos cibo, & potu saturos fieri, qui iugi labore occupantur. id tugurium petamus, quod ex monte pendere uidetur.* SE. Petamus. HER. Quis *adeo audax hoc præcipitium inhabitat, à quo despiciendo tremunt membra, & crura uacillant?* Rusticus: Ego, *sed tutius est hoc præcipiti saxo inhabitare, quàm propè montis pedem, quo ingentia saxa plerunque deuoluuntur, domus, & turres obruentia.* SE. Mi *frater, cœna indigemus, & quiete. si nos hospites benigne receperis, ut dignũ est, libere persoluemus.* RV. Nibil *æque gratum mihi est, quàm bonis placere: domus hæc uestra est. non deerunt molles castaneæ,*

neæ,

neæ, non mitia poma, non caseus, & assam capreoli partem habebitis: uino caremus, nisi ex syluestribus prunis: nec panis adeo albus est, ut nos deceret. SE. Opiparam cœnam nacti sumus. lymphas manibus demus. Tu hic discumbe. BRA. Potius è regione hostij sedebo, ut spiranti aura fruar. SE. Vinum hoc ex syluestribus prunis non displicet. BRA. Nec mihi, nisi stipticitatem quandã persentirem. SE. Postea quàm cœnati sumus, ne statim à cibo dormiamus, sed spaciari parumper conueniet. HER. Satis hodie spatiatus sum, impleant uapores quantum lubet, caput. hac etiam nocte resoluentur. BRA. Dormiat ipse, nos interim perambulemus. SE. Dic mihi Antoni Musa: Hieronymum Brasauolum auum tuum uirum integerrimũ noui, qui tres natos generarat, Franciscum patrem tuum, Ludouicum, & Procurium: extant ne patruorum aliquæ proles? BRA. Ludouicus cœlebs obijt, quum adhuc infans esset Procurius & ipse cœlebs, quum. 1522. in Hispaniam ad Adrianum Pontificem nuper electum, ab Illustrißimo Duce nostro mitteretur, in Macra flumine, propè Lunæ desertam urbem suffocatus. Solus Franciscus sobolem peperit, nec rarã. cuius ego solus superstes sum. SE. Doctißimus fuit, & excellentißimus medicus pater tuus, & inter alios, Comes facundißimus. Noui etiam Ptolomæum fratrem tuum, qui in summum uirum euasurus erat, si fata permisissent. BRA. Puer adhuc eram, quum. 1505. uita functus est. sed ex altera matre ortum duxit. SE. Scio: Tu ex Margareta Brixiensi muliere digna decantari, quæ uidua à tenellis annis usque in uirilẽ ætatem maximo studio, & labore nos duxit. BRA. Ex ea autem præter me, Hieronymus, & Ioannes Baptista prodiere. SE. Ioannem Baptistam ignoro. BRA. Non mirum,

rum, quia trium annorum puer in cœlum euolauerit. SE. *Hieronymus iam uir excellentissimus euaserat, & nunc inter optimos Ferrarienses medicos cõputaretur.* BRA. *Multis laboribus me leuasset, nisi uitam cum morte millesimo quingentesimo uigesimo octauo cõmutasset, sed nullus contra impia fata potest. eo anno per totam Italiam pestilens morbus euagatus est.* SE. *Tu quot annorum es?* BRA. *Nunc trigesimum quartum annum impleui: Nam in lucem prodij millesimo quingentesimo anno à Christi ortu, decimasexta Ianuarij luce, hora sexta noctis cum dimidia, ante diui Antonij festum diem.* SE. *Quum infans esses te frequenter inter ulnas portabam. Nam mihi summa familiaritas erat cum excellẽtissimo patre tuo: dic autem duxisti ne adhuc uxorem?* BRA. *Multi iam aguntur anni, quũ statim è Gallia reuersus sum. Cassandram præstantissimi Hieronymi de Robertis filiam duxi, quæ multos natos mihi peperit, Renatũ, inquam, Herculem, Hieronymum, Franciscum, Ioannemfranciscum, & Hyppolitum, & puellas, Margaretam, Elleonoram, Lucretiã, Bernardinam, Lauram, Elleonorã alteram, & alteram Lauram, atque Violantam.* SE. *Superuiuunt omnes?* BRA. *Vndecim solum nunc superuiuunt.* SE. *Ergo immunis es ab omni onere ciuili?* BRA. *Sum inquã immunis, & amplo priuilegio me decorauit Illustrissimus, & excellentissimus Hercules Dux Ferrariæ quartus.* SE. *Hora dormiẽdi instat. nam stellæ frequentes sunt, & undique cœlum occuparunt.* BRA. *In frondeum torum & hac nocte dormire opus erit. sed nihil mihi iucundius, ut antiquorum philosophorum toros contempler.*

DE LIQVIDIS SVCCIS, ET LIQVORIBVS *quorum in pharmacopolarum officinis usus est.*

HER. *Hora iã est de somno surgere: ut cœptum laborẽ perficiamus.* Heus surgite. SE. *Quoniam heri tempestiuius accubuisti, ab re non fuit & hoc mane tempestiuius surgere. Te præpara ad liquidos succos, & liquores parandos. Succo bletæ in primis, & uiolarum indigemus.* BRA. *De bleta in herbis, de uiolis in floribus dissertum est.* SE. *Disseruisti quidem, sed etiam succo absintij indigemus, fœniculi, solatri, semperuiuæ, ebuli, iridis, celidoniæ, rutæ, eupatorij, corticum mediorũ sambuci, hos Galli escorce da myler, da sureã uocant, quos in herbis expressimus.* BRA. *Parasti certe. ideo non est opus iterum repetere.* SE. *Balsamus: succus granatorũ, succus citoniorum sequuntur. Citonium uero coing à Gallis, mebrilles ab Hispanis, quitten à Germanis nuncupatur.* BRA. *De his etiam in fructibus, & de Granatis in floribus sermonem habuimus, quando balaustia colligere iubebas. Arbitror te per balsamum, liquorem ipsum, idest opobalsamum intelligere.* SE. *Ita quidem est: sed rosarũ succus ac oleũ sequuntur.* BRA. *De oleo in fructibus, de rosarũ succo in floribus dictum est. Tamen oleum ex immaturis oliuis, & maturis habere oportet. Ex maturis autem primæ expreßionis oleum, & ex integris oliuis, & aliarum expreßionum, à Gallis huille, ab Hispanis azeite, à Germanis oel, à Polonis oleij, oleum appellatur.* SE. *Vinum etiam in officinis habere oportet.* BRA. *Immo in cellis uinarijs potius. De uino seorsum uno libello Illustrißimo Alphonso Duci Ferrariæ dicato, ubertim scripsimus. Vbi sapidiora apud antiquos uina, & quot species haberent,*

&

& quibus ætatibus bibenda,& quomodo,& quãdo degenerãt,& de optimis nostri temporis uinis, deq; medicatis disseruimus,hunc libellum Ferrariæ habebis, ex quo quæ uina in officina habere oporteat disces. Nunc enim tempus non est uina colligere. præsertim in tua officina Creticum habeas,& purum Creticum, non adulteratum, quod Maluasiam à loco in quo nascitur, appellant: alij monombasiam dicunt,à Gallis uin,ab Hispanis, ut nos,à Germanis vvein,à Polonis uine nuncupatur. SE. Nec aceto carere debemus. BRA. De aceto etiam seorsum scripsimus in libello Illustri Iulio Tassono Duci strenuissimo inscripto.ubi de uarijs aceti generibus,& eius qualitatibus disseruimus,& quibus modis fiat, & quomodo breui acerrimum euadat.frigidum,& siccum esse nulli hoc tempore dubitant.à Gallis uin aigre,ab Hispanis uin agre,à Germanis eßig, à Polonis cazet dicitur. Tu in officina ex rosis rosatum acetũ præpara, & ex Cretico uino puro ad epithemata,& plura alia habeto. SE. Agreste sequitur. BRA. Vinum omphacium uocatur,succus est uuæ immaturæ,quæ & ipsa uua omphacia nũcupatur,ex uua Thasia,& Aminea Dioscorides. 5.lib.fieri docet. Tu ex hac nostra præpara, & præsertim in agro Ferrariensi. nam uinum hoc frigidæ naturæ est,atque siccæ. Quo autem modo fiat in principio ferè quinti libri Dioscorides docet. À Gallis ueriust,ab Hispanis agrazo, à Germanis & Polonis agrest uocatur. SE. Eo modo præparabo,quũ Ferrariæ erimus. Mel sequitur. BRA. Mellis genera ex locis distincta fecere authores,potißimum, & preciosissimum Atticum, postea Siculum. præsertim quod Hybla urbe Siciliæ hybleum appellatur, ex thymi abundantia. In Creta apud Carinam montem huius generis nascitur,

quod

quod muscæ nõ attingunt. Ideo pro medicamentis eligũt. non desunt tamen, qui siculum cæteris præferant, ut Varro, quia mellificium ex thymi floribus potissimum fiat. In Sicilia uero maxima thymi copia habetur. Nos autẽ hybleo melle non indigemus, quoniam Ferrariæ satis laudatum sit. Mel uero Sardoum, & Ponticum abijcienda, utpote nocua. Probatur mel, quod dulcissimum, odoratũ, & gustu compungente, subrutilum, nec succo liquidum, sed ponderosum, tactu prætenuia fila mittens atque ualidum, & quum trahatur, neque abrumpentibus se, neque resilientibus guttis, sed digitum uersus, quasi reciprocantibus. hoc est purissimum mel, & eligendum. Nos duo genera Ferrariæ habemus, subrutilum, & album. sunt qui album probent, ego subrutilum, utpote magis concoctum, quàm album: calidum est, & siccum ordine secundo. Pro melle, ne alium locum quæras, quàm patriam nostram, ubi apes, & florum copia, & aquarum exuberantia habetur. Hispani, & Galli eodem modo appellant miel. Germani uero honigk, & Poloni myod. SE. In meo hoc indice, scillæ succus consequitur. BRA. Notissimæ sunt scillæ, quæ, & à Varrone, squillæ nuncupantur, quem omnes recentes medici secuti sunt, alba, & nigra, idest rubra, in nigrum uergens, reperitur. prima masculus, secunda fœmina dicitur, non solum succus seruandus, sed & ipsa Scilla, quæ tanquam cœpa est, & cortices filo infixi, & interstincti fœniculo, & oleũ scilliticum, uinum, & acetum, fieri debẽt. uos scillitico aceto utimini, uino minime. SE. Quandoq; etiam oleum paraui, & scillam in pastillos redegi. BRA. Immo ad trociscos scilliticos, qui theriacem ingrediũtur. Scilla indigemus, quæ pasta circundata in clibano decoquetur: hæc de scilla, quam Poloni zamoska czebala uocant.

cant. ſecundum Galenum in ſecundo ordine calida eſt, & ſicca, tamen quære tu an ſit in ſecundo ordine, uel in tertio: uerũ profecto in tertio calida, & ſicca eſſe uidetur. Tu alia proſequaris. SE. Non ſunt alij liquidi ſucci quibus in officinis utimur, & hora adhuc operi cõuenit. ideo condenſatos ſuccos, & concretos liquores ante prandium colligere poterimus. BRA. Vt lubet.

DE SVCCIS PRAEDENSIS, ET CONCRETIS *liquoribus, quorum in officinis uſus eſt.*

SE. Inter prædenſos ſuccos, liquiritiæ expreſſum choream ducit. BRA. De ipſo in radicibus egimus. SE. Ita conſtat, manna ſequitur. BRA. Mannam rorem condenſatum, nemo dubitare audeat. Hoc autem adeo conſtat, ut nonnunquam in Ferrariẽſi agro deſcenderit, ſed raro fit. Tamen in ſtatis quibuſdam locis frequentius accidit: quẽadmodum ſuperioribus annis Ferrariæ in horto excellentiſsimi medici Sigiſmõdi Nigriſoli cecidiſſe deprehenſum eſt. Ipſe uir doctiſsimus copia collecta expertus eſt, atque probauit. Eſt autem ſtatutus locus in Oenotria, in quem ſingulis æſtatibus deſcendit, & ab omnibus paſsim colligitur. Neapolitani reges occluſere locum, ne quis ſine uectigali colligeret. Dum locus occluſus fuit, non deſcendit, eo recluſo, & uectigali remoto, iterum deſcendere cœpit: ſed & iterum clauſo loco, & tertio recluſo, & clauſo ceſſauit, ut neceſſarium fuerit Reges quibuſq; permittere, ut colligere poſsint. Hoc mihi retulit Illuſtriſsima & ſanctiſsima Iſabella Neapolis Regina, Illuſtriſsimi Federici Regis Neapolitani digniſsima uxor, quæ. 1533. Ferrariæ obijt. Dum illam in graueſcenti ætate, & febre acu

tiſsima

tißima laborantem curaremus, quam inter Chriſti martyres collocatam putamus. Sunt autem tria mãnæ genera, in Calabro ſolo collecta, unum ſupra folia, quod perfectiſſimum eſt, & ita uulgo apud Calabros appellatum manna de folia, quippe ruſtici folia aptant, & ueluti tegete extendunt, plantantq; latiorum foliorũ arbores, ut aptius colligatur, & parum ſupra aliam rem cadat. Alterum genus primo deterius eſt quod in lignum colligitur, & ſupra arborum caudices, hoc manna ligni, uel trunci uocant. Tertium genus, in terram cadit, cæteris deterius, quod manna terræ dicitur. eadem igitur res ſupra diuerſa cadens uaria nomina, & uarium genus (ſi hæc differẽtia generis dici poßint) ſortitur. An uero hæc eadem mãna ſit, qua Hebræi quadraginta annis in deſerto nutriti ſunt, ſuſpicamur, quia coriandrorum grana habuiſſe fertur. Quum autem ſupra naturam id ſit, quod ſingulis diebus plueret manna, & in ſufficienti copia ut nutrirentur tot hominum millia, & ſi quiſpiam magis quàm pro uno die, aut duobus diebus feſtis colligeret, putreſcebat. Propterea alteram rem fuiſſe Hebræorum mannam ſuſpicamur, quanquam dici poſſet, deum rebus naturæ ſemper miracula facere, uel quanto magis naturæ propria fieri poſſunt, ideo illam Hebræorum fuiſſe ueram mannam in granula concretam, ut Calabra eſt, uidetur, ſed miraculũ in quantitate fuit, & in eo quòd ſingulis diebus pluebat, & ob mandatum putreſcebat, quũ in maiori copia quàm eſſet menſura data ſeruaretur, ex partibus etiam orientalibus ad nos defertur, & præſertim ex monte Libano: Venetijs magna copia habetur. tamen ego ſemper Calabram mannam cæteris præfero, & ſi nonnullos aduerſari ſciuerim. An uero Dioſcorides de manna locutus ſit,

multi dubitarunt, Hermolaus sub elæomeli comprehēdit, nam etsi primo dubitet, an elæomeli, acromeli sit. infert tamen se in hoc esse perpensissimum, ut idem sint, quod nos sentire non possumus, quia elæomeli ex arboribus sponte manat, ueluti oleum, ideo & elæomeli dicitur. manna uero è cœlo. i. aere descendit, non ab arboribus. Nos tamen elæomeli nunquam uidimus, at non esse mannam scimus, nec iudicare possumus, quis nam melius loquatur, Dioscorides, an Plinius, qui secus de elæomelite sentit. tamē quum Plinius de re ferè incerta loqui uideatur. Dioscorides de sibi certissima, ideo potius Dioscoridi quàm Plinio credere suaderem, adderemq́; de manna nusquam à Dioscoride tractatum. i. de manna quæ ros est. Nā mannam thuris primo libro describit. Oribasius etiam, Galenus, & Paulus de sola manna thuris loquuntur, ideo nusquam manna apud hos authores reperitur, propterea Auerrois recte censet, mannam unum ex his esse quæ à Galeno scripta non sunt, quamuis unus sit Galeni locus, ut infra edocebimus in quo mannam designare uideatur. De Serapione autem miror, qui Hibix sentētiam de manna ita dicentem scribit, adstringit uentrem, & est siccæ naturæ manna, unde arbitror de manna thuris hibix esse locutum. Serapionem uero mannam thuris simul cum manna roris confudisse. Nam ex eiusdem sententia addit, mannam compositiones medicinarum magnas ingredi. Constat autem ad reprimendam intensam medicamētorum uim, & mannam thuris, & gummi (ut ipse met fatetur) in magnas compositiones misceri, ideo certus sum Hibix de manna thuris loqui, at quia aliquis putare posset eo capite Serapionem de manna thuris loqui. De māna roris tractasse ostendo, quippe inquit secundum arbores,

res,

res, super quas cadit diuersas uires habere, unde si cadat supra tamariscum, ad tussim ualet, quæ de manna roris loqui demonstrant. quippe manna thuris, quum puluis sit ex concussu thuris factus, supra arbores aliquas non cadit. Aliud est de quo miror Arabes duo capita facere, alterum de manna, alterum de tereniabim, describentes tereniabim rorem esse de cœlo cadentē, qui supra lapides, & supra terram coagulatur, & granuloso melli similis efficitur, unde tereniabim est nostra māna granulosa, quæ ex Oenotria affertur. uerum ex oriētalibus partibus, & meridionalibus alterum genus mannæ portatur sicut mel liquidum præter aliud albicans granulosum, hæc est manna Arabum, quare tereniabim, & manna rores sunt, sed tereniabim est in granula condensatus. manna apud ipsos tanquam liquor melle densior. Nicolaus Nicolucius à Mauro quodā huius liquidæ mannæ pyxidem emit, quæ miros effectus faciebat. Quod autē Hibix de manna thuris supra locutus sit, quum eam adstringere dixit, ex hoc etiam ostenditur, quia Serapionem in capite de tereniabim adducit, ubi tereniabim uentrem emollire fatetur, & bilim educere. non defuere tamen, qui Arabum tereniabim Dioscoridis saccharum esse existimarint, hoc uero absurdum est, quoniam Serapio ubi de saccharo pertractat, id præcise scribit, quod à Dioscoride de suo saccharo prius dictum erat. Adde supra cannas saccharum colligi, sed tereniabim supra omnes arbores, quare Serapionis tereniabim. i. manna nostra, alia res est ab antiquorum saccharo, & idem cum melle, de quo Auicenna quod supra lapides, & arbores sine apum auxilio cōdensatur. Mesue uisus est tria illa genera, quæ separatim in arbore folijs, & terra colliguntur agnouisse. At Galeni sententiam

tentiam affert, nusquam apud Galenum de manna (nisi uno loco) & quomodo cum alijs rebus misceatur, inuenire licuit, arbitror hos Arabes alios libros habuisse, quàm ad nostras manus peruenerint, Galeno falso inscriptos, in quibus multa reperirentur, quæ adducunt, ab ipsis tamen nunquam scripta inueniuntur. Non possum id credere, arabes adeo temerarios esse, ut rem adducant, quam uel in fronte non uiderint, aut ab aliquo adductam non comperérint. Constat autem eos in pluribus Græcos adducere, de quibus nusquam locuti sunt, quare apud Dioscoridem manna non reperitur, quoniam saccharum non est, quippe saccharum in arundinibus concrescit modo salis: Manna uero supra omnes arbores descendit, nunc uero quæ Neapoli uiderim. 1535. cum illuc accessisset Illustrissimus & Excellentissimus patronus meus Hercules Ferrariæ Dux, ut Carolum Imperatorem Quintū inuiseret. Vidi autem seplasianos mannam supra peponum & cucurbitarum folia colligentes, quæ liquida est & nigra, sappa uidetur, est tamen dulcis, sed non soluit, pectori cō uenit, ingentem quantitatem colligunt & seruant, in clysteribus adhibent. Vidimus & aliud mannæ genus, quod supra summitates cuiusdam generis papiri, uel iunci in æstate concrescit, hanc plantam Neapolitani chioduno uocant, uel baula. album est genus hoc mannæ & dulce, atque fragile ut zuccharū, quo ad solas oculorum ægritudines utuntur, iudicant esse Arabicum zuccharum alusar, & antiquorum saccharum. Adest & tertium mannæ genus Neapoli, de quo superius egimus in mannam folij, mannam trunci, & mannam terræ distinctum, ineptior est manna cum cadere incipit, & magis liquida est, atque humida, probatior est in Augusto, cum granula facit par

ua

ua, atque conglobata, hæc Neapoli habetur. nunc ad Græcos authores redeamus, Galeni locus extat quo mannam adumbrare uidetur, quum de melle, tertio de alimento. facult. agit, sed de ipsa tanquã de re incognita sermonẽ fecit, et raro suis partibus facta inquit, fit enim in plantarum folijs, neque succus earum, neq; fructus, neque pars, ullo pacto dici potest, sed eiusdem cũ rore generis est, nõ ita tamen assiduo, nec copiose prouenit. Memini aliquãdo æstate super arborum herbarumq; folia mellis quàm plurimum repertum fuisse, ut gaudio exultantes rustici cantarent, Iuppiter melle pluit, sed his non contentus Galenus causam addidit inquiens, præcesserat autem nox, ut per æstatem satis frigida (nam tum anni æstiuum tempus erat) pridieq; calida & sicca fuerat aeris constitutio, quamobrem peritis naturæ interpretibus halitus è terra, atque aquis prodeuntes, solis calore exacte attenuati, ac cocti à frigore secutæ noctis in unum coacti, ac condensati fuisse uidebantur, sed apud nos raro id accidit, in monte autem Libano quot annis persæpe, adeo ut expansis super terram uelleribus, mel à concussis arboribus decidens, excipientes ollas, ac fictilia plena referãt, uocantq; id rosidum mel, aut aereum, hactenus Galenus. Constat autem mannam illam, quam ex Calabria habemus talem esse, nec mirum si à Galeno ita prætereatur, ut nihil de eius uiribus scribat, quoniã apud ipsos nõ extabat, sicut apud nos raro etiam fit, ex eadem materia fit mel, nam apes rorem supra folia, & flores colligentes, mel parant, uerũ & si singulis annis Ferrariæ mel fiat, tamen manna non cadat, ratio est illius dispositionis aeris defectus, propterea non ab re ab Arabibus constellationes, quibus fiat. i. aeris dispositiones, quæ per astrorum motus fiunt edocẽ

tur, idem sentit Plinius libro undecimo cap. 12. ex aere, & maxime syderum exortu fieri præsertimq; in ipso Syrio splendente. Itaque prima aurora folia arborum melle roscida inueniuntur, ac si qui matutino sub diuo fuere, unctas liquore uestes, capillumq; concretum sentiant, siue ille est cœli sudor, siue quædam syderum saliua, siue purgantis se aeris succus, utinamq; esset, & purus, ac liquidus, & suæ naturæ qualis defluit primo, ut ex his constet Plinium etiam hoc loco mannā tangere. nam mel id sponte factum in arboribus manna est. Saccharum uero non esse mannam, non solum prædicta ostendunt, sed & ipse Plinius libro duodecimo capite octauo, ubi inquit amplissimum saccharum nucis auellanæ magnitudine esse. Est uero mel in arundinibus collectum. Manna autem est potius liquida, & quæ concreuerit nucis auellanæ amplitudinem non habet, nec manna dentibus fragilis est, sed est ualde tenella. Voluit enim duritiem ostendere Plinius per id quod dentibus fragilis sit. nam manna digitis etiā frangi potest, non antiquorum saccharum. Constat igitur nos Arabibus debere, qui mannam exquisite edocuerunt, & eius uires in duas species dissecantes in mannam, & tereniabim, māna liquida est ut mel, densatur autem. Tereniabim est manna coagulata. uerum hoc nomine manna in omnibus abutuntur, quod apud Hebræos, quid est hoc, significat, quanquam ipsi man, non manna proferāt, hæc quæ de māna satis, & super. SE. Nondū satis de māna dictum esse arbitrabor priusquam ab hoc onere me leuaueris. BRA. Quod nam onus hoc est? SE. Vt conijcio tu Galenum mannam non cognouisse arbitraris, tamen ex hoc mannam cognouisse constat, quia illam descripsit, & exacte, immo & illam se uidisse fatetur. BRA.

Erat

Erat mannæ cognitio apud Galenum confusa, quippe semel tantum illam uidit. Et præterea eius uires ignorauit quas debebat, & in tertio de alimentorum facultatibus, & in libro de simplicium medicamentorum facultatibus, ubi de melle egit prosequi, & ideo paruam habuit, atque exiguam mannæ cognitionem, & eius uirium. SE. *Videtur & eius uires nouisse, cum dicat uires diuersas acquirere ex rebus supra quas cadit.* BRA. *Galeni uerba non intelligis, quia eo in loco de melle loquitur, & inquit. Videtur autem & ex plantis in quæ folijs mel colligitur, boni uel mali quidpiam acquirere posse. De melle inquam loquitur, quoniam apes mel colligunt, idest roris guttas ex quibus mel fit, & in aluearia portant. lege quæ nos ample in nostris, in librum de ratione uictus in acutis, commentarijs de melle scriptum reliquimus. Et Galenum de melle loqui, idest rore qui ab apibus colligitur, ex eo constat, quare laudatissimum ait esse mel in locis ubi sit thymus, & herbæ sicci temperamenti, & ideo ratio qua probare niteris Galenum, mannæ uires nouisse nullius momenti est, quoniam de melle loquitur, idest rore quo apes mel conficiunt. Et licet Galenus mannam oculis uiderit, id semel fuit, neque ex hoc eius uires sciuisse deprehendi potest.* SE. *Rationem tamen, quomodo fiat egregie docet.* BRA. *Et si ratio illa Galeni sua in regione & eo tempore uera esse potuerit, tamen in omnibus locis uera non est, quippe in Oenotria sub cane, cum dies ardent, & noctes fit mãna, neque præcedit nox frigida aliqua ante mannæ casum, præterquam noctis æstiuæ frigiditas, tamen pluribus continuatis diebus descendit.* SE. *In eo præterea dubito, cum probas mannam saccharum non esse. inquis ideo non esse, quoniam man-*

na liquida est, at superius granulosam illam esse dixisti. BRA. Tu solum in cauillis, & tenuibus argutiolis uersaris, non'ne audiuisti adesse, & liquidam, & granulosam mannam? tamen & granulosa respectu sacchari satis liquida est, quare non dura, sed ualde tenella, & mollis. SE. Te etiam audiui ex Dioscoride dicentem saccharum supra cannas concrescere, tamen non magis supra cannas, quàm in cannis dixit Dioscorides, nempè ait ἐπὶ τῶν καλάμων. præpositio autē ἐπὶ si genitiuo iungatur, tam supra quàm in significare potest. BRA. In puerilibus nugis mihi uersari uideris, sit supra cannas, uel in cānis, in extima fit cannarum parte, & est conglobatus succus ui solis è cannis expressus. forte erat in cannarum geniculis, immo ita esse certus sum, & in aliquibus erat geniculis eadem in canna, in alijs non erat. SE. Mirum est antiquiores non cognouisse mannam. BRA. Immo & apud Vergilium mellis aerei mentio facta est, sed eius uires ignorabant. Et Galenus præcitato loco dicit, ex monte Olibano frequentissime haberi, & in ollas coaptari. A Vergilio autem. 1. Georg. uersu. 131. fit eius mentio, ubi ostēdit Iouē homini laborē imposuisse omnibus in rebus, & canit. Mellaq; decussit folijs, ignēq; remouit, nā supra folia mel inueniebant, de qua re in nostris supra librū de rat. uictus in acutis, commentarijs abūde egimus. SE. Cuius est qualitatis māna? BRA. Fuere ex recentibus qui mannam in secundo ordine calidam, & siccam facerent sicuti, & mel. Nos uero in præcitatis cōmentarijs, id impossibile probauimus, quia ros est condensatus. Mel uero à floribus ex quibus fiunt fani, caliditatem ac siccitatem acquirit. Ros uero simplex, & conglobatus manna dicitur, propterea tantam caliditatem habere non potest,

sed

sed eius caliditas est ferè temperata. Vnde & apud Serapionem mesarugie calidam in primo ordine esse dicit: & in paßiuis qualitatibus temperatam. Verum secũdum eundem authorem ex sententia Abix, calida, & sicca est, ordine secundo intenso. At de manna thuris locutus est, & non de mãna roris, ut superius annotauimus. SE. *Saccharum mannam consequitur.* BRA. *Non minorem difficultatem moues, quàm quæ de manna pertractata est: quippe nostrum saccharum aliam rem esse ab antiquorũ saccharo constat. Antiquorũ enim saccharum, ut* Dioscorides, *&* Plinius *testantur, genus mellis est supra cannas concreti. Nostrum uero saccharum ex expreßione cãnarum fit, hoc non modo re ipsa patet cõsideratis authoribus, sed* Hermolaus *clare sentit antiquorum saccharum, & hoc nostrum diuersa esse, & ante* Hermolaum Genuẽsis. *ex eo etiam accipitur, quòd omnia antiquorum condimenta, melle fiebant. Immo, & nunc addo, Serapionem nostrum saccharum ignorasse. Nam quũ de saccharo loquitur,* Dioscoridem, *&* Galenum *adducit, qui de saccharo, quod mel cannæ est, loquuntur. Tamen de taberzet mox loqui uidetur, ac si una confundat. Vnde à Serapione de nostro saccharo nihil habetur.* Auicenna *autem penultimo capite secundi libri ipsum distincte pertractat. Quæ uero ab* Auicenna *dicantur, in epistola ad* Frãciscum tro tum Lucensem *apud* Leonicenum *legere poteris, quia nõ arbitror nostrum saccharum sub antiquorum authorum mellibus comprehendi. Tamen dici posset extra cãnas ui solis exire, & postea in modũ salis conglobari, hocq; nos saccharũ cãdidum appellamus, quamuis* Venetijs *saccharum candidũ arte fiat. Quod uero ex canna resudet* Dioscoridis *uerba insinuare uidentur, quibus inquit inueniri*

in

in arundinibus concretione sua sali simile, ut hæc concretio per guttã, quæ ex canna exeat, fiat. tũcq; eiusdem materiæ erit cum nostro sacchαro, sed non eodem modo factum. SE. *Arbitror ego antiquiores saccharum nostrum nouisse, sed nouerunt iam arte paratum. Non autem dum in cannis adhuc esset, sicuti alia multa cognouerunt, tamẽ nec quo loco nascerentur edocuere: nec quomodo fierent sciebant, & tunc nostro sacchαro omnia conueniunt, quæ ab authoribus scripta sunt.* BRA. *En ostendis te potius animo mordendi loqui, quàm discendi. nam eodem argumẽto ad opposita uteris, quippe si aliquid dixerim ab antiquis prætermissum, statim respondes. Id neque à Dioscoride, neque à Galeno dictum esse. Si uero aliquid sponte prætermiserim, arguis alia ab authoribus dicta esse, ac si omnia scriptis mandare tenear, quæ ab alijs dicta sunt: nunc quoq; uis antiquos authores saccharum nouisse, cum tamen nulla ab ipsis sacchari nostri mentio facta sit. Nã authores tantummodo sacchari supra cannas, uel in cannis concreti non quidem intus, sed in geniculis mentionẽ faciunt. Neque aliud apud ipsos inuenitur, an uero nouerint, certe credendum est: si nouissent, etiam si conficiendi modum ignorassent, non dixissent supra cãnas concretum, & formam eius enodassent. Verum ad alia te conferas, nempe indignum mihi uidetur de hac tam manifesta re garrire. Tu quicquid lubet sentias, nobis id curæ non erit.* SE. *Tamen tuam sentẽtiam nulla ratione probas.* BRA. *Ipsa se ipsam probat ex authorum uerbis nihil de nostro sacchαro loquentium, & hoc est egregius probare quàm tu tuam sententiã probaueris. Cannæ sacchari plenæ sunt non uacuæ, & inanes, ut nostræ cannæ sunt, papyri formam habent.* SE. *Non sunt cannæ, quia plenæ*

ſunt non inanes. BRA. *O delirum caput, cannæ appellãtur, etiam ſi baculi eſſent, nec opus eſt uacuas eſſe. Quum eſſem puer cannas ſacchari libenter exugebam, quas in foro emebam, quodam Hiſpano mercatore portante, pro unica canna obolus unus expẽdebatur. Spero noſtram patriam, præſertim Illuſtriſsimi Ducis noſtri montem, cannas quandoque producturum, ex quibus ſaccharum noſtrum per ebullitionem liquatur. Antiqui ſuum ſaccharũ ſalem Indum uocarunt, & mel arundineum. de excellentiſsimo Leoniceno hic miror, qui ſalem Indum aliud eſſe à ſaccharo taberzet probare uoluit, & Herculanum, ac Gentilem reprehendidit Auicennæ interpretes, qui in capitulo de aſperitate linguæ, ſal indum, ideſt ſaccharũ candum exponunt: Verba autem Auicennæ in. 4. canone, in cap. de aſperitate linguæ febricitãtium, talia ſunt. Sal qui aſportatur ex India, eſt in colore ſalis, & dulcedine mellis: Leonicenus Auicennam reprehendit, quia (inquit) hoc remedium à Paulo accepit. ideo opus eſt more Pauli, ſalem intelligere: at Paulus pro ſale albo eũ intellexit, qui pro condimento cibis admiſcetur. Addit ſaccarum candũ non eſſe album, ſed potius colore ſubluteum: re uera Leoniceno multa debeo, quo ſemper præceptore uſus ſum. ſed plura ueritati, quam ſemper incorruptam ſeruare ſtudemus. Itaq; Paulum Aeginetã conſiderantes. 2. lib. cap. 54. ubi de ſcabritiæ linguæ pertractat, expreſſe idem ſentit cum Auicenna, ſalem Indum, ideſt ſaccharũ illud ſumi debere, non ſalem noſtrum communem album. Cuius uerba ſua lingua ſubſcribere uiſum eſt. Inquit ille καὶ ἅλς ἰνδικὸς χροιᾷ μὲν καὶ συστάσει ὅμοιος τῷ κοινῷ ἁλί, γεύσει δὲ μελιτώδης. Quem ſi ad uerbum referamus, hæc dicit. Et ſal Indicus colore quidem, & concretione ſi-*

qui fuerit [illegible] [illegible]

milis

milis communi sali, sapore autem melleo, ut ex his manifeste deprehendatur salem indum Dioscoridis saccharum esse, quod candum appellari potest, quamuis arte factum non sit, ut nostrũ. Multi uero, præsertim Venetijs, & Genuæ: ut superlucrentur naturam imitantes, arte parant. Ideo Herculanus & Gentilis per indum salem, saccharũ cãdum interpretari uoluerũt, nec subluteum est, sed quãto exquisitius, tanto magis albicat, præsertim natura constans. Nisi dicere uelimus Leonicenum intellexisse salem indum similem nostro esse substãtia, & colore, solo differre sapore, sed tunc Herculanus, & Auicenna in re nullius momenti reprehenduntur. Tu Venetijs saccharum nostrũ emes, & ex eo plures species, illud in primis eme quod rubrum uocatur ex prima coctura factũ, uel secunda imperfectum, uel quod in secunda coctura degenerauit. quo in enematibus utimur, quamuis perfectius uti deberemus. Etiam emas quod secunda coctura perfectum, & de madera, uel saccharum crassum nuncupatur, & etiam finum uocatum habeas, quod ex tertia, quarta, uel quinta coctura fit. Nec à saccharo cando abstineas, quod si naturale habere poteris supra cannas sponte concretum, conueniens erit. sin minus Venetijs arte paratum emes: Candum uero naturale uocetur id quod supra cãnas concrescit ex similitudine quam habet cum arte facto cando. Suaderem uero, ut Genuæ saccharum ex madera emeres, quoniam uiliori pretio ibi uenditur: Nam facillime ex Hispania, et Sicilia in Liguriam defertur. Cætera sacchari genera, ut candum, finum uiliori pretio Venetijs uenduntur: de saccharo autem cando, an siti conueniat, suo loco disputare decreuimus, quia plura à Leoniceno contra recentiores dicta sunt, quæ mihi ueritati quadrare non uidentur. SE.

Galenus

Galenus saccharum non cognouit? BRA. *Non, sed tantū Dioscoridis saccharum.* SE. *Fiebant ne Galeni tempore cannarum expressio?* BRA. *Si fiebat, ostendit se ignorasse, quia de ipso nunquam locutus est, uel de expressione, uel de ipsis cannis. Id tantum tractat, quod dicit Dioscorides in cannis concrescere.* SE. *Arbitrandum igitur Galeni tempore inuentum non esse?* BRA. *Hoc arbitrari non possum, immo certus sum ante Galeni tempora cannas expressas fuisse, & saccharum cōfectum fuisse, sed forte Galenus ipse ignorauit, quia nō omnia possumus omnes, nec ualde frequens erat, quippe extant Marci Varronis Narbonensis carmina, expressionem harum cannarū in hunc modum dicentia:*

Indica non magna nimis arbore crescit arundo,
Illius & lentus premitur radicibus humor,
Dulcia, cui nequeant succo contendere Mella.

Constat autem Varronem ante Galeni tempora exitisse, quia uixit ante Christi aduentum, quum Cæsar Imperium occupauit. Galenus autem post Christi incarnationem uixit tempore Marci Antonij Imperatoris, & tempore Adriani, in cuius gratiam Theriacam præparauit, ut ipsemet in primo lib. de antidotis scribit, ubi de cinnamomo uerba facit. SE. *Hoc non est paruum testimonium ante Galenum illarum cannarum saltem radices exprimi solere.* BRA. *Sed & Statius Papinius, qui tempore Neruæ Imperatoris fuit, idest ante Galeni tempora, licet parum tamen in syluis harum cannarum meminit dicens:*

Et quas præcoquit ebusita cannas.

Vbi Hermolaus Hypasita legēdum corrigit, à fluuio Hypasi, à quo etiam populi Indiæ uocantur. SE. *Nec istud paruum testimonium est.* BRA. *Alia etiam addam: Nam*

Strabo

Strabo in India non solũ ex cãnis, sed ex radicibus exprimi docet, & Solinus de India pertractãs, ex radicibus quarundam cannarum inquit succum exprimi ad dulcedinem mellis. Vnde certum est, ex radicibus posse fieri nostrum saccharum & abundãtius, quàm ex ipsa herba, sed ad generationem reseruantur. Nullus uero dubitat Strabonem ante Galeni tempora fuisse, quia ante Christi aduentum scripsit sub Imperio Octauiani, & in ipso aduentu. Galenus uero post Octauiani tempora, & aduẽtum Christi in lucem prodijt. Quam ob rem si hunc liquorem antiquiores Galeno nouerunt, miror cur illum præterierit, forte hoc cãnarũ expressum de natura sacchari credidit supra cannas concrescentis, quũ uero de illo abunde tractasset, satis de dulci illo expresso dictum putauit. Aut Romanis totius orbis dominis, aliquid apertum esse potuit, quod Græcis, & si propinquioribus ignotum erat. Opus autem est per longum tempus, antequam à præcitatis uiris saccharum cognosceretur, cannas expressas fuisse, quoniam antequam ex India Romæ hoc sciretur, fuit opus interponi tempus. tamen de Plinio omnium rerum sagaci inquisitore, & Dioscoride sedulo scriptore miror, qui hæc siluerit ante se ab alijs scripta, quum tamen Plinius Romæ esset, sed non omnia possumus omnes. ab Hispanis azuquar, à Gallis succre, à Germanis zuchar, à Polonis ezunier nuncupatur, tu reliqua prosequaris. SE. Optarem ut omnia in cumulum redigeres, quæ de his prædixisti, mannã etiam addens. BRA. Immo & à melle incipiã.

Mel apum, est nostrum mel.

Mel Roris, est manna quam habemus, quæ & mel syluestre dicitur à Suida, & Plinius lib. 16. cap. 8. supra robora etiam fieri tradit.

Mel

Mel cannæ, est saccharum antiquorum nostro cando simile, quod in Aegypto, & India inuascitur, & conglobatur supra cannas. Nos per expreßionem cannarum uocatum à nobis saccharum paramus, & per cocturam, in uarias species distribuimus.

Mel cannæ ab Auicenna dicitur saccharum Albusar, Et sal Indus dicitur, ut supra docuimus.

SE. Acatia sequitur. BRA. Nostram uocatam Acatiam illam Dioscoridis non esse manifeste patet, quamuis & nos ex spinosa quadã nostra arbore faciamus, habet Dioscoridis Acatia siliquam seminibus plenam, siliquæ exprimuntur, & qui exit succus acatia nuncupatur. Nos ex arbuscula, quæ prunus syluestris dicitur, uulgo brognolo, quasi pruneolum, paramus, fructum ante maturitatem colligimus, & exprimimus, quod simul cum carne miscẽtes in placentarum orbes conformamus, & exiccantes pro acatia utimur: sunt inter se dißidentes authores. Quippe Oribasius, & Aëtius idem cum spina Aegyptia Acatiam esse uolunt, alij negant, Dioscorides in Aegypto solum nasci memorat, tamen & in alijs locis prouenit. Immo & Syriam quoque spinam dici cõstat. Alba, nigra, & uiridis arbor reperitur in Aegypto, quæ huiusmodi siliquas parit. nunquam uidi antiquorum acatiam, sed ex syluestribus prunis tantum factam, quæ tamen constringendi efficaciam habeat, nec despiciendus est hic noster succus, tamen quum acatia indigerem, id potius sumerem, quod à Dioscoride pro acatia sumi posse docemur, & eius uirtutem habere. Id autem est rhus obsoniorum, id est sumachium, quod frequens est apud nos. Ideo quum acatia indigeo, folijs rhu obsoniorum utor, & nostra uulgari acatia in his, in quibus opus sit infrigidare, constringere

re,& repercutere. Tamen laudarem, ut nostram acatiam ex prunis maturis,& immaturis seruares, minus adstringit ex maturis, quando opus sit uti. Nec alibi pruna syluestria quærerem, quàm Ferrariæ. Nam in foueis ferè sponte nascuntur. à Germanis schleben, à Polonis tarnkoue pouidla nuncupatur acatia, à Galeno sicca ordine tertio existimatur,& cum abluta est, in secundo ordine frigida est, non abluta uero in primo. SE. Ipoquistidos sequitur, tamen in primis scire percupio. nunquid Arabicum gummi ex spina acatiæ prodeat, ut inquit Serapio, qui tamen in alijs Dioscoridi consentit. BRA. De hac re suo loco differemus, tu interim hypocistis, non hypoquistidos dicito, pro recto, genitiuo utens. SE. Vt à cunis didiceram profero,& plurium consuetudinem sequor. BRA. Vtinã ut pauciores, saperes, quia in his recẽtiorũ errata cognosceres, à Leoniceno pro parte detecta. Cisthos apud Dioscoridem frutex est, qui in saxis prouenit(hoc ut in pluribus intelligas) plures ramos habet, multa folia(quod ratione fruticis intelligere oportet) non multum altus, folia sunt in orbem circinnata, hirsutum est folium, acerbo gustu, in marem,& fœminã distinguitur. Mas florem punici habet, fœmina albescit, sub hoc frutice nascitur hypocisthis. Est autem hypocisthis ueluti fungus ad pedem cisthi nascens, forma citini, ideo aliqui citinum uocarunt. Est autem ac si multi citini suprapositi sint, ita enim in Lucensibus, atque Senensibus montibus copiose habetur, in reliquo Apennino non ita frequens. frutex ille uulgo, lingua canina appellatur apud Senensiũ,& Lucensiũ rusticos. Arabũ interpretes hunc fruticem barbam hircinam interpretati sunt. Exprimitur hypocisthis,& succus etiam hypocisthis appellatur, eandem uirtutem cum aca-

tia

tia habet, tamen magis adstringit. Auicēna *hoc ignorasse demonstrat, quoniam tria capita distincta facit, primo de barba hircina, quam cisthon esse apparet, his ad quæ ualet, consideratis, & etiam ex* Serapione, *qui eadem in barba hircina dicit, quæ à* Dioscoride *in cistho.* Aliud *caput* Auicenna *de hypocisthide facit, appellatq; ipse, uel malus interpres suo uocabulo, hensistides, & per hoc succum intelligit, postea aliud caput facit de taratith ab alijs distinctum, ac si taratith, alia res sit, quum tamen uere hypocisthidem esse in confesso habeatur, ut ex* Serapione *apparet in eo capite quo de barba hircina pertractat. Sed quod grauius est cisthon cum cisso confundit, adeo ut cisthon hæderam esse putet, & ex hædera ladanum fieri.* Deceptus *autem est in nomine, quia cisson hedera significat.* Ipse *autem cisthon accepit, ac si cisson dictum sit, fit equidem ladanum ex altero cisthi genere in* Cypro. *quum enim mane cisthos cœli rorē susceperit, oues, & capræ illorum flores comedentes, & hirci succum roris uillis barbarum, & femore insidentem abstergūt, qui natura tenax, & lentus facile sequitur ad contactum, ut uiscum detractus hic succus purgatur, & in offas conuolutus reponitur.* Alter *modus faciendi est, attractis funiculis ubi sunt syluæ, pingue quod his adhærescit, depectitur, & in panes diuiditur, qui ladanum appellantur, quia & hic frutex ladon, uel ledon nuncupatur.* Hypocisthidē *in* Lucensibus *montibus &* Senensibus *potissimum habebis.* Ladannm *uero non fit in propinquiori parte quàm in* Cypro. Venetijs *pro ladano, quendam succum uendūt, qui an sit ladanum ignoramus, tamen uidimus ut plurimū non habere colorem subuiridem, qualem illi* Dioscorides *tribuit, nec statim tactu mollescere, ideo aut alterā rem,*

aut adulteratum esse putamus, quamuis & uerum ladanum Venetijs etiam uiderimus. Disputatum est nō solum de Auicenna, qui in cisso & cisthο similitudine nominum deceptus errauerit, sed de Plinio Nicolaus Leonicenus in Epistola ad Angelum Politianum disputat in nomine cisson & cisthon deceptum esse probans, ut cisthon.i.plā tam ita appellatam acceperit, ac si cisson.i. hedera dictū sit. Pro Plinio in altera Epistola Angelus Politianus certat, tu inter hos summos uiros iudicium feras. SE. Cui potius inniteris? BRA. Re uera non possum non assentire ueritati, quam Leonicenus integre detexit, interim ne diu in hoc negocio uersemur, ad alia pedem conferas. SE. Hypocisthidis qualitates prius enarrato? BRA. Est in tertio ordine sicca, in primo calida, uel in actiuis qualitatibus temperata, ut recentiores sentiunt, tamen hypocisthidem frigidam esse primo ordine potius censemus, quare multa magis adstrictoria erit quàm cisthi folia, quæ folia, & frutex cysthos dictus à Galeno adeo frigidus dicitur, ut tepidi caloris sit particeps. Hinc Serapio accepit de hypocisthide, quod esset frigida in quantitate, & caliditas eius sit tepida. Cisthum uero in secundo ordine siccum dixit Galenus: uerum cum hypocisthis magis sicca sit in tertio ordine sicca erit. Cretenses uulgo lycum, tu achisaru.i.lupum achisari hypocisthidem uocant. SE. Elaterium sequitur. BRA. Res est, quam potius latere optarim, quàm sciri, nisi à summis & antiquißimis medicis inter remedia poneretur. In cucumerum genere, anguinus cucumis numeratur, alij syluestrem cucumerē, alij erraticum uocant. hic exprimitur, cuius expressum siccatur, & in pastillos autumno cōformatur, qui pastilli elaterium appellantur. Modus exprimendi à Dioscoride

quarto

quarto libro docetur. Theophrastus author est eius uim usque ad ducentos annos perdurare, & melius esse quo uetustius, unde Plinius dixerit, nullum esse medicamentū quod diutius perduret, lucernas usque ad quinquagesimū annum extinguit. Probatur si priusquam restinguat, sursum scintillet, & deorsum cogat. A trimatu suæ expressionis uires habere incipit secundum Plinium, ita ut eo uti poßimus. Dioscorides à bimatu, ultq; ad decennium esse optimum. Maxima dosis unus obolus, minima semiobolus apud Dioscoridem, pueris dantur duo chalci.i. quatuor grana. nocet enim maior mensura, ubique nascitur, & etiam in nostro Ferrariensi solo mirifice soluit, uulgo asininum cucumerem uocamus, ut Arabes faciunt, in his montibus colligerem, & elaterium pararem. En quomodo pulchri sunt in his ruderibus, & in illis sabulosis cucumeres, uerum & succum foliorum, & radicum habere studeas, immo & folia seorsum ac radices seruarē, & radicis corticem, qui ad multa ualet, si Dioscoridem legas, & omnes aliæ partes. caue dum cucumeres accipis, ne in oculos permingant. SE. Hoc meo magno incōmodo tamdiu didici, quum essem puer huius generis cucumerem rei ignarus euellere tētaui. ille succus quē emittit, oculos meos attigit, per tres aut quatuor horas, præ oculorum dolore, in maximo discrimine fui, tamen contulit postea, quoniam à caligine quadam liber euasi. BRA. Ita casu plura medicamenta inuenta sunt. Videtur ferè uindictam sumere, quum euellitur. Est autem probatißimum elaterium (ut Dioscorides inquit) quod candido colore humescit, & leuitatem habet, ac leuorem. Viride peßimum est, adulteratur amylo. SE. Plerunque cucumerē expreßi, nunquam albus succus exiuit, uel per exiccatio-

nem factus est. BRA. Hoc *sæpe cōsiderans, ex radicibus fieri oportere dubitaui, quas si expresseris, albus continuo emanabit liquor, uel in album tendens, tamen ex hoc non infero esse ex radicibus faciendum. nam qui alia in patria nascuntur, forte candido colore insigniuntur, & nunc nunc ex his* Ferrariensibus *cucumeribus album liquorem fecimus.* A Polonis *sive odpolnich ogurnoro uocatur.* Auicenna *calidum, & siccum in tertio esse censuit, at* Galenus *in secundo solum ordine calidū dicit.* SE. *Cera occurrit.* BRA. *De cera in melle dici oportebat, ut autem nostro commodo satis est animaduertas, ex apibus duo illa haberi, mel primo, postea cera, quæ fauis occluditur, per expreßionem educitur.* Plinius *exprmendi ordinem indicat, duo ex cera seruare oportet, cerā ipsam, quam colore fuluo sumito, subpinguem, odoratam, modice referentem halitum mellis, & puram. Aliud, quod in officina habere debes, est propolis, propolim uulgus nostrū appellat, Cira uerzene, quo nomine tanquam latino multi recentiores utūtur, Cera uirgo, dicentes, ea est, quæ ad foramen aluearium fit, ut inquit* Varro. Ferrariensem *ceram, & propolim habeas, si fieri poterit. Ipsa enim experientia comprobauit, si non antiquorū authoritas, si* Ferrariæ, *quantum satis erit habere non poteris, eam* Venetijs *eme, quæ ex* Creta *affertur, nec alubi, quàm* Venetijs *albam quæres, ubi ingentißima copia noctibus roscidis fit. Artem* Dioscorides *ostēdit quomodo alba euadat. quin, &* Ferrariæ *etiam sine aqua marina albißima fit. At opus non est tantum expendere sumptus, & laboreis pro tam pauco lucro, rubram ceram mixta anchusa, aut pseudominio* Ferrariæ *parabis: uiridē uiridi æris mixto, nigram atramento, uel usta charta mixtis, resina iuncta*

optima

que dicat cera virgo

optima sit, ut ueluti gluten res iungat, & cancellarijs inseruit, una tantum officina Venetijs albam concinabat Hermolai patris tempore. Nunc nullus est pharmacopola etiam minimus qui non dealbet. De cera satis, quũ etiã nostri nobiles Principes imitati, nolint nisi alba cera uti, sed re uera eadem est expensa, quia non alba cera citius quàm altera consumitur, ut id quod pondere æquatur, & pretio superatur, duratione præualeat. Hispani, ut nos cera, Galli cire, Germani vuachs. Cretenses uulgo cheri, Poloni nosk nuncupant. Temperata à Galeno iudicatur, nõ tamen adeo quin caliditatem, & humiditatem habeat, & est plurium rerum subiectum. SE. Opium sequitur. BRA. Nigrum papauer Ferrariæ habemus, quo opium fit, sed adeo rarum, & paruos fructus habẽs, ut copia haberi non posset. ideo Venetijs emere suadeo si folia, & calices terantur, exprimanturq́;, & succus in pastillos redigatur, Meconium dicitur, quod est ignauius opio. nam opium ex nigro papauere hoc modo colligitur. Quum mane rores exaruerint, ex obliquo summa cute cultello incidere oportet, ut lachryma exeat, quæ in uas deriuanda est, & cortex ita incidendus, ut nõ penetret intus cultellus, & ita sequenti die faciẽdum. Diagoras uult id fieri quum turgescit, Iollas, quum deflorescit, primum nunc sequũtur opium parantes, succus ungue, uel gosopio excipitur, & in uas colligitur, exiccaturq́;, & hoc opiũ est quod emanat, & lac. Nam Meconium fit per expreßionem, ideo & succus appellatur, sicut opium etiam lachryma dicitur, ex papauere nigro proprie fit. tamen opium quo utimur, ex albo est papauere. Ex Apulia ad nos affertur, ita papauer album incidunt. Nam in Apulia crassos cortices habent, & lachrymam seruant, quã pro opio

nostris pharmacopolis, & Venetis uendunt. Thebanum opium laudatum reperitur. seminarem ego nigrum papauer in Ferrariensi agro, ubi tamen & sponte nasci reperitur, sed eo seminarem, ut maior copia haberetur, quo opium multis præferendũ pararem. Adde Apulos ut plurimum ad nos meconium afferre, nõ opium. i. succum, nõ lachrymam, propterea apud nos seminandum, & parandum, quum solum ad hoc gignendum propensißimum habeamus, frigidum est ordine quarto, & humidum in tertio, uel in secundo intenso. SE. *Aloe sequitur.* BRA. *Aloe, & herba est, & eiusdem herbæ succus, quam paßim in fictilibus habemus, etiam hyeme uirẽtem, tamen apud nos degenerat. nam & amaritudinem amittit, in reliquis uero omnes notas habet, quas illi Dioscorides tribuit. Nos Ferrariæ succum exiccauimus, nihil illi deest ex his quæ ab antiquioribus dicuntur, dempta amaritudine, saltem quam illi imponũt Galenus & Dioscorides insigni. Soluit etiam nostra aloe, sed ægre, ideo aloem esse nõ dubito, quæ degenerauerit, quippe hi decipiuntur qui aloem esse inficiantur. Nam idem est, ac si quis neget idem esse idem, quia alio loco natũ, & una sola qualitate deficiẽs, ideo non erat negandum aloem nostram esse aloem, sed inefficacem esse dicendum, & degenerasse. Succus in terra collectus, quãdoque terra plenus est, propter id lauatur. Septimo libro de arte curatiua Galenus diuersitatem lotæ, & non lotæ aloes tribuit. His notis bona aloe deprehenditur, pinguis, nitida, sine arenis, colore ruffo, friabilis, iecinoris modo cõcreta, inde recentes quum optimam aloen insinuare uolunt, Aloen hepaticam proferunt facile se diluens, & liquescens, amaritudine uehementi, ideo nostra aloe inepta est. quæ nigra, & frangi non po*

test

test pessima. quomodo adulteretur, & adulterium cognoscatur, à Dioscoride docemur, eam Venetijs emes, quæ ex India asportatur. SE. Quid sentis tu de quodam celeberrimo uiro Mesuem reprehendente, quia ora uenarum aperire admonuit? BRA. Nunc istud discutere opus non est. nam de hac re alias copiose scripturus sum. Tamē ita simplicissimis uerbis nunc animum meum aperiam. Cum Mesue & Serapione aperire ora uenarū censeo, ex quadam insita uirtute, cuius causam ignoramus, forte ex eadem qualitate, qua extrema amaritudine prodijt, experientia ducor ut id sentiam. Nam qui hæmorrhoidas pati consueuere, aloe magnopere offendūtur, ut in hoc statim incurrāt, ea uorata. Nobilis, & magnificus Nicolaus Tassonus inter alios hoc magno suo incommodo expertus est, quoties aloen sumebat, semper uenarum ora aperiebantur. Quibuscunque alijs pharmacis sumptis, nihil molestabatur, tamen pharmaca erant, quæ eandem materiā cum aloe educerent. Nec opus est infinitos alios adducere, qui hoc perpessi sunt, ut ratio ex parte pharmaci, potius quàm materiæ motæ exhibenda sit. Non tamen inficior, hoc etiam à materia fieri. At malam aloen magis aperire iudico, & quāuis Galenus sexto aphorismorum aphorismo. 47. Acredinem humorum hæmorroidas aperire censeat: non inficiamur, immo addimus multa alia id facere præter aloen, unde & cæpæ, & allium aperiūt si nonnunquam uescamur. tamen aloe hoc priuatim habet. Non possum enim huic sententiæ temere repugnare sine certa ratione, quam omnes imbibere, & experientia dictat. Et quāuis alibi uulnera consolidare & adstringere dicatur, quod recentes per exteriora applicatum intelligunt, non per interiora, nō mirum, quoniam Galenus

virtus aloes.

in libro de theriaca ad Pisonem, antequam Andromachi carmina scribit. de plurimis tractat, quæ uno modo sumpta effectum faciunt, alio modo oppositum. Et præsertim de aloe exemplum scribit dicens per exteriora aloen supercrescentes ulcerum carnes adstringere, & humores qui sub ipsis nascuntur, subinde exiccare, si uero per os sumatur uniuersum corpus purgare, quod aperire est. Vt manifeste deprehendatur, uenarum ora aperire, quod est quidam purgationis modus. propterea non ab re, à Mesue, & Serapione uenarum ora aperire scriptum est quod per os sumptum intelligitur. nã per extrinseca applicata claudit, & præsertim sedis, & pudendi ulcera, ut Aëtius docet, uerum hanc rem philosophicis rationibus suo loco muniemus. nunc satis est per transennam adumbrasse, potiusquam ratione aperuisse. SE. *Mihi certe uidetur, si aloe uenarum ora aperiat, id casu fieri quia exiccat, & adstringit, & uulnera conglutinat secundum Galenum. Et quãuis meatus expurgare possit, qui multis obstructi sint humoribus sed ob hoc uenarum ora non aperit, quoniam differunt aperire, & expurgare, neq; plurimis ora uenarum aperit, quod facere deberet, si uenarum ora aperiret. Et medici inscitiæ, ac indiligentiæ computãdum est, cũ ad cæcas, & incognitas uires confugit.* BRA. *Iam uideo te morbo animi laborare, cum rem hanc hostiliter tractes, potius quàm humane, fingisq; te esse ouem, cũ sis lupus rapax, & gloriolæ cupidus. Quomodo actio aliqua casu fieri potest, quæ in maiori hominũ parte fit. at in maiori hominũ parte, aloe usus hæmorroidas prouocat, non quidem perpetuo aperit sed nonnunquam intumescere facit, dolores excitat, sanguinem manare cogit, immo ut uniuersalem quandam propositionem enuntiem.*

In

In omnibus ad hæmorroidas propensis ex usu aloe excitantur, tamen ex aliorum medicamentorum usu non excitantur, nisi raro. siquis sit huic propositioni aduersus in seipso experiatur, potißimum si ad illas propensus sit, breui, an hoc uerum sit persentiet, si propensus non sit, longiori usu indigebit. Neque *id erit ex humoribus qui educentur, quoniam ex alio medicamento eosdem humores educente non excitantur.* Et *quanquam exiccet, & adstringat,* Galeno *sexto de simplicium medicamentorum facultatibus teste, id extrinsece impositum facit, quippe in uulneribus hoc *efficere docet.* Adde *quicquid expurgat aperire, tamen aperire, & expurgare differũt, sicuti quicquid est homo est animal, tamen homo, & animal differunt.* Et *maiori hominum parti uenarum ora aperit, & si medicum inscitia plenum iudicas, et indiligentia, qui ad multas qualitates confugiat.* Iudica *et* Galenum *ignarum, ac indiligentem, qui in multis lapidibus,* Nono *de simplicium medicamẽtorum facultatibus, ad occultas qualitates confugit, & de his occultis qualitatibus libellum scripsit, cum quo malim esse ignarus, quàm tecum nimis sciolus:* Sed *hæc à nobis abunde alias tractãda sunt, quo in loco ostendemus ex qualitatibus etiã manifestis id efficere.* Verum *in præsentiarum, quæ iam animo concepimus in medium prodire non placet, cum alter sit nobis statutus locus de hac re loquendi.* Nũc *autem ueluti per trãsennam hæc effari uoluimus.* SE. In *eo etiam* Mesuem *reprehendit, dicentem frigidis temporibus euitandam esse aloen.* At *ipse inquit, potius in calidis euitandam, quia calida, & sicca est, quid in hoc sentis?* BRA. Nihil *aliud, quàm* Mesuem *certißima edocere, si ipsemet* Mesue Mastix *in seipso experiatur, id persentiet, quod*

mihi

mihi in profunda hyeme accidit aloen sumenti, per integram hebdomadam sedere non potui. Nec quicquam ualet ratio, quod calida, & sicca sit aloe, quia uentres hyeme, & uere natura calidißimi sunt. ideo magis hyeme, quàm æstate (quia calor maior) nocebit, unde si eius ratio per manifestas qualitates facta, quicquam ualet, & nostra hæc, quoniam id aloe tribuimus ob qualitatem insitam, cuius causam ignoramus. Nempe fieri potest, & continuo ita esse deprehendimus proprietatem aliquam, & aliquẽ effectum nobis certum esse. causam uero incertam, & incognitam, & licet ad temporis rationem confugere posset, tamen nulla erit ratio, cur non calefaciat intrinsecas partes: Sed hæc aliàs diffusius agentur, nunc satis est uiã ostendisse. Aloe est in prima parte secundi ordinis calida uel in primo ordine intense, & in tertio sicca. Auerrois in secundo siccam esse dicit, à Polonis czarna alena uocatur. SE. *Ad scamonium ueniamus.* BRA. *Optarim & hoc nunquam ad hominũ manus peruenisse, quoniam plus mali, quàm boni afferat. Nam & si alicui rei prosit, pluribus officit. Succus est radicis herbæ, quæ scamonia nuncupatur, quamuis, & hoc nomen scamonium herbam, & succum, uel lachrymam significet, à Romanis colophoniũ dicitur: quia in Colophonia optimum nascatur, tamẽ Veneti Alexandria Aegypti Venetias ducunt, è Mysia autem Alexandriam portãt, sed potißimum quod Venetias affertur, peßimum est, quia ex Syria, & Iudæa facillime Alexandriam portatur, hoc uero iudaicum, & Syriacum deterrimum, & ponderosum est. Ideo non mirum si sumẽtes ualde perturbet. Accidit enim me raro bonum uidisse ex Mysia Asiæ adductum quod has notas habet, translucidum est, solutum, sine pondere, taurini glutinis colore, prætenui=*

prætenuibus fistulis, fungosum. Hæ autem notæ raro in Veneto reperiuntur, sed præcipue pōderosum est, ut inde ex Iudea, & Syria allatum cognouerim. Modum uitiādi, & cognoscendi Dioscorides, & Plinius ostendunt, in Apulia & hanc plantam nasci tradunt, & nos Apulum habuimus (si uere Apulum erat) omnibus notis insignitū, & efficacißimū. In morbo Gallico semidrachmā quādoque exhibui, & in re profuit. Ioāni Baptistæ Toxico hydropem patienti scrupulum exhibui, nihil eduxit, deinde & duos scrupulos, qui & nihil eduxere, tertio integram drachmam Vincētio Celato compatri charißimo, & Laurentio Augusto amico nunquam pœnitendo, pharmacopolis admirantibus, tamen nihil in tā magna copia eduxit: Deinceps tentare nolui, & nihil aliud exhibere statui, quàm lenia pharmaca. Testes sunt excellentißimi iuuenes Franciscus Brusantinus prædicti patientis affinis, & Illustrißimi Ducis Ferrariæ curialis medicus. Maurelius sanctus Illustrißimi Hippolyti Mediolanensis archiepiscopi, physicus, & Ioannes Frāciscus Rossus chirurgus doctißimus, & Ioannes Leo Vercellensis, qui tunc mecum in praxi uersabantur. Alia causa aßignari non poterat, quàm uel scamonium ineptum, uel uentriculum aqua, uel multa pituita plenum fuisse, quæ pharmaci uim compescebant. Non enim dici oportet, naturam nō esse ausam aggredi, quia saltem scrupulum aggressa esset. Vidi etiam in officina Iacobi à columna pharmacopolæ, quēdam qui duas scamonij drachmas præter noxam comedit, quater, aut quinquies solum eijciens. Is autem scamonio assuetus erat, in partibus orientalibus natus, ut testis etiā est Antonius Discalcius simplicium medicamentorum studiosißimus, frequentißime scrupulum sine noxa exhibui ex zinzibere

zibere, sale, aut pipere, ut Paulus Aegineta iubet, ne uentriculum offendat. nam sine his maxime offendit. Ex scamonio, si libebit, diagridium parare poteris, aut communi modo in cotoneo malo, & pasta, aut antiquißimo in dulcium amygdalarum oleo. pasta qua circundatur, canes dysenteria interficiuntur, si quotidie frustulum detur, quoad occumbãt. Quandoque uicini rustici canem interfeci hoc pane, qui galinas meas absque delectu uiciniæ comedebat, hoc effectum est tribus diebus, quotidie frustulum exhiberi iubebam. Nullus autem prænoscere potuit, quo nam modo obijsset, nisi ego dixissem. Putabant enim dysenteria occubuisse, ut autẽ rusticos deterrerer, ne prædiolum meum continuis furtis depilarent modum interficiendi canem ostendi, comminatus idem ipsis me facturũ nisi à furto abstinerent. Hispani, ut nos scamonea, & Galli, ac Poloni appellant, calidum est, & siccum ordine tertio, sed calidum intense, siccum in prima parte eiusdem ordinis. SE. Lyciũ sequitur. BRA. Pro lycio, quid pharmacopolæ uendant ignoro, tamen lycium non esse certus sum: quoniam non crematur, nec rubentem spumam (dum extinguitur) facit, extrinsecus quidem niger est, sed intrinsecus non ruffus. Immo etiam niger, ex Bononiensibus montibus potißimum lycium sumunt nostri phamacopolæ. id uario modo faciunt. Sunt qui ex ligustro, & qui ex herba, quæ caprifolium nuncupatur faciunt. Habet enim herba illa, uel frutex grana, ex quorum expreßione lycium fit, hæc tamen uera lycia non sunt. Plinius & ipse capite. 14. 24. lib. uerum lycium ex pyxacantha solum fieri censet. Lycium dicitur, quia in Lycia potißimum abundat, quum Venetæ naues Hierusalem petent ex Cappadocia, & Lycia habere nihil impediet

pediet

pediet,quamuis,& in alijs locis nascatur. Hoc modo fit, arbuscula lycium nominata,accepta,& radicibus,ac ramis sumptis,& pluribus diebus in aqua maceratis,coquũtur semel,iterumq; ligno exempto,donec mellis craßitudo fiat,tunc spumam seruare oportet, & florem innatantem,& reliquum etiam cremorem , quoniã particulatim ad diuersa ualent. Immo,& semen exprime , & succum in sole pone,postea serua. Nihil etiã impediet in his montibus lycium inuenire . Vides illam arborem aculeatam, quæ ramos habet trium cubitorum,& maiores,ac minores,densa folia habentem,buxo similia, & fructum piperis nigrum? SE. Video. BRA. Gustemus an amarulẽtus sit. SE. Est omnino amarulentus. BRA. Leuis etiam est & densus,& arbor pallidum corticem habet. Excaua radicem Herbarie. HER. Adeo multiplex est , & obliqua radix,ut uix absque magna scrobe euelli poßit. SE. Buxus mihi uidetur. BRA. Et buxus certe est , sed spinosa, ut nomen ipsum ostendit. nã pyxiacantha appellatur, ex hac uerũ,& propriũ lycium fit. collige, & pro tua officina serua,& lycia ex alijs rebus facta dimitte . Equitaui per innumeras pyxiacanthas, dum Liguriæ montes cum Illustrißimo patrono Hercule Estense peragrarem. SE. Non'ne & ex lonchite lycium fit? BRA. Fit quidem in India,ut Dioscorides tradit. SE. Quæ arbuscula est lonchitis? BRA. Multi eam esse putarunt , quam nos uulgo sanguanũ appellamus: est enim genus sentis,uirgas subrectas habẽs tricubitales,aut eo etiam ampliores, protinus ab radice multas,craßioresq; rubo,cortex abscedens cruentus,propterea à nostris sanguanus dicitur,quo religiosi baculos parant, in quorum summo rasuræ in modũ umbellæ arte collectæ sunt,hoc ad aspergenda templa,&

homines

homines benedicta aqua utuntur. Tamen ego syluestrem rhamnum esse arbitror, ex quo lycium fieri Plinius. 24. lib. cap. 14. censet. Tu autem ex pyxiacantha lycium tantum habere studeas, tamẽ Galenus Indicum alijs præfert: Nos uero in India non sumus, & ægre habetur. ideo illo contentus sis: quinetiam si ex rhamno syluestri parare libuerit præpara. SE. Vidi etiam qui ex syluestribus prunis pararent. BRA. Parent omnino uim stipticã habent, ut ex ipsis etiam acatiam faciant, tamen melius est rem certam habere, quum facile poßit, quàm per tot res modo huc, modo illuc uagari, uerum tamen, quod ex his prunis fit, minus adstringit. Scito etiam Lycij nomine apud quosdam authores, omne id uenire (ex quocunque sit frutice) quod uim cõstrictiuam habet, & more lycij fit, lyciũ in secundo ordine, & intenso siccum est, in actiuis qualitatibus medium secundum Galenum, tamen ad frigiditatẽ inclinare magis arbitror. SE. Sãguis draconis sequitur. BRA. Cur inter liquores hunc sanguinem ponis, qui potius gummi est? SE. Est etiam & lachryma, sed hoc nihil impediet: modo rem ipsam cognoscã. BRA. Esto, uerus draconis sanguis, ex serpente est, de quo Plinius cap. 12. lib. 8. qui ex elephantis aure totum sanguinem exhaurit, ut moriatur, postea cadens serpentem interficit: sanguis ille exiẽs Draconis sanguis appellatur, qui terra mixtus colligitur, & in pastillos, ac rotũdos orbes cõformatur. SE. Non possum arbitrari nostrum draconis sanguinem ex eo genere esse. BRA. Immo non esse certus sis, quin & Serapio Genuensi Pandectario, & reliquis recentibus ansam errandi dedit. quum tamen ipse non erraret. Quippe sanguinem draconis Serapio describens, quem hemalocoẽ uocat, eodem modo describit. quo Dioscorides quar

tam

tam sideritis speciem, & easdem proprietates illi attribuit, quas sideriti Dioscorides *elargitus erat, ut nullus sit tan cæcus, qui non uideat, &* Galenum *adducit* Serapio, *ea recẽsens, quæ ab illo de siderite dicũtur, ut constet sanguinẽ draconis* Serapionis *non esse nostrum quo utimur. sed esse quartã speciẽ sideritis* Dioscoridis, *cuius succus uulnera sanat, & adstringit, quã multi millefoliũ putãt, & re uera una species est millefolij, qua rustici nostri ad boues, & equos uulneratos, sanandos utuntur.* Recentes *autem de sanguine draconis loquentes, de hoc* Serapionis *& siderite* Dioscoridis *tractant, ac si eius succus sit sanguis draconis, ita nuncupatus, quem in officinis habetis magno errore: unum est, uestrum draconis sanguinem, sideritis succum non esse, qui etiam non est uiridis, sed esse triplicem apud uos draconis sanguinem constat. unus est in rotulas circumuolutus, qui ex pseudobolo armeno, & terra fit, res fictitia, & adulterata, quæ iam à* Ferrariensibus *pharmacopolis abijci cœpit, nisi pro ornanda officina appensum habeãt.* Alius *sanguis est cuiusdam arboris lachryma.* Tertius *est eiusdem arboris gũmi, in gũmi cortices arboris manifeste uidẽtur, in lachyma absunt, si gustu sentiantur, stipticitatem quandam præferunt.* Hinc *igitur uides draconis sanguinem, quo utimur, non esse draconis ab elephãte interfecti, nec esse sanguinem draconis* Serapionis, *quamuis ab omnibus recentibus, ac si sanguis draconis* Serapionis *in usu sit, quum tamen sanguis draconis* Serapionis *sit quarta species sideritis apud* Dioscoridem, *&* Galenum: Ego *igitur in officina succo quartæ speciei sideritis potius habere uoluerim, quàm gũmi hoc, quod uos habetis, & herbam habere facilius est, quàm gũmi, quoniã apud nos uiret.* SE. *Quid est ille sanguis dra*

conis

conis, qui uere sanguis est? BRA. Non'ne tibi dictum est ex sanguine draconis esse ab elephante collisi, ut Plinius lib. 33. cap. 7. scribit, qui ab antiquioribus cinabaris uocatur, ut Dioscorides etiam lib. 5. testatur. Qui autem pro cinabari minium sumunt, idest nostrum uocatum minium, (ut plures medici faciunt) pro re medica, ueneno utuntur: nam cinabaris, qui est sanguis draconis, rei medicæ plurimum prodest, & nullus color magis fingit sanguinem illo, ut Plinius testatur. Nunquam hunc cinabarim uidimus uel draconis sanguinem. sed bene adulteratum, ut supra ex falso boloarmeno, uel sorbis tritis, & caprino sanguine, tamen si Dioscoridem considerabis, oculata fide deprehendes sanguinem draconis non esse cinabarim, sed duo esse distincta. Pro Plinio autem nihil impediebat, & sanguinem draconis suo tempore cinabarim appellari. SE. Id abs te scire peto, quo nomine apud antiquos gummi, hoc appelletur, quod sanguis draconis dicitur. BRA. Nõdum legi apud aliquem authorem, cuius generis gũmi sit uel ex qua arbore lachyma emanet: scimus autem ex Lybia ferri, & ex Aegypto Venetias, quid uero sit ignoramus: unum est recentes summe errare, qui hoc gummi, ac si sit sanguis draconis Serapionis accipiunt, & Dioscoridis, ac Galeni sideritis, quum tamen non esse constet: Ab omnibus eodem ferè nomine dicitur. Galli sang de dragõ ab Hispanis sangre de drago, à Germanis drachen blut, ac si sanguis draconis dicerẽt appellatur, à Polonis smocza nyeru dicitur, temperatus est in actiuis, quãuis ab aliquibus calidus, ab alijs frigidus existimetur, & in secũdo ordine desiccat. SE. Camphora ultimum locum in his occupat. BRA. Nusquam Dioscorides, Plinius, Galenus, aut Paulus de cãphora locuti sunt, aut eam, uel à longe (quod

sciuerint)

ſciuerim) oſtenderunt. ſoli Arabes ipſius meminerunt, gūmi arboris eſſe certū eſt, Serapio ex Panzor, Faſella, & alijs regionibus adduci tradit. quæ ſint iſtæ regiões, ignoramus, nomina Mauritana ſunt hæc, nō Latina, neq; Græca. Res ipſa, ideſt camphora omnibus nota eſt, eius arbor ignota, nec à Mauris recte deſcripta, quippe nihil de folijs arboris camphoram ferentis. Serapio, aut Auicenna loquūtur. Dicūt autem illis annis maxime profluere, quū multa tonitrua, & multa fulgura fiunt, nec proprie gummi eſt, quod exeat, ſed in intima parte arboris inuenitur, ac ſi medullæ locū occupet. Luſitani, qui meridionale pelagus nauigarunt in Inſula Burnei camphoram inueniri tradunt, & qui in regione ſunt, gummi arboris eſſe cenſent. In regno etiam Fanſur, ut Marcus Paulus Venetus refert, optima camphora prodijt, forte ea pars eſt, quæ à Serapione ex ſententia Iſaac faſella nuncupatur. de hac re incertus ſum. Diſputant recentes an calida, uel frigida ſit: multi effectus ſupra caliditatem arguunt, & guſtus, odor: alij frigiditatem. hæc alias diſputanda ſunt, quia hic locus non eſt pro ambabus partibus rationes inſtruere. SE. Nullus eſt apud antiquos qui camphoræ meminerit. BRA. Nullus, niſi Aëtius, qui multo poſterior eſt. Hic camphoræ meminit ſub nomine caphura. In eo unguento, quod ſalca appellat, pro axillis, & auribus fœminarum compoſitio, quāuis in codicibus qui paſſim habentur abſit. ut primo libro uidere licet. SE. Habet'ne eundem colorem album perpetuo? BRA. Nō, prius enim maculis rubris inſignitur, poſtea calore ſolis, aut ui ignis dealbeſcit. Galli camphre, Hiſpani camphora, Germani camphur appellant. Tu cætera uenerande ſenex proſequaris. SE. De prædenſis liquoribus expeditum eſt. gum

mi genera sequuntur. BRA. Cur inter gummi camphoram non numerasti? SE. Quia an gummi esset ignorabam, quum in arborum meditullio inueniatur. BRA. Hoc nihil refert modo rē ipsam habeas. Venetijs emes, quoniam ab his mōtibus, immo, & à tota Italia abest. sed prius quàm ad gummi genera ueniamus, prandere opportunius erit. SE. Non ab re dictum est, quia interim solis æstum euitabimus. HER. Hodie ad hāc usque horam uiribus uigeo, nam paucißimis in hoc mōte occupatus fui, sed omnia ferè aliunde quæsita sunt. SE. Deinceps (ut arbitror) modice occupaberis, quoniam pauca admodum colligemus, sed collecta emere opus erit. Ad litus illius riuuli descendamus, ubi quiescemus, & per compendium in aliquam uillam peruenire poterimus. BRA. Vt lubet fiet. SE. Intereūdum ut uia breuior uideatur, quibus moribus, Illustrißimi Ducis nostri Alphonsi filij insigniantur edoceas. BRA. Nihil unquam mihi gratius contingit, quàm quum trium horum maximorum luminum, & splendentium astrorum sermo inciderit, quos intus & in cute noui. Hercules primogenitus adeo cumulatißimis uirtutibus pollet, ut nullus in Italia non modo princeps, sed nec religiosus eum æquet, in publicis rebus gerendis dexterrimus, in armis fortißimus, in literis adeo egregius, ut ex insperato probatißima carmina effundat. Nō potui diu cogitans aliquid culpatum in Hercule inuenire. Hippolytus secundo genitus eum apprime imitatur, qui nō Archiepiscopali infula, sed triplici corona dignus est. Hic uniuersam Cyclopædiam, & omnes bonas artes adeo nactus est, ut nihil ad uirtutum cumulum desit. At quomodo potuit Franciscus tertio genitus tantorum fratrum exemplo non contendere, ut æquet? quos nullus,

qui homo sit superare potest? SE. O felicem patrem. BRA. Certus sum in uniuerso orbe patrem non esse, qui filios adeo probos, adeo obsequentes, adeo non morosos nactus sit, nullus unquam ciuis horum causa conquestus est, quum cæteri Principes his ætatibus stupris, & aliorum diuitijs capiendis incumbant. Dijs equidem comparandi sunt hi tres uirtutum soles, & tria inclyta sydera. Nihil aliud cordi habent, quàm omnibus inseruire, et neminem lædere. sed iam ad statutum locum peruenimus: in hac uirenti herba ad specus umbram sedeamus.

DE GVMMI, QVORVM VSVS EST *apud pharmacopolas.*

SE. Institutum opus progredi expedit. Thus primum locum inter gummi habet, sed quum de ipso inter cortices egerimus, ad secundum, quod myrrha est ueniamus. BRA. Myrrha qua utimur, à nonnullis bdelium esse creditur. SE. Quomodo bdelium, quum longe distincta sint myrrha, & bdelium? BRA. Scito gũmi quo utimur myrrha nuncupatum, myrrhã non esse. SE. O mira res, myrrha non est myrrha. BRA. Esto bono animo, in myrrha ostendam quod in alijs pluribus feci, eam non esse, saltem optimam, quæ ab antiquis pingeretur. Nam Dioscorides myrrham ex omni parte cõcolorem esse ostendit, & odoratam, & quæ confracta candidas unguium modo, leuesq; uenas intus habeat, amaro gustu, acri. Hæc in nostra myrrha non sunt. Nos Venetijs ueram myrrham uidimus, talem qualem à Dioscoride pictam audiuisti, sed raram, id tamen scito odorem quidem suauem, non suauißimum habuisse, sed potius erat cum quadam grauitate. Adde in no

stra myrrha,quandoque ueræ myrrhæ frustula inueniri subuiridia, & quæ unguium modo candorem habent, ex Troglodytica regione,quæ est Africæ pars,probatissima myrrha Alexandriam fertur.myrrha quam nos habemus ea est,quæ secundo loco à Dioscoride scribitur, & caucalis uocatur,quæ cum tertia specie partim mixta est, quæ ergasine dicitur,minus matura est,et colore atro.hæ duæ species mixtæ sunt quæ bdellij odorē habent. Alexandriā feruntur,postea Venetias,quum emes optimā habere cures,aut saltem quæ plurimas partes candidas ut ungues habere studeas. est autē Arabicæ arboris lachryma.corticem plaga laxant,exit spuma,quam colligunt,& circa corticem addensatur,tanquam gummi reliquum, sed non myrrha solum contentus sis,immo,& stactem.i.recentis myrrhæ expressam pinguitudinem habere studeas. SE. Quid stacte est? BRA. Plures styracem liquidam à nobis uocatam stacte arbitrati sunt. Nempè myrrhæ odorem ferè habet, & cætera quæ à Dioscoride numerari uidentur,an uero sit infra edocebimus, si quandoque ueram myrrham assequi contingat, quæ colorem subuiridem habeat,& mordax sit,ac perlucida odorata, aspero situ obducta,recens,leuis, ex omni parte concolor, & quæ confracta candidas ungium modo,leuesq; uenas habeat,hanc leui expressione exprimes. Quod exibit stacte erit,quamuis ex recenti magis fieri conueniet,tamen & stactem habebis,& pro eo stacte uti poteris. Hi uero summe aberrant,qui stacte speciem myrrhæ contra alias distinctam arbitrantur. SE. Huius sententiæ semper fui. BRA. Nunc sententiam muta admonitus, quoniam ex omni specie myrrhæ stactem fieri nihil impedit;præsertim ex pinguissima,ut ea est quæ pediasimos à Diosco-

ride

ride nuncupatur: Re uera ſtacte ea res eſt, quam nos liquidam ſtyracem uocamus. SE. Gaudeo nouiſſe liquidam ſtyracem ſtacte eſſe. BRA. Compertius ſcies, quum de ſtyrace ſermo inciderit. SE. Incidat nunc. BRA. Fiat odoratus hic liquor, qui ſtyrax liquida nuncupatur, nomen hoc habet, quia ab Arabibus impoſitum eſt, quos recentes poſtea ſecuti ſunt. Nunc autem ſpeculemur, quam rem Arabes ſtyracẽ liquidã appellent, tunc ſtatim deprehenſum erit, quid ſit liquida ſtyrax. Serapio in capite ſtyracis, quum eam edocuiſſet, quam calamitam nuncupamus, liquidam ſtyracem pertractat, & Dioſcoridem in hac re adducit, ita (ſecundum ipſum) dicentem. ſtyrax liquida eſt pinguedo myrrhæ recentis, & extrahitur à myrrha, quia terunt eam, cum aqua pauca, & premunt cum torno, & eſt boni odoris, & ingreditur in confectionibus, & ſola etiam ſine aliqua admixtione eſt bona, & melior ex ea eſt, quæ non habet admixtionem alicuius olei, & purum ex ea eſt, multæ uirtutis, & calefacit, & eſt calefactio ſimilis calefactioni myrrhæ, & oleorum calidorum ſiccorum: ſi modo legas, quæ à Dioſcoride de ſtacte dicantur, manifeſte deprehendes ſtyracem liquidam Serapionis, eſſe Dioſcoridis ſtacte, quoniam idem oculata fide Dioſcorides de ſua ſtacte dicit, quæ à Serapione de ſtyrace dicuntur, inquit enim Dioſcorides: Eſt pinguitudo recentis myrrhæ: tunditur hæc cum modica aqua, dein per machinas aqua foras exprimitur. Odoratiſſima hæc, & precioſa impendio eſt, & per ſe unguentum facit ſine oleo, ſtactem uocatum. Commendatiſſima uero, quæ impromiſcua & libera oleo ſit, & quæ minima portione plurimum calefaciat, ſimilemq; uim, tum myrrhæ, tum unguentorum excalefactorijs obtinent. Si hæc ſpeculari

culari tentes. Serapionis liquidam styracem, stactem Dioscoridis esse deprehendes, nisi sponte hallucinari uolueris. Quod si in aliquibus diuersi uideantur, id potius est interpretis Serapionis causa, qui etiam quum styrax liquida interpretatus est. Stacte interpretari debuisset, ita enim Græce, & Latine dicitur, Storax uero liquida (ut interpres apud Serapionem utitur) nec latinum, nec græcum nomen est. Myrrham Galli mierre, Hispani, & Germani ut nos ferè illi myra, hi myrrhe dicunt. SE. Liquidam ergo styracem stacte esse iudicas? BRA. Equidem iudico, sed ex myrrha quam habemus factam: non ex exquisita myrrha. calefacit secundo ordine, & myrrha, & stacte, & exiccat. Verum stacte hæc agit uehemẽtius, sicuti autem myrrha quæ passim uenditur, myrrha non est, ita nec styrax liquida uerum stacte. SE. Euphorbium sequitur. BRA. An id sit euphorbium quod habemus, non sum anceps, tamen antiquum quandoque emitis, quod eo ardore caret, quem illi authores tribuunt. Quippe inquiunt colligentes ualde timere, adeo ut supra contum utriculo hædi ligato succum arboris ferulaceæ à longe colligant. Gustaui ego non semel antiquum euphorbium, mirum illum ardorem non persensi, nec hi persensere quibus gustandum tribui. Nonnunquam in recens magno meo periculo incidi. nam per integram diem intensissimum in ore ardorem habui, qui nec frigidissimis aquis extingui posset. Venetijs habetur, sed Genuæ magis. In Aphrica nascitur, monte Tmolo in Mauritaniæ parte, è regione Hispaniæ. facile est Hispanum illuc nauigare, nisi Mauritanæ naues pyratarum interturbarent, & intercluderent iter. Tamen Imperator Carolus multa nunc in Aphrica possidet, & Deo duce possidebit

bit Mediterraneum mare, ea parte qua Tyrrhenum dicitur, ab infidelium incursionibus liberans. Genuæ igitur & translucidum, ac perspicuum emas. adulteratum frequentissime uenditur. nomen habuit ab Euphorbio Antonij musæ fratre eius inuentore, qui Iubæ regi Mauritaniæ inseruiebat, duo celebratissimi fratres in nostra inclyta, & salutari arte fuere. Euphorbius, & Antonius Musa, cuius nomen patri meo Francisco Brasauolo imitari placuit, quum ab unda baptismatis attollerer, sed utinam doctrina non solum nomine, antiquum illum Antonium Musam Augusti medicum imitarer. Ita etiam ab Hispanis nominatur euphorbio, à Gallis euphorbe, cum causticæ sit uirtutis, calidum, & siccum erit ordine quarto. SE. *Serapium sequitur.* BRA. *Sagapenũ dicas.* SE. *De nominibus cura non sit, deinceps sagapenum dicemus.* BRA. *Est succus fructicis ferulacei, ut Dioscorides inquit, in Media nascitur, Alexandriam Aegypti portatur, quæ uniuersale emporium est illarum partium, inde Venetias, foris translucidum esse debet, colore ruffo, & quum frangitur candido intus, odore medio inter laserpitij succum, & galbanum, gustu acre. Quæ omnia indicia in nostro uocato Sagapeno sunt. Plinius capite decimo octauo uigesimi libri in Italia nasci asseuerat. Vbi inquit Sagapenum, quod apud nos gignitur in totum transmarino alienatur, etiam libro decimo nono, capite septimo. In hortis seri dicit ad rem medicam solum. At nec arborem, nec folia. Plinius docet, ac si de re nota loqueretur. In Apulia nunc prouenit. tamen quum modum habeamus Venetias per Alexandriæ nauigationem allatum, hoc potius emerem. Est enim uerum Sagapenum illud, & efficacius, quod ut inquit Mesue, porri odo*

rem habet, qui eo loco à quodam excellenti uiro immerito reprehenditur, dicente quasi per calumniam unde ipse odorauerit. At si doctißimus hic uir, ut nos fecimus gustasset porri, & fere allij odorem persensisset, quem à mane ad uesperam etiam prandens in ore habui, ideo non est quisquam temere culpandus præsertim in res gustus, priusquam gustu tentatum sit, calidum est ordine tertio, & siccum in secundo. SE. Opoponacum sequitur.

BRA. Et nunc opoponax dicere oportet, succus est herbæ, quæ Panaces Heraclion dicitur. Est autem prima in ordine Panacum Dioscoridis. Dicitur autem opoponax, idest succus panacis. In Boetia, & Archadia, præsertim Phocis habetur, & in Syria, ex Syria Alexandriam, & postea Venetias affertur. Olitorum industria magna copia parari potest. Hoc unũ est ex his quæ Illustrißimus Dux noster, ex Syria, uel Archadia habere curabit. Tamen in Italia, & in monte Apennino nascitur, & in Gargano Apuliæ, folia habet ficulnea quinque partita, & per ambitũ lancinata, quæ in terra iacent, & insigniter uiridia sunt. Caulem ferulaceũ habet, & altißimũ, lanuginẽ candidã habentem, & folia circũ se minuscula umbraculũ sustinentẽ, ut anethũ flore luteo, semine odorato, feruentiq; in ore, pluribus ab uno principio radicibus cãdidis, graueolẽtibus, multi, salsiq; corticis. In Apulia nascitur ubertim, et in Apẽnino mõte uarijs locis: nos supra Mutinẽses alpes uidimus, & in horto fratrum sancti Hieronymi Ferrariæ. non emerem Venetijs, nisi ob id quod ex calidioribus, & siccioribus partibus uenit. Curarẽ tamẽ, ut ex Apulia radice incisa, lachryma exciperetur: substratis enim eius folijs in terra excauata colligitur. Quũ autem opoponacem probare institueris, amarißimum sa-

porem

porem habere debet, interius cādidum, & subruffum, extra luteum, leuem, pinguem, friabilem, tenerum. Nostrum quod habemus aliqua amaritudine insignitur, non tamen amarissimum est, & graui odore sentitur: propterea cū nostro aliquid mixtum arbitror, quod intensam amaritudinem tollit, uel opus est quantitatem notatu dignam mādere, si intensa amaritudo sentiri debeat, in reliquis notis penitus conuenit. SE. In hac re quid Arabes sentiūt? BRA. Serapio cum Dioscoride eodem modo scribit. Mesue autem tria Panacis genera confundit, Heraclium, Asclepium, & Chironium, id docere uolens ex quo opoponax fiat. Cur autem opoponacem inter gummi genera posuisti? quum potius condensatorū succorum ordinem ingredi debuisset? SE. Ne curæ sit, modo ex his simplicibus quibus in officinis utimur, nullum omittatur. BRA. À Gallis opoponac uocatur. SE. Ammoniacū sequitur. BRA. Et hic succus est ex frutice eiusdē nominis sumpto, quāuis nomen hoc ammoniacū, & genus salis, & succi significet, ambo in Libya apud Cyrenē inueniuntur, sed ammoniacū appellatur, quia in arenosa Libya, apud Iouis Ammonis templum prodijt. Sal ex terra sumitur, gutta (ita enim Romani succū illius arboris uocant) ammoniaca ex arbore manat. Miror ego de Paulo Aegineta, qui inter odoramēta numerauerit. unde colligere potes, quæ apud ipsos pro odoribus existimarentur. Nam & Dioscorides ammoniacū thymiama uocat, tamen eius odor grauis est, nec uerum ammoniacū nobis deest, quamuis antiquū forte sit, & quandoque adulteratum. Venetijs emes, quamuis Genuæ melius esset, quoniam ex Aphrica mercatores Genuam facillime transeunt, tamen & Alexandriam portant, ac Venetias. Ita probatur, quod est maxime colora-

tum,non lignosum,sine arenis,& ad Thuris masculi similitudine in grumos concreuit, quale non semper esse cōstat purum,prædensum,liberum sordibus,& odore Castorei,gustus amarulenti:nescio cur Galenus odorem coriandri habere fateatur,& cur Paulus ad odorē ammoniacū accēdat,forte diuersum est id Pauli,& Galeni,ab eo Dioscoridis,qui grauem odorem,ut castoreū habet, & quod de re diuersa loquantur,hoc signum est:quia in simpliciū medicamentorum facultatibus,ea dicunt, quæ à Dioscoride in ammoniaco tractantur:ammoniacū supra descriptū trausma nuncupatur . est aliud terrosum , & lapidosum, quod phyrama dicitur. Nos frequenter hoc habemus,nec primum deest quandoque ab Hispanis ,ut nos uulgo facimus:à Gallis armonia uocatur. Apud Auerroim calidum est in prima parte tertij ordinis,& siccum in primo. Auicenna autem calidum in fine tertij ordinis censet. Auerroi potius fauere statuimus. SE. Sarcocolla occurrit . BRA. A` glutinandis carnibus nomen inuenit.Gummi est arboris in Perside Thuris Pollini simile colore subruffo, gustanti amarum.si nostram sarcocollam gustaueris,nonnulla granula amara sunt,alia minime,ut quæ à Dioscoride dicuntur,uera esse deprehendam: adulterari scilicet gummi permixto. Nam pura grana amaritudine afficiuntur,impura nequaquam,nec illos probo,qui sarcocollam esse inficiantur:quia pollini similis non sit.Immo pro maiori parte,adeo tenuia grana sunt,ut Pollinem imitari uideantur.quamuis aliqua etiam crassiora sint, quæ tamen non impediunt esse pollini similia. Quod autem à Mesue corpora impinguare dicitur, & à quodā meo præceptore reprehēditur:quia si soluit,impinguare non potest, nō est dignum reprehēsione,quoniam multa soluere possunt,

quæ

quæ impedimenta remouendo, impinguationis causa fiũt, qualitatem quandam uentriculo condonantes, præter id quod euacuent, qua facilius digerere poßint, & in nutriti substantiam cibum uertere. Quam ob rem idem euacuare, & nutrire potest, idest causa eẽ cur nutriatur corpus. SE. *Videtur Mesue uoluisse ex se corpus impinguare, et non ab euentu. quia inquit eius usum corpora impinguare, neq; Dioscorides hoc dixit.* BRA. *Mesue excusandus est, ut nos diximus, neque opus est omnia à Dioscoride dici, si excusatio placet illam accipito, sin minus tu exquisitorem inuenito. À Gallis etiã sarcocolle nuncupantur.* SE. *Styrax utriusque generis sequitur.* BRA. *Intelligisne liquidam, & quam siccam uocamus?* SE. *Nihil aliud.* BRA. *Liquidam esse Dioscoridis stactem, idest primum myrrhæ expressum supra edocuimus, tamen paruam amaritudinem habet, ut ego adulterari putarim, unde myrrhæ fragrãtia nosci posset, si purum stactem haberemus. Arabes decipiuntur, qui ex eadem arbore styracem liquidam, & calamitim haberi iudicant, immo addũt huius arboris fructum in magnitudine auellanæ esse, & exprimi, quod exprimitur styrax liquida est: cortices styrax sicca sunt. Hæc autem arbor gummi habet, quod est ambra. hæc Serapio ex sententia Isaac. hoc errare fecit Pandectariũ ut tres styracis species esse arbitraretur, liquidam, siccã, & calamitim. Re uera id uocabulum styrax solum eam significat, quæ à probis authoribus calamitis nuncupatur, de qua Serapio post prædicta ex sententia Dioscoridis tractat. De fructus expreßione nihil apud authores fide dignos scriptũ reperi, unde uel de alia re tractabat Isaac quàm de styrace, uel ut contingebat locutus est. Verum quia sub eo uocabulo scripserat Serapio ad caput miha,*

idest

idest styracis duxerat. Styrax autem Isaac alia res est, nunc igitur de Dioscoridis, Plinij, Galeni, & aliorum bonorum authorum styrace loquemur. Hi omnino distinctū styracem habent, non perliquidum, & siccū, sed per proprias quasdam qualitates, ut hic à calamo, calamitis, ille chrymatias, alter aspros, idest albicās nūcuparetur. Hæc autem nomina in diuersis antiquorū compositionibus inueniuntur, nec species euariant. Ad rem uero accedētes, styrax lachryma est arboris cotoneo malo similis, ex Cilicia Alexandriam, & Venetias defertur, quāquam, & in alijs pluribus locis nascatur. Nam ex Cypro, & Creta habetur, sed ex Creta illaudabilis, quem frequentius habemus. Non est opus dubitare, an uerum styracem habeamus, quia uerissimus est, & si ineptior sit, habet simul scobem sui ligni, globi quādoque in modum gummi inter styracis massas inueniuntur, si optimum styracem quæris, eum accipe, qui ruffus sit resinosus, pinguis, & grumos habet albicantes, & quæ diu sui coloris bonitatem seruet, & quum subigitur lentorem mellis habeat, talem Venetijs eme, & præsertim in quo lachrymæ gūmi similes appareant. Nec styracinum unguentum prætereūdum esset, si haberi posset, in Syria fit. singulis annis Venetorum nauis, quæ Hierusalemi littora appellit, in Syriā peruenit. Fuliginem eo modo para quo Dioscorides Thuris fuliginem fieri docuit. Hispani storaque nuncupant. calidus est, in secundo ordine, & siccus in primo. SE. *Vtraque pix sequitur.* BRA. *Per utranque picem quid intelligis?* SE. *Hispanam uocatam, & naualem, dubitas etiā in picibus?* BRA. *Maxime dubitabam, quoniam pix sicca, & liquida inueniuntur, pix naualis notissima est, ex pinu, & picea fit, pinguissimis harum arborū assulis acceptis resina ple-*

nis

nis in struem congeruntur, & igne apposito in fictitium canalem fluit resina accensa, quæ extincta pix uocatur, & nigredinem ab igne acquisiuit, à nobis pix naualis, ab antiquis liquida nuncupatur, ad differẽtiam alterius per alteram cocturam factæ: quæ pix sicca dicitur. ambarum usus est in officinis. SE. *Et ambas habeo ex Germanicis partibus, ad nos conuehuntur, præsertim ex Tridento.* BRA. *Immo, & ex plurimis Italicis.* SE. *Pix igitur ex resina fit?* BRA. *Equidẽ ex resina in Tæda occulta, qua exusta, pix exudat. Nec putes ex his duobus tantum picẽ fieri, quoniã in Syria terebinthi tæda exusta fit, quia ibi pinus abest, aut rara inuenitur, si etiam ex picea fiat maior pars ex pinu est, laudatur pix nitida, leuis, pura, etiam ex cedro in Græcia habetur, præter duo picis genera liquida, & sicca quam palimpissam dicunt, quæ, & ipsa in aridum, & uiscosum diuiditur. Oleum picinum habere studeas, quod fit parte aquosa picis separata, id enatat, ut in lacte serum. Dum pix coquitur, puris uelleribus excipitur supra eius halitum expãsis, & quũ permaduerint in uas expreßis, & hoc semper fit dum pix coquitur. Nec picis fuliginem in tua officina omittas, quam eo modo facias, ut primo lib. Dioscorides tradit: nec zopissam despexeris, quæ est derasa à nauibus resina cum cera: quam ob rem pix ex resina fit, idest pingui teda combusta, resina plena.* SE. *De pice Hispana prosequaris.* BRA. *Hæc, & pix Græca uocatur, qua picata uina fiũt: accepto enim pugillo, uel duobus, aut tribus huius picis in uas uino plenum proijciunt, ne marcescat, & uinum potẽtius euadat: hinc Græca uina ferè omnia, quæ ad nos feruntur (cretico dempto, Maluasiam nuncupato) picis odorem habent, & ea præsertim, quæ Romania uulgo dicuntur.*

tur. Est autem res fictitia, nã ex omni resina fit, sed præsertim ex pini resina, quoties per decoctionẽ ad id ducitur, ut in puluerem redigi poßit. Hinc est quod pix Hispana uarios colores habet, quandoque fuluum, & aureum, si ex laricis resina fiat, quandoque albicans, si ex pini, uel piceæ resina. At nomen picis sortita est, quum sit resina coacta, propter cocturam quam non habet resina, sed spõte à natura prosilijt: unde pices per ignem fiunt. Resinæ sponte ex suis arboribus prodeunt, Hispana nuncupatur, quoniam ex Galliæ, & Hispaniæ montibus ad nos magna copia comportatur, quamuis & in Italia sit plurima eadem ratione, & Græca dicitur, quia ex Græcia affertur, & colophonia, quoniam Colophone inuehebatur. In his resinis diuersos authores comperio. Nam Plinius ex pinu, & picea siccas esse: Dioscorides autem ex omnibus arboribus resinam emittentibus, humidas, & siccas haberi tradit. Quicquid sit, nos ea tantum prosequemur, quæ in officinis habentur, aliàs determinate de his rebus tractaturi. Tu in officina Hispanam picem ex resina pini habere studeas, quãuis, & ex alijs resinis seruare nihil impedict. SE. Rem miram edocuisti, hactenus Hispanam picem gũmi alicuius arboris esse arbitrabar. BRA. Deinceps intelliges Hispanam picem per decoctionem resinæ, ut in puluerem redigi poßit fieri, & longe à gummi differre. SE. Quibus notis resina à gummi differt? BRA. Resina oleagina quodammodo est gummi aqueum, quod experiẽtia maxime demonstrat. quoniam resina igne accenditur, gummi crepitat. Difficile præterea est, resinas & aquam miscere, facillimum gummi & aquam, difficillimum gummi & oleum, facillimum resinam & oleum. Quæ experientia resinæ naturam oleaginam, Gummi uero aqueam

esse ostendit . ideo nostri temporis inepti quidam medici rerum naturas nescientes in uarijs compositionibus gummi, & oleum miscent, resinas & aquam, quæ non se compatiuntur, magno pharmacopolarum clamore. SE. *Tamē miscentur.* BRA. *Miscentur quidem, sed difficulter.* SE. *O quoties hoc mihi accidisse memoria habeo, de resina autem prosequaris.* BRA. *Dictum iam est te pini resinam seruare oportere, de qua Plinius de pinu minimum colligi sentit, quum tamen experientia oppositum ostēdat, forte quia Plinius à Theophrasto sumit, apud Theophrastū uero pinus larix est, ita ipse acceperit. Omniū uero optima terebinthina est.* SE. *Tu ergo inter resinas terebinthinam numeras?* BRA. *Equidem, & ab authoribus inter resinas numeratur. At ne putes illam esse terebinthinam quæ pro terebinthina passim uenditur, flaui coloris, quia ex larice resina est, ideo laricina potius nuncupari deberet: unde Veneti, & plures Italiæ gentes, non terebinthina, sed larga, quasi lorica ex larice uocāt. Nā habet mellis attici colorem, terebinthina autē alba esse debet, perlucida, in modum coloris uitri cærulea, odorata, sed potissimum odore terebinthi. Ex Cipro Venetias affertur nūc uera terebinthina: aliàs laricina pro terebinthina utebātur, nunc error detectus est, & ueram terebinthinam portant, sed ut commodius uehatur, eam coquunt, & in massas rotundas, ueluti placentas congerūt.* SE. *Vt conijcere possum ex his, quæ dixisti, pix terebinthi nuncupari potest. quoniam per cocturam fit, ut aliæ pices.* BRA. *Poterit, & nihil impediet, nisi diuersam eē terebinthinæ cocturam ab alijs picibus dicamus, quoniam terebinthina in aqua, aliæ siccæ, & per assationē potius dēsantur. Chiam summe laudat Galenus in lib. de Antidotis primo: Andro*

machus

machus libycam præfert. Satis est nos Ciprignam habere: Venetijs etiam nō coctā uidimus, quæ duriciem quādam præ se ferebat. SE. *Gaudeo meis temporibus inuentam esse terebinthinam, idest ad nos allatam, quæ prius non afferebatur.* BRA. *Ex Aphrica etiam, & cycladibus insulis Venetias comportatur. uerum ex multis alijs locis & multis arboribus resina fit.* SE. *Masticem quid esse arbitraris?* BRA. *Inter resinas à Dioscoride numeratur, & ita sentiunt Theophrastus, & Plinius: quippe resina lentisci est.* SE. *Legi medicos quosdam recētes, qui suo quodam libello Auicēnam reprehendunt, qui ignorauerit lentiscum esse arborem ferentem masticem.* BRA. *Et si Auicenna de Romano mastice loqui uideatur, quem in rerum natura non esse recentes quidam scioli profitētur, nos ex opposito Romanum masticem, idest Italum esse scimus, unde Plinius, præter Chium Italum etiam scribit, & Cicero rusticæ plebi necessarium esse pro uarijs temporibus cognoscendis tradit. Circunferuntur de hac arbore Ciceronis uersiculi.*

Iam uero semper uiridis, semperq; grauata
Lentiscus triplici solita est grandescere fœtu.
Ter fruges fundens, tria tempora monstrat arandi:

Vt apud Romanos in honore fuisse lentiscum deprehendatur. Recentes ergo immerito Auicennā reprehendunt, qui de Romano mastice loquatur, immo, et si non dicat arborem ferentem masticem lentiscum esse, id tamen innuit, quum inquit ex ea fieri dentifricia. In hoc autem erat apud antiquos laudatissima lentiscus, & in hoc opere dentiscalpio à Dioscoride collaudatur: immo Auicenna idem cum Dioscoride dicit in lentisco, quod arbor in usu acatiæ, & hypocysthidis respondet, quamuis ille uo-

cabulo barbaro utatur, herisistides. Vnde de his recentibus apprime mirandum, qui ita temere sine culpa Arabes reprehendant, & Mauritanos accusent, qui è sua lingua in latinam peruerse interpretati sunt, forte si tot haberent Mauritani literarum sectatores, quot Græci, mendis carere in pluribus perciperemus. Adest in agro Romano & Neapolitano lẽtisci maxima copia. SE. Habet'ne duritiem illam mastiche quum in arbore sumitur? BRA. Non, sed resinæ duritiem solum, postea magis ac magis exiccatur. SE. Resinarum ordinem secundũ perfectionem, & imperfectionem libenter addiscerẽ. BRA. Id libẽter agam de his præsertim, de quibus antiqui meminere. Inter alios Galenus libro de simplicium medicamentorum facultatibus octauo, per adstrictionem resinas scribens, hunc ordinem obseruat.

Prima lentiscina.i.mastiche.
Secunda Terebinthina
Tertia Strobilina
Quarta Pinea
Quinta Picea
Sexta Abietina
Septima Aliæ.

In digerendo Resinarum ordo.

Prima Terebinthina
Secunda Lentiscina
Tertia Aliæ. Quæ parum differunt in maiori, aut minori digerendi actione.

In abstergendo Resinarum ordo.

Prima Terebinthina
secunda Aliæ. Quæ non differunt in abstergendo sensibili aliqua differentia.

Tertia Lentiſcina, Quæ minus alijs abſtergit.

In attrahendo Reſinarum ordo.

Prima Terebinthina
Secunda Aliæ, Quæ in attrahendo eadem ui inſigniũtur.
Tertia Lentiſcina, quæ cæteris minus attrahit.

In emolliendo Reſinarum ordo.

Prima Terebithina
Secunda Lentiſcina
Tertia Cypariſsina
Quarta Aliæ. Quæ æquo modo molliunt, quanquam & exiccandi uim quandam habeant, & nonnullis in emolliẽdo quandoque uti non debeamus. Poſſemus, & ſecundum acrimoniam eas comparare, ſed Dioſcorides nos uocat, qui omnes reſinas alio ordine diſponit, abſolutam perfectionem reſinarum conſiderans, quæ in hunc ordinem diſponi poſſunt.

Prima Terebinthina
Secunda Lentiſcina
Tertia Picea
Quarta Abiegna
Quinta Strobilina
Sexta Pinea.

Venetijs pro officina tua, ueram terebinthinam, & maſtichem emere poteris. Et præter hæc, ex omni reſina fuliginem para, ut Dioſcorides primo libro ſcriptum reliquit, & ad medicos uſus ſeruas. SE. Sunt ne aliæ reſinæ? nam tu in exarandis Galeni ordinibus cypariſsinæ meminiſti? BRA. Immo & acerna, uel zigia reperitur. Eſt autem tertium genus aceris zigia, & multæ aliæ ex uarijs arboribus, ſed quæ in uſu potiſsimum ſunt ex prædictis fluunt. SE. Vnum ſolum aduerto, quum reſinam abſolu-

te

te dicimus,illam Pini *intelligimus,quam* Rasa,*nulla determinatione addita uocamus.* BRA. Ita *usus fecit, nam & si apud antiquos resinam inueniamus,*Terebinthinam *ob excellentiam intelligere oportet,nisi alioqui appellare consueuissent,ut in nostro usu est.nunc reliqua prosequaris.* SE. Oro *ne aliarum gentium nomina prætereas.* BRA. Id *libenter agam.* Pix *à* Gallis Pois, *ab* Hispanis Pez,*à* Germanis *bech,à* Polonis *smola nuncupatur.* Ma*sticem uero* Galli *mastic.*Hispani *ex* Lusitania *almezaga uocant,&* Galli *etiam ut nos ferè,&* Hispani,*ac* Germani *terebinthinam uocant, nam primi terebinthine, alij termentina,tertij terbentim proferunt.* A Polonis *uero modrzcuioua ziuicza nuncupatur.* SE. Arbitror *te obliuioni mandasse,harum picium & resinarum qualitates referre.* BRA. Id *nunc efficiam,* Galenus *octauo de simplicium medicamentorum facultatibus, picem siccam inquit excalefacere,& exiccare ordine secundo,& plus desiccare quàm excalefacere,unde in medio secundi ordinis calefacit,in fine exiccat.* At *humida plus calefacit,quàm exiccet.nam est in medio secundi ordinis calida,& in prima parte sicca.* Auerrois *quinto collectionum,inquit esse calidam,& siccam ordine tertio.* Arbitror *mendosum esse* Auerrois *codicem,& legendum ordine secundo,quia in reliquis* Galeni *uerba egregie refert.*Mastiche *& ipsa secundum* Galenum *calefacit, & exiccat ordine secundo,*Auerrois *à* Galeno *dissentit, inquiens in secundo calidam esse mastichem, & in tertio siccam:*Galeno *potius inhærendum.terebinthina & ipsa, in secundo ordine calida,& sicca existimatur.* SE. Gummi *arabicum sequitur.* BRA. Gummi *genera tot esse, quot sunt arbores,è quibus manant authores testantur,*

sed hoc genus, quod Arabicum nominamus, & ab aliquibus Babylonicum, ab alijs Sarracenicum dicitur, à nullo antiquo authore particulari nomine donatur, quum uero hoc nomen potius sit ab Arabibus inuentum, quàm Græcis, gummi arabicum, ideo ab Arabibus petendum est & ex ipsis quid sit inueniendum. Serapio gummi arabicum ex arbore acatiæ manare dicit, & Dioscorides libro primo ex arbore acatiæ gummi colligi scribit, aptum ad spissandum, refrigerandumq;, quod ex spina fieri monet. Vnde Plinius capite undecimo 13. libri. Optimum gummi docens, ex spina Aegyptia esse inquit. Acatia uero est Aegyptia spina, ut à Dioscoride docemur. Est autem uermiculatum, colore glauco, purum, sine cortice (.s. arboris non ipsius : multi quidem decepti sunt gummi corticem habere arbitrantes) dentibus adhærens. Sed Græci nullum habent peculiare nomen, quo ipsum indicent, nisi Arabico utamur, tamen ex spina gummi, uel acatiæ gummi dicunt. SE. Nostrum gummi glaucum esse non uidetur. BRA. Immo quãdoq; Glauci coloris uidi, quandoque albi, quandoque aurei. In causa est arborum diuersitas, à quibus educitur. nam ex una arbore non sumitur gummi nostrum, sed ex pluribus, propter id diuersos colores, & diuersas proprietates habet. Spina autem illa, quæ acatiam facit. etiam in Arabia nascitur, hinc nomen sortitum est, gummi arabicum. Babylonicum uero quia circa Babyloniam Aegypti concrescit. At Sarracenicum dicitur, quia uulgus nostrum infideles, & præsertim Mauritanos Sarracenos appellare solet. propterea quod ex Aphricæ parte, & Mauritania uenit Sarracenicum uocant, ut hoc gummi, quod sarracenicum dicitur, quia ex Aphrica etiam conuehatur. Latine gummi acatiæ, aut

gummi Aegyptiæ ſpinæ dici deberet. Verum aliarum arborum gummi mixta ſunt, ideo uarij colores in ipſo cernuntur. SE. Quarum arborum? BRA. Amygdalarum amararum, ceraſorum, prunorum, uitium, olearum, ulmi. SE. Habent'ne diuerſas uires huius gũmi genera? BRA. Habent, & unum alio deterius eſt. SE. Niſi ægre tuleris optarim, ut quendam ordinem perfectionis, & imperfectionis edoceres. BRA. Id libenter agam, à pefrectiori exordiens, & mox alia ſecundum uires ſcribentur.

Primo. Gummi arabicum ex Aegyptia ſpina.
Secundo. Ex Amygdalis amaris
Tertio. Ex Ceraſo
Quarto. Ex Pruno.
Quinto. Ex fructibus
Sexto. Ex Vlmo.

Quum alia ſint gummi genera, penes ordinem prædictum perfectionis & imperfectionis, eorum firmam experientiam & ſtatum nondum habeo, ideo ad aliud tempus pertractare differam, præſertim quia ad nonnulla priuatim ualent, ut eſt gummi ex uitibus, quod priuatim infantium ulceribus aptiſsimum eſt, & olearum priuatim dentium doloribus ſuccurrit. Nuces quoque ſuum gummi habent, quod eodem modo ſicut alia ex trunco emanat. Apud Arabes electuarium fit, quod de cineribus uocant, apud Auicẽnam præſertim, in quod gummi nucis intrat. Gummi arabicum exiccat ordine primo ſecundum recentes, immo ad ſecundum peruenit, & infrigidat ordine primo, tamen Auicenna iudicat omnes gummi ſpecies eſſe calidas, & Auerrois, charabẽ excipit, & re uera gummi arabicum potius calidum ordine primo quàm frigidum eſſe cenſerem, tamen è diuerſarum partium Vene-

tias affertur, ex Cephalonia, à Polonis dicitur Gummi arabskic. SE. *Non ne & dragagantum inter gummi species numeratur?* BRA. *Naturam gummi habere Dioscorides prodidit. proprie autem gummi non est, quamuis recentes gummi dragaganti appellent. Est autem tragacantha (ut recte loquar) radix lata, & surculosa, supra terram eminens, e qua rami humiles, firmi, late diffusi, folio numeroso, tenui pusillo, intercurrentibus spinis, frõde sua contectis, & candidis, ualidis, subrectis. de qua tertio libro Dioscorides agit. Ex hac radice incisa succus emanat, qui in lachrymam coalescit, hic etiam succus tragacantha nuncupatur. Recentes uocabulum corrupere, et dragantum, uel dragagantum dicunt. Conglutinat ut gũmi, antiqui in Creta solum nasci arbitrati sunt, & re uera in Creta abundat, & è Creta Venetias affertur, immo nomen Tragio Cretam significare certum est, quia spina sit Cretica. Tamen alijs locis nascitur, in Arabia, in Achaia, in Media Asiæ, in Peloponnesso. Quicquid sit naturam gummi habet secundum Dioscoridem, per radicis incisionem fit. At Theophrastus sponte emanare censet. Ad gummi igitur redeuntes. Paulus Aegyneta quum de commi.i.gummi pertractat, ea tantum animaduertit, quæ à Galeno breuissime exposita sunt.* SE. *Notas scire optarem, quibus probatissimam tragacãtham noscere possim.* BRA. *Ex Dioscoride lubẽtissime aperiã. sit translucida, leuis, gracilis, pura, subdulcis, à Polonis dragant dicitur, desiccat secundũ Galenũ ut gũmi. propterea in secundo ordine siccum erit, & frigidum in primo, sunt qui iudicent in secũdo humidum. Ab Hispanis alquitino dicitur.* SE. *Iã noui. Ad reliqua gumicum genera accedas.* BRA. *Enumera tu quibus in officinis utimini.* SE. *Gummi habemus,*

bemus, quod Helemi nuncupamus. BRA. *Cuius arboris est?* SE. *Abs te peto.* BRA. *Quid sentiam lubens edocebo. An uero nodum explicabo, iudex eris. Dioscorides libro primo de gummi oleæ Aethiopicæ, pertractat. Hoc gūmi, Arabicū gūmi esse putat Hermolaus. Nos econtra gūmi spinæ Aegyptiæ acatiā ferentis esse gūmi arabicū arbitramur, immo ita esse debere certi sumus, quāuis, & aliarū arborum gūmi mixta sint, nam à Plinio id gummi cæteris perfectius dicitur. nos autem perfectius gummi non habemus Arabico dicto, quamobrem, & ex his, & ex colore non possum cum Hermolao asserere gummi oleæ Aethiopicæ esse gummi arabicum, sed quandoque inclinauimus, ut gummi oleæ Aethiopicæ esset gummi helemi dicti (ut inquit Hermolaus) quasi enhæmi. In id autem nunc potius inclinor, corruptum esse uocabulum oleæ, in eleæ, postea in elemi. Reperitur autem hoc gūmi & in Italia, sed uos pharmacopolæ re quadā utimini mihi ualde odorata pro gummi elemi, quam resinam potius quàm gummi existimo. Quid uero sit nōdum comperi, satis tibi nūc sit, ex olea Aethiopica, & etiam Italica gummi oleæ haberi, uel ut uos dicitis, Gummi elemi, quod Plinius dentibus ualere ostēdit. Quin & ex oleastro habetur, quod his notis deprehenditur. simile est scamonio, sed rufiusculum, & exiguis stillicidijs concretum, gustu mordaci, nec gummi aspectum habens, id enim damnatur quod gūmi aspectum præ se fert. Quam uero uos pro elemi. i. oleæ lachryma accipitis, cum scāmonio similitudinem nō habet, nec russa est, nec concreta exiguis stillicidijs, nec gustu mordaci, immo potius quandoque dubitaui quod gummi hederæ nuncupatis, gummi elemi esse, si mordacem illum gustum habuisset.* SE. *Nescis igitur quid ea res sit, quā*

gummi elemi appellamus? BRA. Ad hoc usque tempus quid sit quo utimini ignoro, sed breui spero rem hanc assecuturum, satis nūc sit gummi elemi uerum esse gummi oleæ, nō dico Aethiopicæ, sed cuiuscūque loci, modo olea lachrymam habeat. HER. Oblitus es aliarum gentium in prædictis gummi nomina edocere? his tamen maxime oblector. BRA. Ne herbarium nostrum suo desiderio frustrari uidear. A Gallis gummi arabicum. Gomme arabic. & Hispanos Gōma arabica nuncupare scias. Dragagantum uero Galli, gōme dragant, Hispani gōma dragante, Germani driant uocant. SE. Gummi hederæ prosequaris. BRA. Ex hedera libro tertio fieri lachrymam Dioscorides censet, uos pharmacopolæ gummi quoddam circūfertis hoc nomine appellatum gummi hederæ, quod non esse gummi hederæ, id testimonium est. Dioscoridem lachrymā hederæ psilothron esse dicentem, sed gummi illud uestrū, non solum psilothron non est, immo nec mordicantem gustum habet, aut qui calorem ostendat. Vnde & Galenus libro septimo de simplicium medicamentorum facultatibus, de cisso.i. hedera tractans, inquit, lachrymam eius pilis nudare, & esse usque adeo potestatis calidæ, ut obscure adurat, quamobrem non est gummi hederæ, uel lachryma hederæ quam uos pro ea circumfertis. SE. Quid ergo est? BRA. Gummi alterius arboris quam ignoramus, nam & experientia hedera considerata uerum gummi.i. lachryma hederæ cognosci potest. Ego quandoque hanc lachrymam supra hederæ truncum concretam uidi, ab ea quam habetis longe diuersam. A Gallis gōme de lierre nuncupatur, sit incidendo hederæ truncum. succus qui exit, hederæ Gummi uocatur, qui potius liquor nuncupari deberet, quandoque de se fluit, sed raro. SE. Putas'ne

sandara

sandaracham inter gummi numerãdam? Nam gummi uidetur, si proprietates eius cõtemplor, & gustum, & corticem arboris quandoque coniunctum. BRA. Apud probos authores, duo nomine sandarachæ intelliguntur, unũ est quod cherantemum dicitur, uel Rhitaces, de quo in Apomeli Dioscorides quarto libro, & Hermolaus in corollario capite. 543. in lilio. Sed hæc nostra sandaracha, quam à uerno rore uernicẽ dicũt, nihil ad rem medicam. Est alia sandaracha, de qua Dioscorides 5. lib. quæ cũ auro, & argento inuenitur, & argenti fodinis flammeo colore ad satietatem ruffescit, fragilis, puraq́;, & habens quodammodo cinabaris colorem, & reddens uirus sulphuris. hæc est uera sandaracha quam in officinis haberi oportet. De qua Galenus, Paulus, & Dioscorides medicas uires tradunt, cuius uice auripigmento uti possumus, quoniam easdem uires habet, inter auripigmenti massas sandaracha inuenitur, & nunc ego domi habeo ueram sandaracham, auripigmento nexam, eadẽ .n. fodina colliguntur. Fit etiam adulterina sandaracha ex cerussa decocta, ut Vitruuius septimo Architecturæ libro docet. Illud autem casu inuentum est, facto incendio, ubi erat cerussa, hæc sandaracha pictoribus magis apta est, naturalis uero medicis. SE. Sandaracham libenter cognoscerem, qua omnes ferè medici utuntur, & paucissimi, immo nulli cognoscere uidentur. BRA. Tibi in tua officina sandaracham ostendam. SE. In mea officina? forte illam portabis. BRA. Immo in tuis pyxidibus inueniam. Considera auripigmentum tuum, uidebis aliqua parte rubescere, ut ferè in minij colorem uergat. SE. Id frequentissime uideo, immo auripigmentum, ita rubrum superioribus mensibus à luteo discreui. BRA. Illud

rubrum sandaracha est: eadem enim fodina, & sandaracha, & auripigmentũ effodiũtur. immo simul mixta sunt. sed quod maius est, audias auripigmẽtum, & sandaracha idem re sunt, differunt tamen per maiorem, & minorem decoctionem naturæ. nam, & idem ab arte fieri percepi, & tu ipse experiri poteris. sume auripigmẽtum, & uitreato uase impone supposito igne, ut liquescat, & accendatur, accenditur ferè, ut sulphur, si per aliquod spacium combusseris, inde frigescat. Videbis oculata fide per hanc decoctionem auripigmentum sandaracham euasisse. Si etiam auripigmento pinxeris, & sandaracha, eundem ferè colorem faciunt, nisi quod in sandaracha intensior est, quàm luteus, in auripigmento magis floridus. Nam sandarachæ color in eum, qui uulgo ranzo appellatur, inclinat, in quem etiam is dependet, qui ab auripigmento usto fit, ut auripigmentum ustum in sandarachæ naturam trãsiuisse deprehendi poßit: nec mouearis, quod sandaracha rubra dicatur, quoniam rubra quidem est uisu, sed quum teritur, & aqua miscetur, hoc est aptatur ad picturæ opus, hunc colorem luteum intensum facit, non rubrum. unde minio similis est uisu sandaracha, nõ autem opere, quũ ea picturæ fiũt, ut manifeste cognoscas sandaracham ueram esse, auripigmentum à natura magis coctum. quòd si arte coxeris, eundem colorem insigniri uidebis. Tu ipse experiaris quemadmodum, & ego pro noscendis exquisitißime sæpius expertus sum. Immo, & quod risagalũ uos nuncupatis, ex auripigmenti genere est. Qui uero inquiunt Venetijs auripigmẽtum liquefieri, & arte in leuigatas assulas parari, quas risagalum postea nuncupant decipiuntur: nam in fodinis auripigmẽti arsinagal reperitur, & eiusdem generis est, sed uilius. Ideo & uiliori precio

uenditur

uenditur, in quo reperitur etiam sandaracha: color enim sandarachæ magis ignitus est, & aliqua parte cinabarim refert, redoletq; sulphuris odorem. Recētes chymistæ arsenici nomine tria intelligunt, auripigmentum, risagalum & quod particulari nomine arsenicum uulgo dicimus. Chymistarum nomina hæc sunt, arsenicum croceum, quod est auripigmentum, arsenicum rubrum quod est sandaracha, arsenicum album, quod ita simplici nomine à nobis uulgo dicitur, sed in uno decipiuntur, quia arsenicum album non esse minerale arbitrātur: sed inquiunt Venetijs esse, qui ut ignis ita parent, & arte ex auripigmento faciunt, quod falsißimū esse, & inexpertes agyrtæ noscunt. Nam ex minera defoditur nostrum arsenicū, sed chymistæ suam hanc distinctionē ab Auicenna accepere, ita innuente. Serapio autem sub capite Narneth, quod est. 381. idest auripigmenti, sandaracham etiam intelligit & arsenicum album. Quod uero sub auripigmento sandaracham accipiat, ex eo deprehenditur, quoniam ex sententia Dioscoridis inquit in eisdem fodinis auripigmentum citrinū inueniri, in quibus inuenitur auripigmētum rubrum, hoc autem à Dioscoride dicitur sandaracha, & in calce uerborum Dioscoridis à Serapione adductorū. Caput de sandaracha Dioscoridis ponitur, & suas proprietates aßignat sub nomine auripigmenti rubri, ut certum sit apud Serapionem sandaracham esse auripigmentum rubrum, unde frequentißime in auripigmēto sandaracha inuenitur, & in dicto risagalo, quod & ipsum in auripigmenti genere censendum est. Risagalum uero, & nonnulli arsenicum uocant, sandaracha à Serapione auripigmētum rubrum appellatur. SE. Gaudeo senescens semper plurima discere: sandaracham habeo. habere autem ignorabam,

uerum

uerum quum uenenum ſit præſentißimũ, quomodo à Dioſcoride in uſu medico ualere indicatur? B R A. *Non miriũ quoniã multa uenenata alijs mixta, mitiora fiunt, & apta medelæ. Nam Dioſcorides. 6. lib. ſandaracham inter uenena numerauit, & quibus remedijs eius noxa aboleatur: miror de Rodulpho Agricola, qui in ſuo Bermano ſandaracham non olere uirus ſulphuris ſcripſerit. Si ipſe tractaſſet, & manibus fricuiſſet, ſulphuris odorem euitare non potuiſſet. Immo ſi (ut nos fecimus) accendiſſet, oculis fumum ſulphuris uidiſſet, & nidorẽ naribus perſenſiſſet: Adde eundem authorem admirari Dioſcoridem, qui cinabaris colorem habere dixerit. Tamen à Dioſcoride nunquam hoc dicitur, ſed quod aliquem colorẽ cinabaris habet, ideſt aliquo modo inclinat: in rubrum enim uergit, at mixta aqua, & optime trita luteum colorem facit parum intenſiorẽ colore ſimplicis auripigmenti, ſed eiuſdem apparentiæ cum colore auripigmenti uſti. Quum ergo in antiquorum deſcriptionibus ſandaracham ſcriptam inueneris, partem rubram auripigmenti accipito, aut rubram partem riſagali dicti. Si uero deſit pars rubra, eam partem arſenici, aut auripigmenti ſumas, quæ in rubrum magis inclinat.* S E. *Id autem, quo pro ſandaracha utimur, & gummi uidetur, quid eſt?* B R A. *Eſt gummi Iuniperi: nam Arabes ſandaracham appellant gummi iuniperi, ex quo puluis fit, quem uernicem uulgo nuncupamus ad delinendas chartas, ne bibulæ ſint, & pictores eo utuntur in quadam compoſitione uernicem appellata, ex oleo nucũ, aut lini, aloe (ut lucem coloribus tribuant) et hoc gummi. Miror cur in uſum medicum uenerit hoc gummi, quoniã Plinius lib. 13. cap. 11. gummi iuniperi ad nihil utile cenſuerit.* S E. *Qua re ducti recentes hoc gummi ſandara-*

cham

cham putarũt? BRA. Decepti sunt in nomine, quia apud Serapionem sandarax scriptũ inuenere. Ipsi sandarachã putarunt, tamen Arabes, quos Serapio adducit, multas uires huic gummi attribuere uidentur, quales Dioscorides, & authores ueræ sandarachæ attribuunt. Sed unum est præsidium à quo abstinerem, fumum, scilicet sandarachæ per os recipere, licet à Dioscoride præcipiatur. SE. Cur uernix dicitur? BRA. Aliud coniectari nõ possum, quàm cum Hermolao dici quasi uernus ros. Gũmi enim uere potissimũ fit, & æstate perficitur, præsertim ex rorida substãtia: Galli, ut nos uernix, Hispani uerniz, Germani uirnis appellant. Calida est & sicca apud Serapionem, ordine primo, nobis autẽ uidetur secũdum attingere, si uratur iuniperi odorem spirat. SE. Aliud gummi sequitur, quod charabe nuncupant. BRA. Nescio an alia simplici re inconstantiores sine authores tam antiqui, quàm recentes, quàm in hoc uocato charabe. Omnes electrũ, uel succinum esse putant, tam qui nuper, quàm qui antiquitus scripsere. Tu Plinium lege cap. 2. lib. 37. ubi Græcorum poëtarum fatuitates aperit, qui putarunt lachrymas esse sororum Phaetontis in populos cõuersas circa Eridanũ, ut hinc etiam collectum sit charabe, aut electrum gummi esse populi nigræ, quod Serapio, & Auicenna sentire uisi sunt: Ipsi enim caput faciunt de haur romu, idest populo, & omnia scribũt, quæ à Dioscoride in populo nigra traduntur. Duo autem capita ab Auicenna fiunt, in quibus idem præcise scribit, unum quod est. 344. in quo de lauro Romano disserit, aliud quod est. 510. ubi de nuce Romana percurrit: Sunt autem duo capita, ubi de eadem re, & eodem modo scriptum est. Capite autem. 374. de charabe loquitur, quod nucis Romanæ gummi esse dicit, ap-

pellat

pellat autem charabe lingua Persica, quasi paleam rapiens. Non est autem hic locus contrarietatem pertractandi in horum capitum qualitatibus, quia nostrum institutũ est rem tantum aperire. Quòd autem Auicenna de gummi nigræ populi loquatur, tum ex proprietatibus apparet, tum ex nomine ipso: inquit enim haur Romanum appellari achirosa. Græci autem, ut Dioscorides, & Galenus populum nigram, αἴγιρος appellant, ut manifeste appareat Auicennæ interpretem corrupisse uocabulum, & pro αἴγιρος, achirosa scripsisse, uel forte librarij fuere qui ita per uices describẽtes corruperint. ad rem igitur, uideo antiquos authores in hac re adeo diuersos, ut quid dicẽdum sit ambigam. Plinius cap. 2. & 3. ultimi libri de hac re incerte tractat. Dioscorides electrum gummi esse nigræ populi in Eridanum defluens sentit. Primo libro in nigræ populi capite, postea secũdo libro lyncurium, idest ex urina lyncis factum lapidem, electrum esse iudicauit. Hæc tamen incerte proponit, ut de re ipsa incertus esse uideatur. Galenus, & Paulus de gummi albæ populi pertractant, tamẽ electrum, uel succinum esse non dicunt: res adeo inconstans est, ut ferè me explicare non sciam, hoc tamen certe deprehendo Genuensem, Pandectarium, & cæteros recentes aberrare, putantes rem illam, quam nos ambro appellamus, esse Arabũ charabe. Error autem est, quia charabe Arabum est gummi populi nigræ, & etiam albæ, quam Græci simpliciter λεύκην appellant, nos populum albam latine, nostra materna lingua Græcos imitamur: quia albaro quasi albũ appellamus, ut Græci λεύκην. Ex his duobus populi generibus, gũmi fieri, certũ est. quod ab Arabibus charabe uocatur: à Græcis albæ populi resina, uel gummi à Latinis eodem modo dici debet.

Causa

Causa autem erroris fuit, quia Dioscorides hoc gummi electrum appellari monet, & Chrysophoron, sed Dioscoridis uerba pensitanda sunt, qui ita esse simpliciter nõ dicit, sed ab aliquibus ita appellari, tamẽ non est uerum electrum, idest nostrum uocatum ambrum, quamuis ab aliquibus tali nomine ob similitudinem appelletur, unde in hoc me resoluo. Charabe Arabũ, & gummi populi albæ Græcorum idem sunt, & non sunt nostrum electrum: uel ambrum, ut recentes putant. SE. Duo abs te scire percupio quid sit res ea, qua pro charabe utimur: præterea, quid apud antiquos sit res ea, quam ambro uocamus, quo indices fiunt, quibus mulieres numerant preces, quas Deo singulis diebus fundunt. BRA. Id quod in officinis pro charabe habetis, idem est penitus cum ambro, quo indices fiunt, tu experimentum sumere poteris, ut ego frequenter expertus sum. Accenditur charabe, & ambrum, & eodem odore redolent, eandem guttam faciunt, eandem flammã. Sume frustum eius rei, quam uocas charabe, & unum indicem ambri, & accensæ candelæ admoueas, accendũtur eodem modo, & eisdem omnibus notis præscriptis. Immo, & uisu, colore, & splendore conueniunt, & ex eodem loco ad nos deferuntur, ex mare Dantisci ad nos fertur, & ambrum, & charabe. Est autem Dantiscum mare in Germanico Oceano, ea autem pars, quæ nunc Dantiscus dicitur, ab antiquis Cosmographis Prußia nuncupatur. unde ex Prußia habetur. Quid uero sit, nesciunt se explicare, qui illinc ueniunt, à Germanis ex Prußia in Pannoniam, mox (ut inquit Plinius) prouinciam (est autem prouincia ea pars Galliæ, quæ nunc Prouenza uocatur) inde Genuã affertur, & nonnulli mercatores Venetias contendunt. Quæ à Plinio dicuntur cap. 3. lib. 37. certißima sunt. Na

sci

sci in insulis septentrionalis Oceani, Defluente medulla pinei generis arboribus, ut gũmi in cerasis, resina pineis erumpit humoris abundantia, densatur rigore, uel tepore aut mari quum intumescens æstus rapuit ex insulis, certe in littora expellitur, ita uolubile, ut pendere uideatur, atque consistere in uado, quod arboris succum esse etiam prisci nostri credidere, ob id succinum appellãtes. Pineæ autem arboris esse indicium est pineus in attritu odor, et quod accẽsum tædæ modo, ac nidore fragret, qui in Prussia propè mare Dantiscum habitant. Colligunt circa maris litora ambrum, charabe, uel succinũ, sed ipsi unde ueniant, nesciunt. Quod uero distillet hoc argumento notat Plinius, quia sunt quædam intus translucentia, ut formicæ, aut culices, lacertæq́;, quas adhæsisse musteo nõ est dubium, & inclusas indurescenti. hoc nos frequentissime uidimus ambrum apes, muscas, formicas, festucas inclusas habentem. Immo & domi habemus, in quo adeo mire formica, & integre inest, ut nec minimum crus desit, & indicem uidimus apud Blasium Epidaurensem in cuius singulo globulo animãs adest. Ex his paruis nostræ mulieres sibi parant indices ad salutationes angelicas numerãdas, & ad ornanda colla. sed tempore Plinij, erat agrestium fœminarum transpadanarum ornamentum, monilium uice, succina gestantium, maxime decoris gratia: etiam & nostro hoc tempore solæ populares, & agrestiores succino pro ornamento utuntur. Succinum igitur, & charabe idem sunt, & gummi est pineæ. Nos in pinetis Rauenatibus gummi uidimus simile succino, & accendimus eodem odore quo succinum, sed nõ ita durum, forte quia alio cœlo, quam septentrionali ortum. Cõstat autem, & ex India conuehi, unus tantum est succini color, sed differt per ma

gis, & minus: Aliud enim est candidum, aliud colore ceræ nouæ. SE. Hic est color charabe quod habemus passim in officinis. BRA. Aliud est fuluum, aliud tanquam mel coctum. SE. Et etiam nostrum charabe hunc colorem habet. BRA. Nunc mulieres nostræ nonnullæ flagrantem probant, aliæ turbidum: tempore Plinij erat maxima authoritas translucentibus, præterquam si nimio ardore flagrarent, imaginemq; igneam inesse, non ignem placebat, à Germanis gelber nid stean nuncupatur, ac si dicant crocei coloris lapis, quamuis Plinius referat suo tempore, à Germanis glessum dici, & propterea insulam Glessariam in mari Oceano dictã, à Polonis bierstyn uocatur, ab Hispanis amber. Martialis & ipse nouit in succino formicas occultari inquiens.

Cum phaethontea formica uagatur in umbra,
 Implicuit tenuem succina gutta feram.

Sed ipse postea ueluti poëta ex sororibus Phaethõtis plorantibus succinum prodire arbitratur: decipiuntur qui è terra ueluti bitumen concrescere dicũt. Præter dictos colores, nos nigrum ambrum habemus, sed arte factum est. nam tingitur omni colore, præsertim Plinij tempore, seuo hædino, & radice Anchusæ tingebatur, quippe etiam conchylio inficiebantur, quum sit ambrum tinctum, an uerum ambrum sit, idest succinum, uel electrum, igne deprehendes, quoniam uerum ambrum flammescit odorem pineæ spirans. Si uero ex re dicta smaltum sit, nõ flammescit, nec odorem pineæ habet, quamuis succinum alio colore infectum ægrius flãmescat, quàm purum, tamen non possunt non habere etiam succina tincta proprietatem eam festucas, paleas, & sicca folia ad se trahendi, quum attritu digitorum, aut uestis calescunt. hoc etiam unum

indicium est cognoscendi uerum ambrum tinctum, à non uero, & hæc proprietas fecit, ut Arabes charabe nuncuparent, quod lingua Persica significat paleas ad se trahere. Vnde & Dioscorides in Lyncurio ipsum pterygophoron, quia in se trahit floccos, & stramenta uocat. Tamen multa alia sunt præter Ambrum, quæ ita trahunt, quamobrem succinum, uestrum charabe, & electrum idẽ sunt: & gummi pineæ induratum esse credendum, immo certe asserendum est, quamuis hoc uocabulum electrum ad multa alia significanda ab antiquioribus accipiatur. Nam uocabulum electrum succinum significat, & lapidem ex urina lyncis factum, & naturale quoddam habens quintam partem argenti in auro, & arte factum, ex tribus partibus auri, & una argenti: hoc autem tertium electrum aurum, & argentum mixtum habens à chymistis Phaethon nuncupatur. A Neapolitanis populus alba, Alano uocatur, putant quidam cum putrescit, partim in Agaricum trãsire, partim in charabe magno errore. Charabe autem apud Auicennam in libello de uiribus cordis est calidum ordine primo, & siccum in secundo, quanquã nonnulli frigidum esse censuerint, qui errore detinentur. Quid uero sit ambracam dictum apud nullum antiquorum inuenire potui, quãquam arbitratus sim antiquos aliquos sub succino hoc ambracum nostrum intellexisse, eo argumento, quia nonnulli odoratissimum ipsum fecere, & ex terra ueluti bitumen prodire, tamen incertus sum, tria genera ambracam apud recentes inueniuntur, unum ruffum, & pingue, quod cæteris præfertur, quod selachiticum à loco Indiæ ubi nascitur, appellatur: aliud subalbidum, quod Sechra dicitur, ex Arabia felici asportatũ: tertium nigrum, quod cæteris ineptius est. Primum uidimus

dimus

dimus Genuæ, ubi manicæ odoratiores fiunt, quàm in loco altero Italiæ. Secundum, & tertiū frequentißima sunt Venetijs. Auicenna & ipse, in capite de ambra, tria genera numerat. Intelligit autem per ambram, ambracam. laudat & ipse primum genus, quod (suis uocabulis) ipse dicit esse Grisei coloris. nigrum uilipendit, quod fuisse in uentre piscis asserit. Idē Serapio de ambra i. re illa odorata quam ambracam nuncupamus. Nullus est antiquus (quem legerim) qui de hoc ambracā loquatur. Apud Aëtium reperiri ambar, scribit Hermolaus, hoc intelligens, ut putat. nos autem non ambar, sed ambram inuenimus libro decimo sexto cap. 133. An uero de ambracam loquatur, uel de succino, aut altera re, incerti sumus. suspicamur tamen loqui de ambracam, tum quia illud, nomen habet proprium, Succinum, & electrum, de quibus secundo libro agit sub illis nominibus, quamuis simul, & semel Lyncurium scribat, ut uisus sit succinum uerū ignorare. Tum quia ponit ambram in compositionem suffumigij muscati, inquam potius ambracam, quàm ambrum. i. succinum interserendum erat. Quanquam & succinum non careat odore, præsertim quum aduritur, & ad suffumigia aptum est, quia ignem recipit. Hermolaus tamen nomen inuenit nostro ambracam, quippe iubet succinum orientale appellari primus omnium. fabulantur qui sperma ceti esse contendunt & qui fructum cuiusdam arboris sub mari existentis, & qui iecur piscis, aut piscis stercus esse putant. Constat enim scaturire uarijs locis, sicut bitumen, & sulphur in India, & Arabia. SE. Reperitur'ne apud Serapionem nostrum ambrum, quo indices fiunt? BRA. Forte est in capite 46. apud Serapionē, ubi de styrace pertractat, inquit (de quadam re loquens) uocari sty

racem heremitarum qui est ambar, & Lubne heremitarum, nisi hoc sit nostrum ambrum, uel simul confundat in charabe (ut uidetur) nunquam apud Arabes inuenire potui. Tu alia prosequaris, quoniam in charabe.i.succino immodicus uideor, licet non innecessarius. SE. *Gummi pini consequitur.* BRA. *Præter resinam in pini truncis. Gummi albicans concrescit, quod à nobis pini gummi. A Gallis, Gomme de pin nuncupatur, sed ob resinam in raro usu est.* SE. *Ergo ad assam fetidã ueniamus.* BRA. *Quod nos Laser, Arabes corrupto uocabulo assa dicunt, σίλφιον à Græcis nũcupatur. Vnum tãtum genus apud Dioscoridem, & probos authores inuenio: uos autẽ pharmacopolæ, & recentes duplex genus Assæ facitis, fetidum, & odoratum: opus est apud antiquos experiri, an hæc duo genera inueniantur.* SE. *Ego frequenter assam odoriferam, & assam dulcem inueni, sed nunquam uidere contigit.* BRA. *Recentes in assa dulci decepti sunt. nihil enim apud probos authores etiã Arabes reperitur, quòd dulcis assa nuncupetur, ideo illi recentes aberrant, qui Glycyrizæ succum arbitrantur, & perperam. Rasim interpretantur in capite de diminutione coitus, ubi inquit, Altit. ipsi interpretãtur assa dulcis, quum potius gummi assæ interpretari debuissent, sed hæc alias. Tu (ut inquis) fetidam assam uidisti, odoratam autem nunquam uidere contigit.* SE. *Equidem.* BRA. *Et ego odoratam assam apud antiquos inuenio, sed ipsam ostendere non possum. Fetidã uero apud eosdem inuenire, difficile est.* SE. *Abs te quid hæc sint, libẽter addiscam.* BRA. *Alias putabam quod à Dioscoride Silphium, à latinis laserpitium appellatur, duo complecti, uestram dictam assam fetidam, & belzoinum. Itaque à pueritia ferè imbiberam. Auicẽna in*

causa

causa fuerat, qui assam in fetidam, & odoratam distinguit. Ipse Altit, sua lingua dicit. Interpres barbarus, non latinus, Laserpitium scribere uoluit, & assam dixit, hoc nomen corrumpens, sicut cætera alia corrumpere assuetus erat, tamen Dioscoridem, Plinium, Galenum, Paulūq́; cōsiderans, laserpitium non esse nostram assam fetidam, multis testimonijs probari potest, si Plinium libro. 26. capite. 23. legeris, manifeste deprehendes silphium, aut laserpitium in medicina, & coquina ualere: nostra autem assa fetida in coquina nihil ualet, immo omnes dapes corrumperet, & quamuis plura genera distinguat, id est per uarias prouincias in quibus perfectius, & imperfectius nascitur. idem facit libro. 19. capite tertio ubi laserpitium inter ea, quæ comeduntur enumerat, & in utroque loco magnam existimationem ostendit, in qua laserpitiū fuit, & ingens ipsius pretium. At uestra assa fetida in nulla existimatione unquam fuit, & nunc non est, utpote cuius una libra decem Ferrariensibus solidis ematur, qui sunt uiginti Veneti. Dioscorides quoque inquit radicem eius commendari sapore ad intinctus, & iusculenta, & Garū. idem sentit ad cibaria esse utile laserpitium. Theophrastus libro sexto de plantarum historia, ut hæc omnia ostendere uideantur uestram assam fetidam non posse laserpitium, aut silphium antiquorum esse. Adde laserpitium colorem modice ruffum habere translucentem, & redolere myrrham, habereq́; intensum odorem: sed nostra assa fetida, omnia in oppositum habet, quare assa fetida laserpitium esse non potest. Belzuin uero ita à nobis uocatum antiquorum laserpitium esse uidetur. nam commendaretur inter cibaria, & credendum est arboris radicem ex qua colligitur, odoratas dapes reddere posse: unde ani-

mus inclinat laserpitium, lachrymam illam esse à nobis belzuinum appellatum. Hi enim qui triremes, & Lusitanorum celoces ascenderunt, arborem ex qua belzuinum colligunt describentes, laserpitium Dioscoridis, aut silphium exquisite describunt, præter id quod ipsimet ab ipsa ueritate coacti belzoinum laserpitium appellant. Serapio etiam inter Arabes laserpitium sub nomine Aniudem.i.assæ tradens, ea tantum dicit quæ à Dioscoride, & Galeno de ipso scripta relinquuntur. SE. Ergo de nostra assa fetida antiqui nusquam locuti sunt? BRA. Dum tecum loquor in ipsam incidere uideor, & quid sit apud antiquos præsentatur. Vnde quum laserpitium ex Syria, Armenia, Media, Aphrica, & India conuehatur, quod ex Aphrica, Armenia, & India affertur suauißimum odorem habet, præsertim cyrenaicũ, unde & opos cyrenaicus.i.succus cyrenaicus appellatur. Medicum uero & syriacum.i.quod ex Media, & Syria affertur (ut Dioscorides inquit) uirosum odorem habet, & putrilaginem resipit, hoc est nostra assa fetida, quoniam ex Syria Alexandriam, & Alexandria Venetias fertur. Obscurum uero colorem habet, quoniam adulteratur etiam addito Sagapeno, antequã arescat, & simul etiam terra. Vnde si recte odoraueris, sagapeni odorem persenties: sapit enim (ut optime dicebat Mesue, & falsò à quodam uiro reprehenditur) porri quadantenus odorem, & à Dioscoride etiam dicitur Sagapenum medium odorem habere inter laserpitium, & Galbanũ, ideo opus erat laserpitium syriacum sagapeno adulteratum, sagapeni odorem habere, & suum uirosum. Propterea non mirum si adeo feteat: assa igitur ab Auicenna non ab re in fetidam, & odoratam distinguitur. unde & laserpitium duo complectetur

secundum

secundum uarias urbes, & ut diuersis locis nascitur, quod nos belzuinum uocamus ex Aphrica, & Armenia fertur, ut Dioscorides inquit. Adde tu, & ex India. uestram autem assa fetidam ex Media, & Syria comportant. tamen utraque laserpitium dicitur. Nam laserpitium lachryma est ex incisa radice, & caule silphij. Primum ad usum mensarum est, secundum minime. Succus qui est è caule (ut Plinius inquit) Caulias dicitur, qui autem à radice Rhizias. Inspissatur surfure & farina. propterea in belzuino frequenter quasi grana surfuris uidentur. Cyrenaicum summe laudatur, ideo absolute opos cyrenaicus dicitur, uel simpliciter opos, aut simpliciter cyrenaicus. In tua officina folia, radices, caulem, & lachrymam habere studeas, primum uocant Maspeton, secundum Magydarim, tertium Silphium. lachryma uero laserpitium & sylphij succus, uel lachryma appellatur. SE. Hæc'ne certe tenes? BRA. Inclinor nunc, alias hanc rem ad oculum tractaturus, nec admiratione afficiaris, rem fetidam inter intinctus, & cibaria ad saporem gratiorem accommodari, quandoquidem & nos allium, cæpas, porrum, inter cibaria delectamenti gratia miscemus, quæ tamen re uera fetent. Nec omnia antiquorum quæ odorata dicuntur, grato odore redolent, aut omnia sapida ab ipsis laudata, quandoque Vergilianum Moretum parari iussi, impossibile erat etiam maxime rusticum comedere. Nonnunquam etiam aliqua Plinij unguēta paraui, quæ graui odore offendebant potius, quàm delectarent. Ideo non mirū, si laserpitium syrium inter cibaria pro delectamento poneretur, præsertim radix, quæ alium odorem habere debet, quàm illa lachryma forte stercore adulterata, immo & à stercore nomen illi dedere. Germani denfels drick

dicentes .i. stercus diaboli, quo nomine nos uulgo solemus appellare petroleum. Poloni *benzoin uocant, & assam fetidam czarczie goruno, calida est in principio quarti ordinis, secundum* Auicennam *sicca in secundo.* SE. *Galbanum sequitur.* BRA. *Ab albedine nomen sumpsit galbanum. quod autem nos habemus mixtum est, ut putarim adulteratum esse.* Tāto *uero purius est, quanto magis albicans.* Similitudinem *thuris habere debet, aut ammoniaci.* In Dioscoridis *codicibus thuris solum legitur, à* Plinio *additur, & ammoniaci* In Dioscoridis *codice ammoniaci deesse arbitror, nō ob hoc quia* Plinius *illam particulam addiderit, sed quia* Serapio Dioscoridis *uerba in* Galbano *adducens, ammoniaci addit, & res ipsa ita esse ostendit, raro enim thuris similitudinem habere uidi, frequentius ammoniaci, quanquam & ammoniacum thuris similitudinem habeat, quia ita concretum sit.* Hæc *igitur optimi galbani indicia sunt, non eius quo utimur, quod uel adulteratum, uel fex boni est. similitudinē thuris habeat, uel ammoniaci, grumosum sit, purum, pingue, minime lignosum, et in quo nonnihil seminis ferulæ admixtum sit.* Odore *graui, non multum liquidum, nec multum aridum.* Quod *autem nos habemus lignosum est, ex* Syria Alexandriam, *postea* Venetias *portatur.* Venetijs *quādoque pulcherrimum uidimus.* Miror *autem quum habeat grauem odorem, cur ab antiquis inter unguēta numeretur, ut* Plinius *primo capite libri .13. testatur.* Verum *id forte fecere, ut grauia acutioribus miscentes, tertium quoddam perfectum, odoratumq; inuenirent: nam ut eo etiam loco manifestum est compositionem odoratam ex fœnu græco parabāt, quod grauem odorem habere nemo dubitat.* Aut *igitur (ut prædiximus) grauia acutis permiscētes, medios*

quosdam

quosdam odores fingebant, aut quæ nobis graueolentia, antiquioribus bene odorata uidebantur. A Polonis galban dicitur, à Cretẽsibus uulgo galbani. Calidum in principio tertij ordinis, siccũ in principio secũdi apud Auerroim, Auicenna oppositum dicit. Calidum in secũdo, siccũ in tertio, Auerrois cum Galeno est, qui inquit esse ex tertio ordine calefacientium incipiente, aut secũdo cõpleto. in exiccando uero ex secundo incipiente, & ita esse experientia ostendit. SE. Bdellium sequitur. BRA. Bdelliũ apud Græcos unum est, per regiones quibus innascitur secundum perfectius, & imperfectius distinctum. Apud Arabes duplex, molechil, idest Bdellium reperitur, de quibus tanquam de diuersis rebus Serapio cap. 117. & cap. 294. pertractauit, quamuis Auicẽna eodem capite utrũque confundat. Quum tamẽ Bdellium primum Serapionis genus fructus sit, qui maturatur in Mecha, in Hispania minime, non est idem cum bdellio Dioscoridis, sed secundum Serapionis bdellium cum Dioscoridis bdellio idẽ sunt. Primum enim Serapionis bdellium est genus palmæ: Auicenna bdellium antiquorum in Arabicum & Iudaicũ distinguit. Dioscorides tria genera facit per regiones, & colores diuersa: Primum genus Sarracenicum ẽ, idest ex Lybia allatum: ea enim parte homines Sarraceni uocantur. At quia hoc uocabulum Sarracenicum Hermolao, Dioscoridis tempore extasse nõ uidetur, propterea Sembracenicum legit, quoniam Africani, qui uersus Aethiopiam habitant, nondum sarraceni dicebantur. Marcello placuit ut Scithicum, & Arabicum legeretur, tamen nomen hoc Sarracenicum antiquissimum est, & antiquior Dioscoride Sarracha urbs est. Immo duæ sunt hoc nomine insignitæ urbes, ut apud cosmographos patet, una in media, alte

ra

ra in fœlici Arabia: Adest & Sarraca post Nabatheos, unde Sarraceni: Quod uero fingit Hermolaus Afros nondũ dici Sarracenos, uoluntarium potius est, quàm certa ratione dictum. Tamen ego in Dioscoride Bactrianum legẽdum putaui, quod à Plinio cap. 9. duodecimi libri dicitur: Serapio Arabicum in Dioscoride legit, hoc est perfectius propterea non ab re legendum forte est Sarracenicum, à Sarraca urbe fœlicis Arabiæ, non à Libya, ut fingit Hermolaus: Probatur uero his indicijs uerum Bdellium, quod amarum sit, translucidum, glutini taurino simile, in profundo pingue, & quum tractatur lentescens, sine ligno, sine sordibus, quum incenditur odoratum odore marini unguis. Hic locus interpretes perturbauit, quia Hermolaus odore marini unguis in Dioscoride interpretatur. Marcellus autẽ humano ungui colore simile exponit. Græcus codex, quem habeo, & plures alij, quos legere uolui, dicũt εὐώδες ἐν τῆ θυμιάσει ἐοικὸς ὄνυχι, idest bono odore quum accenditur simile ungui. Duo me mouent, ut potius Hermolao consentiam, quàm Marcello, unum est, quia unguis colorem habere non debet Bdellium, nec Dioscorides de unguis colore, quicquam dicit: Alioqui idem cum myrrha uideretur. Nec Plinius hoc animaduertit de colore unguis, quod erat summopere obseruandum: Aliud est, quia Serapio in pluribus Dioscoridis interpretis eius uerba referens, inquit. Accensum blactæ bisantiæ odorem habere. Sunt autem marini ungues: nos hoc genere bdellij caremus, quia nostrum amarum non est. unde frequenter inclinaui animum: ut gũmi, quo pro myrrha utimur, hoc bdellij genus sit, ex Africa, Alexandriã, & Venetias comportatum, quia amara est, & alias notas habet: Noui postea illud esse quod ex Arabia petrea, & quandoque India

dia affertur: Quod uero nos pro bdellio utimur, adulteratum est. Ita deprehenditur, quia non est amarum, & si accendatur, gummi odorem redolet. Contingit tamen mihi semel uerum bdellium, & ueram myrrham uidere venetijs in officina Campanæ, idest hæc duo exquisita. quòd si arguas nostram myrrham bdellium esse non posse, quia odorata non sit, dicemus Indicum, & ex Arabia petrea petitum grauē odorem habere, qualem habet nostra myrrha: Sed hæc alias, Hispani bdellium, Cretēses uulgo udegli uocant. in bdellij qualitatibus confusi sunt authores, et in causa fuere diuersi bdellij species secūdum nationes diuersas, qui dicunt Iudaicum calidum in secūdo, humidum in primo, alij uolūt calidum, & siccum in primo. Nostrum quod nunc habemus bdellium calidum est in secundo, quia absque ratione, sed solo sensu calidum esse deprehenditur, de qualitatibus passiuis sum anceps, quia in aliquibus exiccare uideo, in alijs humectare, tamen exiccare potius crediderim, quàm humectare. SE. Lacha sequitur. BRA. Duplici c potius scribendum censeo, quamuis hoc ad rem cognoscēdam nihil faciat. si caput Serapionis de lacca perlegeris, idem esse cum Cancamo Dioscoridis, & antiquorum iudicabis: Inquit enim esse gummi arboris, quæ nascitur in terris Arabum, & est in ea simile myrrhæ, & styraci, habet uirtutem extenuandi, seu macrefaciendi pingues, eadem de cancamo ferè à Dioscoride dicuntur. Inquit enim, cancamum est gummi Arabicæ arboris, myrrhæ quadantenus proximum, & uiroso in gustu, odore sentitur (hoc à Serapione prætermittitur) eam ad odorem incendunt, & uaporant uestes additis myrrha, et styrace, eiusdem fumo etiam uaporant. Serapio autem nō scripsit uaporare uestes, sed in ea esse simile myrrhæ, &

styraci: nescio an fuerit Serapionis interpres, aut librarius, uel ipsemet Serapio, qui imperfecte Dioscoridem adducat. Additq́; Dioscorides, naturam eius narrãt corpus obesum leuandi onere, & ad maciem reducendi. In reliquis ita etiam conueniunt, ut nullus sanæ mentis dubitare debeat cancamum Dioscoridis, apud Serapionem laccam esse, postea Serapio Galenũ adducit de cancamo secundũ interpretationem Atabarith: At ego nusquam Galenum repperi de cancamo ita loquentem. Quum autem uerba, quæ adducũtur Pauli Aeginetæ præcisæ sint, ob id arbitror, quod alias cogitaram, & animaduerteram uerũ eẽ, ubi serapio adducit Athabarith, Pauli Aeginetæ, uerba esse, non autem Galeni. sed ille Athabarith interpretatus est Paulum, ac si Galenus fuerit, & ita à Serapione receptum est. Tu ipse Paulum de cancamo, & Serapionem de lacca scribentes si legeris, eadem præcise uerba ab ipsis dici animaduertes. Verũ gummi illud quod uos habetis, non esse laccam Serapionis, aut Dioscoridis cancamum, ex hoc deprehenditur, quia odore caret, & si ad suffitus utamur, nõ redolet. Immo styrace, & myrrha additis, si uestes suffumigentur. in odorem nihil addit, nec aliquam habet cum myrrha affinitatem Si autem cancamum esset, uetus, inodorũ, & fecem potius cancami, quàm cancamum dici oporteret. Scito autem tria hoc nomine lacca nũcupari: unum est uerum Dioscoridis cancamum. Alterum grana quædam arte facta, quæ Venetijs uirgino parantur, aut cocco, & alijs nonnullis, hac pictores utuntur, est & tertia lacca, ex qua ruber color fit, qui uulgo carmesinus appellatur, ex his Serapionis error detegitur, qui simul cum lacca, quæ gummi est, & cancamum apud Dioscoridem, laccam, quæ chermesim uulgo dicitur

confundit

confundit,ex qua floridus ruber fit,qui charmesinus nuncupatur. Quippe Dioscoridem, & Galenum adducit de prima lacca loquentes,postea eodem capite. Rasim, Atabari, Isaacq; adducit,qui de altera lacca, quam è cœlo uenire inquiunt,& qua tingitur,loquuntur. SE. Alij Arabes decepti ne sunt? BRA. Auicēna grauiori lapsu cadit, nā de lacca caput facit,quam gūmi esse fatetur,& præcise Paulum Aeginetam,ad uerbum ferè adducit. Postea aliud caput facit de Cheichen,ubi oculata fide deprehenditur cancamum describere,& eius proprietates aßignare,quamuis per alia uerba incedat, quam ab authoribus cancamū describatur. Re autem uera idem sunt, Iusquiamus,& ammoniacū, si in aqua ebullierint,& in hoc decocto laccam addideris, mirus ruber color efficitur. SE. Gummi Cedri sequitur. BRA. Ex Cedro ingentißima arbore plurima habentur. Cedria(ut inquit Plinius)est pix, uel resina,uel lachryma cedri: Quod circa stipitem induruerit,gummi est,dum tenella est,resina dicitur:pix uocatur,quum è tæda eius accensa fluxerit. Multæ gentes Cedria ui ignis è tæda sumpta pro Pice utuntur,quando pix paratur.primus succus, qui fluit in canalem, & est ueluti aqua Cedriū dicitur. Alter liquor, qui mox fit pix appellatur: Venetijs,& gūmi cedri,& cedriā emere poteris,& fructus cedri cōditos,qui Cedrides uocātur. Cedria etiā dicitur oleū cedrinū, quo antiquitus ad perpetuādas res inūctas utebātur. Vnde carmina, & sapientū cōsulta digna cedro. Oleū hoc in lucernis positum, lucem magis splendentem,& fulgidam cæteris præbet. Sed eius fumo capitis dolorē mouet, fructus eius in myrti magnitudinem crescit. à Galeno existimatur quartum ordinem accedere caliditatis, & tertium siccitatis. 7. de simpliciū

medica=

medicamentorum facultatibus libro à Polonis gummi cedrone uocatur. SE. *Viscum sequitur.* BRA. *Apud recentes hæc nomina reperio. Viscum querciniũ, uiscum aquæ aptum, uiscum soli aptum, uiscum Romanum, & uiscum absolute: Viscum Romanum compositionem catapotiorũ de colocyntide ingreditur. Recentes quid sit interpretari conantur, dicentes esse gluten Romanum, idest masticem. Qui magnopere aberrant, quia nusquam apud aliquem probatum authorem, uiscum Romanũ inuenitur, & quod masticem significet, & in compositione Mesue iterum errãt. Nam in alijs codicibus, & antiquissimo Mesue legitur, Absinthium Romanum, nõ uiscum Romanum: Nescio ergo (nisi gratia librariorum fuerit) unde tam supinus error emanauerit, sed ad uiscorum genera accedamus: Viscum aquæ aptum, arte paratum est, aucupes eo utuntur. Melle aliqui parant, alij oleo nucum, alij oliuarum. ita nũcupatur, quoniam, & si pluerit, non impeditur, quin aues irretiantur, & quoniam sub aqua eo utuntur, ut nonnulli ad capiendos pisces usi sint, fit hoc uiscum, ex sebestem in Syria, deinde, aut recto cursu Venetias, aut prius Alexandriam, postea Venetias fertur, sed raro bonum inuenitur. Quæ autem nos sebestem uocamus, illi myxa diciũt, & ita ab antiquis sebestem myxa dicebatur. Tamen & ad usum aquæ uiscum cõmune parant, uel pro aquatilibus auibus. Nam uisco damasceno dicto, utuntur aucupes, & omnes aues, aquatilibus demptis. Sed facto ex sebestẽ, etiam ad aquatiles aues utuntur: Viscum uero soli aptum à nobis ita uocatum ab alijs damascenum ex acinis uiridibus fruticis cuiusdam fit, qui supra arbores nascitur, à Græcis ἰξὸς dicitur, semper autẽ supra arbores nascitur, ut à poëta in hunc modum decantatum sit:*

Quale

Quale solet syuis brumali frigore uiscum
Fronde uirere noua, quod non sua seminat arbos.

Semper etenim uiscum buxi folio, supra alienas arbores uiret. Ingens copia in Italia est, in Gallia, & Germania, unde non possum non mirari pro uisco Damascum petere, quum hic propè sit, Acini uirides nascũtur, hos aliqui ore sumentes, quia dulces cortice nudant, mox excoquũt & pinsunt adeo, ut id corpus reddatur, quod uiscum dicimus, hoc etiam aucupes ad aues omnes capiendas utũtur, Aquatilibus demptis, & ideo uulgo uiscum soli aptum dicitur, & ab aliquibus Damascenũ. SE. Fit potius ex mixis hoc uiscum, quàm ex uisco uocato, quoniã nec acrimoniam, nec amaritudinem ullam habere nunquam Galenus, & Dioscorides suo usui tribuunt. BRA. Et de eo loquuntur quod supra robur nascitur, & præterea de toto frutice loquuntur. si gustes, ut ego sæpius, uisci granũ, dulce est. Plinius lib. 16. cap. ulti. Viscum supra quinque arbores tantum nasci censet, Quercum, Robur, Ilicem, Prunum syluestrem, Terebinthũ. Dioscorides duos addit, Malum, & Pirum. Nos uero addimus Mespilum, Cotoneum, & Salicem, quod summo studio obseruaui, quum. 1528. in Galliam cum Illustrißimo Principe, ac patrono meo Hercule Estense proficiscerer, ut Illustrißimam Renatam cõiugio sibi iungeret, supra omnes ferè arbores uiscum obseruaui. Immo, & supra uitem, ut inde coniectatus sim supra omnem arborem nasci posse: Qui autem uiscum, stercus esse Turdellæ subactum arbitrantur, quia apud authores reperitur, Turdellam sibi uiscum cacare, & sibi pedicas, ac mortem parare, longe decipiuntur: quippe uiscum nusquam nascitur seminatum, aut plantatum, sed hoc modo frequens fit. Turdellæ, uel Turtures, uel Turdi (est au

tẽ in genere Turdi Turdella)uiſci acinos comedunt, mox cacant, Viſcum ſupra eas arbores naſcitur, ſupra quas ca carint, unde naſci non poteſt, niſi digeſtionem quandam in huius auis uentriculo nactum ſit. Quum uero ſupra omnes arbores excernere poßint, etiam ſupra omnes uiſcum creſcere, nihil impediet: At ſupra quercum frequenter inuenitur. Immo hoc ſupra quercum inuentum apud Gallos in honore erat. Quam ob rem ob excellentiam etiam abſolute, quernum uiſcum nuncupatum eſt. ſecundum arbores, ſupra quas naſcitur differentiam habet, è robore, amarum eſt, dryos hyphear uocant, quod è quercu eſt. Aliqui per duodecim dies grana aqua macerant, poſtea pinſunt: Decipiũtur, qui putant homines grana uiſci comedere, & eius ſtercus uiſcum effici: Naſcitur & ſupra radices arborum, ut Dioſcorides tradit, & nos uidimus frequenter, ſed detectæ ſunt, ut uice trũci fungãtur. fit tamen & uiſcum ex radicibus quibuſdam maceratis, ut ex hibiſco, nos uulgo, Maluaueſchium nũcupamus, propterea à poëta dictum eſt, aues fallere hibiſco: Reperitur & apud Plinium, uiſcum radicem quandam eſſe uenenoſam, à Græcis ἰξιαν nũcupatam, ut in uocabulo deceptus uideatur Plinius. Nam Græci uiſcum ἰξιον appellãt. ἰξια uero affine huic uoci ἰξον eſt. Ideo uel in nomine deceptus eſt ob ſimilitudinem, uel ſibi placuit. Id etiam interpretari uiſcum, quia nomen Græcum ſimilitudinem habet cum uiſco: Leonicenus in epiſtola ad Monochium Plinij errorem in hoc nomine oſtendit ἰξιας. Aut non errauit Plinius, quoniam pro eo nomine ἰξιας, Viſcum interpretari uoluit, quia omnino nomen eſt à uiſco, quod ἰξὸς dicunt deductum, quo loco etiã oſtendit ixian, diuerſam rem eſſe à chamæleõtis nigri radice. Vnde Plinius excuſari poteſt

Auicenna præterea de uiſco. 4. canone agens, tanquam de ueneno ea dicit, quæ de ixia à Dioſcoride *ſcripta sūt. & hoc in re ipſa, & remedijs, ſed recentes turpi errore detinentur, putantes uiſcum, quo aues fallimus, uenenum eſſe, & id eſſe, quod à* Plinio, & *Auicenna inter uenena tractatur.* Sed *hæc omittantur, utpote à* Leoniceno *præcitata epiſtola diffuſe ſcripta.* À Gallis *uiſcū, guy de cheſne, à* Germanis *uogelleim, id eſt auium gluten dicitur, & ita abſolute uiſcum uocant.* Habent *autem aliud nomen.* Eichel *miſpen, quo uiſcum quernum ſignificant, à* Cretenſibus *uulgo oxon, à* Polonis, *dam boxa yemiola, uocatur, quercinus ille uiſcus, ſed* Romanus *rzimsxilep, &* Damaſcenus, *Damaſcenus lep, dicitur ab* Hiſpanis *uiſcum liza nuncupatur.* SE. De *uiſci qualitate ſi parumper diſceras, gratū mihi feceris.* BRA. A Galeno *calidus exiſtimatur, & humidus humiditate ſuperflua, unde calidus eſt ordine tertio, & in eo quod tarde excalefacit quia eſt craſſarum partium, tempus requirit ut tapſia.* Auerrois *hæc* Galeni *uerba refert, ac ſi dicat eſſe calidum, ut tapſia.* Melius *ab* Auicēna Galeni *uerba referūtur.* SE. Colla *piſcis ſequitur, & gluten.* BRA. Hæc *duo non ab re ſimul copulaſti.* Quod *enim* Græci *colla, nos glutinum appellamus, fit ex corio piſcis colla, alij ex uentre fieri dicunt, &* Ichthyocolla *uocatur, quaſi piſcis glutinum, apud nos uulgo colla de peſce nuncupatur.* Accidit *enim plerunque in noſtro uulgari idiomate* Græcum *nomē notius eſſe latino, ut in urina, & locio deprehendi poteſt.* Si *uero ex corijs, & taurorum auribus fiat, gluten taurinum dicitur, nos uulgo collam garauellam uocamus: fiunt & glutinorum plura genera, ut ex pellibus anguillarū, ex pellibus hædorum, ex caſeo, ex piſcibus pluribus, per*

decoctionem talem quousque ferè liquescant, & glutina sunt. Tamen excellentissimum est ex taurorum, & boum pellibus ac auribus, quod Aristoteles libro de animalibus tertio animaduertit, ubi inquit, in omnibus corijs esse muccosum quendam lentorem, sed in aliquibus minor est, in aliquibus maior, ut in bubus sit maior lentor, propter id colla fit. sunt & alia genera apud nos ex farina. & aqua, ex farina aqua aceto & oleo, ex farina caseo & aqua, ex tragacantho, & alijs pluribus, quæ omittere decreui, ne in immẽsum crescat opus. tu in tua officina duo genera habere studeas, quæ ad rem medicam proficiunt, Gluten piscium ichthyocolla à Græcis dictum, & gluten absolute, quod glutẽ taurinum ab authoribus, à nobis colla garauella nuncupatur, qua nihil tenacius. Tu hoc genus taurinũ parare poteris Ferrariæ, & facile. At ichthyocollam Venetijs emes, ubi magna copia est. SE. *Audiui ex piscium intestinis collam piscis fieri. Id'ne putas?* BRA. *A quibusdam recentibus asseueratur. Ego autem ex corio dorsi. & uentre fieri uidi, quanquam & ex intestinis etiam parari nihil impediat.* SE. *Quo nomine piscis ille appellatur?* BRA. *Ichthyocollã nominari supra docuimus, cuius corium, uẽter, & omnes ferè partes glutinosæ sunt. Verum ex alijs pluribus piscibus fieri potest, immo ex omnibus, sed non ita tenax, quin & ex uitulorum, & taurorum, & maxime suũ pedibus à nostris quandoque colla quædam satis tenax fit, sed hæc alias dicentur. A Germanis gluten leim, ab Hispanis grudes, à Gallis colle nuncupatur. Ichthyocollam uero Galli collẽ de poisson, Germani fiscaleim. i. piscis collam uocãt, quæ uulgo colla garauella dicitur, à Cretensibus uulgo pezo colla uocatur, at piscis colla à Polonis ieszietrzi xliy*

nuncupa

nuncupatur. Glutina omnia uim siccam habere uidentur. calida autem, uel frigida sunt ut substantia ex quibus fiunt: Alia prosequaris. SE. *De his gummi satis iam dictum est, mihi summe placeret, priusquã cœnæ hora incũbat, ossa percurrere, quibus in mea officina indigeo.* BRA. *Et ossa in officinis habetis?* SE. *Equidem, & quæ uarias compositiones ingrediantur.* BRA. *Eia tua hæc ossa exerant.* SE. *Ossa mea in me sint, & diutius tecta carne perseuerent. Alia solum prosequar.*

DE OSSIBVS, QVORVM IN OFFIcinis usus est.

SE. *Os dactylorum primum locum sibi uendicauit.* BRA. *Quid est os dactylorum? Ego nunquam in palmulis os inueniri didici.* SE. *Anima dactylorum.* BRA. *Adhuc grauius erras. Semen potius dicito. Nescio unde uenerit quòd uulgus nostrum omnia semina animas uocat, forte quia in medio fructus sunt, sicut animam in medio corporis esse arbitrantur, aut quia semine progenerãtur arbores. Quãuis autem in alijs semen dici posit in palmis. Nucleum dicere consueuerunt authores, de quo in fructibus plene edocuimus.* SE. *Deinceps non os, sed dactylorum nucleum uocabo.* BRA. *Probe egeris, sed meliora ossa interim prosequaris. A Gallis os de dãites, ab Hispanis uuesses de Tamaras. A Germanis Datelkern. eadem significatione, à Cretensibus uulgo phinicocudo, à Polonis kostki, dactylo'ue nũcupatur. siccum esse ordine secundo cõstat, & in qualitatibus actiuis simile.* SE. *Os de cornu cerui sequitur.* BRA. *Et hoc æque os est sicut primum, nam cornua ab osibus distincta sunt, quãuis cer*

uinum ita solidum sit, ut ferè oßis naturã habere uideatur, sed ne in hoc esse sollicitus sis, nam quum Illust. Princeps Hercules Estensis, uenatorum optimus ceruos figet, mihi cornua impartiri curabo, quæ tua erunt. Illa autem habere ne cupias, quæ nonnullis annis mutant, quoniam nusquam & nunquam ab aliquo inuenta sunt, ut in prouerbium cesserit pro his rebus, quæ nunquam inuenire liceat. A Gallis os de corne de cerf, ab Hispanis yuesses de cuerno de cieruo, à Polõis rogu yebenyzo rosćz, à Cretensibus uulgo elaphu cherata. appellatur, frigidũ est in primo siccum in secundo. S E. Illustrißimo Principi, & tibi semper debebo. Os de corde cerui sequitur, quod si ab Illustrißimo Principe enancisci potero tibi, & illi immortales gratias semper habebo. B R A. Nec istud os est, sed ossea quædam cartilago, priusquam uero de hac edisseram, opus est cornu cerui ustum in officina habeas, ut Dioscorides secundo libro docet, sectum sit in assulas, & in ollam operculatam positum, luto circũlitam, donec albescat uri debet, postea ut Cadmia lauãdum multi hoc agentes pro spodio uendunt. Ad os in corde cerui redeuntes. Venetijs bubulum, aut uaccinum os quoddam uenditur, quod uero os est, etiam ingenti precio, pro osse de corde cerui. Ego duo corda cerui aperui, unum statim eo mortuo. Neruus quidam, aut cartilago neruea apparuit, non multum dura, in crucis modum, quæ nerui duritiem præ se ferebat, iterum aliud cor aperui per sex dierum spacium interfecti. Neruea illa cartilago durior ualde erat, & tẽsa, tali ferè figura, quasi Venetijs, os de corde cerui uenditur. i. os illud bibulum, uel uaccinum, quod pro illo uendunt. illius nerui uis apud antiquos non reperitur, minusq; in confortando, & roborando corde ualere

re

re arbitror. A Gallis os de cueur de cerf, à Cretēſibus uulgo cocalo tis cardias tu laphiu, à Polōis koſczſſzierczaiclenyego nuncupatur. SE. Blattæ biſantiæ ſequuntur. BRA. Nomen hoc blattæ biſantiæ, nec Arabum, nec Græcum, nec Latinum eſt, neſcio unde Serapionis interpres illud inuenerit. Quippe blatta eum uermiculũ ſignificat, quæ à nobis tarma dicitur, pannos, & res alias corrodens, & blatta pro purpura accipitur, unde blatteus color medius inter album, & purpureum. forte biſantiæ dictæ ſunt, quia apud bizantium. i. conſtantinopolim colligantur, tamen quæ ibi naſcuntur probatæ non ſunt, ſed tantum quæ in India circa paludes, ubi nardus oritur, & oſtreæ illæ nardo paſcuntur, quæ etiã à rubro mari aduehuntur, præcipuam authoritatem habent, quin & Babylonia afferuntur. Apud Dioſcoridem unguis odoratus eſt, de quo ſecundo libro agit, capite decimo ſunt Conchyliorum Cruſtæ, & Conchæ, colore ſubcãdido, quæ ad nos afferuntur, albeſcentes quidem aliquas habent Venetijs, ſed & nigras. Ratio eſt, quia Babylone Alexandriam, & Venetias portãtur. Nigricãt Babylonici ungues, ut Dioſcorides cenſet. quos noſtri pharmacopolæ Venetijs emũt ungues, ex foſſa Clodia inuenta conchylia arbitror, quæ non ſolum non redolent accenſa, ſed plurimũ fetent. Græci ſimplici nomine ὄνυξ. i. unguis uocant. Latini oſtracũ uel unguem odoratum, laudarem ut non emeres, niſi odore probares, quia aliqui ungues Venetias afferũtur probati, calidi, & ſicci ſunt ordine ſecũdo à Cretenſibus uulgo Mathia tu cochilia dicuntur. Alia oſſa proſequaris, nam hoc ita os eſt, ſicuti caro os. SE. Nihil refert ex duritie oſſa appellari. Iamq; oſsium finis eſt. BRA. Tam paucis oſsibus utimini? SE. Non pluribus. BRA. Expe=

diet in propinquum illud castrum proficisci, ut tute, & quiete pernoctemus. SE. *Cito proficiscamur, ut cras sũmo mane surgentes ad fodinas properemus pro legendis metallis, ubi cuiuslibet generis portionem nobis necessariam sumemus.*

DE METALLIS, QVORVM IN OFFICINIS *pro re medica usus est.*

HER. *Meo labore frustrari uideor, quoties herbas, radices, aut semina prætereo. Nunc gestit animus, quoniam ut metalla effodiam, illius montis cacumen ascensurus sum.* BRA. *Arbitraris forsan ita euelli metalla sicut herbæ?* HER. *Ignoro. Audiui tamen homines diu excauare, quoad ipsa inuenerint.* BRA. *Inueniunt quidem excauãtes, sed terræ mixta, mox igne probantur, & à sordibus diuelluntur. Senex noster adhuc dormit.* SE. *Immo nuper experrectus quid cum Herbario loquebaris, audiebã. Citius quàm fieri poßit, illius montis cacumẽ superemus, ne solaribus radijs perculsi uramur.* HER. *O quot instrumẽta, quot machinas, quot caminos, quot homines, qui labori incumbunt.* BRA. *Omnia pro metallis parata sunt. Hic aurum euellitur.* SE. *Et hic purum, & defecatum redditur.* BRA. *Tibi purum aurũ hic emas. Quoniam principum ignauia, & innata quadam hominũ auaritia nunc obrizum illud .i. defecatißimum non habetur, sed omnes monetas adulterant, ut nulla nunc sit præter fraudem. Veneti etiam, quorũ moneta probatißima erat, Scutos (ita enim appellatur impuri auri moneta) cudere cœperunt, & omnes Italiæ Principes secuti sunt. Tibi ergo obrizum .i. defecatißimũ hic emas, ne ardentiũ aquarum*

rum ui,& ignitarum ab alijs metallis ſegregare cogaris,quãuis rariſsimus ſit apud antiquos eius in re medica uſus. solus Plinius inter antiquos ad puerorum uulnera ualere cenſet,ut minus noceat.quippe multa ſunt ad uulnera magis efficacia,ſed aurum minus mordicat, fiſtulas ſanat,& lychenas.Serapio,& Auicenna ad melancholicas ægritudines exhibẽt,in puluerem redactum,quos recentes ferè omnes imitantur.Arbitror ego ut melancholicis gaudium inferatur,pelui aurearum monetarum donandos eſſe.Ita melancholico humore potius priuabuntur,quàm auri puluere deglutito. Nempè de quibuſdam medicis ſummopere miror, qui ut uires animales ægris augeant,& cor(ut dicunt)confortent,& exhilarent,aureas monetas inter capones decoqui iubent, ex quibus nihil aliud abſumitur quàm multarum manuũ ſudor,quæ ipſas tractarunt inhærẽs.Arbitrarer potius aurum pernitioſam naturam habere, ut cætera metalla: quia nihil aliud eſt aurum,quàm argẽtum uiuum purum condenſatum,puriſsimam ſulphuris partem actu recipiens.quamobrem aurum in honore habetur,quia gaudemus poſsidẽtes,adeo ſtolidi effecti,ut rubram terram exiſtimemus, & albam.nam argentum,& aurũ nihil aliud ſunt, quàm terra rubra,& alba. Argentum enim eſt uiuum argentũ purum,condenſatum ſulphur potentia mixtum habens, quod ex hoc deprehenditur,quia ſi tractetur, Sulphuris odorem ſpirat,non eſt autem actu, alioqui auri colorem habuiſſet.Et hoc etiam purum,hic emes, quoniam maxima Italiæ Principum diſcordia,argenteas monetas adulterari fecit,& ære ad quandam normam miſcẽtur, quod etiam Veneti in ſuis perfectiſsimis monetis fecere. Hæc autem alias deploranda ſunt.futurum autem ſperamus,

ut monetæ in puram metallorum perfectionem reuertantur, ut sub diuersis Imperatoribus factũ esse annales testantur. Aurum à Gallis or, ab Hispanis oro, à Germanis gold, à Polonis zloto, à Cretensibus uulgo chrisaphi nuncupatur. Germani uero argentum silber, Galli argem. Hispani plata. Poloni szrebro. Cretenses uulgo aßij uocant, & aurum, & argentum frigida, ac sicca existimantur aqueæ naturæ. Aurum tamen minus frigidum est ob sulphur quod actu mixtum habet. SE. Calcecumenon sequitur. BRA. Quid illud est, quod calcecumenon dicis? SE. Aes ustum. BRA. Vocabuli corruptio fecit, ut intelligere non possem. Quippe dicendum erat chalcos cecaumenos. i. Aes ustum, de quo Galenus propè finem noni libri de simplicium medicamentorum facultati. tractat. & Dioscorides quinto libro. Aes notißima res est, & quomodo aduratur, norunt omnes. Ex eo adustum serua, & quam uos æris battiturã nũcupatis. Græce λεπὶς χαλκοῦ. Latine squãma æris dicitur. Squãma ex malleorum percußionibus decutitur, quæ duplex est, lota, & non lota, lauandi modum Dioscorides quinto libro ostendit. Pari modo, & ferri squãmam, & chalybis squãmã, & æris, ferri, atque chalybis scoriam in officina habere oportet. Est autem scoria latine recrementum uulgo cacaturam appellatis. Decipiuntur qui scoriam dictam putant quasi corium, ut squãmulæ sint, quæ ex percußione eleuantur, quoniam illæ proprie squãmæ dicũtur, & Græce λεπίδες. Nec plumbi scoriam despicito, immo, & ustum, & nõ ustum plumbum seruato, & ustum ablutum partim, partim non ablutum sit. Quomodo hæc fiant, à Dioscoride luce clarius edocemur, inter squãmas, partem squãmæ æris subtiliorem, quæ in superficie est, & craßiorem serua.

ua. Crassior pars proprie squāma dicitur, subtilior stomoma dici potest. Et adde æris stomomatis squammas esse squāmas æris iam laborati, ac roborati, & densati. Nomen etenim hoc stomoma, & de ferro, & de ære dicitur, ut apud Dioscoridem uidere licet. At rarius de ære frequentissime de ferro, ob metalli densitatem scriptū reperitur. Squāmæ quæ ab his abducuntur, cū prius uel in mucronem, uel in aliud instrumētum elaborata sunt, dicūtur squāmæ stomomatis æris, uel stomomatis ferri. i. æris laborati uel laborati ferri. Præter hæc æris florem habere curabis. Græce χαλκοῦ ἄνθος dicitur. Decipiūtur qui æruginem æris, florem æris putant, qui error plurimum est pharmacopolarū, sed nihil hoc referret, nisi & probatissimi uulgo medici cum eisdem sentirent, maximo ægrorum incōmodo. Est autem flos æris, ut Dioscorides inquit, & Plinius libro. 34. capite. 11. id quod sponte fuso ære, & in alias fornaces comportato cum flatu crebriore, excutitur ueluti squāma, sed uidetur tāquam granula, differt uero à squāma, quia ipsa fit dum æs percutitur, sed sponte prosilit flos. Optimus est flos friabilis, & qui rufescit in attritu, & exiguis granulis ueluti grana milij constat. Ex ære præterea æruginem habere studeas, quæ à recentibus uiride æris appellatur. Apud Dioscoridem & Plinium præ citatis locis, quomrdo fiat uarijs etiam modis edocemur, & de naturali, & de ærugine rasili, & scoletia, & usta, & non usta. Tu hos authores considera, ni piguerit: non enim opus est, quæ ab illis exquisite dicuntur, enarrare. Præter æris æruginem, quæ à Græcis dicitur ἰὸς ξυστὸς, à nostris uulgaribus uiride æris, præterea ferri æruginem habere studeas, & chalybis, quamuis nihil aliud chalybs sit,

quàm

quàm depuratum, & defecatum ferrum, arte fit, si natura perfectum non sit. Eos etiam derideas, qui æruginem plumbi haberi uolunt, ut quidã amicus noster in foro absque ratione contendens. Nam plumbum (ut philosophi docēt) ærugine penitus caret. Reliqua prosequaris. SE. Ex his quæ meo ordine in hac schedula digesta sunt, plura inter loquendum enumerasti, quæ ab Herbario prætermissa non sunt. HER. Nihil ego prætermisi, sed ipse aliarũ gentium nomina edocere desijt. BRA. Mente exciderat, tot simul confuderamus, tamen ne laborem subterfugere uidear. Plumbũ ustum, à Germanis bleigebraad, à Gallis pblong brule, à Cretensibus uulgo moliui caimenan, à Polonis palonij oloru nuncupatur. Germani uero kupfer schlag batitturam æris, & Poloni troski mijedziant uocant. Flos æris à Gallis uert degris, ab Hispanis cardenillo dicitur, à Polonis flos æris grmsz pau uocatur. SEN. Argentum uiuum sequitur. BRA. Hydrargyron à Græcis, quasi aqueum argentum dicitur, à Romanis ex motu uiuum argentum, nũc in maximo usu est pro Gallica scabie sananda: De eo prius dicendum erat, quoniam fomes, & materia omnium metallorum sit. In Hermolai Barbari sententiam inclino, quod argentum uiuum minerale, et naturale sit, Hydrargyrum arte factum. Tamen apud authores tam Græcos, quàm latinos nomina confundi inuenio. An calidum, uel frigidum sit adhuc certant authores & lis sub iudice est. Nos rem probe suo loco aperiemus, quod etiam uenenum sit contendunt. Recentes ex Dioscoridis, & Plinij sententia, non animaduertentes dici uenenum esse suo pondere, non aliqua letali qualitate: Nos infantibus ui uermium semimortuis exhibuimus, & illico sanati sunt, idq; in ultima desperatione. SE. Absurdum

uidetur

uidetur per os uiuum argentum exhibere, quia letale uenenum est, nam omnia exedit, quæ illum ingrediuntur, & illa in quibus continetur, demptis argento, uitro, & plumbo. Et errant, qui per os dant in scabie Gallica graui sumentium periculo, Et eadem sequuntur, symptomata ad uiuum argentũ, quæ ad Lythargiriũ, ut antiqui testantur quæ plena sunt magni timoris, et si aurũ prohibes, cur potius uiuum argentum non prohibes? Et Galenus recenset hydrargyrium inter uenena, quorum modica pars necat, nosq; uidimus ex hoc argento uiuo non esse curatos homines, sed in sese incurrisse, symptomata. BRA. Ingenium tuum laudo quod per simplicia medicamenta, ita discurrere didicerit: At tibi respondemus, non esse letale medicamentum, si in paucissima copia sumatur, in qua tamen agit, sed per uentriculum, & intestina facillime discurrit, neque dãdum est nisi in ultima desperatione, cum alia omnia non contulerint. Nos in deploratis iam puerulis dedimus patribus, ac matribus annuẽtibus, & ex uoto semper successit. An tu exhibeas, uel non exhibeas, neque suademus, neque magnifacimus. Adde carnem humanam non exedere, neque intestina, sicuti neque argentum, neq; plumbum exedit, immo neque lignum, neque corium per quod tamen transit, & eliquatur. Adde in parua copia sumptum lythargyrium non lædere. Et aliquam inter ipsum, & lythargyrium differentiam inueniri. Neque aurum prohibeo, sed dico ex coctura in iure nihil accipi, et uires cordis non roborare. Præterea Galenus experimentum lythargyrij non fecit, ut ipse met, nono de simpliciũ medicamentorum facultatibus notat: Et quamuis de fictitio loqui uideatur, tamen neque unquam de naturali meminit se experimentum fecisse. Nos uero experti sumus

non

non interficere, & si uideris homines ex uiuo argento nõ esse curatos, fuit error præbentis, qui & corrigere, & administrare nesciuit, quando opus erat. Pulchrum id est si quid referamus quod experientia comprobatum nouerimus, statim alienis experimentis non credis, uisq; alios his quæ uidisti acquiescere: In summa igitur in uermibus experiatur, cui multa experiri cura est, idq;(si lubet) in beluis experiatur, ut nos in Illustrißimi Ducis nostri equis, cum ex uermibus integra armenta morerentur, illico cum per hos hydrargyrium præbebatur, uermes necabat, & equi qui iam iam expirare uidebantur in sanitatẽ reducebat. Quatuor argenti uiui genera apud authores, & re ipsa quam sequor inuento, unum scaturiens sicut ex fontibus aquæ, quod à Plinio cap. 6. lib. 33. perpetua uomica dicitur, & hoc est in frequentißimo usu. Aliud quod inter metalla reperitur. Tertium quod ex minio fit. Dioscorides modum quo fiat. 5. lib. ostendit, & Plinius lib. citato ca. 8. Quartum quod ex marmore fit, ut Victruuius lib. 7. suæ architecturæ demonstrat. Ex minio facto, aliaue, re, non uterer, sed naturali tantum, quod est perpetua uomica. Mira in scabie Gallica uidentur, totus morbus ad os repercutitur, & qui deplorati ferè sunt, sanantur. Modo is qui medetur parare sciat, ut patientis constitutioni, ætati, morbo, & uirium intensioni, & anni tẽporibus quadret: sed improbi quidam tonsores nunc prodeunt, qui similes illi sunt, qui omnes uno calceo calceare instituerat. Ita hi uno medicamento omnes sanare cõtendunt, magno ægrorum discrimine, nempe plures interficiunt, quàm sanent, quum nullus ferè non sanetur: sed ad rem nostram redeuntes, purgat ab omnibus metallis aurũ, & omnia præter aurum illi innatant. Aurum descẽdit utpote grauius,

&

& statim liquescit, nihil mirabilius eo opere, quum aurifices pateras, lances, aut maluuia inaurant, argentum uiuũ auro miscẽt, corpus ueluti pasta redditur, ut facile supra pateram, aut maluuium extendatur, mox igne apposito, argẽtum uiuum euanescit. Aurum adeo inhærere inuenitur, ut nulla ratione seiungi poßit, nisi compositione altera, quam fortem aquam uulgo appellant, uel aqua da partire: Ea enim nũmularij, & aurifices ad segregandum aurum ab argento, & alijs metallis utuntur. SE. His multa symptomata contingunt, qui ex hydrargyrio inũguntur. BRA. Arbitror, aut te nunquam uidisse ex hoc linimento inunctos, aut praue inunctos tibi uidere contigisse. À tempore quo hanc artẽ exercere cœpi, quod fuit. 1520, Iußi, ut ex hydrargyrio plusquã mille quingenti homines delinirentur, neq; de tam magno numero mireris. SE. Nõ miror cũ sciuerim quantam uirorũ copiam sub medica tutela Ferrariæ habeas. BRA. Tamen neque unum referre scirem, qui sanitati restitutus non sit, uno symptomate solo deprehendebantur, oris. s. exesionem, uerum in præsentiarum nostra industria (absit iactantia) modum inuenimus, ut inungantur, & os nulla offensa corripiatur. Cum Ferrariæ erimus, si ad ægros curandos mecum accesseris mira tibi ostendere potero in deploratis ex hoc morbo, cum linimento ex hydrargyrio secundum uarias temperies, immutato. En, non'ne uenena sunt scamonium, colocynthis, peplion, & alia multa, quibus tamen utebantur antiqui & præparatis? inuentis semper uti non habes. Sed miserimi ingenij est apud Boetium semper uti inuentis, & nunquam inueniẽdis. Antiquos perpetuo obseruare statuimus, noua tamen non despicimus: Ex Germania facile argentum uiuum ex perpetua uomica habere poteris

ris

ris,uel etiã inter metalla inuẽtum: Quæ autem arte fiũt, omittas. In hoc autem uerum mihi spõte aperias: Qui pluri uiuo argento utuntur, medici, an aurifices? SE. Hos alchimystæ superant in immensum. BRA. Dij boni adhuc suum Mercurium congelare quærunt? SE. Et nunquam deerunt, adeo ingens auaritia, & dira habendi cupido hominum mentes perturbat. BRA. Galli argent uif, Hispani azogne, Germani queckfilber, idest uiuum argentũ, Poloni vzthacz, Cretẽses uulgo diargyron uocant. SE. Cerussa sequitur. BRA. Et hanc inter uenena numerant: fictitia res ẽ Cerussa, à Dioscoride lib. 5. & Plinio lib. 34. cap. 18. & Victruuio. 7. suæ architecturæ modus conficiẽdi edocetur. Præ omnibus autem Serapio ad unguem conficiẽdi modum ostendit, cap. 378. Nos uulgo biacam ab albedine uocamus. Decipiũtur qui cerussam æruginem plũbi faciunt, quoniam plũbum ærugine caret, tamen ex plũbo, & aceto fit, propterea, à Germanis pleivveis, idest albugo plumbi, à Gallis Latine Ceruse nuncupatur. Ex cocta, & cruda unguentum paratur. Olim Rhodia probatur & Corinthiaca, nunc opus non est Germaniam transire, immo sunt, qui Venetijs parent. Ita parandi modus apte ab authoribus ostenditur. Mulieres Italæ plures pro fuco cerusa utentes, halitus fœtorem incurrũt, & dentium putredines, & ante tempus facies uniuersa rugis aratur, à Cretẽsibus uulgo blagetto, à Polonis blaijuass dicitur, frigida, & sicca est ordine secundo. SE. Lithargyrium sequitur. BRA. Apud recentes authores duplex lithargyrium inuenitur, auri. s. & argenti. Auri lithargyrium dicitur ex colore quem habet, à Latinis, spuma argẽti uocatur, ut Plinium legenti cap. 6. lib. 33. apparet, qui eadẽ sub spuma argenti, quæ hic à Dioscoride sub lithargyrio

scribit

scribit. Tres lithargyrij species apud authores inuenio, unam ex molybdite arena, idest plumbari: alteram ex argento, tertiam ex plumbo. Modum faciendi Plinius præcitato loco, & Dioscorides. 5. lib. docent. Nos flauam speciem frequentem habemus, quæ à Dioscoride chrysitis ex colore nuncupatur, & omnibus præstat: habemus & albam ex sicilia allatam, quæ ob colorem argyritis dicitur non quia ex argento sit. nam ea quæ ex argento est cælauritis appellatur, unde frequētißimas habemus has duas species albam, & auream, sed potißimum aurea abundamus. In qua multi decipiuntur, ex auro fieri putantes, nam aurea dicitur ob colorem quem habet auro fuso, & in globum ducto, similem. propterea à Dioscoride chrysitis dicitur, nos uulgo lithargyrum auri, nomen ferè Græcum imitantes: Differunt tamen lithargyrum, & argylolithon, quamuis nomina idem significare uideantur, quia unum lapidem argenteum, alterum argēteum lapidem importat: tamen primum spuma argenti est, alterum lapis, qui & à chymistis aphroselenon nūcupatur: Probatißimū est aureum lithargyrum, & cætera uiribus antecellit. Nō mihi tempero, quin laudem illos Arabes, qui lithargyriū faciunt plumbum in argētarijs fodinis ustū: Dicant quod cunque alij authores, quod uidimus, ita est. Laminis plumbeis tegunt argentum in fornacibus, postea ignem frequētant, nonnihil ueluti spuma fit liquefactis plumbi laminis, quod ferreo quodam baculo in unum colligunt. Id lithargyrum est quo utimur, & chrysitim dictum, unde non ab re spuma plumbi, à quibusdam Arabibus dicitur, Galli literge, Hispani albayalde, Germani glett, Poloni gleyth uocant. BRA. *Galenus in actiuis illud temperatum facit, & ordine secundo desiccans.* SE. *Marchasita sequitur.*

BRA. Pyritem lapidem. Plinius lib. 36. cap. 29. eam appellat, & 5. lib. Dioscorides: Duplex reperitur, una colore aureo, altera argenteo, quæ argēteo colore est, à nobis frequentissime habetur. Alteram quandoque etiam habemus: lapis est, ex quo æs extruditur, probatur, qui facile percussus scintillat, & æri maxime similis: Modus cremādi apud Dioscoridem, & Plinium idem est. Ad discutiendum, & exiccandum maxime ualet, ut nonnunquam pannos aliquos ex ui morbi Gallici in inguinibus factos per totum corpus discutiat imperitis medicis applicantibus, ut exiccent, quum potius materia Gallici morbi extrahēda sit, ut exeat. Pyrites dicitur, non quia alij lapides non sint, ita uocati, et Ignarij, sed ob excellētiā celeritatis scintillandi. Immo & corallium pyritis dictus est. Plinio eodem loco teste. Quandoque frusta alijs densiora, & ponderosiora inueniuntur, hoc maxime ignem emittit. Magnificus Comes Galeazus Tassonus, in Apennini alpibus mōtem habet, in quo huius lapidis ingens copia reperitur.

Certus sum ibi mineras aliquas subesse, si quis profunde defodiat. Ad rē nostrā Pyrites quandoq; argentū habet, quādoq; æs, quādoq; utrunq;, quādoq; nihil habet, & adeo sterile est, ut nullum metallū ex se admittat. Scitoq; eum Pyritem ex quo fit æs, aureum appellari, album uero argentum, quia ex ipso argentum fit. SE. Argentum ergo ex marchasita excuditur? BRA. Excuditur omnino. SE. Nullus antiquorum hoc monuit. BRA. Nullus quem nouerim, de qua re multum miror, ut id credere coactus sim aut antiquos ignorasse, aut de hac re scribere noluisse, ut pote præ sensu constare uideatur. hoc autem in Germanicis fodinis manifeste deprehenditur, & Pannonicis, quod etiam in suo Bermano Agricola scriptum reliquit. Immo

addit Pyritem inueniri aurei penitus coloris, è quo auriũ detruditur. Nos huius frustum habemus. Inuenitur & similis Galenæ pyritis, & cineritius, quæ tria genera multum solida non sunt. In Silesia uarijs partibus inueniũtur: miror autem de Alberto, qui è marchasita nullum metallum detrudi posse fateatur. Ipse forte in sterili pyrite expertus est, propterea in omni ita esse arbitratus est. Nam apud Arabes ex marchasita, apud Græcos ex pyrite, quæ idem sunt, æs detruditur. Vnum est in quo Serapionis codicem corrigere oportet. Dioscoridem adducit hæc uerba proferentem. Eligendam esse marchasitam, quæ quando ponitur in ignem saliunt ex eo scintillæ facile: Dioscorides autem id nõ dicit, sed εὐκαιρῶς δὲ σπινθῆρας ἀφίενται, idest qui facile percussus scintillat. Non autem puto deceptũ esse Serapionem, sed interpretem errasse. Ibiq; legendum, & quando percutitur saliunt ex eo scintillæ facile. Mesue hũc lapidem stellatum uocat, quoniam ut stellæ radiat, præsertim si ante solem ponatur, aut aliã lucẽ, & lapidis stellati duas species enumerat. Altera est marchasita argenti, altera lapis lazuli, adeo clare loquitur, ut de excellentißimo quodam uiro mirer, qui Chaos esse dicat, præsertim quia in eadẽ minera, quandoque lapis lazuli, & marchasita inueniuntur, & ex radiorum emißione, hoc nomen stellatum sortiti sunt, quoniam & lapis lazuli aureas maculas habet, apprime splendentes, ut uiderim Ferrariensem sculptorem celeberrimum Franciscum Anedinum, qui in lapide lazuli cicindellam finxerat miro artificio, ut cauda accensa in fine uideretur, nam in maculam auream terminabatur, mirum artificis ingenium. At quia hoc nomẽ Aster, græce stellam significat, & Samiæ terræ speciem comprehendit. propterea

Mesue Mastigi placuit. Mesuem de Astro loqui, qui est Samia terra, ac si nihil aliud, quàm Samia terra Aster appelletur, quum tamen Plinius capite decimoquarto libri 37. de gemma stellata pertractet, quæ ponticarum gemmarum unum genus est, & quæ nunc sanguineis nunc atris guttis aspergitur, & inter sacras habetur, quũ uero Mesue lapidẽ stellatũ dicit, uel in Hebræo Mesue legimus, lapidẽ splendentẽ, forte suo Idiomate illos duos intelligit, maculas habentes, quæ splendorem faciant. propterea non erat adeo temere cũ pandus Mesue, quia constet (ut dicit) lapidem lazuli, & marchasitam diuersa esse, immo si tu recte perpendas in eo splendore idem sunt. Minus credendum est recentibus, ut Pandectario. qui marchasitam marmor esse contendit. Quum in Mesue legitur esse de genere marmorum, legendum est de genere lapidum, & non de genere metallorum (ut quidam dixere) & hoc propter marchasitam quæ inter lapides numerari debet, quum metallum esse uideatur, ideo non contẽtus quod ipsam splendentem lapidem, aut stellatum uocauerit, ad pleniorem efficaciam addit esse de genere marmorum idest lapidum. A Polonis marxezit uocatur. Auicenna calidam in secundo, & siccam in tertio illam facit. Et Galenus profecto calidas actiones illi attribuit, sed an calida sit, tu contra. SE. *Lapis lazuli inuenitur'ne apud antiquos?* BRA. *In re tam certa tanquam explorata dubitas? Quis nescit adeo pulcherrimum lapidem antiquioribus notißimum fuisse? A Dioscoride quinto libro, & Galeno nono de simplicium pharmacorum uiribus Cyaneus appellatur, à latinis autẽ ceruleus. Sed quidam Leonardus qui de lapidibus agit, ita hunc lapidem nouit, sicut omnes alios, nescio an aliquis ineptius de aliqua materia scripserit,*

ſcripſerit,hic bonus uir Cyaneum,& cæruleum duos lapides eſſe arbitratur, tamen eiſdem uerbis in utriſque enarrandis,utitur.Plinius capite ultimo libri.33. Cæruleum arenam eſſe ſcribit.tamen & lapis eſt Dioſcoride teſte.Theophraſtus animaduertit quum teritur, in quatuor colores immutari,quod & Plinius refert,candidiorem,nigriorem,craßiorem,tenuiorem. Denique Arabum lapis lazuli,eſt cyaneus græcorum, & latinorum cæruleus recentes in marem & fœminam diſtinguunt, Antiqui in perfectius,& in imperfectius,Serapio perfectißimum colorem cyaneum habentem probat, & guttas aureas admixtas,quique alterum lapidem mixtum non habet,nec facile frangitur.Vos pharmacopolæ hunc lapidem imperfectißimum habetis,quippe cui eius color deſit.Dioſcorides enim probat ſaturatum colore ſui nominis. Additq; in Cypro ex ærarijs metallis fodi, & eſſe perfectius quod ex arena litorali.Tu an in his fodinis habere poteris,experiaris ex ipſo, color ille exquiſitißimus ſit cyaneus,quem uulgo azurrum ultramarinũ nuncupamus.i.(ut arbitror)magis intenſum quàm color marinæ aquæ. tamen & ille color ex terra etiam ita appellata ſit,ſed qui ex hoc lapide,cæteris magis floridus eſt. Miror,& hic de Excell.quodam uiro,qui Meſuẽ legens dicentem hunc lapidem melancholiam educere,eo reprehendat,quia hoc à Græcis non dicitur, ac ſi neceſſarium ſit nihil noui inueniri,niſi à Græcis prius dictum ſit. Verum quum lapis lazuli eaſdem uires habeat cum armeno, in lapide lazuli autem fortiores ſint: propterea Serapio de lapide lazuli tractans,lazuli uires, ideſt cærulei Galeni,& armeni una commiſcuit,ut utriſque eaſdem uires ineſſe oſtenderet,quum & colores in idem inclina-

re uideantur. SE. *Quum de hoc lapide sermo inciderit, non erit ab re ipsum quærere.* BRA. *Ne conteras tempus, quia in* Armenia *solum inuenitur.* Mihi *frequentissime uirides lapides pro armeno pharmacopolæ ostenderunt, qui armeni non erant, quem tamen potius habere optarim, quàm cyaneum.* Nullus *est* Ferrariæ, *aut* Venetijs, *qui uerum habeat.* Leuis *esse debet cæruleus, quàm planissimus, friabilis, sine arena.* Plinius *uiridem in cyaneum inclinantem esse monet.* Nõnulla *lapidis lazuli frusta armenum esse arbitrarer, si friabilia inuenirentur.* Inter *floridos colores numeratur, quos dominus fingenti præstat.* Plinij *tempore terra inuenta erat in* Hispania, *& nunc quoque habetur, quæ eundem colorem repræsentat, & uili precio uenditur.* Optarim *ut haberetur, tamẽ eius loco chrysocolla (ut* Dioscorides *inquit) uti possumus, marchasitam, &* Galli *marchasites nuncupant.* Lapidem *uero lazuli, pierre dasur.* At Germani Pyritem, *ut marchasitam kisz uocant. sed suis nominibus postea distinguunt, argenteam, & auream.* Nunc *armenum lapidem habemus, & ex armenia allatum, & ex* Germania, *& partim chrysocollæ mixtum.* Non *est adeo uerendus usus lapidis lazuli, ut* Auicenna *ueretur. nam in compositiones redactus, modestissime, & absque aliqua noxa educit, nisi quis copiam uoraret.* SE. Argentum *sublimatum sequitur.* BRA. Nusquam *apud antiquos sublimatum repperi, quod nunc sciuerim.* Albucasis *inter recentes, quem tu optime nosti, ex* Calcantho, *argento uiuo, & aceto fieri docet, nunc ut uehemẽtius fiat, salem armoniacum addunt.* Venetijs *paratur, ibi emere poteris, quanquam & tu ipse pro tua officina* Ferrariæ *parare nihil impediet, sed à fumo cauendum est, quo multi incauti interempti sunt,*

sunt, alij mutilati, alij attonito morbo quem apoplexiam uocant correpti. Vtinam hoc uenenum in lucem nūquam prodijsset, plura facit incommoda, quàm commoda, nihil est æque inter simplicia uenenosum, quod semihora, & minori spacio excedendo interficit. nam omnia intrinseca, & præsertim præcordia uelut ignis urit. Linguæ apice quandoque sublimatum tangens ut eius gustum sentirem, intumuit protinus lingua, ut extreme refrigerantibus uti opus fuerit. casu inuentum est. eo mulieres Italæ nonnullæ se fucant, colorem album reddentes, sed maximo dispēdio, utpote quibus breui dentes marcescant. halitus male oleat, oculi caligent, rugosæ efficiantur, morbo attonito corripiantur, & in repentinam mortem festinent. Olim ad morbi Gallici medelam in magno erat usu, nunc desiit, & uiuum argentum eius loco receptum est. Eius decoctum in modica etiam quantitate scabiem præter noxam tertia die sanat. Alphonsinus Trottus eques Magnificus eius rei testimonium exhibere potest, qui ut uir est ingenij sagax, ita multa experiri indies tentat. Smegma etiā odoratum idest saponem parare soleo, quo præter suspitionem aliquam, qui eo deliniuntur à scabie tertia die ad summum liberantur. Hoc experti sunt non semel magnifici Nobiles Alphonsius ziliolus, & Andreas Archius comes facundissimus. ab Hispanis Solimam nuncupatur, sicut & à nostris mulieribus sulima, à Gallis argent sulime, à Cretensibus uulgo suluma, à Polonis rztexcz biala palona. SE. Minium sequitur. BRA. Res pluribus ignota, etiam celeberrimis uiris, qui de ipso scribunt, quū nihil uiderint, aut experientia didicerint. Plures miniū, & cinabarim confundunt, quum à Dioscoride plurimum differre ostendatur. minium duplex est, natiuum florido

colore insignitum, & factitium, in uiui argenti uenis gleba ἄνθραξ nuncupata effoditur subruffo colore, quæ circa se rubrum puluerem habet, hic puluis uerum minium est, & forte apud antiquos in magno honore, quo Iouem miniabant diebus festis, & triumphantes solus Vitruuius septimo libro suæ Architecturæ huius meminisse uidetur, quum Dioscorides, & Plinius minium fieri tradant, ex° lapide argentariæ arenæ mixto, quamuis Plinius natiuum quodãmodo adumbrare uideatur. Rubinos (quos carbunculos uocat) eodem loco fieri dicẽs. Sed hæc aliud tempus expetunt. Tu hæc pro ueris, ratisq; habeto. Minium natiuum et factitium inueniri. natiuum in usu non uidetur, forte quia paucum, & in magno precio, factitium id est, quod in officinis habetis. SE. *Natiuum arbitrabar, quod uendimus.* BRA. *Factitium est ex accensa harena coccinea argẽtariæ harenæ mixta. In primis autem pluribus loturis lauant, & alijs rubris adulterant. Probatissimum minium, quod igne fit, guttas argenti uiui mixtas habet, antequam colorem per uim ignis acquirat. Hæc ex uisu dicta sunt nobis, et nõ auditu. Vidimusq; Venetijs adulterari rubrica quadam simul mixta. Optimum minium ita deprehenditur, si supra candens ferrum positum ignescat quidem, sed nõ uratur (nisi pro minima parte) nec colorẽ amittat. Ferrariæ ex uarijs generibus periculum fecimus. Nonnulla minij genera non urebantur, & suum colorem seruabant, alia nigra efficiebantur quibus erat admixta rubrica.* SE. *Audiui cinabarim apud antiquos idem esse cũ minio?* BRA. *Surda aure audire debebas, quoniam diuersa sunt, ut Dioscorides censet.* SE. *Quod nos uulgo cinaprium appellamus, non'ne est antiquorum cinabaris?* BRA. *Nequaquam. Cinapriũ*

etenim

etenim nostrum ex sulphure, & argento uiuo arte fit Venetijs. antiquorum uero cinabaris apud Plinium capite septimo libri trigesimitertij, est sanguis draconis ab elephante elisi, cuius Dioscorides in metallis meminit, nō asserit autem, sed ita ferri dicit. Pliniusq; eundē sanguinem ab illa gente appellari cinabarim tradit. Nec admiratione afficior quamuis cinabarim idem cum minio esse censueris, quoniam & Plinij tempore medici decipiebantur, minium cinabarim esse arbitrantes, quia eo nomine tūc appellabatur. At cinabaris in multo medico usu erat quum minium uenenum sit. SE. Ex his nōdum accepi cinabarim. BRA. Quid sentiam uno uerbo expediam, & si ab authoribus cinabaris inter metalla numeretur. tamē de ipso tanquam de re ignota loquuntur, ideo nō possum aliud agere, quin suspicer Cinabarim esse sanguinem draconis à nobis nunc appellatum, idest guttam illam, uel lachrymam quam in officinis habetis, & sanguis draconis dicitur, non id quod in rotulas conficiunt, quod me in hāc suspitionem duxit, est eius color, qui in nostro hoc sanguine draconis profundus est, ut de colore cinabaris Dioscorides scribit, & eo pictores utuntur ad fingendū sanguinem, nec in uili precio est, non diu est quòd Venetias portatur. Nec dico esse draconis elisi sanguinem, sed lachrymam arboris. Plinius incerte illum tractat. Nos hoc nouimus & experimentis comprobauimus, adde id non esse, quod ab Arabibus describitur, succum scilicet quartæ speciei sideritis, quæ à nostris rusticis millefolium dicitur. Apud medicos, & pictores, & hæc, & factitia cinabaris in magno usu sunt, & præsertim sanguis draconis uocatus, qui lachryma est nec multa copia Venetias affertur. SE. Gaudeo prius quàm moriar plurima disce-

re. BRA. Minium ab Hiſpanis, & Gallis noſtro nomine, à Germanis menig uocatur. Cinabarim uero Galli uermylon. Germani cinober. Poloni cinobr. Cretenſes uulgo cochinauari appellant. SE. De his quibus in officinis utimur ad mineras ſpectantibus ſatis dictum eſt. Lapides ſequuntur in meo ordine, quorum uſus eſt in uarijs compoſitionibus apud medicos. Venetijs mihi emam cinabarim: Minium hic utrunque colligam & factitium, & natiuum, quamuis exiguum uideatur. BRA. Non erit abre lapides recenſere, priuſquam prandij hora incūbat, quorum partem in mineris partem in his mōtibus inuenies. SE. Et tempeſtiua hora adhuc eſt, nec Herbarius laßitudine premitur. HER. Per duas horas adhuc nobis inſeruiam, poſtea prandendum erit, quippe os uentriculi iam fame titillare cœpit.

DE LAPIDIBVS, QVORVM APVD FERRARIENſes pharmacopolas uſus eſt.

SE. Nunc lapides enumerare incipiam. HER. Quid moraris? SE. Nondum locum inueni, ubi ordine digeſti ſunt. HER. Pone conſpicilia. SE. Heri neſcio quo loco amiſi. HER. Et uiſum ſimul amiſiſti? En ſiniſtra pagina lapides ſunt. SE. Non poſſum abſque uitreis oculis legere. Tu hunc libellum Herbarie ſume, & meo munere fungaris. HER. Et tu bipallium, ſacculum atque peram humeris apponito. SE. Id aſello cōdonetur. HER. En tuos emißitios oculos in herba reperi, atque ſeruaui. SE. Nihil mihi gratius, nunc lapides optime intueor. HER. Quomodo prius ambulabas, ſi lapides uidere non licebat? Miror cur frequenter non ceſpitaueris. SE. Iocaris? Ego

ſcriptos lapides intelligo. HER. *Pingũtur potius, quàm ſcribantur lapides.* SE. *Cautllari deſinas, primus lapis qui occurrit,* Perlæ *ſunt.* HER. De *lapidibus tractaturus à re quæ lapis non eſt incœpiſti.* BRA. Forte *nõ ab re,quum ab* Arabibus *inter lapides numerentur.* SE. Nõ *multum refert quo genere diſponantur , modo quid ſint addiſcamus.* BRA. Græci *in re medica raro margaritis utuntur.ita enim appellant nõ perlæ,& à latinis uniones dicuntur,non ut aliqui opinantur,quia una in una cõcha tantũ ſit,ſed ut inquit* Plin.li.9.c.35.*quia nulli duo reperiũtur indiſcreti .* Quippe Albertus *magnus plures una cõcha inueniſſe fatetur.*Et *qui per indicã nauigationẽ fecere* Luſitani, *centũ triginta uniones una cõcha capi teſtantur.*Nos Venetijs *una concha ſeptẽ incluſos uidimus.*Conchæ *carne modicũ exiccata,* Margaritæ *ſuam maturitatem habent,& ſenio creſcunt, antequam maturæ ſint,ſi à conchis eximantur,breui corrumpuntur.*Maturæ *facile defluunt,quinque notis probantur , candore, magnitudine,orbe,leuore,pondere,ut nihil æque ſit indignius homine,ſi* Margarita *nũcupetur.*Nempe *unaquæque illarum proprietatum ab homine quicquã demit, & in ipſo imperfectionem ſignificat noſtro uulgato idiomate.*Tamen *mulieres noſtræ alijs blandiri ſolent hoc nomine* Margarita,*aliquem aut aliquam perlam uocantes.*Ex Indico *mari ad nos afferuntur probatiſſimæ,& etiam ex* Britannico,*quod nunc uulgo* Anglicum , & Flandricum *uocatur,*Diuerſitas *colorum , & turbulentiæ in ipſis ros eſt,ut* Plinius *refert,quem capiunt , quando in* Venerem *accenduntur ſuo anni tempore:* Hoc *genus cõchæ ex quo* Margaritæ *ſumũtur,ab incolis* Berberion,*& berberi appellatur,inter epulas gratiſſima eſt illarum caro.*Arabes

cor

cor à Margaritis cõfortari,& roborari prodidere:quippe Arabes medicinarum ex unionibus inuentores sunt, quamuis & Plinius nonnihil meminerit: Venetijs pro tua officina integras Margaritas emes.nam in puluerem redactæ,& uires amittũt,& facile adulterari possunt. SE. Quum in receptis(ut inquiunt)perforatæ, & non perforatæ Margaritæ scribuntur,quid intelligendũ est? BRA. Aliquæ Margaritæ sunt,quæ natura perforatæ inueniuntur,aliæ arte.quando perforatæ despiciuntur, eæ sunt, quæ natura foramen habent:nam aliquo malo affectu acquisiuere. Tamen non perforatæ simpliciter probatiores sunt,quamuis quæ arte perforatæ sunt despicere nõ oporteat:hanc distinctionem nullus Græcus, aut Arabum posuit(quam legerim)sed recentes in causa fuere, qui in ordinãdis apud pharmacopolas rebus ad suos ægros spectãtibus,ut apud uulgus in admirationem ducantur, in hunc modum altiori uoce intonant. Recipe Margaritarum nõ perforatarum,quum satis fuisset probo pharmacopolæ, Margaritarum simpliciter protulisse. Omnibus ferè gentibus hoc nomen Perla commune uidetur:ab eo enim parum dissentiũt.Nam Galli parles,Hispani perlas, Germani perlen,Neapolitani perne.Poloni perla nuncupãt. Ab alijs Hispanis aliofar , à Cretensibus uulgo Margaritari dicuntur. sunt frigidæ,& siccæ ordine secundo apud Serapionem,& Rasim. SE. Corallia sequuntur. BRA. Gratissimum est Corallium,& merito inter gẽmas numerari deberet.Gestantium animos lætificat:an lapis Corallium de quo Plinius lib.36.ca.19.loquitur, altera res sit à nostro corallio ambigimus.Antiqui authores duorum generum tantum meminere,rubri,& nigri. Nigrum appellari Antipathes,Dioscorides tradit. Plinius in rubro mari

nigrius

nigrius nasci, cap. 2. lib. 32. censet, nõ tamen pure nigrũ, sed nigrius nasci dicitur, quicquid ab authoribus scriptũ sit. Nos Genuæ totius Liguriæ emporio tria Corallorum genera uidimus, quæ ramos amplos habebant, nigrum, rubrum, & album. Immo adde subrubrum, & modice uiride, quod & Genuenses pro nigro habebant. Nos subrubrum uulgo incarnatum uocamus, tamen idem cum rubro est, sed imperfecte rubrum: est enim medium inter album, & perfecte rubrum, ideo Auicenna alijs exquisitius in albũ nigrum, & rubrũ distinguit: alba imperfecta esse, & immatura arbitror, ideo magis adstringunt, subrubra, idest incarnata, magis matura albis, & rubris minus, rubra colore florido in maturitatis symmetria sunt, uiridia magis matura, quàm opus sit, nigra adhuc magis: ad hoc moueor quoniam in una planta omnes has differentias uidimus, immo in uno met ramo. Et Ferrariæ reuerendissimæ sacri Cœnobij diui Antonij initiatæ, Lucretia Malaspina egregia & probatissima mulier, & Bonifacia Buulaqua probitatis speculum, crucem ex corallo habẽt suo lapidi innixam, & natura ita factam, cui ars modica addidit, & duas latronum cruces à latere, ita à natura factas, quæ suo lapidi tanquam radici inhærent, in quibus nonnullæ corallorum differentiæ uideri possunt. Quum autem de corallio apud authores simpliciter sermo sit, rubrum intelligere oportet, quo puerorũ colla, & manus ornamus, effascinationes, & atram bilem quam brutam uocamus, & epilepsiam, atque apoplexiam euitare arbitrantes: Nunc in magno precio sunt, ut ferè haberi nõ poßint, sed probandus esset in pueris usus, nisi & mulieres pro ornamento uterẽtur: uidetur enim comes esse albedinis, & cã floridam magis reddere. Dioscorides suum nigrum coral

lium à rubro specie distinguit. Nos *quæ uidimus perhibemus in una met planta album, & nigrum esse.* Immo *unus met ramus, parte una ruber floridus, altera niger uidebatur.* Rubrum *probatur, quàm maxime rubens colore florido, frangibile, odorem terræ, musci, & algæ habens, ramosissimum.* Damnandum *lapideum, scabiosum, scabrũ, & inane.* Vos *pharmacopolæ continuo pessimum genus habetis, quod scabiosum est. petrosum, & totum inane. Album probatur, quod maxime album, & nigrum similiter, ac lucidum, quum nigrum ad eadem ualeat, ad quæ rubrũ sed ægrius.* Ideo *pro nigro rubrum habere satis erit. Album uero seorsum emito, sed* Genuam *mittes non* Venetias, *aut in* Siciliam. *nam* Syracusis *apud* Pachinum *promontorium copiosissime nascitur, & apud* Drepanũ *eiusdem* Siciliæ *urbem, quam nunc* Trapani *uocant, quin & in* Gallico *sinu, circa* Orchadas, *& in* Lygustico *mari, & ante* Corniculum, *&* Neapolim *oritur.* Omitto *nunc rubrum mare, &* Persicum *sinum:* Quando *sub aqua est, uiride apparet, & tenellum est, quum euellitur ex circumstante aëre durescit, et colos ruber fit, si adeo maturuerit.* SE. *Estne arbor?* BRA. *Folia non habet, propterea substantiam quandam terream esse arbitror, quæ potissimum circa montuosa loca sit, ob caliditatem, & siccitatem loci & maris adeo exiccatã, ut in lapidem uersa sit, quæ prius ob eius lentorem extendi poterat, & in uarios ramos diduci, ut arbor uideatur, unde &* Græci *dendritin, quasi arboreum uocant, &* Dioscorides *lithodendron, idest arboreum lapidem nuncupauit, à* Cretensibus *uulgo coragha, ab* Hispanis *coralos, à* Gallis *coral, à* Germanis *coraln dicitur.* Nos *domi pulchrum ramusculũ habemus nigri coralli.* SE. *Lapis* Armenus *occurrit.* BRA. *In* Pyrite *la-*

pide.

pide, Armenũ edocuimus, quem uiridem in Cyaneum uergentem eſſe oſtendimus, quo pictores pro Cyaneo, ideſt lapide lazuli, quandoque uſi ſint, Armeniacus etiam uocatur. Optarim ut Armenum potius haberemus, quàm Cyaneum, tamen nec Cyaneus, uel Cæruleus omittendus, quoniam, & ipſe atræ bili mire aduerſatur. SE. Lapis Hæmatites ſequitur. BRA. Notiſſimus eſt hic lapis, ut ſimplici nomine, per excellentiam lapis, dicatur, hæma Græce ſanguinem ſignificat. hic lapis, uel ita appellatur, quia ſanguinis colorẽ imitatur, uel quia fluentẽ ſiſtit. In metallis inuenitur, quẽ ſi uras, Minij colorẽ habet. Plinius cap. 20. lib. 36. 5. genera diſtinguit: Sed tibi ſatis eſt, hoc genus uulgare habere, quod friabile ſit, rubrum, uel nigrum, durum, atque planum, ſine ſordibus, nec lineas quibus uarietur habeat: ineptior enim eſt, qui lineas habet. SE. Aut Venetijs emam, aut ruſticos quoſdam expectabo, qui ſingulis annis in forum portant, & uendunt, à Gallis ematiſtes, à Germanis pluet ſtein, ideſt lapis ſanguinis nuncupatur, à Polonis Kamyen ematites dicitur. SE. Lapis Iudaicus ſequitur. BRA. À Iudæa in qua naſcitur nomen ſortitus eſt hic lapis. Nam ex Palæſtina Syriæ Alexãdriam, & poſt Venetias affertur. Marmoreis fruſtulis adulteratur, adulterium deprehẽditur, qui arte facti in omnibus æquales ſunt, & lineas ſemper æquales habent, ſed naturales in uno latere, quandoque euariant. Nec putãdum eſt lineas illas naturales, lineas eſſe, ſed ueluti pũcta ſunt per quendam ordinem diſtincta, quæ ſimul ordinata linea quadam ſeiungi uidentur: Antiqui medici eo ad ueſicæ lapidem utebantur. Ideo illi nomen impoſuere: Tecolithos, ideſt calculos abſumens lapis, quod. 9. de ſimplicium medicamentorũ facultatibus Galeno diſplicere uidetur, quãuis

uis

uis in lib. Galeni adscripto de uitijs renum dignotione, et medicatione scriptũ sit, uesicæ lapides frangere: quicquid tamen sit, ego in lapide renum frequenter usus sum, & optime profecit: Venetijs emere poteris, sed ab adulteratis caueto. Hoc solo reuerendißimum Thomam Mustum Canonicum Ferrariensem à sæua renum ægritudine liberaui. SE. Lapis Lyncis sequitur. BRA. Ab antiquis lyncurium uocatur, ex urina lyncis esse fabulantur. unde sit, apud authores non constat, tamen multi de eo loquuntur, arbitrantes quum lynx oculatißimũ animal, & oblitosissimum mingit, ex terra, & urina lapidem generari, qui lyncurium, uel lapis lyncis dicitur. Ego hoc obseruaui in lyncibus duobus, quos Magnificus, & Generosus Comes Nicolaus Tassonus nutriri faciebat, in terram mingebãt, frequentißime obseruaui, terramq; permin&tam, & siccã seruaui, mire fœtebat, sed nihil unquam concreuit, fabulamenta sunt, quæ de hoc lapide circunferuntur. Constat tamen lyncurium esse ipsam lyncis urinam, quam in officina habere poteris. Lapidem uero cũ Plinio cap. 3. lib. 37 non inueniri censeo, ubi Theophrasti, & Dioscoridis uerbis non credit. Ostendunt uero nostri pharmacopolæ, & Veneti, lapidem quendam spongiosum, subnigrum, aliqua parte cineritium, quem pro lyncurio uendunt: Adeo omnia in præceps iere. Cõsulo ut hic lapis à tua officina absit. urinã uero lyncis, si habere poteris, seruato. SE. Vnde hãc urinam emam? BRA. Lyncem potius emas, ac nutrias, sed magna iactura hoc facies, propterea omittenda potius hæc urina paucißimis rebus utilis, quàm tam magno dispendio cõparanda. SE. Ita agere decreui. BRA. Neapoli imaginantur esse Tartuselam, quæ Latine tuber dicitur, quæ in lapidẽ uertitur, postea in fungum, & tũc

lapis

lapis lyncis uocatur, à Polonis camyen ostra uidzoni dicitur. SE. *Chrystallus sequitur.* BRA. *Notißima est Chrystallus. Gelu est uehementius concretum. Ideo nunquã, nisi in frigidißimis, & niuosis locis inuenitur, hæc uera chrystallus est: sunt enim multæ aliæ imperfectiores species, ut ea quæ uos utimini in Italiæ alpibus, inuẽta: Venenũ esse chrystallum pistam in famam uenit, quum tamen non sit, sed potius ueneno aduersetur, nullus est, qui posset, nõ minutißime pistam bibere: ita uero non sentitur. si autem in maiores micas redderetur, forte uentriculi parietibus inhærent. Illud uero non fit, quia natura omnia ad intestina dirigit per hunc modum infesta: Quam ob rem nescio, unde emanarit hoc, quod uulgo ita fixe receptum in hominum animis, ut nullus non credat pernitiosißmum uenenum esse chrystallum: quum sit ueneni Antidotum, de quo Plinius lib. 37. cap. 3. diffuse pertractat. Nomen commune habent Galli, Hispani, Poloni, & Germani cristal, ut nec una litera differant, à Cretensibus uulgo crystagli dicitur.* SE. *Magnes sequitur.* BRA. *Lapis hic ob effectum quem facit in trahẽdo ferrum, notißimus est. Immo ut inquit Dioscorides, eo perfectior est quo magis trahit. ab inuentore eo nomine insignitus, probatq́; Dioscorides magnetem, qui in cæruleum colorem magis inclinet, tamẽ quem nos habemus, optime ferrum trahit, cæruleus uero non est, sed potius ferrugineus: Sed ea parte qua in cæruleũ inclinat uehementius trahit, ut Dioscoridem uere loqui, manifestum sit. fabulantur ex Magnete integrum mõtem esse, quum in mineris inueniatur. In Hispania, atque Germania potißimũ in uenis ferri colligitur: Sub principatu Illustrißimi Saxoniæ Ducis Suacembergi, & Eibẽstoci, quamuis Plinius lib. 36. cap. 16. uaria loca aßignet,*

ubi

ubi inueniatur, & quinque ipſius ſpecies enumerat. tu ſi lubeat domi omnes ſpecies legas, ſed ſatis eſt hanc ſpeciē habere, quæ ex Germania affertur, & Hiſpania, quamuis ex Aegypto Venetias etiam comportent. Albertus Magnus in Amatorijs deliramenta de hoc lapide fabulatur, inuentus eſt ob naues maria ſulcantes circa horum lapidum mineras (ut ferunt) unde tractis clauis, omnes pertere, uel ut inquit Plinius ex clauis crepidarum, & cuſpide baculi ferrata hærētibus, quū armenta paſceret quiſpiā. Qui nauigationem Indicam in Calechut fecere, naues clauiculis ligneis cōpaginatas, ob Magnetem, ſe uidiſſe teſtantur, ne ferreis clauis à Magnete tractis ſubmergerentur. Alijs pluribus nominibus inſignitur. Lapis Heraclius lapis Herculeus, Sideritis: Diogenianus author eſt uerum Magnetem adeo argento ſimilem, ut decipiat. Hūc autem lapidem, quem Magnetem appellamus Heracleotem nuncupandum. Quicquid Diogenianus dixerit, nos alioqui apud authores, & re ipſa comperimus. Venetijs emes, aut Genuæ, uel in Germania mittas: Sunt qui pro ueneficijs, & incantationibus album Magnetem quærāt: Si aduratur, rubrum colorem enanciſcitur, ut pro hæmatite uti poſſimus. À Germanis maneth, ab Hiſpanis aymante, uel piedra iman, à Cretenſibus uulgo petra calamita magnes appellatur. SE. Lapis Aquilæ ſequitur. BRA. Ò quot ſuperſtitiones, & infinitæ uanitates, & propè puerorū deliramenta in hoc lapide fiunt, hoc uolūt furta detegi, hoc non poſſunt etiam optima cibaria edi: hoc futura prædicere tentant, hoc deprehenduntur uxorum furta, ſed hæc ab inſtituto noſtro aliena. Plinius lib. 36. cap. 21. quatuor Actitis genera deſcribit. quippe idem ſunt lapis Actites, & lapis Aquilæ, in aquilarū nidis duos inueniri arbitrantur

tur, nec aquilam oua parere, nisi hos lapides in nidum comportauerit. Apud nos duo genera sunt, album unum marmoris colorem & effigiem habens. Nigrum, subnigrum, uel cineritium alterum. Etiam prægnantes lapides uocant, quasi intus alterum lapidem album habeant, qui sonet, si quatiatur. colorem non distinguit Dioscorides, sed cuicunque sit modo prægnans læuo brachio suspensus fœtum continere, coxæ parere facit. Plinius & recentes id fieri arbitrantur, quoties in Aquilarum nidis inuenti sunt, quod nunquam accidere iudicamus, nec Dioscorides hoc sentit. In Apulia frequens inuenitur in monte Gargano, & in Apennino monte uarijs locis. Qui albus est in fluminibus inuenitur. Si per hos montes quæras, ubi scaturiunt riuuli, & magnorum fluminū initia sunt, fortaßis inuenies. Ex Apulia ferri iubeas, aut Venetijs emas quia ex Armenia Alexandriam, post Venetias fertur, si officina tua hoc lapide careat, non multum curæ sit. A Gallis pierre de legle, à Germanis adlerstein, à Polonis orloui kamyen, ab Hispanis piedra de lagla nuncupatur.

SE. Antimonium sequitur. BRA. Ex lapidibus ad mineralia iterum transire uideris, sed hoc nihil impedit, quoniam & lapides mineralium naturam sapere uidentur. Plinius libro trigesimotertio capite sexto, Antimonium à recentibus dictum quatuor nominibus appellat: Stimmi, stibium, alabastrum, larbason, sed hoc nomen stibium potißimum seruat, & stimmi. Mox nomen à Dioscoride positum addit, Platiophthalmon, quia oculum dilatat, & in oculorum medicinis plurimum ualet, ut Galenus nono de simplicium medicamentorum facultatibus testatur. Gynæceum præterea appellatur, quia eo mulieres fucantur, eliquata aqua nunc in aliqua Italiæ parte. Dioscoridis au-

tem & Plinij tempore aptabant ſibi oculorum ſupercilia antimonio, præſertim mulieres Hiſpanæ quibus nullæ in luxum magis pronæ. In metallis argẽti inuenitur. eſt ſpumæ candidæ lapis, nitet, & non translucet, ſi comburatur, odorem ſulphuris habet. In hoc à plũbo differt, quia teritur, & non funditur. Plumbum funditur, & non teritur, tamen arte quadam antimonium fundi poteſt, ſed nõ facile ut plumbum: ſunt qui putant in prima fuſura eſſe antimonium, in ſecũda plumbum. in marem & fœminam diſtinguunt, mas horridior, ſcabrior, & minus ponderoſus ac minus radians, & arenoſior fœmina. Ex Germania ad nos affertur, licet adulterinũ quoddã Venetijs fiat. SE. Ergo quod nos antimoniũ uocamus, ſtibiũ eſt apud antiquos authores? & ſtimmi, de quo chymiſtæ magna ſibi promittunt ex lapide argentum exprimere? BRA. Illud eſt. Galli latino nomine utuntur. Germani ſpieſglas. Poloni ſzpiſzklaſſ appellant. eſt frigidum ordine primo, ſiccum in ſecundo. alia proſequaris. SE. De lapidibus nihil amplius habeo, quorum in mea officina uſus ſit. De lapide lazuli exequi ſupereſſet, niſi in marchaſita illum tractauiſſes. HER. Non poſſum deinceps effodere, niſi prandeamus. SE. Prandebimus, ſi ad hanc offam coquendam te accinxeris. HER. Ignem ex hoc ſilice excutiam, & in fungum illum ſiccum excipiam. SE. Age citiſsime. BRA. Interim dum prandium paratur. alia nonnulla proſequi conueniet, ne tempus ſpectantes offam, conteratur: quum melioribus intenti eſſe poſsimus. SE. Precioſa fragmenta ſequuntur, quæ quum pauciſsima ſint, interim breui, expediri incipiemus. BRA. In montibus inueniuntur, non tamen iſtis, ſed cur inter lapides non enumeraſti? SE. Quoniam ita conſuetum eſt nobis fragmenta appel

lare, & à lapidibus distinguere. BRA. *Esto, tua hæc preciosa fragmenta recenseas.i.si latine loqui uelimus, tuas gemmas, aut gemmarum partes.*

DE GEMMARVM FRAGMENTIS, QVORVM *in pharmacopolarum officinis usus est.*

SE. Primum *fragmentum* Zaphirus *est.* BRA. *Sapphirus dicūt authores.* Ita *Sapphiri sunt, quos pro Sapphiris uenditis, ut tu ipse sapphirus es.* Qui *gemmas aptant, atque tractant, gemmarij latine dicti, inter* Iaspidū *genera sapphiros numerant.* Ceruleum colorem habent *i. similem cœlesti in perfecta serenitate, quem nostra uulgari lingua azurro chiaro perfetto nūcupare possumus, nomen autem hoc, azurro corruptum est à lazulo. Sapphiri tamen perlucidi non sunt, nec possunt facile scalpturam admittere, ob centra crystallina aduenientia, & lapidis duritiem. quæ uero scalpuntur suo colore saturata esse debent, si sole percutiantur fulgorem ferè ardentem emittunt.* Ex India *optimi cōuehuntur, ex alijs partibus non probati, suaderem ut omnes sapphiros paruos, nigros, quos in officina habes proijceres, quoniam sapphiri non sunt, &* Venetijs *præsagmina eorum qui aptantur à gemmarijs emas, immo id in causa est, cur fragmenta appelletis, quia frustula sunt in aptandis fracta, quæ pro ornandis digitis, aut mulierū collis inepta sunt, deinde compositiones tuas pro expensæ portione uenderes.* SE. Emptores *pretio deterrerentur, & à mea officina abigerentur.* BRA. Ergo *eligis decipere potius, & in tam magno hominum dispendio uita.s.fallere, quàm unū, uel alterum emptorem amittere? suadeas emptori sapphi*

ros hyacinthos,ſmaragdos,& alios precioſos lapides fictitia uitra eſſe,quæ ueneni naturam ſapiunt,poſtea quã lubent agat ille,aut uerorum ſapphirorum fragmenta habeas,& emptoribus pretium indicato, quod ingens non erit,ſi fragmenta illa emeris,quæ aptantes abradũt. SE. Deinceps ita agam,ne quis à me defraudetur. BRA. Ab Hiſpanis zaphira,à Gallis ſaphis,à Polonis szafier nuncupantur. SE. Smaragdi ſequuntur. BRA. Et hi quoque quos habetis in aliqua officina uitra ſunt, in alia uiridis marmoris fruſta. Venetijs apud gemmarios uera fragmenta,& minutiſſimas micas ad ornatum ineptas emas. De Smaragdo Plinius libro trigeſimo ſeptimo cap. quinto diffuſiſſime ſcribit, pulchriorem uiriditatem habet, quàm haberi poſſit,omnes etiam herbas uiriditate uincit,ſoli gemmarum(ut Plinius inquit)contuitu oculos implent,nec ſatiant. duodecim genera enumerat. qui ex Scythia afferuntur,cæteris præſtant. Genuæ uas amplũ habetur ex ſmaragdo,pulcherrimum quidem, & pretio carens,ſi ex ſmaragdo ſit.Contigit me ſemel uidere cum Illuſtriſſimo Hercule Eſtenſe,nunquam uiriditatem pulchriorem,aut floridam magis uidere licuit, ſed an ſmaragdus ſit ignoro, non ex eo quia magnum uas ſit, nam multo ampliorum ſmaragdorum Plinius præ citato loco meminit.fabulantur ipſi paropſidem eſſe, in qua Dominus noſter Ieſus Chriſtus cum Iuda intingebat manum, quod an uerum ſit,alijs iudicãdum relinquo. Satis eſt Plinium prædicto loco magnos ſmaragdos, & aptos ad uas parandum enumerare. In aliquibus officinis iaſpidem uiridem pro ſmaragdo uidimus,idq; minori ægrorũ iactura,quoniam uiridis iaſpis in re medica plurimum ualet, præſertim,qui ex India affertur,et æquas ferè uires ſmaragdo

ragdo habet,ut Galenus nono de simplicium medicamentorum facultatibus,& Dioscorides quinto libro referũt. A Gallis emerandes,ab Hispanis smeralda, à Germanis smerald,à Polonis smaragot nuncupantur. SE. Hyacinthus sequitur. BRA. Mira in diuersis pharmacopolarum officinis uidere contigit,sunt enim qui pro Rubino.i.carbunculo lapidem quendam sumant,& qui eodemmet lapide pro hyacintho utantur. Veros hyacinthos habent aliqui uestrum,alij uitra illius coloris transparentia, ex quibus fenestræ in templis fiunt. facillimum est hyacinthos habere,& Venetijs frustula à gemmarijs uili precio emere. Gemma est hyacinthus in qua fulgor uiolaceus dilutus est. Plinio teste, tria genera inueniuntur,ut etiam Serapio.398.capite fatetur,& Albertus libro de lapidibus,& re uera ita est, Aliqui sunt citrini, inquiunt.i.colore citri, Alij coloris antimonij.i.in ceruleum, & cœli colorem inclinant,unde apud Poetas, Cœlum hyacinthino colore aspersum dici reperitur,& nonnulli ex hyacintho factum arbitrantur. Alij rubri sunt.i fulgore rubro splendentes,cæteris ad rem medicam aptiores. Tu potius omittas,quàm uitra sumere,ut multi faciunt. Apud nos ruborem habentes frequentiores sunt. A Gallis iacintes,ab Hispanis iacinta,à Polonis iacinct, uocantur.

SE. Rubini sequuntur. BRA. Eundem lapidem (ut diximus) aut idem uitrum pro rubino idest carbunculo, & hyacintho plures accipiunt,immo omnes pharmacopolæ tam Ferrarienses quàm Veneti. Huius etiam carbunculi Venetijs micas,à gemmarijs non magno precio emes. Plinium lege capite septimo libri trigesimi septimi si de carbunculo plura uidere animo sit. Anthrax, altero nomine dicitur,nosq; non sine ratione rubinum à rubo=

re appellamus, nihil patitur ab igne. authores duodecim species enumerant. Multi sunt qui rubino à nobis de Rocha uocato utantur, qui minus ægre agunt, quum in carbunculorum genere sit rubinus de roccha, à nobis dictus. Hispani, Galli, & Germani una tantum litera differunt in hoc nomine. Nam primi rubi, alij rubis. Germani, & Poloni rubin, ut nos ferè appellant. SE. Granatæ sequuntur. BRA. In hac re pharmacopolas pudere deberet, qui pro granatis uitra seruent, & uendant, quum copiose, & uili precio granatæ habeantur, & de eo magis mirandum, cur pro carbunculis granatas non sumant, quæ in eodem genere continentur. tres species habent granatæ, aut tribus distinguuntur, una species est, quæ ruborem in modum floris mali granati habet. Propterea granata nuncupatur, & inde nomen à nostris uulgaribus accepit antiquum nomen non est, quia antiqui carbunculum uocant. Altera species est, quæ ruborem habet, sed in hyacinthi colorem inclinatum, tertia species rubra est, in uiolæ colorem tendens, hanc cæteris perfectiorem arbitrãtur, & rubinũ de roccha uocant. Apud nos in uilissimo precio sunt, ideo ueris granatis carere nõ debes, & si rubini desint, pro ipsis granatis utaris, grenas à Gallis, ab Hispanis granada, à Polonis granat nuncupatur. SE. Sardius sequitur. BRA. Quem colorem habet? SE. Album, nigro, rubro, aut nubilo commixtum. BRA. Ergo sardonix proferre oportebat, à loco in quo potissimum nascitur appellatus, de quo Plinius libro trigesimoseptimo capite sexto agit. Antiquitus in summo honore erat, ueluti unguis est, sub quo rubor, aut nigredo uideatur, ut duo lapides appareant. Propterea Albertus Onychem, & Sardum simul esse putauit, quod ante ipsum diu. Pli-

nius

nius animaduerterat inquiens habere candorem in Sarda. In hoc etiam lapide idem quod in alijs usu uenit, Vitro quodam utimini rubro colore supposito. Idem in hoc agerem quod in alijs, uel hos lapides à mea officina abigerem, tum quia rarus est eorum usus, tum quia proprietates, quas illis uniuersim tribuunt authores, uanas esse arbitror, in aliquibus saltem. de qua re suo loco disseremus, à Polonis *sardyn uocatur. Tu interim alias gemmas enumera.* SE. *Nullas alias habemus, quibus utamur.* HER. *Offa cocta est, & omnia in promptu sunt. Instat prandendi hora.* BRA. *Et nos preciosa fragmenta (ut dicunt) exigimus.* SE. *Da manibus lymphas.* HER. *Ex hoc riuulo sinistrorsum scaturiente laua.* BRA. *Immo ex hoc fonte potius, qui rusticorum opera per lignũ descendit, quo uice gutturnij fungemur.* SE. *Vrit adhuc offa.* HER. *Inspira uehementer, ut frigescat, & minutim incide.* BRA. *Prandium hoc omnes regum dapes exuperat, quoniam uehementi fame detenti comedimus.* HER. *Diui Bernardi intinctum (ut aiunt) ore gero.* SE. *Quid est Diui Bernardi intinctus?* HER. *Fames.* BRA. *Intinctu profecto non egent ad irritandam famem, qui famescunt.* SE. *Iam hora est ad alia animum uertere, ut omnibus peractis in patriam regredi liceat.* BRA. *Quid impedit schedam sumere, & quæ sequuntur prosequi?* HER. *Sine parum, ut cibus uentriculo aptetur.* SE. *Satis accommodatus est. uaria terræ genera consequuntur, quibus in officina utimur.* BRA. *A prima terra initium sume.*

TERRARVM GENERA SECVNDVM RE- *centes quorum apud pharmacopolas usus est.*

SE. *Sulphur primas partes in nostro inordinato ordine seruat.* BRA. *De hoc ut* Dioscorides, & Galenus *agendum erat, ubi de mineralibus sermo factus est, à* Græcis θεῖον *dicitur.* In *duas species* Dioscorides *separat, in uiuum, & in eum, qui expertus sit ignem.* Plinius *capite decimoquinto libri. 35. in quatuor species dissecat, sed quæ sub duabus* Dioscoridis *contineantur, uiuũ* Apyron *dicitur, idest ignis non expertum, ut* Cornelius Celsus, *cap. 18. 5. lib. docet, &* Plinius *præcitato loco, quẽ (si lubet) legas, per distincta nomina has species appellantem, & per loca, in quibus nascantur assignat.* Notissima *res est. Illud tantum addam, in medicinæ usu potissimum esse uiuum, idest quod ex uena sua sine aliqua coctura sumitur, tamen uos pharmacopolæ hoc non sumitis, sed id quod ignem expertum sit.* De Hermolao *miror, qui dixerit tam firmam confusionem partium habere, ut eius oleũ arte nulla separari possit in rebus cæteris, quum tamen constet apud nos fieri oleum sulphuris, & nos artem habemus à sulphure id oleum educendi.* Cura *igitur ut uiuũ sulphur habeas, in omni minera inueniri potest.* Philosophi *compositionem metallorum ingredi, ueluti formam quandam putant.* Argentum *uiuum ueluti materia in auri, & æris compositionem actu ingreditur in argenti, & stamni, ac plumbi potentia.* De *eius caliditate disputandũ esset, quo gradu intelligatur.* Galenus *calidum quidem dicit, sed gradum prætermisit.* Auicenna, & Arabes, *quos recentes imitantur, in 4. gradu calidum, & siccum facit, re uera aberrantes, quum uenena sint, quæ. 4. gradu cali-*

da existimantur. Nos tamen sulphur quotidie propinandū exhibemus. Dioscorides in ouo suspiriosis tribuit quātitate cochlearis, quæ duos homines interficeret, si in .4. gradum calidum esset. in ouo etiam sorbili fellis suffusiones habenti exhibet, & Plinius per os sulphur deglutiendum tradit. Nosq; in ouo sorbili quotidie scabiosis damus & sanantur, quam ob rem in tertio gradu calidum tantū iudicamus. nec refert quod ardeat, quoniam alia tertio, immo secundo gradu calida facillime ignem admittunt. Viuum probatur, splēdens, lucidum nec calculosum: quod uero non est uiuum, uiride, & pinguissimum esse debet. Apud Baias pulcherrimus inuisitur locus à Neapoli octo millibus passuum distans plus minus, qui solphatam nuncupatur, in quo è montibus sulphur eliquatur, & à lapidibus exudat, tanta dulcedine ut ego ex pane, & sulphure illo exudante, ac si flos, è lapide egrederetur, prandere contentus fuerim pane recipiebam quod exudabat, & comedebam, dulcissimū erat. Hæc de re tam nota sufficiūt. Venetijs emere poteris, aut eos expectato, qui in Teloneum portant Ferrariam, ut uendant, à Gallis soufre, à Germanis schvvebel, à Lusitanis enxufre, & azuphre, à Polonis sziarka, à Cretensibus uulgo apyri nūcupatur.

SE. Asphaltum sequitur. BRA. De Asphalto, idest bitumine tractaturus nescio an alijs cōsentaneus ero, uera tamen referam, Græci Asphalton dicunt, Latinum bitumen generali uocabulo, omnem materiam crassam, lētam, quæ sponte, uel ex montibus, & lapidibus, uel ex terra scaturit, uel in lacum, uel in terram ipsam descēdat, in densum & molle diuiditur. in uarijs mundi partibus nascitur, & ut inquit Plinius cap. 15. lib. 35. alibi limus est, alibi terra. Nos uero ita separemus, Asphaltus aliquo loco liqui-

dus est: aliquo ut limus, aliquo ut terra, aliquo ut cera, ut terra nascitur in Cœlesyria, idest caua syria circa syndonem oppidũ maritimum, ut Plinius inquit. Limus à lacu Iudææ emergit, & ideo Gale. primo eius meminit, quod in Apollonia Epiri urbe fit, sub quo etiam Iudaicũ intelligit. Postea id quod est in Cauasyria tractat, hoc autem in mari mortuo nasci inquit. Mare autem mortuum nuncupatur lacus ille: Mare ob salsedinem, mortuum ob minimũ motũ. Qui nuper terram sanctam descripsere, Iudææ lacum, & Cœlæ syriæ idem faciunt. Strabo lib. 16. suæ geographiæ. Sirbonis lacum uocat, ambitu mille stadiorum, longitudine ducentorum stadiorum, hoc loco nostri theologi Sodomam & cæteras urbes, ob nefandum illud Sodomiæ uitium submersas esse tradunt, & eum lacum in earum urbium locis situm esse. Nonnulli deinde fabulantur bitumen illud è lacu, uirorum semen esse: propterea adeo glutinosum est, ut non possit absque mulieris menstruo sciungi, cuius oppositum experientia ostendit: sed hoc prius animaduertit. Solinus cap. 3. sui libri de mirabilibus mundi. Idem Strabo. 16. lib. ubi tredecim urbes eo loco sitas olim ostendit, quarum Metropolis Sodoma nuncuparetur. Additq; omnes in eum lacum esse consumptas, præter Sodomam, & spacium sexaginta stadiorum. Ipse uero ut philosophus, causam nõ in Deum, qui de probris illorum ulcisci uoluerit, sed inquit ex terræ motibus, & ignis afflatu, & aquis calidis, & bituminosis, ac sulphureis lacum erupisse. Eratosthenes uero sentit, quum ea regio stagnis abundet, ex excrescẽtia urbes illas exũdasse. Volunt autem bitumẽ esse terræ glebam liquefactam, postea ui aquæ induratam. Posidonius, qui in hoc fabulosus author est illius regionis homines, magos esse censet, qui

incanta=

incantationes faciunt, lotium & foetida inspergentes, ex quibus bitumen fit. quod autē uane sentiat, ex hoc liquet, quia perpetuo non duraret, nisi sponte scaturiret, uel ex montibus descenderet. In Iudæa Asphaltites lacus uocatur, in quem Iordanis influit. Est autem liquidum bitumē in Sicilia, & in agro Mutinēsi in Italia, & in regno Neapolitano, quodam loco, qui dicitur, Il tocho, & supra Gaietam in loco, qui dicitur Scaole. Et supra scholiū in Castro amaro, Scholium uocatur, Loncino: distat à Neapoli quindecim millibus passium plus minus: tui pharmacopolæ pro asphalto, idest bitumine Iudaico, quod cætera præcellit Dioscoride teste, quandoque pice sicca utuntur. Alij uocatum ab ipsis petroleum densatum, aut ui ignis, aut sponte habent, quum tamen, & hoc in genere bituminis censendum sit, tamen non est Asphaltum Iudaicum. SE. Quid est ergo Iudaicum Asphaltum? BRA. Tibi uno uerbo quid sentiā enarrare decreui: quod uos Mumiā nuncupatis, Asphaltum Iudaicū esse, certus sum. SE. Quomodo hoc probas, quia exiccati Mauritani nostra Mumia sunt. BRA. Dicas potius Syriaci, quàm Mauritani, sed hoc nihil ad rem. Mumia non est Maurus exiccatus, uel Syriacus, sed compositio quædam ex myrrha, aloe, croco, balsamo, & alijs huius generis pluribus, uel paucioribus cum humana pinguedine. Ita sentiunt Arabes, & ita uere est. Nam Syriaci (Hebræorum adhuc morem seruantes) suos mortuos uelant, & re aliqua conseruante implent, ut preciosiora, & uiliora emere possunt. Ditissimi, aloe, myrrha, croco, & balsamo implentur. Minus diuites balsamum relinquunt, quamuis nostro communi sermone eam compositionem balsamum appellemus, & ita agere, Imbalsamare uulgo dicimus. Pauperes autem Asphalto implētur, quod

non

non solum mores earum partium scribentes aduertunt: sed & qui illuc singulis annis nauigant Veneti. Immo, et Strabo. 16. lib. ubi de bitumine, & Sodoma tractat, inquit bitumine illo ad mortuorũ condituras Aegyptij utuntur: quum autem ad nos affertur Mumia, integri homines bitumine pleni afferuntur, & præsertim Iudaico, & Babylonico. SE. Ergo nostra Mumia est bitumen Iudaicum, uel Asphaltum? BRA. Mumia nomen Arabum est, quod omnem mortuorum condituram cum sua pinguedine significat: Diuites Syriæ, & mediocres propria habent sepulchra, quare pauperes solum habentur, qui ex more regionis bitumine pleni sunt: Decipiuntur, qui aloe plenos existimarunt, nam si gustetur, nulla amaritudo sentitur, quam seruat aloe, & etiam myrrha, quæ compositiones illas ingreditur. Adde picis odorem habere, quem odorem bitumen Iudaicum seruat, ut Auicenna inquit, & ueritas ita est. si enim Mumiam nostram masticaueris, picis odorem senties, quod in Asphalto persentiri Auicenna tradit. Quum igitur, Asphalto uti contingat. Mumiam sume .i. liquorẽ in corporibus mortuorũ inuẽtum. Nã asphalto idest bitumine pleni sunt apud Syros defuncti. SE. Quãdo Mumia uti uoluero, hoc ne utar? BRA. Si ex mortuis aloe, myrrha, croco, & balsamo plenis habere posses, probatissimum esset. quum uero hi haberi nequeant, hoc bitumine pro Mumia utaris. Telas autem illas, & ossiũ frusta, & carnem exiccatam abijcito, & eum liquorem tantum habeto, qui in aliqua cauitate collectus sit. SE. Est'ne hoc quod Arabes Mumiam uocant? BRA. Est. SE. Reperitur'ne apud Græcos Mumia? BRA. Reperitur. Nam & si Serapio Mumiam dixerit myrrham, & aloen esse, & quod admiscetur illi ex corporibus mortuorum, etiam

compositio

compositio ipsa Mumia uocatur. Immo non una sola compositio Mumia est, sed plures. Intelligo autem cōpositionem, antequā corpus ingressa sit, quod ex hoc colligitur: quia Serapio ubi de Mumia scribit cap. 293. Dioscoridem adducit, ac si ipse de Mumia, idest cōpositione loquatur. Locus uero citatus primo libro est, ubi de Pissasphalto. i. picibitumine tractat: est autem Pissasphaltum duplex, arte factum, ut si quis picem, & bitumen simul iungat, aliud naturale: quod uero Serapio Dioscoridem in Pissasphalto adducat, eius uerba ostendunt. Inquit enim ex Dioscoridis sententia, est in terris, quæ dicuntur acoloniæ, ubi codex errore interpretis corruptus est. Legi enim debet est in terra, quæ dicitur Apollonia: subsequitur. descendit ex montibus, qui dicūtur fulmina. Ingens error interpretis ostenditur, nam illi montes, à quibus in Epiro descendit, Ceraunij appellātur: κέραυνος uero Græce fulmen dicitur: ideo interpres, qui nomē montium ignorabat, fulmina dixit, quum legendum esset, Ceraunij montes. unde Dioscorides fluminum impetum ex Ceraunijs mōtibus descendere testatur. Mox sequitur in Serapione, & eijcit eam aquam fluminis in ripis, ita Dioscorides fluminum impetu delatum in littora eructatur: Deinde in Serapione sequitur. Et est coagulata, & fit sicut cera: Dioscorides loco ceræ dicit βωλοειδῶς. i. glebarum modo, sed et bitumina aliqua ceræ formam habent. In Pannonia bitumen est, quo funalia parant, & mirum in modum ardet: Sequitur, & habet odorem picis mixtæ cum Asphalto, quod Dioscorides inquit odore picis bitumini mixtæ: denique Serapio addit, quæ à Dioscoride non dicuntur, forte in suo erant codice: cum aliquo fœtore, & uirtus eius est, sicut uirtus picis, & Asphalti mixtorum, ut hinc colli

gere

gere poßis Mumiam non solum esse compositionem illã, cum aliqua mortuorum parte, sed compositionem per se solam, quæ naturalis est in Apollonia Epiri. Artificio autem fit pice, & asphalto mixtis, aut alijs etiam. Nam aliqui in mortuorum conditurìs solo asphalto non utuntur, sed picem addunt. Alij myrrham, aloen, crocum, alij usque ad opobalsamum ueniunt. Tu igitur pro asphalto Mumiã sume, quæ ex Aegypto affertur nunc, & quam tu habes, & cæteri pharmacopolæ Venetijs, sed eam sume, quæ in aliqua cauitate collecta sit. Idem igitur erit Mumia Serapionis (eam intelligo, quæ mortuorum cadauera, nondum ingressa, & hoc in una specie, & generaliori Mumiæ) & pissasphaltum, Dioscoridis, quod etiam ex Auicẽna colligi potest, dicente. Mumiam esse in uirtute picis, & asphalti commixtorum, & naturis utrorumq;. Ideo non sunt adeo temere reprehendendi Arabes, sed ab eis quandoque discendũ, quando opus sit. Nullus enim ex Græcis asphalti odorẽ tradidit, quippe Dioscorides εὔτονον τῇ ὀσμῇ dicit. Marcellus interpretatur, firmo odore. Hermolaus odoris cõtenti. sed Auicenna odorem picis habere, quum masticatur, inquit. Quod uerũ esse, quisque qui experiatur, statim primo gustu noscet. SE. Quid est id, de quo Dioscorides inquit, ubi de pissalphalto tractat, Gigni in Sicilia agro Agrigentinorum liquidum bitumen fontibus supernatans, quo incolæ ad lucernarum lumina uice olei utuntur? sieulum oleum falso appellantes, si quidem liquidi bituminis genus. BRA. Quid sit hoc petis? si aliquid persoluis edocebo. SEN. Quicquid lubet soluturus sum. BRA. Et ego gratis elargiri uolo: quod uos petroleum uocatis, fœtẽs adeo, ut promeruerit stercus Diaboli nuncupari, & ab Hispanis azeyte de minera uocatur, par

tim

tim ex Siciliæ agro illo Agrigentino, partim ex Liguria partim ex loco in Neapolitano agro, ubi uulgo dicitur, il Tocho, & ex alijs supradictis, & potissimum ex hoc loco ad nos affertur, hoc est quod Dioscorides in fine pissasphalti edocuit. Quod ex Sicilia portatur, non adeo nigrum est, & minus fœtet. SE. Hoc frequenter obseruaui aliquod petroleum minus alio fœtere. BRA. Hoc ex Sicilia affertur. SE. Petroleum dicitur, quoniam ex petra ortum ducit, sed istud fontibus innatat, de quo Dioscorides. Quomodo igitur Petroleum .i. ex petra oleum erit? BRA. Ne dubites, quoniam ex petris, & montibus in fontes eliquatur, & per aquæ impetum trahitur. In aliquibus locis ex saxo ipso eruitur. SE. Quæ res ea est, qua nos pro asphalto utimur? BRA. Petroleum est, idest bitumen liquidum, igne, aut senio induratum: sed errorem alterum priore maiorem detegam. Petroleum induratum, asphaltum, idest bitumen est, non tamen Iudaicum. Aliqui autem phamacopolæ eo pro pice dura utuntur, idest rem naturalem accipiunt pro re arte facta. SE. Hoc equidem est, de quo frequentissime admiratus sum: Asphaltum nostrum, quo scilicet utimur pro uero Iudaico, petrolei odorem habere, admiratio nũc cessat, quia eius odorem habet cuius est. Dic autem non'ne multis locis petroleum nascitur? BRA. Omne ueluti oleum, è petris fluens, petroleũ, quasi petræ oleum dicitur. Vnde id oleum, quod apud nos Oleum montis zibi, aut oleum saxi quod in Mutinensi agro scaturit, Petroleum dici potest, & debet, à Dioscoride Naphtha, & bitumen, uel asphaltum liquidum nuncupatur, ad se ignes mire trahit. Authores fabulantur pauca aqua non extingui, propterea bitumen liquidum, & Naphtha erit oleum montis zibi dictum, & petroleum.

De

De quo Plinius lib. 2. cap. 208. nec mirum quod in fontes Siculum petroleum colligatur, quoniam prima origo è saxis est, quemadmodum omne bitumen, è saxis oritur, nam à subterraneis partibus, aut ex montibus defluit. SE. Quid est quod ab Auicenna scribitur, nigrum petroleum esse picis Babylonicæ colamentum? BRA. Codex peruersus est: quippe legi debet: nigrum petroleum esse colamētum non picis, sed bituminis Babylonici. interpres fuit, qui loco bituminis picem uertit. nam bitumen circa Babylonem induratur. Apud Auicennā quod eliquatur petroleum erit. SE. Ab his dissentire non possum. BRA. Hæc uarijs locis emenda: Siciliæ aut Venetijs bitumen liquidū quod petroleum uocatur, Lygusticum Genuæ: asphaltum ex Iudæa portari feceris, aut ex cadauerum cauis sume, si purum habere non contingat, de quo tamen miror, quū singulis annis Veneti in Iudæam nauigent. Idemq; sit tibi Mumia, cuius non est usus, nisi apud Arabes, eius præsertim quæ cadauerum pinguedinem simul habet, uel si opus sit Mumia, à Dioscoride secundum Serapionem descripta uti, quæ est pissasphaltum ipsius. ex pice, & bitumine præpara: Germani aliqui petroleum densels dreck idest Diaboli merdam uocāt. Alij hoc nomen assæ fœtidæ attribuunt, alij asphalto, calidum & siccum est ordine secundo, quamuis Auicenna in tertio scriptum reliquerit.

SE. Non possum hoc asphaltum probare quādo habet aliquid putrilaginosi mixtum, pinguedo. s. illa mortuorum, ideo ab officinis arcendum. BRA. Si purum haberi posset, laudarem potius, at cum purum non habeatur, alijs utamur, illius loco, ut sicca pice. Tamen in mortuorum ciuitatibus sunt globi, satis magni in quorum medio non potuit pinguedo aliqua penetrasse, aut aliquid pu-

trilaginosum

trilaginosum , id erit purum asphaltum absque alterius rei miscella, quod ad ea, ad quæ ualet , omnia alia excellit. SE. *Alumen sequitur.* BRA. *Quod Alumen ? Nam multa aluminis genera existunt.* SE. *Omne genus quo utimur intelligo.* BRA. *Ea numera quibus utimini.* SE. *Alumen rocchæ. Alumen zuccharinum , alumen plumæ, alumen scaiolæ.* BRA. *Mihi uisus es quatuor genera enumerasse.* SE. *Ita est.* BRA. *Forsan in his montibus aliquod genus inuenies.* SE. *Experiar, modo tu edocere tentes.* BRA. *Nihil aliud est alumen, ut Plinius libro. 36. capite. 15. censet, quàm salsugo terræ. Est enim ueluti terræ exudantis natura, hyeme corriuatum , æstiuis solibus maturatur: ex aqua & limo fit : hoc modo lapides accipiunt, & aqua macerant per aliquot dies , deinceps ad mensuram quandam ebullire faciunt, aquam illam in uasa conijciunt, & alumen fit liquidum , illi autem lapides uariorum sunt colorum , sed pro maiori parte subrubri. Duobus in locis fieri uidimus apud centumcellas à Roma distans. 40. millibus passuum , plus minus , qui locus nũc dicitur la Tolfa. Et prope Baias in loco qui nunc dicitur, la Lumiera, hoc in loco in plano fit sulphur, in montibus alumen. Est ergo aqueæ naturæ, & aqua alumen, in qua lapides illi sint macerati, et ebullierint. Pluribus alijs locis nascitur , ut præ citato Plinij libro habetur , & à Dioscoride quinto libro. Nos ex Germanis fodinis accepimus. Quippe ubi fodinæ sunt, ibi alumẽ, aut prope reperitur. Verum apud antiquos, aluminum genera inuenire oportet, quæ uos diuersis nominibus appellatis. Marcellus putauit Dioscoridem tria tantum aluminis genera nouisse, quoniam inquit ab alijs Græcis plura alia genera edoceri, quàm à Dioscoride scripta sunt. Galenus enim*

tria genera edocuit, ſed non animaduertit uir ille, multa genera eſſe Dioſcoridem fateri, ſed tantum tria in uſum medicum uenire. Hæc autem alias. Tu ſpecies tuas ſingulatim enumera, ut eas particulatim edocere poßim. SE. Alumen catinæ. BRA. Fictitium eſt hoc alumen, & non ſponte naſcens, quo uitrum purgatur, & purius efficitur. Ex catino in quo fit, quod eſt genus uaſis, catinæ aliē mē dicitur, uel cathinum dicitur, quaſi catharon, quia purum reddat uitrum. SE. Quomodo fiat, enarra. BRA. Herba eſt quam Arabes cali uocant, in litoribus maris ſponte naſcens, & ab aliquibus gentibus ſeminatur, ut in Gallia fit. Ad nos enim ex Nurſia & Gallia alumen catinum defertur, herbam cali exiccatam accipiunt, & cōburunt, poſtea ex illo cinere lixiuium fit, quod ſi aut ui ignis, aut ſolis indurruerit, quum ſubtiliores partes exhalarint, id ſal alcali appellatur. Cinis uero ille induratus alumen catinum dicitur. forte catinum dictum, quaſi ex cali factum, quandoque & ſal, & cinis mixta ſunt. SE. Quæ herba eſt apud græcos ea, quam cali Arabes uocant? BRA. Apud Serapionem. c. 253. Vſnē ſpecies dicitur. Nam & uſnem, & cali ſimiles ſunt, quippe cali formam uſnæ habet, ſed folia in cali longiora ſunt, Aizoi minoris. i. à nobis uocati digitelli ſimilia. Leonicenus in libro de Morbo gallico. Cali apud antiquos Telephion eſſe putauit, triplex autem telephion apud Dioſcoridem inuenitur, unum ſecundo libro ſub nomine Andrachnis ſylueſtris. Aliud in fine ſecundi libri ſub nomine telephij. Tertium quarto libro ſub nomine Aizoi leptophyllon, quanquam hoc tertium cum primo idem ſit. Si uero hæc tria telephij genera conſiderentur, nullam ſimilitudinem cum uſnæ, uel cali habere deprehendes. nam in omni te-

lephio

lephio Dioscorides portulacæ folia habere tradit. Cõstat autem cali, uel usnæ longe diuersa habere, quàm portulaca folia. Nos quandoque suspicati sumus genus anthyllidis esse, quod ibiga uocatur, nam folia ferè similia ibigæ i. à nobis uocatæ iuæ habet, sed adhuc incerti sumus. SE. *Serapio usneæ muscum esse censere uidetur, immo Dioscoridem, ubi de musco tractat adducit.* BRA. *Nescis uocabula recte distinguere quæ, & si barbara sint, tamen nota aliqua inuicem separantur, quia usneæ est bryon. i. muscus: sed usnem est herba cali. quicquid ergo sit, alumen catinum factitium est, ex herba cali, quæ usnem species est, quam nos frequentißime Comacli uidimus circa salsarum aquarum riuos. Mirorq; nostros uitrearios alumẽ catinum aliunde quærere, quum propè fieri poßit, & eadem ratione sal alcali, quo & frequenter chymistæ utuntur, salem & impensam perdentes. Optimum smegma, quod sapo nuncupatur fieri potest, ad pannos nitidos reddendos optimum, immo ut Serapio inquit, herba est qua panni lauantur. est enim multum abstergens, utpote qua mulieres ad fucandas facies utantur.* SE. *Alumen zuccharinum sequitur.* BRA. *Vos hoc alumen facitis, & ipsi nomina imposuistis, sed factitium est, ex alumine liquido, aqua rosacea, & albumine oui, massas quasdã turbinatas in modum globorũ sacchari fingitis, ex cuius forma zuccharinum alumen nuncupatur: tamẽ nec sacchаro inest illa forma, quam habet à natura, sed ab arte datur. habet etiam miram albedinem, ut exquisitum saccharum, quod uulgo finum uocamus, imitari uideatur. Mulieres ad dealbandas, & abstergendas facies eo utuntur.* SE. *Alumen plumæ sequitur.* BRA. *Prædicta duo aluminis genera ab antiquis non tractãtur. nec à longe ostẽ*

duntur, hoc autem quod nuper enumerasti à Plinio, *&* Dioscoride *alumen scissile uocatur à* Græcis *schiston, & trichitim, quoniam in capillamenta diuiditur, hoc genus ab omnibus, præsertim* Dioscoride *cæteris præfertur, ex lapide etiam fit, propterea dicitur chalcitis, unde (ut* Plinius *inquit) est sudor quidam eius lapidis in spumam coagulati, quanto minus commixtos lapides habet, tanto exquisitius putatur.* Pruritū *maxime causat, si inter humeros alicuius imponatur.* N*onnullæ mulieres, eo sibi fricant genas ut rubescant, qui rubor ad tertium usque diē perdurat, adeo intensus, ut ignem in genis habere uideantur, immo ipsi pulchrum nomen inuenere mulieres ex natura rei, forte magis aptum quàm latinum & græcum, florem lapidis appellantes, nam proprie quidam canus flos ex lapide exiens uidetur.* Adde *nos perfectionem rei florem appellare.* Nec *nomen, quo utimini uos ineptum est.* Alumen *plumæ, quia si frangatur, capillamenta illa ueluti pluma esse uidentur. propterea ab antiquis alumē schistō dicitur, scissile, trichitis, chalcitis, sed duo potissimum nomina in usu sunt schiston, & scissile. sunt qui alumen scissile pro lapide amiantho sumant, quum non sit, tamen & hoc alumen inflammatur quidem, & non uritur, sed paulatim consumitur, quod non facit amianthus lapis.* In *maioribus frustulis lapidis amianthi uenæ quædam sunt in modum ligni, ut multi lignum esse putarint, immo adeo res incaluit, ut plures pro ligno crucis, supra quam* Saluator *noster infixus fuit accipiāt, ducti hoc experimento, quia non uritur, ac si necessarium sit, lignum ex quo* Crux *facta est, non uri.* Nobis *frustulum à quibusdam religiosis magna ueneratione datum est, pro ligno* Crucis, *sed eos admonentes lapidem esse ostendimus, non*

lignum,

lignum, cuius natura ſit inflammari quidem, ſed non uri. Eos quoq; chriſtiana charitate exorauimus, ne deinceps quenquam fallerent, ſuadentes lignum Crucis non eſſe, quum ſit lapis. Illi uero, ut probi rem agnoſcentes paruere. A` Gallis alun de plume nuucupatur. Arabes alumen iamenum appellare uidentur. Pandectarius Sciptereũ uocat, in nomine deceptus, nam ſtypteria dicendũ erat, quia ita Græci appellant στυπτέρια ex ſtipticitate ſua. Errat præterea quia id uocabulum, eſt uocabulum generis, ipſe autem pro una ſpecie tantum utitur. SE. *Alumẽ rocchæ ſequitur.* BRA. *Hoc & liparinum nuncupatur, ex lipara qua conuehitur, ſed recenti nomine potius quàm antiquo, nam et ſi ex Lipara Dioſcorides & Plinius haberi cenſeant, tamen liparinum dici non aduertunt. apud ipſos alumen liquidum eſt.* SE. *Igitur alumẽ rocchæ, liquidum alumen appellare oportet?* BRA. *Equidem, nam ex lapidibus fit, tantum tribus diebus maceratis, deinceps aqua illa ebullit, & poſtea dureſcit, huius rei experimentum ſumere poteris, ſi igni admoueas, ſtatim liqueſcit. ſi fruſtũ aluminis rocchæ tuæ lucernæ admoueris, ſtatim ebullire, & diſſolui uidebis, quare alumen rocchæ à loco in quo naſcitur ita uocatum, ab antiquis alumen liquidum dicitur, quod integrum non reperitur, ſed arte fit. A Gallis alun de rocche nuncupatur. Germani nomen commune omnibus aluminibus habent alaun. Hiſpani alumbre. Poloni alum uocant. Calidum & ſiccũ tertio ordine exiſtimatur, quamuis & nonnulli quartum attingere fateantur de ſiccitate in tertio quidem ordine eſſe fatemur, ſed de caliditate ambigendum cenſemus. Tu rem hanc æquo animo conſidera, quoniam in ſciſsili forte uerum eſt, non tamen in liquido.* SE. *Alumen ſcatolæ ſequitur.* BRA.

Hæc tria alumen schistum de pluma, & scaiolæ, à Pandectario idem esse existimātur, quod res ipsa falsum ostēdit. Nam quod scaiolæ alumen dicimus, lucens sicuti uitrum, in capillamenta non dissoluitur, sed ex gypsi minera defoditur, immo in gypsi massis quæ Ferrariam portantur alumen hoc pellucet. Est enim gypsi exquisitissima pars, unde & ab antiquis flos gypsi appellari uidetur. Forte genus illud gypsi est quod à Galeno 9. de simplicium medicamentorum facultatibus libro Plinthitis uocatur, hoc est latercularium, ex similitudine quam habet, quæ nisi satisfecerint, perfectiorem partem crudi gypsi esse iudicato. SE. In gypso inueniri certū est, & ego frequenter ex gypso alumen scaiolæ collegi, tamen unum aliud genus apud Dioscoridem, & Plinium inuenio, quod ipsi alumen rotundum uocant, quid autem sit ignoro.

BRA. Pandectarius alumen zuccharinum esse arbitratur magno errore, quia zuccharinum artificiale est. At ipsi nominibus utantur, ut libet, & hoc rotundum zuccharinum uocent, hoc nihil ad nos, modo id noscamus, alumen rotundum non esse apud nos frequens. formam rotundam habet qualem multi calculi qui in montibus reperiuntur. Nonnunquam alumen rotundum inter figulorum lapides uidimus, quibus ustis, & plumbo mixtis uitrum paterarum, & lācium parant. Hoc etiam genus rotundum, astragoliotem à Galeno uocatum. i. talare comprehendit. Hæc de aluminum generibus dicta supersint.

SE. Arsenicum sequitur. BRA. Græci auripigmentum arsenicum uocant, ut in metallis dictum est, sed uos arsenicum appellatis album, quod per uim ignis factum, & in laminas Venetijs arte concretum ab aliquibus falso existimatur, qui arsenicum etiam in laminas redactum, sed

breui coctura, & arte risagalo à nobis dictum, ab Arabibus arsinagal putarunt magno errore, quum hæc ex minera effodiantur, & sponte nascantur, sed de his plura dicta sunt à nobis. SE. Vitriolum sequitur. BRA. Duplex uitriolum apud pharmacopolas inuenitur. Romanū, & absolute uitriolum appellatum, ita nuncupatum arbitror, quia uitro aßimilatur. Apud recẽtes magnæ sunt nominum ambages, & plura confundunt. Vitriolum à nobis dictum corrupto uocabulo colcothar uocant, quum potius dicendum esset chalcanthum, hoc usu uenit in omnibus ferè rebus, ut nomina corrūpant, postea errores multi sequantur, ex nominum inscitia. Constat apud Dioscoridem, Plinium libro. 34. capite. 12. & Galenum 9. de simplicium medicamentorum facultatibus libro, chalcanthū appellari, & corrupto uocabulo à recẽtibus cholcothar, non tamen ab Arabibus. Ex eo oleum fit, adeo urens, ut pro igne potentiali utamur, est enim causticæ naturæ, & cum pauco dolore incidit membra, si ex olea cultro inuncto tangantur, dum oleum paratur fumum cauere oportet, quoniam non solum hominem interficit, sed & uicinas arbores exiccare cogit. Cuius experimentum nouit Franciscus de monte fractorum oßium, & dislocatorum reparator egregius, cui omnes arbores uiridarij præ uitrioli fumo periere, dum eius oleum pararet. nunc ad authores redeuntes Pandectarius id, quod à Serapione zeg, dicitur uitriolum esse putauit. Et Serapionis interpres zeg, idest uitriolum exposuit, quos recentes omnes ferè sequuntur, tamen re uera, ita non esse constabit. Nā quod nos uitriolum, ab antiquis authoribus calcanthum, & à latinis atramentum sutorium appellatur, quia ad pelles denigrandas, & aptandas uitriolo utuntur, quæ postea in

usum sutorium ueniũt. Quod autem à Serapione zeg dicitur, non est calcanthum, sed antiquorum mysi, hoc luce clarius deprehendes, si antiquos Serapioni conferamus. Nam Serapio Galenum adducit in hunc modum de zeg loquentem, uidimus in mineris uenas tres extensas unam super aliam, per longum spacium, & una inferior erat zeg, rubrum, & secunda, quæ erat super eam colcothar, & tertia superior erat zeg uiride, & hoc est quod zeg, rubrum cõuertitur, & fit colcothar, & colcothar fit zeg uiride, si modo Galenum nono de simplicium medicamentorum facultatibus legamus, manifeste deprehẽdes. Mysi de quo tractat id esse quod à Serapione zeg nũcupatur, inquit enim (quum ingressus esset minerarum loca) quasdam conspexi in longissimũ porrectas ueluti zonas alias, super alias numero tres, infima erat ipsius soreos, supra quam erat altera chalciteos, suprema misyos. Mox Galenus historiam quandã interponit, & omnia scribit, quæ à Serapione referuntur, de crassitie subtilitate, & eius uiribus, ut hinc colligas zeg rubrum Serapionis. Antiquorũ sori cholchotar Serapionis, antiquorum chalcitim, & zeg uiride Serapionis, antiquorum mysi esse, uiride autẽ intelligere oportet, ut uulgo dicimus uiride clarum, latine flauum, aut aureum dicendum, quia Serapionis interpres latinam linguam ignorabat, ideo uiride pro flauo, aut aureo interpretatus est. SE. Habemus'ne hoc misy, quod sexcenties audiui, nunquã noscere datum est? BRA. Immo maxime habetis. Quod enim uos uitriolũ Romanum appellatis, antiquorum misy est, nam auri speciem habet, & durum est, & quum friatur, aureas scintillas emittit, & stellarum modo splendet. En Romanum uestrũ uitriolum omnes has notas habet. SE. Frequenter exper

tus

tus sum. BRA. *Constat igitur recentes aberrare, ut* Herculanus *in capite de sebel, &* Nicolaus *cholchotar uitriolum esse contendentes. Nā ut ex Serapione ostensum est. Colchotar est Galeni chalcitis, Dioscoridis, & Plinij, quæ in album colorem. At uitriolum Romanum in aureū uergit, unde uides summe aberrare recentes ipsarum rerum ignaros, & per aliorum scripta perperam intellecta loquentes, quamobrem antiquorum misy, est uitriolum Romanum, uel flauum. Ad rem igitur primam redeuntes, quod zeg Serapionis misy antiquorum sit, eum lege, qui Dioscoridem adducit dicentem zeg, aliud Babylonicum, aliud Cyprense, ubi certa fide cognoscitur eum adducere in capite misy. Ita in Cyprium, & Aegyptium distinguētem. Pro Serapionis recto intellectu scito Dioscoridis codicem quem habebat Serapio, hæc uerba adiuncta habere, quibus in Babylonicum & Cyprium distinguit, tamen in fine capitis. Dioscorides Babylonici meminit, sed sub nomine Aegypti. Mos autem est Serapionis, quum Dioscorides aliquod Aegyptium nominat, in suam linguam Babylonicum uertere, in reliquis optime quadrant, ut in eo quod colorem aureum habet, quod lucet ueluti stella, quod eādem uim cum colchotar habet, sed addit Serapio in aliquibus codicibus legi calcadis, cuius loco scribendū est chalcitis. Idem uero sunt colchotar, & chalcitis apud Serapionem, sed apud uarias interpretationes, diuersum erat nomen, res eadem. Nec mirum si ubi Dioscorides Aegyptium, Serapio Babylonicum dicat, quia Babylonia est primaria Aegypti urbs. Omnia alia uiribus excedit. Aegyptum tamen in medicinis oculorum, à Cyprio superatur. Ex his etiam constat multos recētes aberrare, qui Chalcanthum colchotar uocant, & ferè omnes pharmacopolæ*

copolæ

immo si ex ætate Chalcanthum, idest Vitriolum in Chalcitim transeat: Dissoluta Chalcitis, Vitriolum efficitur, quod non animaduertit Galenus, quum ex Chalcātho per tempus Chalcitim fieri monuit. Tamē animaduersione dignū erat, quia ex hoc facile excipitur Chalcitis ex Chalcantho facta: Chalcitidis perfectionem nō habere, alioqui per solam aquæ ablutionem non reuerteretur in Chalcanthum. unde arbitror potius Chalcanthum ob senium glaucedinem sua amittere, & albū uideri, quàm proprias uires perdere, & Chalcanthi proprietates deserere, remittuntur potius, quia omnia tempore corrumpuntur. Quā ob rem eo pro Chalcitide non uterer, salua semper Galeni reuerentia, nisi aliquo loco essem, ubi deficeret Chalcitis, nam in easdem uires ferè inclinant, sed in Chalcantho sunt intensiores, ob hoc cum non desit Chalcanthum, eo semper potius uterer, quàm Chalcitide. calidum, & siccū ordine tertio existimatur. Venetijs Vitriolum emas, & id quod Romanum appellatur, non quia Roma ad nos cōuehatur, sed ex Cypro. Est autem antiquorum Misy, quod autem ex Germania affertur, negligēdum esse censerem. SE. *Sicut Atramentum sutorum Chalcanthum dicitur, non'ne adest, & scriptorium?* BRA. *Adest quidem, & ab antiquis in usu erat, ex fuligine tædarum factum, temperaturq; in libram gummi, quadrante addito fuliginis, fit & de fuligine resinarum, & pictoria huius pondo gummi. p. Semis. Taurini glutinis denarius, Semis Atramenti sutorij tantundem, hæc Dioscorides in ultimo. 6. lib. cap. Apud nos uaria sunt Atramentorum scriptoriorum genera. i. à diuersis pharmacopolis diuersa fiunt Atramenta, unum est ualde commune, ex Gallis, Vitriolo, Gummi, & Vino. Quam compositionem nescio, qui duobus carminibus*

bus perpulchre complexus est, quæ si noscere uolueris., Hæc sunt.

Vitrioli quarta, media sit uncia gummi,
Integra sit Gallæ, superaddas octo Phalerni.

SE. Non displicent hæc carmina. BRA. Fit & Atramentum chalcographorũ ex picis fuligine, & oleo, cuius Dioscorides meminit, appellatq; pictorium atramẽtum, quãuis adhuc non sit octuagesimus annus, quod modus imprimendi literarum characteres inuentus est. SE. Quomodo ostẽdere poteris atramentum scriptorium aliud esse, à Melanteria, uel atramento sutorio apud antiquos? BRA. Id facile demonstrari potest, quoniam Galenus. 9. de simplicium medicamentorum facultatibus, & Dioscorides, de atramento sutorio seorsum, & de Melanteria, ab atramẽto scriptorio: Adde atramentum scriptorium cõpositionem quandam esse, non terram mineralem nigram, qua atramentum ad scribendum fiat: Hispani Vitriolum, Coparosa, Galli couperosre, Germani kupfer vvasser, idest aqua cupri, Poloni koperuasser, Veneti ueriolo uocant, Et re uera condensatur quod absoluto uocabulo uitriolũ nos dicimus, & ab authoribus chalcanthum. SE. Terra sigillata sequitur. BRA. In Lemno insula rubrica nascitur seorsum, & sigillata terra, quæ duo diuersa esse Leonicenus aduersus Plinium ostendit, qui cap. 6. lib. 35. terram sigillatam, & rubricam lemniam idem esse censuit, ubi et ipsam inter natiuos colores annumerat. sed excusandus erat Plinius, quoniam Galenus, & ipse eam rubricã prius appellat: Quicquid tamen sit (quoniam hæc ad nostrũ institutum nihil faciunt) constat non fieri eodem modo apud Galenum, ut Dioscorides incolas loci facere arbitratus est: Inquit enim per miscellam hircini sanguinis fieri,

&

& signo capræ insigniri, sed Galenus, qui illuc nauigauit data opera uisendi gratia scribit, nec sanguine misceri, nec signo capræ, sed Dianæ insigniri. Immo incolas loci derisisse Galenum, qui de sanguine interrogabat. Sunt autem tria terræ genera in Lēno insula, una sacra, quæ in colle nascitur, qui totus colore fuluus est, in quo nec arbor, nec saxum est, ut collis adustus uideatur. hinc poëtæ Vulcanum è cœlo in eum locum cecidisse fabulantur, hæc terra est, & terra nuncupari debet, non rubrica. hanc lauant, & crassam partem abijciunt, & aquam supernatantem, mediam uero in pastillos diuidunt, & sigillo Dianæ imprimunt. unde terra sphragis propter sigillum nuncupatur. nunc ad nos affertur sigillo Turchico munita, ex Turchicis literis confecto. Turcharum Imperator arce facta eo loco, principes hac terra donat. Primus qui nostris temporibus in Italiā ferri curauit, fuit Carolus pharmacopola Campanæ Venetus, qui suis expensis in Lemnum misit. Adest & rubrica in Lemno, qua fabri utūtur. Adest & terra, quæ extergit. hac utuntur, qui lintea, & uestes lauant uice saponis, ut hi retulerūt, qui per aliquot menses in Lemno habitarunt, terram habebant, experti sumus optime lintea abstergere. superioribus autem annis, immo & multi nunc, rubrica quadam fictitia pro terra sigillata utuntur, quæ huius naturæ nihil habet. Veram emas Venetijs, sed ne decipiaris, recte perpendas, quoniā & hanc (quæstus gratia) adulterare cœperunt, simul & terram ipsam sigillatam, & bolum armenum miscentes. Hi uero decipiūtur, qui in Lemno ueluti tumulum esse putant, è quo semper emanet, uel tanquam bitumen crescat sed terra est, quæ lauatur, in lutumq; ducitur, exiccatur deinde: superior pars aquea, & inferior terrea abijciuntur.

tur,media pars,quæ lutosa ē,in pastillos unius drachmæ plus,minus'ue distribuitur, & Turchico sigillo munitur. SE. Bolus armenus sequitur. BRA. Hactenus in publicis officinis rotundos quosdam globos in medio pressos pro armeno luto uendebant,& adhuc multi uendunt,factitios & illos, nunc terram Armenicam, uel armenicum lutum habemus.Bolus ex forma dicebatur,ut Galenus.9.de simplicium medicamentorum facultatibus suo tempore fieri monet.ubi de terræ samiæ lotione sermonē cœperat.Decepti uero sunt & nostro æuo,qui terram armenam, uel bolum armenum,lapidem armenum esse putarunt.nam lapis armenus uere lapis est inter colores floridos numeratus:uiridis autem est in ceruleum inclinas, de quo supra egimus,& Plinius lib.35.cap.6.in fine, & Dioscorides 5.lib.pertractat,quin & Galenus præcitato loco dicit,à quodam fuisse donatum terra Armena, & ille qui donauit,uocauit eam lapidem unde non mirū sit,si nostro hoc tempore,nonnulli lapidem,alij terram appellent, quoniã & Galeni tempestate à nonnullis lapis uocabatur.Terra adstringēs est,& pro qua alias pharmacopolæ terra quadam utebantur, quam ex Germania portabant. SE. Nūc ueram armenam terram,lutum, uel bolum mauis appellare habemus,quæ ex Armenia affertur. Nam masticata, ueluti butyrum liquescere uidetur,& si apice linguæ tetigeris,adstrictionem manifeste senties.BRA. À quo didicisti hanc terram liquescere debere ueluti butyrum, si masticetur? SE. Hoc à pueritia imbibi,nō à certo authore,sed à præceptore meo pharmacopola uiro egregio,cui mendacia credidissem. BRA. Ni pigeat,notas illas edoceas,quibus præceptor ille tuus bolum armenum cognoscebat. SE. Hæ sunt:Rubrum esse debet in citrinum incli

nans

nans, fragile, unctuosum, & quod si masticetur, in modum butyri liquescere uideatur. BRA. *Quod de colore sentiebat, ex Serapione, & Auicenna colligere potuit, quod fragile ex Galeno, de asimilatione autē butyro, si masticetur, & de unctuositate, quæ animaduertenda erant, nihil ab aliquo authore scriptum reperitur.* SE. *Igitur in ea terra, quam nunc habemus, an armena sit dubitas?* BRA. *Immo in hoc inclinor, ut ea terra, quam nunc bolum armenum uocatis, nuper comportata (non illa quæ ex Germanicis mineris olim portabatur) terra Lemnia sit.* SE. *Quomodo terra Lemnia? stupeo nunc.* BRA. *Ne stupescas, quoniam tibi certe ostendam, terram, quam uos armenam uocatis, armenam non esse. Immo nec propè Armeniam sumptam.* SE. *Rem miram ostendes.* BRA. *Nisi audire grauaberis, optime demonstrabo.* SE. *Immo nihil uehemētius opto. En totus in aures abeo.* BRA. *Eam terram non esse Armenam, quam uos Armenam dicitis, hoc argumentum est, quia Galenus. 9. de simplicium medicamētorum facul. dicit terrā Armenam pallidam esse, hæc autem pallida non est, & ne fugias dicens Galeni codicē ibi esse mendosum. ita etiam suo Idiomate habetur: τὴν χρόαν ὠχρὰ, idest colore pallido. quod si fugias, quia id uocabulum, ὠχρὰ croceū significet: unde & ochra, quæ in mineris inuenitur, flaua est, & quum uritur, rubra, saltem hoc habeo, luteum interpretari debere, sed manifestū est, hunc nostrum bolum armenum colorem luteum nō habere: Vnde Hermolaus Barbarus. 5. sui corollarij, ubi de terra in communi tractat, hæc uerba Galeni interpretatur. τὴν χρόαν ὠχρὰ luteo colore, aut pallido, uolens duo significata huius uocabuli ὠχρὰ ponere, quæ in unū uergunt. Optimi aūt, & probatißimi interpretes ὠχρὰ pro*

pro pallido semper interpretari uidentur: Arabes tamen colorem croceum interpretati sunt: Nam Serapio Galeni uerba adducẽs, croceo colore ad rubedinem uergente, interpretari uidetur, & Auicenna rubro colore inquit ad cineritium uergente, tamen uocabulum ὠχρὰ nõ interpretantur ad unguem, sed opus est pro ipso uel pallidum, aut luteum exponere. Constat autem nec pallidam, nec luteam esse quam uocatis nunc, ueram terram Armenam. Præterea addidit eo loco Galenus facile teri Armenum bolum, sicut Calx, uel lapis coctus, propterea quũ in puluerem pistillo redigitur, ueluti calx est: At in nostro nunc inuento bolo, hoc reperiri non potest: nam & si in puluerem teri possit, non tamen apte sicut Calx, ob unctuositatem illam, quam habet. Comparatq; ipsam in leuore Samioastro, qui albus est, uel pallidus. Immo calcẽ in colore bolus armenus imitatur: Vidi ego, & nũc domi habeo terram quandam ex Armenia allatã à religioso diui Frãcisci, qui eam dono dedit Illustrissimæ Lucretiæ Borgiæ, Illustrissimi patroni mei Herculis Carnutum Ducis genitrici. Est autem pallida, & ueluti sicca Calx, quæ si teratur in puluerem, ut calx redigi potest. Hanc armenum bolum à Galeno descriptum suspicor. Deniq; uiliori precio bolus hic armenus uenditur, quàm terra sigillata. At in duplo magis Armenia Venetijs distat, quàm Venetiæ Lemno. Vnde uiliori precio terra sigillata uendi deberet quàm bolus armenus. Nec opus est fugere in maiori copia bolum armenum haberi, quàm terra Lemnia, quoniã mons est in Lemno, ut Galenus docet, non locus particularis, & paruus qui deficere possit. Illudq; superaddere nõ grauabor, eadem nauigatione mercatores terram sigillatam, & bolum armenum Venetias ferre, quod indi-

cium esse potest ab eodem loco, uel propinquis haberi. Nec opus est tergiuersari, hanc ex nauigatione Alexandriæ ferri. At prius ex Armenia Alexandriam delata sit, quia breuior est, & commodior uia per mare Euxinum. Adde qui hunc bolum armenum portāt, non transire Aegeum mare, in quo est Lemnus insula, ut in nona Europæ tabula Ptolomæus describit. At si in Armeniam irent, opus esset fauces illas maris transire, quæ uulgo strictus Garipoli nuncupatur. Vbi Galipolis urbs sita est. Latine Hellespōtus dicitur. Postea Bosphorum Thraciæ, & Propontidem pertransire. Denique totum Euxinum mare quousque in Armeniam Cappadociæ conterminam peruentum sit. Vbi terra Armena colligitur, sed non est satis naui huc appellere quum & terrestri itinere egeant, si in statutum boli locum peruenire uoluerint. Tamen qui bolum armenum quærunt, & Venetias portant, breui reuertuntur, nec mare Aegeum transeunt. SE. Quid ergo est hæc terra, quam bolum armenum certe arbitrabar? BRA. Terrā sigillatā esse arbitror. Mastica nuper ex Lemno allatā terram. SE. Mastico. BRA. Mastica & bolum armenum nuper inuentum. SE. Masticaui. BRA. Quo differunt hæc? SE. Nullo altero, quàm quòd in sigillata terra quædam granula tanquam sabulum persentio, quæ in bolo non sunt, immo bolus penitus liquescit, & nihil palato occurrit, aut in ore moratur. Terra sigillata, & ipsa liquescit, uerum granula quædam uelati terræ micæ, & arenæ relinquuntur, quæ solui non possunt. BRA. Hoc ideo est, quia idem sunt, bolus nūc uocatus armenus, & terra sigillata, etiam si gustes eadem adstrictione insigniuntur. SE. Optime noui. BRA. Addam & aliud, terra illa quæ sigillum turcicum habet adultera-

ta

ta est, ueluti album sabulum illi addidere, ut commodius sigillum recipiat, ideo minus rubra efficitur, & in pallorem uergit. Quod autem hic color, quem habet bolus iste armenus sit terræ Lēniæ *color facillime probari potest, ex hoc in primis testimonio, quoniam poetæ fingūt è cœlo* Vulcanum *cecidisse, & suo cruore terram eo loco conspersisse, ideo sanguinis colorē habere dicitur, qui in dicto bolo armeno uidetur.* Plinius *etiam de rubricis tractans .i. rubris terris, inquit* Lemniæ *rubricæ palmam dari, quia sit minio proxima libro. 35. cap. septimo.* Terra *autem sigillata rubricæ colorem habet, quem præcise in hoc bolo uidemus: nā nulla terra est magis proxima uero minio hoc bolo armeno. non intelligo hic per minium nostrum fictitium quo nūc utimur, sed antiquum, quo sanguinem pictores fingebant, immo quendam hoc armeno bolo dicto pingere iussimus, omnino color ruber floridus uisebatur, ut quisque poterit per seipsum experimento comprobare.* Adde *hac minium sublinere, & adulterare, quod facile hoc bolo armeno fieri potest.* Veteres *etiam ea utebantur ad splendorem, sed mirum splendorem hic bolus armenus picturis facit.* Non *possum abstinere quin & tu experimento probes.* SE. Immo *summopere cupio, sed de rubrica* Lemnia *non de terra sigillata fieri scripsere.* BRA. Idem *de terra sigillata fecissent, sed ob minorem copiam rubrica utebantur, immo adde* Cornelium Celsum *eam appellare* Minij *glebam. nam. 15. capite quarti libri inquit, minij glebam ad cancrum intestinorum ualere,* Dioscorides & Galenus *ad dysenteriam proficere censent, &* Hermolaus Barbarus *eo loco quinto libro* Celsum *exponit minij glebam .i.* Lemniam *terrā:* Nulla *autem est magis propinqua minij glebæ isto bolo*

armeno, quãuis aliquid proprie de minij gleba posset Celsum exponere, unde arbitror, bolum armenum à uobis dictum esse terram lemniam, quia ex Lemno affertur, non ex Armenia. Et Galenus ubi de samiæ terræ lotione scribit. Terram lemniam esse tenacem, & paululum uiscosam docuit, qualem esse bolum hunc armenum constat. Denique sume tu hanc terram armenam, & in aqua macera, ut docet Galenus nono de simplicium medicamentorum facultatibus, ubi de differentijs nominatarum passim terræ scribit, uidebis ablata aqua quum exiccatur in molliciem ceræ deuenire, tu mox eam tuo sigillo imprime, & deprehendes pro terra sigillata uendi posse, præsertim si illi sabulum miscueris album. SE. Nusquã à Galeno uel altero authore dictum inuenitur sigillatam terram sabulo adulterari. BRA. Omnia ab omnibus scripta nõ sunt, neque opus est ut omnia scripserit Galenus, alioqui hoc mihi scribendum non reliquisset. Ad rem nostram redeuntes, unum solum obstat, quod est Galenum dixisse colorem fuluum habere, quamuis & hic boli armeni dicti, fuluus nuncupari possit, quo modo fuluum leonem uocamus, qui similem colorem habet. Hoc saltem habeas, si non sit sigillata terra esse rubricam Lemniam, quoniã ex lemno affertur, & id argumentum esse potest rubram esse, quia Dioscorides sanguine hædino, uel caprino cõformari credidit, quod sibi persuaserat etiam Galenus, antequam uidisset, ideo ruborem talem habere debet, qualem faceret sanguis terræ mixtus, præsertim etiam ipsa ruborem habente, alioqui hi summi uiri nõ putassent sanguine hædino parari hic :autem noster bolus armenus eiusmodi colorem habet. Immo Galenus eo loco addit colorem habere combusto similem, qualem habet hic noster bolus, nuper inuentus.

inuentus. Ex *his certus ſum bolum armenum nunc uocatum, non illum, qui ex* Germania *habetur eſſe terram lemniam, uel rubricam lemniam, & illam forte ex qua terra ſigillata dicta ſit per diſſolutionem, & abiectionem ſupremæ, & infimæ partis.* S E. Hæc *me in admirationem, & cupidinem trahunt uiſendi illa loca, niſi ſenio confectus eſſem, & niſi à* Barbaris , *& infidelibus nationibus poßiderentur illæ partes.* Nam *facillimum eſt ſenio confectum nauali itinere peregrinari.* Si *nũc uigenti ætate eſſem, & iter tutum præſtaretur illuc omnino, & ad alia plura loca proficiſcerer.* B R A. Si Principes *liberalitate præditi eſſent, multi reperirentur , qui orbem perluſtrarent, ut* Galenus *fecit, noua ſemper experiendo , & diſcendo: uel ſi diuites literis operam nauarent. ſed uſu uenit ut nullus ſimplicium medicamentorum facultates, res ipſas conſideret, niſi medicus ſit.* Medici *uero noſtro æuo, ut plurimum pauperes ſunt, quia diuites nõ dignantur medicam artem addiſcere . adeo inepti ſunt ad propria bona noſcenda.* Putant *enim idem eſſe medicam artem ſcire, & ea uti.* Medici *uero paupertate ducti, lucris incumbunt , & accumulandis opibus intenti ſunt , quid hoc, uel illud ſit diſcere ſpernentes.* S E. Immo *ignorant an pharmacopolæ eiuſmodi ſimplicia habeant, quibus in dies utuntur.* B R A. Oportebat *equidẽ* Ariſtotelem *ſummum philoſophum imitari, & eius præceptis parere, qui prius ditari utile eſſe cenſet, quàm philoſophari, ſed quũ diuites effecti ſunt, tunc philoſophandum erat: nam alibi edocuerat,* Philoſophos *acquiſitis neceſſarijs, cœpiſſe philoſophari , non ſophiſtico modo & apparenti , ut multi nunc faciunt , ſed rerum cauſas inquirentes , & abdita naturæ archana detegentes.* At *ex noſtris plurimi quan*

to magis diuites efficiũtur, tãto minus philosophiæ præceptis incumbunt, & indagandarum rerum sciẽtiæ. Hæc autem alias deploranda sunt, nunc ad institutum nostrum reuertamur. Ego id intra me decreui, natos meos bonis literis primum instituere, deinde per diuersas mundi partes relegare, ut per uaria regna, & prouincias euagati sapientiores reuertantur. SE. *Optarem ut de terra lemnia distinctius locutus esses, atque exactius, nam ea quæ terræ lemniæ conueniunt rubricæ attribuisti.* BRA. *Distinctissime locuti sumus, & ex unius cum altero affinitate satis probabilibus argumẽtis probauimus bolum armenum, nunc orientalem uocatum, lenniam terram esse.* SE. *Quas habet qualitates lemnia hæc terra?* BRA. *In actiuis qualitatibus temperata est, quamuis nonnulli digladientur, & dicant esse in primo ordine calidam, alij frigidam, in passiuis qualitatibus secundum ferè attingit exiccandi ordinem, quippe Galeno teste absque mordicatione exiccat.* SE. *Boracis sequitur.* BRA. *Lapidem boracem Albertus in capite buffonis inuentum arbitratur, quem omnes ferè recentes sequuntur. hic tamen non est quem uos in officinis habetis. Ego ex buffonis capite cum lapidem, uel potius os eduxi, in nigrum colorem inclinat, sed nunc de isto sermo fieri non debet, sed de illo quo aurifices utuntur, immo aurum cõglutinare non possent, si deesset borax.* SE. *Reperitur'ne apud antiquos?* BRA. *Equidem à Dioscoride Plinio, Galeno, Chrysocolla nuncupatur, quasi auri colla, & gluten dicatur. propterea ab Auicenna, capistrum auri nuncupatur.* SE. *Ergo & Arabes de illo pertractant?* BRA. *Omnino, & tincar uocant suo idiomate. Serapioq; inter species salis numerat, de quo mirandum est, qui nihil meminerit*

Galeni,

Galeni, aut Dioscoridis, quos tamen in omnibus refert earum rerum quæ ab ipsis tractantur. Vno autem remoror, ut arbitrer Serapionem non intellexisse quid esset borax apud antiquos, quia scribit Mesuem dicere, radicem boracis artificialis urinam infantis esse. Si autem antiquorum boracem nouisset nō fuisset sibi mirum hoc, nec ueluti magnum quid adduxisset, quia omnes artificialem hunc lapidem ex urina constare monent. Nascitur autem naturalis in fodinis auri, argenti, æris, & plumbi. Ad nos defertur chrysocolla uarios colores habens, alba, flaua, uiridis, subnigra. Conquerūtur aurifices quia à pharmacopolis ementes, non assequuntur plerunque suum finem, quia falsa est chrysocolla, uel alter lapis pro ipsa. Plinius colorem chrysocollæ esse herbæ segetis læte uirentis scribit. Nero arenam chrysocolla sterni fecit, quum & ipse, & sui eodem colore induerentur, ut deprehendatur, antiquos eas fatuitates in colorum distinctionibus seruasse, quas nostrum uulgus impresas, & leureas uocat. Dioscorides dicit. τῇ χρόᾳ κατακορῶς πρασίζουσα. Marcellus interpretatur. Colore usque ad satietatem uirente. Hermolaus Barbarus Dioscoridem per Plinij uerba interpretatur inquiens, quæ colorem herbæ segetis læte uirentis reddat. Interpretari possemus colore omni parte uirente. Quam pharmacopolæ nunc habent, uirenti colore infecta est, sed non omni parte, nec lætæ segetis, nec usque ad satietatem uirente. ideo imperfecta est. Venetijs nonnunquam uirentem uidimus blando colore. Et domi habemus pulcherrimam, simul cum lapide armeno iunctam. Nostri aurifices eam probant, quæ maxime colore aureo aßimilatur. nam & si exquisite uiridis esse debeat, in nostra tamen alba &

flaua, & subnigra reperitur, flaua ad aurum ferruminandum apta potißimum est. Quanquam & chrysocollam faciant puerorum urina in æreo mortario, & æreo pistillo. Conficiendi modum Dioscorides libro quinto, Plinius libro trigesimotertio capite quinto, & Galenus nono de simplicium medicamentorum facultatibus libro designant. hac etiam aurifices ad aurum glutinandum, & ferruminandum utuntur, quippe diuersa metalla uarijs rebus iungunt aurifices: Chrysocolla, aurum (ut Plinius docet) argilla ferro, cadmia æris massis, alumen laminis, resina plumbo, & marmore. Plumbum nigrum iungitur albo, & ipsum album sibi oleo, stannum æramentis, stanno argentum, sed hæc ad nostrum propositum nihil, quia nos alios plures modos hæc ferruminandi scimus, quàm hi qui à Plinio traduntur, arte inuentis semper addente. Ex Germania Chrysocolla affertur, inepta tamen, nostri etiam eam habent quæ ex puerorum urina fit, odora. SE. Odoraui, urinam persentio. BRA. A Gallis bourax, ab Hispanis esclarimẽto, à Polonis purisſ nuncupatur. SE. Talchum sequitur. BRA. Sunt qui Arabice talk nuncupari uolunt. Alij stellam terræ, ex luce quam habet, & splendentes radios nuncupant, quamuis & nonnulli stellam terræ herbam uocent, quæ uulgo lunaria dicitur, folliculum rotundum habentem, in quo semina conduntur, qui folliculus nocturno tempore aperitur, & adeo radios lunæ recipit, ut lucens stella uideatur, loci incolæ ubi uident, diabolum esse putantes aufugiunt, hac ueneficia parant, hac dæmones irritant, hac Chymistæ suum Mercurium fixum, stabilemq; reddunt. Tamen hoc nomen stella terræ, in maiori usu est, ut Talchum significet, quàm aliquod alterum, nec immerito, quoniam

niam ab antiquis Aster, idest stella uocatur. SE. Reperitur ergo apud antiquos? BRA. Suspicor Astrum samium à Plinio dictũ lib. 35. cap. 16. & Dioscoride. 5. lib. & Galeno. 9. de simplicium pharmacorum facultatibus lib. hãc rem esse, quam uos Talchum in publicis officinis nuncupatis: Quippe duas terras Samias ponunt authores, ambas albas. Prima à Dioscoride collyrion dicitur, à Plinio Syropicon. Altera Aster samius, quam Dioscorides crustæ similem dicit, & densam, ut coticula, & quam Galenus non indigere lotione testatur, hanc puto Talchum esse. Vim adstrictoriã habet, & nomine Stellæ ab antiquis dicitur: Lapidem samium esse alias arbitratus sum, nunc in Astrum Samium inclinor. Ad nos ex Germania affertur, supra montes, præsertim pōst pluuias inuenitur, à longe splendescere uidetur, ut stella. Ideo stella terræ à nobis, et Aster ab antiquis appellatur, in Samo perfectißimum nascitur Talchum: propterea samius aster dictum est. Adstringit adeo, ut mihi gustare uolẽti, os corrugauerit: sũt qui Talchum ceruleum, qui uiridem, atque croceum quærant, præsertim Chymistæ, ut id quærentes, quod inueniri non potest, tẽpus uitæ suæ in falsis nugis conterant. Vsus in medicina, crematio, & lotura etiam nunc est, ut Dioscorides de Samia terra dicit, sed præsertim crematio, quia pauca lotura indiget, propterea Galenus non lauari, idest quambreui lotura tradit. Hoc Venetijs emere poteris, uel ex Germania petere. Nascitur, & propè nos in Apenninis alpibus inter Regium, & Mutinam è regione Herberiæ arcis Illustrißimi Ducis nostri munitißimæ. Locus autem in quo inuenitur uulgo nuncupatur il zesso, à Magnifico Iulio Scandiano possessus, potißimũ ubi Gypsum esse reperitur. Gypsum uero Alumen Scaiolæ est, quando nõdum

dum coctum sit. quū uero decoquitur hoc alumen in Gypsum uertitur: Galli gypsum plastre uocant, Hispani yesso, Germani gips, à Polonis panny mariey loden. mulierum animi discrutiantur, ut aquam Talchi habeāt, quæ è talcho educi non potest, nisi alia simul misceantur. Existimāt hac aqua futuras esse pulchriores. Auicenna frigidum in primo esse iudicat, siccum in secūdo. Putamus nos ad tertium attingere, & aliquid caloris participare: Ad alia te uertas. SE. *Nullæ supersunt terræ, quibus utamur.* BRA. *Multo plures à Dioscoride, Plinio, Galeno describuntur, quam eæ sint, quas supra enumerasti. At quum de his solum, quarum usus est nobis tractare instituerimus, prædicta supersint, quoniā & hora in aliquod diuersoriū proficiscēdi imminet.* SE. *Immin̄et profecto, id castrum uersus proficiscamur: Nam Ferrariam eundum est, quum omnia ferè collegerimus, quæ ad nostram officinam reparandam his locis haberi potuere. Intereundum uero, ut cœna sapidior sit, de salibus loquamur.* BRA. *Immo hoc sermone uia breuior reddetur.*

DE SALIBVS, QVORVM IN OFficinis usus est.

SE. *Sal communis alijs salibus initium facit.* BRA. *In diuersis mundi partibus uarij sunt salis usus, in Italia Marino utimur, qui partim arte factis areis, ut aqua solis feruore exiccari poßit, partim sponte innascitur. Fertilißimæ sunt Illustrißimi Ducis nostri salinæ, quæ in cōuallibus Comacliēsibus patent, ut ferè tota Hetruria, Insubria & Flaminia eo uescātur: spissum esse oportet, candidum & planum, in Germaniæ aliquibus partibus, Pannoniæq;*

foßili

fosili sale, atque metallico uescuntur. Montes usque ad duo milliaria in profundum excauant, sursum ingentes salis massas funibus trahentes. Saxeus dicitur hic sal, & marmoreus. ferreis pistillis teritur, & optime salit, probatur in hoc genere, qui candidus, perlucidus, & densus. At qui candidissimus in hoc genere ualde lucidus, & densus inuenitur, Salem gemmæ uocant, quoniam ueluti gemma nitet. In Germania ubi salem effodiunt, & Pannonia quandoque inter globos salis ingentes. Aliqua salis gemmæ portio, sex, octo, & quindecim librarum plus minus inuenitur. Hic uero est perfectissimus sal fosilis, & ueluti flos eius, qui rarus, & paucus in tam magnis, & frequẽtibus massis inuenitur, propterea gemma dicitur. Ex Germania Venetias comportatur. Nihil tamen impediet, ut Ferrariã deferatur, curare. De marino sale nihil in præsenti dicemus, quia notior est, quàm ut de illo tractemus. Sal à Cretẽsibus uulgo dicitur alaci, à Polonis solprosta. At sal gemmæ, ab Hispanis sal piedra, à Polonis sol oczkouata nuncupatur, est calidus, & siccus ordine secundo. SE. Armeniacus sal defoditur ne & ipse? BRA. Dicendum est, Ammoniacus, quasi arenarius. SE. A` Pandectario armeniacum dici legeram, quoniam ex Armenia portetur. BRA. Nunc altero labore indiges, didiscere, scilicet & eius nominis obliuisci. Ammoniacus appellatur, quia sub arena inuenitur in Aphrica apud Ammonis oraculum, ubi loca sitientissima sunt, & in Cyrenaica regione. Ibi Arena defossa, frusta salis oblonga, extra nigra, uel eruginosa, intus alba, & ad similitudinẽ aluminis scissilis, non multum lucet, & adeo salsius est, ut ingrato sapore gustetur, tamen medicinæ utilis pro balanis fingendis in difficilioribus morbis, quibus opus est, ad opposita de=

riuare

riuare: Venetijs emes, quãuis ex Germania ſimile genus ſalis portetur, qui ſapore ingrato adeo ſalit, ut eo pro ammoniaco utamur. Adeo ſalſius eſt hic ſal, ut mihi faſtidium pepererit inter loquendũ, niſi de ſapidiore ſale tractemus. Poloni ſal ammoniacum ſalmyax, à Cretenſibus uulgo zaparico nuncupatur. Calidus eſt, & ſiccus in fine ordinis tertij: Commune nomen ſalibus Germani habent ſalez, Hiſpani ſal, Galli ſel. SE. Si hic ſal ob ſalſedinem faſtidio fuerit: dulcem ſalem inueniamus. BRA. Quomodo ſal, ſi dulcis eſt? SE. Nihil impediet idem æque ſalſum & dulce eſſe. BRA. Equidem. SE. Sal de quo loquor, Indus ſal dicitur. BRA. De hoc in ſaccharo expeditum eſt, in India naſcitur, in cannarum extremitates, nam calore ſolis exudat, & extra cannas duratur, & noſtro ſaccharo cando ſimilis uidetur, uocatur etiam Mel ſupra cãnas inuentum. Ad nos non defertur, & eius uice ſaccharo dicto cando utimur, arte parato, quamuis noſtri pharmacopolæ, neſcio quid, extra nigro, pro hoc ſale utantur, quid uero ſit incompertum habeo. SE. Salnitrum ſequitur. BRA. Nitrum & litrum à Græcis dicitur, uos nitro caretis, & antiqui ueſtrum non habebant. Nitrum nunc terra, & ſcrobibus circa parietes inuentis paratur. Antiquũ nitrum ſponte in aqua fit, & illac tranſeuntes, aquæ nitroſæ efficiuntur. Antiquorũ nitrum colore roſæ, aut candido erat. Noſtrũ uero aut cãdidum eſt, ſi perfectum ſit, aut ſubnigrum, ſi perfectionem non ſumpſerit, & nõdum exquiſite ebullierit. Antiquum nitrum, à Germanis ſalez peter, ab Hiſpanis ſal itre, à Polonis ſaletra nuncupatur: antiqui pro ſanandis hominibus, & in uita ſeruandis utebantur: nos pro necandis, pro eruendis urbibus, depopulãdis gentibus noſtrum nitrum paramus. Ex tenuitate, &

esse spongioso, ac fistuloso antiqui suum nitrū probabant. Nos quod parū crepitet, in machinis bellicis bombardas uocatis, bombum facit nitrum, nec uehemens esset ictus, nisi nitrum adderetur. Iamq; puluis inuentus est, qui glandē sine bombo proijcit, non tamen uehementer, ut uel pullum interficere posset. Illustrißimus Alphonsius Ferrariæ Dux Inclytus in omnibus rebus diligentißimus, hunc puluerem inuenit, qui sine bombo glandem emitteret. fit nitrum hoc modo in præsentiarum in œnotria, in antris caprarum stercus colligunt, & per tres dies in aqua macerant, postea ebulliunt, quousque digitis resiliat, quod residet sal nitrum est, præter nitrum quod fluminibus innatabat etiā nitri spumam habebant, à Græcis aphronitrū, ab Arabibus baurach appellatur, quamuis baurach, & nitrum confundant Arabum sectatores, & ipsi Arabes, ut Mesue facit, tamen re uera apud Arabes baurach est, nitri spuma. In salibus etiam opus erat te halosachnem, id est salis spumā habere, & florē salis, quē halosanthos uocāt. Est aūt fauilla salis, de his omnibus Plinius capitibus 7.8.9.&.10.lib.13.agit, & Dioscorides.5.lib.Galenusq; 11.de simplicium medicamentorum facultatibus propè finem. calidum, & siccum existimatur ordine secundo. SE. Sal napticus sequitur. BRA. Quis meminit huius salis? SE. Mesue tamen scire optarim, an apud antiquiores inueniretur. BRA. Inuenitur quidem, sed uos eum non habetis. Plinius lib. supracitato, Salem in Babylonia fieri ex aqua bitumine ablato docet, & Galenus.11.de simplicium medicamentorum facultatibus in mari mortuo Salem fieri monet, quem Sodominum uocant: Ibi enim Sodoma est, ubi asphaltū colligitur, uos hoc sale caretis, nec opus est, expendere, ut habeatur, quoniam facillimum est sine hoc

sale

sale uiuere, & ab omni ægritudine liberari. Naphricus appellari debet, non napticus, peius proferunt, qui nauticus legunt. SE. *Sal Alcali sequitur.* BRA. *De hoc in aluminibus locuti sumus, arte fit ex herba Cali combusta, quæ dictæ usnæ assimilatur. Vitricinus etiam nuncupatur. Cinis hic emollitur, & in furnũ ponitur, postea additur arena alba, quæ ex Sicilia affertur, & iterum ad ignem ponitur, postea fit sal alcali dictum, quod ueluti aqua est, deinceps uocatur maxacanna, quæ est uiride nitrũ, post additur lapis, qui ex Genua affertur. Et uitrũ album fit. Si autem aqua illa sit ex uitro macerato fit, Vitrũ christallinum nuncupatum. Tamen ex pluribus alijs herbis, et carbonibus, ac lignis, uaria salis genera fieri possunt pro diuersarum gentium moribus.* SE. *Id scio uerum prædictis tantum in officinis utimur.* BRA. *Napticum habere non poteris: ammoniacum præterea, uerum ammoniacum non est, sed aliqui fictitium parant. Alij ex Germania cõportatum habent. Salem Indum habere ne magnifacias, quoniam in illo non sibi constant Arabes. nam Auicenna eius proprium colorem nigrum esse censet. 2. lib. sed. 4. libro, inquit eẽ in colore salis, & in dulcedine mellis. Quo autem pro illo uos utimini ex Germania defertur. Alios sales prosequaris.* SE. *Nullus est alter Sal, quo utamur. Iam ad hospitium peruenimus. Herbarie cœnam para, interim de nonnullis loquemur, quæ ad nullam seriem deducere noui.* BRA. *Age quambreuius fieri poterit, quoniã fame, sitiq; ingentibus corripior.*

NONNVLLA QVAE AD CAPVT NESCIunt *pharmacopolæ deducere.*

SE. *Ex his unum est* Tutia, *& Spodium non quidem illud Auicenæ ex cannis.* BRA. *Hæc ad Metalla, aut terræ species adducenda erant, de ipsisq́; in radicibus egimus. Nã Tutia à Dioscoride, Plinio, & Galeno Pompholyx dicitur. spodiũ uero pars craßior existit, unde in fodinis ærarijs quũ Cadmia, uel Climia in camino perficiũtur, fumus subtilior camino inhærens pompholyx, & Tutia est. Craßior uero, & quandoque carbonibus mixtus spodium, unde Galenus quũ pompholygem habebat. nunquam spodio utebatur, quum uero spodium, nunquam Antispodio. quod ex cannis Auicenna facit, antispodiũ est. Tu quum pompholygem, idest tutiã facillime habere possis, antispodium, & spodium abijcias.* SE. *Si quispiam medicus spodium ordinaret, quid agendum?* BRA. *Pompholyge pro spodio utaris, ut Galenus faciebat. Nã pompholyx, idest tutia ẽ perfectißima pars spodij. Ideo à Germanis utrunque Nix appellatur, quamuis & nonnulli sint, qui Nil Latino uocabulo utantur. frigida in primo ordine existimatur pompholyx, sicca in secundo.* SE. *Rasura Eboris sequitur.* BRA. *Ex Elephantum oßibus Ebur fit. Immo ossa ipsa Ebur sunt, & quamuis Græci ebur elephantum appellent, omnia tamen eius ossa ebur dici possunt. Ex dentibus autem, uel dicas cornibus pulchrius fit. Scoben eboris paronychia tolli Dioscorides cẽset, & Plinius lib. 28. tamẽ Paulus Aegineta ex unguibus etiam fieri monuit, à Polonis eburis rasura estrozinij szlonyoucy nosczci uocatur. Sed & Unicornis, uel Monocerotis cornu habebis. non autem falsum, nã multi lapidem uice cornu Monocerotis habẽt. Immo omnes ferè. subniger est color, aut subcineritius. Duo integra cornua Venetijs in Aerario diui Marci reconduntur, omnium quorum uiderim*

pulcherri-

pulcherrima,& maxima. Si hoc cornu aliubi habere poteris cura, quippe ueneno aduersatur, & puerorum uermes interficit, ut publico consensu receptum est, quod à nullo unquam antiquiore dictum est. uerum si Cerui cornua in hoc usu sunt, cur & illa Monocerotis in eodē usu esse non possunt? At à nullo proditum est, uel ratione comprobatum, Poloni iednorozecz uocant. SE. Nec cornua Cerui omittenda. BRA. Vt habeas curabo, quum Illustrissimus Princeps, & patronus meus Hercules Estensis aliquem Ceruū insecutus defiget, à Gallis Cerui cornua, corne de cerf, à Germanis hirshorn dicuntur. Monocerotis autem cornu, à nobis Alicornio, ab Hispanis cuorno de licornio, à Germanis eodem modo sua lingua einaorn, idest cornu unicornis dicitur. Germani uero Ebur, elephant dicunt, cuius rasuram Galli nachese diuire uocant. SE. Copulæ glandium sequuntur. BRA. In Ferrariensi agro copiose proueniunt. In Mutinensi copiosius: ego è montanis glandibus potius seruarem. Scutellæ illæ quibus integuntur, & ferè pileola adstringunt, propterea Germani nomen inuenere eichel hueteil, idest glandis pileolum, in his rebus natura prouidit in quibus non est opus, nisi occulta aliqua necessitate factum sit. sunt frigidæ, & siccæ ordine secūdo, à Polonis snorni zolox dzιouc uocātur. SE. Tegname sequitur. BRA. Hoc inter ligna numerare oportebat. SE. Ad me nihil refert, modo apud antiquos agnoscam. BRA. Nihil equidem refert, tamen congenera congeneribus propè esse oportet: scito tegname uocari, quasi Thymiama à suffumigio, eo nempe domus suffumigātur, ut redoleant. Id enim nomen thymiama multis odoratis rebus commune est suffumigio aptis, modo ex floribus non sint. Nos duplex genus corticis habemus, quæ pro

thymiamate

thymiamate pharmacopolæ uendunt, unum crassum nigrum, & combustæ rei faciem habens, cui nigra frustula connexa sunt, ac si conglobatæ arboris succus sit. Alterum subtile, & rubrum. si hoc suffumigaueris, redolet magis quàm primum, immo pluribus primus ille cortex male olet, quem passim uenditis. SE. Quid est apud antiquos? BRA. Dioscorides primo lib. de Nascaphtho pertractat, quod uestrum tegname, aut thymiama esse arbitror, Ex India defertur nascaphthon, natura corticosum est, & additur ad suffimenta, sed ingrato odore. Recentes Nastatimon legunt, quum nascaphthon legere oporteat. SE. Loquũtur'ne de ipso Arabes? BRA. Loquuntur quidem, nam Serapio capite centesimo octuagesimo sexto, sub nomine Lasabatem de nascaphtho pertractat. Genuẽsis decipitur, qui nabach Serapionis esse arbitratur, & errandi ansam Pãdectario præstitit qui ex aliorum dictis, & non ex ipso fonte colligit. Quippe nabach fructus arboris est, ut de illo Auicenna quoque scribit, sed lasabatem, Dioscoridis nascaphthon uere est. Interpres aut librarius aliquis deceptus est, qui in Serapione nabach posuit, quum lasabatem scribere debuisset. hæc autem nihil ad rem, modo noscas uestrum tegname, uel thymiama, id est corticem illum apud nos in suspitionem uenisse, ut Dioscorides nascaphthon, & Serapionis lasabatem dici oporteat. Cõparato enim lasabatem Serapionis nascaphtho Dioscoridis, idem esse pictura demonstrat, immo à Serapione exquisita Dioscoridis uerba adducuntur. Sed unus est in Genuense, & Pãdectario adeo supinus error, ut dissimulari non possit, ubi Dioscorides corticosum dicit, ipsi sine cortice legunt, quum tamen cortex sit, de eo Galenus, & Paulus eodem ferè modo pertractant, ut Serapio

rapio Pauli uerba adducens, eadem scripsisse Paulum fateatur, quæ Galenus antea edocuerat. SE. Certum est nostri thymiamatis odorem multis displicere. Aliorum forte miscella gratus efficitur. BRA. In compositionibus etiã ingratissimum odorem spirat, ut diebus proximis in uarijs miscellis, quas Illustrissimus, & Excellentissimus Ferrariæ Dux Alphonsus suis manibus me præsente parabat, ut uir erat nouarũ rerũ sitientissimus expertus sum, quem nuper mors impia, crudeles parcæ nobis abstulere. O incertæ, & inconstantes mundi res, o curas hominum, quantum est in rebus inane. Clemens Pontifex septimus intestino odio Alphõsum Illustrissimum Principem prosequebatur. Septimo kalendas Octobris obijt Pontifex Anno à Christi ortu milleno quingẽteno trigesimo quarto. Quinto kalendas octobris uigesimaprima hora Illustrissimo Duci relatum est Clementem obijsse. hora prima noctis Illustrissimus Dux ægrotare cœpit pridie kalendas nouembris hora sexta noctis sextadecima horæ parte dempta, Immortali Deo animam reddidit rebus suis Christianissimo more dispositis. O iniqua fata. O Syrenes usque in exitium dulces humanas res, quæ quum blandiri incipiunt, mox necant. Nõ potuit hic generosissimus Princeps res suas pacatas unquam uidere. Nã ab initio principatus usque in uitæ calcem omnia aduersa, quæ Principi contingere possunt, habuit, & egregie superauit. Potentissimi hostes eum non modo pungere, sed uorare, & deglutire tentarunt. Ipse dimicans, & sapientia omnes expulit, uicit & triumphauit. Toties ei factæ sunt insidiæ, ut pigeat, ac pudeat à quibus, & quoties referre. His omnibus denique superatis, quum tempus quietis instaret, morte præuentus, dum excogitabat ipse reliquum

uitæ

uitæ in noscendis rerum causis, in uarijs experiũdis transigere. O quoties mecum loquens dum ægrotabat, in hæc uerba prorupit. Mi Antoni, si à præsenti ægritudine euadam, ingens uiridarium tibi decreui, & nuntios quorsum iusseris mittam, ut herbæ, quæ apud nos non sunt, afferantur. adeo simplicium medicamentorum notione delectabatur, ut integre Andromachi Teriaca fieri posset. Spoponderat nuntios ad omnes mundi partes mittere, in quibus simplicia medicamenta efficaciora inueniuntur, quod infectum non relinquet Illust. & Excell. patronus Hercules Estensis, eiusdem Illustrißimi Alphonsi primogenitus, qui post dulcißimi, & sapientißimi genitoris obitum, magno omnium gaudio, & plausu in festo omnium sanctorum dux creatus est, quem uideo integerrima pace, & quiete diu uicturum, nempè omnia plausere nouo Duci. Nec cœlum potuit ingentibus pluuijs prius patris mortem deplorans, non ostẽdere lætitiã. A summo Olympo risit Apollo, & nubes fugauit, ut diem lætam nouo Principi daret, & quietem perpetuam ostenderet, cum quo Deus est, qui in bonorum animis insidet. SE. Audiui de hoc Principe talia, qualia à Iuuenum animis abesse soleant ut diuinus potius quàm humanus dici mereatur. BRA. Multa quidem de illo digna circunferuntur, sed non talia ut eius benignitas expeteret, ut eius frugalitas, & clementia expostulant. Pius est, mitis, iustus, Dei præceptorum summus custos, & quod nunc rarum in Principe est liberalis. Cuius testis sum ego, quem amplo prædio in Carpensi agro donauit. Vt deinceps mihi nec succidia, nec panis (ut Ciceronis parœmia utar) deesse poßit. Non est autem hic locus Herculis Illustrißimi Ferrariæ Ducis Encomiũ canere, sed alias plenius (ut dignũ

est tanto Principe) aggrediar. Interim alia prosequarìs, calidum, & siccum est ordine secundo intenso, uel in principio tertij. SE. Tartarum sequitur. BRA. Nec aliunde quæras quàm Ferrariæ ad quam præ potentia uina confluunt, quamuis mediocria nascantur, separatim ex nigro, & albo uino, ex præpotenti, & debili tartara seaua. Tartari drachma in iure bibita ter, aut quater, præter noxam soluit. Hispani latinum nomen sequuntur, alij rasura de botas. Germani vvein stein appellant. i. lapidē uini, Neapolitani nitro de bota. Poloni vaystyn. Cretenses uulgo groppeda, Veneti grepola. SE. Antale, & dentale sequuntur. BRA. Tot ab antiquis authoribus testarum genera in usu medico recepta sunt, ut difficile sit species interstinguere, & difficillimum omnia demonstrare nunc tamen conabimur has duas species (si poßibile erit) apud antiquos inuenire. nonnulli quod uos dentale appellatis, dentes esse illius optimi piscis, quem uulgo dentale uocamus, putarunt, sed falso: nam dentale piscis auratæ aßimilatur, sed magnitudine eam excellit. Constat autem dentale uestrum, citrinum unguentum ingrediens, piscis dentes non esse, sed inter conchas numerandum, de quibus ab antiquis sermo fit. Dentale, & antale in purpurarum genere à Plinio libro nono capite. 36. & Dioscoride libro secundo numerari uidentur, & à Plinio eodem loco dentale buccinum dicitur, à Galeno buccinum marinum, quia similitudinem habet cum buccino, quo sonus editur. Antale à Plinio purpura uocatur, tamen & in genere buccini quoque est. Galenus in emplastro albo Ariobarzanio inter alia, buccinorū cinerem addit. Ceryces à græcis buccina uocantur. nam idem est ceryx quod præco apud græcos, propterea buccinum dicimus, quod

ipsi

ipsi cerycem nuncupant. Recentes dentale appellāt, quia cum dentibus similitudinem habere uidetur, uiuunt hæc, sed an sensum habeant immerito multi dubitāt, quum sensu uigere oculata fide constet, post marinos æstus supra maris litora inueniuntur: sunt qui hæc cocta, & qui cruda edunt, sicut alia conchylia, antale diuersis inuolucris circungyratur, tamen buccinum est. Accidit quandoque flante uento, per antalis anfractus sibilum emitti, ut tuba uideatur. Hæc Venetijs emes, aut circa mare quæras, quum in Malatiam, post ingētes æstus uenit. optarem ut buccina carnem habentia emeres, quoniam (ut Paulus inquit) oleo decocta aurium doloribus proficiunt. Quamobrem dentale buccinum est. Antale apud antiquos purpura, ideo Galenus undecimo libro de simplicium medicamentorum facultatibus eodem capite de buccino, & purpura tractat, & Dioscorides primo de purpura, mox de buccino, tanquam de congeneribus expediuit. Tamen murex plura amplectitur, quàm buccinum faciat. qui uero tellinas ex nominis uicinitate dentale esse arbitrati sunt, aberrarunt, quoniam tellinæ albæ sunt in genere cōcharum, lenes & perpolitæ, nullo modo striatæ, & sunt tellinæ quas nostrum uulgus peuerazze, & peueracinas nūcupant, exiccant omnia ordine secūdo. Et ferè temperata sunt in actiuis, uel ad frigiditatem inclinant. Ad alia te conferas. HER. Cœna parata est, & iam frigescunt pultaria. SE. Vmbilici marini supersunt qui nos paululum remorantur. BRA. Pulchrum nomen est à re ipsa sumptum, quoniam hominis umbilico similes spectantur, ab antiquis in genere cochlearum marinarum numerari solent. Vnum uero in genere admonēdum, omnes has testas exiccare. propterea Galenus in buccino de omnibus

unà pertractat, & in genere. ab Hispanis beligoli uocantur, emblici marini. Et à Cretensibus uulgo, amathias talassas .i. oculus marinus, ad imagines suspendunt dicentes oculis succurrere. SE. Lauemus manus, & è regione huius ostij sedeamus, ubi suauis aura spirat. HER. Et ego in hunc angulum secedam, ne sudans laterali morbo capiar. BRA. Considerare oportet, nunquid alia sint in his montibus quærenda, aut aliò eundum ut habeantur. SE. Nihil amplius est quod hic desiderem. Cras Ferrariam reuertemur, ea conditione, ut comes sis, & alia nonnulla meæ officinæ commoda necessariaq; tractemus. BRA. Non possum tibi non obtemperare, quamuis mihi alio eundum erat. Nunc autem tempus quietem exigit potius, quàm uerba, & dulcis sopor influit per membra. HER. Dormiamus igitur, ut summo mane surgentes, magnam itineris partem perficiamus. SE. Iam somno capiebar, nisi tuis uerbis interturbasses Herbarie.

DE PINGVEDINIBVS, QVARVM IN OFFICINIS pharmacopolarum usus est.

HER. Surgite iam. Diluculum instat. en Venus iterum eradiare cœpit. BRA. Lucifer mane appellatur. SE. Inter eundum alia simplicia excogitare, & percribrare oportet, quibus indies utimur. BRA. Quæ sunt hæc? SE. Primo pinguedines occurrunt. BRA. Quorum animalium? SE. Gallinæ, anatis, anseris. BRA. Ferrariæ eiusce modi pinguedines perquam commode habentur. Tamen glocientes gallinas euitare oportet, & antiquas. Anserum uero, atque anatum syluestrium pinguedinem scorsum à domesticis serua. nam syluestrium pinguedo

caltdior,

calidior, & subtilior existit, debentq; citra salem inueterari, ut Dioscorides secundo libro, & Galenus undecimo de simplicium medicamentorum facultatibus ostendunt. Tu si seruare cupies, hos authores considera, qui plures modos seruandi secundum diuersas etiam pinguedines docent. Ad nonnulla etiam recens ualet, ad quæ non inueterata, & econtrario. Nec te prætereat marium pinguedinem calidiorem, & sicciorem fœminarum pinguedine esse, ideo seorsum marium & fœminarum pinguedines serua. Differunt pinguedo, & adeps, quoniam adeps in ualde obesis animalibus pinguedo est. pinguedo uero subtilior. propterea obesa animalia etiam uulgo adipem habere dicimus. Animalia uero quæ macilenta non sunt, & integra sanitate fruuntur, pinguedinem habere, & pinguia esse fatemur, non tamen adipem habere, ideo pinguedo intra carnem. Adeps in fine carnis existit. SE. Seuum quid est? BRA. Seuum, uel sepum in ruminantibus adeps est, in fine carnis in sue. Sepum, sed ineptum etiam ad candelas, & axungia seruantur. in renibus sumenda esse Dioscorides secundo libro animaduertit. seuum, & adeps facile gelantur, non gelatur facile pinguedo. Tamen inter loquendum quandoque pinguedine pro adipe, & adipe pro pinguedine utar, ut fere recentes faciunt. At tu in officina pinguedinem ab adipe separatam habeas, quoniam pinguedo calidior, & minus humida est. Vbi autem magis humectare opus sit. adipem sume, Vbi minus pinguedinem. Nūc in usum uenit uitulinam pinguedinem seruare ad circumlinenda catapotia, ne amaritudo sentiatur. Pinguedo ab Hispanis bordura, à Polonis ebostosczian, à Cretensibus uulgo pachi nuncupatur. Galli uero galinam poule. Poloni konos

si. Cretenses ornitha. Germani henn. Hispani ut nos uocant. Sed anas à Gallis canart, ab Hispanis anade, à Polonis kaczki. Cretenses uulgo papices, à Germanis ent, dicitur. Appellant uero Hispani anserem, ansaron, Galli oyee. Poloni goxsszi. Neapolitani. Papare. Cretenses uulgo chines. Germani bans, quod nomen apud Germanos antiquissimum est. Nam Plinius capite uigesimosecundo lib. 11. banzam uocari apud Germanos anserem scriptum reliquit, ac si Plinius Germanum nomen declinaret à bans, quod quum ipsi proferunt, adeo aspere referunt, ut s.π. sonare uideatur. SE. Tassi, ursi, ceruiq; pinguedines sequuntur. BRA. Non parum etiam refert an pinguedo ex iuniore, uel seniore animante sit. In his montibus tassorum, ursorumq; pinguedines à rusticis emes, priusquam discedamus. Vereor autem ne decipiaris, & aliam pinguedinem pro ursi pinguedine uendant rustici hi montani, omnium rusticorum perditissimi, qui continuis factionibus sese mutuis necibus interficiunt, sed en occasio offertur, qualem uolebamus. Ab hoc rustico ursus interfectus est, pinguedinem emere quid prohibet? ut ex urso sumptam certi simus. Deinde Ferrariæ Dioscoridis more aptabimus, seruabimusq;. nec tassum illum uiuum prætermittamus quem mulier funiculo ligatum habet: cum Ferrariæ una comedemus, & pinguedinem seruabis. Dioscorides, Galenus, & Paulus huius animalis pinguedinem prætereunt. Constat autem plurimum emollire. Cerui pinguedinem ut habeas curabo, quum Illustrissimus patronus Hercules Estēsis nūc nouus Ferrariæ Dux creatus, cui fata secundent, Ceruos uenatione defiget: Taxus animal est ferè in murium alpinorum genere, à quo Fer-

rariæ

rariæ nobilißima Taxonorum familia nomen sortita est, in quo sunt duo ingentia uirtutis lumina, Galeaceus patruus, & Nicolaus nepos, quorum minora non sunt, Hercules, Camillus, & Alphõsus, de quibus alias: Galli ursum ours, Hispani, ut nos Germani beer, Poloni myedzuiedzie, Cretenses uulgo arcudą uocant. Ceruum uero Germani hirs, Galli cerf, Hispani cieruo, Poloni zelenij, Cretenses uulgo laphi nuncupare solent. S E. *Equi pinguedo sequitur.* B R A. *Curabo ut hanc pinguedinem à Magnifico Petro Manfredo Mauro cognominato habeas, qui ea frequenter ad equorum ægritudines utitur. Tamen ipse pinguedinem comarũ equi appellat, quia ex collo potißimũ eliquat, è quo comæ prodeunt, Germani equum pfert, Galli cheual, Cretenses uulgo alogu, Poloni konſkie, Hispani ut nos cauallo nuncupant.* S E. *Hirci pinguedo sequitur.* B R A. *Et hanc Ferrariæ habebis: Est enim Hircus caprarum maritus, quem uulgo becho nuncupamus, & per similitudinem eos homines bechos appellare consueuimus, qui sponte eorum uxores ab alijs uitiari sinunt: quippe omnia animalia ægreferũt, si compares suæ alijs iungantur, & pro hoc actu dimicant, præter hircum. Quam ob rem inter Ferrarienses institutiones sancitum est, si quis patiatur sciens, & uolens uxorem eius ab alio uitiari, supra currum ligatus, caput hircinis cornibus redimitũ habens per totam urbem ducatur, ut hoc probro uilescat. A Gallis hircus bonetti, ab Hispanis cabron, à Germanis pock, à Polonis kozlouc dicitur.* S E. *Castrati pinguedo præter dictas habenda.* B R A. *Hanc etiam ne aliũde quæras, quàm Ferrariæ. Agnus est dum puerescit, quum creuerit Aries efficitur, ouium maritus. si castretur, ueruex dicitur, uos autem castratum nominatis. Dioscorides modum*

dum ſeruandi lib. 2. docet, quamuis & alij ſint modi poſt Dioſcoridem inuenti: Galli caſtratū mouton, Hiſpani carnero, Germani ſemmel, Poloni ſkopoue, Cretenſes uulgo munucho appellant. SE. Hominis pinguedo ſequitur.

BRA. De humana pinguedine exordiar. Si in primis animaduertero, Caſtratorum pinguedinem à Galeno fœminæ aſsimilari, ut eandem ferè qualitatem habeant pinguedo fœminæ, & caſtrati in ſuo genere. Adeo ingentes uires nobis tribuūt teſticuli, qui in cauſa ſunt, ut tauri nunquam aratro aſſueſcant niſi caſtrati. Pro humana autem pinguedine ſeruanda, quum ſuſpenſi alicuius ſectio fiet, ut aſſequaris curabo: Quippe illi diſplicent, qui his detrahunt, qui ex homine medicinas parant, ut Alexander Benedictus: quoniā apud antiquos medicos cum Græcos, tū Arabes ex homine plures ad artē medicā ſpectantes compoſitiones fieri colligitur. Et Galenus ex humano ſtercore quoſdam affectus leuari docet, & ex aurium ſorde, atque totius corporis. Adde hominem homini magis aſsimilari, quam aliquod aliud animal, ſed hæc alias diſputāda ſunt, & diffuſis ac certis argumentis comprobanda. Nūc nunc etiam Ioannes Sinapius Germanus uir omni bonarum literarum genere refertiſsimus, & noſter in naturali philoſophia Diſcipulus, libellum oſtendit ueluti Enchiridion Botanologicon inſcriptum, quem ueluti per tranſennam non quidem legi, ſed una nocte uoraui. In quo libelli author eos taxare uidetur, qui ex hominū partibus quicquam in re medica faciunt: Sed ipſius pace dixerim, quum humanæ partes per notas qualitates alicui ægritudini ſuccurrunt, in his præſertim, quæ exterius applicantur, humanis partibus potius utor, quam alterius animalis, & ita cuicunque agendum ſuadeo. Nomen authoris li

belli

belli, Euritius cordus est, Simesusius, quem coram ex facie noui, quum Ferrariæ literis incumberet. In contubernio excellentissimi Vincentij Caprillis, Euritius uere cordatus uir longa experientia præditus. Cuius libellum antequam ad hãc usque nostri laboris partem peruenissem, legisse optarim. quippe maximo mihi adiumento fuisset, præsertim in Germanis nominibus agnoscendis. Et quãuis Galenus .10. de simplicium medicamẽtorum facultatibus illos reprehendere uideatur, qui partibus humanis utuntur, intelligẽdus est. Cum alia potiora habeantur, neque alijs in locis prætermittit ad quæ ualerent diuersa, quæ ad hominem spectant edocere, pace præterea Plinij dixerim lib. 28. cap. 1. Cum potiora non habeantur, quæ de homine haberi possint in usu esse debent, potissimum cum extrinsecus est corũ usus. Nõ enim hoc abominabile est: At quid abominabilius, quàm caninum stercus exhibere in Angina? tamen & Galenus hoc præsidium laudat, quanquam in genere .10. de simplicium medicament. facultatibus reprehenderit. Ad rem nostram redeuntes, Germani hominem mensth, Hispani hombre, Galli homme, Poloni czlouiecze nuncupant. SE. Serpentis pinguedo sequitur. BRA. In hac pinguedine errores innumeros faciunt, & pharmacopolæ, & qui sine distinctione indicunt medici. Nam uocabulum serpens, omnia serpentia significat indiscrete, quæ innumera sunt, ut etiam Quintus Serenus, & plures alij antiqui, puerorum uermes, & terrestres serpentes appellarint. SE. Rari sunt qui hac pinguedine utantur. Immo nunquam probos medicos ea uti uidi, sed Agyrtas solum & ethologos. BRA. De pinguedine uiperæ apud authores sermo fit, de aliorum serpentũ adipe, nihil ferè legi apud quẽquam probatũ, nisi apud

Albertum

Albertũ magnũ, quẽ tamen nõ ausim, nec uolo inter probos rei medicæ authores numerare. Quũ igitur serpẽtis pinguedo simpliciter quæritur, uiperinũ adipem intelligẽdum censeo, qui per decoctionẽ colligitur. Bononiæ pharmacopolas uidi, qui ex quocunq; serpentis genere (puerorũ uermibus, & terrestribus lumbricis dẽptis) indiscriminatim acciperẽt. Serpentẽ, Galli couleuure, Hispani culebra, Germani schlang, Poloni uoxzoue, Cretenses uulgo ophides uocãt. SE. Sunt & qui Leoninã pinguedinem, in suis compositionibus, quas recept asdicunt accipiant, sed an leonina sit, quam Venetijs emimus, ignoramus. Ideo in mea officina hanc habere paruipendo. BRA. Nec immerito, quũ rem ipsam an talis sit ignores, à Germanis leuua, à Gallis, & Hispanis, ut nos lion, uel leon nuncupatur primu lion, Hispani leon uocant, à Polonis liuouc, à Cretẽsibus uulgo lendari. SE. Nullis alijs pinguedinibus utimur, sed Medullæ sequuntur. BRA. À Dioscoride autem & Galeno plures aliæ enumerantur rei medicæ necessariæ. SE. De illis nihil ad nos, quum ea planitie, quæ in decliui uidetur, potiti erimus. Medullas quibus utimur, enumerare incipiam. BRA. Scito interim Galenum pinguedinem omnem calidam, & siccam existimare: differũt tamen ratione specierum animalium, ætatum, sexuum, & castratorum, atque integrorum.

DE MEDVLLIS, QVARVM IN OFFICINIS USUS EST.

BRA. Expedit Medullas, quibus uteris enumerare. SE. Id faciam, si in primis animaduertero, Medullas potissimum, è cruribus accipi. BRA. Tamen Galenus. 11. de simplicium

pliciū medicamentorum facultatibus, etiam ſpinalem medullā ex brutis colligi cenſet, & ſeorſum, à Medulla crurium ſeruari: Nempe medulla proprie crurum dicitur, eſt autem ſpinalis medulla durior, & ſiccior alijs, has ſeorſum collige, ut Galenus præcitato loco, & Dioſcorides ſecundo lib. docent, diuerſo tamen ingenio. SE. Prima medulla crurum oßis Cerui eſt, ſecunda uituli, tertia bouis. BRA. Et merito per hunc ordinem numeraſti, quoniam Galenus, & Dioſcorides medullæ ceruinæ primum locum tribuunt, ſecundum uitulinæ, tertium taurinæ, & hircinæ ſub taurina Bouillam comprehendimus, Germani medullam marcx, Hiſpani tuetano, Cretenſes uulgo emniato, Poloni mozgi uocant. Vitulus autē à Gallis uran, ab Hiſpanis bezeron, à Germanis kalb, à Polonis czieloxczia à Cretenſibus uulgo muſchari dicitur. Sed Galli bouem beuf, Hiſpani buey, Germani rindt, Poloni uolu, Cretenſes uulgo budi appellant. SE. Agni medulla ſequitur. BRA. Ferrariæ probatiſsimam habebis, ubi curabo, ut ceruinam aſſequaris: Agnus ab Hiſpanis cordero, à Germanis iāb, à Polonis barana, à Cretenſibus uulgo argni uocatur. SE. Poſt medullas pulmones ſequuntur, de quibus ſtatim agemus ſi prius hoc flumen tranauerimus. Calefaciunt medullæ omnes, & humectant, ſed pro animalium ratione.

DE PVLMONIBVS, ET TESTICVLIS.

SE. Vno tantum Pulmone utimur nos pharmacopolæ. BRA. Ergo & uno corde? SE. Immo nullo corde. BRA. Forte nulla mente intelligis. SE. Rem non accepiſti, intelligebam nullius animalis cor noſtras officinas ingredi. BRA. Tui autem ſerui animalia ſunt. Igitur nec tuorum

ſeruorum

seruorũ corda in officinis habes? SE. Vtinam mendaciũ esset, & salibus tantum iocaremur. sed re uera meorum famulorum corda extra officinam sunt, quia amasijs, & puerilibus deliramentis uacant. Ad rem uero proficiscentes. Pulmonem uulpis solum medici recipiunt; & nostras compositiones ingreditur. BRA. Hunc pulmonem siccatum, potumq; suspiriosis mederi Dioscorides censet. Compositionem habetis ex hoc pulmone probam, & quæ suspiriosis magnopere prosit. Dioscorides, & Galenus de pluribus Pulmonibus unà scribunt, quos omnes ad attritus calciamentorũ ualere iudicant. À Gallis pomnon de renart, à Germanis fuchs lumgen, idest uulpis pulmo nuncupatur, à Polonis uero lisszion plucze, & à Cretensibus uulgo phlegmagni tis alopus. SE. Vnius etiam animalis testibus utimur. BRA. Cuius? SE. Castoris. BRA. Et Castorium dicitur ipse Testiculus ad tot in re medica ualet, quod (ut Galenus. 11. de simplicium medicamentorum facultatibus refert) Archigenes integrum librum de ipso perscripserit, hoc animal Dioscorides Amphibium appellat. quoniam, & in aqua, & terra uiuat; sed potissimum in aqua moratur, ob pisciculos, & cancros, quos sedulo expiscatur, & quibus uescitur. Nos uulgo hoc animal Biuaro nuncupamus, Poloni bobrouij scroij. Galli latinum nomen sequuntur. Castor, Germani à pelle quã supra dorsum in cauda habet, ut Oropygium in auibus, biber geil nuncuparunt. Receptum est, & adeo animis hominum impressum, ut nunquam dimoueri possit, hoc animal sibi testes amputare, quum uenatores eum sequuntur, quum nouerit causam cur insequantur, aut quia nobis inuidet, ne illam partem habeamus, propter quam illũ insequimur. Fingunt autem Recentes, quum eo deuentum est, ut fuge

re

re nequeat, sibi eam partem amputare, quæ mali causa est, ut hoc ansam dederit pluribus amantibus picturas ex hoc animali sibi fingere. Idem Plinius cap. 30. octaui lib. quamuis. 3. cap. lib. 32. dicat medicorum uulgus id existimare, At Sextius medicus diligentissimus falsum esse obseruauit. Immo adeo paruos, & substrictos habere, & spinæ adhærentes, ut adimi non possint, nisi uita animalis simul adimatur. Dioscorides idem sentit non posse adimi, quoniam substricti, & adhærentes sunt, quales sues habẽt & nos hoc obseruauimus ter, aut quater in uiuis fibris, et mortuis, non sunt quales ab aliquibus Venetijs uendũtur. Lutræ similitudinem habet, cauda solum differt, & habitu corporis, tamen & lutrarum testes eadem ferè ualent, ad quæ Castoreum. In Ponto nascuntur, & in fluminibus aliquot Hispaniæ frequentes sunt, & apud nos ubi Padus mari iungitur. Quum annis proximis essem cum Illustrissimo Principe Alphonso Duce Ferrariæ, circa loca eius maritima, ubi dicitur, caput Gauri uulgo Codegoro, in aquis Castorem conspicatus pilosum piscem putabam, sed nautæ uenatores eum sequebantur. Vnus erat in prora contum ferratum habens, alij paulatim nauem ducebant uersus eam partem, in qua fibrum submergi uiderãt, quũ fiber motu exterritus, caput exereret. hic qui contum habebat illum cõfixit quem Illustrissimo Duci præsentarũt. Ego autem illum membratim dissecui. Denique testes, & paruos, & ferè dorso inhærentes inuenimus, Reperiũtur & eo loco lutræ, quamuis in Neapolitano agro frequentiores sint: Intra pelliculam castorei liquor est, qui cerosus esse debet, odore graui, & redolente uirus, gustu mordaci, & acri, friabilis. Ex uno principio, hi testes sunt. Vos autem pharmacopolæ nescio quid Venetijs pro Ca=

storeo

storeo ematis, quum facile apud nos haberi poßit fiber, nec in Pontum, *aut* Hispaniam *mittendum, eius morsum euitant insequentes, quoniam nunquam deserat, nisi perfracto membro:* Ad *alia pedem conferas.* SE. Olea *sequũtur, de quibus statim agemus quum* Alpes *istas superauerimus.* BRA. Immo *ut uia breuior uideatur, inter eundum enumera.*

DE OLEIS QVAE EX MINERA SVMVN*tur, & quæ per expreßionẽ fiunt, & quæ igne parantur.*

SE. Olea, *quæ mineris innascũtur, & subterraneis meatibus in hoc ordine carceres habent.* BRA. Eorum *nomina edoce.* SE. Petroleum, *oleum de monte* Zibio, Oleum *de saxo.* BRA. De *his ubertim in* Asphalto, & Naphta *prædiximus, addidimusq́;* Petroleum, *ex regno* Neapolitano *adduci, e particulari loco, qui uulgo nuncupatur il* Tocho. *quanquam & in alijs fiat locis.* SE. Ad *olea igitur, quæ per expreßionem fiunt descendam, inter quæ in frequentißimo usu sunt, quæ ex* Amygdalis *amaris, & ex dulcibus fiunt.* BRA. De *his in fructibus dictum est:* Non *pigebit tamen addere, quo ad gustum perfectius fieri, si pellicula circundans dematur.* Nec *temperare possum, quin pinguiusculum quorundam pharmacopolarũ errorem detegam, qui ab ethologis oleum* Amygdalarum *dulcium emunt, in ueßicis portantibus, quum tamen oleum seminum lini fit.* SE. Id *mihi diebus ante actis accidit, propterea statui deinceps nunquam emere, sed in officina expreßis amygdalis parare.* BRA. Para & *alia ut oleum seminum lini.* Oleum *ex uitellis ouorum, quod falso nonnulli pharmacopolæ cicatrices delere contendunt*

dunt, ut oua à satuis detrahant. Nunc tamen mulierum usus est, ex hoc oleo facies decorare, aut simpliciter, aut alumine, saleq; gemmæ additis. SE. Itaque ex seminibus cucurbitæ oleum parabo, ex glandibus, atque nucibus. BRA. Oleum ex nucibus in usu medico non uidetur. HERB. Saltem ad accensas lampades seruandas habendū. SE. Tamen et multis ægritudinibus succurrit, quomodo fieri oporteat, Dioscorides secundo libro ostendit. HER. Cur aliarum nationum uocabula prætermittis? BRA. Vt tibi morem geram exarabo, Galli oleum huille. Hispani azeytes. Germani oel, uel oeuel, e supra o ponentes, & sono quodam inter o & e medio proferentes appellant. Nuces ab Hispanis nuezes, à Polonis orzech, à Gallis noys, à Germanis nuss uocantur. Linum Germani, & Galli lin, uel Germaniæ lein. Poloni len. Hispani ut nos lino dicunt. Ouum ulx Galli. Hispani iucues Germani ey. Poloni iayt, nuncupant. oleum cucurbitæ, ab Hispanis azeites de pepitas de calabacas, à Gallis huille de courges nominatur. glandes Hispani bellotas. Galli glans, Germani eichel. Poloni zolexez uocant. SE. Persicorum oleum, & chrysomalorum sequitur. BRA. Ex horum seminibus oleum fit, non ex fructibus. Tamen persicorum oleo raro utimur, quoniam eius loco amygdalarum amararum oleum sumitur, quāuis ex persicis oleum exiccet magis, quàm ex amygdalis amaris, per chrysomela autem quid intelligis? SE. Fructus illos quos muniacas appellamus. BRA. A Germanis amarellem uocantur. Dioscorides in cotoneorum genere, chrysomela numerat. colorem aureum, & suauissimum odorem habēt, & per costas distincta sunt. Alij melimela es-

se à melleo sapore, quæ à Varrone Mustea *appellantur propter celeritatem mitescendi, & re uera nullum pomum celerius mitescit nostro dicto armeniaco.* In *persicorum genere, aut prunorum potius numerãda sunt, quæ armeniaca nuncupamus, quoniam ut inquit* Plinius, *ex armenia delata sunt.* Nos *uocabulum corrupimus, & muniacas, quasi armeniacas uocauimus, quæ* Palladius *inter persica numerat.* Oleum *seminum horum fructuum hæmorrhoidum doloribus succurrit, & à uobis pharmacopolis in hoc usu tantum fit.* Hominum *ingenium, quod nunquam desinit noua rimari per uarias insectiones, medias quasdam arborum species, uel indiuidua inuenit quæ nunquam excogitauit antiquitas. nos uulgo albercocco uocamus fructus inter persicum, & armeniacum medios, cuius sapor nonnihil etiam persici repræsentat.* Appellant Germani *persicum pfirsin.* Poloni *brzoscinya.* SE. Glandis *oleum sequitur.* BRA. Apud *authores glans unguentaria reperitur, quam nos uulgo been* Arabico *nomine uocamus, balanus ab antiquis, & balanus myrepsica.* De *balanino oleo* Dioscorides *primo libro tractat, quod nos uulgo oleum de been nũcupamus.* SE. Nunc *de hoc oleo non loquor, sed de oleo ex roborum glandibus facto.*

BRA. *Esto* Ferrariæ *exprimes, nunc autem glandes in his montibus collige, ex robore tantum, non ex ilice, aut altera arbore, quamuis suas uires, & hæ glandes habeãt.* A Polonis *glandes zoloxcz uocantur.* SE. Laurinum *oleum sequitur.* BRA. De *hoc in herbis scriptum reliquimus, ubi omnia quæ ex hac arbore colligi oporteat monuimus.* In *his montibus baccas collige, quas ad oleum conficiendum* Ferrariæ *exprimes.* Sunt *enim hic efficaciores*

ciores quàm Ferrariæ. Tamen frequentißime lauri Ferrariæ uirent, & aliquot locis adeo Ferrarienſe ſolum amat, ut ferè ſponte creſcat. Veſtalium uirginum pudicißimarum, probatißimarumq; cœtum noſtra patria habemus, inter quas nõnullas ſanctas numerare poſſem. Corporis Chriſti ſorores nuncupantur. Clauſtrum habent, in quo adeo creſcunt, pullulant & multiplicantur lauri, ut uix recidentes agere poßint quin ubique ſcaturiant, immo ipſis inuitis pullulant. SE. Eſt'ne clauſtrum illud in quo Illuſtrißimi Ducis filia moratur? BRA. Illud eſt in quo Eleonora Eſtenſis uirgo pudicißima, huius mũdi illecebris ſponte derelictis, uitam ſanctißimam uiuit, & in continua dei obſequia ducit, quæ ueluti morum ſpecimen ac ſpeculum. Alijs optime probatißimeq; uiuendi exemplar incõparabile tribuit. Ipſamet etiam patre prius inuito, qui filia unica ſpoliari nolebat, ſeſe diuinæ ſpeculationi, & Chriſti obſequijs tradidit, & Domina, ac Imperatrix aliorum imperio ſemet ſponte ſubiecit, literis diuinis operam nauat ſedule, & nulla eſt liberalis ars in qua non ſit exquiſite uerſata, ſed pro hoc oleo Dioſcoridem primo libro conſule. SE. Certe (ut de ipſa audiui) ſemper in melius proficit. Oleum de ſpica ſequitur. BRA. Apud uos duplex oleum de ſpica reperitur, odoratum unum. Alterum ſimpliciter de ſpica nuncupatum, ſed apud antiquos odoratum ſolum de ſpica reperitur, quod nardinum uocant, apud nos confectum ſuauiter non olet, quoniam ex herba uulgo dicta lauandula, & non ex nardo fiat, ſunt nonnulli qui lauandulam nardum Gallicam credidere, immo Genuæ multi ex lauandula nardinum oleum magno errore parant, quum apud ipſos uera

nardus sit. Alij, quum lauandula ab indigenis aliuca nuncupetur, saliuncam apud antiquos esse existimarunt. Alij libanotidis coronariæ speciem censent. oleum quod apud nos fit uiride est, si autem ex Gallia deferatur, aut ab aliquibus Genuensium officinis, flauescit, & magis redolet. Diuersis modis conficitur, per expreßionem seminum, ui solis, aut ignis, sub terra ad statutum tempus in uitreato uase conditur, ut Nicolaus in eius antidotario præcipit. SE. Oleum myrtinum sequitur. BRA. De hoc à Dioscoride primo libro, & myrteum uocat. SE. Sesaminum oleum sequitur. BRA. Sesamum in Græcia, & Aegypto frequentißimum est, immo nullum alterum oleum in cibis, & usu habent Aegyptij: Græci, & oliuarum oleo, et sesamino utuntur, sed ad dulcorandum panem sesamum addunt. Plinius libro decimo octauo capite septimo, illud tractat, & eius effigiem pingit. Dioscorides uires tantum tractat, Arundinem habet, ut milium, sed ampliorem, & radicem numerosiorem, quàm milium caulis est ferulaceus. propterea solum uehementer emacerat, foliaceum florem habet, & grana eius in siliquis distincta sunt ut lupini. Candida grana magis probantur, & dulciora sunt, ex his granis expreßis Dioscoridis more primo libro oleum fit, in medico usu, & coquinario. Antiquitus in Italia serebatur, ut Columella scribit, & Plinius, sed nunc non solum non seritur, immo nec noscitur. Non desunt autem qui putarint grana quædam quæ in Ferrariensi agro nuper seminari cœpere, ad oleum parandum, Sesamum esse. & re uera optimum oleum ex illis granis efficitur, quo Magnificus Albertus bendedeus utitur, tamen nec caulem, nec florem sesamo similem habet,

bet, sed syluestri raphano potius. Promiserat Illustrißimus Alphonsus Ferrariæ Dux ex Græcia sesamum haberi curare. At morte præuentus non potuit. Verum Illustrißimus Hercules Dux nuper electus patris promissa reintegrauit, spopõditq; in Bondonij campis latum agrũ daturum, ut seratur, nam summe terram emacrat, sed Bondonij campi luxuriant magis quàm oporteat, & lætißime, ac fertilißime cultoribus respondent, ut facile exhauriri non poßint. At cum. 1535. Neapolim equitarem Illustrißimo Patrono meo Hercule Ferrariæ Duce in Campania sesamum uidi, atque collegi, Ferrariæ seminaui, oritur ægre. Neapoli copetas mire sapidas faciunt ex sesamo, quem uocant georgeoleon, ab Hispanis Alegria dicitur, Neapoli pro lacte mulierum augendo sesamum edendum præbent. SE. Olea quæ per expreßionem fiũt expedita sunt, ea sequuntur quæ igne paramus, & à iuniperino scheda nostra initium sumit. BRA. Ex iuniperi ligno hoc oleum dupliciter fit aduersus pestilentem morbum apprime ualens. In duplici uase cõficitur, quorum alterum perforatum in altero sit, & igne circundetur, ut recentes docent, fit etiam ex iuniperi baccis, sed per expreßionem, ut alia quæ ex seminibus parari Dioscorides monuit. A Gallis iuniperus genesure, ab Hispanis genebro, à Germanis uracbelderbeer, idest baccæ iuniperi, uel krommetbeer, idest baccæ turdorum nũcupantur. SE. Tartari atque sulphuris olea sequuntur. BRA. Et hæc ui ignis fiunt. in tua officina Ferrariæ assequeris. sulphur, Galli soufre, Hispani enxufre, Germani schuestel uocant. SE. Vitrioli oleum accedit. BRA. In Chalcantho, oleum fieri admonuimus, quod non solum homi-

nes, sed & arbores interficit, ideo in secessu parandum ubi nullus habitet. Albucasis, & alij recentes modum conficiendi ostendunt, sat est nobis ueluti per transennam res ipsas ostendere, & quum occultæ sunt detegere. Conficiendi uero modos à recentibus discas, ne ab ipsis eorum labores sumere uideamur. SE. Terebinthi oleum occurrit. BRA. Nos alio terebinthino oleo utimur quàm antiqui fecerint, quippe ex terebinthina, immo potius ex laricina ui ignis oleum educimus multis ægritudinibus aptum. Antiqui uero (ut Dioscorides primo libro ostendit) ex terebinthi seminibus parabant, eo modo quo myrti semina ad oleum exprimuntur. Nos terebinthi seminibus caremus, ideo illud quod ui ignis fit ex uera terebinthina, non ex laricina habere curabis. SE. De oleis expeditum est. BRA. Cur oleum ex maturis oliuis, & immaturis prætermisisti? tamen per expreßionem fit. SE. Quoniam Ferrariæ copiose habeo. BRA. Adde in fructibus pertractatum esse, miror autem cur tam pauca olea seruetis. SE. Plura in usu non sunt. BRA. Ad cicatrices delendas, uel potius remittendas, & emolliendas terebinthinum oleum summe proficit his demptis quas uarioli reliquere. SE. Ego autem singulis annis ad Variolorum stigmata eius olei copiam uendo. BRA. Decipiuntur qui pro Variolis emunt, ut experiri licuit in magnificis Compatribus Renata Subisia Galla uirgine pudicißima, & Comite Bonifacio Biuilacqua nobili egregio. hi enim simul cum Magnifico Federico Quamo Lucretiam natam ad undam baptismatis eleuarunt anno à Christi ortu. 1534. decimo quarto calendas octobris, quæ in lucem prodierat quinto idus Septembris, sed hæc omittamus,

tamus, quæ ad rem nostrā nihil faciunt. Interim *alia prosequaris.* SE. *Nihil aliud in mea scheda reperitur ad officinam nostram necessarium.* BRA. *Nos in præsentiarum olea ex quacunque re, ui ignis educere scimus, quæ odorem, & saporem rerum ex quibus fiunt mire seruant. Vbi olea reliquisti, quæ ex floribus & herbis fiunt?* SE. *Hæc data opera omisi, quoniam Ferrariæ in mea officina optime paro.* BRA. *Erant & illa numeranda, ne quidquam hic scriptum desideretur.* SE. *Nihil antiquius mihi esset, quàm hæc tecum dulci colloquio discutere, ut nostris simplicibus medicamentis nihil desit inconsultum.* BRA. *Iam urbis mœnia uideri incipiunt, & summa turris Rigibelli cacumina apparēt, pilea quatiamus, ut ab hoc ingenti puluere liberemur.* SE. *Domi commodius fiet, quippe decet peregrinum hominem multo puluere aspersum esse cum præsertim qui ex horridis montibus descenderit.* BRA. *Cras ad te diluculo accedam, ut olea omnia ex herbis, & floribus, quorum in officinis usus est, recenseas, ne quidquam nostro sermoni de his quæ in quotidiano usu tractatis deesse uideatur.* SE. *Vt compositiones recta trutina expenderes optarim.* BRA. *Hoc acturus sum, & iamdiu cœpi. Tibiq; pro nostra antiqua, & recenti amicitia satisfacere decreui, composita omnia ad antiquorum compositiones comparare, & ubi recentes sunt aliquæ compositiones, eas per componendi normas examinare. Nunc autem uale, & olea omnia, quæ in officinis habetis simul collige.* SE. *Id lubentissime faciam, nec graueris ad me tempestiue accedere, quoniam ego expeditis nonnullis, ero tecum in prandio.* BRA. *Interim igitur Vale.*

DE OLEIS QVAE EX FLORIBVS & herbis fiunt.

SE. *Saluus sis mi Antoni Musa, superior nox annus uisa est, quippe uehementer opto præ citata olea enumerare, & recta trutina speculari. Olea in primis scripta sunt, quæ ex herbis, aut floribus infusis, postea expreßis fiunt, quorum primum rosatum est.* BRA. *Non est opus ea enodare, quæ ab alijs authoribus ad libellam tradita sunt.* Dioscorides 1. *libro modos conficiendi oleum rosatū, uel unguentum (ut ipse uocat) ostendit, nam & quod unguentum* Galenus *uocat, in his in quibus multa nō sunt mixta oleū uocari potest, à quo* Mesue *omnia ferè sumpsit. Tu hos authores insequeris, & completum* Mesue, *& non completum præparabis, nec ex omphacio parare despicias. Ad hæc autem agenda olea sumes graui odore minus affecta: nam illi profecto delirant, qui ex amurca olea conficiunt. Tu ex perfectißimo oleo facies, quod floris, aut herbæ odorem uehementius seruabit. idem oleum rosaceum ex oleo sesamino fieri posset, & ita* Aegyptij *faciunt. Verum sesamino oleo caremus, propterea ex oliuarum oleo paramus. Illos tamen non laudo qui ex amygdalino facere tentant.* SE. *Oleum uiolatum sequitur.* BRA. *Eadem ratione fit, nisi quia in oleo amigdalarum dulcium parari conuenit, & tunc eo potißimum in pectoris ægritudinibus utimur, sed ex oleo oliuarum inflamationibus etiam succurrit. At unum ambiguum est in quo nonnunquam pharmacopolas disceptantes audiui, quid ad conficiendum oleum sumendum sit, flores an herba.* Nos *simpliciter in oleo florem poni oportere, certi sumus.*

mus. Nec te prætereat, & si in his oleis per infusionem factis flores, & herbæ exprimantur, proijciantur, quàm nihil impediri etiam si in oleo continue relinquantur. SE. Oleum de absinthio, & chamæmalinum sequūtur. BRA. De absinthio ex herba. Chamæmalinum ex floribus perficitur, illos autem inepte agere arbitror, qui ex parte lutea separatim, & ex albis foliolis olea diuersa parant, quum potius ex herba, & floribus seorsum paranda sint. SE. Anethinum, liliorum alborum & Rutaceum sequuntur. BRA. Anethinum, & Rutaceū ex herba fiunt, quæ perfecta sit, & præsertim Cacumina sumenda. Rutaceum apud Mesuem fit, myrtini more. Tu Mesuem & recentes legas, qui uarijs modis conficiunt, de quibus seorsum agemus: sunt enim qui succum addant, et qui minime, & qui igne bulliant, & qui feruori solis relinquant, & qui utrunque agant, ut per aliquot dies solis radijs calefiant, postea igne perficiant. Nos simul uno uolumine modos omnes parandi olea edocere cœpimus, plures alios à chymistis inuentos addentes. At oleum liliorū alborum multis modis fit, nam compositū reperitur, quod recipit mastichem, chalamum aromaticum, carpobalsamū ad quantitatem unius unciæ, pro quolibet caryophylla. Cinnamomum ad quantitatem semiunciæ. Croci ad quantitatem trium drachmarum, folia liliorum alborum, idest florum folia ad quantitatem nouem unciarum. Deinde in uitreo uase condantur, & duas libras perfecti olei oliuarum superinfunde, & è regione radiorum solis per quadraginta dies serua. Denique exprime, & pro exquisito uendes. Non desunt qui hoc uocent oleum liliorum ex speciebus, quum potius compositio sit, quam inter simplicia

medica=

medicamenta numerandum. Simplex autem eo modo ſit, quo & alia ſupradicta, ut recentiores oſtendunt. quippe qui plura antiquorum oleis experientia ducti addidere. SE. Oleum de menta, & de maiorana ſequuntur. BRA. Ex mēta, & mentaſtro ſeorſum fieri poteſt, & noſtræ etiam mulieres ad roborandum uentriculum ex Florentina menta conficiunt, quam nonnulli ſiſimbrium arbitrati ſunt. De Amaracino oleo eadē ratio eſt, quamuis Dioſcorides duo unguenta parari iubeat. Vnum amaracinum, alterum ſampſucinum appellās. Amaracus perfectiſſimam, & probatiſſimam ſpeciem habet, quam ex Galeni ſententia in Antidotis marum appellari cenſeo, eam autē eſſe iudico, quam nos gentilem, ideſt nobilem maioranam uocamus, ſuauius ſpirantem alia, ex hac igitur, & altera minus odorata olea ſeorſum parare ſtudebis. SE. Oleum Nenuſarinum ſequitur. BRA. Ex ambabus nympheæ ſpeciebus alba inquam, & lutea ſeorſum olea conficere oportet, ex Omphacio potius, quàm maturo oliuarum oleo, quoniam frigiditas in eo expetitur. SE. Oleum de cheiri ſuccedit. BRA. Arabes immo potius recentes uocabula peruertere. nam quod Græci leucoion, ipſi cheiri appellant. Eſt aut ad omnes uiolas commune nomen, tamen uſus fecit, ut ex luteis tantum, & albis eodem modo paretur, quo de alijs docemur, & recentes oſtendunt. SE. Oleum de ſambuco occurrit. BRA. In his nominibus recētiores longe aberrarunt. Sambacinum, & Sambucinum, primum oleum ex Iaſminis ſignificare uidetur, quoniam ſambac, aut zambac apud Serapionem Ieſeminū ſit. Aliud ex ſambuco, ſed de hac re in floribus exquiſitius tractauimus. Nunc de Sābucino, ideſt ex ſambuco facto, ſunt

qui

quì ex floribus parent, alij ex acinis, quos non deſpicio, ſed ex floribus potius factum eligerem: eos autē non probo, qui ex interiori medulla conficiūt. SE. Oleum de Cochijs accedit. BRA. Pulcherrima herba ē, & Theca qua ſemina conduntur, pulcherrima Echinus uidetur, præcipuis etiam uiribus inſignitur, tamen apud antiquos nuſquam reperitur herba cochia, nam à ueſicariæ generibus longe abeſt, ſi quis omnes recte perpendat. Quod autem à recentibus Momordica appelletur, ad antiquam cognitionem nihil facit. Oleū uarijs modis paratur, & per infuſionē, ut prædicta, & ſub terra per multos annos defoſſum, & per cocturam, ſitq; ex echino folijs ſeorſim, & ſeminibus. SE. Quibus proficit hoc oleū? BRA. Quod ſub terra cōditur, uenarum hæmorrhoidalium doloribus ſuccurrit. In genere id oleum omnes dolores ſedat. SE. Oleū de Papauere ſequitur. BRA. Et ſi multæ ſint papauerum ſpecies, una ſolum potiſsimum utimur, albo inquam papauere. Ex hoc oleum conficitur, quamuis & ex nigro dormitioni aptum parari poſsit. Quippe eo temporibus inūctis, naribus'ue ſublinitis pro Meconio uti poterimus: ex ſeminibus fit, quū & ex floribus fieri conueniat. SE. Oleum Irinum ſequitur. BRA. Ex Iride fit hoc oleum, ſed uario modo: nam aliqui ex radicibus, alij ex floribus parant. At in communi ferè uſu eſt ex radicibus floribus additis in dupla portione, & aqua decoctionis radicum deinde Oleum ſeſaminum, aut maturarum oliuarum infundunt. Denique in uitreato uaſe bulliunt, itaq; uarijs uicibus permutando faciunt, ut in oleo Roſaceo Dioſcorides, & poſt ipſum Meſuem oſtenderunt. SE. Oleum de hyperico ſequitur. BRA. Rutam ſylueſtrem ab antiquis et i

Ascyron in herbis appellari monuimus. Recentes ex foraminibus, quæ in folijs uidentur, si è regione solis, aut lucis alterius conspiciatur: perforatam uocant. Id oleum uarijs modis conficitur, sunt qui in uitreatum uas flores simpliciter ponant, & per se ui solis oleum educi sinant. Alij sub terra condunt, alij infundendo parant, sed hi duobus modis utuntur. uno ex solis floribus, altero pluribus mixtis rebus in hunc ferè modum sumentes cacumina Ascyri, idest à nobis uocati hypericonis ad quantitatem trium unciarum, & in uinum odoratum infunduntur, trium dierum, & noctium curriculo. Mox duplici uase optime obturato bulliat. Denique exprimantur, & abijciantur cacumina, in eodemq; uino eandem quantitatem cacuminum Ascyri infundito totidem diebus, ac noctibus. Postea adde Terebentinæ uncias tres, Olei ueteris uncias sex, Croci scrupulum unum. Misceantur hæc, & in duplici uase (ut inquiunt) coquantur, quoad uinum euanescat, postea in uitreato uase, uitreo'ue seruato. Verum non est opus hæc longius enarrare, quum à Mesue, & recentibus luce clarius ostendantur. SE. Equidem harum compositionū pleni codices sunt. BRA. Immo, & ad composita medicamēta potius spectant, de quibus post simplicia agere promisi nec promissis frustraberis: nihil enim gratius habeo, quàm bonis uiris inseruire. Immo, & Olea, quæ simplicia sunt, idest ex oleo, & flore, uel herba inter composita medicamenta numerabuntur. SE. Olea nunc sequuntur, quæ per decoctionem, & ui ignis fiunt. BRA. Omnia per decoctionem, & ui ignis fieri possunt. SE. Verum est, at in subscribendis usus ignis potissimū requiritur. BRA. Subscribas cito. SE. Oleum de spica nardi. BRA. Quod ex

Gallia

Gallia affertur, emere suadeo, ex India raro cõportatur, apud nos ineptum est, & non ex nardo, sed potius ex dicta lauandula fit, quod nonnulli balsaminum uocant, & pro Opobalsamo utuntur. SE. Oleum de Citonijs occurrit. BRA. Ex ipso pomo, & floribus etiam fieri potest. SE. Oleum de Mastice accedit. BRA. Hoc cum uino fit, & sine uino, & ex oleo Sesamino, & ex Rosaceo. SE. Oleum de scorpionibus sequitur. BRA. Et hoc duplici modo fit, ex Scorpionibus, & oleo, in quo suffocati sint, & per triginta dies in sole seruati. Alter modus, Aristolochiam, Gentianam, Ciperum, Corticem radicis caparorum, & oleum Amygdalarum amararum recipit quod potius compositio est, quàm simplex oleum, urinam mirifice proritãs, si pecten ungatur. Galli scorpions, Hispani scorpiones hoc animal appellant. SE. Oleum uulpinum accedit. BRA. Ex uiua, & integra uulpe ab aliquibus paratur, quam in oleo animam reddere cogunt. Id non probo utpote stercora, & urinam recipiens, Alij interaneis ablatis ex oleo faciunt, quos probo, Galli uulpem renart, Germani fuchs uocant. SE. Oleum de piperibus accedit. BRA. Compositio ampla est: non simplex medicamentum. SE. Oleum Myrtinum sequitur. BRA. Myrtinum supra Dioscorides ex expreßione baccarum fieri admonuit, sed alter modus est per decoctionem, aut infusionem. SE. Oleum de Caparibus accedit. BRA. Et hoc inter composita enumera, quoniam ex corticibus radicum Caparorum Iride, Agno casto, Tamarisco, uino, & oleo fit. Nuper ex Caparorum floribus paratur, quoniam Ferrariæ plantari cœpere Capares, & prodeũt, Lienis durities mirifice soluit. SE. Oleum de Castoreo occurrit. BRA. Per decoctionem

ctionem sit. SE. De *Euphorbio accedit.* BRA. *Dum fit, summopere cauere oportet, ne* Euphorbij *puluis os ingrediatur, & in ebulliendo fumus euitandus, fit ex hoc genere compositum, & simplex, eadē ratione, & de Castoreo.* SE. De *Lumbricis terrestribus oleum sequitur.* BRA. Et *hoc præter lumbricos alia recipit, quamuis, & simplicissime etiam paretur, quam ob rem* Mesuem, *& recentes in his parandis speculeris.* SE. Oleum *lacertarū postea occurrit.* BRA. Ex *lacertis simpliciter fit eo modo, quo ex Scorpionibus parari nouisti, quod duplex est, unū ex communibus lacertis, quæ per domos nostras, & parietes uersantur.* Alterum *ex uiridibus lacertis, quæ latine* Stelliones, *uulgo leguri dicuntur, & hoc ex uiuis lacertis ab aliquibus fit.* Ab *alijs ex mortuis, & exenteratis, ne stercora oleo innatent.* Lacertas Galli *lasert,* Hispani *lagardixa,* Germani *eidex,* Poloni *iasczurka uocant.* SE. *Costinum oleum sequitur.* BRA. Inter *composita numerandum est, quoniam recipit Costum, Cassiam, Sampsuci cacumina, uinum, & oleum Sesaminum.* Nūc *uero in tua officina hoc oleum parare desinas: quia Costo caremus, nam radix ea, quam pro Costo uendunt pharmacopolæ, à Costi notis distare* Dioscorides, *et cæteri antiquiores suis descriptionibus ostendunt.* Tamen *facile est ex* Arabia Venetias *ferre Costum, facilius ex* India, *facillimum ex* Syria. *plurimum odorem habere oportet, & eximium, quali caret Costum uestrum, nec candidum est, gustu'ue mordicat, ut uerum Costum facere oportet.* His *autem omissis ad alia te conferas.* SE. De *oleis expeditum est, quæ in officinis habemus, nisi aliquod incuria omiserimus* BRA. *Plura tamen alia ab authoribus scribuntur.* SE.

Hæc solum in usum uenere, quãuis & à Mesue *alia quædam scribantur. quicquid sit, idem ferè modus est omnia componendi, & recẽtiores Chymistæ nouos quosdam modos inuenere, quos partim ore, partim in suis editis uoluminibus didici. Verum quum hac nocte omnia, quæ nobis accidere perpenderem, & collecta simplicia mentis acie contemplarer, nonnulla in mentem uenere, omissa quidem sed necessaria, ut Scilla.* BRA. *De hac in succis diximus.* SE. *Testudines.* BRA. *Quadrupedia sunt nobis notissima, uel ex nemoribus, aut mari capiantur.* Marinæ *Testudines pedes habent ad ambulandũ ineptos. quippe alæ uidentur, quibus pro remis utuntur. quas nos* Marinas *dicimus albo cortice tectas, & nigris quibusdam signis uermiculatas, ex mari non sunt. sed maritimis nemoribus, & sabulosis.* Nostra *autem nemora, & fouearum aquæ nigras faciunt.* Marinæ *rarissime à nobis uidẽtur, idest quæ ex mari, non maritimis nemoribus: quia has frequentissimas habemus:* Annis *superioribus* Magnifica Eleonora Flisca *unam uere* Maritimam *habebat, & ingentem, quæ pedes in modum alarum ad natandum habebat, ad gressum ineptam,* Gallanæ *à nobis ab alijs* Tartugellæ, *à* Polonis *zoluie, ab* Hispanis *Gaiandre, à* Cretensibus *uulgo chelones, à nonnullis* Bissæ *scutellariæ uocantur.* SE. *Etiam* Leporinis *pilis utimur, quos szierzchl zaiaxcza,* Poloni, *&* Cretenses *uulgo* Maglia *tulagu uocãt.* BRA. *Quid opus est rem tam notam describere quam* Galli *lieure,* Hispani *liebre,* Germani *has uocant, & has har, idest leporis pilum, de his finiuissem, nisi in mentem uenisset, summos philosophos scriptũ reliquisse lepores promiscui generis esse, quod etiam* Cuniculis, *& pasceribus ascribunt.*

bunt. Nos autem manifestißime in his marem, & fœminam deprehendimus, quippe institutum est nobis, omnia quæ possumus experiri nulli sumptui, nec labori parcentes, in his præsertim, quæ supra humanam rationem ab antiquioribus scribuntur. SE. Caligine etiam utimur. BRA. In unguentis potißimum: fuliginis (ita enim latine uocatur, non caligo) usus est, fumi pars est, quæ parieti inhæret. quippe fuliginem fumum craßiorem condensatum uocamus, Germani ruest, Poloni sadze, Hispani holliri, Neapolitani fulinia, Cretenses uulgo capgna uocant. SE. Balliæ marinæ, & spongiæ etiam in mentem uenere. BRA. Idem ferè est harum rerum usus. Marinæ ballæ, uel pilæ magis nuncupandæ arefacientem naturam habent, quid sint, nusquam apud antiquos reperi: in spõgiarum genere eas repono, quamuis zoophyta non sint, idest inter plantas, & animalia media, qualia spongiæ sunt, ex maris spuma ad litora collisa, & cuiusdam herbæ minutißimis festucis fit. Nonnulli ex fractis spongijs, & spuma alij arte faciunt ex glutino, & taurinis pilis ignaros pharmacopolas decipientes. Ita fit maris impetus in maris æstus, in minimas festucas herbam reddit, & ad litora detrudit, quæ mixta spumæ conglobantur, & ob motũ supra litus ex fluctu collidente in gyrum tendunt, & pilæ formam, à Cretensibus uulgo sochioscato, à Polonis morsnagoxbna dicunt. Ad spongias accedamus, apud antiquos tria tantum spongiarum genera inuenies, quæ per marem, & fœminam, per densum, & molle distinguũtur, & suis nominibus appellantur, Tragos, Manæ, Imauos, Achilleum, Tragos spongia est spissa, dura & aspera in marium genere, Manæ, Imauos, minus spissa, & mollior

est;

est: Achilleum, Tenuis est spongia densa ad penicillos apta. Mas fistulas habet minores, fœmina latiores, quoniã per illas fistulas nutrimentum sumunt. Nos uarias spongiarum distinctiones habemus, quas antiqui, aut non nouere, aut data opera reliquere, utpote quæ in suis contineantur. Nos enim coloribus, figura, & magnitudine distinguimus Dioscorides albam fieri arte docet libro quinto. Immo candidam si mollissime inuersæ, idest parte con caua sursum spectante, lanuginosa maris spuma aspergantur, & insolentur, etiam si nox calida sit radijs lunæ supponitur, eadem maris spuma, quam ἅλος ἄχνον uocãt aut marina aqua conspersæ. Plinius de spongijs omnia ferè sumit, quæ ab Aristotele quinto de animalium historia scripta relinquuntur. Figura distinguimus, & magnitudine, quoniam aliquæ oblongæ, aliquæ minus, aliquæ latæ, aliæ rotundæ, aliquæ crassæ, aliæ subtiles, aliquæ tuberosæ, aliæ planæ. Subtilioribus, mollioribusq; spongiis ad fomenta utimur, sicuti antiqui rhodiacis ad eadem, quia molliores, & pro dilatandis uulneribus, his utimur, ex terebinthina, ad alia uero crassioribus, & asperioribus, maioribus ad cisternas utimur, ut aqua purior descendat. Poloni gamxa. Cretenses uulgo sphongari uocant. Nonnulli pharmacopolæ pro spongia re quadam utuntur intus lanosa, quam aliqui maris spumam arbitrantur, quonam apud Dioscoridem halos achne. i. maris spuma, spumosa maris lanugo dicatur. At re uera non est maris spuma, quam pro illa sumitis, quandoque arbitratus sum, urticam marinam esse, quoniam si aperiatur internæ partes manum urunt ueluti urtica herba, quod in antiquiori ægrius, in recenti uehementius fit, ut in urtica herba

etiam contingit, facillimum est spumam maris habere circa scopulos collisam. At re ad libellam perpensa, quid esset id à uobis spumam maris appellatum spongiæ figuram habens prædurae, aut pumicosum inueni. Nam Dioscoridis, Galeni, et antiquorum Alcyonium esse certe constat. SE. Quod igitur à nobis spuma maris dicitur, apud antiquiores alcyonium est? BRA. Equidem. SE. Gaudeo plurimum apud me alcyonium latere, quod diu uidere optaui. BRA. Sed aliqui uestrum, primam speciem habent spongiæ similem, alij quintã speciem, quæ pumicosa est. At scorsum haberi debent, quoniam ut Dioscorides refert uarijs rebus accommodantur. Plinius quatuor genera solum enumerat, & in aliquibus à Dioscoride dißidet. Illi errant (non tamen summe, quia hæc omnia exiccandi uim habent) qui Alcyonium antiquorum. i. ab ipsis uocatam spumam maris, pro uera spongia sumunt. SE. Nescio unde ortum sit, quòd nos Alcyonium spumam maris appellemus. BRA. Ego autem scio uos pharmacopolæ barbaros potius imitamini, quàm probos authores. At Serapio capite. 388. de Alcyonio tractat sub hoc nomine spuma maris, quod uidere licet, illum Dioscoridi, & Galeno conferentes, nam eædem species, & eædem uires à Serapione in spuma maris aßignantur, quæ à Dioscoride, & Galeno in Alcyonio. Propterea eius interpres in illius capitis Lemmate potius de Alcyonio, quàm de spuma maris inscribere debebat. Quippe Serapionis nomen est Zebethalbahar, fuit ergo in causa Serapionis interpres, ut uerum alcyoniũ spumam maris appellaretis. Tamẽ Dioscorides ab indigenis etiam Bembici Insulæ Propontidis Alcyonium ἅλος ἀχνὸς. i. maris spumam nuncupari

nuncupari dicit, & re uera ex ſpumæ colliſu fit. SE. Audiueram Alcyonium cuiuſdam Auis nidum eſſe. BRA. Ita nuncupatur quoniam Alcyones aues maris tranquillitatem, & ſummam malaciam oſtendentes, earum nidos illis ferruminant, propterea & tu prius deccipiebaris, & alij qui putant Alcyonium nunquam uidiſſe, quod ſingulis diebus tractant. SE. Idem igitur ſunt ſalis ſpuma, aut maris ſpuma, & Alcyonium. BRA. Non idem, ſed diuerſa, immo ab authoribus diuerſis capitibus tractantur, tamen ab eodem principio naſci, & in uiribus quodammodo conuenire certum eſt. Quam uero maris ſpumam nunc appellatis, & pro illa publice uenditis, Alcyonium eſt, & non maris ſpuma. ad ſpongiam redeuntes Plinius ſui temporis medicos uellicat libro 31. capite ultimo, qui ad duo nomina ſpongias reddidere. Ad Aphricanas quarum firmius ſit robur, & Rhodiacas ad fouendum molliores: Nos uehementius conqueri oportet, quoniam noſtro æuo medici, & pharmacopolæ ad unum nomen reddidere, cõmuniſſimum inquam. Nam qui ſpongijs indigent, nihil aliud inſtituunt, quàm ſpongia una, aut duæ recipiantur. Nonnullos tamen demo, qui molle, & aſperum addunt, ex Græcia. Illyria, & oriẽtalioribus partibus Venetias afferuntur, tamen & in noſtro mari ſpõgiæ naſcũtur, ſed minores. Nos ſpongias propè Comaclium paruas quidem, ſed ualde molles collegimus ſaxis inhærentes: nõ deſunt, qui lanuginem quandam ſupra oſtreorum conchas innatam pro ſpongijs ſeruent, & ea quum opus ſit, utantur, quum potius muſci marini genus ſit, quàm ſpongiæ. Immo è contrario intra ſpõgias aſtreæ piſciculi, & lapides inueniuntur. Oſtreis, & piſciculis nu

triuntur, in tua officina omnes spongiarum species habeas. A` *nobis plures spongiarum differentiæ uisæ sunt, quā ab antiquis enumerentur. Studebimus interim species omnes oculata fide secernere, & quibus locis inueniantur. Lapidem quoq;, qui intra spongias natiuus reperitur habere oportet, nempe uesicæ calculos minuit, ob id Plinius lib. 36. cap. 19. Cysteolithos uocari censet, quia uesicæ medetur. Serapio tamen de hoc lapide agens capite. 16. eos reprehendit, qui ad lapidem uesicæ ualere prodiderunt. Immo inquit renum lapidi tantum occurrit. Tamē in calce eiusdem capitis palam sibi aduersatur inquiens. Et lapis in spongia inuentus, contra lapidem uesicæ cum uino sumptus ualet. Denique illud addam antiquos medicos affirmare, nusquam diutius spiritum durare, quàm in spongijs, propterea qui pestilenti morbo affectos curant spongia aceto aspersa circa nares, & os ponunt, ne infectum aërem trahant, & ad alia plura antiqui spongia utebantur, ut ex ipsa spiritum traherent, non ex libero aëre, ob aliquam infectionem. Quod genus remedij Apospongismon uocabant. præsertim Archigenes, & re uera in pestilenti morbo, & epidemico, nihil excellētius. Reliqua prosequaris.* SE. *Hactenus omnia simplicia, ad unum usque enumerauimus, quibus in officinis utimur, nisi unum, aut alterum in curia mente exciderit, aut diligentiam nostrā effugerit. Ne tibi graue sit, mihi oportunum uideretur, Composita incipere.* BRA. *Nunc molestus non sis, quippe id lubentissime agam, quod spopondi, & quod iandiu cœpi paucis quibusdam negotijs expeditis perficiam: quū enim operi manum dabimus, nunquam ammouebuntur, priusquam in calcem peruentum erit.* SE. *Hactenus optimus*

mus Deus te incolumen seruet. Officinam meam uisitabo & collecta medicamenta simplicia suis loculis disponam. BRA. *Bonis auibus recedas.* HER. *Ergo Perdicibus, & phasianis recedet?* BRA. *Cur ita?* HER. *Quoniam bonæ aues sunt.* BRA. *Eo intellectu Turdis, & Coturnicibus etiam recedendum erat.* HER. *Et illis.* BRA. *Igitur Deo comite recedatis.*

SEMINARII CONCORDIENSIS
BIBLIOTHECA SEMINARII

